

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Hi 9585

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Digitized by Google

ACTA
ERUDITORUM
ANNO
M DC IC

publicata.

*Cum S. Cæsareæ & Regiæ Polonicæ Maje-
statum privilegiis.*

LIPSIÆ.

Prostant apud JOH. GROSSII Hæredes
& JOH. THOM. FRITSCHUM.

Typis JOHANNIS GEORGII.
A. M DC IC.

N I.

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Januariis, Anno M DC XCIX.

---

*SS. PATRUM, QUI TEMPORIBUS APOSTOLICIS FLORUE-
runt, Opera genuina & supposititia, a J. B. COTELERIO olim edita,
nunc denuo recensita & variis accessionibus notulisque nonnullis
aucta, ac in duo volumina digesta a JO.
CLERICO.*

Antverpiæ apud Huguetanos, 1698. in fol. Alph. 17.

Magna, dum viveret, J. B. Cotelerii fama fuit, individua e-
jus a teneris & inter ipsa crepundia comes, ad rogam us-
que eum secuta, imo ne post fata quidem illum destituens,
Natus ille fuerat anno hujus seculi XXVII apud Nemausenses,
patreviro docto Joanne Cotelerio, matre Maria Deyronia,
quæ materno genere Grossorum familiae innexa, Clementem IV,
Pontificem quondam Romanum, inter stirpis suæ ornamenta
connumerabat. Septennium vix excefferat, cum carmine Latino
apud Nemausenses inter ludos scholasticos recitato, oratione
qua Henricum Borbonium Condeum, & alia qua Carolum Schombergium
Ducem Halluini salutaverat, omnium oculos in se converteret,
præclarissimamque de indole sua expectationem excitaret.
Sed quid alia ætatem superantis ingenii commemoremus specimen-
mina? cum anno 1638 testem illustrissimum, magnum illud Franciæ
columen, Armandum Richelium nactum id fuerit, qui brevi & ele-
ganti panegyrico a Cotelerio puero laudatus, palam eum commen-
dare dignatus est, proximoque anno denuo sibi voluit. Atque
tum quidem a P. Josepho Capucino, qui doctissimus eo tempore ha-

A

bc.

bebatur, multa interrogatus, ipso Josepho palam fatente, amplissime ei in omnibus satisfacit. Nolumus jam prolixè repetere, quæ ratione Illustrissimo Franciæ Cancellario Petro Seguierio, Jacobo Sirmondo, Dionysio Petavio aliisque publicæ & litterariæ rei proceribus ingenium summasque dotes suas approbaverit; at quæ in Comitibus generalibus Cleri Gallicani, anno 1641 Medontæ in diocesi Carnotensi celebratis, ab eo gesta fuerint, præferri non possunt. In iis non indignum sua, quam sustinebat, persona arbitrabatur Leonorius Carnotensis Episcopus, de virtutibus Cotelerii pueri amplissimis verbis facere mentionem. Quæ in admirationem rapti auditorum animi, videre eum præsentem omnes quam maxime auebant. Quid ergo ille? Utriusque Fœderis libros coram illustri hoc confesso promte interpretabatur, objectis expedite & suaviter respondebat, Euclidis definitiones nonnullas explicabat, utque ista omnia, tanquam monstri aliquid habentia, in commentarios Comitiorum, in æternam rei memoriam referrentur, consequebatur. Philosophico inde, qui dicitur, cursu in Collegio Grassinæ absoluto, propugnatis Græco sermone ex omnibus disciplinis thesibus, anno 1643 artium renunciatus est Magister, ad Regis Reginæque colloquium multo cum honore paulo post admittus. Primum in Theologia gradum anno 1647 consecutus, actum Theologicum, qui Robertina dicitur, sequenti anno sustinuit, anno 1649 Doctorum 88, qui in illo confesso tum erant, unanimi suffragio in Sorbonam cooptatus. Integrum posthac lustrum Ebredunensis Archiepiscopi Georgii Albuçonit, qui eo carere nolebat, causa Ebreduni exegit, cujus temporis partem longe potissimam sibi periisse queri sæpe solebat, & libris & virorum doctorum commerciis penitus destitutus. Lutetiam vero redux, fixis ibi sedibus, anno 1660 ineditas quasdam Chrysofomi in Psalmos homilias, & interpretationem in Danielem Prophetam ex Bibliotheca Scorialensi nactus, Latine vertit & publici juris fecit. Ab eo autem tempore Patribus Apostolicis operam suam addixit, cui tamen moras quasdam injici auctoritate illustrissimi Colberti passus est. Hic enim cum recenseri atque in ordinem redigi manuscriptos Bibliothecæ Regiæ codices vellet, Cotelerium Græcis libris tractandis aptissimum judicabat, atque propterea has illi tutissime partes dari posse arbitrabatur. Nec sine insigni sive Cotelerii, sive literariæ rei id factum fuit emolumento. Illi enim

nim codicum, quibus gaza vere regia superbit, ufum liberio- rem, & Græcam in Aeademia Parifienfi Professionem, anno 1676 fufceptam; huic vero tres Monumentorum Ecclefiæ Græcæ tomos utiliffimus ille peperit labor. Jamque in eo Cotelierius erat, ut quartum tomum ce- teris tribus adderet, cum morbo, quem inflammatorium peâoris af- fectum Medicorum appellant filii, graviffime impeteretur. Vena incifa malo erat occurrendum; fed iftud medelæ genus, quod paulo ante familiari cuidam fuo parum feliciter ceffiffe noffet, adeo refor- midabat, ut occultandum potius morbum, quam illud admittendum efle censeret. Serius itaque adhibitum nihil ei profuit, proruenti ad mortem tum quam maxime, cum fummo ftudio eam evitare conten- deret. Vivis ergo exceffit IV Idus Augufti anno Chrifti 1686, ætatis vero fuæ 56, & pupillum quali parente fuo orbum reliquit quartum Monumentorum Ecclefiæ Græcæ tomum. Sed bene eft, quod in do- ctiffimi Baluzii, cujus epiftolæ de vita Cotelierii ad Em. Bigotium fcri- ptæ, omnia hæftenus allata debemus, ille pervenerit manus, qui pater- no affectu foetum iftum fovet, publicæ luci, ubi occasio tulerit, eum ex- pofiturus. Quod ut fauftis tandem auspiciis fiat, tanto optandum eft magis, quod præter cetera egregia monumenta, Afterii, Hefychii, E- phræmi, Chryfoftomi, Antipatri Boftrænfis, & Anaftafii Sinaitæ ho- milia variæ, Bafilii Cæfarienfis opufcula ſex, Diadochi Epifcopi Pho- tices definitiones, Photii collectiones & demonstrationes e ſynodicis & hiftoricis ſcriptis de Epifcopis & Metropolitibus, Constantini Por- phirogennetæ conftitutio de iis qui ab inteftato moriuntur, Ioannis Antiocheni demonſtratio de euchariftia, Theodori Balfamonis epi- ftola ad Metropolitam Philippopoleos, Marci Ephefini exegeſis ec- cleſiaſticorum dogmatum, vita S. Theodoſii Archimandritæ ſcripta ab ejus diſcipulo Theodoro Epifcopo Patrenſi, & denique Eunomii hæretici apologeticus, in eo inveniantur.

Verum quid Patribus Apoſtolicis, de quibus præcipue agen- dum erat, factum denique fit, cur diu adeo differimus memorare? Illi anno 1672, poſt varias moras, in lucem denique prodierunt, tanto do- ctorum hominum eos proſequente plauſu, ut Soli lampadem accende- re velle merito videremur, ſi noſtris præconiis hic quicquam opus ef- ſe exiſtimaremus. Aſt enim vero tanta ſubito, neſcio unde, exem- plarium orta eſt caritas, ut pauciſſimis theſaurum illum in ſcriniis ſuis

asservare datum fuerit. Quamobrem tanto majores clarissimis viris, qui novæ editionis curam suscipere, gratiæ debentur, qui non copiam tantum ejus denuo facere, sed & cum augmento ad doctorum hominum manus illum pervenire voluerunt. Facturosquo adeo nos operæ pretium existimavimus, si quid hæc editio, quo palmam priori præripiat, habeat, exposuerimus. Ad Barnabæ itaque epistolam illa non Cotelerii tantum, sed Menardi etiam, Is. Vossii atque editoris Oxoniensis notas exhibet, textui, uti in reliquis, ita hic quoque semper subjectas; quibus & accedunt Joh. Clerici observationes nonnullæ, quas reliquis quoque Patrum Apostolicorum scriptis passim adspersit, per pauca quidem illæ, cum uberiores concinnari alia negotia, ut ipse fatetur, prohibuerint, non indoctæ tamen & ad textus emendationem plerumque spectantes. Hermæ Pastori accessere variæ lectiones & notæ editionis Oxoniensis. Clementis Epistolæ subjiciuntur, præter Cotelerianas, Patricii Junii, Joannis Felli, & Pauli Colomesii notæ: quid quod nonnulla addita sint, quæ manus Viri cujusdam docti oris editionis prioris alleverat? qui Clementis Romani litteris varias lacinias assutas fuisse, ex Clementis Alexandrini maxime allegationibus evincere conatus fuit. Sic v. g. totam istam $\xi\eta\sigma\omega\upsilon$, quæ ad Paulum Apostolum spectans sub finem capitis V occurrit, a verbis $\pi\epsilon\pi\eta\lambda\alpha\sigma\tau\omega\upsilon$ usque ad $\upsilon\pi\omicron\upsilon\gamma\epsilon\mu\mu\epsilon\upsilon\varsigma$, a manu aliena insertum esse suspicatus est. Sic ad cap. XVII observavit, verba ista non longe ab initio capitis posita, $\delta\iota\tau\omega\epsilon\varsigma\ \epsilon\upsilon\delta\epsilon\rho\mu\alpha\sigma\iota$ &c. Clementem Alexandrinum jungeri cum cap. IX Epistolæ hujus, atque exinde colligit, omnia quæ in modernis editionibus media inter duo illa loca comparent, interpolatorum esse; quod Hieronymum tamen in Comm. ad Esaiam non observasse miratur. Sic ad capitis XXI verba illa $\tau\eta\varsigma\ \pi\epsilon\sigma\eta\gamma\epsilon\mu\epsilon\upsilon\varsigma\ \eta\mu\omega\upsilon$ &c. annotat, omnia apud Clementem Al. Str. IV p. 57 coherere egregie, cum in exemplaribus hodiernis plane fiat perturbata, & ex eo misere corrupta. Ex eodem restituenda esse censet omnia, quæ capite XXII habentur, & adulterina esse concludit, quæ cap. XXIII usque ad XL leguntur, eademque in Constitutionibus Apostolicis etiam legi observat. Quæ toto cap. LI habentur, efficta esse ex Clemente Alexandr. p. 519 censet, atque intempestive profus inserta; ut alia quædam hujus generis taceamus. Constitutionibus Apostolicis in hac editione ad calcem adjectæ sunt Notæ Beveregianæ ex Synodi-

dico ejus descriptæ; Recognitionibus vero omnes in margine adscriptæ leguntur variæ lectiones, quæ hæctenus observatæ fuerunt. Clementinis, quod opus autoris Ebionitæ, qui seculo post Christum natum secundo floruerit, esse doctissimus Clericus censet, & Epitomæ Clementinæ nihil, quod in priori editione non compareat, accessit. Ex duobus scriptis de martyrio Clementis & anniversario ad sepulcrum ejus miraculo varia menda, quibus antea laborabant, sublata sunt: nec quicquam restat de priori hujus operis tomo commemorandum, nisi quod nonnullæ doctorum Virorum epistolæ, quibus judicia sua de variis scriptis ævi Apostolici exposuere, eidem præmissæ legantur. Sunt illæ Gul. Laudi, Hieron. Bignonii & Is. Vossii, quibus & ea accedit, quam Steph. Baluzius ad Emericum Bigotium de vita Cotelerii scripsit. Jam in altero tomo Epistolæ Ignatii comparent ea facie, quæ a Cotelerio fuerunt editæ, quibus tamen integræ Jac. Usserii & Isaaci Vossii notæ accesserunt, ommissis Vedelii & aliorum rhapsodius. Martyrio Ignatii Usserianæ itidem notæ in hac editione adjiciuntur, ut & quas ille Ignatio suo subjunxerat, Tiberiani, Plinii & Trajanæ epistolæ a Cotelerio prætermittæ cum ejusdem observationibus: eademque in Epistolam & Martyrium Polycarpi Cotelerianis junctæ in hac editione leguntur. Denique in ea, ut nihil magnopere in hac Apostolicorum Patrum Bibliotheca desideres, Beveregiana Codicis Canonum Apostolicorum Defensio, cum Prolegomenis Usserianis ad Ignatium, & Vindiciis Epistolarum Ignatii Pearsonianis comparent, quibus coronis nobilissimo operi imponitur.

Plura dicere de scriptis, quæ tantum non omnia in doctissimi cujusvis manibus versata fuerunt, supervacaneum forsân esset. Id tamen adhuc monere abs re haud forsân fuerit, textum scriptorum Apostolicorum ita semper repræsentari, ut exemplar Cotelerianum exacte, nisi ubi manifesti sunt præli vel amanuensis errores, exhibeat. Singulis vero scriptis testimonia non veterum tantum, sed recentiorum quoque, quorum illustris in rebus Ecclesiasticis opera fuit, judicia e opiose præmissa conspici.

NOVUM TESTAMENTUM DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI,
ex versione vulgata, cum paraphrasi & annotationibus HENRICI HAM-
MONDI. Ex Anglica lingua in Latinam transtulit, sui que An-
madversionibus illustravit, castigavit, auxit
JOANNES GLERICUS, Am.

Amstelodami, apud Georgium Galletum, 1698. fol.
Alphab. 9. cum dimid.

Linguae Anglicanae ignaros, aſt celeberrimi tamen Hammondi commentariis in Novum Testamentum frui cupientes, ad Matthæum Polum ampliffima inde excerpta in Synopſi Criticorum exhibentem nos in Actis hiſce noſtris anno 1687. p. 127. ablegaffe probe meminimus. Sed nunc ea nobis obtingit felicitas, ut de integris hiſce Commentariis in Latinam linguam translatis certiores facere & illos queamus, qui ſitim forte ſuam nondum penitus iſthoc conſilio levari deprehenderunt. Votis namque noſtris, quæ tunc publice fundebamus, cum in recensendis poſt vitam eruditiffimi Hammondi operibus ejusdem junctim Anglice vulgatis prolixè verſaremur, diligentia Johannis Clerici nunquam defatigata ea quidem in parte reſpondit, quod tertium iſtorum volumen, ſeu ipſam hanc paraphraſin & annotationes in Novum Testamentum habitu Latino elegantiffime induit, & ita quidem, ut variis quoque augmentis opus a quamplurimis huc uſque expetitum liberaliffime ditaverit. Solum ſane iſtum vertendi laborem in glorium nimis exiſtimans, ea potius cura in hoc negotio verſari voluit, ut partem obſervationum in hiſ Commentariis occurrentium haud exiguam ſuo vindicare ingenio valeret. Nec munere etiam vulgaris in ipſa translatione interpretis ut fungeretur, ſufficere jam tum eſt arbitratus. Stylum etenim Hammondi horridum & parum caſtigatum offendit, perpetuasque improprietates ac duras vocum pariter & rerum connexiones per parentheses integris ſæpe paginis a ſe invicem divulſas, periodosque longiffimas & intricatiſſimas obſcuritatem valde moleſtam parere cognovit, ac proin, ne vitiis iisdem Latinus quoque ſermo coinquinaretur, ſenſu quidem ipſo nuſpiam mutato, in meliorem cuncta ordinem ſolicite redegit, duriffimumque Hammondi calamum ubivis fere emollire ſtudit. Quamvis difficultatem omnem tollere ſibi penitus haud licuiſſe, ultro fateatur, præſertim in paraphraſi, in qua Apoſtolos prima perſona loquentes introducens Hammondus ipſe interim perſona tertia uſus ſua non raro immiſceat, quæ tamen vel characterum varietate diſtinguere conatus fuerit, niſi quod aliquibus in locis nec iſta medela ſatis ex voto proceſſerit, maxime in Apocalypſi, ubi Hammondus, nuſa prorsus decori ratione habita, Johannem ſæpe non ut Prophetam futura

tura prædicentem, sed velut præterita, quæ vaticinatur, enarrantem inducat. Nihil de cæterò resevit, præter otiosa quædam synonyma orationis significatui dilucidando emolumentum nullum afferentia. Scripturæ vero loca ad verbum plerumque in observationibus ab Auctore theses suas probaturo repetita decurtavit, & in nūdā quandoque allegationem recensum istorum uberiorem convertit. Multa deinceps annotatis addidit, iisque distinctionis causa nomen suum sigillatim ubique subjecit. Varia autem in his interpretatus est, quæ minime attigerat Hammondus, sæpe etiam hunc confutavit, veterum Scriptorum loca propemodum omnia ex ipsis fontibus descripsit, & accuratiora ea passim exhibuit. Tria interim potissimum cum habeat Hammondus, quæ se invenire subinde autemet in dictis etiam ejusmodi, in quibus exponendis ad alia omnia Interpretes alii respiciunt, *Gnosticos nempe, obsidionem Hierosolymitanam & disciplinam Ecclesiasticam*; idcirco ad hæc delatus censoriam ille virgulam non semel strinxit, & his adeo ac aliis accessionibus quinta minimum in parte auctoris volumen præfens reddidit.

Ne tamen generatim modo operis hanc faciem adumbrare voluisse videamur, juyabit hætenus dicta exemplis quibusdam illustrare. Sed cum tanta sit additionum a Clerico profectarum multitudo, ut quo nos vertere primunt, & quas præ cæteris seligere debeamus, judicatu prope difficillimum appareat; ideo vel solum Evangelium Matthæi perlustrasse, & e subjectis ei annotationibus nonnullas delibasse suffecerit. At simul tamen e tribus istis, ad quæ præter rem Hammondum toties respectum habuisse novus hic ejusdem Interpretis monuit, *Gnosticos eligemus, & quænam de his illius sit sententia, quæque hujus vicissimi emendationis, per allata in medium specimina potiora demonstrabimus.*

Hammondo minime assentitur Clericus, quando is ad Matth. III, II. observat, Diabolum baptismum Johannis per aquam, qui baptismi Christi per aquam & ignem quædam velut præparatio dicendus veniat, in gentilibus per aquam & ignem lustrationes suas institueresolitis fuisse imitatum; has enim baptismo longe antiquiores facit Clericus, cumque igne & aqua sordes purgari constet, non mirum esse ait, si symbola purgationis animi apud gentes multas constituta fuerint. Dum ad Cap. XI, 28 Dæmones olim habitasse in sepulcris an-

notat

notat Hammondus, ut vanam illam in hominibus opinionem confirmarent, qua mentes humanas post mortem dæmones fieri crediderint, Platonicis eum accenset Clericus, quos itidem, dæmones circa sepulcra errare firmiter, persuasum sibi tenuisse constat. Male porro eundem habet, quod in observatione ad Matth. X, 16. affirmavit Hammondus, Scriptores sacros isto passim idiomate uti, quo imperativos, quasi aiquid præciperent, adhibeant, cum tamen vel sola subfit prædictio, quidnam futurum sit, significans, vel permissio, qua, quid liceat, indicetur; unde exempla ab hoc adducta ille examinat, nulliusque ea esse roboris ostendit. Ibidem vocabulum ἀκέραιος minus congrue exponi ab Hammondo ait per eum, qui non lædat, cum talem potius, qui, cum prudens sit, in calliditatem tamen aut versutiam non incidat, sed candidus & ingenuus haberi queat, designet. Quam infames fuerint τελῶνας, docere Hammondum ad Cap. IX, 10 innuit. Sed Christi temporibus in Imperio Romano duo addit hominum fuisse genera, qui τελῶνας vocari potuerint. Fuisse enim Publicanos Equites Romanos honestissimos, qui vectigalia redemerint, quosque passim laudet Cicero. De his quod in Evangelio agatur, vero haudquaquam simile existimat, & satis liquere ait, Matthæum, qui τελῶνης dicatur, ex eo genere non fuisse. Etenim Romanos illos Equites per se portoria non exegisse, sed per liberos & servos, ac sortis humilioris provinciales, qui vectigalia vi sæpe extorserint, & plus quam iure debebatur, exegerint, famæ ita suæ notam maxime probrosam inurentes. Quod vocem ἀδης de statu mortuorum quam de inferno ad Matth. XI, 23. accipere maluerit, non leviter in eo reprehendit; nec satis exactum esse illius iudicium affirmat, quando ad Cap. XX, 15. statuatur, quod Christus parabolas suas sæpe ex veterum Rabbiorum ore attulerit. Non enim Θεοδιδάκτῃ Doctoris esse censet, vulgatas parabolas quasi suas audientibus proponere; ac præterea ullum ante Christi tempora iisdem, quibus hic, parabolis fuisse usum, haud constare obtendit. Cap. eod. v. 16. per τὰς κλητὰς Hammondus intellexerat conversos ad Christianismum, licet hi non semper præceptorum Christi æquos se observatores gererent. Ast Clericus in ista locutione, *Multi vocati, pauci electi*, proverbialem quærit formulam, petitam a delectu militari, quo apti armis ferendis omnes adesse jubeantur ad certum diem, adeoque vocentur in locum quempiam, ubi tamen e pluri-

MENSIS JANUAR. A. M DC XCIX.

plurimis strenuissimi duntaxat eligantur. Sensum igitur illius esse hunc: inter multos, qui idem aggrediantur, paucos esse eximios, & dignos, qui præferantur cæteris. Quem sensum optime convenire arbitratur cum scopo allatæ a Christo parabolæ, quæ doceat, per paucos esse ex credentibus, qui singulari mercede digni sint. Zachariam a Christo *Matth XXIII, 35.* introductum de isto interpretatur Hammondus, quem Josephus a Judæis Zelotis in medio Templo paulo ante obsidionem Hierosolymitanam trucidatum perhibeat. Verum ei se opponit Noster, & Christum ad 2. Paral. XXIV. respicere vero magis dicit esse congruum. Singulare est, quod ad *Cap. XXIV, 4.* Vespasianum Christi velut imaginem fuisse judicat Hammondus, plurimisque in partibus comparationem inter utrumque instituit; unde haud præter rem fortassis ab Interprete castigatur. In effato Christi: *τῆτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου*, *Cap. XXVI, 26.* vocem *τῆτο* non ad panem, sed ad *τὸ λάβετε, Φάγετε.* referri debere indefinito sensu: Hoc, id est, accipere, manducare, designat *corpus meum*, Hammondus, Clerico parum approbante, contendit. Judam non ex suffocatione ob mortem orta obiisse, sed laqueo vitam finiisse, idem hic ad *Cap. XXVII, 5.* adversus istum innuit; prout & paulo post sepulera ab eo in monte Templi obvia statui, incongruum appellat. Quod latronum cum Christo crucifixorum uterque Dominum ab initio contumeliis profciderit, Hammondo ad Capitis citati v. 44. ita sentienti non credit, magisq; putat vero apparere simile, alterum cognito Jesu jam respuisse & in eum credidisse, antequam in carcerem conjiceretur. Cum enim latrones non ob recentia duntaxat, sed ob vetera etiam latrocinia plectantur, & hunc post actam demum poenitentiam a Romanis captum, latrocinique convictum & in crucem actum conjicit.

Sicut autem & ad loca quædam, quæ Hammondus aut penitus attingere aut latius deducere noluit, Clericum nonnulla protulisse superius monuimus; sic itidem istius generis exempla aliquot legenda heic apponere, libero tamen de plerisque judicio cuiuslibet, ac Theologis præcipue, ceu par est, relicto, non inconsultum arbitramur. Ad *Matth. II, 2.* *μαγοὶ ἐκ τῆς Ἀσσυρίας* Magorum coram Christo non de cultu divino accipit; haud etenim novisse eos, Jesum esse Dei Filium, sed tantum fore maximum Regem, cui ideo honorem Regibus in Oriente reddi solitum exhibuerint. Tempore Christi varias apud Judæos

de sensu prophetiarum traditiones ab ipsismet Prophetis discipulis suis commissas, & ab his deductas superasse, ad capitis ejusdem verbum 15 innuit. alias namque nec Matthæum nec quenquam forsân alium fuisse judicaturum, quod in allegatis ibi verbis Holsæas de re præterita loquens, eventum tamen aliquot sæculis remotum & priori illo adumbratum in animo habuerit. Quæ Matth. IV, 1. sqq. de tentationibus Christi narrantur, huic facilius in visione seu somnio, quam reapse accidisse sibi persuadet, ac valde durum videri causatur, Salvatorem sanctissimum ita Cacodæmoni permiffum, ut ab eo per ærem vectaretur; istamque regnorum totius orbis imaginem non magis potuisse e monte, quam ex planitie ostendi; quid enim in monte cernas præter sylvas, agros, fluvios, pagos, oppida, aliaque similia, & quidem e longinquo? hæc autem vix vocari in ulla lingua regna mundi & gloriam eorum. *Κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι* Matth. XI, 28. ipsi sunt soli Judæi, qui *fessi* dicantur ob frequentia itinera Hierosolymam ex lege facienda, & ab iis, ne Deum offenderent, non sine gravi molestia suscepta; *onus* autem ob ritus legales & ea omnia, quæ Deo, Sacerdotibus & Levitis fuerint solvenda, quæque magis quam charitas et reliquæ virtutes urgeri sueverint. Christum igitur, cum *mitem* se appellet atque *humilem*, legis Doctoribus, præsertim ex Sacerdotali genere, se opponere, qui onera illa legis crudeliter exegerint, æ Judaicam plebem sibi vectigalem animadvertentes non parum superbierint. Effatum Christi de portis inferorum non prævalituris contra Ecclesiam, Matth. XVI, 18. de Petro potius exponit, & testimonium ei a Christo perhiberi ait, ipsum in prædicatione Evangelii ab imposito munere deterritum non iri præsentissimo etiam mortis periculo, quin ipsa morte, utpote quam per portas inferorum designari sibi persuadet. Cap. XXIX, 19 verba: *μαθητεύσατε, βαπτί, ὅτι οἱ ἐκ αὐτοῦ εἰς ὄνομα* &c. id continere tradit: *per baptismum facite, ut fiant & dici velint discipuli Patris, Filii & Spiritus Sancti*. Mentem vero suam ut uberius declaret, observat, Judæos potuisse vocari discipulos Patris, quia se tales professi fuerint; Apostolos, antequam accepissent Spiritum Sanctum, cæterosque Christi discipulos jure dictos fuisse discipulos Patris & Filii; sed baptizatos ab Apostolis discipulos fuisse Patris voluntatem suam in Veteri Testamento revelantis, Filii in Evangelio loquentis, & Spiritus Sancti per Apostolos præcepta Patris & Filii clarius exponentis.

De-

MENSIS JANUAR. A. M DC XCIX. II

Denique ut de locis, in quibus Gnosticos ab Hammondō frustra notatos animadvertit Clericus, gustum aliquem benevolō Lectori præbeamus, ad illustrem imprimis textum 2. Thess. II, 3, seq. ipsum remittimus, ubi per *αὐτοὺς τοὺς οὐνοὺς* intelligit ille defectionem Christianorum ad Gnosticos; per hominem peccati significari dicit genus hominum sceleratum; Anti-Christum Simonem esse Magum una cum sectatoribus spectandum pronunciat; imo & sequentia omnia ad Gnosticos accommodat; tandemque exitium a Paulo prædictum tunc impletum refert, quando Petrus atque Paulus Romæ cum Simone contententes infamiam ei & exitium crearint, ac Romanorum exercitus ultionem de Judæis sumserit, quo tempore Gnostici simul perierint. At Clericus vicissim omnia ad rebelles Judæos, & eximium præsertim eorum ducem Simonem, non magum, sed Gioræ filium, trahit, inventaque Hammondiana passim a veritate historica aberrare contendit. Gnosticos, ut ut eorum plurimi nec Judæi fuerint, nec Judaici foederis profelyti, ut tamen Judæorum vitarent vexationes, his eoque obsecundatos, ut contenderent, Gentiles Christianam religionem amplexos circumcidi oportere, ac proinde a Paulo in epistola ad Galatas refutatos, in præmonitione ad hanc epistolam perhibet Hammondus, Clericus autem sicut minime sibi persuadet, quod Christianis adeo timendi fuerint Judæi in Galatia, ut Gnostici simulare cogerentur se esse Judæos, cum non essent: ita potius Judæos Christianismum quidem amplexos, sed veterum rituum retinentes, a Paulo ista scriptioe oppugnari asserit. Dum Paulus, castitatem diligentissime colendam suadens Timotheo, simul eundem monuit, ut ne forsitan alienorum peccatorum se redderet participem, 1. Tim. V. 22, ad Gnosticos matrimonia prohibentes & vitæ impurissimæ ansam adeo præbentes illum respexisse, vini etiam usum modicum Timotheo v. 23 concedendo Gnosticos, abstinentiam a vino velut necessariam hominibus imponentes redarguisse dicit Hammondus. Verum Gnosticos, ut matrimonium, sic vini etiam usum prohibuisse, nullo, quod idoneum sit, testimonio probari posse, Clericus affirmat. Sub Jezabele Apoc. II, 20. nominata Gnosticorum hæresin describi credit i. le; verum hic mulierem forte Thyatiris quasi Prophetissam se gerentem ita dictam conjicit. In Johanneis etiam Epistolis Gnosticos se invenisse autumat Hammondus, & capite statim primo versiculos 9. 9. o. occasione istorum (quippe qui perfectos se statuerint,) conscriptos existimat. Respondet

autem e contra Clericus, Gnosticos noluisse haberi discipulos Apostolorum, qui & e propter iis sese haud ad junxerint; unde nec Johannem eos confutandos fuisse concludit.

A LETTER TO THE BISHOP OF WORCESTER,

h. e.

LITTERÆ AD VIRUM MAX. REVER. EDUARDUM EPISCOPUM Vigorniensem, quibus loca quadam libri sui de mente humana ab illo examinata vindicat JO. LOCKE.

Londini apud A. & J. Churchill, 1697. 8. plag. 14.

THE BISHOP OF WORCESTER'S ANSWER.

i. e.

EDUARDI VIGORNIENSIS' RESPONSORIA ad litteras LOCKII.

Londini apud H. Mortlock, 1697. 8. plag. 10.

Quarum nuper exposuimus summam, pro S. S. Trinitate Vindiciæ, a Maxime Reverendo Stillingfleetto editæ, occasionem controversiæ dederunt cum acutissimo Viro, Joanne Lockio, cujus argumentum non ignotum esse potest iis, qui meminerint, quæ ex ultimo capite Vindiciarum istarum excerpta à nobis fuerunt. Jam itaque quid ad defendendam causam suam Lockius attulerit videndum, qui non ingenio magis & acrimonia, quam modestia atque humanitate, quæ rarissimæ sunt in disputantibus virtutes, Summe Venerandum Adversarium suum oppugnavit; quem itidem graviter potius quam severe cum eo egisse, atque utrumque adeo egregie sustinere quam gerunt personam, non sine voluptate quadam observaveris. Sub initium itaque statim litterarum suarum modestissime Lockius monet, nunquam sibi in mentem venisse Socinianas controversias, cum librum suum de Mente Humana concinnaret, nec quicquam in eo juvandi illas animo a se dictum fuisse; quamobrem paulo immitius secum ab Adversario suo actum queritur, qui Lectoris tale quid suspicandi occasionem dedit. Deinde ægré fert, quod ab eodem dictum fuit, *substantiam* penitus fere à se exentium, quæ ratio cognoscit, numero

ex-

excludi, eam enim semper se supponere, nec usquam ad non-entium limbum relegare, locis quibusdam ex libro suo productis manifestum reddit. Quod si vero isto loquendi genere Rev. Episcopus hoc sibi velit, destructam a se esse veram, quam habemus, substantiæ ideam; dum substratum, & suppositionem rei quam ignoramus, eam appellavit, aliisque hujusmodi nominibus eam suspectam reddidit; fatetur culpam Lockius, sed convinci cupit quod abjecte nimis de eâ sentiat, cum nulla Logicorum definitio plus dicat, utpote qui substantiam doceant esse ens quod per se subsistit, hoc est, aliquid ipsis ignotum, & *substat accidentibus*. At illud dicere, non esse ait substantiam ex entium classe excludere; alias Deum quoque abnegare dicitur esse, qui imperfectam ejus in se esse ideam agnoscunt, quod nemo mortalium fateri cogatur. His ita respondet Reverendus Lockii Antagonista, ut ea quæstione causæ statum contineri non dicat, an substantiam dari admittat ille? sed ea, an salvis principiis suis certo persuaderi rationi de ejus existentia possit? non posse; ipsa a Lockio ex libro suo producta loca probare. Quod enim Lockius ait, conceipere nos *haud posse*, quâ ratione qualitates sensibus obnoxia subsistere queant; nisi *supponamus* substantiam eas sustententem, hoc ipso eum prædere causam suam existimat. *Suppositionem* enim nostram nullam parere certitudinem; cum multa sint quæ concipi a nobis nequeant, in quibus tamen nihil *suppositionibus* nostris relinquatur. Quantum vero ad clariorem substantiæ ideam, de qua edoceri Lockius cupit, eam vulgarem Logicorum definitionem omnino repræsentare defendit; *ens enim per se subsistens*, non simpliciter aliquid quod ignoramus notare, cum illud per se subsistere atque ab alio non sustineri, aliquid amplius dicat. Sed satis de velitationibus istis; ipsas commissas acies paulo propius intueamur. Miratur itaque Lockius quomodo in mentem venire potuerit Venerando Adversario suo suspicio, ac si nullas alias ipse ideas quam per *sensum* vel *reflexionem* natas admitteret, cum simplices tantum ideas gemina ista ratione gigni affirmaverit, illas vero fundamentum omnis cognitionis nostræ esse dixerit, utpote ex quibus, abstrahendo, extendendo; comparando & componendo omnes ideas complexas, relativas & generales mens nostra extruere soleat. Ut adeo hac ex parte mirum in modum sibi cum doctissimo Episcopo convenire arbitretur, a quo nec in explicandis ideæ, quam

de substantia habemus, natalibus sese dissentire, comparatis utriusque verbis contendit. Duo tamen esse observat, quæ displicuerint illi in sua de substantia doctrina: primum, quod generalem ejus ideam non abstractione & intensione idearum simplicium, verum complicatione quadam earum gigni statuatur, dein, quod nullum aliud fundamentum substantiam habere dicat, quam ingenium & phantasiam humanam. At harum accusationum neutram ad se pertinere ait. Quantum enim ad primam, expressis verbis se docuisse ostendit, abstrahendo nos pervenire ad cognitionem substantiæ in genere spectatæ; ex complicatione vero diversarum idearum, substantiarum distinctarum ideas, qualis est idea phantasiæ, arboris &c. nasci docuisse. Quantum ad alteram, non substantiæ essentiam, sed ejus, quam habemus, ideam ingenio humano se superstruxisse ait, quod cum modos sine aliquo substrato concipere nequeat, substantiæ conceptum producat. Rei vero essentiam ejusque certitudinem non penderè a modo nostræ cognitionis, cum multæ res existant, quarum nulla omnino detur cognitio. Nec istud ideæ hujus fundamentum lubricum esse, cum eodem Reverendum Adversarium suum etiam uti, ex denuo productis verbis ejus manifestum evadat. Jam quid ad illa Adversarius? Ex eo quod omnium particularium substantiarum ideas ex combinatione idearum simplicium Lockius derivat, evidens esse censet, nullam ex ejus mente haberi posse substantiæ particularis ideam, nisi quæ ex complicatione idearum simplicium oriatur: & quamvis abstracta aliqua notio sive idea substantiæ generalis dari queat, nullam tamen realem particularis substantiæ ideam dari posse, quæ non sit mera simplicium idearum complicatio: quæ simplices ideæ cum nihil aliud sint, quam sensibiles quædam qualitates, nullam substantiæ ideam dari, sed suppositionem aliquam substrati accidentia sustententis. Quod vero ad alterum Lockii effugium, certitudinem essentia alicujus rei non dependere a certitudine idearum, saltem respectu habito ad cognitionem nostram aliter se rem habere, Vir Reverendus existimat, cum rerum, quarum nullas habemus ideas, nulla quoque nostra cognitio sit; atque id, quod potissimum hic quæri putat, ad nullam scilicet certitudinem nos de substantiæ natura pervenire per nudam idearum simplicium contemplationem posse, ostendit. Non opus esse putamus, ut tum alia quæ istis succedunt, ad rem quæ agitur primario non spectan-

tia

tia, tum ea imprimis repetamus, quibus neutiquam eum sibi fuisse animum, cum Lockii principia examinanda susciperet, Rev. Episcopus declarat, ut eorundem cum Autore Christianismi nihil mysterii habentis errorum & criminum reum illum perageret; quem illius principiiis abusum esse humanissime agnoscit, veniam tamen sibi dandam esse existimans, quod doctrinas expendendas esse duxerit, quibus ruinosam molem suam superstruxerat iste. Quin potius ad Lockii lib. ū redimus, ut videamus quid Reverendo Adversario reponat, qui nulam substantiarum spiritualium in nobis existentium certitudinem dari dixerat, Lockii semel admissis principiiis. Lockius enim spiritus ideam in nobis gigni ait per reflexionem, qua cogitationes nostras intuemur, quibus substratum aliquod non tribuere, substantiamque adeo spiritualement in nobis non agnoscere non possimus; idem tamen etiam fieri posse, ut systemati cuidam materiae vim cogitandi indat Deus, admittit. Quid ergo? nonne hac ratione existentiae spiritualis substantiae, quae in nobis sit, certitudo perit? Minime, si Lockium audimus. Cum enim generalis substantiae idea eadem sit ubique, ut spiritualis ea evadat, illa modificatio, ob quam cogitantem dicimus, facit, cum eadem juncta, nulla habita aliarum eju: modificationum ratione, soliditati v. g. & si quae aliae sunt eidem substantiae inhærentes. Sic contra substantia, quae soliditatis modificatione gaudet, materia est, sive cogitandi eadem simul gaudeat facultate, sive minus. Si itaque per substantiam spiritualement ea intelligatur quae immaterialis sit, animae nostrae spiritualitatem solide a se demonstratam non esse, argumentis licet probabilibus, ab invictè demonstrata (L. IV Tr. de Mente hum. c. 10. §. 16.) immaterialitate Dei desumptis, evictam, Lockius fatetur, at nec ab alio quopiam talem demonstrationem expectandam ait. Vitio autem sibi vertendum non putat, quod spiritus vocem eo sensu, qui materiam omnimodam non excludit, accipiat, cum id Virgilium quoque atque Ciceronem. maximos linguae Romanae magistros imo & sacros scriptores fecisse constet. At omnia ista mera esse κρησφύγητα Maxime Venerandus Stillingsfleet probare satagit, dum productis ex ipso Lockii libro locis ostendit, eum spiritum pro immateriali substantia habere, atque ex operationibus mentis nostrae claras & distinctas substantiarum immaterialium ideas gigni statuere, Accipi vero vocem spiritus eo quo Lockius cupit

cupit sensu a Cicerone & Virgilio negat. Atque interea utraque manu arripit, quod largitur Lockius, ex principiis suis immaterialitatem animæ certo demonstrari non posse; proindeque aliis superstructam fundamentis demonstrationem, aut potius ex principiis Lockii paulo aliter inter se combinatis elicitam, Lockii desideriis satisfactorum supeditat. Nimirum ex ideis materiæ & spiritus, a quarum illa cogitationem plane Lockius in locis quibusdam removet, impossibile esse, ut anima materialis sit, colligit. Quod autem omnipotentiam Dei efficere posse ille ait, ut systema aliquod materiæ cogitandi polleat facultate, Venerandus Episcopus respondet, nihil quidem se omnipotentiam divinam velle derogatum, verum non solere Deum essentielles rerum, mutare proprietates, rebus ipsis propria earum natura integra relicta; id quod Pontificiis quoque responderi solet, spiritualement præsentiam modum corpori Christi in S. cœna tribuentibus. Sed ad aliud disputationis hujus caput progrediamur. Ne evidentem quidem demonstrationem existentiam Dei nudis simplicibus clarisque ideis superstructam dari posse, Max. Ven. Episcopus monuerat, ipsamque Lockii demonstrationem ratiocinationi ab ideis simplicibus clarisque distinctæ inniti ostenderat. Verum adversus quem ista disputet, ignorare se Lockius ait; nunquam enim sibi in mentem venisse, ut statueret, non posse nos convinci per rationem de aliqua veritate, nisi omnes ideæ, quarum aliqua in hujusmodi convictione sint partes, claræ sint atque distinctæ. In ea se nunquam non fuisse sententia, scientiam & certitudinem in perceptione convenientiam & disconvenientiam idearum, qualescunque illæ sint, non vero perfecte distinctarum & evidentium positam esse. Quid quod ne probet quidem, quod probare vult Ven. Adversarius? ex eo enim, quod modus probandi existentiam divinam a se propositus ideis simplicibus non innitatur, colligi non posse, quod nulla detur Dei demonstratio ideis simplicibus superstructa: cum pro unico Deum esse demonstrandi modo, suum nusquam venditaverit, nec rejecerit argumentum Cartesianum a clara & distincta idea desumptum, sed iis tantum obviam iverit, qui pro unico vero illud habent, qui nullum argumentum infirmum reddi velit, quod quorundam hominum fidem suffulciat. Dumque argumenti vim pro diversis hominum temperamentis istam rationem obtinere posse, pariter ac alia dixit, non de argumento ad pariendam scientiam, sed ad fidem gignen-

gnendam idoneo se locutum ait, ut adeo hæc quoque ex parte nihil contra se obtineri censeat. Quod vero exinde, quod pro minus certa habeat Lockius Deum ex idea Cartesiana demonstrandi rationem, Venerandus Episcopus colligit, plane ergo deserendam esse ad cognitionem tendenti clararum idearum viam, in eo rursùm eum falli Lockius putat: quamvis enim illa idea Deum non probet, aliam tamen, quæ id efficiat, dari posse. Atque ipsam illam, quam in libro suo de *Mente humana* supeditaverat, Dei demonstrationem claris hujusmodi ideis inniti ostendit, quamvis, quod male ab eo sibi imputatum dicit, certitudinem non in ipsa idea, sed, quod nemo non faciat Philosophorum, in perceptione convenientiæ & disconvenientiæ idearum, constituat. Collocasse itaque se existentiæ Divinæ certitudinem in ea, quam de nobis ipsis habemus, idea, quatenus entia sumus cogitandi facultate instructa; nec esse quod objiciantur sibi verba sua, quibus dicit, per considerationem nostri rationem nostram ad evidentem Dei cognitionem nos deducere, cum consideratio ista ideas existentiæ cogitationisque excludere nequeat supponi. Regerit ad ista nonnulla Max. Rev. Episcopus, ex quibus id maxime ad rem facere videtur, quod constanter descendere pergit, certitudinem, quam habemus de Deo, cognitioni nostrummet ipsorum superstructam, rationis esse, non idearum; in quo quidem non multum obluçantem Lockium habere videtur, modum & formam loquendi ei præscribere, neutiquam satagentem, id tamen sibi concedi postulantem, rationem sine ideis in nobis certitudinem illam non gignere, quemadmodum nec Sol sine oculis de diei præsentia certiores nos reddit. Sed missum faciamus istud controversiæ genus, & ad ea pergamus, quæ de *natura & persona* invicem disputant. Miratur Lockius, ad illam controversiam se pertrahi eo solummodo, quod principia ejus sufficere non credantur gignendo distincto naturæ & personæ conceptui, quem neque sensationem neque reflexionem in nobis producere Venerandus Episcopus ostendit. Si enim propterea impendendus sit, imposteriorum fore, ut nulla non tractetur fidei controversia, in cujus partes ipse non veniat, postulantibus semper litigantibus, ut ostendat v. g. quomodo per sensationem reflexionemve gratiæ & liberi arbitrii, prædestinationis, peccati originalis, justificationis &c. conceptus producantur. Deinde vero omnino naturæ & personæ notiones in nobis

produci per viam idearum ostendit, repetens id, quod antea dixit, ab ideis nunquam rationis exercitium se excludere, quemadmodum vice versa ratio ideis carere nequeat, omni alias objecto caritura. Ad hæc Venerandus Stillingfleetus breviter respondet: licet illa de natura & persona disputatio ad Lockium non pertineat, ad mysterii tamen Trinitatis explicationem pertinere; ideas vero & rationem perperam ab eo confundi; intelligi enim per rationem principia rationis communia, sine quibus ex simplicibus ideis nihil possit confici. Verum ea, quæ de natura & persona jam demum in Epistola sua Lockius tradidit, novam & uberiorem disputandi materiam Episcopo nostro suppeditant. Ex iis itaque, quæ prolixissime Lockius discussit, ea tantum repetemus, quæ imprimis Vener. Adversarium ejus offenderunt. Naturam Lockius nil aliud esse censet, quam collectionem variarum idearum, ad constituendam unam complexam & abstractam ideam combinatorum: quæ si unitæ in individuo aliquo inveniuntur, quamvis in eo cum variis aliis ideis jungantur, efficiant, ut vere illud dici possit, habere hanc quam constituunt naturam, v.g. hominis: dum nimirum omnes illæ idæ simplices in eo inveniuntur unitæ, quæ respondent idæ complexæ abstractæ, cui specificum nomen *humanitas* vel naturæ humanæ tribuitur. Personæ vero vocem in se spectatam nihil significare ait, cumque adeo nulla ad eam pertineat idea, nihil proprie dici posse veram ejus ideam. Cum vero gens vel lingua aliqua vocem illam idæ cuidam quasi propriam addicit, tum eam esse veram personæ ideam, similiterque cum natura rem sese habere. Personæ igitur & naturæ vocem signa esse duarum idearum, quibus dicata fuerunt: differentiam vero earum a se invicem evidentem mox fore, ubi omnes simplices ideas, e quibus composita est complexa, quam designant, accurate recensueris. Quid ad hæc Venerandus Stillingfleetus? Aut falsa hæc esse, aut nulla ratione Ecclesiæ de Trinitate doctrinam defendi posse ait. Si enim voces istæ in seipsis revera nihil significant, sed abstractæ tantum complexæque idæ sint, quibus communis linguæ usus dedit, ut quarum idearum essent signa, tum evidens esse, quod nihil aliud illæ quam notiones mentis sint, quales omnes abstractas complexasque ideas esse pateat, atque adeo unam naturam & tres personas non amplius extituras. Quæstionem autem Rev. Episcopus non in eo versari ait, an in formanda ideâ communis naturæ

naturæ mens nostra a particularium rerum circumstantiis abstrahât? verum, an communis natura sive essentia rerum abstracta tantum sit, idea, sive nomen aliquod generale, cujus realis essentia in particularibus tantum entibus sit, a quibus illud per abstractionem sit derivatum, adeo ut nullum antecedens in natura rerum fundamentum habeat? Affirmare quæstionem, & quidem Hobbii ductum secutum cl. Lockium Ven. Stillingfleetus ait, quem propterea magno cum apparatu impugnat, totique epistolæ suæ ista disputatione coronidem imponit. At cum ea ipsa hæc controversia finita non fuit; ecce enim ubi:

MR. LOCKE'S REPLY &c.

h. e.

JO. LOCKII RESPONSIONEM AD EPISTOLAM.

Max. Rev. Episcopi Vigorniensis.

Londin. 1697, in 4. plag. 14.

THE BISHOP OF WORCESTERS ANSWER &c.

i. e.

EPISCOPI VIGORNIENSIS AD SECUNDAS LOCKII

litteras responsoriam.

Londini, 1698, 8. plag. 12.

DE quorum scriptorum utroque plura dicendi nunc animus erat; at cum ita cum plerorumque ingenii comparatum sit, ut in abstractis hujusmodi notionibus diu se detineri non nisi ægre patiantur, eorum omnino rationem habendam esse duximus. Imprimis meruissent, quæ de persona & natura uberius disputantur, paulo accuratius percenseri, a quibus ita pendere fidei de Sacrosancta Trinitate certitudinem, ut actum de illa sit, si arbitrarie nomina ista rebus significatis imposta fuerint, quod Rev. Stillingfleetus existimet, Lockius plurimum miratur. Verum manum de tabula, ad quam parum abest quin novo aliquo impetu nos rapi patiamur. Id adhuc monendum, prioribus Reverendi Episcopi litteris brevem accessisse ad libellum

Sociniani cujusdam, qui Vindicias ejus pro S. Trinitate impetierat, responsionem, quam illis ut jungeret, tanto facilius sibi persuaderi passus est, quod ex abstracta naturæ notione Socinianus ille argumentatus fuerit: Lockii vero litteris posterioribus annexa esse ea, quibus Epistolæ cuidam, qua tractatus ejus de Mente humana notatus varie fuerat, satisfaciendum esse existimavit.

LETTRE D' UN THEOLOGIEN DE LOUVAIN
à un Docteur de Sorbonne &c.

i. e.

*EPISTOLA THEOLOGICI CUIUSDAM LOVANIENSIS AD QUEN-
dam Doctorem Sorbonæ, concernens Episcopi Meldensis senten-
tiam de Charitate.*

Leodii, apud H. Hoyous, 1698. in 8. pl. 3.

UThostes multos adversariosque nactus est Cameracensium Archi-
Episcopus: ita illi quoque non desunt defensores, qui decreta e-
jus propugnanda suscipiunt. Hos inter nunc comparet Epistolæ hu-
jus Auctor, qui pro Theologo Lovanienfi haberi cupit. Meldensium
Episcopo is se opponit, & de charitate, seu amore puro, Cameracen-
sem nihil, quod a recepta Ecclesiæ Romanæ Doctorumq; Scholastico-
rum sententia abhorreat, docuisse, probare annititur.

Miratum se valde ait, cum legisset, a Meldensium Præsule
doceri, non posse exui a quoquam cupiditatem felicitatis in ulla a-
ctione, quæ prævia & prælucente ratione suscipiatur; itemque fieri
non posse, ut charitas non ad felicitatem æternamque beatitudinem
respiciat, similiaque. Magis tamen miratum se affirmat, cum simul
intellexisset, hæc ita asseri, ut pro certis & indubitatis venditentur; ut
virtutem omnem pietatemque hisce inniti assertis, contendatur; ut de-
nique opinio secus sentientium ceu error gravissimus periculosissi-
musque rejiciatur. Profitetur, ab iis, a quibus Theologiam edoctus
sit, semper ita se accepisse, Deum pure amandum esse, prout in se sum-
mum bonum est, sine ullo nostri commodi intuitu; idque rationibus
quoque non contemnendis comprobari posse. Primo enim extra-
dubium positum esse putat, posse intellectum hominis Deum pure
con-

considerare, prout in se summum bonum est, nulla beatitudinis suae aut cujusquam commodi a Deo ad homines promanantis habita ratione. Saltem fateri hoc ipsum Archi-Episcopum Parisiensem. Asserit hoc si concedatur, causam nullam esse, cur non quis Deum eo modo consideratum amare quoque possit. Esse enim eum hoc modo spectatum objectum amore dignum, comprehensum utique sub sphaera objecti universalis, circa quod voluntas hominis occupatur, boni scilicet generatum accepti. Dein Deum ipsum sub hac idea semet amare amore infinito, in quantum seipsum considerat eum summum bonum, quod per se amabile sit. Sub hac enim formali ratione, ut in scholis loquuntur, Deum amare seipsum: ergo & hominem, saltem gratiae viribus instructum, obligatum esse, ut eodem modo Deum amet. Thomae de Aquino hoc comprobatur effato, asserentis hominis voluntatem debere esse conformem voluntati divinae, non tantum quoad objectum materiale, sed etiam quoad objectum formale. Atque hunc ipsum illustrem Scholae Doctorem multis rationibus eandem tueri sententiam, prolixo docet. Refert eum inter alia & hoc asseruisse, si hominis natura non fuisset corrupta & depravata, eum hoc modo spectatum Deum plus quam se ipsum amare potuisse: quin omnes creaturas tum animam praeditas, tum ea destitutas, implantatum infinitumque sibi habere instinctum quondam, Deum hoc genere amoris amandi. Si autem hac ratione spectetur homo (ita porro docet) prout gratiae viribus instructus est, nullum dubium esse, quin Deum ita amare & possit & debeat: idque qui abnuant, destruere naturam & indolem amoris puri, evertere distinctionem essentialem amoris & spei, abdicationemque commodi proprii ab amore puro separare, quae tamen ita illi conveniat, ut sine ea esse nequeat. Ipsum Meldensium Praesulem hoc quodammodo confiteri ostendit, concedereque ex Scholasticis Doctoribus Scotum de puro amore hoc modo docuisse. Sed Noster Thomae quoque de Aquino & Francisci Salesii, praeter alios multos, hanc fuisse sententiam contendit. Idque ut porro evincat, rationes ita subducit: si Deus non aliter amari potest, quam prout in eo nostram beatitudinem & felicitatem quaerimus, sequitur, eos qui supponunt, quod tamen fieri nequit, se Deum amando nullius felicitatis participes fieri posse, Deum puro amore non amare. Sed vero eos, qui supponunt id, quod tamen fieri nequit, se scilicet

Deum amare, etiamsi nullius inde participes fiant felicitatis, puro veroque amore Deum amare, in confesso esse apud omnes putat. Quin ipsum Meldensium Episcopum hoc docuisse, seduloque inculcasse, eoque ipso pugnancia secum statuisse, contendit. Cæterum ad eludendum argumentum, quod a Scholasticorum Doctorum auctoritate & consensu petatum est, binas patere Meldensium Episcopo vias observat: unam quidem, ut illorum auctoritatem infirmet, primæq; Ecclesiæ illis opponat Doctores; alteram, ut ostendat, Doctores Scholasticos in suis militare castris, refragari autem sententiæ Archi-Episcopi Cameracensis, A priori eum non procul abesse, quando asserat, doctrinam, quam Cameracensis Præsul defendit, undecimo demum seculo in lucem prodiisse, antea autem nec cognitam, nec auditam fuisse in Ecclesia. Ast cum intellectus hominis semper potuerit Deum ut absolute bonum considerare (ut regerit Noster) quis credat, undecimo demum seculo extitisse, qui Deum ita quoque amandum docerent? Equidem si Meldensium Antistes hoc dixisset, vocem charitatis undecimo seculo pro amore hocce puro usurpari cœpisse, potuisse hoc admitti: ast dum de re ipsa hic contendat, plane eum falli. Prospexisse sibi satis hunc Præsulem autumat, dum porro contendat, suam sententiam eam esse, quam Scholastici Doctores communi suffragio approbent. Ita enim si uno modo effugere non liceat, aliam tamen adhuc superesse elabendi viam. Ast & hanc præcludere illi Noster an nititur, & ex instituto hic demonstrare conatur, Scholasticos Doctores a Cameracensis, non autem Meldensium Episcopi stare partibus: quod dum operose exsequitur, varia Thomæ de Aquino & Augustini dicta explicat, eaque sententiæ Cameracensis Præsulis non aduersari ostendit.

AUTRE LETTRE D' UN THEOLOGIEN DE LOUVAIN A
un Docteur de Sorbonne &c.

i. c.

*EPISTOLA ALIA THEOLOGI CUIJUSDAM LOVANIENSIS AD
Doctorem Sorbonæ, concernens Additamentum Archi-Episcopi Pa-
risiensis ad Instructionem suam Pastoralem contra illusio-
nes falsorum Mysticorum.*

Lcc.

Leodii, apud St. Hoyous, 1698, 8. plag. 2.

Edidit Illustrissimus Parisiensium Archi-Episcopus Instructionem Pastoralem contra deceptiones falsorum Mysticorum, subjecitque additiones quasdam, in quibus Theologus noster Lovaniensis quædam deprehendit, quæ accuratiori discussione digna censeantur. Fatetur, recte dictum ab Archi-Episcopo, caput causæ, de qua dilceperetur, in eo positum esse, num amoris puri sit, Deum ita amare in se spectatum, ut nostræ felicitatis nulla habeatur ratio? Ast illud ægre fert, eos qui affirmant illud, a Præsule hocce pro falsis Mysticis falsisque Spiritu- libus haberi. Perperam id fieri concedit, idque ut evincat, paucis repetit rationes, quibus illorum sententia innitatur. Deinde & illud male habet Nostrum, quod idem Præsul doceat, abdicationem com- modi proprii in amore Dei efficere, ut perinde sit hominibus, conse- quanturne æternam felicitatem, an non, quin ut damnationem suam & reprobationem ratam habeant. Quod quidem illis, qui ab amore puro commodi proprii intuitum abesse volunt, recte tribui, exerte Noster negat. Equidem ut in ipso amoris puri actu simul adsint amor nostræ felicitatis & abdicationis commodi proprii, fieri posse negat, cum secum pugnent, seque mutuo tollant: sed tamen quo minus status amoris puri amorem felicitatis includat, vel quo minus illi, qui Deum amore purissimo amant, simul tamen & suam ament felicitatem, ni- hil omnino obstare dicit. Sed concedit quoque, inter ideam amoris, quo Deum ceu supremum bonum amamus, & inter ideam amoris, quo nostram felicitatem amamus, nexum quendam intercedere, ut u- terque amor non tantum in uno eodemque subjecto esse possit, sed ut unus alteri succurrat etiam quodammodo & suppetias ferat. Atque hoc ipsum ipsius Archi-Episcopi Parisiensis argumento comprobari posse, quo hunc in modum rationes subduxerit: medium pervenien- di ad finem vinculo arctissimo connexum est cum ipso fine: chari- tas autem a me exigit, ut Deum glorificem in seipso; jubet, ut Deo ceu ultimo meo fini adhæream: ast medium unicum Deum glorificandi est, ut eum cognoscamus, amemus, possideamus: ergo charitas hoc ipso, dum jubet glorificare Deum, jubet etiam appetere suam felicitatem. Recte ita probari subjicit Noster, desiderium felicitatis in ho- mine perfecto, vinculo indissolubili colligatum esse cum amore puro, sicut

sicut medium necessarium perveniendi ad finem necessario connexum est cum intentione efficaci finem istum obtinendi. At si Illustrissimus Auctor eo probare voluerit, intuitum & desiderium nostræ felicitatis ad formalem rationem amoris puri requiri, eum magnopere falli. Quin contrarium ex allata ratione consequi. Intuitum enim & cognitionem mediæ rationem, quantumvis necessaria sint ad finem obtinendum, non tamen pertinere ad formalem rationem amoris, quo finem prosequimur, & intentionis eum obtinendi: finem non a mediis habere hoc quod ametur, hominemque moveat: media autem contra omnia ea, quibus se commendat, a fine accipere. Ad eandem rem confirmandam aliud argumentum ex eodem Præfatus Parisiensis fibro profert, illudque diluit: quod prætermittimus, cum jam ex hæcenus commemoratis constet, cujuscumque sint, quæ hic disceptentur. Ultimo loco ad auctoritates rursus descendit. Provocaverat scilicet Archi-Episcopus Parisiensis ad Thomam de Aquino, Bonaventuram, Franciscum Salesium, S. Theresiam aliosque: quos tamen omnes Cameracensi potius Archi-Episcopo quam Parisiensi favere, id quidem est, quod Noster ex instituto sibi demonstrandum, sumpsit.

LETTRE D' UN ECCLESIASTIQUE DE FLANDRE
à un de ses amis de Paris &c.

i. e.

EPISTOLA CLERICI CUJUSDAM FLANDRIÆ AD AMICUM
*quendam Parisiensem, qua comprobatur, Archi-Episcopum Cameracensem inique ab Episcopo Meldensi
accusari.*

Leodii, apud St. Hoyous, 1698, 3. plag. 7.

Liber, quem Meldensium Episcopus luci publicæ exposuit sub titulo: *Scripta varia, seu commentarii super librum, Explicatio sententiarum &c.* quantopere eos, qui a partibus Cameracensis Archi-Episcopi stant, exacerbaverit, vel præsens, quem hic exhibemus, libellus satis superque testatur. Querelas enim acerbissimas contra memoratum Præfulem effundit, subinde contumeliosas voces, quibus

bus sententiam Cameracensis Præsulis infectari Bossueto placuerat, illi reddit, & in auctorem retorquet. Nos missis, quæ nostra non referunt, quæ ad rem ipsam pertinent, paucis prosequemur.

Quæ inter utrumque disceptantur, ad quatuor capita revocatur Auctor. Litem enim præcipue esse de desperatione, & sacrificio salutis suæ absoluto: de amore nimis puro, ut a Meldensium Antistite appellitur, & qui excludat omne beatitudinis & felicitatis desiderium: de fanaticismo & instinctu particulari: & denique de contemplatione. Nimirum primo quidem Cameracensem Præsulem a Meldensi in eo erroris argui refert, quod docuerit, non esse nefas de salute sua desperare. At Noster, Viro huic unquam hoc in mentem venisse negat, verbaque ejus, ex quibus id elicere contendat Meldensium Præsul, mutilata ab eo proferri conqueritur. Dixisse videlicet Cameracensem Præsulem: *tunc potest esse anima invincibiliter persuasa persuasionem reflexa, qua tamen ex intimo fundo conscientia non procedat, se juste a Deo esse reprobatam.* At Meldensium Episcopum hunc locum allegando omisisse verba: *qua tamen ex intimo fundo conscientia non procedat;* ut eo facilius Lectoribus persuaderet, Cameracensi Archi-Episcopo hanc sententiam sedere, quam ipse illi tribuisset. Ejusdem commatis sunt cætera, quæ prolixè hic Auctor disputat, mutilata subinde esse Cameracensis Antistitis verba, aut in alienum prorsus detorta esse sensum, vocumque quarundam ambiguitatem in occasionem errorem huncce inde exculpendi arreptam, qua tamen sublata nubes omnes atque caligo a Meldensi Episcopo objectæ sua sponte evanescant.

Deinde & hoc Cameracensi Præsuli objici observat, quod docuerit, posse hominem & debere Deum sine omni suæ felicitatis & beatitudinis intuitu amare. Secus vero plane sentire Meldensem, qui nunquam non inculcet, errare eos qui autument, posse Deum sine felicitatis nostræ intuitu amari; eumque porro Cameracensi imputare alios errore hinc promanantes, quod nemo suam salutem possit desiderare, quod nostræ felicitatis amor a Deo nec per modum præcepti, nec per modum consilii sit injunctus, similiaque. Noster autem duo hic sedulo distinguenda esse monet. Aliud enim esse, si quis autumet, Deum a nobis citra felicitatis nostræ intuitum posse amari, desideriumque felicitatis ita evelli & extirpari posse ex corde nostro, ut

D

sine

sine eo amari Deus ardentissimo amoris actu possit, vel quod perinde est, ut intuitus nostræ felicitatis non ingrediatur formalem rationem amoris puri: aliud autem esse, si quis doceat, non posse quenquam suam beatitudinem desiderare, & hoc desiderium nec per modum præcepti, nec per modum consilii nobis esse injunctum; item desiderium istud felicitatis & beatitudinis per amorem purum ita extinguere & eradicari, ut homo suæ salutis plane obliviscatur. Prius docere Archi-Episcopum Cameracensem, non inficiatur: ast posterius aut ab eo asseri, aut ex ejus sententia colligi posse, plane abnuat. Loca a Bossueto ex Archi-Episcopi Cameracensis scriptis allata, ut iis evinceret, nihil a se illi perperam tribui, solerter Noster vindicat, dextreque explicat. Dixerat quoque Cameracensis inter alia, *inevitabilis nos urgeri necessitate ad nos ipsos amandum*: arripuit hoc Meldensis, & adeo non tantum errare Cameracensem, sed pugnantia secum statuere, inde collegit. Quem tamen nodum Noster ita solvit, ut ostendat, Cameracensem non de necessitate naturæ, sed de necessitate præcepti fuisse locutum: quæ necessitas ejus sententiæ neutiquam obstet. Rationum autem, quibus Bossuetus suam sententiam munit, momenta huc redire docet: cum amore puro non posse non conjunctum esse desiderium se uniendi cum Deo, eumque supponere adeo necessario quandam convenientiam inter Deum & hominem, quod multi Sanctorum, interque eos Franciscus Salesius quoque, admisserint. Accedere & illud, quod Scriptura sacra & Patres quoque, ut nos ad Deum amore puro amandum excitent, eum subinde nobis repræsentent sub imagine patris, creatoris, liberatoris, redemptoris, item ut nostrum summum bonum, similique ratione. Quo ipso & desiderium felicitatis eos fovère, simulque docere, intuitum nostræ beatitudinis ab amore puro non esse separandum. Noster autem, quæ de amore, quod se cum objecto suo unire cupiat, deque Scriptura sacra Patribusque, quod Deum hoc modo exhibeant, dicta sunt, ambabus largitur manibus: ast nihil aliud inde consequi addit, quam quod possit quoque Deus ex intuitu nostræ felicitatis amari; ast hunc intuitum ad formalem rationem amoris puri pertinere, id vero strenue negat.

Quæ de fanaticismo & instinctu particulari Cameracensi Præfuli objiciuntur, Noster ita diluit, ut in locis, ad illa evincenda a Bossueto prolatis, mentem Auctoris plane perverti conqueratur, idque multis

multis exemplis comprobare nitatur. Juvabit vel unicum adduxisse. Inter alia & hæc verba tribuit Cameracensi Meldensis: *voluntas beneplaciti se manifestat nobis per gratiam actualem; & hinc colligit, eum favere Fanaticis.* At vero Noster observat, non tantum ex iis quæ præcedunt, longe alium effati hujus emergere sensum, sed & quædam omissa ostendit, ex quibus constet, nihil iis, quod reprehendi possit, asseri. Ita enim Scripsisse Cameracensem: *hæc voluntas beneplaciti, qua nobis per gratiam actualem manifestatur, semper est conformis legi.* Atque hinc, cujusmodi cetera sint, intelligi quodammodo potest.

De contemplatione, autem quæ Cameracensi Archi-Episcopo a Præsule Meldensi objiciuntur, eo potissimum redire observat. Primo quidem, quod ille doceat, contemplationem puram ac directam voluntarie non nisi circa objectum indefinitum & illimitatum occupari, nullo modo autem circa aliud objectum, ne quidem circa attributa Divina, aut tres personas Divinitatis, aut circa mysteria Jesu Christi: ad hæc autem consideranda particulari & extraordinaria gratia impelli hominem; ipsum autem sua sponte, suoque consilio id facere non posse. Deinde, quod idem doceat, homines sanctos non nisi in certis intervallis, cessante scilicet contemplatione, Christum simplici & distincta intuitione contemplari; unde sequatur, Christi intuitionem cum pura contemplatione consistere non posse, hanc autem per illam excitari saltem, si forte languescat. Denique quod doceat, duos esse status fidei, in quibus simplici & distincta Christi intuitionem priventur: unum quidem cum primum contemplari incipiant; alterum autem cum in extremis constituti sint tentationibus. Hæc omnia ut diluat Noster, ita se gerit, ut rursus hosce errores a mente Archi-Episcopi alienissimos esse, nec ex verbis ejus elici posse, contendat. Sic quod ad primum attinet, monet Archi-Episcopum Cameracensem ita scripsisse: *contemplatio pura & directa negativa est, quando voluntarie non occupatur circa imaginem quandam sensibilem;* atque hoc esse verum; falsum contra, quod Meldensis perperam Cameracensi tribuat: *contemplatio pura & directa non occupatur voluntarie circa rem sensibilem.* Etenim Cameracensem negativam contemplationem habere pro specie contemplationis puræ. Neutiquam igitur eum de omni contemplatione pura asserere, quod circa rem sensibilem non oc-

cupetur, sed tantum de negativa. Atque hinc porro infert, nunquam venisse in mentem Archi-Episcopo Cameracensi, ut doceret, contemplationem puram non occupari voluntarie circa attributa Divina, aut circa personas Trinitatis &c. Nec magis concedit, quod secundo loco eidem objectum fuerat. Contrarium enim, quod contemplatio pura humanam Christi naturam non excludat, diserte docuisse Cameracensem, productis testimoniis luculentis demonstrat. Sed & in tertio fidem Meldensis Episcopi inculcat. Vocem *status* hic nunquam adhibitam a Cameracensi perhibet, sed vocem *status* ab eo usurpata; deinde & voces, *reflexa* & *sensibilis* (intuitio) a Meldensi omittas, unde non potuerit non alius inde resultare sensus, quam qui ex verbis emergit. Locutum scilicet fuisse Cameracensem hoc modo: *anima, qua contemplantur, privantur distincta, sensibili & reflexa intuitione duobus casibus.* Longe aliud hoc esse, quam cum Meldensis Cameracensem ita loquentem introducat: *anima perfecta in duobus statibus distincta intuitione Jesu Christi privantur &c.* Eam vero sententiam, quæ menti Cameracensis conformis est, a veritate non esse alienam, Noster porro probat, simulq; quo pacto contemplatio, quando homo incipit contemplari, imperfecta adhuc sit, prolixè edisserit. Ita postquam in præcipuis disceptationis hujus capitibus sententiam Cameracensis Archi-Episcopi strenue defendit, errores quosdam secundarios, qui itidem illi objiciantur, diluendos & ab eo amoliendos aggreditur. Namque & eo nomine illum hostibus suis vapulari ait, ac si docuerit, amorem Dei, qui est puræ concupiscentiæ, etsi impietas sit & sacrilegium, præparare tamen ad justitiam: itemque quod spem, virtutem Christianam, cum cupiditate, vitiorum omnium matre, permisceat: quodque Christo perturbationes non voluntarias tribuat. Sed quid ad hæc Noster regerat, quilibet conjectura sua facile assequi potest: & præterea jam alibi ex ipso Archi-Episcopo percepimus, quo pacto ab hisce erroribus se purget; ut adeo nobis prolixioribus esse nec liceat, nec necesse sit.

* * *

Cæterum cum hæc literis jam consignassemus, ad manus nostras schedula pervenit, qua in recensu etiam nostro principalis *de vita interiore* operis, quod ab Archi-Episcopo editum tantas turbas dedit, in Actis anni superioris mense Junio pag. 268. sqq. facta, nonnulla

la desiderantur. Et ea quidem tanto magis grata nobis accidit, quod ipsi confisi nunquam fuimus, in compendio exponi a nobis perspicue fati posse, quæ integro licet libro perlecto multi aut non capiunt, aut in alium sensum, quam quem Auctor Illustrissimus intenderat, deflexisse arguantur, ut nunc etiam inter litigantes non magis de dogmatibus ipsis, quam de mente Auctoris videatur contendi. Neque nos adeo pudori ducimus, ipsam illam admonitoriam schedam huc transcribere, probe memores, nos jam in præmissa Actis anni 1690 ad Lectorem Benevolum præfatione, *perquam officiose rogatos Lectores omnes voluisse, ut si qua in his Eruditorum Actis errata, seu in aliorum, seu in suis- met libris recensendis, admissa observaverint, de iis candidè per litteras admonere nos nec vereantur nec graventer, paratissimos & emendare, quæ peccata forsitan fuerint, & clarius edisserere, quæ obscurius dicta videbuntur.* Conferri cupimus, quæ in Præfatione ad Indices generales primi Actorum Eruditorum Decennii a nobis dicta fuere, neque nunc etiam, data hac occasione, has ad Lectorem Benevolum præces dubitamus repetere. Enitaque schedam, de qua diximus, integram!

I. *Ubi cumque passim occurrunt hæc voces, commodi desiderium, felicitatis spes, virtus, præmium, addendum continuo hoc temperamentum, commodi quatenus proprii, felicitatis quatenus propriæ, virtus quatenus propria, præmium quatenus proprium. Commodum enim &c. si nihil adjungas, Deum nos beatum apud theologos sonat. Quæ voces proprii leguntur pag. 277. 279 l. 4 & 29. Has pag. 269 l. 19 & ultima, & p. 273 l. 6 & 13, & p. 274 l. 6 & 10 adjici oportuisset.*

II. *Hæc a mente Auctoris alienissima sunt: Et tum quidem directorem recte facere animam persuasioni justæ condemnationis & reprobationis tantisper acquiescere patiat, nec rationibus ad aliam sententiam transducere laboret, donec tentatio cesset. Absit ut voluerit directorem sinere animam persuasioni reprobationis ullatenus acquiescere. propositionem contradictoriam eadem p. 91. & 92. expressime asseruis. Igitur assensus ille non spectat reprobationem, sive condemnationem irrevocabilem atque æternam, sed tantum hoc judicium, quo Deus justus & sanctus omnia quæ sanctitati suæ repugnant, arguit. Tum anima hæc duo simul præstat. primo sibi videtur digna, quæ a Deo æternam abjiciatur, & iustitia amore apta pro Deo contra seipsam stat.*

p. 272.

2°. *etiamsi misericordia se minime dignam existimet, tamen sibi ipsi nunquam deest. imo se ipsam in Deo & propter Deum diligit; unde jus iam condemnationem sibi impendentem deleri postulat.*

JO. SCHILTERI JURISPRUDENTIÆ TOTIUS TAM ROMANÆ QUAM GERMANICÆ PRIVATÆ LEGITIMÆ ELEMENTA, DUABUS PARTIBUS ABSOLUTA.

Argentorati, sumptibus Joh. Reinholdi Dullseckeri, 1698, in 8.
Alphab. 3. plag. 15.

QUO difficilius est, ob ambigua tot jurium, divini puta & humani, naturalis & positivi, gentium & civilis, generalis & particularis, provincialis & municipalis, similibusque nomina, nec non ancipitem legum extranearum & Germanicarum, antiquarum & novarum velut luctam, in studio Jurisprudentiæ privatæ Germanicæ rite progredi: eo melius non de hoc tantum, sed ipsa etiam Republica mereri existimandi sunt, qui planum iter discipulis pariter ac docentibus, seu generalius, scholæ ac foro additis præmonstrant. Atque eo collimat præfens Illustris Auctoris nostri labor, cui adeo, nisi celebratissimum nomen doctrinæque soliditas id jam præstarent, vel sola intentionis publico commodo deditæ probitas, apud peritos rerum æstimatores maximum conciliatura esset pretium. Non eget laudabile hoc institutum nostra commendatione; ut tamen paulo explicatius illud demus, muneris ratio nunc exigit. Nimirum illud tanquam ratum firmumque primo admittendum est, quod in docenda discendaque Jurisprudentia privata, Jus Romanum, ac speciatim Institutiones Justinianæ fundamenti loco supponendæ sint: Nam licet hoc indoli juris subsidiarii (quale est Romanum) convenire non videatur, imo licet isto docendi modus, a veteribus Jurisperitis securius usurpatus, autoritati legum Germanicarum multum fortassis obfuerit: attamen præsupposito isti sua constat ratio, si Jurisprudentiæ statum, qui nunc est, recte expendas, legumque Romanarum opulentiam ac æquitatem cum rudi legum antiquarum Germanicarum sterilitate conferas. Quia tamen Institutionibus laudatis non tantum, compilatorum socordia, quædam juris Romani capita defunt, sed & illæ, utpote in alius Reipublicæ usum concinnatæ, jure Germanico penitus carent: ideo non minus

minus secundo certum est, quod eadem variis indigeant supplementis, siquidem nominis sui mensuram implere debeant. Hæc cum ita sint, a scopo utique abluunt, qui retenta titulorum Institutionum insufficientia, usum fori textui solum subjiciunt, quale institutum *Schneidewimus, Schulzium, Philippi*, ex sententia Nostri tenuerunt; quæ admodum nec ex assè eundem feriunt, qui ea, quæ Institutionibus desunt, omisso harum textu, supplent, quod *Strauchio Struvioque* placuerat; cum hac ratione a textu Institutionum tyrones abducantur, vel minimum iis non nisi geminato labore duplicique temporis sumtumque impendio, eundem legere liceat. Meliori igitur consilio Noster eam inivit rationem, ut & textus authenticus fundamenti loco substerneretur, & ea quæ desunt, debito modo supplerentur. Hoc autem institutum ita executus est, ut in parte priori, velut per indicem, summa Jurisprudentiæ capita, juxta seriem titulorum Institutionum recenseret, quæ pars etiam anno 1696 seorsim sub *Epitomes Juris privati*, sive *totius legitime scientiæ primorum elementorum* nomine excusa est. In posteriori vero, retento itidem titulorum laudatorum ordine, singulas juris privati materias proprio Marte ex generalibus juris naturalis & gentium principiis, jure Romano, & Teutonico contexeret, ac textum Institutionum brevi paraphrasi hinc inde autum, apta connexionem, locis congruis, nec variata paragraphorum serie, insereret. Uti autem quoad ipsam doctrinam nomen *Schiltnerianum* nihil nisi egregia promittit: ita nobis id solum nunc observasse liceat, quod Idem jus Romanum pro *subsidiario* habeat, cui in dubio jus Germanicum semper præferendum sit, ceu diserte docet *p. 16.* eique doctrinæ deinceps convenienter pronunciat. Hinc cum jus Germanicum simplicitatis naturalis, præcipue in pactis, fuerit tenacius, igitur *stipulationes Romanas*, & in specie *dispositionem de stipulationis seu alius contractus, in tertii gratiam celebrati, invaliditate*, a Germanis non esse receptas contendit *p. 415. 423.* Peculiare etiam jus, scilicet stillicidii immittendi in duarum ædium interstitium, quod jure Germanico *Winkelrecht* vocetur, Noster commemorat *p. 172.* Singularis vero, ac amoenior, quam vocant, Jurisprudentiæ deditis valde notanda est ejus sententia, quam circa sensum §. 25. *I de action.* proponit *p. 561.* Cum enim plerique cum Cujacii textum illum in verbis finalibus, *quam (constitutionem Justiniani) procul dubio certum est ex lege*

lege condictionis emanare, corruptum, ac ita legendum: *ex qua procul dubio certum est lege condictionem* (i. e. conditionem, quæ ex lege dici solet) *emanare* existiment: Noster tamen, desperantium illa esse remedia ratus, lectionem vulgatam defendit, ac peculiarem omnino *legem condictionis*, ex qua constitutio Justiniani emanaverit, fuisse, (secus ac credit Bachovius in comment. *ad d. §. 25.* ineptum Accursii commentum eam sententiam dicens) illamque ad actionum, olim apud acta denunciandarum seu insinuandarum, reoque per apparitores, solutis sportulis, citato, postea publicandarum solennitatem pertinuisse, fidem his omnibus adituente Codice Theodosiano de *denunciation.* arbitratur. Cum vero istæ denunciationum ambages postea sublatae sint, hinc nec legem condictionis, nec inde deductam Justiniani constitutionem, Codici repetitæ prælectionis insertam esse, ulterius censet.

Istis commentationibus adjecit duos Pandectarum titulos de *Regula juris & Verborum significatione*, succincta analysi illustratos, cum & illi generalia juris principia contineant, ac adeo Institutionibus optime conjungantur; nec non *methodum resolvendi textus ac decidendi casus propositos*, quæ licet mole sua valde sit exigua, unica scilicet plagula constans, plura tamen notatu digna, inprimis de quæstione Domitiana, misero illi Domitio Labeoni, qui ob quæstionem paulo imprudentius motam, ac incivile morosi Celsi responsum, communi velut nationum, queis jus Romanum innotuit, consensu profuturo habetur, in excusationem & defensionem etiam profutura, continet. Quibus in gratiam tyronum seriem titulorum Pandectarum, cum Institutionum titulis & supplementis collatorum, quæ instar manuactionis cujusdam ad opus Digestorum esse queat, ut & titulos ac paragraphos Institutionales, ordine alphabetico dispositos, subjunxit Noster, quo ipso eum insignis patientis diligentia specimen exhibuisse, nemo diffitebitur. Ut autem omnibus labor heic insumptus placeat, idem non postulat, quin potius *per se licere, ut fruges inventas fastidiens glande vescatur*, generoso contemptu profitetur.

JACOBI WENCKERI TRACTATUS DE PFALBURGERIS, Usburgeris & Glevenburgeris.

Ar.

Quam ante sexennium de Pfalburgeris conscripserat dissertatio. nem inauguralem, eam secundis curis ex Archivo Argentinen- si ita excoluit Clarissimus Autor, ut in justum hunc illa excresceret tractatum. Dicitur is esse antiquitatibus Germanicis, ut vel hoc solo nomine patriæ amantibus non possit non placere. Quo majori enim res Germanicæ premuntur caligine, eo melius illos, qui ex indubitatis Archivorum documentis lucem iis fœnerantur, de Germania mereri dicendum est. Atque istam peritorum cordatorumque æquam æstimationem eo certius ac securius sibi Noster polliceri potest, postquam Celeberrimi *Schilteri* suffragio fultus, in lucem prodit. Constat ille tractatus tribus Disquisitionibus.

Prima, quæ totam Dissertationem olim habitam, hinc inde tamen auctam interpolatamque, exhibet, ac Juridico - Historica est, præcipue Pfalburgerorum, per consequentiam tamen etiam Usburgerorum naturam explicat. Postquam scilicet ex rationibus politicis ac civilibus, inprimis etiam Germanicis, expediverat Noster, in quantum quis duarum civitatum vel municipiorum subditus. civisque aut municipis esse possit; deinde ad Pfalburgeros convertitur, eosque dicit esse extraneos seu forenses, qui, cum sub aliquo Imperii Statu domicilium habeant, in urbe tamen aliqua, plerumque potente, (minimum antiquis illis temporibus) jus civitatis eo sine acquirant, ut ejus auxilio subnixi, oneribus prioris & legitimi domini se subtrahere possint. Qua occasione Usburgeros, i. e. cives extraneos, *Auswärtige Bürger* simul exponit, nempe esse forenses, qui sine præjudicio alterius, dum vel sui juris sunt, vel dominus eorum consentit, alicubi jus civitatis acquirant. Quo loco id statim annotasse non importunum fuerit, sæpe Usburgerorum & Pfalburgerorum nominibus non veritatem sed affectum dicentium fuisse significatum. Quos enim civitas recipiens Usburgeros & cives legitimos dicebat, hos vicini Pfalburgeros esse in sui præjudicium allectos, contendebant, stante interim nunc ab his, nunc illis partibus veritate. Quo autem præcedentia reddantur explicatiora, speciatim de originatione Pfalburgerorum, sollicitus Noster, ex pluribus, quas commemorat, sibi eam potissimum,

E

qua

qua a *fala*, quod priscis insidias vel fraudem notabat, Pfalburgeri nomen deducitur, probari ait; deinde repetita ad mentem Aureæ Bullæ eorum definitione, originem in turbida illa Henricorum tempora, quibus Pontificum Romanorum artibus omnia fusque deque agebantur, conjicit. Nam inter alia, hoc etiam minuendæ refractariorum Episcoporum aliorumque Procerum potentia tum utile judicabant Cæsares, si urbibus munitis privilegia largirentur, illorum homines, immunitatis contra dominos valituræ spe in cives alliciendi. Præcipue autem Pfalburgerorum sedes fuit Alemannia seu integra Suevia cum terris adjacentibus, quod exemplis copiose Noster illustrat; nec plebejæ tantum sortis homines Pfalburgeratum vel Usburgeratum (affectus enim synonyma facit, quæ, juxta rei veritatem discerni debent) ambiverunt, sed aliquando etiam personæ illustres, ut Johannes Landgravius inferioris Alsatia, Abbatissa Andlaviensis, pluresque alii, in Usburgeros Argentinenses, juramento corporaliter præstito, recepti. Effectus Usburgeratus, imo etiam Pfalburgeratus, juxta intentionem recipientium & receptorum, erat, quod recepti pleno jure civium fruerentur, oneribusque civitatis recipientis subicerentur, domino autem antiquo cornua velut obvertere, ac fere non aliud, quam quod vellent, ipsi præstare possent; prout id pluribus Noster persequitur, hoc deinde adjiciens, quod stilo recentiori alicubi Pfalburgeri dicantur, qui nulli alii domino obstricti, in aliquo municipio non jure civitatis, sed incolatus solum acquisiverunt, quique quibusdam Pachtburgeri, communius autem *Einwohner / Schußverwandte* audiunt, quam abusivam adeo vocis significationem, a notione Pfalburgerorum exquisite supposita, distingui jubet. Licet autem Pfalburgeratus non invitis Cæsaribus invaluerit, mutata tamen temporum consiliorumque ratione, de eodem abolendo sæpius illi cogitarunt. Quid igitur eo nomine vel ante Auream Bullam, vel in ipsa Aurea Bulla, vel post eam actum sit, quisque Constitutionum illarum fuerit effectus, copiose Noster exequitur; additis insuper conventionibus, quas Status Imperii contra Pfalburgeratum inierunt, nec non specialibus statutis & pactis civitatis Argentinensis, eundem quoque respicientibus. His subnectit, quod Pfalburgerorum spuria velut species fuisse videantur *Montmanni*, ex infima hominum priorum fecerunt in illorum conditionem prorepere ausi; & quod cum Pfalburgeris illi, qui

qui protectioni alterius se committunt, nec non Burgenſes Regis in Gallia, *Bourgeois du Roy*, qui eo prætextu inferiorum Magistratuum jurisdictioni se subtrahebant, aliquo modo convenient; ac coronidis loco usum disquisitionis instituta, in quaestionibus hodiernum in civitate Argentinenſi occurrentibus, ostendit. Totum autem Pfal- & Usburgeratum pluribus documentis tandem illustrat, quæ quidem juxta quatuor titulos disposuit, ita ut sub primo privilegia Cæsarea, Ecclesie & Episcopo Argentinenſi circa Pſalburgeros concessa; sub secundo conventiones Episcopales, inter episcopos & civitatem Argentinenſem, de Pſal- & Usburgeris diverſo tempore initas; sub tertio civitatis Argentinenſis de Usburgeris legislationem, denique sub quarto, litteras reversales Usburgerorum referret, iisdemque omnibus supplementa quædam adjiceret.

Disquisitio *secunda*, de Usburgeris inſcripta, ſpecialis eſt, ac historiã Usburgerorum Argentinenſium exhibet, quam ex antiquis documentis, præmiſſa vel interjecta connexionis ergo brevi narratione Germanica, Autor contexit. Nimirum Philippus II. Cæſar civitati Argentinenſi anno 1205 dedit privilegium, quoſvis Alſatiæ incolæ recipiendi in cives, eo effectu, ut receptis in loco domicilii nulla onera amplius imponenda ſint; quod privilegium ab aliis Cæſaribus, imo, intercedente aliquando Episcopo & Capitulo Argentinenſi, ab ipſo etiam Pontifice Romano, deinde confirmatum eſt. Hac ratione civium extraneorum numerus valde crevit, dum immunitatis vel validæ protectionis ſpe allecti, nobiles ignobileſque, catervatim Usburgeratum Argentinenſem ambiverunt & obtinuerunt. Licet autem Argentina eos omnes Usburgeros i. e. cives licite allectos eſſe prætenderet, vicinis tamen aliter videbatur, qui receptionem in ſui præjudicium fieri, receptoſque Pſalburgeros eſſe, ſæpe non ſine veritatis ſuffragio, cauſabantur. Hinc varia enata diſſidia. Quid igitur eo nomine a primis inde initiis, ad præſens uſque ſeculum, amice vel hoſtiliter actum ſit, eo, quem antea indicavimus, modo Noſter commemorat, pluraque eam in rem, ex doctiſſimi Dattii volumine de Pace Publica, nuper etiam a nobis in his Actis relato, depromi poſſe exiſtimat; pollicitus inſuper, Deo & Superioribus volentibus, ex Archivo Argentinenſi pleniorẽ de *Federe Rhenano* ac præſertim *Ligæ Alſatiæ* tractationem p. 163. Prolixiora illa ſunt, quam ut eorum vel

index a nobis heic possit confici, quamvis & talis labor nimis aridus lectorique parum gratus futurus sit. Hoc generatim asserere possumus, esse omnia lectu dignissima, cum anarchiam Germaniæ politicoseque solocicissimos, istis seculis adeo solennes, copiose explanent. Serotim tamen faciemus mentionem belli, quod *der Schlegel-Krieg* vocabatur, sicut belligerantes *die Schlegeler* vel *die Gesellschaft der Schlegeler* audiebant. Ratio nominis ab instrumento bellico dependet, quod erat, describente Trithemio, malleus de ligno duro factus, baculum habens longum, in cuius capite quatuor erant clavi ferrei, ab omni parte infixi, atque in summitate acuti, sicque ordinati, ut quaqua parte vibrentur, vulnus infligant ac ferrum penetrent. Suevis vocatur *Schlegel* sed aliis Germanis, termino notiore, *Morgensstern*. Quare autem instrumento isti tantus fuerit habitus honor, ut inde bellum sit cognominatum, ejus ratio a victoria, quam Russici contra Nobiles, malleorum istorum beneficio, aliquando obtinuerunt, desumitur, pluribus ea omnia recensente Nostro p. 98. sqq.

Tertia Disquisitionis, quæ Glevenburgeris dicata, ac itidem specialis, ad res scilicet Argentinenses pertinens, eodemque, quo præcedens, modo contexta est, conscribendæ occasionem Nostro suppeditasse videtur Illustris *Mauritius*, tam in præfatione, quam hic citatus. Miratur enim ille in *Dissert. de Matricula Imper. §. 25.* quod nemo Lexicographorum vocabulum *Glesfen* explicet, & rei, ante duo secula toti Germaniæ cognitissimæ, amplius notitiam habeat, nisi quod unus Goldastus *Glesfen* Latinis *lanças* vocari, ac quatuor vel quinque equites armatos significare annotaverit, conjectura tamen ipsi (Mauritio) parum probabili visa, rato potius, *Glesfen* notare *militem* inprimis *pedestrem*. Illustris *Eybenius*, ut hoc nobis obiter adjicere liceat, viso illo Mauritii loco, vocem *Glese* a Gallica *Glaiue* deduci, cumque hæc non tantum *gladium*, sed & *lanceam* denotet, Goldasti opinionem, modo is pedites, aut alios armatos, pro equitibus velit admittere, admodum inde probabilem reddi existimat in *addend. ad disquisition. de Titul. Nobil. p. 155.* Noster igitur tantorum virorum sententiis lucem affuturus, eademque opera impactam ignaviæ notam a Lexicographis solerter velut absterfusurus, primo ex antiquis monumentis docet, *Glev*, *Gleven* vel *Glesfen*, esse antiquam vocem Germanicam, notareque *basiam*, *lanceam* vel *spiculum*, ac probabiliter inde deduci medix & infir-

ma

mæ latinæ vocabulum *Glavea*, quod tamen a Gallico *Glave*, vel
 Anglico *Gleawe* etiam derivari possit, imo, ut hoc inspergam, satius
 fuerit, omnia hæc vocabula ultimato a Germanico *Gleven* repetere,
 etli ita Eybenio non videbatur. Erat vero *Gleven* species armaturæ
 equestria, ex doctrina Nostri, ac adeo arma illa gerentes, *Equites*, &
 plerumque quidem e Nobilitate lecti, qui *Glesener*, vel etiam synecdo-
 chice *Gleven* (vid. p. 65.) dicebantur, ac regulariter quatuor equis, duo-
 bus *servis*, unoque puero, juxta morem civitatis Argentinensis, instructi
 esse debebant. Ex quo sententiam Goldasti, Mauritio haut probatam,
 excusari posse consultissimus Autor existimat, licet fortassis non plane
 defendi, cum mos Argentinensium universæ Germaniæ nequeat im-
 putari, imo ipsa Argēntina *Gleseneros* suos, ad expeditionem Roma-
 nam saltem, memorato antea modo instruere fuerit solita, aliam ar-
 mandi rationem aliis in expeditionibus sæpe secuta: propriam inte-
 rim sententiam pluribus documentis lectu dignissimis illustrans. Sed
 ut hætenus satis constet, quid *Gleven* & *Gleveneri* sint, id tamen non-
 dum liquet, quid *Glevenburgerorum* nomen sibi velit. Neque enim
 hoc cum illis coincidere temerè quis crediderit, eum tam cives inco-
 las, quam *Us- & Pfalburgeros*, imo extraneos, certo aliquo stipendio
 conductos, *Glesenerorum* munere aliquando esse functos satis cer-
 tum sit (v. p. 65. 101.) adeoque *Gleseneratus* cum *Burgeratu* nihil ha-
 beat commune. Sciendum igitur, quod crescentibus bellis intestinis,
Us- & Pfalburgeratu vero valde suspectis redditis, extranei in nume-
 rum civium, intuitu *servitorum* militarium, tempore necessitatis præ-
 statorum, fuerint assumpti (v. *duquis*. 2. p. 225.) ita quidem ut ple-
 num jus civitatis non acquisiverint, sed quali quali saltem protectione,
 in specie contra *Judicii Rohtwilensis* jurisdictionem, nec non immu-
 nitate a *votigalibus* civitatis & *episcopi Argentinensis*, fuerint gar-
 vili. Hi *Glevenburgeri*, istis temporibus vocabantur, quamvis in u-
 niversum eorum conditio non usque adeo liquida sit, ut rerum *Arget-
 tinensium* periti, hæc de re consulti, certi quid pronunciare sint
 ausi, prout eam in rem ex actis publicis amplius differit *Noster duquis*
 3. p. 100. *siqq.* Quod si itaque *Us-Pfal- & Glevenburgeros* inter se
 contendas, paucis ita dicendum videtur: *Usburgerus* generaliter
 acceptus, notat civem forensē, & hætenus *Pfal- & Glevenburge-
 rum* sub se comprehendit; si vero ad alleccionis modum & finem re-

ACTA ERUDITORUM

respicias, Usburgerus specialiter est extraneus, pleno jure, & citra alterius præjudicium, jus civitatis alicubi consecutus, Pfalburgerus vero, qui illud plene quidem, sed cum alterius præjudicio acquisivit, Glevenburgerus denique, qui eodem minus plene, ac intuitu servitii militaris præstandi, donatus est, a diverso interim affectionis modo, nunc Us- nunc Pfalburgerus etiam dicendus. •

TER TRIA: OR THE DOCTRINE OF THE THREE SACRED Persons, FATHER, SON, & SPIRIT: Principal Graces, FAITH, HOPE, & LOVE: Main Duties, PRAYER, HEARING, and MEDITATION. Summarily digested for the pleasure and profit of the pious and ingenious Reader. by FAITHFULL TEATE, Preacher of the Word at Sudbury in Suffolk.

L. C.

Dreymahl Drey/ oder die Lehre von denen drey Hochheiligen Personen der Gottheit/ Vater/ Sohn und Geist: drey vornehmsten Gnaden/ Gaben/ Glaubens/ Hoffnung und Liebe: drey besondern Pflichten des Menschen/ Gebet/ Anhörung und Betrachtung Göttlichen Wortes. Zu Nutz und Ergötzung des gottseelig- und sinreichen Lesers kürzlich entworfen durch Faithfull Teate/ Predigern zu Sudburg in Suffolk.

In teutsche Verse überfetzt/ und in beyden Sprachen herausgegeben von Gottfried Wagnern.

Leipzig/ bey M. Th. Heybey, 1698. Alph. 1. plag. 8. in 8.

PRæstantissimis Poetis, qui in sacro argumento versati res divinas versibus exposuerunt, palmam in Anglia dubiam facit Poematis hujus auctor: qui postquam Dublini in collegio Trinitatis literis operam dedisset, ad ecclesiasticum manus concionatoris primum in Hibernia Dublini, dein Cromvelli ætate in Anglia Sudburgum, in Comitatu Suffolciensi, vocatus, magna in existimatione fuit habitus. Inter alia sacra ab eo edita scripta numeratur *The Character of cruelty in the works of iniquity*, nec non *The Cure of contention among the people of God*, quæ Londini A. 1656 prodierunt. Alius etiam pius ab eo editus liber, LXIV conciones in Canticum Salomonis comprehendens, sub titulo

titulo *A Scripture map, of the Wilderness of Sin, and Way to Canaan: or the Sinners Way to the Saints rest*, Londini A. 1655 qui publicam lucem adspexit, & antextum habet carmen Anglicum, *Epithalamium, or a Love-song of the loving Soue*, universam Cantici Canticorum summam versibus inclusam exhibens, admodum iis, qui pietati elegantiam & cultum in dicendo junctum in pretio habent, se approbavit. Cum primis autem poema hoc, *Ter Tria* quod inscripsit, in quo brevi veluti compendio universam theologiam, & summa fidei capita velut in nucle complexus est, apteque & summo cum judicio digessit, reliquis ejus scriptis palmam præripuit. Ratio inscriptionis inde petita est, quod poema hoc numero mystico, *ter* tribus nempe, seu novem capitibus incluserit: quorum in *primo* de Deo Patre allegorice omnia ejus attributa & opera, quibus se rectorem hujus universi, patremque creaturarum a se rerum & gubernatorem exhibuit, juxta ductum Scripturæ sacræ exponuntur: in *secundo* Filii Dei æterna generatio & in tempore quæ contigit nativitas, vitæ cursus, miracula, passio, mors, resurrectio, adscensio in cœlum, regimen suæ Ecclesiæ & versus eandem amor, ex Evangelistarum narrationibus repetuntur, & typis e veteri Testamento petitis, interspersis passim insignibus meditationibus, illustrantur: in *tertio* Spiritus Sancti nomen, proprietates, officium & a potestates, sub variis schematibus, ex verbo divino depromtis, apposite explicantur. De tribus sanctæ Trinitatis personis, postquam cantam absolvit, alia trina, gratiosa nimirum dona Sancti Spiritus, fidem, spem & charitatem decantat, eorum originem, proprietates, effectus, idoneis similitudinibus usus, perspicue ob oculos ponens. Tertio præcipua hominis officia, nimirum orationem, verbis divini auscultationem, & meditationem ac applicationem eorum, quæ audita vel lecta fuerunt, apte explicat. Poema hoc ex concinnis, & interdum fractis ac brevibus, ubique tamen eleganter coherentibus compositum est versibus, cuius tractationi adhibito peculiari carminis genere, & venustis verborum lussibus, paronomasiis, similitudinibus & allegoriis, atque dictionis ornamentis mirifice illustratum: ob hanc venustatem etiam & ingeniosum, scribendi characterem summo in pretio habitam apud Anglos, qui sapius istud typis exscribi curarunt, & avide emtum, ut hodie nulla in tabernis ejus extent exempla. Quocirca ejus amore, cum in Angliâ degeret, accensus ante annos aliquot

Gotho.

Gothofredus Wagnerus, nunc in civitate nostra Senatorii ordinis decus, Poematis hujus (quod si quis satis intelligeret, eum adeptum esse, linguæ Anglicanæ usum, ab amicis didicerat,) in linguam Germanicam transferendi impetum cepit; & cum institutum hoc bene cedere animadverteret. non deterreri se passus est ejus difficultate, sed insignem ex tractatione hæc non oblectationem modo verum etiam pietatis profectum sentiens, totum poema Anglicum, apposite & juxta auctoris mentem Germanicum reddidit: quæ convenientia utriusque patebit iis, qui linguæ Anglicæ gnari ambo inter se contulerint exemplaria, in editione hac juncta. In proclivi erat Interpreti, qua valet carminis dexteritate, cuius sectioni, ad modum auctoris Angli, peculiare carminis genus adhibere, sed mixtum istud, quod madrigale vocant, maxime profluens, prosaico sermone proxime accedere deprehendens, perpetuo ei inhærendum sibi duxit; hæc tamen legem servans, ut non ex vario genere carminis, sed solum ex elegiis, iis autem modo integris, modo dimidiatis, interpretationem contexeret. Quod adeo feliciter ipsi successit, ut non modo Angli auctoris mentem & emphasin accurate expresserit, sed rhythmos etiam tam limpidos & sponte veluti natos produxerit, ut si quis loco ultimorum in versu verborum alia synonyma substituatur, purissimum sermonem prosaicum sit redditurus. Quocirca felicem Teatum prædicandum existimamus, qui post tot ab obitu suo annos, nunc tandem interpretem carminis nactus fuerit, utriusque idiomatis nec non cæterarum linguarum peritia sic exercitatum, ut reconditos poematis hujus sacri doctiq; sensus dextre exprimere potuerit, dubium relinquens, utrum auctor, an interpres, efficacior in animis lectorum relinquat stimulum. Cum autem Anglus in fronte libri sui indicaverit, non piis modo, verum simul acri judicio præditis scriptum, eum fuisse; ut profundiores sensus erutos cuius patefaceret, annotationibus multis & diffusis allaboravit Interpres: non dictionem seu paraphrasin suam, sed in ipso contextu extantia, vel e sacra Scriptura petita vel difficilia alia loca, iisdem explicans & erudite illustrans, nec digito solum dicta Scripturæ indicans, sed eadem subinde recitans, ut evolutionis labore lectores sublevaret; talia quoque in observationibus adferens, quæ non minorem utilitatem quam voluptatem librum hunc versantibus concilient.

Christi

BIBLIOTHECA PATRUM APOSTOLICORUM GRÆCO-LATINA. *Premissa est Dissertatio de Patribus Apostolicis, Autore THOMA ITTIGIO, S.S. Theol. Licentiato, ejusdemque Professore Publico, & ad D. Nicolai Archidiacono in Academiâ & Ecclesiâ Lipsiensi.*

Lipsiæ, apud hæredes Lanckisianos, 1699, 8. Alph. 2. plag. 9.

Cum in tradenda publicis lectionibus Theologia Patrum occupatus Maxime Reverendus Autor, Clementis Romani, Barnabæ & Hermæ operibus justè studio excussis, ad Ignatium progredi meditaretur, iis, quæ sancto huic Patri tribuuntur, epistolis ut carerent Auditores, noluit committere, easdemque proin Græco-Latinas recudi fecit, sed ita tamen, ut Ignatio Clementem atque Polycarpum comites adjunxerit. Hos sub Patrum Apostolicorum nomine sistendos, & eorum operibus Bibliothecam struendam censuit; quam quidem adeo exiguam esse haud ulli mirum videri posse autumat, cum præter istos tres nemo Scriptorum Ecclesiasticorum, qui sua ad ætatem nostram monumenta transmiserunt, Patris Apostolici titulo dignus sit. Barnabam enim & Hermam, utut antiquitate cum Ignatio & Polycarpo certare queant, a Spiritu tamen Apostolico remotiores, & idcirco in classem Patrum Apostolicis proximorum reponendos potius venire asserit; multoque minus Abdiam, Linum, Prochorum, Martialem Lemovicensem, Dionysium Areopagitam, aliosque horum similes in Patrum Apostolicorum Bibliotheca locum aliquem sibi vindicare posse pronunciat.

Clementis igitur Romani utramque ad Corinthios epistolam heic exhibet, ac posteriorem quidem priori conjungendam duxit, non quod pari cum ea passu ambulet, sed quod in codice Alexandrino & in omnibus editionibus priorem comitari soleat. Primæ versionem Junianam per Joannem Fell recensitam, & secundæ Wendesinianam e latere apposuit, Colomesii de cætero editionem secutus, addito etiam notarum ejus spicilegio; et si in istis non omnia calculo suo approbet. Neque enim cum Colomesio Clementem hallucinatum existimat, cum verba Jobi a Redemptore suo vivente vitam sperantis, de resurrectione interpretatus est; neq; necessarium arbitratur, ut, quod ille suasit, ultimos versiculos capituli primi Paulinæ ad Romanos epi-

stolæ ex Clemente corrigamus. Cæterum ne quid deesset, breve etiam fragmentum epistolæ Clementis secundæ ex optimis parallelis MSS. Jo. Damasceni, interprete J. B. Cotelero, sub calcem istius cum Lectoribus communicat, hac etiam in parte Colomesium secutus.

Ignatianas dehinc epistolas in genuinas, interpolatas & spurias dispescit. Sicut autem genuinarum septem numerat, ita sex priores e Cotelero, ast septimam e Ruinarti interpretatione, Latine eas legere volentibus subministrat; neque tamen earundem Ignatii epistolarum Latinam versionem veterem, e duobus manuscriptis in Anglia reperta a Jacobo Usserio, Archi-Episcopo Armachano, Oxoniæ A. 1642 primum editam, seorsim addere pigratus est. Interpolatas, quarum æque septem constituit, cum versione vulgata dedit. Has sequuntur spuria, quotquot sive Græce, sive Latine tantum, sub Ignatii nomine circumferuntur, illis etiam additis, quæ ad Ignatium scriptæ finguntur.

Sequitur tandem Polycarpus Smyrnenis Ecclesiæ Antistes & Martyr, cujus ad Philippenes epistolam Græce & Latine, sed quinque fragmenta eidem adscripta Latine tantum e Victoris, Episcopi Capuani, Catena in quatuor Evangelistas transumpta videas. Sed & Ignatii non minus ac Polycarpi Martyrium epistolis cujusque subjicitur, & istius quidem Græce & Latine ex Theoderici Ruinarti editione, hujus vero itidem Græce & Latine cum ex versione a Jo. Baptista Cotelero adornata, tum ex antiqua metaphrasi ab Usserio primum integre in lucem edita, perlustrandum conceditur. Utrumque locum suum ideo in Bibliotheca isthac invenit, quod a coævis scriptoribus consignatum fuit; qua laude cum destituatur Martyrium Clementis Romani a Cotelero Græce & Latine vulgatum, omittit istud, quam recentioris Scriptoris narrationem, a suspicione falsi nequaquam liberam, his *κειμηλίου* inserere Editor Reverendus maluit.

Nondum vero est, ut a Bibliotheca isthac recedamus, cum monumentis hæctenus enumeratis prolixam admodum, sed & eruditissimam Dissertationem suam is præmiserit, inque ea de Patribus Apostolicis seu Scriptoribus Ecclesiasticis, qui Apostolorum comites & discipuli perhibentur, doctissime fuerit commentatus.

Primum enim obiter de sacris Novi Testamenti scriptis nonnulla disserit. Progressus inde ad varia Apostolorum pseudepigrapha

pha, iis, de quibus in sua Dissertationum heptade a nobis A. 1696, p. 105. seq. itidem recensita fuisse dixerit, addi vult tertiam Pauli ad Corinthios epistolam, aliamque Petri, quæ septingentis fere post ejus obitum annis ad Pipinum, Carolum & Carolomanum scripta perhibeatur. De Thomæ etiam Evangelio, tributisque eidem Actis paralipomena quædam necit, & postmodum non Apostolis solum, sed viris quoque Apostolicis monumenta varia supposita fuisse, manifestum reddit.

A Josephi enim Arimathæi, quæ vulgo ferantur, Epistolis ad Britannorum Ecclesias exorsus, earum æque ac traditionis de Josephi ad Britannos adventu autoritatem labefactat. Neque ejus in Jesu honorifice tumulando focii, Nicodemi Evangelium ullius esse ponderis admittit. Lazarum, cui scripta quædam apud Verderium tribuuntur, cum Maria, Martha, Marcella, sociisque aliis navi sine remis impositum in Galliam appulisse, monachorum figmentum salutatur. Quem admodum factam a Marco Ecclesiæ Alexandrinæ foundationem valde ait esse dubiam: ita veterum nonnullos, quod a Philone sub Therapeutarum nomine Christiani Ecclesiæ Alexandrinæ a Marco institutæ laudentur, existimare equidem admittit, Pontificios tamen sententiam istam pro antiquitate status Monastici aliquid facere sibi persuadentes redarguit; ac præterea Liturgiam, quæ nunc sub Marci nomine extet, nec ab Evangelista hoc profectam, nec ejus ævo in Ecclesia Alexandrina usurpatam fuisse ostendit. Quod Evangelista Marcus idem sit cum Johanne Marco, cujus in Actis mentio occurrit, certis probari argumentis posse inficiatur, prout & tributam Johanni Marco Passionem Barnabæ explodit, similem in modum circa Prochori de Johanne Theologo *historiam se gerens*. Mox ad Lini, qui Petri in Episcopatu Romano successor vulgo credatur, libros de passione Petri & Pauli pergens, eos non minus spurios esse docet, quam tributum ei ab Orderico Vitali tractatum de conflictu Simonis Petri & Simonis Magi, qui alias sub Marcelli nomine prodierit. Epistolam de passione & martyrio Andreæ Apostoli, quam Presbyteri & Diaconi Achaïæ scripserint, a Baronio damnari nonnullos observasse notat; sed istis Baronium, etsi Acta Andreæ, quorum apud Epiphanium & alios veteres mentio occurrat, reprobaverit, honestius tamen de Epistola Presbyterorum Achaïæ sensisse regeat; quanquam & hanc *vsq; et* in simulandam venire nullus abnuat, argumentis quæ pro illa epistola E-

9.
10. 12.

13. 14.

15. 16.

17.

18. 19. 20.

21.

22.

23.

24.

25.

27.

- piscopus Tullensis prolixè attulit, breviter confutatis. Conceptum ob Abdiæ Babylonii libros in quodam Carinthiæ monasterio inventos a Wolfgango Lazio gaudium, impensumque ab eo & pluribus aliis in istorum editionem studium, tantum non pro frustraneo venditat, cum Abdias hic in nugivendulorum classè haud præter culpam suam reponatur. Martialis Lemovicensis epistolas Helmstadii, cum Gennadiano de Scriptoribus Ecclesiasticis tractatu, ab Elmenhorstio editas fuisse dum Labbeus asseruerit, memoria eum lapsum esse innuit. Pari modo falsum esse Miræum, quando eas Græce a Morello editas docuerit; non Græce enim, sed Latine hunc Martialem scripsisse affirmat, unde inter Græcos Scriptores eundem perperam abs se relatum Vossius palam agnoverit. Tacemus, quæ de hoc Martiali proferuntur alia, & ad Cæcilium cum Maxime Reverendo Autore nos conferimus.
28. Repudiat is præcipue Bivarii narrationem de Cæciliij hujus commentariis in Apocalypsin Johannis Hispanica lingua scriptis, & labente superiori seculo in turri inhabitabil. Turpiana repertis; quæ miraculosa profecto esse commentaria oporteat, dum in Johannis Apocalypsin scripta sint, antequam hæc ab ipso autore consignaretur, quæque Hispanice elaboraverit Cæcilius multis ante seculis, quam lingua Hispanica hodierna uspiam in orbe sonare inciperet. Qualis vero Urbani VIII Pontificis sententia de iisdem fuerit, patere ait ex Inquisitionis Romanæ Decreto, quod Urbano præsentè latum ejusque auctoritate firmatum, a Fabio autem Chisso, Episcopo Neritonensi, ac postea sub nomine Alexandri VII supremo Pontifice A. 1641 Coloniae publicatum sit, prout & Bollandus Sanctorum Actis istud inseruerit: unde idem ad verbum descriptum affert, & declaratam in eodem ab Urbano adversus ista antiquitatis Apostolicæ fragmenta ab Hispanis jactata severitatem superasse adhuc Innocentium XI commemorat, quippe qui scripta illa non amplius suspenderit, sed absolute penitus damnarit. Circa Jasonis & Papisci Dialogum seu Altercationem, Celsi & Origenis judicium allegat, deque isthoc scripto, cum jam pridem interierit, certa satis tradi haud posse contendit. Rigaltium enim patrum nostrorum ætate istud adhuc extitisse affirmant, & ad Nicolai Fabri auctoritatem provocantem, Hieronymi verba cum Fabri effato confundere, cuius manifestum fore promittit, qui Hieronymi in epistolam Pauli ad Galatas commentarium legere voluerit, Evodij tractatum
- 29.
- 30.
- 31.

Statum Lucis titulo insignitum, quem in Historia sua Ecclesiastica Niphorus citet, tenebris omnino dignum iudicat. Quod Zenas *Nomina* a Paulo Tit. III, 13 nominatus Acta Titi unquam descripserit, Bivarium gratis asseverare monet, & ea, quæ Petrus de Natalibus de Plinii Secundi Junioris conversione ad fidem Christianam Titi opera consummata tradat, ex genuinis Zenæ Actis depromta esse pernegat. Ut Anacleti Episcopatum Romanum magnis laborare monstrat difficultatibus: ita ejus, quæ circumferantur, epistolas, non minus ac reliquas veterum Pontificum a Clemente ad Siricium usque, spurias & ab Isidoro Mercatore primum confictas appellat, & Blondelli circa controversiam hanc solertiam prolixè laudat, novissimo etiam Epistolarum illarum Decretalium Patrono uberius respondet. De Hierotheo, qui Pauli discipulus & Dionysii Areopagitæ præceptor fingatur, paulo plura differit; de Visbio autem, Dionysii Areopagitæ discipulo, ut multa commentetur, operæ pretium haud existimat. Potius ad ipsum Dionysium Areopagitam accedit, & varias de ejus Parisiensi Episcopatu, martyrio & corpore controversias recenset, plurimaque insuper de scriptis Dionysii hujus nomen præ se ferentibus colligit. Post Papiam salutat; & num Patribus ille Apostolicis annumerari debeat, incertum dicit. Neque firmis etiam rationibus probari posse censet, quod hic Papias Pergamensis Ecclesiæ Angelus Apocalypticus statuentus sit, quæ sententia Antiocho quidem Brondo arriserit. Istud contra pro certissimo agnoscit, quod exilis fuerit iudicii Papias, & dum varias traditiones nimia captarit curiositate, sæpius sibi ab aliis imponi passus fuerit. Quadrati Apologiam pro Christianis ineunte seculo septimo adhuc superfuisset, sed hodiernum non nisi quoddam ejus fragmentum, ab Eusebio servatum, reperiri affirmat. In hoc cum quidam mirabiliter a Christo sanati, aut ad vitam revocati, Quadrato vivente adhuc superstites egisse perhibeantur, nonneminem de illis istud intelligere observat, qui simul cum Christo resurgente e sepulchris prodierint, contra quem tamen Quadratum ad illos potius, quos Christus inter homines obambulans a morte suscitavit, respexisse statuit; cumque eidem Theologo improbable appareat, quod Quadratus homines tales viderit, quos integro sic post resurrectionem suam seculo superfuisset oporteret, respondet, istos a Quadrato non eo amplius tempore, quo apologiam suam Hadriano obtulerit, sed

31

32

34

38

39

51

cum adhuc juvenis & Apostolorum discipulus extaret, fuisse confectos.

52. Cæterum ut enumeratorum hæcenus Scriptorum nullam in suo Patrum Apostolicorum Syntagmate rationem habuisse Cotelarium deprehendit, quandoquidem scripta ipsis attributa vel supposita sint, vel deperdita: ita nunc de iis dispicit, quorum opera in laudato Syntagmate colligenda Cotelarius existimavit. Ac principe ibi loco cum sistatur Barnabas, alia scripta ipsi attributa dudum intercidisse, Epistolam autem, quæ Barnabæ nomen ostendet, spuris procul dubio annumerandam statuit, de variis tamen ejus editionibus operose differens. Eandem quoque industriam circa Hermæ opus sub Pastoris nomine allegari solitum Lectori erudito approbat, deque autore ipso varias variorum sententias more suo docte atque accurate discernit, quidq; de ejus autoritate Pontificii non minus atque Reformati & Nostrates judicent, manifestum reddit.

66. Tandem vero ad istos paulo diligentius delineandos se accingit, quorum aurea & ævum illud, quo Christi sanguis adhuc circa Christianorum præcordia caluit, spirantia monumenta volumen præsens complectitur. Primus horum Romanus ille *CLEMENS* est, de cujus persona, officio, martyrioque ubi non nihil præmisit, multos impostores personam ejus induisse, ac pleraque, quæ nomen isthæc mentiantur, scripta eidem supposuisse queritur, & sigillatim id de Canonibus deque Constitutionibus Apostolicis, de Recognitionum item libris, &, quæ ejusdem furfuris sint, Clementinis evictum dat. Nec reticet epitomen gestorum Petri, seu Clementis Romani de actibus, peregrinationibus & prædicationibus Petri narrationem, & epistolam ad Jacobum Hierosolymorum Episcopum scriptam. Et epitomen certe istam a nemine doctiorum facile pro legitima habitum iri, Barthio ad stipulatus confidit; epistolam vero ad Jacobum spuriam esse vel ipsam inscriptionem indicare ait, cum Jacobus Hierosolymorum Episcopus eo tempore in vivis amplius hæud fuerit, quo Clemens Romanum Episcopatum tenuerit. Nec majoris esse fidei docet quinque Clementis epistolas decretales, & Liturgiam constitutionibus Apostolicis insertam. 74. Perperam quoque Clementi Canonicam ad Hebræos Epistolam tribui probat, nihilque isto pacto Scriptori huic relinqui infert, præter duas ad Corinthios epistolas e codice Alexandrino A. C. 1633 in

in apricum prima vice productas, de quarum diversis editionibus mox secutis aliisque ad eas attinentibus ex instituto agit, & post assertam, per aliquot pagellas prioris adversus dissentientes *γρηγορίου*, posterioris fragmentum longe minoris, si cum ista comparatur, pretii esse lubens confitetur. Secundus Patrum horum Apostolicorum est *IGNATIUS*, *Θεοφόρος* cognomento gaudens, cujus occasione traditionem de isto Christi manibus aliquando excepto & gestato examinat, nominisque illius optimum interpretem Ignatium ipsum facit, dum *Θεοφόρος* esse omnem, qui Christum habeat in pectore, non citra rationem autemet. Non parum quoque fragilem reputat assertionem illam, quæ, quod Ignatius Christum a mortuis resuscitatum suis usurparit oculis, contendat. Circa scripta, quæ huic Patri in Catalogo suo librorum Chaldæorum Hebed Jesu vindicet, diu haud subsistit; sed prolixiorum de ejus epistolis discursum instituit, inque hoc earundem in genuinas (quamvis nec has ab omni corruptione liberare pronunciare audeat,) interpolatas & spurias distributionem tuetur, notitiamque editionum earundem insinuat. Ex eò, quod in Actis martyrii Ignatiani genuinis referatur, eum Antiochiæ ad bestias a Trajano damnatum, Romamque abductum inibi a bestiis præter ossa quædam solidiora devoratum fuisse, affatim patere concludit, falsum esse, quod carnifices in dissecto ejus corde nomen Jesu aureis inscriptum literis invenerint. *POLYCARPUS* denique ultimum heic locum impetrat, de quo, an in prima sua ætate Gentilismi asseclam se præbuerit, disquirat, & Pearsonium negativam tueri sententiam docet. Cur tamen ad contrarium Usserii argumentum, ex ipsa Polycarpi ad Philippenses epistola de promptum nihil ille responderit, miratur. Non omittit etiam Stephani le Moyné circa martyrium Polycarpi suspiciones, & discrepantes circa annum mortis ejus eruditòrum calculos, ac instruendo operum illius deperditorum atque spuriorum indicio posteaquam satis diu detentus fuit, de ejus ad Philippenses epistola genuina decernit, quod post Ignatii mortem scripta ea sit. Utut interea haud pauci vel posteriorem hujus epistolæ partem, vel integram quoque Polycarpo suppositam causentur, nimis tamen infirmis eos rationibus niti, extra omne dubium collocari debere adstruit.

83.

84.

89.

92.

Insti-

INSTITUTIONES BIBLICÆ, SIVE SCRIPTURÆ S. PROLEGOMENA, una cum selectis Annotationibus in Pentateuchum. Autore J. BAPT. DU HAMEL, Presbytero & Professore Regio.

Parisiis apud Steph. Michallet, 1698, in 12. plag. 20.

Qui vel ob conciliatas diversorum Philosophorum sententias inter doctos dudum inclaruit, doctissimus ipse *Du Hamel*, nunc vergente in senium ætate, sacras Annotationes in Divinarum Scripturarum libros e SS. Patribus aliisque nostræ ætatis Scriptoribus eximius quam brevissime excerpendas parat, quarum illa pars, quæ in Pentateuchum est, primo loco prodit.

Ut vero ad Scripturarum ac istarum simul annotationum, suarum intellectum facilius sterneretur via, Institutiones quasdam, ex multis & magnis voluminibus, quæ hæc de re in lucem prodire, selectas præmisit, breviterque percensuit. Eas quatuor dissertationibus complexus est. In quarum prima de Scriptura in se spectatæ, ejusdemque autoritate, integritate, inspiratione agit: in secunda de textus Hebraici antiquitate & autoritate, de versionibus cum Græcis ac potissimum LXX Seniorum, tum Latinis ac de Vulgata imprimis differit. Tertia dissertatio, quæ ad multiplicem Scripturæ sensum & varias illius expositiones spectant, continet; ac in quarta denique & Chronologia & Geographia S. quæ ad intelligentiam Scripturæ faciunt, adducuntur.

LIBRI NOVI.

Francisci Mauroceni Peloponnesiaci Venetiarum Principis Gestæ. Scriptore Joanne Gratiano Bergomensi, D. Patavii ex typographia Seminararii, 1698. in 4.

Vita di Don Pietro Giron Duca d' Ossuna, Vicere di Napoli, scritta da Gregorio Leti. Amsterdamo appresso Georgio Gallet, 1699, 12.

Jo. Jensi Lectiones Lucianæ. Accedit ad V. Cl. Jo. Georgium Grævium super aliquot Diodori Siculi locis Epistola. Haga Com. apud M. Uirwerf, 1699. 8.

Les Memoires d' Edmond Ludlow. A Amsterdam, chez Paul Marret, 1699, 12.

* * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsia

Calendis Februarii, Anno M DC XCIX.

THE ANATOMY OF HUMANE BODIES,

i. c.

ANATOMIA CORPORIS HUMANI, FIGURIS AD VIVUM delineatis aequè illustrata atque amplis earundem Explicationibus, Observationes novas, cum Anatomicas, tum Chirurgicas comprehendentibus &c. Autore GULIELMO COWPER, Chirurgo.

Londini, apud S. Smith & B. Walford, 1698. in Fol. chartæ aug.
Constat plag. 63. & figurarum tabulis 116.

Integra Corporis humani Anatome, uti omnium elegantissima, ita & accuratissima, ab *Experientissimo* hic sistitur *Autore*, qui ex edita jam, & in *Act. Supplement. Tom. 2. p. 506.* a nobis recensita *Myotomia reformata*, magnum Anatomicos inter obtinuit nomen, cujusque effigies in frontispicio cum alia figura Anatomiae etiam *Bidlo* præposita cernitur. Quamvis enim nitidissimarum figurarum *tabula centum & quinque* vix abundant ab iis, quibus *Clariss. Bidloo* Anatomiam suam, in *Actis* pariter a nobis *A. 1685. p. 295.* commemoratam, exornavit: quoniam tamen nova primum ad Anatomiam Introductio, hinc novarum Annotationum & Observationum ingens numerus, frustra quæ in laudato *Bidlo* volumine quærantur, plures denique figuræ novæ *novem tabulis* comprehensæ, una cum indice, editioni nostræ accesserunt, hæsitare merito quis poterit, num Anatomia præsens pro nova prorsus, an pro *Bidlo*, auctiore tamen

G

108.

longe & correctiore, debeat haberi. Nempe postquam in præfixa *Introductione* solennes œconomix animalis functiones, cum naturales, tum animales, e principiis mechanicis strictim deductæ fuerunt, ante omnia quæ symmetria partibus externalis in foetu utero etiamnum incluso, infante ac adulto, non minus ac in mare & foemina intercedat, quæque habitudo musculorum & aliarum partium in motibus diversis occurrat, in prioribus trium tabularum explanationibus declaratur. Tum in reliquis ad Appendicem usque tabulis harumque explicationibus, non solum aliquot centum loca literis convenientibus antea omissis rite notantur & enodantur; sed & observationes Anatomix, Chirurgix & Pathologiæ illustrandæ causa spissè adjiciuntur, quarum potiores sicuti promiscue ab *Autore* proponuntur, ita si promiscue quoque a nobis nunc indigentur, haud ingratum Lectori fore speramus. Cuticula v. g. in aqua macerata, pro diversa cutis crassitie modo in duas, modo in tres vel quatuor dirimi valet lamellas, sub microscopii examen singularem squamularum contextum exhibentes. Cum pericranium æque ac communis musculorum tunica e pluribus laminis coalescat, periostium cranii, sub musculo etiam temporali locatum, inferior sive interna pericranii, temporali musculo superincumbentis, reputatur lamina. Aneurysma in arteria frontali risus subitanei & vehementioris occasione enatum, feliciter ~~descriptum~~ curatum fuit, ubi os frontis, per quod arteria dicta progreditur, cauterio actuali esset innatum. Qui cerebro & pia meninge vulneratis, sæpe in meninge dura & cranio propullulat fungus, absque hæmorrhagiæ metu excindendus præcipitur. Ex structura nervorum accuratius trutinata ipsorum spirituum animalium existentia in dubium vocatur, quia hi liberum per nervos transitum vix inveniunt, dum nervi neutiquam tubuli existunt per omnem longitudinem cavi, sed porositas ipsorum cellulis, a vasculis sanguiferis oriundis & globulos repræsentantibus, habetur interstincta, itemque nervi in exortu perquam angustati hinc inde in progressu circa ganglia multum dilatantur. Ipsi propterea globuli nervos interius constituentes ac sibi invicem contigui, pro medio agnoscuntur, quod impressionem ab objecto in sensorio externo factam ad sensorium commune deferat. Pingues glandulæ mucilaginosæ intra vertebrarum spæcum pro humectandis membranis medullæ spinalis liquorem separare

ad Tab. 4.

Tab. 5.

Tab. 8.

Tab. 10.

rare dicuntur, interdum adeo copiosum, ut effluat, quando vertebræ ob medullam lustrandam rumpuntur. In curâ fistulæ lachrymalis, ubi tumor secundum ductum fibrarum orbicularis palpebrarum musculi primum incisus, mox scalpello profunde satis usque ad os unguis sive lachrymale adactò, arteria & vena canalem una lachrymalem pertranscuentes eum in finem resectæ, ne a sanguinis effluxu cauterium obtundatur, ipsum denique os lachrymale acuto cauterio actuali, cannula sua munito, pro via lachrymis ad nares paranda, pertusum fuerunt, vulnus externum ad ossis usque exfoliationem haud apertum servandum jubetur, sed callositate intra triduum vel quatrimum remota, & materia evacuata, statim turundæ imminuendæ vulnufq; carne replendum ac cicatrice occludendum; quod foramen alias ossi lachrymali inustum promte denuo obturetur, ipsaque operatio repeti debeat, ramenta vero post cauterium ab osse dicto per exfoliationem secedentia tommodè per nares ipsas queant eliminari. Pro cataracta deponenda nontam acus angulosa, veluti vascula choroideæ tunicæ latius lædens, ac sanguinem eandem inter & scleroticam tunicam perniciosè effundens, quam rotunda in tunicam oculi adnatam ad majorem a pupilla distantiam, quam plerumque solet, suadetur adigi. Si tumor in maxilla inferiori ad anteriorem musculi masseteris partem incidi debeat, quoniam ratio habenda arteriæ a cervicali ascendenti & juxta insertionem masseteris supra maxillam inferiorem antrorsum progredientis, ne incaute hac resecta periculosa hæmorrhagia concitetur, ideo ad Autoris exemplum cutim semper duobus in locis, utrimque videlicet juxta arteriam, cauterio aliave ratione prius perforare, & arteriam filo interceptam ad triduum vel quatrimum sensim strictius constringere præstat, quam tuto eandem dividere. In corpore morbido dissecto uti dextra thoracis regio multa repleta fuit aqua, ita & pulmo ejusdem lateris aquæ impositus fundum hujus petiit. Ex eo, quod cera in receptaculum lumbare injecta lymphatica etiam vasa thymi aliarumque partium in ductum thoracicum superius desinentia distendat, thymum ipsum cum glandulis thyroidæis in foetu divorticuli loco inservire superabundanti chylo, atque exin lacte turgere colligitur. Quæ venæ arteriæ bronchiali sæpe respondent, in ramos subclavios terminari, vascula vero membranæ pulmonum sanguinea, ab arteriis & venis pulmonalibus, itemque bronchialibus oriunda,

Tab. II.

Tab. II.

Tab. 21.

Tab. 24.

- da, frequenter cum vasis intercostalibus pleuræ combinari ansamq;
 Tab. 34. pulmonum cohærentiæ cum pleura præbere asseruntur. In juvencula
 loco omenti non nisi acervus parvarum glandularû adfuit steatoma-
 tosa sive pingui materia turgidarum, quales & externam ventriculi, in-
 testinorum ac peritonæi membranam hinc inde occuparunt. Neque
 tantillum pinguedinis in universo corpore perquam macilento com-
 paruit, quod in abdomine duæ cumprimis mesenterii glandulæ in-
 signiter tumefactæ receptaculum chyli comprimendo omnem hujus
 ad sanguinem distributionem remorata fuerint. Intestinorum
 autem, quæ a pyloro ad anum usque propter impeditum forsân mo-
 tum peristalticum infarcta fæcibus ac multis in locis inflammata, ipsa
 tenuia adeo arcte invicem coâluerunt, ut cerebrum quasi pia menin-
 ge tectum repræsentarint. Qua occasione mucus a peritonæo secerni
 reputatur, qui sicuti cum exhalationibus omenti-pinguibus linimentû
 aliquod constituat, externæ intestinorum superficiæ lubricandæ eo-
 que ipso motui horum peristaltico facilitando inserviens, ita si vel de-
 ficiat, partes inter se coalescere, vel serosior etiam excernatur, hydro-
 pem enasci. Ventriculi duo enarrantur vulnera, alterum hypochon-
 drio dextro, sinistro alterum gladio infictum: prius, mox enormi san-
 guinis vomitu atq; syncope stipatum, haud lethale; lethale autem po-
 sterius, in quo multus sanguis cum copiosis ventriculi contentis in ab-
 dominis cavitatem fuit effusus. Lienis humano (qui ut diverticulum in
 Tab. 35. Introductione consideratur, quo sanguis sero imprægnatus secedat
 per venas splenicæ in vena portæ denuo sanguini; a ventriculo, in-
 testinis, pancreate &c. remeanti crassiori, motus hujus circulatorii
 per hepar necessario promovendi gratia, affundendus) copiosiores, mi-
 nores tamen, vindicantur cellulæ, intra venarum & arteriarum extre-
 mitates hiantes, sine negotio impulsione vel flatus in venam, vel aquæ
 in arteriam, salva tantummodo membrana externa, demonstrandæ.
 Tab. 38. In humano hepate, folliculo fellis evacuato & ductu cystico ad ali-
 quam ab istius cervice distantiam ligato, flatus copiose in porum he-
 paticum intrusi nequicquam ad folliculum penetrat; nec mer-
 curius ad hunc in quadrupedibus eadem ratione propelli valet. Vasis
 Tab. 39. lacteis primi generis duplex adscribitur exortus, alter ab extremitati-
 bus arteriarum per mercurii in hæc injectionem detegendus, & alter
 ab osculis in cavum intestinorum hiantibus, quemadmodum liga-
 mentis

mentis coli fibræ carneæ, fæcum excretionem promoventes, adsignantur. In procidentia ani internam potissimum intestini recti tunicam relaxari exemplo Viri nobilis comprobatur, qui hæmorrhoidibus & ani procidentia diu quidè vexatus & aliquando a subitaneo excessu ipsius ani prolapsi & inflammati sphacelum perpessus, perfectam nihilominus sanitatem ita recuperavit, ut postea nec hæmorrhoidibus, nec procidentia ani amplius esset obnoxius. In honoratiori Viro, qui vigin-ti ante annos urinam fæculentam excreverat, ren sinister major deprehensus fuit & laxiori textura præditus, flatusque in ureterem immissus mox ad venam pervenit. Vascula sanguifera in testieulis glandulas constituenta longe minora quam in glandulis aliis ex eo monstrantur, quod mercurius in arteriam spermaticam injectus ne-tiquam per venam redeat, sed extremitatibus perruptis intra tunicam potius albugineam colligatur, neque lymphatica vasa a flatu in arteriam spermaticam impulso intumescant. In pudendo muliebri præter glandulas meatui urinario adfitas insignes duæ inferius prope anum notantur, quarum canaliculi ad radices caruncularum myrtiformium pateant. Vasorum uteri cum vasis uterinæ placentæ communicatio injectione mercurii evincitur, dum hic in arteriam matris hypogastricam intrusus per venam umbilicalem placentæ remeat, in arteriã autem placentæ injectus per venam hypogastricam matris regurgitat: Fundus autem uteri si post partum vel abortum tumidus persistat, occasionem hæmorrhagiæ sæpe lethali præbere ratione orificiorum patulorum merito asseritur. Licet amnios tunica videatur transpa-rens, vascula tamen sanguinea a vasis umbilicalis chordæ oriunda de-tegi queunt copiosa arteriæque venis continuæ, si mercurio in arterias & venas injecto microscopium adhibeatur. Notabile ulcus paulo supra trochanterem majorem fistulosum, quam sæpius antea respuit medellam, satis prompte admisit, cum substantia cartilaginis instar dura fundum sinus aperti occupans, utpote musculo glutæo medio in-frata & escharoticis minime cederis; ab Autore esset excisa. Ductus excretorii mucilaginosarum genu glandularum, in situ ostensarum, humorem contentum non æque per orificia patula ac in glandulis v. g. faucium evacuant, sed in lacinias potius sive fimbrias ultra superficiem glandularum protenduntur, intra sinum articulationis flaccide propendentes, quo osculorum non minus obstructio & mucilaginis regur-

Tab. 3.

Tab. 46.

Tab. 51.

Tab. 54.

Tab. 59.

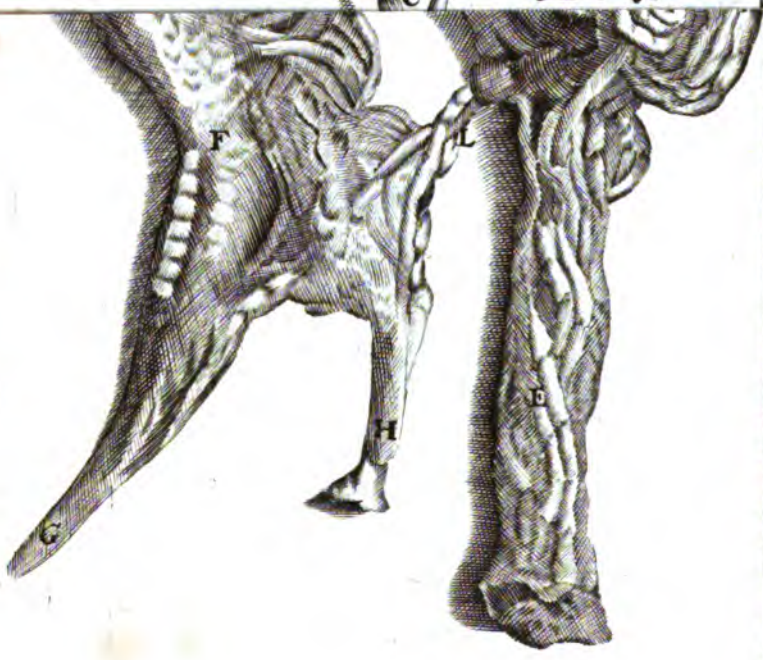
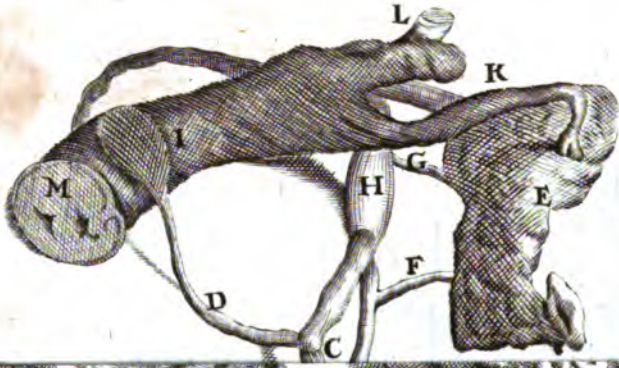
Tab. 72.

Tab. 79.

- regurgitatio, quam nimia humoris mucilaginosi excretio arceantur.
- Tab. 9°. In non nemine, qui a primis annis vehementi cephalalgia obnoxius ex apoplexia demum obiit, vestigia vasorum calvaria impressa perquam notabilia & quasi pellucida apparuerunt, ob vasa dura meningis calami crassitiem æquantia. Membranula dentis radicem intra alveolum externe investiens haud difficulter reperitur, ubi e vivo vel recens mortuo is extractus & per aliquot dies in aqua maceratus fuerit. In Viro magni nominis dissecto causa promte patuit, cur ante dissectionem ille de paralyfi partium inferiorum simulque insigni dolore circa octavam & nonam vertebra dorsi ac imprimis hypochondrii dextri fuerit conquestus, præterquam quod propter spinosum aliquem processum nimis tunc ibidem prominentem nequicquam attactus perferre valuerit; etenim cum viscera extracta & arteria magna cum ductu thoracico a vertebra separata essent, circa has non solum tumor, sed & hoc inciso & materia subfusca evacuata, vertebra nona antè & superius, octava autem inferius carie ita consumptæ comparuerunt, ut per foramen digitus ad medullam ipsam spinalem facile immitti poterit. Luxatio acromii cum clavicula connexi traditur in iis aliquoties, qui ex alto in summum humerum corruerunt, ab Autore observata, haud difficulter cognoscenda, si extremitate claviculae externa protuberante scapula cum humero depressa fuerit. In puero decem vel duodecim annos agente singularis humeri annotatur fractura, dum appendix hujus superior a reliquo osse ex perpessa injuria externa discessit, humerique motum æque læsit, ac si humerus a scapula fuisset luxatus, post reductionem tamen humeri ad figuram convenientem & emplastri de sapone, sanguinem congruatum solventis, applicationem brevi ab Autore restituta. Neque silendum omnino, præter exactiorem musculorum descriptionem, Bidloi asserta & schemata subinde a Nostro corripere & corrigi, e. g. meningem cerebri intermediam non nisi externam pia meningis lamellam haberi. Nervorum paria per calvariam prodeuntia præter necessitatem multiplicari, plexumque choroideum nervuli omnis esse expertem. Fibras carneas circa nasi alas nequicquam occurrere circulares. Neque ductum salivalem inferioris glandulae maxillaris tali reperiri facie, quali a Bidlo delineatur. Musculos item laryngis vitiose depingi. Multo minus lobulos pulmonum ea figura separari posse, quali a Willisio repræ-

E. Andre. Sohn. Sc. Lips.

præsentantur. Radices cysticas vascula potius mera esse sanguifera. Ductus thoracici insertionem falso depingi in subclavia vena dextra. Tubulos umbilicalis chordæ succiferos, placentæ uterinæ glandulas atque tunicam allantoideam hæcenus ab *Autore* nostro frustra indagata fuisse. Apophysin humeri externam & internam perversè invicem confundi. In figuris ossium pedis secunda digitorum interno-dia penitus negligi. Tandem in *Appendice*, cum copioso *Indice* adnexa, quadraginta figuræ in novem tabulas digestæ, ac partes in *Bidloo* tabulis vel plane omittas, v. g. musculos omnes externos in situ, glandulas inguinales, labiorum, epiglottidis, subclavias, tonsillarum conformationem; vel minus accurate delineatas, e. g. arterias in foetu, organum auditus, laryngem, linguam, vesiculas feminales, basin calvaria & cerebri, musculos varios &c. exhibentes repræsentantur, sufficientique textu, exquisitis observationibus Anatomicis referto, dilucidantur: quarum nonnullæ etiã in *Myotomia Autoris* superius laudata, itemque in *Ridley Anatomia Cerebri*, in *Actis Aubogb. p. 201.* memorata, deprehenduntur, multæ tãmen novæ penitus existunt, quales inter & *Figura sexta, septima, decima, undecima, duodecima, & decima nona* habentur, cum explicationibus huic transcriptæ.

Explicatio Figurarum.

Fig. I. ex Autoris sententia lymphaticorum ortum ab extremitatibus vasorum sanguiferorum exprimit.

- A. Ramulus arteriæ. a a. Extremitates hujus cum vena continuatæ.
- B. Ramus venæ. C. Vas lymphaticum emergens ab extremitatibus vasorum sanguiferorum, intercedentibus vel vesiculis diversis, vel tubulis parvis, in latera vasorum sanguiferorum hiantibus.

Fig. 2. modum edocet, quo ductus excretorii a vasis sanguiferis proveniant.

- A. Arteria. B. Vena. C. Ramus aliquis ductus excretorii. d d. Extremitates vasorum sanguiferorum. e e. Extremitates tubulorum excretoriorum, ubi a poris in vasorum sanguiferorum lateribus exsurgunt, antequam in ramos ductus congregentur.

Fig. 3. Receptaculum chyli cum glandulis lymphaticis vicinis mercurio repletum, ac in situ naturali cum partibus adjacentibus relictum, prout multis Curiosis demonstratum fuit, quando *Professor Bidloo* alloquio *Nostrum* dignabatur.

AA.

Tab. 38.
Tab. 40.
Tab. 59.

Tab. 69.
Tab. 105.

Tab. I.
Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

A A. Renes. a a Venæ emulgentes, quarum dextra inferiorem situm
 obtinet sinistra. b. Truncus venæ cavæ ascendens flatu turgidus, cuius
 inferior pars ab iliaca arteria dextra comprimitur. C C. Portio du-
 arum venarum iliacarum, sub arteria iliaca dextra æque flatu disten-
 tarum, ac vena cava supra eandem, D D. Truncus venæ cavæ ascen-
 dens sub renibus. d d. Arteriæ iliacæ. E. Truncus arteriæ cæliacæ re-
 sectus. F. Truncus mesentericæ superioris pariter rescissus. e e. Arteriæ
 testiculorum, quarum dextra ab arteria magna D oritur, sinistra vero
 per glandulam lumbarem Q progreditur, ff. Venæ spermaticæ, qua-
 rum dextra, ubi venam cavam, & sinistra, ubi venam emulgentem in-
 greditur, valvulæ occurrunt sanguinis e majoribus vasis in venas has-
 ce descensum impediens. g g. Ureterum pars superior flatu distenta.
 h h. Pars eorundem inferior ad vesicam urinariam pergens flatu haud
 distenta. i. Aliquid pinguedinis circa ureterem, e rene egredientem,
 resistans. G G. Glandulæ renales sive capsulæ atriliaria in situ H H.
 Inferior Diaphragmatis portio carnea, a vertebriis lumbaribus emer-
 gens. J. Diaphragmatis fissura, gulæ viam ad ventriculum conce-
 dens. K. Vesica urinaria flatu distenta. L. Utrachus deorsum flexus.
 M M. Psoas magnus. N. Sacculus chyloferus, sive receptaculum
 chyli mercurio repletum, postquam vena cava a comite arteria magna
 separata fuit. O Insignis truncus venæ lactæ secundi generis, per
 quem mercurius fuit injectus. P. Tubus mercurium transmittens.
 Q Q. Glandula lumbaris sinistra, ex parte sub arteria magna locata.
 R R. Glandula lumbaris dextra, ex parte sub vena cava situm obtinens.
 S S. Ramuli nonnulli lymphatici utramque inter glandulam lumba-
 rem communicantes. f f. Vasa lymphatica a glandulis inguinalibus
 æque orta ac ab aliis glandulis, quæ circa vasa iliaca occurrunt & lym-
 pham a partibus inferioribus revehunt. T T. Venæ & arteriæ sper-
 maticæ utrinque, dum ad testes pergunt, duplicatura peritonæi in-
 voluta.

TAB. I.
 Fig. 4-5.

Fig. 4. & 5. apud Autorem non nisi unam Figuram constituunt, sed
 hic ob chartæ angustiam circa M divisam.
 Glandulæ lombares cum receptaculo chyli & parte ductus thoracici
 mercurio turgidæ & ex corpore exemptæ.
 A. b. b. Receptaculum chyli e tribus coagmentatum truncis, quorum
 pnus amplissimus in figura præcedanea tertia litæra N notatur, reliqui
 autem

autem duo multo minores immediate sub arteria magna D Fig. 3. locantur. Quæ divisio receptaculi chyli in tres truncos cum hucusque a nemine fuerit indigitata, haud frustra Noster suspicatur, omnem receptaculi lumbaris descriptionem hæcenus propositam, a quadrupedibus petitam esse, & in his ob situm horizontalem unum quidem sacculum chyli ferum posse sufficere, sed in homine, in quo ductus thoracicus ac receptaculum chyli ad perpendicularem situm vergunt, propter commodiorem chyli & lymphæ ascensum, necessario receptaculum in tres canales dividi debere, aut equam totum sub arteria magna progrediatur. a. Truncus vasis lymphatici a diaphragmate provenientis. B. Ductus thoracicus supra diaphragma, inter truncum arteriæ magnæ descendente ad corpora vertebrarum thoracis pergens. C. Truncus aliquis vasorum lacteorum secundi generis, in Fig. 3. litera o. notatus, ceu per quem mercurius injectus. c. Notabilis valvula gemina, chyli & lymphæ regressum in vas lacteum impediens. D. Superficies glandulæ lumbaris sinistræ ad arteriam magnam locatæ. d. Alius truncus parvus vasorum lacteorum secundi generis, una cum parva quadam mesenterii glandula, a qua ille oritur. E. Vasa lymphatica, ab inferioribus partibus emergentia & in glandulam lumbarem sinistram desinentia. F. Glandula lumbaris dextra sub vena cava sita. GH. Vasa lymphatica partium inferiorum, ad glandulam modo memoratam tendentia. I. Magnum vas lymphaticum, in receptaculum chyli majus lympham exonerans. K L. Ramus lymphaticus communicans dextram inter atque sinistram glandulam lumbarem. MMM. Ductus thoracicus cum valvularum, descensum chyli & lymphæ impediendum, obscura repræsentatione. NN. Ductus hujus divisiones ac inosculationes diversæ, chyli ascensum multum promoventes. O. Varia vasa lymphatica ab iis glandulis lymphaticis, quæ pulmonibus posterius adhærescunt, ortum habentia, lymphamque inde abducentia, cum lymphatica dictarum glandularum adducentia a pulmonibus ipsis ac partibus adjacentibus enascantur.

TAB. I.
Fig. 6.

Fig. 6. Ductus thoracicus cum vena subclavia, etiam inseritur, & vasis lymphaticis cera repletus

A. Ductus thoracicus, dum ab arteria magna recedit, & gulam concomitando sinistrorsum juxta corpora superiorum thoracis vertebrarum ad venam subclaviam tendit, quod in loco ductus thoracicus figuræ

H ræ

ra ultimæ resectus & filo constrictus fuit. BB. Duo vasa lymphatica a thymo oriunda. C. Divisio aliqua & inosculatio ductus thoracici. D. Magnum vas lymphaticum, cujus extrema partim a thymo, partim a glandula subclavia dextra proficiscuntur. E. Subclavia glandula lymphatica sinistra. Glandulæ quippe subclaviæ (a nemine hætenus, quantum *Autori* constat, descriptæ,) binæ sunt glandulæ insignes sub binis claviculis locatæ, quarum altera ad seriem earum glandularum, quæ circa venam jugularem internam occurrunt, videtur pertinere; vasa earundem lymphatica adducentia a musculis, glandulis venarum jugularium modo indigitatis, ac forsân glandulis etiam thyroideis emergunt. T. G. Glandulæ subclaviæ vasa abducentia, lymphamque in ductum thoracicum effundentia. H. Amplius truncus ductus thoracici prope hujus in venam subclaviam ingressum. I. Venæ subclaviæ pars externa & superior. K. Pars axillaris venæ propter valvas cæra a ductu thoracico haud repletæ. L. Pars venarum jugularis internæ & cervicalis resectarum. M. Cæra adjuncto ductus thoracici, transversim secti, injecta, una cum venarum truncis ad cor progredientibus.

TAB. I.
Fig. 7.

Fig. 7. Glandulæ salivales maxillæ inferioris cum sublingualibus.

AA. Duæ glandulæ maxillares inferiores e diversis lobulis, membrana inclusis, contextæ. BB. Glandulæ sublinguales membrana communi obvolutæ. CC. Trunci duarum arteriarum, a carotidibus qui exsurgunt, ac sanguinem glandulis salivalibus advehunt. DD. Duo rami arteriosi a truncis modo nominatis ad linguam distributi. E. Truncus venæ, a glandularum istarum aliarumque vicinarum arteriis ortum habens. F. Nervus paris nervorum quinti. GG. Ductus salivales inferioris glandulæ maxillaris utrimque osculo sive poro excretorio in papillis, sub lingua collocatis, desinentes. HH. Duæ papillæ modo memoratæ, in quibus glandularum sublingualium ductus excretorii per eadem cum duobus ductibus salivalibus oscula terminantur. Qualls structura papillosa, ab elongatione ductuum salivalium enata, necessario requiritur, ne vel lymphæ copiosior, vel alimentorum masticatorum particulæ regurgitent. I. Ductus salivalis dexter secundum longitudinem incisus & expansus. K. Lapillus alius, prout in ductu salivali hæere videbatur, colore lucide flavo ac auri-

auripigmenti amulo tinctus; in partium siquidem harum dissectione extremitas ejus minor casu fuit abrupta, quemadmodum hic representatur.

Christiani Gryphii Poetische Wälder,

i. c.

CHRISTIANI GRYPHII SYLVÆ.

Lipsiæ & Francof. apud Chr. Bauch, 1698. 8. plagul. 55.

Quamvis probe intelligeret Auctor celeberrimus, tot carminibus vernaculis, iisque sæpe inconditis atque inficetis, obrutam pene Germaniam mirum quantum ad ejusmodi merces nauseare, vixque inter tot Bavios locum superesse Vatibus de meliore metallo factis; at tamen cum simul animadverteret, malo passim more hæcenus obtinuisse, ut vel invitis, vel ignaris, quorum maxime intererat, carminum non plane ineptorum scriptoribus, a librariis lucri nimium cupidis, & in publicum merces extruderentur, quæ nugarum instar æternis potius tenebris damnandæ erant, quasque venales exposuisse auctoribus nunquam in mentem venerat; maluit ipse, instigantibus insuper magni nominis patronis, hunc ingenii sui felicissimi partum in lucem edere, (cum præsertim plurima ex Funebribus antehac singulatim prodissent,) quam imperitas temere obstetricantium manus experiri. Placuit vero ipsi has Sylvas, in quibus venustatis potissimum in affectatæ rationem habuit, in quatuor libros dispescere, quorum primus Meletemata Sacra, alter Funebria, tertius Miscella, quartus autem istud Epigrammatum genus, quod cum Grotio Sonulos appellamus, complectitur. Quibus Opitii & aliorum exemplo, pedestri quoque stylo quædam immiscuit. Enimvero præ cæteris ingenii vigorem præ seferunt Libro II. p. 255. Lacrymæ Amoris; p. 259. Urna Schafgotschiana; p. 284. Triumphus Virtutis de Mortè; p. 290. Speculum honoris ad tumulum Logavianum suspensum; p. 310. Vratislavia lugens; p. 313. Corona feretro Matronæ nobilis a Virtutibus imposita; p. 323. Templum Mortis a Cerisio Gallo quondam sermone ligato delineatum, a Nostro autem soluto & quidem aliis longe coloribus representatum; p. 343. Collatio Veris cum Morte; p. 352. Comparatio

H 2

paratio

paratio Deserti & Mundi; p. 387. Tesseræ gentilitiæ Christianorum; p. 431. Somnium de Libro Vitæ; p. 464. Ara æternitatis; p. 469. Hygea mœrens; p. 476. Astronomia Mortis; p. 509. Rosa Astris illata; p. 540. Gressus piorum Cancrinus, & quod Funebribus colophonem imponit, Georgii Zölneri hominis fatui *επιταφίου* cærm. Libro III. p. 604. Narratio Parnassia nuptialis ad exemplar Boccalini sermone numeris soluto compositæ; p. 618. Ædes casti Amoris; p. 686. Transformatio Majoranæ; p. 756 - 760. Encomia Ferdinandi II. III. & Leopoldi I. A. A. A. sub Societatis Frugiferæ & Opitii personis exhibitæ; p. 760. & seqq. Gratulationes a Germania & Provinciis Austriacis Josepho Regi Romanorum recens electo, in Actu, ut vocant, Dramatico factæ, quamque p. 809. legere est Laus Cuculi: prosa itidem elaborata. Accedit Centuria Proverbiorum ex Dramatibus Hetruscis Paraphrasi metrica expressorum. Tandem inter Sonulos Libro IV. p. 848. & seqq. ii familiam ducant, quos in honorem Cæsaris, reliquorumque Principum ac Heroum, post Viennam anno cło Jc XXCIII. obsidione Turcica liberatam, composuit Noster. Cætera quæ adhuc commemorari possent, libenter omittimus, & Lectoris periti iudicio omnem hanc Scriptionem committimus.

CONSENSUS ORTHODOXUS, SIVE HARMONIA ECCLESIASTICA, cujus specimen in Loco de CHRISTO editur a CASPARE LOESCHERO, Prof. Publ. Confist. Eccles. Assess. Seniore, Ecclesia Wittebergenfis Pastore, & Circuli Saxonici Superintend. Generali.

Wittebergæ, apud Christianum Schrödterum, 1699. 4. plag. 17½.

Cum istud sibi negotium inde a primis studiorum suorum Theologorum annis datum esse existimaverit Summe Reverendus Auctor, ut, si quando, viros graves atque orthodoxos in rebus, quæ fidem concernunt, ad speciem inter se pugnare deprehenderet, expensis singulorum hypothésibus eosdem dextre conciliaret, (facile nimirum in doctrinis humanæ rationi absconditis fieri posse ratus, ut duo unam eandemque sententiam ex verbo divino haustam ac optime intellectam diversis verbis & sententiis exponant;) integrum hinc Theologiæ Systema ejusmodi sententiis ad harmoniam revocatis impletum

tum edere constituit, eaque de causa jam olim, cum Cygneæ adhuc Venerandi Præfulis munere fungeretur, primitias laboris hujus erudito orbi obtulit, inque peculiarem Dissertationem consripavit aliquot exempla earum contradictionum, quæ circa doctrinam de Theologia & Scriptura Saera apud nostrates occurrere videantur. In Academiâ vero Wittebergensem paulo post evocatus, commodiorem, multo occasionem ea, quæ longinqua hæctenus solertia elaboraverat, edendi affulsuram speravit, at sua tamen ista spe frustratum sese palam intellexit. Intra annos enim, quos ibi exegit, undecim & amplius, tres tantum inventi sunt, qui ex cathedra defendere dexterrimè sui Præsidis has meditationes sustinuerunt, eique adeo ad perficiendam Loci de Christo illustrationem ansam suppeditarunt. Ut ergo suum isthoc institutum paulo magis innotesceret, paucas hæc Dissertationes speciminis in locum emittere, primamque illam de Theologia & Verbo Dei Cygneæ ventilatam subnectere consultum arbitratus est. Quemadmodum autem nos operam hanc Ecclesiæ orthodoxæ multis utique nominibus gratam & proficuum futuram nulli dubitamus; ita methodum a Reverendo Auctore observatam Benevolæ Lectori paulo pleniùs in exemplis quibusdam ob oculos proponere haud detrectabimus. Christum secundum humanam naturam esse Deum scripserat B. Menzerus, sed huic asserto negativam nonnemo sententiam opposuerat. Hunc igitur non minus atque illum orthodoxum vocari posse ostendit, cum alter Christum secundum humanam naturam Deum esse *Φυσικῶς, ἕσσιδῶς*, ratione unitatis naturalis, in prædicatione usitata, quoad confusionem aut identitatem naturarum, ratione unius naturæ & secundum prædicata naturalia, rectissime negaverit; alter vicissim *ὑποστατικῶς, ἡνωμένως*, ratione unionis personalis, prædicatione singulari & inusitata; quoad unionem & communionem personalem, ratione unius personæ & juxta attributa personalia, secundum humanam naturam Christum omnino Deum esse ex vero affirmaverit. Satisfactionem & mediationem Christi in circumcisione incepisse B. Calovii est sententia, cui alii se opposuerunt, officium Christi mediatorium & satisfactorium cum ipsa potius incarnatione auspiciis sumisisse contendentes. At nullam esse inter hos & illum pugnam asserit, cum saltem de actu satisfactionis præcipuo, hoc est, effusione sanguinis, quæ utique in circumcisio-

ne inchoata fuerit, Calovii mens exponenda veniat. Humanam Christi naturam sive carnem ejus esse vivificam, ab aliis affirmari, negari e contra ab aliis, & tamen utrinque haud peccari, observat. Naturam namque istam spectari posse semel extra unionem & ratione suarum proprietatum naturalium, quæ ipsi per se & ex natura solius humanitatis convenient; iterumque in unione & ratione divinorum idiomatum, quæ eidem vi unionis hypostaticæ κατ' ἄλλο & ex unionis gratia vere & realiter communicata fuerint. Priori modo consideratam vivificam non esse admittit, posteriori autem ratione talem omnino pronunciat. Distinguit item inter humanam Christi naturam in actu naturali, & in actu personali contemplandam, ac ad istum negantes, ad hunc affirmantes respicere demonstrat. Similiter negantes hanc naturam Christi abstractivè, & affirmantes eandem concretivè considerare; tandemque istos ad solum ejus nomen, hos vero ad rem, quæ per illud nomen intelligenda sit, attendere, & hoc pacto nullas, quæ titulum istum jure mereantur, discordias fovere innuit. Qui controversiam super humana Christi natura adoranda Tilemano Heshusio moverint, eos de verbis & terminis potius, quam de re aut verborum sententia litigasse monet, ac simili fere modo, quo in exemplo antecedenti, certamen dirimit. Ut prædicationes personales rectè a nonnullis inusitatas, a nonnullis contra usitatas dici demonstraret, distinguit potissimum inter ea, quæ prædicationem generaliter faciunt usitatam, & ista, quæ idem præstent specialiter. Habere subjectum, prædicatum, copulam, esse præterea categoricam, affirmativam, singularem, generaliter tantum constituere formam prædicationis, cumq; hæc quoq; in propositiones personales quadrent, nonnullos easdem merito usitatas nuncupasse infert. Contra vero, quando alii iisdem prædicationibus formalia specialia, (vi quorum prædicationes sint vel intrinsecæ & essentielles, vel extrinsecæ & accidentales, & ubi prædicetur consonum de consonò,) applicuerint, & hæc ob materiæ singularitatem istis convenire non posse probe intellexerint, rectè ab his ad inusitatarum classem relatas eas fuisse pronunciat. Cum intercessionem Christi pro electis alii ultra seculi consummationem extendant, alii vero in hac eandem terminent, discrimen accuratum formari cupit inter gloriæ cœlestis possessionem, & inter ejusdem possessæ conservationem atque continuationem; porro inter salutis æ-

terna

ternæ fruitionem, ac inter ejusdem fruitionis consummationem; ulterius inter Christi intercessionem pro gratiarum actione & laudibus a Deo gratiose acceptandis in regno gratiæ, & pro iisdem ab electis in vita æterna in regno gloriæ fusiis aut fundendis & a Deo clementer approbandis; tandemque inter cultum Deo ab hominibus in regno gratiæ præstandum, & inter eundem S. S. Trinitati in regno gloriæ æternum & absque omni interstitio exhibendum. Négantes ergo ad membra harum distinctionum priora, aut affirmantes simul ad posteriora respectum habuisse, sibi que adeo nequaquam, vere contradixisse, manifestum esse judicat.

THOMÆ GATAKERI OPERA CRITICA.

Trajecti ad Rhenum, apud Franc. Halmam, Guil. van de Water, & Anton. Schouten, 1698. fol. Alph. 12.

E Criticis omnibus, qui hoc seculo ad politiorum literarum illustrationem aliquid scripsere, vix ac ne vix quidem inventum iri ul- lum, qui in Auctoribus diligenter & accurate tractandis Thomæ Gatakeri palmam præripiat, dudum est, quod in *Cimeliis* suis *literariis* pronuntiavit Paulus Colomesius. Non dubitamus tamen, quin judicium istud multum infra merita sit Viri, in quo plura certe alia, & istud imprimis studium, quo eruditionem suam veræ virtuti promovendæ & Divinis voluminibus illustrandis religiosius dicavit, maximam omnino laudem promerentur. Iteratæ igitur hujus operæ ab ipso professorum editionis autor suasorque extitit Vir Celebrerrimus, Hermannus Witsius, qui in virtutibus Gatakeri commendandis multus est in peculiari præfatione, qua frontispicium voluminis præsentis exornavit. Sed non est, ut scripta istius universa atque singula heic exhiberi quispiam existimet; ex iis enim, quæ Anglico sermone concepit, nullum utique comparet, sed Latina tantum, imo & ex his, ceu titulus quidem præ se fert, Critica duntaxat repetita sunt. Quamvis mirari fortean quis posset, cur ultimo loco Theologica quoque de *Baptismatis infantilis vi & efficacia* disceptatio, quæ cum Samuele Wardo ipsi intercessit, in hunc censum veniat, omissæque nihiloscies sint *stricture*, quas ad *Epistolam Johannis Davenantii de Baptismo infantum* conceptas, & Londini anno 1654 impressas fuisse

Eru-

Eruditi haud ignorant. Cæterum inter Critica ista Gatakeri opera primo omnium commoret directa *Adversus Sebastianum Pfochenium de novi Instrumenti stylo Dissertatio*; quam Cinnus sive *Adversaria miscellanea* excipiunt, *Adversaria*que item alia a Carolo, Thomæ nostri filio. post parentis obitum (qui in A. C. 1654, ætatis vero istius octogessimum incidit,) vulgata. Quarto loco exhibentur *Marci Antonini Imperatoris de rebus suis, sive de iis, qua ad se pertinere censebat, libri duodecim*, quos non versione modo Latina donavit, sed ditissimis etiam commentariis suis Gatakerus præclare exornavit, in quorum tamen sine Merici quoq; Casauboni in eosdem Marci Antonini Libros paulo prolixiores, multoque breviores Guilielmi Xylandri annotationes adjiciuntur. Ulterius de *diphthongis sive bivocalibus dissertatio*, in qua nullas tales reperiri, nec plures in eandem syllabam vocales coalescere posse probatum Gatakerus dat; tandemque *nominis Jeboæ pronuntiatio vulgaris* asserta, & paulo post adversus C appellum ab ipfomet ex instituto vindicata sequitur. Sicût autem scriptum istud primum jam ab A. 1648, secundum ab A. 1651, tertium A. 1659, quartum ab A. 1651, quintum A. 1646, sextumque A. 1645 & 1652 doctiores possederunt, ac non citra fructum insignem usurparunt; ita nitidissime nunc singula répetita hic sistuntur, adhibitaque solícite deprehenduntur ea omnia, quæ modo ad ornandum opus aliquod jure requisiveris. Unum vero est, quod imprimis magno sibi esse usui plerique comperient. Dum enim doctissimus Gatakerus operam sibi dandam haud existimavit, ut citata e Græcis Scriptoribus testimonia Latine redderet, inventus est ab Editoribus Vir huic rei apprime idoneus, (quem quidem orbi literato probe alias cognitum laudatus supra Wittius appellat, ast pro insigni sua modestia ignorari nunc, quam nominari malle asserit,) qui allegata isthæc loca in suis singula auctoribus investigavit, Latinamque versionem sive aliorum olim, sive, ubi res poscebat, suamet industria elaboratam subnexuit.

B. JO. CONRADI DÜRRII, S. S. THEOL. ET PHIL. MORAL.
in Academia Altdorfina Professoris quondam Publici, COMPEN-
DIUM THEOLOGIÆ MORALIS, Edi-
tio tertia,

Alt-

Altdorfii, apud Henr. Meyerum, 1698. in 4. Alph. 3. plag. 8.

E*Nchiridion Theologia Moralis*, virtutes & officia hominis Christiani non generatim modo, sed in certis quoque vitæ statibus considerati explicans, jam A. 1662 Altdorfii publicavit meritissimus de ista Academia Doctor, Jo. Conr. Dürrius. Sed idem post tredecim annorum spatium, cum interea in justæ molis librum multis accessionibus emendationibusque locupletatum excrevisset, A. 1675 sub titulo *Compendii Theologia Moralis* lucem denuo aspexit, & ab isto tempore Eruditorum manibus adeo frequenter tritum fuit, ut ob exemplarium pridem distractorum defectum, de tertia hac editione typographus cogitarit, quæ tamen præter annotationes quasdam breviores nulla, quæ a Dürrio profecta sint, additamenta alia Lectoribus suppeditat. Equidem capitâ quædam, & imprimis ea, quæ de actionibus Christianorum, deque Ecclesiâ & statibus hierarchicis agunt, uberius deducere B. Autor instituerat, sed intercepit consilium istud ejus mors, quæ anno ab editione altera tertio labente terris eum subtraxit, unde is nonnisi varias notulas in exemplari suo marginibus foliorum adjectas, & operi integro absoluto hæc subjunctas, post se reliquit. Non desunt vero accessiones alienæ, quas inter primarium locum occupat proœmialis Dissertatio, quam de *origine & progressu Theologia moralis systematica* haud mediocri cum industria composuit. Theologia apud Altdorfinos hodie Professor Publicus, D. Jo. Michaël Langius, quæque, ut paulo curatius circa eam versetur, a nobis utique requirit. Primos videlicet, qui capita morum Christianorum ex methodi præscripto in forma artis tradere susceperint, Theologos constitutos censet Mysticos, de quorum principe sat celebri, Pseudo-Dionysio, notatu quædam digniora e variis auctoribus adducit, eumque vel sub seculi quinti finem, vel sexti initium Theologiam Christianam ad inidolem Platonismi formatam edidisse, sed ita, ut solam viam unitivam exsequeretur, observat. Post venena istius Theologiæ prodidisse inter alios Maximum, Monachum Constantinopolitanum, operum Dionysii, & in his, Mysticæ quoque Theologiæ Scholiasten, seculi a Christo nato septimi Scriptorem, quem nono seculo Joannes Scotus, Erigena cognominatus, exceperit. Et quanquam alium oderationes fuerint, negari tamen non posse ait, singulos *fers Poerina*

nonnulla *ἀνεσώματα* in medium protulisse. Inter cultores vero Theologiæ hujus moderatiores e seculo decimo quarto Johannem nominat Taulerum, & e decimo quinto Jo. Gersonem una cum Thoma a Kempis, quorsum quoque referendus sit Auctor Theologiæ Germanicæ, cujus tamen nomen determinare ob varias, quas allegat, sententias difficillimum existimat. Fœminas etiam inter Mysticos fuisse refert, quæ in abditam istam sapientiam penetrarint, quales seculo XIII fuerint Gertruda, ejusdemque soror Mechtildis, ac seculo sequenti Catharina Senensis, sicuti e recentioribus Theresia præ aliis excelluerit. In mediis interea adhuc Papatus tenebris alios, de Theologia morum sollicitos, mixturam fecisse memorat Philosophiæ Aristotelicæ & Theologiæ revelatæ, quos inter Summistas imprimis nominat, & ex illorum numero Guilielmos duos, Parisiensem alterum, alterum Antisiodorensis Episcopum, maxime allegat. Eodem tamen tempore & Alexandrum Alensem virtutum Summam condidisse innuit, quanquam omnibus Summistis procul dubio palmam furripuerit Thomas Aquinas, nec pauca, quæ ad Theologiam moralem pertineant, Bonaventura consignarit. Ægidii autem Romani pleraque non nisi manuscripta in bibliothecis extare, Bellarminum secutus asserit. E Casistis primum hoc doctrinæ genus in formam lexicæ alphabetariæ redegisse Raimundum de Pennaforti, quem secutus deprehendatur post alios Hostiensis. Tacemus, quæ de Astesano Astensi, Sylvestro Prieriate, Angelo de Calvasio, & quem doctissimum nonnulli judicent, Guilielmo Paraldo (aut, si mavis, Peraldo, vel Palardo) commentatur. Sub Reformationis dehinc auspicia, Lutherum præ Scholasticis spinis saniores Theologiæ Mysticæ scriptores elegisse haud dissimulat, inque ejus encomiis, quibus Theologiam extulerit Germanicam, recensendis atque vindicandis multum versatur. Sed post eum Scholasticam alios, alios Mysticam Theologiam magis magisque reformare aggressos fuisse, atque huic in faciem venustiore refingenda hortatu Lutheri manus commodasse Georgium Majorem, sed istam præ cæteris Philippum Melanchthonem, Locis suis Communibus practica subinde inspergentem, reformasse annotat. At nostro hoc seculo inter illos, qui Mysticæ Theologiæ se immerferint, palmam deberi putat Johanni Arndio, quem tutius forsan sequi potuerit Christianus Hoburgius, quam, cujus ve-

stigiis

stigijs passim insistat, Schwenckfeldium. Theophrasto vicissim Pa-
 racelsò aures præbuisse Valentinum Weigelium & Jacobum Bohe-
 mum existimat, eorumque seductionem ingenue deplorat, & nata in
 ipso etiam Papatu varia ex Theologia Mystica incommoda recenset.
 Eorum vero, qui Theologiam Moralem methodo magis Scholastica,
 & Peripateticorum vestigijs inhærentes, post Reformationis negoti-
 um tractarint, plerosque superiori & hoc, quod jam finitur, seculò
 moralia Locis suis Theologicis intertexere consuevisse; sed tamen in-
 ter nostros utcunque seorsim eandem tractare incepisse Consiliorum
 Theologorum & Casuum conscientia Scriptores monet, & ex u-
 traque classe Felicem Bidembachium, Georgium Dedekennum, Fri-
 dericum Balduinum, Johannem Steuberum, Casporem Finckium,
 Ludovicum Dunte, Georgium Königium; Keslerum item, Menger-
 ringium, Pollionem, Prücknerum, Oslandrum, Bechmannum, & e
 Reformatis Amesium, Perkinsum Alstediumque nominat. Verum
 cum Theologia Casuistica seu Conscientiaria tantum circa difficilio-
 res casus, factave vel faciendæ juris dubii occupetur, Moralis autem
 multo latius pateat, utpote quam definit per scientiam practicam ex
 divina revelatione docentem, quæ homini renato ad vitæ sanctimon-
 niam per gratiæ vires salutis æternæ causâ factu necessaria sint; hinc
 intellexisse assatim recentiores Theologos, quod hæc Theologiæ
 pars rectius adhuc excolenda ipsis veniret. Et ejus tractationi sy-
 stematicæ in Ethica sua Christiana prælusisse judicat Lambertum Da-
 næum e Reformatis, qui ejusmodi tamen systematibus haud abund-
 ent, nisi quod præter Voetii molimina Johannes Hoornbeekius
 Theologiam Practicam, tertia nuper vice excusam, suaque laude mi-
 nime fraudandam, composuerit. Apud Pontificios e contra, a Re-
 formationis tempore & post enatum ordinem Jesuiticum, Theologi-
 am Moralem omnem adeo depravari cœpisse ostendit, ut ejus rei cor-
 datiores quoque inter ipsosmet pudeat, ac proinde gloriam
 præcipuam Doctoribus Lutheranis & heic deberi colligit. Postea-
 quam vero magnum inter hos & primum quodammodo nomen esse
 memoravit Johannis Gerhardi, qui in Schola, quam vocet, Pietatis
 tractationem istam aggredi voluerit, alios etiam plures in eodem hoc
 labore sed diverso cum successu, occupatos introducit, utpote Con-
 radum Hornejum, Georgium Calixtum, Johannem Rothmalerum,

Gebhardum Theodorum Meierum, Johannem Bartholdum Niemeserum, Johannem nostrum Olearium, Johannem Adamum Ofsandrum, Justum Christophorum Schomerum, Johannem Guilielmum Baierum, Johannem Henricum Majum, quorum libros huc pertinentes sigillatim enumerat & commendat: quibus nos celeberrimi Theologi, Johannis Georgii Dorschæi Theologiam Moralem juxta seriem sex priorum Decalogi præceptorum enarratam, & ad manuscripti fidem Wittebergæ A. 1685 in publicarum Disputationum materiam a D. Johanne Friderico Mayero propositam (vide Acta nostra A. 1690. p. 479.) merito adjungimus. Idoneam de cætero quam maxime præcæmialem istam Dissertationem reputamus, quæ Theologiæ hujus Moralis Dürrianae novam editionem commendatissimam efficere valeat; præter quam tamen & geminum Indicem, & Tractatum, Disputationum, Orationum, similiumque opusculorum sub B. Dürrii nomine vulgatorum Catalogum absolutissimum non ingratum Lectoribus fore arbitramur.

HYPOMNEMATA JURIS AD SERIEM SACRATISS. IMPERAT. Justiniani. Autore HENRICO COCCEJO JESU, Consiliario Electoralis Brandenburgico & in alma Viadrina Ansecessore primario.

Frankofurti ad Viadrum apud Jer. Schrey & J. Christ. Hartmannum, 1698. in 8. Plag. 12.

Quod libelli titulus promittit, id re ipsa egregie præstat fama non minus quam munerum amplitudine celeberrimus Autor. Summam enim Juris Romani capita, juxta seriem Institutionum Justinianearum, adjectis hinc inde supplementis, additoque usu forensi, nec non legibus & autoribus practicis in margine adductis, ita succincte recenset, ut ne verbum quidem otiosum sit, & nulla tamen ex brevitate oriatur obscuritas, adeoque doctissimum hoc opusculum, ad docenda discendaque Juris Romani principia, aut ad eadem breviter recolenda sit aptissimum. Ut speciatim ejus argumentum partiumque nexum recenseamus, opus non est, cum secundum notissimam laudatarum Institutionum methodum sit concinnatum: flores vero aliquos heic spargere non pigramur. *L. 1. tit. 16. §. 2. censet Autor consultissimus*

mus, emancipatione hodie quoque capitis diminutionem minimam fieri: *tit. 23. §. 2.* existimat, communem doctrinam, quod invito adolescenti detur curator, ex *Ord. Polit. 1577. tit. 32 §. 1.* non probari: *tit. 25. §. 5.* tempus proponendæ exculationi tutoriæ statutum, hodie non plane sublatum esse putat. *Lib. 2. tit. 1. §. 17.* possessionem meri facti pronunciat, eam tamen ex iure, non reali sed alterutro, i. e. ut conjicimus, tam reali quam personali, aliquando mutuari concedit: *tit. 18. §. 2.* querelam in officio testamenti, hereditatis petitionem non esse, sed ad rescissionem testamenti solum pertinere contendit. *L. 3. tit. 1. §. 5. n. X.* fideum ab hereditate studiosi, & alios heredes non habentis, per Academiam excludi docet: *tit. 14. §. 16.* obligationem ipso jure nec hodie per pactum tolli arbitratur: *tit. 20. §. 5.* regulam Juris Romani, quod tertio stipulari non liceat, moribus non esse sublatam sed firmatam potius, præjudicia vero in contrarium jactari solita, in exceptiones Jure Romano jam admittas incidere contendit. *Lib. 4. tit. 1. §. 1.* furem rupto laqueo, causa eognita, arbitrariè puniri, æquius esse judicat: *tit. 6. §. 23.* pœnas privatas hodie nullas (excepta injuria & aliquatenus furto) sed potius omni Jure Germanico, legibus antiquis, utroque Speculo, statutis hœcorum, responsis eas esse in eognitas ait, eum omnes ultra simplum pœnæ, sicut ac Magistratus, & fructus jurisdictionis, denique arbitrariæ sint, quales non essent, si partibus ex lege jus certæ pœnæ hodieque quæsitum esset, præterea credibile non sit, Magistratus nostros, receptis legibus Romanis, hoc fructu suæ, tum indubie quæsito, cessisse.

JOHAN. FRIDERICI BOCKELMANNI JETI, OLIM ANTE-
cessoris Heidelbergensis & Leidensis Celeberrimi Synopsis Juris Publici
Imperii Romano-Germanici, edente ALEXANDRO ARNOLDO PA-
GENSTECHERO JETI, Juris publici & privati in Academia Gro-
ningan. Omlanda Prof. Ordin.

Groningæ apud Everhardum Atlas, 1698. in 8. plag. 19.

Constat opusculum hoc postumum novendecim capitibus. Primus celeberrimus Autor adductis neglecti studii hujus causis, de vocabulis satagit, & quid voces *Juris Publici Imperii Romano-Germanici* in recessu habeant, ostendit. Postea docet, Imperium Romanum non

Gallis, sed Germanis per Carolum M. esse acquisitum; qua occasione *p. 12.* Francos non a studio libertatis, sed Rege suo Franco id nominis accepisse, cum Trithemio arbitratur. In quantum etiam Pontifici Romano circa translationem Imperii Romani aliquid tribui possit, ostendit. Inde ad formam Imperii pergit, quam specialem & propriam, non tam generalibus regulis philosophorum de Aristocratia & Monarchia, quam specialibus legibus, moribus & pactis Germanorum convenientem dicit *p. 22.* His magnitudinem & fines Imperii addit, ea ratione, ut modo ad Germaniam, modo Imperium Romanum respiciat. Postea divisionem Imperii, præcipue per Circulos, recenset. Quibus expositis, ad Imperatorem deducitur, cujus titulos commemorat, electionem exponit, interjecta fusiori de origine Electorum disquisitione, coronationem juxta consuetam capita expendit, ac qua ratione per Capitulationem Cæsar obstringatur, docet, ratus inter alia *p. 76,* quod jus Capitulationes concipiendi solis Electoribus competat, præcipue ob longam possessionem: Status enim reliquos de *Ann. A. 162* contradicere cœpisse, cum Electores inde a Carolo V id jus quiete exercuissent, adeoque protestationem serius interpositam, præscriptionem interrumpere non potuisse. Deinde Capitulationem Leopoldi observationibus suis illustrat Autor, ac restrictam Cæsaris potestatem per Reservatorum enumerationem declarat. Hinc ad considerationem Regis Romanorum digressus, contra eum crimen læsæ Majestatis committi, eumque simile delictum in Imperatorem committere posse, existimat *p. 152.* Hinc de Vicariis Imperii, juxta consuetas fere considerationes, satagit, adducto per occasionem Palatini Electoris privilegio, quo ipsius Cæsaris judex est, quod ad controversias etiam feudales extendi vult *p. 169.* Postquam itaque pro ratione instituti, Capita Imperii consideraverat Noster, ad Membra deinde se convertit; hinc de Electoribus, Ducibus & Principibus, Comitibus & Baronibus, Civitatibus liberis sequitur disquisitio, juxta modum, aliis Juris Publici scriptoribus usitatum, fere decurrens. Id de Comitibus immediatis observat *p. 194,* quod quidam feuda sua ab aliis Statibus recognoscant, salva immediatate, ut Comes de Wyht, qui ab Electore Palatino Comitatum suum in feudum accipiat, & tamen immediatus Imperii Comes sit. Nonnulla etiam de Hansa, seu Fœdere Civitatum Hanseaticarum commemorat *p. 199.* Cum autem sine

con-

consensu Statuum nihil gravioris momenti definire queat Cæsar, hinc de Comitibus Autori brevis nata est tractatio, cui solennes de Nobilibus Immediatis subjicit quæstiones, ac de civibus imperii mediatis, seu Landsassiiis quædam commentatur, adjecta Superioritatis Territorialis brevi expositione. Hujus occasione observat discrimen Centenæ & Voigteyæ: illam jurisdictionem de criminibus atrocioribus esse, ac a centum judicibus, qui olim ex antiquissimo Germanorum instituto, de criminibus, teste Tacito, cognoscebant, sic vocari; hanc vero esse potestatem de causis civilibus ac delictis levioribus cognoscendi existimans p. 226. Atque has Bockelmanni meditationes Consultissimus Pagenstecherus, tum Memoria Bockelmanniana solenni a se oratione ante hoc quinquennium, cum in Groningensi Academia Professionem Juris ordinariam auspicaretur, commendata, tum brevibus quibusdam ad præsentem Juris Publici Synopsis annotamentis, obfignare voluit. Et ex illa quidem repetiisse nobis pro instituti ratione suffecerit, magni nominis Ictum, Jo. Fridericum Bockelmannum, Steinfurti in Westphalia A. 1632 in lucem fuisse editum; in Academia Heidelbergensi A. 1659 Juri primum Professioni admotum, majoribus paulatim etiam in Aula Electorali dignitatibus inclaruisse, præter Antecessoris primarii munus, Consilarii etiam Status, nec non supremi Appellationum Judicii & Curie Anticæ Vice Præsidis officio defunctum; in Academiam Lugduno-Batavam denique ad Juris professionem A. 1671 evocatum, cumque per decennium magno cum applausu eam sustinisset, A. 1681 supremum diem obiisse: ex his vero duo excerptemus. Alterum respicit Hippolithum a Lapide, quem fuisse Ludovicum Camerarium, Regis Sueciæ Consiliarium Intimum & in Belgio Fœderatæ Legatum, fide Cl. Polmanni, a patruo, Autori illi olim familiariter noto, id edocti, asserit Noster p. 281. Alterum concernit tutelam Electoralem, ubi pro excludenda testamentaria, Noster urget p. 288, quod in A. B. c. 7. §. 4. successio in Electoratum non simpliciter, sed sub conditione, ut Senior in casu, ubi successor defectum avaris patitur, tutor sit, tribuatur, adeo ut deficiente tutela legitima, ipsa etiam successio deficiat; unde admissa tutela testamentaria hoc absurdum sequi censet, quod pater Elector filium ab Electoratu removeat.

R, D.

D. CAROLI MUSITANI, IATRIAS PROFESSORIS, ACADEMICI Peregrini, Pigri, Spensierati, &c. Chirurgia Theoretico-Practica, seu Trutina Chirurgico-Physica.

Coloniae Allobrogum, apud Cramer & Perachon, 1698. in 4.
Constat 6 Alphab. 14 plag.

Operis praesentis *Autor* clarissimus, ex nobili familia prognatus, religioso primum se addixit ordini, officioque sacerdotali tam laudabiliter praefuit, ut inter Confessionarios Papae *Innocentii XII* meruerit recipi. Nihilominus tamen, cum Medicinam etiam sub inductione celeberrimorum Virorum, *Cornelii* praecipue *Consentini* atque *Leonardi Capuani*, sedulo addidicisset, ac speciale diploma a Pontifice Romano *Clemente IX* impetrasset, artem Medicam, cujus exercitium ecclesiasticis alias hominibus a canonibus sine discrimine interdicitur, feliciter exercuit. De singulari namque ejus eruditione, ob quam non solum Romae inter Academicos Peregrinos, sed & Barii inter Pigros, & Rossati inter Spensieratos (incuriosos) fuit receptus, Praefationes Operi huic praefixae abunde testantur; nuncque idem sexagenarius ferme in urbe Parthenopoea dicitur degere, ac praeter varia opuscula Medica & Physica, *Trutinam* etiam *Medicam*, *Pyrotechniam Sopicam* & *Grammaticam Speculativam* divulgasse, quae tamen cuncta nondum ad nostras pervenere manus. Sed Chirurgiam praesentem quod spectat, in genere haec in affectuum magis morbosorum explicatione pathologica & curatione pharmaceutica, nitidioris compositionis medicamentis, partim ab Autore inventis, partim usu & experientia multoties comprobatis perficienda occupatur, quam in operationibus Chirurgicis communiter dictis edocendis, utpote quarum nonnullae, v. g. venesectione, applicatio vesicatoriorum, fonticulorum inustio, trepanatio, futura acu & filo quae peragitur, cetera remedia potius a Diabolo inventa, hinc inde repudiantur. In specie vero quemadmodum integra *Trutina Chirurgico-Physica* in quatuor dispescitur tomos, *Tumoribus*, *Ulceribus*, *Vulneribus* ac *Luis Venerea* hujusque symptomatis in diversis capitibus explanandis & curandis dicatos: ita quilibet affectus seorsim consideratus satis methodice pertractatur. Data quippe accurata cujuslibet morbi descriptione, annectun-

nectuntur signa illius diagnostica, mox in causas inquiritur, ut ex his prognosis non minus quam curativæ demum indicationes, sæpe a Galenicorum aliorumque methodo medendi multum recedentes, elicantur, remediaque elegantissima, istis satisfaciëntia, subjiciantur. Et ne Physiologia atque Anatomia penitus negligantur, occasione vulnerum specialium, capitis puta, thoracis, abdominis, & artuum, harum etiam partium Anatomæ una traditur, ususque earundem, quem præsent secundum naturam, explicatur. Per singula tamen nunc ire capita cum nimis tædiosum ac prolixum foret, sufficiat paucissimis attigisse ea, quæ præ aliis notatu digna fuerunt visa. Inflammationes, erysipelata atque perniones sola vitrioli vulgaris in aqua communi solutione cito, tuto ac jucunde curari, prolixè monstratur. Balsamus arsenici, ab Helmontio obscure descriptus, ingenue communicatur, veluti ex arsenici & nitri æqualibus partibus invicem mixtis, calcinatis ac per deliquium solutis resultans, viresque callum sine dolore atque inflammatione erodendi, & fistulas æque recentes ac inveteratas & malignas curandi possidens. Melicerides sæpenumero in Monachorum annotantur genibus, ex frequentiore ipsorum flexione, qua preces fundere obstructi sunt. Calculi, carbones, pili, vermes, aliae tumores nonnullis inclusa, non tam Diaboli, quam Naturæ esse opus adstruuntur. Ex impositione bufonis vivi combusti, pulverisati ac cum farina hordei salivaque in cataplasma redacti, bubonum dijudicatur pestilias, si intra quadrantis horæ momentum dolor demulceatur ac post duarum horarum effluxum suppuratio perfecta observetur. Spuma venenata duorum Draconum, quorum tamen nomina reticentur, præsentaneum in gangræna ad sphacelum ruente commendatur remedium. Scirrhi exquisiti curatio perfecta negatur, augmentum vero ipsius linimento arcano, quod olei myrtillorum uncia duæ, nucis moschatae uncia dimidia, axungiae jumentorum uncia duæ, ac olei petreoli ad pondus omnium ingrediuntur, arcetur. In ecchymosis & varicibus tollendis succus bryoniae instar arcani & remedii infallibilis laudatur. Ex solo pulsus scabiosæ tactu scabiem ipsam trium dierum intervallo Autor contraxit, mirabile qui edocet unguentum, quo plures quam ducentos milites fere leprosos liberatos viderit scabie. Abbas sistitur sine pruriginoso sensu ita lepra affectus, ut squammas quotidie e totius corporis cute ad

Tom. I. p. 6.

& 71.

22.

26.

27.

39.

62.

84.

88. sqq.

115.

122.

125.

216. trium librarum pondus absterferit. Quod emplastrum benedictum ad strumas describitur, non solum ad has, sed ad quæcunque etiam apostemata maturanda & tophos podagricos rumpendos perquam salutare miris effertur præconiis. Antidotum antipestilentiale prolixæ compositionis communicatur, quo qui usi fuerunt, evaserint omnes. Mira promittuntur de emplaistro, ad rupturas dicto, vel centies in bubonocoe aliisve herniarum speciebus felicissime adhibito. In
- Tom. II. p. puero quodã sudor notatur cruentus, a timore prolicitus. A spiritu fa-
35. 95. 103. lis armoniaci carnis excrementas optime coercent; a suffumigio autem tantilli cinnabaris continuato ulcera cancrota perfecte consolidari memoratur. Unguenti cujusdam magistralis mirandus in omnibus ulceribus tam recentibus, quam inveteratis & putridis atque venereis
- T. III. p. 24. promittitur effectus. Ubi multa enarrata fuerunt vulneraria simplicia, tria eorum reliquis quidem omnibus præferuntur, arcani tamen ad instar nominibus non innuuntur. Haud tamen reticetur arcanum, quod luxuriantem vulnereum carnem corrosivo loco absque dolore & inflammatione consumit, ex melle crudo, aloe hepatica, alumine uso, aceto, vitellis ovorum & terebinthina, in formam emplastri coctione redactum. Aurigæ cujusdam rabies recensetur, orta ex osculatione canis rabidi; æque ac mors hydrophobia laborantis ex solo aquæ attactu, quem Medicus remedii vice suaserat. Balsamorum balsamus, ex aquæ Reginæ Hungariæ libra dimidia, olei apparatus uncias tribus ac balsami Peruviani albi & liquidi uncia una mixtionis admixtulo concinnatus, tantæ celebratur energix, ut in vulneribus cujuscumque demum conditionis plus efficiat quatuor dierum spatio, quam quodlibet aliud mense integro. Exemplum indigitatur alicujus, feliciter intra viginti & unum dies restituti, etiamsi aspera ipsa arteria infra laryngem valde lauciata, simulque arteriæ carotides & venæ jugulares discissæ essent. Luem veneream communicari posse brutis, exemplo felis ostenditur; eandem vero duxisse originem non a contagio externo, sed ab ulcere magno, ab intrinseco producto, vel in mulierum utero, vel intra præputium virorum, rationibus & experimentis uberius comprobatur. Cæterum cum aquæ cuidam antivenereæ primus inter ejusdem luis antidota assignetur locus, descriptionem ejus velut infallibilis ipsis demum Autoris verbis placuit adjicere.
270. R. Salse-parilla minusim concisa uncias duas, ligni visci querni unciam

unam

unam cum dimidia, limatura cornu cervi & rasura eboris ana unciam unam cum dimidia, antimonii crudi minutim incisi, petra pumicis ana uncias tres. Hac duo ligentur in petra lintea, & simul cum aliis infunde in aqua fontis libris octo. Detineantur per 24 horas in infusione, demum bulliant lento igne ad medietatis consumptionem, adde cinnamomi acuti drachmas duas, cola & ad usum serva.

TEDÆ SALOMONIÆ.

h. e.

CANTICUM CANTICORUM, OTIS LUCULENTIS A Magni nominis Theologo jam ante illustratum, nunc dispositionibus continuis, vsibusque, quos vocant, homileticis, locis trem parallelis, quibus textus schematibus soluti sensus genuinus evolvitur, adornatum.

Jenæ, prostat apud Joh. Bielkium, 1699. in 8.
Constat plag. 4 & dimid.

Quanto sublimius dicendi genus regum sapientissimus Salomo in Cantico canticorum secutus est, tanto plures ad evolenda ipsius mysteria operam laboremque contulerunt. Longum foret ire nunc per secula, atque, qui hoc nomine innotuerunt, ordine suo recensere. Fecit id olim celeberrimus Jenensium Theologus, *Johannes Gerbardus*, cap. 2. proœm. Postillæ Salomonæ: nec minor eorum fore numerus putandus est, quos ille licet non attigit, qui superiori & præfenti seculo, eidem libro explicando, certatim sane, operam navaverunt. His cum non eadem placuerit methodus, ea, quam præfentis libelli Autor anonymus est ingressus, post alia, grata etiam brevitate probare se Lectori potest. Nam quo de sensu textus sacri eo rectius constaret, has Tedas B. J. M. Dilherro, (cujus in Canticum annotationes opera B. Joh. Christfrid Sagittarii, S. Theol. D. Superintend. General. Altenburgens. obstetricia A. 1676 aspexerunt lucem, jaliisq; daduchis, sacris meditationibus non prælatas tantum vult Autor, sed & dictis parallelis, quæ singulis versibus subjecit, novis item, iisque succinctis scholiis, laudabiliter prospexit. Quæ portò præstiterit, & titulus indicat, & cuilibet citata Scripturæ S. loca evolventi satis patet. Nobis pauca pro more excerptisse sufficiat.

K 2

Cant.

Cant. I, 2. *Osculetur me osculo oris ejus: meliores sunt amores tui vino;* thema statuit: *Vota ecclesia genethliaca*, ejusque partes (1) *votorum summam*, (2) *copiam*. Huic dicta parallela addit Pf. XIV, 7. *Jes. LXIV*, 1. *Numer. XXIV*, 23. aliaque quibus usa. V. T. ecclesia Christi adventum in carnem expetiisse legitur. Usus tres inde elicitur, quorum primus ipsi est *π. ῥησία fidelium* Eph. III, 12. &c. quem a contrario, Gen. III, 18, ab objecto, cum Christi, simulque Spiritus S. adventum expetat loco citato ecclesia, tandemque a comparatione firmat. In scholiis pleraque textus sacri verba explicat, adjectis etiam Dilherri, Flacii, Tremellii, Junii, Piscatoris, Drufii in *Bibl. Crit.* aliorumque symbolis: quibus accedit disquisitio, cur Spiritus S. verba habeant: *osculo oris sui*, non vero: *osculetur me ore suo*.

Cant. I, 5. copulam &, quam plerique per *adversativam* exponunt, ab aliis *copulative* etiam sumi, docet, cum quibus tamen, connexionem secutus, divortium fecit noster. Nec placet Junii & Trem. versio: *Nigra sum, at decora sum: similis sum Schemitis Kedarenis, at similis sum inhabitantibus aulae Salomonis*. Mavult quippe, insigni acumine καὶ ἀντιθετον *nigrum & formosum* conjungi, & utriusque amplificationem addi in icone, alteram a Kedarenis, alteram a tapetibus Salomonis.

Cant. II, 14. posterius membrum versus præcedentis huic perperam annecti monet ab aliis, putantibus; *invitari sponsam, ut veniat*, ut se abscondat *in foraminibus petrae*. Urget quippe Autor accentum v. 13. docetque, nimis liberaliter vocem *abscondens* addi, cum descriptio potius sit palumbis in petra nidificantis: unde B. Lutherus in *den Felslöchern/ non in die Felslöcher*. Ne hic solum, sed & v. 4. cap. 1. & v. ult. c. 3. ad accentuationis usum provocat. Igitur cum posteriori loco alii ista connectant: *spectate regem Salomonem in corona*, neglecto sic accentu athnach sub voce *Salomo*: Junius porro & Trem. accentum secuti, vertant: *in corona qua coronavit eum mater*, demto commate; mavult priora verba repetere noster h. m. *respicite ad regem Salomonem; respicite ad eum in corona, qua coronavit eum mater*.

De sensu versuum 7. 8. 9. Cap. VII. prolixius in scholiis agit, cum observaverit, non convenire inter autores, quo sensu *palma, botri & mala* conjungantur. Quamvis enim vel maxime cum *Aben Esra* quis

quīs asserat, in Palæstina vitēs velut maritatas palmæ adhærescere, nondum tamen difficultatēs omnes superasse nostro visus est. Litem igitur e natura palmæ decidendam esse ratus, e Plinio docet, botris pariter & pomis eandem palmam superbire, unde vinum Orientis incolæ exprimant. Sensum vero omnem eo credit redire: *O! ecclesia, tuque fidelis quisque, ostende fidem per opera*: jam eum tropo isthæc vestire placeat, a Spiritu S. ecclesiam palmæ comparari ostendit, unde ista comparationis membra: (a) Palma vinum præbet: pius bona opera. (b) Palmæ odor suavis est: sic etiam pii fama. (c) Palma condescendi se patitur, & fructus porrigit: pius non denegat Deo fructus fidei. (d) Palmæ succus inebriat: hominis pii studia Deo mitissime placent, eumque amore veluti inebriant. Quibus præmissis dubium non esse iudicat, quæ sit mens Divina, & tropi ratio: cum narium fiat mentio, quod earum sit odorari, & mammarum quoque, quod convenient botris. Sub finem libelli parallelismum dispositionum Evangelii dominicalibus & festivalibus applicandarum subterxit, eo compendio, quod vel singuli, vel bini pluresve versus singulis dominicis festisque diebus sive exordii, sive dicti parallelismo possint accommodari.

MATTHÆI Schlütters J. U. D. Historisch und Rechts begründeter Tractat von denen Erben in Hamburg.

i. c.

MATTHÆI SLUTERI, J. U. D. TRACTATUS HISTORICO-JURIDICUS de Rebus Immobilibus ac præcipue Ædificiis Hamburgensibus:

Hamburgi, apud Conradum Neumannum, 1698. in 4.
Constat 6. Alph.

PRæmisit huic Tractatui anno 1694 Disquisitionem Juridicam de *Legitima Consuetudine* solers noster rerum Hamburgensium Indagator, eo potissimum consilio, ut in opere principali eo expeditius progredi posset, nec ob frequentem consuetudinis, stilo Hamburgensi *Schlendrian* vocatæ, mentionem in illo oecursum, nunc deum prolixiorum ejus explicationem moliri cogeretur. Tractatus prin.

K;

principalis in *septem partes* distinguitur. In *prima parte* vocabulum *Erbe* exponitur. Licet enim communiter *hereditatem* notet, juxta usum tamen juris Saxonici antiqui, *rem immobilem* significat: quem sensum jura Hamburgensia non tantum sequuntur, sed & cum pleræque res immobiles in urbe Hamburgensi ædificia sint, eundem magis constringunt, adeo ut solæ ædes habitationi vel cerevisiæ coquendæ aut alii urbano usui destinatæ, nec alii, velut accessio quædam, adjectæ, isto nomine veniant, rudiori Curiæ stilo *domus* vel *hereditates habitabiles & braxatoriales* etiam vocatæ. Postea *Ædium accessoria* vulgo *Pertinentiæ* dicta, ex usu Hamburgensi recensentur, addita disquisitione de *Servitutibus*, quæ tam ex placitis juris communis, quam Hamburgensis conficitur. In specie docet Noster *p. 54*, jus coquendi cerevisiam ob solum non usum non amitti, hinc nec servitutem ad illud destinatam, v. gr. ducendi aquam per alterius domum, isto casu perire censet, licet ob cessans braxandi exercitium, per immemorabile tempus eadem dominus prædii dominantis non fuerit usus. Tandem variæ artes aut opificia, in ædificiis exerceri solita, commemorantur, quodque non omnia in quovis loco institui queant, prohibente id vel publica utilitate vel vicinorum privilegio, docetur. De singulis autem nunc specialius agendum videbatur, sed cæterorum explicatione ad aliud tempus rejecta, de sola re cerevisiaria speciatim in *parte secunda* agere Noster instituit. Primo igitur de origine Civitatis & Cerevisiæ Hamburgensis disquirat; ubi quæ de lamina area, cujus fide Hamburgum fere mille & nongentos annos ante Christum natum exstructum perhibetur adducit *p. 108*, lectu non injucunda sunt. Postea de vario cerevisiæ Hamburgensis colore, diversis speciebus & nominibus differit, usum quoque ejus ac virtutes, nec non commercia eo nomine instituta deprædicat, irritos etiam aliorum nobilem hunc liquorem alibi coquendi conatus recenset, & quod ex infelici illo imitandi studio, cerevisia Tythopolitana, *Rabmna* (von nahrahmen) vocetur, Serenissimo Daniæ Rege Christiano IV id nominis ei imponente, speciatim commemorat *p. 146*. His subjungit tabernæ cerevisiarias, a quovis Cive Hamburgensi libere aperendas *p. 147*, nec non onera a zythopolis præstanda; examen vero cerevisiale (*die Bier-Probe*) proluxe satis per aliquot capita describit. Quibus expositis, ad jus braxandi seu coquendi cerevisiam pergit,

git, quod certis ædificiis juxta parochias enumeratis cohærere ostendit, docens insimul, quod, uti illud jus tribus ædificiis bis competat, ita eodem aliqui sine ædibus fruantur, illud etiam aliquando de domo ad aliam domum transferri queat. Ne vero potentiores cæteris concivibus nimio braxandi usu noceant, ideo nulli cerevisiam coquere licet, nisi publicata ad campanæ sonitum a Magistratu venia, stilæ Hamburgensî Orloff i. e. Urlaub dicta. Hanc igitur ejusque concedendæ rationem fuse Noster deinceps exponit, id adjiciens, quod quædam ædes vi chirographi cujusdam (Wsaumen & Brieffs) a Magistratu percipiunt annuatim quadrantes usuras, ideo quod lebetes æreos (die Braupfannen) ad conflanda tormenta bellicæ olim ipsi ea conditione vendiderint, ut sortem ipsis repetere non liceat, nisi denuo ædes ad cerevisiam coquendam instruere velint. Deinde vero de jure coquendi cerevisiam nauticam & acetum speciatim agit, ac zythopetarum requisita, varia genera, societates, illorum servos, horumque congregationes, convivia, officia, aliæque ejus generis recenset, ac tandem plurium annorum ordinationes cerevisiarias prolixè adducit. In *seria parte* plateæ urbis Hamburgensî, præcipue juxta quinque parochias, recensentur. In *quarta* de libris, in quibus ædes consignatæ sunt, sollicitus Noster, formam eorum externam primo describit, postea ipsam inscriptionem explicat. Fit scilicet illa ex causis ad dominium transferendum habilibus, ac est ipsa traditio judicialis, plenamque fidem meretur, & testibus, documentis, nec non præscriptione antecedentibus est potior. Olim tamen intra annum & diem impugnari poterat: hinc fidejussore firmari solebat: sed utrumque postea sublatum. De cætero inscriptio habet memoratum effectum, licet absque tituli mentione fuerit facta, aut quis tacite se obstrinxerit ad ædes sibi adscriptas alii concedendas, adeoque juxta intentionem hujus conventionis, inscriptio saltem *pro forma*, ut loquuntur, intervenit. Aliquando tamen inscriptio illa judicialis ex justis causis, puta legitimæ absentis vel omisissæ resignationis publicæ, & similibus impugnari potest. Interim non existimandum, quasi dominium rerum immobilium nullo casu citra inscriptionem judicialem acquiri possit. Hoc enim falsum esse Noster amplius probare nititur; hinc etiam quædam ædificia plane non inscripta dari asserit; inscriptionem tamen, sicuti hypotheca in iis constituenda sit, semper necessariam

riam existimat. *Quinta pars* hypothecis judicialiter constituendis destinata est. Modum igitur eas constituendi, ac imprimis documenta eo nomine a Secretariis conficiendi, Noster explicat, nec non hypothecarum effectum, aliaque ad obligationem debitoris & pecuniæ debitæ diversitatem pertinentia proponit. In *sexta parte* rationem persequendi pignora judicialia suumque inde consequendi, quæ stilo Hamburgensi *der Nachterfolgungs Proceß* dicitur, traditurus Noster, de nomine *Nachterfolgen* primo agit, deinde ipsum prosecutionis processum tam in genere quam in specie, quoad personas judicantes, prosequentes, prosecutionis causas, prosequendi modum exponit, scilicet post frustra petitam debiti a debitore solutionem, creditor coram iudice competente ter per arbitraria intervalla, ædes oppignortas libro rerum distraendarum inseri petit, (*er läßt es zu Buche bringen*, ut Hamburgenses loquuntur) huic si a parte adversa nihil opponatur, vel ejus desiderium rejiciatur, creditori *Schedula immisionis* (*Nachterfolg Zettel*) conceditur, cujus virtute immisionem ex primo decreto (quam *die Ringlieferung* nominant, quia in ædibus, apprehensione annuli, quo ostium pulsatur, fieri solet) obtinet, quam judicialis ædium assignatio pluresque alii effectus, ut possessio, administratio &c. latius a Nostro expositi, sequuntur. Post immisionem debitor ejicitur, nisi ratione pensionis solvendæ fidejussores præstet: tum enim per annum adhuc ei in ædibus morari licet. Cessante solutione ædes creditori in solutum cedunt, si de vero earum pretio liquido constet, sed id raro fit. Plerumque publico proclamato (ut stilus forensis licet minus Latinus fert) post lapsum anni & diei Saxonici, a tempore immisionis computandi, alii qui jus aliquod sibi competere existimant, provocantur, nemine autem intra spatium Saxonicum, (hoc enim publicæ proclamationis affixioni indulgendum est) comparente, post anni lapsum, subhastationem seu publicam venditionem ad candelam (*bey brennender Kerze*) petere potest creditor, quæ etiam, cessante vel remota legitima contradictione, per sententiam decernitur. Aliquando, imprimis si ædes sint ruinosæ, ad subhastationem citius ac citra memoratas ambages devenitur. Quibus autem exceptionibus pignoris persecutionem vel debitor vel tertius aliquis impedire, aut inceptam turbare possit, nec non quomodo per solutionem aliamque satisfactionem eadem tollatur (*wie die Nachterfolgungs*

Gerechtigkeits getilget werde /) id fufius deinde Nofter docet, per modum coronidis adjiciens, quod creditor etiam actione personali debitum petere, nec invitus ad perfecutionem hypothecæ cogi poffit; porro quod debitor, alienato licet pignore, nihilominus creditori personaliter obligatus maneat, quamvis aliud dicendum fit, fi tertius ille etiam in locum debitoris per delegationem fubftituatur; denique quod tertius poffeffor, feposito fpeciali pacto, ultra hypothecæ quantitatem non fit obftrictus, quodque hoc cafu, quando ad perfecutionem pignoris procedit creditor, confueto profecutionis processu opus fit, ac antea tertius poffeffor exceptione quoque excuffionis feu ordinis gaudeat. Cum autem creditor ad pignoris perfecutionem provolare non debeat, fed legitimo potius tempore & modo debitorem de eodem folvendo interpellare teneatur, hinc in *parte feptima* interpellationem illam (die Loß-Kündigung) Nofter fibi fumfit explicandam, adeoque ejus faciendæ tempus, personas interpellantes, interpellatas, interpellandi modum & probationem, interpellationis locum & repetitionem recenfet, ac quod debitor ultro creditori debitum offerre poffit, nec non pignoris perfecutio certis cafibus, fine prævia interpellatione, fufcipi queat, amplius oftendit; de cætero tractatum fuum non tantum Dominis, Advocatis, Procuratoribus Hamburgenfibus, fed & exteris, pecuniam fub hypotheca forfitan creditoris, aut Jctis, in hujufmodi caufis controverfis refponfa daturis, utilem arbitratu,

JO. PHILIPPI RINGLERI DE DOMANIIS GERMANIÆ
libri tres.

Jenæ, apud Jo. Jae. Ehrten, 1698. in 4. Constat 1. Alph. 16. plag.

INter publica bona, five ad regix dignitatis splendorem, five principis status confervationem fpectantia, loco præcipuo commendantur *Domania*, huc ufque a publici Juris confultis expofita: pro diverfa quidem confuetudine ac vario jure apud exteros. Interea non infrequens eft rei domanialis argumentum in foro quoque Germanico, propter jura & emolumenta Illuftrium, quibus hodie curæ cordique eft, non publicis folum utilitatibus optime profpicere, fed Cameræ etiam redditibus confulere. Præterquam enim quod in domanio

nervus consistit ac robur, si quid in aula requiritur sumptuum, inque regno, principatu, aliave republica impensarum; plerisque de his scriptores ita comparatos esse deprehendimus, ut affirmant, *Domania* Germaniæ convenire cum *bonis dominicis* in Gallia potissimum regio diademati unitis. Quæ accuratius investigavit doctissimus Auctor in commentatione hac; cujus *libro primo*, præmissa generali consideratione de necessitate & utilitate hujus tractationis, ex jure vario, qualitates domanii Germanici exponit, & differentias ostendit præcipuas a domanio Gallico. Neque enim, ex mente illius, forma reipublicæ Germanicæ patitur, ut peregrinas circa res domaniales adhibeamus constitutiones: cum satis constet, nativa quadam propriaque legum auctoritate firmata esse domania Germaniæ, sive bona Principum cameralia, quæ feudali obligatione ab Imperatore solent recognosci, & ejusmodi nexu in Imperio possidentur. Proinde in tali contemplatione rerum, quæ ad publicam substantiam pertinent, per varia argumenta diducitur, multas limitationes esse in bonis Germaniæ camera-libus, præcipue circa pacta & conventiones, propter exterorum fallacias & artes, quibus hodiè apud Germanos plura corrumpuntur. Quamvis autem ex certis præsuppositis, peregrina jura heic prodesse videantur Illustribus Germaniæ, cum primis ex utilitate actionis revocatoriæ: in præsentem tamen tractatu, ejusque libro primo perspicue declaratur, leges Imperii fundamentales & consuetudines in domanio Germanico frequentari magis, pro tuenda veritate, justitia, fide, & auctoritate in societate civili. Unde qui de his dubitat, eum ablegat Auctor ad suprema Imperii tribunalia, hinc ad præximam & observantiam Germaniæ, & deinceps ad integra Jureconsultorum volumina, ubi obviam sunt complures sententiæ de domanii jure, prærogativa, vi & potestate apud Germanos. Hisce diductis pergit ad formam reipublicæ Germanicæ; ubi breviter agit de legibus Imperii circa domania, & mox ad genuinam domanii Germanici interpretationem, qualitates ejusdem exponit feudales & allodiales: ut dignoscatur, an opes, prædia & possessiones ad hanc vel illam domanii speciem commode spectent, aut in sacris illius ac bonis jus habeant. De cætero, ne quis aberraret in antecedentibus, sive in ipso quæstionis statu, libro huic primo subjicitur, ad lucem hujus argumenti majorem, consultatio de jure Gallicæ coronæ, & edictum Regium.

Hinc

Hinc Noster in explicatione procedit *secundo* libro ad alienationem domaniorum; nec sine ratione curiosus esse videtur super indagazione domini & translationis in generalibus. Etenim ubi penes aliquem est alienandi potestas, & præsertim in domanio, sive ecclesiastico, sive seculari; ibi dominium, aut rei domanialis proprietas, certo respectu præsupponitur: & vicissim, nulla ex re proprietatis domini que certitudo clarius cognoscitur, quam ex potestate alienandi, sive domini transferendi facultate. Præsuppositis his, multa tradit Auctor ad rem facientia præsentem: inprimis pro resolutione firmiore monstrat exceptiones in alienatione domanii generales & speciales, quod nempe regulariter per alienationem transferri nequit, nisi consenserint illi, quorum interest: ne dos regni aut principatus alienetur aut dividatur absque inevitabili necessitate, & cum consensu atque approbatione procerum in regno aut principatu. Dum vero ita agit de alienatione domanii Germanici, per occasionem disserit ex feudalibus de alienatione utilisque domini translatione, ut scilicet res quælibet ex indole sua & qualitate vera dijudicetur. Deinde quærit: an imperia possint alienari, sicut res aliæ, quas jure domini possidemus? item, quid sentiendum sit de donatione, quæ ad modos transferendi domini refertur potius, quam ad contractus? Neque enim incognitum est, oppida totasque regiones olim ab Imperatoribus donatas, sicque alienatas, quin & oppignoratas fuisse: in hujusmodi vero casibus hodie specialem requiri Electorum consensum, per capitulationes Cæsareas. Quidquid tamen sit, ad vitandas confusiones ac difficultates, in genere adducuntur rationes super alienatione domanii Germanici: ubi simul agitur de iis, quæ circa alienationem domanii ecclesiastici in Germania, sive bonorum ad mensam Episcopalem pertinentium, notatu digna sunt. Quamvis certi sumus, quod ea domaniis proprie dictis non accenseantur, neque adeo communi aliqua definitione aut descriptione comprehendantur, sed omnino differant ab iis pariter atque a rebus Camerae & Ecclesie communibus. Verum negare haud videtur Noster, quin bona ejusmodi mensalia se habeant ad instar domanialium. Quapropter illa, in alienationis actu, his propemodum æqualia censentur; quoniam bona mensæ, vel absque consensu Papæ, vel sine Imperatoris auctoritate, non possunt alienari, nec oppignorari, nec de novo infeudari,

vel quocunque modo transferri, etiam cum consensu Capituli ecclesiastici: ideo quod in propatulo sit, plures Archiepiscopos atque Episcopos Germaniæ ad constitutionem Sixti V Pontificis jurejurando sese obligasse Interim hæc satis liquida noscuntur ex intentione Auctoris, qui in eo versatur, ut demonstret, alienationem rei mensalis aut ecclesiasticæ fieri posse in Imperio, non obstante juramento, præcipue inter Episcopos Augustanæ Confessionis addictos; eamque deinceps valido jure subsistere, sive in oppignorationis, aut venditionis contractu, sive per modum subfeudationis. Namque si tali modo consideretur oppignoratio, venditio, aut infeudatio super bonis mensalibus aut Ecclesiæ, luculenter apparere, earum rerum formas consistere, partim in juribus canonum, partim in legibus Imperii, aliisque consuetudinibus, sive in Germania sive apud exteros. Cui accedit, quod bona Ecclesiæ communia hodie ab Episcopis & Prælatibus rursus infeudari, & certo respectu alienari queant inconsulto Pontifice: quinimmo cuilibet vasallo concessa sit facultas subinfeudandi alium, sine domini consensu. Quare nec deterioris esse conditionis hac in parte Episcopos, aut Principes Imperii, qui plura sæpius allodia territoriis immixta possident. Neque adversari huic sententiæ, vel quod in aliquo Episcopatu aut Prælatura peculiare inveniatur capitulationes de non infeudandis bonis mensalibus; vel quod alicubi potestas infeudandi de rebus Ecclesiæ communibus restricta fuerit ex conventionione, pacto & conditione legitima: Feudorum quippe consuetudines, & Canonum jura, cæterasque constitutiones in Germania, non separare executiones regulariter a probatione cujusdam axiomatis, aut a præsumptione regulæ. In sequentibus complura traduntur de rebus infeudari vel alienari solitis, deque ipsa infeudatione rerum ecclesiasticarum, sive bonorum in Ecclesia communium.

Expositis alienationibus jure licitis circa domania Germaniæ, sive ecclesiastica sive secularia, pro necessitate rerum & circumstantiarum qualitate: operæ pretium statuit Auctor præscriptionem eorum libro tertio a communi errore vindicare, & ibi complura ad illustrationem hujus materiæ proponere. Perquam autem utiliter declaravit pactiones quasdam & conventioniones, indeque competentes actiones, quatenus illæ vim suam atque efficaciam exerunt circa ejusmodi domania. Ubi etiam pari compendio agitur de jure primogenituræ in feudo regali,

li, ejuſq; domanio, per rationes ex utraque parte legitimas. Deinde curam ab ipſo adhiberi videmus in explicatione domini eminentis, ejuſque convenienti applicatione: oſtenſis ſimul iis juribus, quæ competunt circa revocationis materiam, itemque ad reſuſionem pretii. Porro ad juſtitia trutinam examinantur ea; quæ concernunt renunciationem in domanio Germanico. Illud autem minime mirum cenſetur, quod tali occasione tractatio ſimul inſtituatur de prohibita foeminarum ſucceſſione in feudo regali, ejuſque domanio; cum utique maneat certiffimum, ſexum foemineum a mafculino heic quam plurimum diſcrepare. Neque id adeo infrequens eſt in Gallia, ubi lege Salica. foeminæ excluduntur a ſucceſſione regia: quod quidem ex adductis decretis abunde conſtat, in quibus etiam ordinatum ſuper dote filiarum, & ætate Regis coronandi in Gallia. Quemadmodum vero luſulentiffimis argumentis, ex diverſo jure pariter atque ex praxi & obſervantia Germaniæ, illuſtrata fuit hucusque præſcriptio domanialis, tenebris quaſi involuta ab ipſis interpretibus, qui ſuſque deque permiſcuerunt omnia, ut cum extoris plerumque paria facerent in rationibus ſuis: ita cum totam, in hac enarratione, complexuri non ſimus interpretationem ſuper hac materia; quæ definita juris Germanici principia continet ex intentione doctiſſimi Auctoris, provenientia ex bona fide, juſto titulo, & continua poſſeſſione; non abs re viſum fuit, ex ipſius mente præſcriptionem in domanio declarare pro beneficio, rationi & æquitati haud adverſo, quodque maximam præ ſe fert in dirimendis litibus auctoritatem, inque emendandis temporibus in Imperio utilitatem.

*THOMÆ CRENI ANIMADVERSIONUM HISTORI-
earum & Philologicarum Pars quarta:*

Lugduni Bat. apud Abrah. de Swart, 1699. in 8. plag. 16.

DUm in vindicandis ab interitu doctiorum quorumcunque tractatibus minoribus ſtremue pro indefeſſa ſua induſtria Nobiliſſimus Crenius adhuc pergit, ac non Diſſertationum modo variarum, ſed conſiliorum quoque ad ſolidam eruditionem comparandam faciendum Tomum unum poſt alterum emendate admodum & comite in lucem publicam prodire facit; ſuarum interim, quas cum Orbe Erudito

hinc ab annis aliquot communicare cœpit, Animadversiónum minime est immemor, indeque novam earum partem, quæ tertiam superiori anno p. 240. seq. in Actis nostris delineatam nunc excipit, Benevolo Lectori ob oculos proponere heic loci nobis integrum est.

Utut autem a liberalitate sua in erogandis clarissimorum Virorum epistolis manuscriptis nondum cesset, plures tamen earum in præsentí parte occurrunt, quæ, ne ipso quidem Autore dissimulante, breviores sunt & paulo interdum steriliores, utpote Jo. Fred. Gronovii ad Casparem Barlæum, p. 30. Bonav. Vulcanii ad Joachimum Hübnerum, p. 138. Jani Gruteri ad Franc. Junium, p. 146. Marci Velferi ad Josephum Scaligerum, p. 147. & aliæ, quæ tamen sua utilitate penitus haud carent, cum leviora etiam a tantis Viris profecta justum apud æquos æstimatores pretium invenire soleant. Notatu vero digna sunt præ cæteris, quæ p. 120. seu in peculiari quodam epistolio, de Erasmo Roterodamensi magnifice a Friburgensibus excepto, narrat Franciscus a Burgundia Falesius; quæque p. 190. ad Franciscum Raphelengium scribens Jo. Drusius ad illustrandum locum Ps. LXXIIIX, 26. in medium profert. Prolixissima, quæ totum librum claudit, quamque Noster itidem ineditam existimat, epistola ad Cornelium Daem a Matthæo Radecio A. 1598. scripta, Fausti Socini a Studiofis Cracoviensibus acriter impetiti fata valde dura nunciat, aliaque nonnulla, quæ ad Socinianorum istius temporis historiam conferre non parum queant, complectitur.

Ne tamen sola monumenta manuscripta in lucem protrahere videatur, impressa quoque nonnulla, sed quæ dudum in plerisque Bibliothecis disparuerunt, communis usus facit; quorum Lazari Bonamici præfationem in Thucydidem & Livium referas p. 60. seq. in qua de laudibus historiæ, ac de præstantia binorum, quos jam nominavimus, Historicorum prolixè agitur; Orationem item miris modis Lectorum sibi gratiam conciliantem, qua Christina, Sueciæ Regina, A. 1654. regno sese abdicavit, p. 151. sqq.

De diversis insuper Auctorum diversorum editionibus pererudite differit, & qui suam diligentiam in Virgilio, Aufonii, Ciceronis, Suetonii ac Senecæ utriusque opera impenderint; p. 7. & pluribus sequentibus commemorat. Alibi p. 208. sqq. eorum nomina & scripta allegat, qui Augustini, Ambrosii, Gregorii Nysseni, Chrysostomi, Salvi-

Salviani, Cypriani, Vincentii Lirinensis opera particularia & minora aut notis suis illustrarint, aut accuratius tantum excudi fecerint.

Frequentia quoque de Scriptoribus celebrioribus judicia inspergit, velut ubi Livium a censura nimis rigida iniquiorum vindicat, p. 50. seq. Dionysium Petavium tanti certe haud habendum, quanti vulgo fiat, p. 29. seq. contendit; de Erasmi colloquiis & aliis ad ejus personam atque eruditionem attinentibus multa a p. 103. ad 120 cumulat; Janum Gruterum ab atheismi suspitione liberat, p. 142. seq. Joh. Cameronis vitam, moresque ac fortunam, Petri Molinæi verbis a p. 159 ad 174 prolixissime recenset; eodem modo circa J. A. Comenium antea versatus, cujus vitam & doctrinam Maresii penicillo a p. 89. ad 102. adumbrat.

Viros eruditissimos, qui, ut editis in lucem libris nominis sui immortalitatem quaerent, moveri nulla ratione potuerint, p. 227. seq. enumerat; eorum etiam, qui præter meritum neglecti aut ignorati diu fuerint, catalogum haud brevem p. 219. seq. textit. Alias amœnitates tacemus, cum paucas has, quæ hactenus e plurimis huc derivatae sunt, adlectionem libri ipsiusmet abunde jam istarum cupidos allicere posse nulli dubitemus.

ANIMADVERSIO AD DAVIDIS GREGORII SCHEDIASMA

de Casnaria, quod habetur in Actis Eruditorum

A. 1698. p. 305. seqq.

Excerpta ex Epistola - - - ad - - -

DOctissimus Mathematicus David Gregorius rem ab aliis jam ante septennium inventam & publice expositam, nempe Catenariæ naturam & primarias proprietates, suo quodam modo demonstrare aggressus est in *Transactis Philosophicis Anglicanis mensis Augusti 1697. p. 633*; quæ demonstratio inde translata est in *Acta Erud. Lipsiensia Julii 1698. pag. 305*. Et fieret sane operæ pretium, si res licet cognita dudum, ex novo sed solido principio derivaretur, quod ab acumine & doctrina Autoris expectari poterat. Nescio quomodo tamen factum, ut principiis ab eo allatis aliquid ad soliditatem desit, quod veritatis amore annotare dignum visum est, ut Geometriæ sua sinceritas constet. Suffecerit autem attente considerare, quomodo demonstraverit Dn. Autor propositionem primam & primariam, cui reliquæ super-

superstruuntur, utemurque figura & litteris Gregorianis, ac verba ipsa fideliter sequemur.

TAB. II.
Fig. 1.

Proponit sibi catenam FAD suspensam ex duobus extremis F & D, cujus imum seu vertex sit A. Deinde sumto d puncto in curva proximo ipsi D, ductaque tangentē TD d axi AB occurrente in T, & ordinatis BD, b d, & in hac sumta d d differentia ordinatarum, & ducta D d, normali ad b d seu parallela ad AB, differentia abscissarum; probandum suscipit, eam esse naturam curvæ catenariæ, ut sit d d ad d D, uti constans quædam a, ad arcum catenæ AD. Hoc ut demonstret, postquam quædam ex Mechanicis constare dixit, quæ distinctius enuntiare atque etiam applicare operæ pretium fuisset, subjicit: *Si Dd exponat gravitatem absolutam particula Dd, ut in catena equaliter crassa vite sit, (id est, si gravitates partium catenæ sint ut ipsarum longitudines) d d repræsentabit gravitatis partem eam qua normaliter in D d agit, quaque sit, ut d D, ob catena flexilitatem circa d mobilis, in situm verticalem se componere conetur.* Hæc vera sunt, si hunc habeant

Fig. 2.

sensum: pondus π , (vide figuram 2.) esse ad pondus D d ut recta d d ad rectam D d: seu vim, rectæ D d, ubique æqualiter gravi ac mobili circa d, normaliter applicandam in ejus medio, ut dictam rectam in hoc situ servet, & versus situm verticalem tendere impediatur; adeoque & æqualem ei vi vel ponderi π gravitationem ipsius rectæ D d, qua ad situm illum tendit; esse ad absolutam gravitatem ipsius D d (qua scilicet perpendiculariter descenderet, si libera prorsus esset) quemadmodum d d est ad ipsam D d. Pergit Dn. Gregorius: *Adeoque si d d five fluxio (vel incrementum aut elementum) ordinata BD constans sit (id est, si ordinata lineæ catenariæ ponatur crescere uniformiter) gravitatis additio in partes correspondentes catena D d normaliter exerta, etiam constans erit, seu ubique eadem, id est, cujusque rectæ D d, seu portionis elementaris in catena assumptæ gravitatio, qua situm verticalem affectat circa punctum superius d, ex quo suspensa est (suppositum immotum) gyrare conando; erit ad gravitatem absolutam ejusdem portionis, ut constans quædam recta est ad illam ipsam portionem.*

Pergit: *Exponatur hac (constans gravitationis quantitas) per rectam a.* Sed hic apparet aliqua difficultas, nam hæc *Gravitatio* qua D d situm verticalem affectat, expositio vel repræsentatio facta

per

TAB. II. ad A. 1699. pag. 88.

Fig. 3.

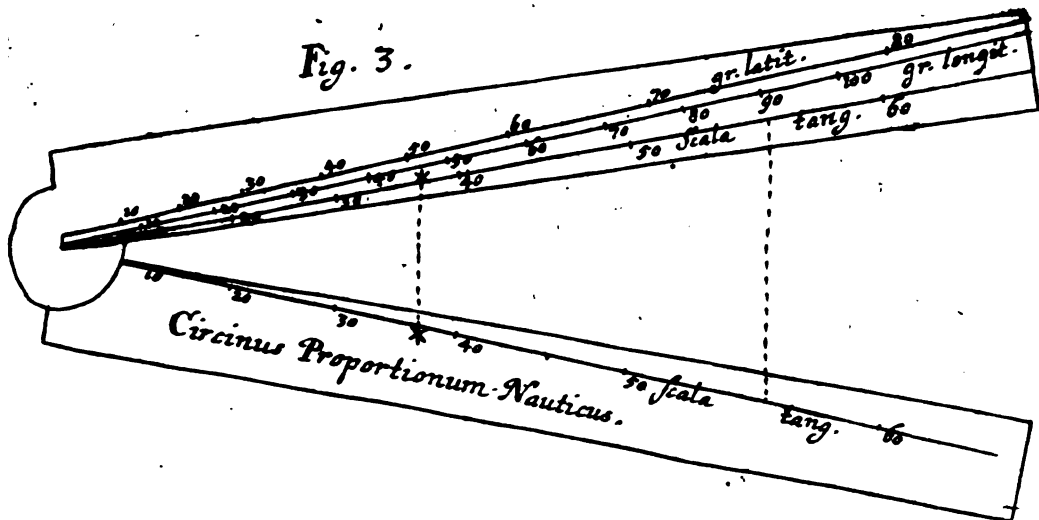
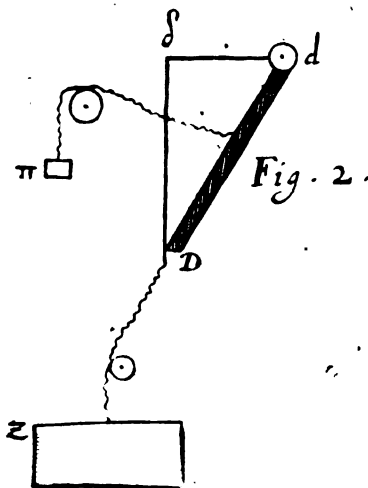
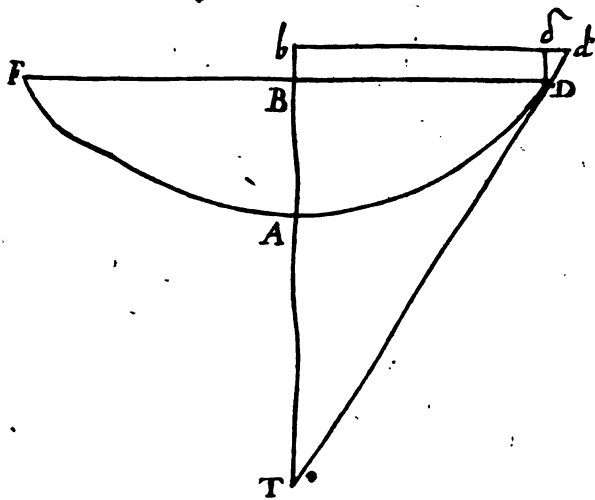

Fig. 1.

per rectam a, quæ assignabilis assumitur vel ordinaria (quoniam infra dicitur, ipsam erga AD catenam debere esse in ratione δd ad δD seu BD ad BT) concedi quidem posset, si id quod assignabilem ad eandem gravitationem habet rationem, nempe gravitas absoluta ipsius Dd (quæ dicta est esse ad gravitationem ut Dd ad δd , seu ut TD ad BD) etiam exponeretur per rectam assignabilem. Verum id non fit, paulo ante enim gravitas illa absoluta exposita est per ipsam Dd, rectam utique infinite parvam. Alterutra ergo expositio rejicienda est, nec simul stare possunt. Et præterea, si gravitas absoluta ipsius Dd portionis elementaris catenæ, exponenda esset per rectam assignabilem, utique gravitas ipsius catenæ ex infinitis portionibus, qualis est Dd, compositæ, non posset exponi per lineam assignabilem (ut mox fieri videtur, dum ejus pondus exprimitur per ipsam ejus curvam) sed exponenda foret per lineam infinitæ magnitudinis. Et quid opus erat (nisi ad occasionem propriæ deceptionis) exponere gravitationem illam per rectam constantem assignabilem a, cum exposita jam sit per inassignabilem constantem $d\delta$, quippe quæ gravitationem ipsius Dd (semper eandem) repræsentat, uti Dd exponit vel repræsentat absolutam ejus gravitatem semper pro magnitudine variantem; & quemadmodum mox (licet non recte) dicetur, vim secundum directionem Dd exponi per inassignabilem Dd.

Pergamus cum Dn. Autore: Porro (inquit) ex supra citato Lemmate Mechanico, *Dd sive fluxio Axos AB exponet vim secundum directionem ipsius dD, quæ priori conatui linea gravis dD ad componendum se in situm verticalem equipolleat, eumque impedire possit.* Non satis apparet ex verbis Autoris vel sensus illius Lemmatis mechanici, vel applicatio, ut quod hic affirmatur, inde duci possit. Sed aliunde satis apparet, aliquid erronei subesse oportere. Nam quæ hic affertur repræsentatio vel expositio, cæteris positis admitti non potest. Quoniam enim pondus absolutum ipsius rectæ gravis Dd exponitur per ipsam rectam Dd, ut supra a Domino Autore est assumptum, atq; adeo pondus π normaliter ad Dd applicatum, (quod æquat gravitationem ipsius Dd situm verticalem affectantis,) exponitur per rectam $d\delta$, seu est ad gravitatem absolutam ipsius Dd, ut $d\delta$ ad Dd; ideo his positis ajo pondus Z seu vim, quæ secundum ipsius Dd directionem impediatur gravitationem seu affectationem situs verticalis, non posse repræ-

M

sen

sentari vel exponi per rectam $D\delta$; pondus enim Z debere esse infinitum; cum quantumcunque sit, modo finitæ sit magnitudinis, trahendo in directione ipsa Dd non possit retinere Dd in situ præsentis, ut jam ab aliis est ostensum. Nempe puncto D semper non nihil descendente fiet in D angulus aliquis ipsius dD cum filo per quod pondus Z suam tractionem exercet; isque tanto magis obtusus seu ad rectam accedens, quanto majus est pondus Z .

Pergit: *Hac vero vis oritur a linea gravi DA secundum directionem Dd trahensæ.* Hoc verum est, sed objectionem nostram confirmat. Nam pondus lineæ DA vel dA , est infinitum comparatione ponderis ipsius rectæ Dd , quæ non est nisi infinite parva portio ipsius dA . Cum ergo gravitas absoluta seu pondus ipsius elementaris rectæ Dd exponatur per ipsam rectam Dd ; pondus autem π sit ad ipsum pondus rectæ Dd ut $d\delta$ ad Dd , erit & ipsum pondus π infinite parvum. Sed pondus Z , cum ex Autosis sententia oriatur ex ipsius catenæ DA pondere, quæ infinities continet Dd , utique infinitum erit respectu ipsorum ponderum Dd & π , adeoque per $D\delta$ exponi nequit, seu non potest esse ad pondera Dd & π , ut recta $D\delta$ ad rectas Dd & $d\delta$.

Estque proinde (pergit) cæteris manentibus linea DA proportionalis. Ne hoc quidem sequitur, si quidem sensus est pondus Z quod retinet rectam Dd in situ suo, directione Dd , esse ad pondera Dd & π ut linea catenæ DA se habet ad ipsas lineas pondera Dd & π exponentes vel repræsentantes. Ostendendum scilicet foret, gravitationem catenæ DA qua trahit Dd in directione dD , absolutæ ipsius gravitati esse æqualem, seu esse eandem, qua traheret, si suspensa esset in Z quod non admittetur.

Concludit tandem Dn . Autor his verbis: *Est igitur $d\delta$ fluxio ordinata ad dD fluxionem abscissa, sicut constans recta a ad DA curvam.* Vera est conclusio, sed nihil minus quam probata, & mirum est, quam multis opus fuerit assumtis erroneis, ut tandem veritas prodiret. Nam, ut cætera taceam, nunc oportuit ponderis infinite parvi π rationem ad pondus infinite parvum Dd exponi per rectæ ordinariæ a rationem ad rectam infinite parvam Dd ; nunc contra oportuit ponderis ordinarii Z rationem ad pondus infinite parvum Dd exponi per rationem rectæ infinite parvæ $D\delta$ ad rectam itidem infinite parvam Dd , ut tandem

MENSIS FEBRUAR. A. M DC XCIX. 97

dem destruentibus sese erroribus, perveniretur ad modum apparenter concludendi, esse duas lineas infinite parvas δd , δD ut duas lineas ordinarias a & DA . Abusus expositionis inassignabilium per assignabilia (alias permixta & utilis) itemque theorematum mechanici, ut alia taceam, sub specie successus blandiente fefellerunt. Credibile est, ipsum Doctissimum Gregorium hoc posterioribus cogitationibus ingenue agniturum; aut si adhuc dubitat, consulto saltem Celeberrimo Newtono, cujus methodum sequi profitetur, esse crediturum.

JAC. B. CIRCINUS PROPORTIONUM NAUTICUS SCALA
Loxodromica instructus, hujusque fabrica
mire facilis,

GEOMETRA Problema de inveniendâ longitudine puncti in Loxodromia ex ejus data latitudine, eo quod transcendens esse, & a summis secantium dependere animadverterent, haud aliter quam approximando solvere sunt assueti, adhibitis eum in finem Mappis quibusdam seu Tabulis, quas *Latitudinum crescentium* vocant, ex additione plurium secantium satis operose constructis. Solum hactenus rem accurate confecit omni scientiarum laude cumulatissimus Vir Dn. Leibnitius, sed calculi laborem non sustulit. Problemate quippe ad Logarithmos sinuum versorum nondum supputatos redacto, *Vid. Act. Lips. 1691. m. April. p. 182.* Data nuper occasione, cum Positionibus quibusdam de Seriebus infinitis conscribendis occuparer, in modum incidi consequendi quæsitum absque ullo labore; animadverti enim, Scalam Loxodromicam in Logarithmorum quæ vulgo prostant Tabulis ita jam paratam haberi, ut inde non tam calculo erui, quam exscribi solummodo opus habeat. Modus talis: Notentur in columna **A** arcus Latitudinum seu partes quadrantis ordine per singulos gradus graduumve minutias a 0 ad 90 (sufficit in adjuncto laterculo rem exhibere in denis gradibus.) His in col. **B** respondeant totidem partes semiquadrantis a 45 ad 90 differentiis progre-

TAB. II.
Fig. 3.

ACTA ERUDITORUM

A	B	C.	
Gr. lat.		Gr. long.	
0	45	0	dientes, quæ sint semiffes differentia-
10	50	7.61865	rum columnæ A. Horum posteriorum
20	55	15.47732	arcuum excribantur in col.C. Tangen-
30	60	23.85606	tes Artificiales, demto a singulis Loga-
40	65	33.13275	rithmo finus totius; quo pacto parata
50	70	43.89341	erit Tabella, significabuntque primæ
60	75	57.19475	ad siniftram notæ numerorum col. C,
70	80	75.36812	gradus longitudinum integros, & quin-
80	85	10.80482	que reliquæ ad dextram punctulis dif-
90	90	Infin.	cretæ graduum partes centies mil-
			lefimas. Respicit autem hæc Tabel-
			la primario Loxodromiam, cujus

angulus cum meridianis est 37. 9. 42, sed aliis interim quibuslibet Loxodromiis facile accommodabitur, si fiat, ut 7579869 tangens anguli prædicti ad tangentem dati alterius cujusvis anguli Rumbici, sic longitudo e regione datæ latitudinis in Tabula reperta ad longitudinem quæsitam. Ut vero & hujus operationis molestia leventur imperiti Nautæ, poterit ex ista Tabella Scala confici, eaque posthac cum linea Tangentium Circinis Proportionum insculpi, hoc fere modo: Linea partium æqualium repræsentet gradus longitudinum eorumque partes; huic adjungatur alia, si lubet, parallela, quæ gradus latitudinum comprehendat, & cujus divisiones sic instituantur, ut decimus gradus latit. respondeat 7.61865 gradui longit. vicesimus lat. 15.47732 gr. long. & ita consequenter, prout ex laterculo apparet. Tandem etiam in utrumque Instrumenti crus projiciatur Scala Tangenti-

um cum suis divisionibus, ejusque locus, qui incidit in 37. 9. 42. asterismo notetur. Usus hujus Circini Proportionum talis: Sit ex gr.

instituta velificatio in Rumbo quinto, h. e. in angulo 56. 15, a 20 latitudinis parallelo ad usque 40um, & quærat longitudo evariatio: Sumo in Scala Latitudinum intervallum inter 20 & 40, illudque ductis, quantum satis est, Instrumenti cruribus in Linea Tangentium, asterismis applico; mox in hac Linea distantiam accipio inter num.

56. 15 utriusque cruris, eamque in Lineam partium æqualium transfe-

103

ro; in qua sic abscindet optatam longitudinum differentiam, quæ est

34. 85973 seu 34. 51. 35. Potest vero etiam eadem facilitate conversum Problematis hujus expediri, & ope talis circini Proportionis ex datis latitudinibus & longitudinibus duorum locorum inveniri angulus Rumbi, & si quæ solent alia his affinia inter Nautas Problemata agitari; unde vix aliud simplicius & ad praxiam accommodatius administriculum in usum horum hominum excogitari posse, facile quis sibi persuadeat.

*PHILIPPI A LIMBORCH DEFENSIO CONTRA JOANNIS
van der Wayen iniquam crimina-
tionem.*

Amstelædami, apud Johannem Groenewoudt, 1699, 8. Plag. 7.

IN sua, quam adversus clarissimum Virum, Jo. Clericum, emisit, Dissertatione celeberrimum Wayenum simul in principem hodie Arminianorum Theologum, Philippum Limborchium, insurrexisse, eique, quod doctissimo Burmanno Spinofismi notam plane præter rem impegit, prolixè exprobrasse, sub finem nostri, quo istam Wayeni adumbravimus Dissertationem, recensus superiori anno p. 459. memoratum haberi, Benevoli Lectores deprehendent. Notam ergo isthanc a se remove re studet Limborchius in præsentî Dissertatione apologetica, in qua suam ante omnia mentem circa Burmanni cum Spinosa convenientiam declarat, post a seipso Spinofismi suspensionem, qua gravare eum citato loco Wayenus voluit, amolitur, tandemque id, quod judice Wayeno ipsissimus sit Spinofissimus, legitima sequela ex Burmanni potius doctrinis haud difficulter posse elici contendit.

Male videlicet imprimis Wayenum id habuerat, quod Limborchius in Theologia sua Christiana Burmannum, de omnipotentia Divina agentem pleraque ad verbum fere ex Spinosa descripsisse asseruerit, idque impetuofam in innocentem debacchationem vocaverat. Sed ut nihil prorsus a veritate alienum se dixisse monstret Limborchius, ex Spinosa Cogitatis Metaphysicis caput de potentia Dei, & paragraphum de eo, quod est necessarium, impossibile, possibile &

contingens, ex uno; Burmannianam vero de omnipotentia Dei translationem ex altero latere apponit: & post institutam collationem unicuique manifestum fore confidit, Burmannum isto in loco Spinosæ librum omnino ante oculos habuisse, indeque potissimam capituli illius partem descripsisse, nonnunquam verba quædam interpolasse, & nunc quædam omisisse, nunc addidisse, sensu tamen minime mutato, quin imò verba, quibus proprie sententiam suam explicet, sine ulla mutatione ex Spinosæ esse mutuatum. Præterea Burmannum sine, iudicio Spinosam alicubi secutum fuisse etiam in iis, quibus atheismi sui venenum, sed tectius paulo, insinuarit, affirmasse se nondum dissimulat, sed ad duo solum Burmanni effata id restringendum addit, quando nempe semel, totam rerum naturam non esse nisi unicum ens; & iterum, quando Deum ordinaria potentia secundum leges naturæ nobis notas, extraordinaria vero secundum eas, quæ nobis notæ non sint, operari is docuerit. At ista ratione Burmannum a se Spinositam pronunciari penitus inficiatur, quandoquidem ex eo quod Spinosam ille sine iudicio alicubi secutus fuerit, minime inferre liceat, quod penitus in castra ejus transiisse dicendus sit; quin potius ignarum modo, quid Spinosæ animo voveret, non satis considerasse ait ejusdem phrasæologias, quibus venenum opinionis suæ occultavit.

Deinceps nucleum Spinosissimi vocaverat Wayenus doctrinam, quæ statuatur, omnia ex natura Dei emanasse, ut aliter se tota rerum universitas per naturam Dei habere non potuerit, quam habeat in præfenti. Huic vero obnoxium statuerat Limborchium, cum hic conceperit ideas rerum præter Deum, quæ decretum omne prævertant; hoc ipso namque eundem infert statuere, Deum non potuisse non agere juxta illas ideas, eumque totam hanc universitatem aliter creare non potuisse, quam secundum ideam non libere formatam, sed sibi naturalem, ac proinde non aliam, quam nunc est; quod quo tendat, nemini, nisi qui Spinosissimum nesciat, obscurum sit. At enim vero prout heic sibi gratulatur Limborchius, quod argumentum, quo ex sententia sua Spinosissimum elicere conetur Wayenus, iam omnes directum sit Theologos, cujuscunque sententiæ & sectæ inter Christianos, quippe qui omnes præter scientiam visionis in Deo statuunt scientiam simplicis intelligentiæ, qua is seipsum cognoscat & omnia possible, quæque scientiam visionis, qua, quicquid libere decreverit, ac
virtu-

virtute decreti Divini futurum sit, omnino norit, ordinē naturæ procul dubio præcedat, unde omnes certe in Deo ideas decreta ejus prævertentes promptissime admittant: ita nullam esse respondet hanc consequentiam, si colligas, eum, qui concipiat ideas rerum præter Deum, quæ decretum omnē prævertant, una statuere, Deum non potuisse non juxta ideas illas agere. Ideas namque has, quæ in Deo concipiuntur, non esse rerum futurarum, sed possibilitium tantum, hoc est, quæ virtute potentiæ Divinæ infinitæ fieri possint. Intelligere, nempe & novisse Deum, quicquid facere queat, licet hoc non decreverit, nec unquam facturus sit. Cum autem infinita sit varietas eorum, quæ Deus facere se posse novit, pro liberrima sua voluntate eum id tantum decernere & in tempore creare, quodcunque placuerit: E quibus singulis affatim patere autumat, quod Deo summam decernendi atque operandi libertatem adscribat, proculque adeo ab omni Spinosisimo recedat. Addit interim, Deum, quando ista sua libertate titatur, non posse tamen quidpiam deerrere, quod manifestam in se contineat repugnantiam, hoc est, talia, in quibus, quando a nobis concipiuntur, pugna evidens appareat; qualia sint non ea solum, quæ naturali ejus perfectioni & attributis repugnent, sed etiam omnia, quæ terminorum contradictionem aut manifestam habeant, aut eam ad minimum involvant. Quam doctrinam minus sanè reprehendendam dicit, & ab objectionibus Wayeni paulo uberius defendit, clarissimèque apparere arbitratur, quod assertionem, Deum omnium rerum causam emanativam esse, nè per millesimam quidem consequentiam elicere exinde liceat.

Vicissim vero ex doctrina Burmanni facilem dari ad Spinosisimum descensum ait, cum juxta hanc voluntas Divina ipsa Dei sit essentia, sit æterna ac necessaria, de qua Burmannus neget, quod potuerit non esse. Equidem ostendere ipsum refert, quomodo sit libera, quatenus nimirum Deus non tantum non sentiat, se ab alia vi externa determinari, sed etiam revera non determinetur, aut determinatus, sed a seipso solo sit. Verum & Spinosa Deum, qui omnium rerum causa perhibeatur emanativa, ut talem describi respondet, istaque ratione difficultatem nondum auferri colligit. Longius tamen abesse a se cupit, ut istud, quod legitima sequela ex Burmanni sententia deducat, ipsi tanquam sententiam, quam agnoscat & defendat, impu-
tet;

tet, cum consequentias a sententia, quæ iis gravetur, accurate discernendas esse, nunquam non docuerit.

LIBRI NOVI.

- A**nnales Vellejani, Quintilianei, Statiani. Seu Vita Velleji Paterculii, M. Fabii Quintilianii, P. Papinii Statii, obiterque Juvenalis; pro temporum ordine disposita ab Henrico Dodwello. Oxonii e Theatro Sheldoniano, 1698. 8.
- Johannis Lightfooti Opera Posthuma, antehac inedita. Ultrajecti apud Guil. Brædelet, 1699. fol.
- Johannis Sauberti F. De Sacrificiis Veterum Conlectanea Historico-Philologica, & Miscella Critica; nec non de Sacerdotibus & Sacris Hebraeorum Personis Commentarius singularis. Quæ Thomas Crenius recensuit, emendavit, & præfatione, notis, ac plenioribus indicibus auxit. Lugd. Bat. apud Jord. Luchtmans, 1699. 8.
- Histoire de Ferdinand-Alvarez de Toledo, premier du nom Duc d'Albe, A Paris, chez Jean Guignard, 1699. 12.
- Memoires Politiques pour servir à la parfaite intelligence de l' Histoire de la Paix de Ryswick. Par Mr. Du Mont. A La Haye, chez Francois Honoré & Etienne Foulque, 1699. 12.
- Relation du Voyage de Mr. Evert Isbrand Envoyé de sa Majesté Czarienne à l'Empereur de la Chine en 1692, 93, 94. A Amsterdam chez Jean Louis de Lorme, 1699. 8.
- Relation d'un Voyage fait en 1695, 96, 97 aux cotes d'Afrique, detroit de Magellan, Bresil, Cayenne & Isles Antilles, par M. de Gemmes. Faite par le Sieur Froger. A Amsterdam chez les Heretiers d'Antoine Schelte, 1699. 12.
- Recueil de divers Traitez de Theologie Mystique, qui entrent dans la celebre dispute du Quietisme. Avec une Preface, ou l'on voit beaucoup de particularité de la Vie de Madame Guion. A Cologne, 1699. 12.
- Relation curieuse & nouvelle de Moscovie. A La Haye chez Meyndert Uytwerf, 1699. 12.
- Traité de la Vie Chrétienne, traduit de l'Anglois du Docteur Scot. A Amsterdam, chez Henri Desbordes, 1699.

* * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsia

Calendis Martii, Anno M DC XCIX.

FRANCISCI MAUROCENI PELOPONNESIACI, VENETIA-
rum Principis, *Gesta*. Scriptore JOANNE GRATIANO
BERGOMENSI, D.

Patavii, ex typographia Seminarii, 1688, in 4. Alph. 2. pl. 6.

Quemadmodum inter illustrissimas Serenissimæ Venetæ Reipublicæ gentes, a primis ejus incunabulis ad hæc usque tempora, Maurocena domus eminuit: ita ex hac nemo forte seu meritis in patriam, seu gloria ac celebritate nominis, major Francisco nostro extitit, cujus res gestas Historiographi non pauci attigerunt hætenus ac illustrarunt sparsim, nunc justis commentariis, dubium stylo elegantiore an graviore judicio compositis, Joannes Gratianus, Vir Clarissimus, complexus est. Ac de familiæ quidem splendidissimæ decore jam a libi quædam dicendi nata nobis fuit occasio, tum cum primis, cum *Maurocenam Megaloprepeiam, seu Mauroceniadum Fastorum libros ab Antonio de Grassis editos, in Actis hinc A. 1683, p. 299 recenseremus.* Nunc vero, dum Francisci Mauroceni gestorum Historia recentissima perlustranda nobis offertur, tanti Herois insignia plane omnique posteritatis memoriæ merito consecranda facinora prælixius prædicandi foret opportunitas, si quidem id instituti nostri ferret ratio: qui non tam illustrium virorum adornare elogia, quam quæ ad doctrinæ & eruditionis profectum pertinent, utcunque literis consignare consuevimus. Itaque non nisi summa rerum a Peloponnesiaco nostro gestarum capita indicabimus, Lectore Historiarum cupido ad ipsos Gratiani disertissimi Commentarios, quos perlegisse integros neminem pœnitebit, ablegato.

N

Edi-

ACTA ERUDITORUM

98.

Lib. I.

Editus est in lucem Franciscus Maurocenus Venetiis anno properantis nunc ad finem seculi decimo octavo, Petro Mauroceno D. Marci Procuratore patre, matre Maria, ex ejusdem nominis familia. Cum juventam honestissimarum quarumque artium, bellicarum cum primis, quarum studium acerrimum jam in puero emicuit, cultu transgessisset, anno ætatis vigesimo militiæ navalis tyrocinia auspiciatus est: quo tempore Serenissima Respublica aperti quidem belli immunis, cum piratis tamen colluctabatur. Ast postquam A. 1645 gravissimum cum Turcis Cretæ subjugandæ libidine incensis bellum exarsisset, tum vero latissimus campus, in quo fortitudinis prudentiæque illustria documenta ederet, Nostro se aperuit: qua occasione tam gnaviter etiam fortunateque fuit usus, ut per omnes munerum militarium gradus, ad supremum Imperatoriæ dignitatis fastigium, paucorum annorum spatio fuerit enixus. Anno nimirum 1646 ad quinqueremis regimen evectus, mox A. 1647 Præfecti navium vicem per aliquot menses sustinuit. A. 1649 Adriatici sinus suscepit custodiam, eaque strenue defunctus, A. 1650 quinqueremiũ Præfecturam adeptus est. Cum vero A. 1651 in celebri supra Paron insulam, Aloysii Moecenici Imperatoris auspiciis conferto cum Turcis maritimo prælio, ea usus felicitate fuisset, ut Prætoriam Turcarum navim, ac in ea celeberrimum illa tempestate archipiratam Nicolaum caperet, A. 1652 Præfectus clasſis, quod præstantissimum, post Imperatorium, munus est, fuit constitutus. Anno 1655 summam Cretæ insulæ administrationem suscepit, biennio post supremi Imperatoris dignitate, summa clasſis perinde ac terrestris exercitus cum lætitia ac applausu, condecoratus. His muneribus quam dextre, quantaque vi animi ac providentia præfuerit, latius Auctor gravisissimus edisserit. Neque sic tamen evitare Maurocenus potuit, quin post absolutum A. 1661 Imperatorii Magistratus curriculum Venetias reversus, invidorum censuram ac obrectationem subiret, mittendusque in Græciam a Senatu Quæſitor fuerit, qui iudicium more recepto institueret: sed eo denique eventu, ut post redditam rei administratæ rationem, Mauroceni gesta probarentur Senatus universi suffragiis, accusatores vero calumniæ nota mulctarentur.

Lib. II.

Inter hæc bellum Creticum visum est paulatim defervescere, quod Turcæ novum adversus Augustissimum Romanorum Imperatorem

rem bellum meditarentur. Quod cum A. 1663 in Pannonia erupisset, Venetique Foro-Julii non sine causa metuerent, isti provinciae Maurocenus praefectus est. Ast bello Hungarico subita & inexpectata pace A. 1665 composito, cum Turcae vastissimi Imperii vires ad expugnandam tandem Cretam, urbem insulae cognominis principem, colligerent, Mauroceno primum quidem classis Praefectura, mox iterum summum terrestris maritimique exercitus Imperium, & Cretae urbis adversus vim Barbarorum propugnandae cura commissa. Nec multo post celeberrimum illud ac memorabile Cretae coepit obsidium, quo intra viginti & octo menses, Turcarum centum & viginti millia, triginta millia Christianorum occubuisse feruntur. Nec armis utrinque magis, quam ingenio certatum & consiliis, cum hinc Maurocenus inusitata dexteritate vique animi incredibili urbem tutaretur: inde Achmet Kiuperli, Regii Sigilli Custos, quo prudentior Regni administrator nunquam Turcis obtigerat, nihil artis poliorceticae omitteret. Fidem etiam Mauroceni ab Achmete tentatam Gratianus noster memorat, promisso illi, si urbem dederet, Valachiae & Moldaviae Principatu; sed frustra, Mauroceno oblata generose nec sine irrisione Achmetis respiciente. Nec erat certe, cur a Barbaris dignitates perfide quaereret, quas promereri a Republica patria honestis artibus poterat; a qua, dum obsidionem adhuc strenue sustentaret, Procuratorio D. Marci munere, insolito plane exemplo, extra ordinem nempe & supra numerum, fuit ornatus. Nihilominus cedendum vi majori ad extremum Mauroceno fuit, in primis postquam postremae Gallorum suppetiae, a quibus conservandae urbis spes unice pendebat, in irritum cecidissent, & quae saluti urbis paratae erant, adversantibus factis vertissent in exitium. Sex millia selectissimorum militum Rex Galliae Potentissimus, pro singulari in Rempublicam Venetam ac rem Christianam studio, sub ducibus Bellifortio & Novalzo, subsidio obfessis miserat, validam utique manum, & qua servari urbs potuisset, si morae patientes utcumque auxiliares copiae fuissent. Ast dum Gallinimia virium suarum fiducia uni praelio summam rerum committunt, ac Mauroceno nequicquam revocante, improvide Turcarum castra facta eruptione invadunt, ac laetis quidem initiis usi, sed casu fortuito perturbati, clade atroci, ipso Bellifortio amisso, afficiuntur, moxque primo impetu ac fervore in trepidationem desinente, nullis Mauro-

ceni precibus detineri se patiuntur, sed reditum in patriam, deserta & libidini velut hostium exposita Creta, festinant, actum de urbe erat. Tametsi enim aliquo adhuc spatio Maurocenus obsidionem sustinuit, tandem tamen, quod metuendum esset, ne urbs a sociis deserta, cum præsentis totius exercitus & classem exitio in hostium potestatem concederet, & ex adverso honestam pacem, qua Respublica vel maxime tum indigebat, dedita urbe obtinendi spes affulgeret, cum Turcis pacisci, quam extrema experiri, & majori periculo obijcere Rempubli- cam Maurocenus maluit. Itaque tandem Nonis Septembris A. 1669 pax his præcipue legibus coaluit, ut Creta, opibus, milite, comætu devectoris, Turcis traderetur; Veneti littorales arces in insula Hieræ, Spinalongæ, & Garabufarum obtinerent, iisdemque firma Clissæ & oppidorum, quæ superioribus annis Veneti duces in Illyrico occupa- verant, esset possessio. Hic exitus belli viginti quinque annorum fuit. At Maurocenus, tametsi pax Senatus- Consulto probata esset, ingens in patriam redux discrimen subiit, in publicis comitiis, cum omnes Patriciorum Ordines ad destinandos Magistratus simul convenissent, ab Antonio Corratio acerba oratione non uno crimine postulatus. Urbem tanti momenti hostibus inconsulto Senatu deditam exprobra- bat accusator, sed maxime in vitam privata auctoritate cum Turcis pa- cem, quod non nisi Principis & Reipublicæ auspiciis fieri debuisset: postulabat etiam, ut Procuratorium munus extra ordinem & vitio collatum Mauroceno abrogaretur. Ita indictum denuo iudicium, Francisco Eritio Quæsitore declarato, detentusque in curia, velut ho- nesto carcere, Maurocenus. Nec illi tamen defensores defuerunt, e quibus Joannes Sagredus in primis & Michael Fuscarenus causam ejus egerunt, eo successu, ut ad extremum omnium votis absolveretur, ni- hilque effectum aliud ab æmulis fuerit, quam ut Mauroceni nomen tanto magis inclaresceret.

Lib. III.

Inde duodecim annorum quiete Serenissima Respublica ga- visa est, donec arma iterum experiendi opportunitas se obtulit. Turcæ injustissimo bello Cæsarem Augustissimum Leopoldum A. 1682 fuerant aggressi, tanto quidem apparatu viribusque, ut ipsam regiam Vien- nam obsidere non dubitarent, vastissima ac Orbi Christiano universo exitium minitancia consilia mente complexi. Sed res aliter cecide- rat, pulsus Vienna Turcis, inque eum jam reductis statum, ut abjecta
 aliæ.

aliena invadendi libidine, sua ægre tuerentur. Itaque Veneti, ut sibi olim nuperque illatas a Barbaris injurias ulciscerentur, A. 1684 ad Cæsarum cum Cæsare ac Johanne III. Poloniarum Rege ineundum, armorumque adversus Turcas societatem, facile adduci se passi sunt, Mauroceno nostro tertium supremo Imperatore declarato. Neque is recusare munus arduum & periculi plenum sustinuit, septuaginta licet annorum ætate gravis, sed animo vegeto magnisque ausibus haudquaquam impare. Et primo quidem Leucadiam insulam (*S. Mauri*) ac in ea Leucadem arcem visum est invadere, qua capta firmataque præsidio, Nicopolis (*Preveza*) etiam, quam olim Octavius Cæsar Augustus in Adriacæ victoriæ monumentum in faucibus Sinus Ambracii considerat, pari felicitate in potestatem redacta est. Sic auctis ex successu animis, in ipsam Peloponnesum A. 1685 decreta expeditione, Corone (*Coron*) primum, quæ urbs ad Sinum Messeniæ sita est, obsessa, cumque Turcarum exercitus, qui ex universa Peloponneso collectus in vicinis castris confederat, fusus fugatusque esset, aperta aggressione expugnata est ac direpta; mox & Zarnata, Tænariorum in primis, qui Turcici jugi dudum impatientes Veneti se addixerant, ope occupata. A. 1686 Pylus (*Navarino*) primo deditione capta; inde Methone, (*Modon*) ac Nauplia (*Napoli di Romania*) denique ipsa, post iterata vice profligatum, qui suppetias obsessis moliebatur, Turcarum exercitum occupata. Quo tempore Senatus, Imperatoris victorias & merita muneraturus, Petrum Maurocenum, illius ex fratre nepotem, Equitem D. Marci creavit, addito decreto, ut major natu ejusdem familiæ dignitate illa tanquam perpetuo patrimonio fueretur. A. 1687 profligatis denuo terrestri prælio Turcis, Patras (*Patras*) sub obsequium redactæ, & victoria victoriam trudente, Naupactus (*Lepanto*) etiam subacta, eo Senatus Veneti applausu; ut & Peloponnesiaci cognomen Mauroceno decerneret; & æream ejus effigiem, qualis honor nemini vivo unquam antea obtigerat, in Decemvirorum æde collocaret, inscriptis verbis; *Francisco Mauroceno Peloponnesiaco adhuc viventi Senatus posuit Anno M DC LXXXVII.* Quin & latius propagati eodem anno Venetæ ditionis fines. Nam & Corinthus, a Turcis quidem deserta ac diruta, eumque ea celebris Isthmus, per quem unum terrestribus copiis in Peloponnesum aditus patet, in potestatem pervenit; & Sparta etiam, Thyrea, donique &

Lib. IV.

Athenæ ipsæ Venetorum imperio subjectæ. Cujus rei ut perpetuum extaret monumentum, Maurocenus duo spectabilis magnitudinis, Leonis & Leænæ, simulacra marmorea, extremo in littore reperta, Venetias transmisit, quæ Senatus ante Navalis fores utrinque collocari jussit, inscriptis verbis, hinc quidem: *Franciscus Maurocenus Peloponnesiacus, expugnatis Athenis, marmorea Leonum simulacra, triumphali manu e Piræo direpta, in patriam transtulit, futura Veneti Leonis, que fuerant Minerva Attica, ornamenta*; inde vero: *Atheniensia Veneta Classis trophæa Veneti Senatus decreto in Navalis vestibulo constituta. Anno Salutis M. DC. LXXXVII.* Ita surgente indies Mauroceni fama, cum M. Antonius Justinianus, Venetorum Dux, supremum diem obiisset, successoris in tanto munere electio minime difficilis Patribus obtigit, quod universi populi vox esset, negari hanc dignitatem Mauroceno nisi summa cum injuria non posse. Itaque Princeps Reipublicæ Maurocenus consentientibus omnium suffragiis declaratus, prorogato simul ei supremi Imperatoris bellici munere. Enimvero, cum illud jam fastigium, unde altius eniti non poterat, duce virtute, comite fortuna conscendisset, non virtus quidem, at fortuna subito velut deseruisse eum visa est. Constituerat invadere Eubœam insulam, ut & firmaret Peloponnesum, & ad majora viam sterneret. Et actum de insula erat, si Chalchide (*Negroponte*) urbe ejus principe potiri potuisset. Sed eam adversus vim facile prævisam tanto studio Turcæ, imposito sex millium e Prætorianis maximam partem selectorum militum præsidio communiverant, ut exteriora quidem munimenta cesserint Venetis, urbs ipsa omnem vim artesque obsidentium eluserit. In ea obsidione Otto Guilhelmus Comes Königsmarckius, quo adjutore præcipuo in subjuganda Peloponneso usus Maurocenus fuerat, fatis cesit, non hostium quidem armis sed morbi sævitia confectus; cui, quod non exterorum minus quam civium præclara facta monumentis publicis cohonestanda censeret, decretum a Senatu simulacrum ex marmore, Venetiisque in vestibulo Navalis collocatum, Sed & Duces terrestres reliqui tantum non omnes cum magno gregariorum militum numero occubere, seu morborum asperitate, seu vi doloque hostium, ut ad obeunda extinctorum munera classem etiam Navarchi advocandi fuerint. Unde cum postrema etiam eaque longe acerrima aggressio, rejectis magna cum clade Venetis, pessime cecidisset,

disset, solvendum denique obsidium fuit, tanto Mauroceni mœrore, ut in ancipitem morbum inciderit, tandemque animo & corpore æger in patriam reverti constituerit, Hieronymo Grimano summa rerum, annuente Senatu, commissa. Nec dici tamen potest, quanta Procerum Populique lætitia ac honoris significatione A. 1690 redux fuerit exceptus, clade postrema tot antegressis victoriis abunde pensata; a Pontifice etiam Romano Alexandro VIII, velut propugnator Fidei, galea & ense, quem honorem hoc ævo uni Johanni III Poloniarum Regi, ob vindicatam obsidione Viennam, collatum ab Innocentio XI fuisse, Gratianus innuit) donatus. Ast ne sic quidem bellicæ gloriæ satur adeo Heros noster fuit, quàm recuperata valetudine & instauratis paulatim viribus, armorum cupiditate in extrema senectâ arderet, delatumque a Senatu Imperatoris munus A. 1692 quartum susciperet, quod reliquum vitæ erat patriæ salutis impensurus. Ac ostendit utique in senili corpore juvenile robur, pristinoque vigore administravit provinciam, donec in ægritudinem Naupliæ denuo incidit, eaque oppressus die denique sexto Januarii, A. 1694 vitam cum morte commutavit, cum sex & septuaginta annos vivendo explevisset. Quam magnifice funus tum Naupliæ, tum Venetiis ductum defuncto fuerit, & quam augustum monumentum ad ipsum supremarum ædium vestibulum a Senatu constructum, dicere super sedemus; nec temperare tamen nobis possumus, quin ultima, quibus opus suum Gratianus ipse obsignavit, verba, breve Mauroceni sed nervosum elogium complexa huc transcribamus. *Hic, inquit, Francisci Mauroceni exitus fuit; qui post ætatem inter castrensia munia juvenilem ætatem, prospere gestas Navales omnes Præfecturas, urbem Cretam triennio defensam, perdomitam Peloponnesum, atque illustratum victoriis Orientem, quater summus exercituum Imperator, bis simul Imperator exercituum ac Reipublica Princeps, inter ipsos armorum motus pene octogenarius occubuit. Proinde crediderim tanto Duci optime consuluisse Naturam, ut tunc demum eriperetur, cum, quicquid fere humanitas capiebat, rerum egregie gestarum gloria complevisset.*

JO. LIGHTFOOTI OPERA POSTHUMA
ante hæc inedita.

Ultra-

Ultrajecti, apud Guil. Brœdelet, 1699, in fol.
Alphab. 2. plag. 8.

Cum Londinensem Operum celeberrimi Lightfooti editionem, Anglico sermone A. 1684 adornatam, ad Acta nostra A. 1686, p. 120. sq. referremus, scriptorum simul aliquot, quæ imperfecta ab ipso relicta fuerint, mentionem injecimus, vix tunc opinati, fore, ut & ea aliquando in lucem protraherentur. Sed noluit ista aliaque ejus generis plura blattis tincisque in prædam concedere meritisissimus jam pridem de Lightfooti Manibus Johannes Strypius; unde ea, & Latina quidem singula, in peculiare volumen constipata, separatim excudi fecit. Ut ut enim pleraque eorum mutila esse, & ad optatum finem haud perducta, minime diffiteatur; quidpiam tamen opusculorum Viri adeo docti perditum iri indignatus, fragmenta etiam hæc & analecta dignam apud Eruditos æstimationem habitura, nullus dubitat. Quæ ergo illa sint, & quo se ordine excipiant, Benevole Lectori indicare nostrum arbitramur. Comparent nempe heic 1. *ΑἰΨα* de rebus ad versionem Septuagintaviralem Græcam spectantibus, quæ nitide ac eleganter ab Autore descripta fuisse testatur Editor, ratus, quod suavis forte Buxtorfii, peculiarem de ista versione librum edere Lightfootus constituerit. Fragmenta vero hæc aliquod illius examen complectuntur, ejusque a textu Hebraico discrepantiam cum erratis aliis recensent, ac

19. splendidum, quo eam Josephus maclavit, elogium explodunt. 2. Versiones Prophetarum minorum Græca & vulgaris, nec non Targum cum Hebræo fonte collata. 3. Vestibulum, quod audit, Talmudis Hierosolymitani, sive pauculæ quædam de nominibus ac terminis nonnullis in Talmude frequenter occurrentibus observationes. 4. Index Talmudis Hierosolymitani, verum illo modum imperfectus. Præterquam enim quod e classibus Talmudis istius quatuor, priores tantum tres summatim exhibet, ne has quidem singulas quoad tractatus suos omnes sistit. Cum enim prima classis contineat tractatus undecim, usque ad septimum duntaxat Index hic pertingit, & ex secundæ tractatibus duodecim, similiter nonnisi septem delineat. 5. Fragmenta terræ sanctæ Historico-chorographica & topographica, in quibus nonnihil de spatio terræ sanctæ, deque locis quibusdam Judææ, de Galilæa item ejusdemque oppidis differitur, & cum infanda olim fuerit

fuerit apud Judæos urbs Roma, & hac de re nonnihil additur, quod- que Petrus ibi sedem suam fixam habuerit, negatur. 6. Tractatus de Spiritu Prophetiæ, ubi Autor donum hoc inde ab Adamo continua- tum docet, usquedum Canon Veteris Testamenti perfectus signatus- que fuerit; qua occasione paucula de Urim & Thummim inspergun- tur. Defunctis autem Prophetis, & recedente jam a populo Spiritu Prophetiæ, grande istud traditionum mysterium a mendaciorum Pa- tre excogitatum refert; ast exoriente Evangelii aurora, lucem quo- que Prophetiæ denuo exortam increbuisse indies, donec tandem con- signaretur Canon Novi Testamenti, a quo tempore, veluti non amplius necessaria, rursus evanuerit. Decedentis ab Ecclesia Judaica Spiritus Sancti mentio dum fit, Hierosolymitanum una excidium conside- ratur, eique annus Vespasiani secundus, ex quo nempe is declaratus Imperator fuerit, assignatur. 7. Memorabilia quædam sub Esra & Synagoga ejus magna, ad duplicem Synchronismum digesta. 8. Cum olim præ omnibus Academiae Judaicæ sedibus imprimis claruerit urbs Jabneh, quorsum Hierosolymis excisis ut Synedrium transferretur, Rabban Jochanan ben Zaccai a Tito victore impetraverit, hinc histo- riam Academiae illius chronologice recensere Lightfootus instituit; verum vix usque ad tertium, qui illic præfedit, Magistrum progres- sus est. Sequuntur 9. annotationes Talmudicæ in quædam loca, Geneleos, Exodi, Numerorum & Josuæ. 10. Pauca interserenda in quædam Horarum Hebraicarum & Talmudicarum loca, utpote ad Matth. XXI, I. XXII, 35. Luc. XII, 12. Act. VII, 2. Rom. VIII, 22. 23. XI, 25. 26. De concione ad Clerum in visitatione quadam Episcopali habita, quæ mox subsequitur, & de oratione, qua solennia Academiae Cantabrigiensis comitia A. 1655 Autor auspicatus est, quæque una cum duarum quæstionum: utrum status integritatis status immorta- litatis fuerit? & utrum in Veteri quoque Testamento vita æterna pro- missa habeatur? determinatione affirmativa, sub numero duodecimo apponitur, plura dicere haud attinet. Brevissima sunt, quæ dehinc leguntur, lemmata de creatione, & hæc Editor pro specimine habet istarum accessionum, quibus enarrationes suas in Genesin & cæteros Veteris Testamenti libros Anglice quondam editos augere occoeperit. Itinera & mansiones Israelitarum in exitu ex Ægypto (quæ in- scriptio est tractatus decimi quarti,) pariter brevissime delineantur.

75.

82.

87.

90.

101.

105.

III. 116,

123.

125.

O

Nec

130. Nec adeo proliza sunt, quæ 15. ad quatuor priorum capitum Hofæ dilucidationem cumulantur, annotata. 16. Verba Johannis Cap. XIII, 27. 30. de ingressu Satanz in Judam post sumtam offulam facto, deq; mox suscepto ab hoc e Christi & Apostolorum reliquorum consortiq; egressu illustraturus, coenam illam, in qua Judas offulam acceperit, non fuisse coenam Paschalem, sed ordinariam, Bethanz duabus ante Pascha noctibus habitam, contendit. Accedit 17. assertio, quod Apocalypseos autor utique sit Johannes Apostolus & Evangelista; 18. collectio promissionum Divinarum Judaicæ Ecclesiæ factarum ultimisque diebus implendarum ex Prophetis; 19. Liturgiæ S. Jacobi rejeçtio. 20. Fragmenta quædam Historiæ Romanæ & Christianæ de rebus & personis quatuor primorum seculorum, utpote de assumptione Virginis Mariæ in cœlum; de regno Vespasiani, Nervæ, Trajani, Hadriani, Diocletiani; de Plutarcho, Clemente Romano; de Constantini M. profapia, nativitate, educatione, &c. de Ario hæretico, de Concilio Nicæno, & similibus. Ultimum denique locum sortiuntur epistolæ aliquot ad Lightfootum perscriptæ a Jo. Buxtorfio, Frid. Miegio, Jo. Henr. Otthone, Br. Walton, Edmundo Castello, Samuele Clarkio, Jo. Worthingtone, Herberto Thorndikio, Jacobo Calverto, Thoma Bridge, Eduardo Bernardo, Thoma Brogravio, Rowlando Cottone, quibus nonnunquam responforiæ Lightfooti subjiciuntur.
145.
146.
147.
148.
- 170.

NICOLAI GURTLERI, SS. THEOL. D. ET PROFESS. ILLUSTRISQUE GYMNASII BREMENSISSIS RECTORIS, VOCUM TYPO-PROPHETICARUM BREVIS EXPLICATIO.

Bremæ, apud Hermannum Brauerum, 1698. in 4.
Alphab. i. plag. 8.

Qui ex editis in lucem publicam jam ante annos aliquot Institutionibus Theologicis, a nobis A. 1694. p. 346. seqq. late recensitis, Orbi erudito inclaruit Maxime Reverendus Görtlerus, scripto nunc præsentis, quod ad Philologiam sacram pertinet, non Studiosæ modo Juventuti, cui in illustri Gymnasio Bremensi (in hoc quippe ex Athenæo Hanovienfi traductus,) præest, sed aliis etiam, hoc literarum genere qui delectantur, prodesse voluit. Cum enim probe animadvertet, ei, qui Prophetarum oracula tractare feliciter ac dextre velit, duo

duo præcipue agenda incumbere, unum, ut in vocum emblematicarum, quibus Spiritus Sanctus utitur significationem veram curiose inquirat, non aliter, ac a Latini libri Lectoribus requiratur, ut Latinæ linguæ genium penitus perspiciant; alterum, ut integrum quoddam & universale Theologiæ Propheticiæ Systema animo complectatur, quod ubi recte efformatum fuerit, particulares prædictiones facilius & cum minore errandi periculo ad sua loca & tempora dirigere quisque valeat: idcirco in conatus prioris Specimen Tractatum hunc composuit. Henricum quidem Morum, Theologum illum & Philosophum Anglum eruditissimum, in Alphabeto, quod appellet, Prophetorum iconismorum, circa hunc laborem jam olim occupatum se gessisse haud dissimulat, ast nimiam tamen ejus brevitatem accusat, opusculumque universum paucissimis absolvi plagulis conqueritur. Ipse ergo operam hanc in se suscepit, & justo studio voces typicas (sub quibus figuratas etiam & tropicas complectitur,) Propheticasque in utroque Testamento occurrentes excussit, earumque sensum atque usum pro ductu ordinis alphabetici exposuit. Latino autem idioma te quaslibet primum allegavit, Hebraicasque mox aut Græcas, quas in fontibus adeptæ illæ fuerint, appellationes subnexuit, & quot unaquæque significationibus in Sacris gaudeat, ostendit, Joannem maxime Coccejum secutus, ex cujus scriptis præclare se adjutum proficitur. Interea suam hanc industriam adeo absolutam esse sibi ipsi minime persuadet, ut ei, qui in campo tam lato, tamque amœno & fertili exspatiari latius voluerit, inventis addere quid difficile futurum sit. Ast majorem tamen rerum copiam, quam verborum numerum, heic ab æquis rerum æstimatoribus deprehensum iri, nullus dubitat. Ampliorem de cætero vaticiniorum singulorum interpretationem tradere, consulto omisit, quippe quam & ab instituto isthoc alienam, & in alia potius tempora differendam existimavit.

*EUSEBII ROMANI AD THEOPHILUM GALLUM EPI-
stola de Cultu Sanctorum igno-
torum.*

Parisiis, apud Petrum & Imbertum de Bats, 1698. 4. Plag. 4.

Quartus jam annus agitur, ex quo in agro Vesfontionensi tumulus
O 2 ma-

magnæ molis defossus est, inque eo locus plumbeus humanum cadaver continens repertus, in scripta lapidi hac inscriptione:

AVE. EVSEBI

CASONIAE. DONATAE. QUAE. VICXIT. ANNIS

XXXVII. . . D. XI. HORIS. III. CANDIDVS. AVG.

PIL. VERNA. EX. TEST. CONJUGI. BENE. MERENTI

POSVIT. EVSEBI.

HAVE. ET. VALE

LOC. LIB.

& appposito quatuor in locis signo, hic adscripto, quod crucem notare poterat videri. Dein sub initium anni superioris Ambiani sepulcrum aliud detectum est, cum inscriptione, quæ Faustiani cujusdam, *in pace*, ut verba se habent, *requiescentis*, epitaphium exhibet, supposito signo crucis in medio duarum hinc inde columbarum.

De his duabus Inscriptionibus ut sententiam suam diceret, rogatus ab amico Johannes Mabillon, Benedictini ordinis Monachus ac hoc tempore decus eximium, fuerat. Nimirum num corpora in illis tumulis inventa Christianorum sint, an Paganorum? &, siquidem Christianorum, an Sanctorum habenda sint, iisque cultus impendi possit, qualis corporibus Sanctorum Roma advectis in quibusdam Gallicanis ecclesiis impendi soleat? Porro, cum mos invaluerit, ex subterraneis, quæ Romæ sunt, & *Catacumba* vulgo vocantur, cœmeteriis eruta defunctorum corpora publicæ fidelium venerationi exponi, in ecclesias solenni pompa inferri, illorumque velut Sanctorum festa summo cultu celebrari; de eo etiam rogatus erat, ut iudicium suum exponeret. Ita nata Mabillonio præsentis epistolæ occasio, qua assumpto *Eusebii Romani* nomine, ad utrumque quæsitum candidè respondet, factò a posteriori initio.

pag. 15. Ut rectius sententia illius innotescat, lubet ipsa ejus verba, quibus totius negotii modum ac ritum exponit, præmittere. *Præmissis*, inquit, *nonnullis precibus, si quis tumulus in Romano illa antiqua cœmeteriis nondum referatus occurrit, cum Christi monogrammate, cum signo palma, columba, pastorisve, aut aliquo consimili, tumulus ille de-regitur, hominis conditi ossa e tumulo efferuntur; tumque pro certo iudicio sanctitatis habetur, si nomen aliquod quomodocumque lapidi in-*
scri-

scriptum sit, vel vasculum vitreum, sanguine, ut creditur, intinctum, in tumulo reconditum habeatur. Dehinc ossa lavanda traduntur certis ministris ad hoc deputatis, quibus lotis Cardinalis Vicarius, vel Episcopus, sacrorum Apostolici prefectus, Augustinianus nomen Sancto imponit, si nullum habet, & in cistam obsignatam reponit. Denique litera testimoniales dantur ab eodem Episcopo, vel a Cardinale Vicario, eo spectantes, ut hæc reliquia in ecclesia quavis vel oratorio publica venerationi fidelium exponantur. Si corpus sit integrum, hæc litera a Cardinale Vicario dari solent: si tantum corporis particula, ab Episcopo sacrorum Apostolici prefecto, testante hæc reliquias a Sacra Congregatione Indulgentiarum sacramentumque reliquiarum recognitas, & approbatas fuisse.

Jam quod rem ipsam attinet, agnoscit utique Mabillonius, vel Hieronymi ac Prudentii auctoritate, magna jam olim in veneratione Romana illa cœmeteria fuisse, cui ipse detractum nihil cupiat. Agnoscit, in iis sanctorum Martyrum corpora sepulta fuisse. Agnoscit, non alios, quam Christianos, in his cœmeteriis humatos fuisse; tametsi non desint, qui profanos etiam & gentiles ab iis penitus exclusos non fuisse contendunt. Verum non Martyrum ac Sanctorum solorum, sed nullo habito meritorum delectu, fidelium omnium conditoria hæc fuisse existimat, ut adeo corpora, ex antiquis illis cœmeteriis effossa, Christianorum utique fuerint; an vero fuerint Sanctorum ac Martyrum, aliis indiciis ac argumentis probandum sit. Itaque colendos, quorum corpora ex catacombis istis eruta sint, si de eorum martyrio aut sanctitate certis argumentis constet, & si eorum cultum Romanus Pontifex permittat aut præscribat. Cum vero neutrum in Sanctis incognitis locum inveniat, non dissimulat, cultum illum immodicum, qui Sanctis ejusmodi in quibusdam ecclesiis impenditur, proscribendum esse, & inter abusum censendum. Certe a Pontifice cultum talem non præscriptum, cum in literis, quibus testimonium de Sanctis talibus eorumque reliquiis exprimi solet, tantum permittatur, ut venerationi fidelium in ecclesiis exponi possint, quæ formula cultum illum solennem non contineat; & potius generali Decreto Sacræ Congregationis rituum ab Innocentio XI approbato, d. 19. Oct. A. 1691. cautum sit, non debere in Ecclesia recitari officia & Missas celebrari nisi de illis Sanctis, qui in Martyrologio Romano sunt descripti. Deinde cultum illum incognitorum Sanctorum repugnare sanctioribus

Ecclesiæ regulis, quibus religiosi honores legitimis Sanctis decernuntur. *Primo* enim requiri, ut Sancti illi nequaquam dubii sint, sed certi & indubitatis argumentis recogniti: hos vero dubios esse & incertos, sive anonymi sint, quos baptizatos vocent, quia illis nominademum a Cardinale Vicario, aut Episcopo, qui capellæ Pontificiæ præest, indantur, sive jam olim in inscriptione certo nomine indigitati. Quoad Anonymos, indicia, crucem aut palmam (etsi palmæ passim non triumphales sint, sed funebris cupressi notæ,) vel monogramma Christi cum literis A & Ω, aut boni pastoris agnive figuram, historias item veteris aut novi Testamenti, aliaque id genus tumulis eorum insculpta testari, quod Christiani fuerint; non probare, quod fuerint Sancti. Illos, quorum nomina in tumulis expressa sunt, majoris esse auctoritatis, imo certæ, si Martyris titulum præferant; secus, si hoc titulo destituantur. Decretum certe d. 10 Apr. A. 1688 a Congregatione super indulgentiis sacrisque reliquiis Romæ constituta, ut palmæ iisque junctum vas sanguine tinctum haberentur simul pro signis certissimis verarum reliquiarum: sed non constare, ejusmodi vasa sanguine tincta esse, ac non potius ad continendos suffitus aut odora-menta, aliaque id genus, apposita fuisse; & paucos esse ex illis incognitis Sanctis, qui vitrea vascula, quæ videri possint sanguine tincta, adjuncta habeant. *Secundo*, non Sanctis promiscue omnibus publicos honores decernendos, nisi id vel martyrio certo, vel heroicis virtutibus meruerint. Ast Sanctorum illorum incognitorum, si vel maxime pro Sanctis indubitanter habendi essent, ignorari vitam, martyrium, facta & actiones, perinde ac si nunquam extitissent. Quod si quorundam Vitæ producantur, commentitias eas esse, ac in indicem librorum prohibitorum merito referendas. *Tertio*, nec id sufficere, quod Sancti, quod Martyres fuerint, sed requiri ut sint *vindicati*, i. e. ab Ecclesia agniti & probati; id quod de Sanctis incognitis dici nequeat. *Quarto*, ut primarii Ecclesiæ honores Sanctis etiam cognitis tribuantur, requiri, ut omnibus eorum factis & virtutibus, miraculis, ceterisque circumstantiis attente expensis, de eorum cultu Ecclesia vel Summus Pontifex decernant. Hinc tot ac tantas in canonizandis novis Sanctis cautelas, tam morosam diligentiam, tam accuratos & prolixos ritus adhiberi; cum, dicente Gregorio IX in bulla canonizationis S. Antonii de Padua, *nec merita sine miraculis, nec miracula sine meritis plene*

MENSIS MARTII A. M DC CXIX. III

plene sufficiant ad perbibendum inter homines testimonium sanctitatis. Ast in recognitione ac canonizatione Sanctorum illorum incognitorum, accuratam inquisitionem deficere. Non convenire ergo gravitati ecclesiasticæ, ut tales pro Sanctis profuso illo Ecclesiæ cultu habeantur, sed id unum superesse, ut publicus ille solennisque cultus iisdem abrogetur.

His ita expeditis, de duabus inscriptionibus supra memoratis, sententiam suam Mabillonius exponit. Nempe, quod primam attinet, ea non dubitat hominem designari gentilem, quod ista affectuum vocabula *Ave* seu *Have* & *Vale* vix in aliis quam ethnicorum epitaphiis reperiantur; signum vero illud non crucis sit, sed instrumenti fabrorum lignariorum, quod asciam vocant. Quod autem alteram attinet, ea designari hominem Christianum fatetur quidem, nec indicia tamen ulla deprehendit, quæ ad sanctitatem ejus adstruendam aut excitandam devotionem sufficiant.

REMEDIIUM CONTRA MORSUM ANIMANTIUM RABIDORUM, longo usum comprobatum; excerptum ex litteris Dn. **GEORGII DAMIENI**, quæ cum annotatione D. Sloane extant in *Transactis Philosophicis Anglicanis*, mense *Februario*, 1698. p. 49. seq.

Lichen cinereus terrestris, descriptus a Dn. Rajo in *Historia Plantarum* p. 117, exsiccetur & in pulverem subtilissimum redigatur, eique tantundem piperis subtilissime contriti admisceatur, & ad usum servetur. Si canis exhibendum hoc remedium, ex aure ejus sanguis prius detrahendus est, deinde canis probe abluendus, atque a pastu cohibendus totam noctem, aut maximam diei partem, antequam ei propinetur, mixtum lacti aut jusculo tepido. Si pecus aliquod admorsum fuerit, sanguis etiam mittendus est, idque probe abluendum; dosis autem magnitudini aut viribus ejus est attemperanda. Homini bus tandem propinandum est remedium post sanguinis missionem, factam, & ablutionem faciei aut manuum vel partis læsæ. Expedi etiam, ut vestes, quibus indutus fuit admorsus, laventur. Dosis unica est. **IV**, assumenda mane jejunis, duobus aut tribus diebus se consequentibus.

OB-

OBSERVATIONES SINENSES, COMMUNICATÆ A D. J.
 Cassini Acad. Reg. Par. Socio. Transcripta ex Transactis
 Phil. Angl. mens. Febr. 1698, p. 53-59.

Missum est nuper a Patribus Societatis Jesu, in Regia Pekinensi domici-
 lium habentibus, exemplar nonnullarum observationum ibi habita-
 rum, ad situm illius Urbis determinandum conferentium.

Ex altitudine meridiana maxima stella polaris, observata die
 31 Decembris 1694, correcto instrumento, graduum 42. 16. 50". Sup-
 posita refractione 1. 17". et distantia stella polaris a polo tunc tempo-
 ris gr. 2. 19. 57", eruitur altitudo poli gr. 39. 54. 56.

Ex ejusdem stella polaris altitudine meridiana minima obser-
 vata diebus, 7, 8, 13 Maii, 1695 correcto instrumento, graduum 37.
 36. 40", Supposita Refractione 1. 28". et distantia stella polaris a polo
 gr. 2. 19. 50. eruitur altitudo poli gr. 39. 55. 2.

Neglecta Refractione altitudo maxima stella polaris, deducta
 ex observatione 31 Decembris precedentis, fuisset sub initium Maii
 gr.

Et altitudo ejusdem minima tunc fuit gr. 42. 16. 43.

Quare differentia altitudinum 37. 36. 40.

Et distantia stella polaris a polo 4. 40. 3.

Et altitudo poli apparens 2. 20. 1.

Ad hanc altitudinem apparentem refractione 39. 56. 41.

ex mea Tabula est 1. 10.

Quare altitudo poli in Regia Pekinensi 39. 55. 30.

Plures alia observationes altitudinum meridianarum stellarum
 fixarum in hunc usum habita sunt; sed ha mihi videntur omnibus
 preferenda.

Pro longitudine Pekinensis Urbis observata sunt plures immer-
 siones primi Jovis satellitis in Jovis Umbram, ex quibus selegi qua habita
 est die 18 Januarii, 1695, Telescopio pedum duodecim.

Eo die observata est immersio primi Jovis satellitis in Jovis Um-
 bram, facta correctione horologii, h. 12. 51. 14.

Tabula nostra eo die hanc immersionem representant h. 5. 18. 49.

Ob-

Observationes autem eodem mense habita in observatorio Regio Parisiensi ostendunt, Tabulas retardasse tunc temporis minutis horariis 2. 30.

Quare fuit illa immersio Parisiis h. 5. 16. 19.

Itaque differentia meridianorum

Inter Pekinum & Urbem Parisiensem erit h. 7. 34. 55.

Cum autem ex aliis observationibus olim deducta fuerit eadem meridianorum differentia 7. 36". sumi poterit h. 7. 35 $\frac{1}{2}$.

DE MOTU STOMACHI PERISTALTICO OBSERVATIO IN

Cane facta a D. Christophoro Pitt. Translata ex Transactis

Anglic. Mens. Aug. A. 1698. p. 278. sq.

Quamvis Anatomici in descriptione corporis humani de motu stomachi nonnunquam mentionem faciant, (v. g. de vomitu agentes, & derivatione ciborum in ventriculo digestorum in intestina) quoniam tamen non exhibent ejus particularem descriptionem ex autopsya petitam, spero mihi vitio versum non iri, si prout mihi comparuit in dissectione canis, mense Julio 1685, eundem hic delineem.

In hoc cane observavi, peristalticum motum intestinorum continuari per stomachum, & pylorum (qui alias in canibus apertus in eadem altitudine cum diaphragmate apparet) in quavis agitatione infra ipsum stomachi fundum descendere. Manifeste quoque observare poteram constrictionem in medio stomachi, quæ in quavis motione deorsum facta illum introrsum cogebat, ut comprimeretur, quod in cavitate hærebat ventriculi. Atque hi motus tam regulares ac ordinati erant, quam illi quos alias in intestinis observavi, & diu factis continuabantur, ut eo diligentius potuerim observationes meas facere.

Vidi autem præterea hos motus stomachi in duobus aut tribus, quos ab illo tempore secui, canibus, ut satis secure concludi possit, id quod asserui, in omnibus verum esse.

Rationem autem, cur tam diu & manifeste in primo cane motus ille apparuerit, hanc esse reor, quod stomachi extreme repleti fibræ aliquo modo extendebantur, & (quod solenne est omnibus istis corporibus) conabantur sua motione se in pristinum statum restituere; facileque crediderim, hanc esse unam ex præcipuis causis motus

OBSERVATIONES SINENSES, COMMUNICATÆ A D. J.
Cassini Acad. Reg. Par. Socio. Transcripta ex Transactis
Phil. Angl. mens. Febr. 1698, p. 53-59.

Missum est nuper a Patribus Societatis Jesu, in Regia Pekinensi domicili-
um habitibus, exemplar nonnullarum observationum ibi habita-
rum, ad situm illius Urbis determinandum conferentium.

Ex altitudine meridiana maxima stella polaris, observata die
31 Decembris 1694, correcto instrumento, graduum 42. 16. 50". Sup-
posita refractione 1. 17". et distantia stella polaris a polo tunc tempo-
ris gr. 2. 19. 57". eruitur altitudo poli gr. 39. 54. 56.

Ex ejusdem stella polaris altitudine meridiana minima obser-
vata diebus, 7, 8, 13 Maii, 1695 correcto instrumento, graduum 37.
36. 40', Supposita Refractione 1. 28". Et distantia stella polaris a polo
gr. 2. 19. 50. eruitur altitudo poli gr. 39. 55. 2.

Neglecta Refractione altitudo maxima stella polaris, deducta
ex observatione 31 Decembris precedentis, fuisset sub initium Maii
gr.

Et altitudo ejusdem minima tunc fuit gr.	42. 16. 43.
Quare differentia altitudinum	37. 36. 40.
Et distantia stella polaris a polo	4. 40. 3.
Et altitudo poli apparens	2. 20. 1.
Ad hanc altitudinem apparentem refractione	39. 56. 41.
ex mea Tabula est	1. 10.
Quare altitudo poli in Regia Pekinensi	39. 55. 30.

Plures alia observationes altitudinum meridianarum stellarum
fixarum in hunc usum habita sunt; sed ha mihi videntur omnibus
preferenda.

Pro longitudine Pekinensis Urbis observata sunt plures immer-
siones primi Jovis satellitis in Jovis Umbram, ex quibus selegi qua habita
est die 18 Januarii, 1695, Telescopio pedum duodecim.

Et die observata est immersio primi Jovis satellitis in Jovis Um-
bram, facta correctione horologii, h. 12. 51. 14.

Tabula nostra eo die hanc immersionem representant h. 5. 18. 49.
Ob-

Observationes autem eodem mense habita in observatorio Regio Parisiensi ostendunt, Tabulas retardasse tunc temporis minutis horariis 2. 30.

Quare fuit illa immersio Parisiis h. 5. 16. 19.

Itaque differentia meridianorum

Inter Pekinum & Urbem Parisiensem erit h. 7. 34. 55.

Cum autem ex aliis observationibus olim deducta fuerit eadem meridianorum differentia 7. 36. sumi poterit h. 7. 35½.

DE MOTU STOMACHI PERISTALTICO OBSERVATIO IN

Cane facta a D. Christophoro Pitt. Translata ex Transactis

Anglic. Mens. Aug. A. 1698. p. 278. sq.

Quamvis Anatomici in descriptione corporis humani de motu stomachi nonnunquam mentionem faciant, (v. g. de vomitu agentes, & derivatione ciborum in ventriculo digestorum in intestina) quoniam tamen non exhibent ejus particularem descriptionem ex autopsia petitam, spero mihi vitio verum non iri, si prout mihi comparuit in dissectione canis, mense Julio 1685, eundem hic delineem.

In hoc cane observavi, peristalticum motum intestinorum continuari per stomachum, & pylorum (qui alias in canibus apertis in eadem altitudine cum diaphragmate apparet) in quavis agitatione infra ipsum stomachi fundum descendere. Manifeste quoque observare poteram constrictionem in medio stomachi, quæ in quavis motione deorsum facta illum introrsum cogebat, ut comprimeretur, quod in cavitate hærebat ventriculi. Atque hi motus tam regulares ac ordinati erant, quam illi quos alias in intestinis observavi, & diu satis continuabantur, ut eo diligentius potuerim observationes meas facere.

Vidi autem præterea hos motus stomachi in duobus aut tribus, quos ab illo tempore secui, canibus, ut satis secure concludi possit, id quod asserui, in omnibus verum esse.

Rationem autem, cur tam diu & manifeste in primo cane motus ille apparuerit, hanc esse reor, quod stomachi extreme repleti fibræ aliquo modo extendebantur, & (quod solenne est omnibus istis corporibus) conabantur sua motione se in pristinum statum restituere; facileque crediderim, hanc esse unam ex præcipuis causis motus

stomachi & intestinorum, & raro illa moveri, nisi cum a cibis, quibus repleta, distenduntur. Non ausim tamen tales facere deductiones, donec plura tentamina rei veritatem aut falsitatem confirmaverint.

Motus autem stomachi hoc modo se habens, rationem nobis suppeditat celeritatis in distributione alimentorum clariorem, quam apud illum Autorem reperi. Vix enim cibus solvitur a saliva & liquore hausto, cum statim liberum habet in intestina propter descensum pylori motum, qui semper quasi pleno fit flumine, ob compressionem quæ in medio fit stomachi.

ANNALES VELLEIANI, QUINTILIANEI, STATIANI, CON-
signati ab HENRICO DODWELLO, A. M.
Dubliniensi.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, 1698. in 8. Alphab. I.

Quæ Chronologorum diligentiam pene hætenus effugit Chronologia Biographica, utilissima tamen ea & perquam necessaria, statorem nunc atque assertorem felicissimum experitur in celeberrimo Dodwello, qui posteaquam ad Plinii Junioris annales condendos animum applicuit, coævorum simul Chronologiam, a qua multum illi cultus accedere arbitratus est, excusit, & usquedum illi ad umbilicum perducantur, Quintiliani interim annales atque Statii hæc exhibet, eo quod hi in iisdem versati fuerint temporibus, quibus ipse Plinius, Quintilianum etiam præceptorem gratus agnoscens. Adjunxit tamen annales quoque *Vellejanos*, quos alterius quidem seculi pariter & argumenti esse non diffitetur, concinnatos autem refert in gratiam amici sui, Domini Charletti, qui eos, cum novam Velleji editionem ornaret, ab ipso desideraverit. Et hos sane jam A. 1695. p. 114. in Actis hisce nostris recensuimus, cum edita tunc Oxonii e theatro Sheldoniano Velleji opera, quibus eos præfixit clarissimus Charlettus, isto quidem tempore, cum nomen suum dissimularit, nobis ignoratus, commemorarentur. Quemadmodum proinde istos hoc in loco repetere supervacaneum omnino est, sic quæ ad vitam Quintiliani & Statii spectant, ut diligentia eo majori perlustremus, merito nostrorum esse partium existimamus.

Mar.

Marcus ergo *Fabius Quintilianus*, Dodwello nostro iudice, sub finem anni æræ Christianæ 42 exeuntis natus est, ætatisque anno decimoquarto expleto togam sumsit virilem Romæ; a quo tempore per istud spatium, quod Oratoribus in foro auscultatis addici quondam solitum fuit, Domitium imprimis Afrum diligenter audivit & Servilium Nonianum, utrumque A. C. 59 defunctum. Opportune autem accidit, ut Quintiliano annum ætatis decimum nonum agente, quo adolescentes a studiis Rhetoricis ad usum se conferre solebant, in Hispaniam mitteretur a Nerone Galba, qui eo proficiscens Quintilianum quoque comitem assumpsit, Hispanum quippe, & patria quidem Calagurritanum; unde hic invitationem illam eo lubentius amplexus est, quo magis ipsi exoptatum accidit, primam artis Oratoriæ professionem facere in patria. Quo autem ibi munere defunctus fuerit, scholæ an fori, præceptorisne an advocati, incompertum sibi esse Auctor cõfitetur. Togæ tamen fuisse potius, quam sagi munus, inde conjicit, quod e datis in hoc officio suo experimentis Galba illum Romæ, jam Imperator, Scholæ Oratoriæ publicæ præfecerit, & salario publico e fisco solvendo instruxerit. Romam vero, post exactum in Hispania octennium, A. C. 68 exeunte, ut Dodwellus porro tradit, reversus est, & hinc per annos viginti Rhetoricam in Schola publicâ docuit, ac Oratoriam quoque in foro exercuit. Qua occasione Noster illos, qui Hieronymum non satis dextre interpretati, sub finem Imperii Domitiani demum Scholam Romæ aperuisse Quintilianum contendunt, refutat, quandoquidem is & ante Domitiani tempora omnino docuerit. Munus tamen suum ultra annum ætatis quadragesimum septimum haud administrasse ipsum, sed ab isto, antio exeunte 88, se abdicasse notat, utpote qui honestissimum illius finem reputarit desinere cum desideraretur. Scriptorum dehinc, quæ ediderit, præcipuorum seriem examinat, & causam *Navis Apruniani* actam censet A. C. 70, cum juvenis adhuc esset Quintilianus; prout eam ex cupiditate quoque gloriæ juvenili emiseric, minor certe anno ætatis trigesimo quinto, quem supremum juventutis limitem pronunciat, a quo fortasse propius abfuerit, cum *pro Regina Beronice* apud ipsam ageret. *Institutiones Oratoriæ*, ex Dodwelli mente, scribere coepit post aliquot a munere annos, nec, postquam ad finem perductæ fuissent, statim edidit, per annum integrum easdem ad minimum premens, earum ve-

no initium in A. C. 92 Noster collocat. *Librum de causis corrupta eloquentia* A. 89 ab eo conscriptum ait; *Dialogum vero de claris Oratoribus* ipsum autorem habere potuisse negat. Asserere etenim Dialogi istius scriptor juvenem admodum fuisse se, cum colloquio illi interesset, quod tamen sexto Vespasiani anno factum supponat. Tunc vero Quintilianum egisse annum vel 32 vel 33, qua sane ætate admodum juvenis nequaquam appellandus fuerit, cum initium juventutis designet illa vox, & quidem juventutis illius, quæ proxime pueritiam togamque prætextam pro Romanis moribus exceperit. Annos natus quadraginta primam uxorem duxit, & ex ea filios suscepit duos, quorum tamen minor A. 89, & major A. 92 iterum defunctus est, matre utriusque paucis ante obitum minoris filii mensibus itidem extincta; quapropter ad secunda vota A. C. 94 transit, & nuptias cum Tutillii vel Rutilii Rhetoris filia, ast patre orba, celebravit, ex qua filiam Plinio Juniõri memoratam sustulit, quæ Senatorias post nuptias consecuta est, de quibus peculiarem Plinius epistolam scripsit A. 107, quem vivendo superavit Quintilianus, ac ultra annum adeo climactericum magnum, tot viris maximis pro veterum sententia fatalem, progressus est. Quousque autem postea vixerit, in tanta veterum monumentorum inopia statuere difficile est Autori, qui tamen Plinio illum discipulo fuisse superstitem, imo Hadriani etiam Imperium attigisse suspicatur; idque ex ornamentis Consularibus, quibus tandem honestatus dicatur ab Aufonio, elicit, & hæc eum consecutum autumat ob institutionem Hadriani Augusti, cui præceptor datus fuerit, quique eum A. 118, cum primum Romam veniret, hac dignitate auxerit, ætatis annum 76 agentem, ultra quem diu postea superstitem fuisse vix verosimile arbitratur. Vitam de cætero illius innocentissimam celebrat, candoremque in agnoscendis & revocandis erroribus, modestiam item & sermonum puritatem, ab omni scurrilitate, maledicentia & obscœnitate alienissimam, quæque insuper colores nullos nisi bonis honestisque de causis admiserit. Unicam modo in ejus moribus maculam agnoscit, quam nec eluere nec tueri cupit, effusam nimirum ejus in Domitianum tyrannum adulationem, tantam certe illam, ut ne hominis quidem nomine dignum divinis laudibus extollere non erubuerit.

Hicce Quintiliani Analibus obiter non nihil de *Juvenalis* ætate impertigit, atque hunc ante Plinium scripsisse, receptam, etiam apud Eruditos,

ruditos, sententiam esse testatur, inde nimirum oriundam, quod irati histriionis exulem illum appellet Sidonius Apollinaris; quo nomine notari autument posteriorem illum ob adulterium cum Domitia occisum a Domitiano Paridem, qui Juvenalem propter paucos quosdam Satyræ, quibus illum perfrinixerit, versus in exilium protruserit, ubi intra brevissimum tempus angore atque tædio perierit. Verum hæc non satis cohærere ostendit, & Juvenalem potius octogenarium initio anni 119 in exilium missum conjicit ab Hadriano, (cujus tempore Satyras omnes scripserit, recitavit & ediderit,) quique illa in Paridem histriionem dicta velut in suum histriionem dicta interpretatus fuerit, & se magis in illo, quam histriionem ipsum, notatum crediderit, ideo, quod honores suos viris literatis interpellante histriione concessisset.

Pergimus ad *P. Papinium Statium*. Poetam, qui natus est, ut calculus Doddvellus ducit, anno æræ Christianæ 61 inchoato, ante mensem certe Julium, ita ut major anni ejus primi pars in illum ipsum annum inciderit, & minor in sequentem, unde A. 75 ineunte togæ virilæ maturus fuit. Anno 80 vel 81 uxorem duxit Claudiam, & mox a matrimonio Thebaidem, post annos demum duodecim finitam, scribere coepit, cujus librum primum publice recitari pater ejus adhuc audivit, inque ludis Neapolitanis primam filio coronam imponi vidit. Ast A. 90 in agone Domitiani Capitolino victus est, utut tribus antea ludis Albanis annorum 87, 88, 89, Quinquatruis Minervæ sacris victor evaserit, ac Domitiani auro propria quoque Principis manu indutus fulserit. *Primum Sylvarum librum* A. C. 92. edidit, non tamen proinde eodem anno scripsit, sed libri istius primi sylvam *primam* forte & *secundam* A. 90, quo etiam *Stella* & *Violantilla epithalamion* composuit. *Manlii Vopisici villam Tiburtinam*, cui Sylva III. Lib. I. consecrata est, laudavit A. 92, quo & Sylvam *quintam* in *balneum Hetrusci* condidit. Sylvam vero *sextam* in *Calendas Decembres Saturnales* anni 89 composuit. *Sylvarum Librum secundum* A. 93. scripsit & collegit. *Libri tertii Sylvam primam* post Idus Augusti A. 94, eodemque & *secundam* cum *tertia*, *quartam* dehinc & *quintam* A. 95, quin & hujus anni initio *Libri quarti Sylvam primam, secundam* & *tertiam*, mense ejusdem Julio *quartam*, *quintam* vere ineunte, *sextam septimamque* anno affecto, *octavam* paulo ante mensem Decembrem, tandemque *nonam*

ipſo Saturnalio Decembri edidit. *Achilleidem* poſt menſem Julium anni hujus 95 aggreſſus eſt. *Libri quinti Sylvas* A. 96 abſolvit, eo- que ipſo vivere mox deſiit, vix ad dimidium ætatis iſtius adſpirans, ad quam pater ejusdem pervenit. *Hujus* etenim vita obiter etiam immiſta ab Autore eſt, eique annus natalis æræ Chriſtianæ vigefimus, ſed vicifſim emortalis octuageſimus quintus aſſignatur, deque ejus rebus geſtis, & aperta imprimis ab ipſo A. C. 39 Neapoli Schola Grammatica diſſeritur. Sed et aliorum, quos in ſcriptis ſuis Statius Poeta nominavit, ætatem ſubinde Autor examinat, utpote *Hæruſci*, *Stella Poëta*, *Rutilii Gallici*, *Julii Menecrati*, *Vettii Bolani*, *Flavii Earini*, &c.

Subnectitur appendix a tractatibus ſuperioribus haud aliena, duas ſiſtens Diſſertationes, quarum altera de *Julii Caſaris vita per Julium Cæſum* A. 1697 a Cl. Grævio (cui ipſi utraque harum Diſſertationum inſcripta legitur,) noviffime edita agit, inque ea autorem iſtius vitæ pro Cæſo (a quo Hirtii de bello Africano librum interpolatum autumat,) haberi potuiſſe maxime miratur Dodvvelus, cum in iſta tot habeamus notas ætatis non Julio modo Cæſare, ſed Cæſo ipſo junioris. Seculo ſane decimo tertio antiquiorem hunc Autorem non fuiſſe, Grævio adſtipulatus, concludit, nixus inter alia nominibus, quæ alleget, locorum urbiumque admodum recentibus, Baſilæ putæ, Brabantæ, Conſtantiæ, Flandriæ, Hanoviæ, & ſimilibus. Italum autem eum eſſe ſuſpicatur, qui tamen per Galliæ partem maximam peregrinatus fuerit. Altera Diſſertatio de *æate Commodiani a Cl. Rigaltio editæ* diſquiri, ac, quod vulgo creditum fuerit, Commodianum nempe Silveſtri Pontificis temporibus vixiſſe, tanquam fabuloſum explodit, & Rigaltium quoque minus recte ſuſpicatum ait, quod eo tempore iſcriperit, quo ſeſe in Soractem montem abdidiffe Pontificem nugivenduli comminiſcantur. Quin ad Cypriani potius tempora eundem reducit, eo, quod Silveſtri Pontificis temporibus nullæ fuerint, quas ſua ætate fuiſſe memoret, Gentilium perſecutiones, quodque Commodianus annos a Chriſto nato ducentos numeret, id quod Cypriani magis ætatem, quam Silveſtri, manifeſte designet, ſicuti & ea, quæ de ſchiſmatibus & perſecutionibus habeat, temporibus Cypriani quam optime convenient. Nihil inſuper de Silveſto Epifcopo habere Commodianum innuit. Equidem ad iſtum trahi notat verba nonnulla, quæ in editione Rigaltiana Inſtruct. adv. Paganos XXXIII. ita

ita fluant: *intrate stabiles Silvestri ad praeſepe paſtoris.* Sed nimia licentia uſum eſſe in hoc verſu concinnando Rigaltium reſpondet, atq; ita potius ſcribendum exiſtimat: *intrate ſtabula ſilveſtres ad praſepia ſauri;* & Gentiles nondum baptizatos jumentis conferri innuit, laſius hanc emendationem æque ac interpretationem defendens. De Commodiano vero ipſo iſthæc commentatur: Ortum eum debuiffe parentibus Gentilibus, ipſumque ſibi converſionis extitiſſe autorem, dum ſacrarum literarum ſtudio incubuerit. Libertus fuerit, an ingenuus, dubium apparere ait, magiſtamen pro ingenuo eundem agnoſcit, ingenuorum ſcilicet filium aut ad ſummum libertorum. Non Romanum, ſed Afrum potius, & ex aliqua civitate Africana civem fuiſſe, exinde ſuſpicatur, quod tot cum Cypriano habeat communia. Utcunque tamen & cujuſcunque demum urbis in Imperio Romano civis dicendus ſit, Romanum certe habitum, & Romanæ urbis civem, eo quod hæc pro patria communi tum venditari ſueverit. Mendicum Chriſti ſe ideo vocare ipſum innuit, quod Chriſtianorum ſuſtentaretur elemoſynis; Gazæum autem, quod e Gazo, ut ipſe nuncupet corbanum Eccleſiæ, ſtipem acceperit.

ANTONII BYNÆI DE MORTE JESU CHRISTI

Liber tertius.

Amſtelædami, apud Ger. Borſtium, 1698. in 4. Alph. 3. pl. 2.

Tertium hunc Clariffimi Auctoris librum, poſt primum ſecundumque, recensuris occurrit ſtatim capite primo locus Johannis 18, 28. *Judaos non introiſſe in Prætorium, ne polluerentur.* Opinionem hanc Judæorum, ac ſi ex contactu Gentilium polluerentur, nulla lege Divina niti, ſed originem ex decreto Sapientum habuiſſe, cum Seldeno ex Maimonide putat. Perperam autem monuiſſe cenſet Eraſmum Schmidium, *pollui ingreſſos in locum judicii politicis deſtinatum.* Paulo poſt tamen recitat locum Auguſtini: *metuebant contaminari de ingreſſu prætorii propter diei feſti ſanctitatem, quem celebrare jam ceperant.* Veſpera ſcilicet præcedenti agnum paſchalem ipſos comediſſe: primo autem feſti die, qui decimus quintus menſis iſtius erat, voluiſſe comedere ſacrificia paſchalia, ut hilares in feſto forent. Cerni hoc poſſe non

p. 9.

p. 10.

p. 22.

p. 23.

p. 14.

- p. 18. non obscuro ex eo, quod diserte præmittatur, *erat autem mane*. Pilatum porro in verbis v. 31. non usum fuisse sarcasmo, sed hunc sensum illorum esse: *si vos eum deprehendistis κακαποιοόν, mihi que non concessum est ipsius causam cognoscere, accipite eum vos. Et secundum legem vestram judicate eum*. Judaicos enim Proceres etiam tunc supremo supplicio potuisse animadvertere, idque tam diu fere ac urbs superfuerit templumque, in eos scilicet, qui crimen blasphemiae & alia adversus legem Mosis delicta commisissent. Seditionem autem & læsæ majestatis crimen ad Romani Præsidis tribunal pertinuisse. Hoc sensu igitur dici: *nobis non licet interficere quemquam*, seditionis nempe ac læsæ majestatis reum. Et hinc Judæos, inscios licet, hoc dixisse Pilato, ut Jesu verbis constaret sua veritas, isque affigeretur cruci. Alias nequitiam ex verbis illorum pro certo sequi, Jesum crucifigendum fore, quod tamen in illis contineri dicat Joannes 18, 32; potuisse enim alio mortis genere puniri. Divinam providentiam cogitationes eorum sic direxisse, ut Jesum criminis reum facerent, quod Romanis cruciarium erat. Hunc autem, quum e domo Caiphæ ductus esset *εις τὸ πραιτώριον*, neque proceres Judaici id simul introissent, non habuisse tunc accusatores suos in conspectu, nec audivisse, quo crimine ipsum onerassent. Nullo igitur fundamento Gerhardum nostrum statuisse contrarium, ac serie reclamante narrationis. Hinc a Jesu, ac si ignarus rei totius foret, interrogatum Pilatum vicissim, *num a semet ipso hoc diceret? an vero alii hoc crimine ipsum insimularint?* Cum enim probe nosset, responsurum esse Pilatum de posteriori, viam sibi parare voluisse ad eum erudendum de regno suo. Verba Christi, *omnis qui est ex veritate*, v. 37. exponit ex Rom. 2, 8. ubi iis, qui ex veritate sunt, opponantur, *qui ex contentione*. litigiosi & rixarum avidi. Pilatum vero, quum nosset, acriter ea tempestate apud Romanos disputari, an veritas possit cognosci scirique, necne, (apud Ciceronem Acad. Qu. Lib. 1. c. 16. 44. 46.) juxta hanc opinionem dixisse videri: *quid est veritas? incerta res & obscura & qua deprehendi nusquam potest. Jam usque a Pythagora quaestio haec diligenter est: hinc tot Philosophorum secta sunt: adeo, ut præter dubitationem incertitudinemque relictum nihil sit*. Ergo omnino verba hæc contemnentis esse: neque Pilatum Christi responsum fuisse, moratum, sed simul cum hoc dicto ad Judæos egressum pronunciasse,

asse, se per examen suum nullum affectati regni crimen, quod ple-
 tendum morte sit, invenisse. Stoicorum effato Sapientes non modo
 liberos vocari, verum & Reges. Tale itaq; quiddam in animo suo vi-
 deri Pilatum concepisse, cum Jesum sibi regnum veritatis audivisset
 tribuere; quod tamen neque Cæsaris majestati deroget, nec rebus
 Judæorum periculum creet. Quod apud Marcum sequitur, *Pontifices*
maximos accusasse Christum πολλά, & Pilatum rogasse, non audis, πᾶσα
σὺ καταμαρτυροῖσι, non ita debere accipi, ac si in Jesum ingessis-
 sent crimen non unum, eumq; de rebus multis accusassent & diversis,
 sed quod caput accusationis suæ, crimen affectati regni, adstruerent
 multis argumentis & confirmarent. Hinc apud Lucam, *ἐπίσχυον, in-*
stabant vehementer vel urgebant valide, seditionis nimirum & regni
 affectati crimen repetitum. Hinc Pilatum, cum e Prætorio suo ite-
 rum egressus esset, videri demum Jesum coram ipsius accusatoribus
 extra Prætorium stitisse, atque sic eum accusatores suos audivisse, nec
 tamen quicquam eis ad hoc crimen respondisse, quod accusatio ista a-
 pud judicem peritum religiosumque sua sponte evanesceret. Postea
 autem Jesum Pilato amplius respondisse, ut ex Johanne 19, 11, constat.
 Tetrarcham porro Herodem studuisse cognoscere, an Jesus revera Jo-
 hannes Baptista foret, & num lineamenta faciei illius responderent
 vultui Johannis, (quem interfici jusserat) quod veritum eum fuisse,
 constare ait Bynæus ex timidis ejus apud Matthæum 14, 12, verbis. Et
 credibile esse, Herodem interrogasse Christum de potestate quam sibi
 arrogaret, non autem de statu animarum post mortem, quando futu-
 rus sit mundi finis &c. quod Joh. Gerhardo nostro visum. Tamet-
 si agnoscit Autor ipse, frustra conjici, quid interrogaverit He-
 rødes, cum Lucas non dignum id judicaverit quod referret. Cum
 Beza autem verissimum ei videtur, Herodem veste candida induisse Je-
 sum, quasi candidatum imperiï. Nihil notius enim, quam apud Ro-
 manos togam candidam & fulgorem quendam habentem induisse
 eos, qui magistratum & honores peterent. Atque illos petitores,
 non contentos nativo lanae colore, etiam cretam addidisse in vestem,
 ut candesceret, imo splenderet. Hujus moris Herodem nequaquam
 ignarum fuisse; & hanc genuinam esse istius ludibrii rationem; Ger-
 hardi contra nostri opinionem ceu figmentum explodendam.
 Remisso itaque Jesu, *convocasse* Pilatum proceres Judaicos & po-

P. 55.

P. 56.

P. 58.

P. 57.

P. 59.

c. 2 p. 70.

P. 71.

P. 72.

P. 79.

P. 80.

P. 81.

c. 3. p. 92

Q

- pulum, i. e. iussisse, ut accederent propius, quo ipsum possent audire loquentem. Et cum mentionem faceret modi recepti de dimittendo in hoc Paschatos festo facinoroso aliquo, *acclamasse* turbam, ut faceret ceu solebat; omnino enim legendum esse *ἀναβοήσας*, non *ἀναβὰς*, *cum ascendisset*. Sedebat tunc Pilatus in tribunali. At *βῆμα* Græcos dicere tribunal, locum editum, ad quem *βαίειν* ascendere necesse sit, ante Prætorium. An consuetudo ipsa a Romanis an a Judæis manarit, altum apud scriptores rerum Judaicarum silentium esse. Ignorari etiam, vetus ea, an nova fuerit. Si a Judæis, ceu Joannes innuat, seculis posterioribus introduxisse illos permulta, injusta sane, & legi Mosis contraria: si a Romanis, varia hos concessisse gentibus devictis, in primis Judæis, ad seditionem adeo prònis, ut eos in officio continerent facilius. Flagellatum deinde Jesum ait, non quæstionis habendæ ergo, sed ex more apud Romanos trito, quo flagellatio semper præcesserit crucem. Nec tamen bis, sed semel tantum flagris cæsum. Chlamydem qua Jesus induebatur, apud Mathæum, fuisse vestem militarem exteriorem, cujus superiores anguli circummissi collo, in humero plurimum dextro fibula juncti sunt, ita ut lævam corporis partem amiciret, & brachium sinistrum muniret loco tæuti; ubi in primis laudatur Gisbertus Cuperus, & figura chlamydis ab eo descripta simul exhibetur. Marcum & Joannem colorem vestis tantum, non genus vestimenti describere. Nam *πορφύρεον* non vestis, sed coloris nomen esse. Et *τὸ ἱμάτιον* omnis generis vestes complecti, atque pro pallio perperam accipi. Utrumque igitur notare voluisse, & illusionem non in forma, sed in regio colore vestis fuisse. Sane vestes coccineas non easdem ac purpureas esse, sed differre & materia & colore. Quoniam autem color coccineus ad purpuram prope accedat, hinc purpureum dici. Verbum *πρὸς κούνην*, apud Marcum, significare ait Bynæus, *canum in morem adulari*: Græcos enim liberos hoc verbo adorationem Regum Perficorum, tantopere reprehensam a se vitatamque, per contemptum ludibriumque appellasse, Eandem adorationem Romanos *adulationem* dixisse; quod *adulari* canum itidem proprium sit. Apud Joannem, *ἰδιδεν αὐτῷ πάντοματι*, a Beza, Piscatore, & Erasmo Schmidio male translatum censet, *cecidit bacillus*, pro, *dabant ei alas*. Educto ita Jesu, qui ferebat coronam spineam & purpuream vestem, dixisse Pilatum, *videndum enim præbeo vobis ut cognoscatis, me non deprehendere,*

quo

quod regnum Judæorum serio affectarit. Et ad ista adjecisse: *Ecce homo!* i. e. intuemini hominem hunc, an is videatur, qui Regem se facere voluerit Judæorum. Hunc sensum dicti hujus esse, quem non viderint, qui hanc sibi finxerint sententiam: *O homo, quisquis es, vide quam misere tractatus ille sit, huc oculos atque animum refer, & si quid in te hominis, huic misero condole.* Certe enim codicem Cantabrigiensem & duos codices Usserii post *καὶ λέγει*, addere, ὁ Πιλάτος, explicationis ergo scilicet. Unde & versio Coptica expresserit *Pilati* nomen, quod etiam a Beza, Piscatore & Erasmo Schmidio factum sit. Ut appareat, eos verba hæc, etsi a Joanne videantur referri ad Jesum ipsum, qui animos accusatorum suorum flectere iis voluerit, in hunc sensum noluisse accipere. Subjecisse etiam Pilatum, *si eum omnino vultis crucifigi, ipsi vestro id facite periculo.* Huic opposuisse Judæos, *Legem nostram ignoras*, juxta quam crimen morte dignum est, si quis se faciat filium Dei. Non, quod putarent, Jesum ut blasphemum capitali supplicio a Pilato afficiendum; (sic enim urfisset Pilatus magis illud, *animadversionem in blasphemos pertinere ad judicium Senatus Judaici*,) sed hoc sensu: secundum legem Judæorum Jesum reum esse læsæ majestatis, quoniam Dei filium se fecerit aperte, quod Tiberii existimationem imminueret, atque adeo illum e medio tollendum. Tempore Tiberii crimen læsæ majestatis cuius facillime fuisse impaetum, & quodvis dictum etiam innocentissimum, ad caput aliquod de majestate a delatoribus plerumque deslexum. Pilatum autem præterea veritum esse, ne tollendo Jesum, iram Deorum, si quid divini subesset sub hac humana imagine, in se concitaret: ideoque voluisse expiscari ex eo, an originem suam a Diis immortalibus haberet. Jesum autem hominij profano, qui non intellexisset, quid sit, Deum manifestari in carne, noluisse ad hoc quæsitum respondere, neque id ei revelare. Respondisse tamen ad quæsitum alterum; *non haberes potestatem ullam in me, nisi tibi datum esset a supernis, & a Deo permissum.* Certam veritatem esse & notam, a Deo habere id munus, qui hominibus imperant, ac præditi sunt alios judicandi potestate. Sed hoc non significare Jesum, utpote in quem Pilatus nullam haberet potestatem datam, sed tantum permissam, judicio Chrysofomi. Appellativum, τὸ λιθόστρωτα, fuisse pavimenta sectis parvulis marmorum crustis strata, & originem suam sumpisse sub ipso Sylla apud

P. 155.

P. 157.

P. 158. seq.

P. 160.

P. 161.

P. 162.

P. 167.

Q²

Roma.

- Romanos, & magno ibi in usu fuisse. Quin Julium Cæsarem ea in ipsis castris circumtulisse, judicio Suetonii & Salmasii. Istiusmodi igitur pavementum habuisse etiam Pilatum eo in loco, in quo positum ipsius tribunal fuerit. Eundem locum ab iis, quibus vernacula esset lingua Syriaca, dictum fuisse Γαββαθῶ, diversa tamen appellationis ratione; neque ut exprimatur vocabulum Græcum, sed eminentia loci, a ΓΑΒ, *altus, excelsus fuit*. Quumque dialectus illa Syriaca Hierosolymis & in reliqua Judæa esset usitata inter eos, qui Hebræi tum dicebantur, Εβραῖσι ita appellari hunc locum, annotasse p. 169.
- p. 168.
- p. 262.
- p. 170, seqq. Johannem; Quod alibi perinde factum sit, v. g. Γολγοθᾶ, Golgotha. Minime vero hinc inferendum cum H. Casaubono, Jo. Seldeno & Jo. Lightfooto esse, locum tribunalis, in quo Pilatus sedit, quiq; dictus est Λιθόσωτος, fuisse conclave Gazith, in quo sederit magnus Senatus populi Judaici. Dubio procul sedisse Pilatum in solito suo tribunali; id vero nec positum in conclavi Gazith, neque hoc eo tunc temporis allatum. Solam similitudinem nominis Græci neminem debere movere, eamque Hebraici nominis dissimilitudine iterum everti. Lightfootum non animadvertisse, quod tribunal Pilati fuerit extra & ante Prætorium ejus. In Synedrio nullum locum nec habuisse, nec voluisse p. 174, seqq. se habere Præsidentem Romanum. Diem, quo hoc contigit, vocari a Joanne παρασκευῆ ἢ Πάχα, referri tamen non ad Pascha vel ad agnum paschalem adhuc comedendum, sed ad Sabbatum, quod cum die Paschatostunc coincidebat, & appellationē istam inde accipiebat. Agnum igitur paschalem jam comedissee & Jesum & universam simul gentem Judæorum, vespera præcedenti, qua dies decimus quintus incipiebat: contra eundem Lightfootum & alios. Horam illius diei, qua adde p. 299. Pilatus in tribunali sedens dixerit Judæis, *ecce Rex vester*, Jesumque tradiderit ut crucifigeretur, ait Bynæus fuisse non sextam, sed tertiam, secundum Marcum. Apud Joannem etiam pro ὥσθ' ἐκτη scribendum ὥσθ' τρίτη, cum codice Cantabrigiensi; itemque Camerarii, p. 182. Wecheliano & aliis. Et sextæ horæ ita demum meminisse ipsum Marcum, ut eam expressis verbis ab hora tertia, qua dixerat Jesum crucifixum, distinguat. In Marco igitur non posse mendum esse. Præterea Matthæum, & Marcum, & Lucam constanter asserere, tenebras obortas fuisse hora sexta vel circa eam. Ergo Pilatum concludit circa horam sextam non sedisse pro tribunali, sed esse autem circa horam

horam tertiam: post tertiam crucifixum esse Jesum, & tot alia contigisse: ac demum circa sextam obortas tenebras. Strictè simul respondetur ad sententias contrarias. Ulterius observat, Pilatum sedentem pro tribunali, non statim sententiam decretoriam pronunciasse, sed dixisse antea ad Judæos, *Ecce Rex vester*; quod parallelum sit ei, quod superius dixerat, *Ecce homo*, adeoque a Jesu non prolatum. Mox manus etiam suas lavasse, ad testandam innocentiam suam, ex isto ritu probabiliter, quem iudicibus Deus Deut. 21 præscripsit; quodque visum sit etiam Jo. Christophoro Wagenfeilio, insigniter aliquoties laudato apud Bynæum. Fuisse Pilatum Procuratorem Judææ per tot annos, quibus, cum eo tempore latrones forent tam multi, is ritus forsitan plus semel adhibitus ab ipsis Judæis fuerit. Voluisse igitur sequi gentis istius morem. Et quum revocasset iis in memoriam consuetudinem aliam de dimittendo aliquo captivo in festo Paschatos Joh. 28, 39, utique cum non ignorasse mores eorum. Minime autem huc trahendam eam manuum lotionem, quæ etiãnum post funeris curatorem Judæis in usu est. Nunquam enim eam introductam fuisse, ad testandum, se causam morti non præbuisse, sed ut immunditiam ex sepultura contractam purgarent: contra H. Grotium. Festinata executione supplicii, contra leges Romanas Pilatum non peccasse, censet Bynæus cum Edmundo Meryllio. S. C. enim de decendio damnatorum, per L. 6. §. 9. D. de injust. rupt. & irr. testam. itemque L. 16. D. de appellat. non pertinuisse ad insignes latrones vel seditionum concitatores vel duces factionum, quos damnatos statim puniri interest, præveniendi periculi causa: contra Jo. Gerhardum & alios. Crucem ait constitisse tribus partibus, stipite sive palo, ligno transversario, & sedili medio, id est, ligno quod e medio stipite eminebat, in quo quiescebat, qui affigebatur: ubi loca Justini Martyris, Irenæi, Tertulliani, & Senecæ egregie illustrantur, & contra plures vindicantur, adjectis præterea figuris æneis una pluribus. In expositione vocis *ἡγάριον* laudatur post alios exercitatio Balthasaris Stolbergii nostri de Angariis veterum. Golgotha existimari montem fuisse, non sine causa: ast Adamum in eo sepultum fuisse, fingi. Hieronymum tamèn, cum statueret, Adamum sepultum juxta Hebron & Arbec, deceptum versione Vulgata Josuæ 14, 15. quod a multis ostensum jam dudum. Unde autem appellatio ista montis orta sit, incognitum plane esse; neq; tamen improbabilem

p. 194.

p. 196.

p. 201.

c. 5. p. 221.

p. 232. seq.

p. 248.

p. 261.

p. 263.

p. 265.

- lem conjecturam, quod in eo loco homines solerent decollari, quo genere supplicii cum ex Talmudicorum sententia nullum fuerit turpius, ideo nomen loci, pœnis capitalibus sepositi, inde potissimum de-
- p. 269. promptum. Vino myrrhato, (quod offerebatur Jesu, quum primum perventum esset ad Golgotha, atque adeo ante crucifixionem,) respici ad eam consuetudinem, qua apud Judæos olim ad supplicium ituri, haustu vini reficiebantur. Huic, ad occasum vergente jam Hebræorum republica, accessisse, ut vino admiscerent quid soporiferi, quo
- p. 275. plectendus careret sensu doloris. Marcum designasse, quamam re amara mixtum fuerit istud vinum, myrrha nimirum. Matthæum autem tantum indicasse, mixtum id fuisse cum amarore. Nam ὄξος
- p. 274. non acetum proprie dictum, sed vinum, coeptum mūrri in acetum sive acescens, & χαλῆν non verum fel esse, sed amarorem quemvis,
- p. 276. & tribui etiam aliis rebus amaris. Jesum veranoluisset bibere, ne videretur animo non forti satis excipere tam triste fatum, ac nemo de verbis, quæ prolaturus in cruce erat, dubitare posset, quin essent veritatis ac sanæ mentis verba. Ad vana aliorum commenta refert illud
- p. 277. Bartholini, non bibisse, quia promississet, non amplius bibiturum se ex fructu vitis.
- c. 6. p. 291. Crucem ipsam primo in terram fuisse defixam, antequam in eam tolleretur Jesus, affirmat Bynæus, ex consuetudine recepta, secundum quam hic omnia peracta sunt; neque enim apparere usquam, singulare quiddam hic fuisse observatum, neque aliter existimasse antiquitatem. Similiter affirmat, eum totum nudum fuisse: neque enim aliter actum cum ipso ac cum latronibus, in quorum medio crucifigebatur, qui prorsus nudi in crucem dabantur, nulla habita ratione foeminarum, vel matris, vel puerorum adstantium: contra Gerhardum nostrum & alios plures. Nam & illud ab Evangelistis non expresse proditum, quod Jesus palo illi medio impositus, quodque manus ipsius ligatæ prius fuerint ad antemnam, quam clavis transfigerentur in media illarum vola. Quandoquidem tamen solitum id vulgo esset, non obscure intelligi. Ex eodem more recepto asserit,
- p. 299. pedes singulos, seorsim, singulis clavis ad stipitem seu palum, citra ullum suppedaneum, affixos. Quod porro Matthæus & Marcus ait, unus a dextris, & unus a sinistris, Hebraicum sapere videri, & esse hunc novum voculæ ἄνω usum, ex observatione Jo. Vorstii. Lucam contra Græco more, ὁ ἄνω, ὁ ἄνω. Huc pertinet locus alter Matth. 20, 21. qui

qui mox subjungitur. Jam véro concedit, apud Græcos scriptores sacros & passim *impletum* dici vaticinium, si id, quod prædictum est, eveniat tandem, quale illud Marci, de Messia ante tot secula, & cum *sceleratis numeratus est*, collato Luc. 22, 37. Titulum, qui causam supplicii contineret, scriptum arbitratur apud Joannem etiam, jussu Pilati, non manu: sicut jusserit Jesum apprehendi & flagellari. Matthæum enim diserte militibus tribuere, quod imposuerint supra caput ejus crimen ipsius scriptum. Et infra, *quod scripsi, scripsi*, hunc sensum habere, *quod actum est, hoc ratum habeo*. Hebraicum idioma hic Syriacum designare, non ipsam linguam Hebraicam; secundum ea, quæ superius dicta. Titulum fere similem, ut legi a quocunq; posset, extare apud Julium Capitolinum. De forma autem tituli non fuisse disceptatum inter Pilatum & Pontifices ante educationem ad locum supplicii, quod Jo. Gerharo nostro placuerit; sed post expositum omnium oculis titulum, lectumque in monte Calvaria, reversos Pontifices maximos Hierosolymam & cum Pilato locutos. Particulam enim *et* in toto Joannis textu maxime expendendam. Licuisse autem Pilato, etiam per leges Romanas, mutare quidquam in titulo hoc, etsi non in ipsa sententia, noluisse autem, utpote iracundum & pervicacem ingenio, ex sententia Edmundi Meryllii; ex quo & hic & alibi pleraque Notarum suarum in Pass. Christi, Wissenbachium J.C. descripsisse, & vitula illius fere ubique aravisse, animadvertit aliquoties Bynæus. Qualem sortitionis modum circa vestimenta Jesu adhibuerint milites, frustra inquiri; quod apud Romanos varii admodum in usu fuerint. Sorte autem ipsa non pallium tantum, sed *τὸ ἰμάτιον*, h. e. vestimenta Jesu omnia, excepta tunica, divisa statuit, contra Casaubonum, Grotium, Salmasium. More enim vestiendi Judaico habuisse illum præter pallium & tunicam, etiam zonam, & feminalia, tiam, calecos, & sub tunicis atque talaribus quoddam vestimenti genus, ex lino vel gossypio factum, aliave materia molli. Credibile autem esse admodum, ex tota cohorte Romana quatuor solum fuisse milites, quorum opera Jesus suffixus cruci sit, & quatuor adeo illos fecisse partes. Tunicam vero describi a Johanne, quod fuerit ineonstituta, (id quod omnem sartoris operam excludat,) & deinceps, sola textura confecta. Quomodo hoc fieri potuerit, ingenia doctissimorum hominum ab omni ævo torsisse. Sed quidem semper existimasse, tunicam

p. 306.

p. 309.

p. 310.

p. 312.

p. 316.

p. 315.

p. 317.

p. 16. 318.

422.

p. 322.

p. 324. seq.

p. 326.

p. 327.

p. 308. seq.

p. 338.

- p. 339. tunicam Jesu fuisse totam textilem, sine ulla futura, aut acus sarcinatricis opera. Ac vidisse, puerum admodum, Trajecti ad Rhenum indusum lineum textorii operis sine ullo vestigio *της φαφιδος*, sine ulla sarcinatricis manus suspicione. Legisse etiam tunicas lineas Pontificis maximi Hebræorum & Sacerdotum vulgarium rotundas, undique clausas, & utrinque manicatas, sola textura, absque acus opera contextas. Hinc non placuisse sibi vulgatam illam opinionem, quæ tunicam hanc ex uno filo, binis prælongis acubus nexam asserit cum Casaubono & Jo. Gerhardo. Hoc enim artificium veteribus incognitum fuisse. Multo minus probatam sibi conjecturam Octavii Ferrarii, tunicam hanc saltem sine acu, solis manibus sursum versus contextam. Salmasium autem & Alexandrum Morum hic locum perinde non invenisse apud se. Simulac autem legerit, quæ Jo. Braunius de hac tunica, deque veteri ratione texendi, tam erudite tamque accurate disseruisset, vidisse hanc litem planissime decisam, ac nullum superesse dubium, quin tota fuerit textilis, sine ulla futura, aut acus sarcinatricis ope. Atque ideo hanc non fuisse scissam: sic enim
- p. 341. & artificium perdidissent milites, & usum partium. Hic vero in-
- p. 344. comma Matthæi 35. cap. 27 irrepsisse agnoscit verba illa, quæ quondam ex Johanne margini adjecta fuerint, *ut impleretur. miserunt sortem*; utpote quæ nec tot codices agnoscant, nec interpretes, nec patres vetusti; nihil tamen temere movendum suo loco existimans. Testimonium Prophetæ ipsum allegasse Joannem ex Psalmo 22, 19.
- add. p. 364. (quem de Messia exponendum suadeat ratio non una) & scripturam
- & 421. istam hic fuisse impletam, h. e. evenisse id, quod in illa prædictum fuerit longe ante. Quin demonstratum libro quarto ait CL. Auctor,
- p. 345. facta hæc a militibus esse, ut huic vaticinio sua constaret fides. His omnibus peractis, milites apud Matthæum dici sedentes *servasse* Jesum illic, i. e. more prisco & usitato ad crucem, ne quis eum detraheret, asseruisse, collato Math. 27, 54. etsi dubitari nequeat, quin *το τοῦ Ἰησοῦ* sumatur aliquando pro *μακαριστησὶν*, *insidiari*, uti Joh. 15, 20. Luc. 20. 20. atque illam expositionem Salmasio a Sarravio non debuisset proponi ut novam, neque ulli ante se memoratam. Gerhardum nostrum & nonnullos alios existimasse, acetum illud, quod Lucas oblatum Jesu commemorat 23, 36, esse distinctum ab ea oblatione aceti, quam Mathæus 27, 48. & Marcus 15, 36. recensent. Lucam enim describere

bere oblationem, quæ facta sit, antequam Christus de siti conquere-
retur. Bynæo autem opinio Augustini & aliorum longe probabilior
visa, tres illos scriptores locis indicatis egisse de uno eodemque potu,
qui pendenti in cruce per spongiam oblatus sit. Lucam enim alterius
potus, qui postea oblatus sit, non meminisse usquam. Et vicissim
Matthæum atque Marcum non facere mentionem ullam aceti, quod
pendenti jam e cruce antea oblatum sit. Et quanquam Lucas obla-
tionem aceti cum reliquis illusionum generibus conjungat, inde ta-
men non posse colligi, acetum hoc oblatum ante esse, quam Jesus de
siti conquereretur. Lucam enim sæpius ordinem accuratum tempo-
ris non servasse. De aceto ipso infra. Quod porro Matthæus ait
cum Marco, etiam *latrones* convitia injecisse Jesu, cum Jo. Drusio ita
exponit Noster, *alterutrum* de latronibus. Hebræorum enim more
numerum pluralem adhiberi aliquando, cum de duobus, quisnam sit,
relinquitur in medio, Jonæ 1, 6. & 1. Sam. 18, 21. per duas te conjunges
mecum affinitate, i. e. *per alteram e duabus*. Pluralem itaque hic non
poni pro singulari. τὸ σήμερον hic non esse particulam asseverandi,
certo mecum eris in paradiso; præcedere enim τὸ ἀμὴν particulam
affirmandi, & sic manifestam fore tautologiam. Maria ἡ τῆς
Κλωπᾶ, *uxor*, non *filia* Nostro ideo exponitur, quia hæc Maria a
Marco vocetur mater Jacobi parvi, filii Alphei, qui cum Clopa unus
idemque fuerit. Credibile videtur eidem, Josephum, Mariæ
conjugem, mortuum jam fuisse, cum hæc gererentur, opibus vix ul-
lis relictis, atque hinc curam matris suæ, quam in media turba e longin-
quo conspexerat, commendatam Johanni a Jesu. Per πᾶσαν τὴν γῆν te-
nebris oppletam intelligendam solam terram Israëliticam seu Judæam
universam, ex loco Lucæ 4, 25. putat admodum probabile fieri, *in*
diebus Elia fames fuit magna ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, per omnem terram,
i. e. terram Israëliticam universam. Similiter hic dixisse Lucam,
ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, vocabula enim πᾶς & ὅλος permutari. Quin &
πᾶσαν τὴν Οἰκουμενὴν Lucam 2, 1. non intelligere de orbe Romano, sed
de tota terra Israëlita. Et quanquam hanc caliginem Phlegon Tral-
lianus atque Thallus annotasse videantur, apud eos tamen nullam
mentionem ullius regionis extra Judæam esse, quam hæc tenebræ oc-
cuparint. Ex iis igitur non dari intelligi, quam late patuerint. Etiam
ex Tertulliani loco de *casu mundi* non constare, habitantes extra Ju-
dæam

P. 372

P. 383.

P. 387.

P. 390.

c. 8. p. 409

P. 404. seq.

P. 410.

- dæam eundem sensisse. Ac si vel maxime hæ tenebræ patuissent longius, ac regiones alias occupassent quam Judæam; credibile tamen manere, scriptores sacros, dum res describunt in Judæa gestas, loquendi more admodum trito dixisse, fuisse eas ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ad designandam Judæam universam, & de toto orbe non posse hic cogitari.
- P. 419. Sententiam Gerhardi nostri de verbis, dicebant quidam, *Eliam vocat iste*, præfert Bynæus reliquorum opinionibus omnibus; Judæos sci-
- P. 422. seq. licet, verba Jesu probe intelligentes, mero sarcasmo ei illuisse. Vas illud, quod plenum aceto erat, non fuisse allatum a militibus, ut ex eo potum Christo darent, sed potius, ut sibi ex eo potum sumerent, militarem & consuetum, assentitur laudato sæpius Emundo Meryllio: adjectis præterea locis pluribus profanorum auctorum in eam rem. Milites enim incertos, quamdiu manendum ipsis in illa custodia crucifixorum sit, videri cibum potumque secum habuisse, ut miles ille apud Petronium, qui cruces asservabat, coenulam suam. Potum illum fuisse vilissimum, quem milites, sicut dimensum, communem habuerint cum servis. Hunc præbuisse militem Jesu, ut eum rideret tanquam vanum regem, cui vini loco bibenda *posca* foret, potio ex aqua acetoque mixta, ut quidam velint. Circa litem de calamo & hyssopo dicit frustra se fatigare homines eruditos, & plana omnia esse, si dicamus cum Origene, hyssopum & calamum unum idemque esse. Scapum sc. sive thyrsum hyssopi recte appellari a Matthæo & Marco κάλαμον, & sumi pro caule cujuslibet plantæ, nec semper significare arundinem. Talis caulis par utique videtur fuisse ferendæ spongiæ levissimæ ad os Jesu, in cruce non adeo excelsa. Vinum myrrhatum non sumpsisse Christum supra: at nunc acetum, in siti præbitum, suxisse e spongia ac imbibisse. Effatum Christi ultimum non fuisse, *consummatum est*, sed eum post aliquod spatium temporis Patri voce magna spiritum suum commendasse. De velo scisso, quo Sanctum Sanctorum obtectum fuerit, cogitari inter alia posse quoque non inconcinne, Deum iram suam hoc miraculo voluisse testari; ipsum enim divini cultus locum brevi per Romanos pandendum fore. *Terram*, quæ tunc mota esse dicitur, signare montem Golgotha, Hierosolymasque ac circumjacentem porro terram Judaicam. Incertum autem esse, quænam terræ partes hoc motu concussæ sint, & quousque pertigerit hic motus, in signum iræ Divinæ. Sic enim terræ motum

Apoc. 16, 18. 19. 20. conjungi cum aliis judiciis gravissimis, atque ita obiter explicat Bynæus, quid sit, quod *omnis insula fugisse* ibidem dicitur. Romæ, quæ sit Babylon magna, aliud fuisse *insulam*, aliud *domum*, & diversa ædificiorum genera. *Insulas* Festo proprie dici illas ædes, quæ non junguntur communibus parietibus cum vicinis, sed circuitu publico aut privato cinguntur, a similitudine earum terrarum, quæ fluminibus aut mari eminent, suntque in salo positæ. Ubi laudatur V. CL. Jo. Georgii Grævii præfatio, Tomo IV Thesauri præfixa. Et sic Romam etiam nunc insulis abundare; facta autem ruina, quærendam eam in ipsa Roma fore, etiam montibus septem illius absumptis. Quinam fuerint sancti, qui circa mortem Christi resurrexerunt, neminem mortalium dicit nosse, in silentio Matthæi. Mutandam autem censet ibi interpunctionem vulgatam, hoc modo: *Et egressi ex monumentis, post resurrectionem ejus introierunt in sanctam urbem, & apparuerunt multis, sublata distinctione post ejus.* Ita enim distinguere Syrum interpretem. Neque vero credibile esse, sanctos illos in vitam revocatos, post resurrectionem demum Jesu e monumentis suis egressos, & continuos tres dies mansisse in sepulcris suis. Centurionem Romanum, videntem tot prodigia, agnovisse dicit potentiam Dei, atque hoc sensu *glorificasse* eum, collato Luc. 5, 26. Existimasse enim, Jesum filium alicujus Dei esse, cum Pilato: neque didicisse Centurionem a Judæis opinionem illorum de Messia, (quam tamen invaluisse tunc, itidem adstrui nequeat) constare posse ulla ratione; rerum utpote Judaicarum nec curiosum forsân nec peritum: cum H. Grotio. Diem illum Sabbati *magnum* diei putat, quod non Sabbatum tantum esset, sed etiam secunda dies Paschæ; secutus Cæsarem Baronium. *Illo enim die oblatas erat manipulus primitialis, & agnus*: secundum Lev. 23, 11. 12. 13. Judæos igitur ad eam legem, quæ post mortem demum jubet ad Solis occasum deponi suspensos, non respicere; sed quod spectaculum tam triste non putarent convenire cum Sabbati solennitate. Probari non posse, quanta sanguinis & aquæ copia ex latere Jesu fluxerit, sed *ἐξ ἀρχῆς* in genere significare *exire*, sive magna sit quantitas sive parva; contra Gerhardum & alios. Sanguinem tamen & aquam sic profluxisse, ut distincte potuerint dignosci. Ac videri sibi separari aquam sive aquæ similem humorem, dum sanguis coagulatur, & corpus interempti violenta-

p. 459.

p. 461.

p. 463.

p. 465.

p. 468.

p. 476.

p. 478.

p. 482.

morte frigescit. Promiserat C. L. Bynæus librum etiam *quartum*, cuius sapius libro hoc tertio meminisset, p. 295. 305. 344. 365. 410. 421. & 486. Ei adungere præterea voluit librum singularem *de sepultura* Jesu Christi, ceu monet præfatione libri tertii. Verum præventus fato est, atque spes illa fortasse, quod doleremus, sepulta.

RELATION SUR LE QUIETISME.

i. e.

RELATIO DE QUIETISMO AUCTORE DN. JACOBO
BENIGNO BOSSUETO Episcopo Meldensi.

Bruxellis, apud Lambertum Marchant, 1698. 12. plag. 7.

Subinde jam a nobis litis, quæ Cameracensi Archi-Episcopo cum Meldensi Præfule aliisque Galliæ Episcopis intercedit, facta est mentio. Sed hætenus doctrinæ solum sacræ capita, super quibus inter eos contenditur, præeuntibus nobis, quos recensuimus, autoribus, delibare licuit: ut adeo quid in Cameracensis Præfulis doctrina redarguatur, quo pacto ipse se tueatur, suamque mentem edisserat, inde intelligi quodammodo queat. Nunc autem originis totius controversiæ factorumque historiam, eundo per summa rerum capita texemus, quam cognoscere accuratius forte non pauci gestiunt. Primo itaque Bossuetum audiemus rem omnem iusta serie exponentem: deinde & Fenelonium eandem narrantem sistemus: tandemque rursus, quæ Bossuetus pro sua narratione reposuerit Cameracensi Præfule, indicabimus.

- Sect. I. Postquam causas, quibus inductus hanc de Quietismo relationem ediderit, edisseruit doctissimus Bossuetus, a prima origine litem hanc repetiturus, jam pridem quidem Fenelonium nonnullis, quod novæ Orationis ac Quietismi fautor esset, suspectum fuisse profitetur. Sibi ergo nihil magis in votis fuisse, quam ut Viri hujus mentem sententiamque perdiscere accuratius liceret. Deo autem sapientissime res ita dispensante, Guyoniam foeminam notissimam & Quietismi maxime suspectam, (quæ haud exiguum hujus historiæ partem facit) volentibus & suadentibus ita ejus amicis, sententiam suam de oratione librosque suo arbitrio & examini A. 1693 submisit. Vix
fe

se adduci potuisse ait, ut ejus petitis annueret; annuisse tamen tandem tum aliis rationibus commotum, tum maxime quod Fenelonium Abbatem (tum enim nondum Archi-episcopus erat) hujus consilii auctorem esse intelligeret. Guyonia ergo (ut porro refert) tradidit Episcopo libros suos tum typis exscriptos, tum manu exaratos, commentarium nimirum in libros Moſis, Joſuæ, Judicum, & alias Divinæ Scripturæ partes, & inter ceteros eum quoque, quo vitæ suæ historiam fuerat complexa. In iis, præsertim in vita Guyoniæ, dum omnia accurate perlustraret, multa atro notanda lapillo se invenisse refert. Interque ea & hoc, quod Guyonia tanta gratiæ cœlestis copia se affluere diserte autumet, ut habeat etiam quod aliis impertiat. Neque enim precibus (ita loquitur apud Nostrum) aut admonitionibus, quibus ceteroquin gratiæ dona communicari cum aliis solent, se hanc gratiam derivare in alios, sed si quis saltem sibi præsto sit, & lecto suo adsideat, eum fore participem gratiæ cœlestis. Affert ipsa Guyoniæ verba, ut iis evincat, hanc ejus fuisse sententiam. Multa in iis de plenitudine gratiæ sibi concessa dicere videtur, quæ tanta sit, ut necessitate quadam urgeatur ad partem gratiæ in alios diffundendam. Miracula quoque, prædictiones, vaticinia, ut Bossuetus memorat, sibi tribuit. Interim certior facta, hæc aliaque Meldensium Præsuli displicere, datis ad eum literis, tueri ea atque defendere sustinuit, atque quod ad gratiæ communicationem attinet, provocare ad experientiam, qua constat, multis, quod sibi præsentibus fuerint, novam gratiæ accessionem obtigisse. Prohibita tandem illi ab Antistite fuit ista gratiæ communicatio: & illa, licet eam non damnaret, obsequium tamen promisit. Addit hinc alia *παράδοξα* Auctor Illustrissimus, quæ in librorum istorum perlectione se illi obtulerint: quod scilicet dixerit, se electam in hoc seculo ad destruendam rationem humanam, & ad sapientiam Divinam stabilendam: se esse foeminam istam Apocalypticam, quæ tot infantes in lucem edat, quot homines a gratiæ sibi a Deo concessæ plenitudine instructos a se dimittat: contra quos flumen ex faucibus suis emittat draco, hoc est vexare, perterrefacere eos conetur, licet a Deo servandi sint; & quæ hujus commatis alia sunt longe plurima. Nec illud prætermittit, quod se sponsam Christi prædicaverit, indeque B. Virgini *Θεοτοκω* non tantum se æquaverit, sed fere prætulit, & quod preces ad Sanctos ipsamque Virginem Mariam fundere recusaverit, vel ideo

quod sponfam minime deceat, ab aliis, ut suo nomine aliquid a sponso petant, impetrare velle. Sed hoc cum primis animadvertit, eam, se extra errandi periculum constitutam esse credidisse: atque inde quidem argumentum, quod a Deo missa sit, petiisse: eam omnem sui amorem eo usque a se removisse, ut ne a Deo quidem aliquid sui ipsius causa petere sustinuerit. Interrogatam enim ab Auctore, annon sui causa a Deo aliquid petere posset? discrete respondisse, se non posse. Atque hanc ob causam, formulam preceationis Dominicam eam mirę detorsisse. Interrogatam, annon remissionem peccatorum a Deo petere posset? rursus exerte respondisse se non posse. Hęc omnia Bossuetus, uti refert, significavit Fenelonio, qui & fassus est suo quoque iudicio falli foeminam, & vanis visionibus decipi; adjecit tamen, probandos esse spiritus; interim quod multa de se ipsa narret, in eo sanctissimos viros ipsosque Apostolos illam sibi habere præcuntes. Ex quibus haud obscure se intellexisse ait Noster, Fenelonium maximum huius foeminæ esse admiratorem, eamque in oculis ferre.

Petiit tum Guyonia (ita rem porro ad ductum Bossueti enarrabimus) a Rege, & impetravit quoque, ut sententia sua Theologis quibusdam accuratius excutienda committeretur. Injunctum istud munus fuit Bossueto, & Episcopo Cabillonensi, qui postea ad Archiepiscopatum Parisiensem est evedtus, eidemque hodiernum præest, ut & Tronsonio, Superiori Generali Congregationis S. Sulpicii. Summam in perlegendis & trutinandis Guyoniæ scriptis illi adhibuerunt industriam, precibus tamen non minus, quam labore & studio arduum hoc negotium aggressi. Accessit mox Fenelonius, partes Guyoniæ agens, ejusque placita pro viribus emolliens, excusans, defendens. Quod licet Præsules isti ægre ferrent, magnoque dolore perfunderentur, Virum, & ingenio, & doctrina, & morum probitate conspicuum, in hęc præcipitia ferri, silentio tamen rem omnem involverunt, ut Fenelonii honori consulerent. Unde & omnium applausu & congratulatione Cameracensis Archiepiscopatus illi est collatus. Exploratum autem esse sibi existimat Noster, si Galliarum Regi, quæ hactenus gesta sint, innotuissent, eum nunquam permissurum fuisse, ut ad istam dignitatem eveheretur Fenelonius. Nec tamen se, quod ita se gesserit, reprehendi posse ait, eo quod animum ad obsequium & meliora admittenda paratum subinde Fenelonius præ se tulerit. Quod

Quod ut evincat, epistolas quasdam nihil nisi obsequium spirantes hic profert. Interim quibus cura in doctrinam Guyoniæ inquirendi demandata fuerat, in hoc labore strenue pergebant, eoque consilia sua dirigenda intelligebant, ut Fenelonius quoque in viam reduceretur. Mitius tamen cum illo agendum esse censebant, ne irritatus magis magisque in transversum ageretur. Ne itaque palinodiam canere aut retractare sententiam videretur, veritas tamen infirmul stabiliretur, articulis quibusdam Issiaci, unde a loco Issiacenses dicuntur, ea doctrinæ capita complexi sunt, in quibus & Guyonia & Fenelonius fecus, quam par erat, sentire videbantur, eosque subscriptione singulorum firmare consultum duxerunt. Fenelonius, priusquam eos perlegerat, se ad subscribendum paratum esse demonstravit: sed ad perlegendum illi traditi sunt. Mox itaque singulis articulis restrictiones quasdam addidit, quibus vis illorum tollebatur, aut in ejusmodi sensum detorquebantur, qui ab Episcoporum, a quibus concepti erant, mentē prorsus erat alienus. Noluerunt tamen isti Præsules disputationi prolixiori rem istam committere: hinc Fenelonius tandem cessit, adeoque die 20 Martii anno 1695 articuli isti subscriptione firmati sunt. Quem autem hic demonstraverat animus ad obsequendum paratum, eum postea quoque non semel prodidit, præsertim cum a Bossueto & Cabillonensi Episcopo solenni ritu inaugurandus esset. Priusquam nimirum ista consecratio perageretur, ad Nostrum accessit sanctissimeque testatus est, se in doctrina cum eo exactissime consentire. Sed ad Guyoniam quod attinet, illi se usum sacramentorum in sua diocesi concessisse non diffitetur Bossuetus, sed postquam meliora & saniora admittere videbatur, subscripseratque & articulis, quibus ejus placita prorsus evertentur, & censura, qua a Bossueto & Cabillonensi Præsule & libri ejus & doctrina condemnabantur. Proinde concludit, quæcunque pro Guyonia scripsisse aut fecisse videri possit, ea se hoc intuitu aut scripsisse aut fecisse, quod crediderit eam serio & ex animi sententia decretis superiorum se submisisse, obsequiumque promississe.

Interea ad articulos Issiacenses declarandos & explicandos librum composuerat Bossuetus, eumque a Parisiensi Archiepiscopo & Carnuteni Præsule, ipsoque Archiepiscopo Cameracensi approbari volebat, ut consensus omnium in hisce doctrinæ capitibus elucesceret. Approbarunt eum haud difficulter & Parisiensis & Carnuteni.

nutenſis Præſules: aſt Cameracenſis hiſce accedere noſuit. Et licet Boſſuetus illi demonſtraret incommoda plura graviſſimaque inde ſectura, non tamen ut mutaret mentem, ab eo impetrare potuit. Contra enim Cameracenſis Præſul contendebat, graviſſimas ſibi eſſe rationes, cur approbationem ſuam libro Boſſueti denegaret. Eas hic prolixè ipſius Fenelonii verbis refert Boſſuetus, quæ huc fere redeunt: 'Primo quidem, quod in iſto ſcripto cuncta contra Guyoniam fœminam eſſent directæ: namque licet libros ab iſta fœmina ſcriptos nullatenus comprobet, quin fateatur, ex verbis ejus, prout jaceant, talia ſequi, quæ nullo modo admitti, aut excuſari poſſint, nihilo ſecius ſibi exploratum eſſe, fœminam iſtam nullum fovere errorem, nec male ſentire, licet minus accurate loquatur: jam vero Boſſuetum errores ejus ita notare, ut non tam libros quam ipſam fœminam condemnare videatur, quod ipſe nullo modo facere poſſit, qui credat, perperam ejuſmodi errores ipſi fœminæ imputari. Addit Fenelonius, non potuiſſe ſe approbando librum Boſſueti condemnare Guyoniam, ut non ſimul æternum exiſtimationi ſuæ inureret dedecus, cum quanti ſemper iſtam fœminam fecerit, nemini ſit ignotum: nec injuria in ea ſe verſatum fuiſſe opinione, Boſſuetum condemnando Guyoniam, contra ſe quoque tela iſta direxiſſe, ut adeo in ſe ipſum injurius fuiſſet, ſi iſtum librum ſuo comprobaret calculo. Hæc Fenelonius. Boſſuetus dum iſta recenſet, ſubinde quibus ea redarguat, addit. Summa huc fere redit: ſupponere ſe, Guyoniam meliora edoctam ſerio & ex animi ſui ſententia errores iſtos retractaſſe, adeoque potuiſſe omnino doctrinam ejus damnari, ut non ipſa ſimul damnaretur: nimirum Fenelonii erga hanc fœminam amorem vix excuſari poſſe: non tam turpe illi futurum fuiſſe, ſi errorem hunc agnoviſſet, quam ſit, quod defendere iſtam fœminam pergat: ſibi itaq; tribui nullo modo poſſe, quod exiſtimationi ejus detrudere quicquam voluerit.

Sed & alia in ſcripto, quo Fenelonius cauſas denegatæ Boſſueti approbationis attulerat, occurrunt, quæ Boſſuetus nunc accuratius ſibi diſcutienda ſumſit. Iis non immorabimur, quod ad caput cauſæ non adeo ſpectent. Præcipuum illud eſt, quod cum Fenelonio expoſtulat, cur Tronſonio ſolum, & Pariſienſi Archiepiſcopo explicationem 34 articulorum Iſtiacenſium exhibuerit, plane ac ſi ad ſe iſtud negotium non pertinuiſſet? itemque cur conſilia de libro, quo Regulas Sancto-

Sanctorum explicavit Fenelonius, non secum, sed itidem solum cum Parisiensi Præsule & Tronsonio communicaverit, & quæ id genus alia sunt.

Hicce autem ita ordine expositis, de libro a Fenelonio ad explicandas Sententias & Regulas Sanctorum edito, disserit. Eum mense Februario anno 1697 sine ulla approbatione produisse in lucem autumat. Certe Archiepiscopum Parisiensem librum suo calculo non comprobasse, vel ex ejus scripto, quo id se fecisse abnuat, apparere. Parum autem proficere Fenelonium excipiendo, approbasse quidem Parisiensem Præsulem librum, aut scripto hanc approbationem non consignasse: namque non positum huic Præsuli in more esse, publicam approbationem denegare ei, in cujus scriptis, quod culpet, non inveniatur. Refert porro, quanti exorti sint animorum motus, cum Fenelonii liber lucem adspexisset: urbem, aulam, Sorbonam, collegia, omnes denique cujuscunque conditionis & sexus homines maximam animo contra illum concepisse indignationem, ut fama hujus rei ad aures Regis quoque perveniret. Atque hæc omnia contigisse, priusquam ipse (Bossuetus) suum librum illi opponeret. Unde miratur, qui Fenelonius sibi imputare audeat, ac si omnes in eum armasset? De libro ipso autem ita censet, ad excusandos & defendendos Mysticos illos nuper exortos eum unice esse comparatum, Guyoniae errores cumprimis in eo fuisse emollitos, & in ejus gratiam Molinosium quoque leniter habitum, quod illa plurima cum hoc haberet communia. Et etiamsi Molinosium rejicere & condemnare videatur, callide tamen eum solum loqui de LXVIII propositionibus a Sede Romana damnatis, non autem de Manuductione Molinosii hoc eum intelligere, ex qua pleraque tamen hauserit Guyonia, & quæ non minus a Romano Pontifice rejecta sit, quam propositiones istæ antea memoratae. Quod autem Fenelonius præ se tulerat, hunc librum ad sententiam solum Bossueti dilucidius proponendam spectare, id nullo modo admittit, exemplumque profert, quo sententiam suam impugnet potius Fenelonius atque refellat, tantum abest ut explicet.

Sed hæc ipsa explicatio articulorum Ihsiacorum Bossueti adeo se non probavit, ut ex instituto de ea sibi aliquid adhuc monendum duxerit. Nimirum eorum quicquam, quæ explicare se profiteatur Fenelonius, in articulis Ihsiacis contineri, Noster diserte negat.

Sect. VI.

Sect VII.

Amoris istius naturalis, de quo tam multa verba faciat Fenelonius, nullam ibi injectam fuisse mentionem. Caput autem disceptationis in eo positum fuisse, an quis justæ condemnationi, qua a Deo se condemnatū censet, acquiescere possit? Nec constare sibi satis Fenelonium, sed mutare subinde aliquid in hac Explicatione, corrigere aut adjicere, ut quid demum sentiat, nunquam certo constat. Quo ipso tamen errorem, qui menti ejus semel sederit, adeo non tollat, ut novis potius & gravioribus se induat. Quæ ne frustra Fenelonio objecisse videatur, Auctor omnem movet lapidem. Patere hinc autem putat, se in hoc negotio aliter se gerere non potuisse, quam ut edita Declaratione laboranti succurreret veritati, cum judice Hormisda Pontifice, ipse impellat in errorem, qui non instruit ignorantes. Idque munus eo minus se subterfugere potuisse, quod Fenelonius præ se tulerit, ac si suam (Bossueti) explicaret saltem sententiam; a qua tamen eum alienum maxime esse ut omnibus innotesceret, sua magnopere interfuisse. Romam autem quod miserit hanc Declarationem, nemini mirum videri posse, qui secum expenderit, ipsum Fenelonium prius suum librum Pontifici obtulisse.

Sect. VIII.

Sed ut demonstraret porro, pace & concordia nihil sibi prius aut antiquius esse, probare annitur, per se non stetisse, quo minus per colloquia, aut alia ratione concordia alenda accommodata, lis ista fuerit finita. Quin obtulisse se Fenelonio colloquium ad controversias istas tollendas, legibus æquissimis instituendum, sed non potuisse eum ulla ratione adduci, ut consentiret. Cum ergo non alia ratio superfuerit, in viam eum reducendi, editam tandem fuisse Declarationem istam notissimam. De qua licet multum conqueratur Fenelonius, recte tamen dixisse Archi-episcopum Parisiensem, quod in eo mitissime cum illo fuerit actum. Multa enim adhuc objici Fenelonio & in ejus doctrina redargui potuisse, quæ lubentes, ut existimationi ejus consulere, prætermiserint. Conqueri porro Fenelonium, quod correctionum & emendationum suarum in hac Declaratione nulla habita fuerit ratio: ast non optimi commatis eum librum esse, cui tot correctionibus & emendationibus succurrendum sit: eas insuper rem non conficere, sed involvere potius magis magisque, & caliginem lectoribus objicere. Articulos autem, quibus falsos Mysticos condemnare videatur Fenelonius, dicis gratia adjectos solum esse, nec in ipsos errorum fontes penetrare,

Sect. IX.

Ultimo

Ultimo loco aliquid addit de variis scriptis, Italico & Latino sermone Romam missis, quibus sibi objiciatur, quod cum Janfenistis contra Cameracensem Præsulem conspiraret, & ceu hostis Monachorum traducatur, quorum protector contra salutetur Fenelonius, qui solus etiam aptus prædicetur, ad autoritatem Pontificis contra Episcoporum insultus defendendam. Quæ licet se consentiente scripta esse abnuat Fenelonius, ex veritatis tamen & justitiæ lege eum obstringi, ut publica declaratione illud testetur atque demonstrat. Accusat quoque Fenelonium, quod Pontifici non sincere, ut deceat eum, se submiserit. Quod enim ab eo petierit, ut accurate unamquamque propositionem erroneam designet, sensumque censura notandum, exacte definiat, id ad censuram Pontificis eludendam unice esse comparatum.

Concludit librum, paucis summam ejus repetendo, oculisque Lectorum subjiciendo. Sect. XI.

REPONSE DE M. L' ARCHEVEQUE DE CAMBRAY &c.

i. e.

**RESPONSIO DNI. ARCHIEPISCOPI CAMERACENSIS AD
librum Dn. Episcopi Meldensis, cui titulus: Relatio
de Quietismo.**

Bruxellis, apud Lamb, Marchant, 1698, 12. Pl. II.

Quæ Bossuetus retulit, ea Cameracensi Archiepiscopo in omnibus non probari, quilibet conjectura facile assequi poterit. Proinde cum nonnulla reposuisse, nemo mirabitur. Et ea quidem sunt, quæ paucis perlustrabimus. Repetit initio, quæ hactenus circa dogmata inter eos sint disputata. Hanc telam tam subito abruptam fuisse, ut Bossuetus, misis dogmatibus, ad facta profilierit, conqueritur. Subinnotuit tamen, ita se gessisse Præsulem Meldensem, quod quoad dogmata eo res deducta esset, ut quod reponeret, vix inveniret. Ipsam etiam in gravissimi momenti capitibus disensionem Bossueti ejusque Sociorum, cum tamen amice in omnibus conspirare velint videri, eum induxisse autumat, ut relicta priori, novam hanc ingrederetur viam, Ne tamen & hic Fenelonius sibi ipsi desit, disceptationis

tionis, quæ circa facta est, septem capita constituit. Primo, an recte Guyoniam tanti fecerit, disputat; tum, quo jure patronus & defensor ejus audiat, disquirat: porro de articulis Iffiacis; de sua inauguratione; de approbatione libro Bossueti denegata; de libri sui promulgatione; & iis quæ illam insecuta sint, ita disputat, ut sibi objecta diligenter diluat.

Cap. I.

Guyoniam maximi se, ob singularem pietatem & excellentes in exercitationibus profectus, facere non diffitetur. Et vitio quidem hoc sibi verti non posse, cum ipse Bossuetus eam errorum, quos in scriptis ejus se deprehendere sibi visus sit, immunem declaraverit. Namque cum die 15 Aprilis anno 1695 formulam illi præiret, quæ obsequium suum Guyonia declarare debebat, inter alia his verbis eum fuisse usum: *Sanctæ restor, nunquam mihi constitutum fuisse quicquam docere, quod sit sententia Ecclesiæ Catholica, Apostolica, & Romana contrarium &c.* Hæc præeunte & verba concipiente Bossueto, profiteri debebat Guyonia. Sic & cum censuræ librorum suorum subscribere deberet, Bossuetus, ut Noster refert, ita verba ei præavit: *immunis sum omnium errorum in litteris pastoralibus explicatorum, semperque mihi constitutum fuit, ea scribere quæ a doctrina catholica non abirent &c.* Si ergo, ipso Bossueto fatente, errores in doctrina nullos fovit, & hanc ob causam societate fidelium & usu sacramentorum non indigna judicata fuit, sibi, quod magni eam fecerit, turpe esse non posse, inde concludit. Idque eo minus, quod libros foeminae hujus manuscriptos nunquam legerit, impressos vero non nisi levi brachio attingerit; cum Bossuetus contra utrosque diligenter evolverit, & nihilo secius ab erroribus eam absolverit. Sed cum dubitare hac de re nonnulli possint, pluribus hoc confirmat, multisque rationibus hoc demonstrat, manuscriptos Guyoniae libros nunquam sibi lectos esse. Interim non negat, cum Bossuetus sibi *παράδοξα* ex scriptis Guyoniae retulisset, se ea condemnasse, supponendo hæc ita se habere, prout a Bossueto essent prolata. Quo ipso nihil fecerit, quod non exemplis virorum sanctorum fuerit comprobatum.

Cap. II.

Atque hinc colligi quoque posse ait, quo jure tituloque scripta Guyoniae defendisse dicatur. Nunquam hoc sibi venisse in mentem. Cum doctrina foeminae hujus a Bossueto & Sociis sub examen revocaretur, scriptum aliquod se illis obtulisse non abnuvit. Ast defen-

defendendæ Guyoniæ causa hoc factum negat. Petiisse scilicet a se Bossuetum; ut de argumento Mystico suam sententiam exponeret. Namque cum ad hoc negotium primum accederet Bossuetus, eum nec Franciscum Salesium, nec Johannem de Cruce, nec Rusbrokium, nec Taulerum, legisse. Se ergo paruisse & ex mysticis scriptoribus multa collegisse, unde postea libellus iste Regulas sanctorum continens, enatus sit. Bossuetus autem qua mente hoc scriptum perlegerit, nunc constare, postquam animum præjudicatis opinionibus obseptum satis prodiderit. Ad alterum argumentum, quo probare contendat Bossuetus, Guyoniæ doctrinam Fenelonium defendisse, quod scilicet ipsius se submisserit iudicio, ita respondet, ut se submisisse non neget; ast ita se submisisse, ut corrigere, emendare sententiam, eamque retractare, & ab erroribus liberari vellet, rursus inficiatur. Neque enim ex eo, quod quis sibi ipsi non nimium fidat, quod paratus sit, si rectiora a superioribus edoceatur, ea admittere, recte colligi, eum minus recte sentire, aut in errore versari. Nec præsidium ullum. Bossueto afferre scriptum istud, quo Guyoniam damnare renuerit Fenelonius. Namque omnino distinguendum esse inter sensum libri, & mentem sententiamque Auctoris; quæ tamen distinctio multum differat ab ea, qua a jure discernitur factum. Atque cum ipse Bossuetus eam approbet, sibi non esse nefas eadem uti. Patuisse ergo, se sententiam Guyoniæ sibi satis perspectam defendere, ut tamen non approbaret ea, quæ ex scriptis ejus colligebantur. Ex verbis enim per imperitiam minus recte usurpatis, fluere posse sensum a mente ejus alienissimum. Nec tamen hoc eo valere, ac si ideo subscriberet Bossueto, doctrinam, non ipsam Guyoniam se condemnare videri volenti. Errores enim Guyoniæ ita describi a Bossueto, ut non possint non ipsi imputari; ut adeo, si vera esset sententia Bossueti, pro forma callidissima & turpissimarum hæresium inventrice, merito sit habenda. Cui quod errorum sit immunis, quo pacto testimonium perhibere potuerit Bossuetus, iterum miratur. Quod enim dicat, eam condemnasse, & retractasse errores istos, eo ipso illum novis induere se difficultatibus. Namque condemnare, inquit, non potuit, nisi & retractarit, ast retractare qui potuit errores, quos nunquam habuit? Diversissima esse condemnare errorem, & retractare, quæ confuderit Bossuetus. Paucis cuncta tandem complectitur, profi-

tendo, se scripta Guyoniæ nec defendisse unquam, nec excusasse, non tamen eo modo ea condemnare voluisse, quo condemnaverit Bossuetus. Mentem vero Guyoniæ aliunde quam ex scriptis sibi fuisse perspectam, ut adeo eam immunem errorum merito judicaverit, licet ex scriptis ejus, ob formulas minus caute usurpatas, errores quidam fluant. Progreditur hinc ad librum suum de Sententiis sanctorum editum, eumque ad Guyoniæ placita defendenda comparatum esse, quod illi objecerat Bossuetus, diserte negat. Ad loca, quæ ut id evinceret, protulerat Bossuetus, ita respondet, ut unum quidem Francisci Salesii diserte injicere mentionem doceat, unde ad Guyoniam pertinere nequeat; alterum autem nihil aliud sibi velle ostendat, quam quod per experientiam Sanctorum, & effata Pauli, Jobi, S. Gregorii, §. Theresiæ certum sit & exploratum.

Cap. III.

De articulis Iffiacis suam sententiam ita exponit. Fatetur, eos se absente fuisse conceptos. Exhibitos autem sibi fuisse tantum triginta. Respondisse se, si quædam declarationis causa adjicerentur, se paratum esse & sanguine suo iis subscribere. Additos hinc esse quatuor articulos, quo ipso cum obtinisset, quæ voluerat, prompte & sine mora articulis istis se subscripsisse. Judicari hinc posse ait, quo jure Bossuetus asseruerit, articulos istos eo comparatos fuisse, ut honestiori saltem modo errores suos retractaret Fenelonius. Sed & cetera in hoc negotio sibi objecta diluit, ac breviter perstringit.

Cap. IV.

Sed & inaugurationis sive consecrationis suæ sibi injiciendam esse mentionem duxit. Negat autem diserte, se unquam a Bossueto petiisse, ut se consecraret; quin Bossuetum ad se accessisse, atque non tantum se ipsum obtulisse, sed cum deinde difficultates quædam oborirentur, Carnutensi Episcopo hoc munus sibi vendicante, strenue hoc egisse Bossuetum, ut istæ partes sibi obtingerent. Idque postquam pluribus comprobavit, Bossueto exprobrat, cur sibi non duxerit religioni novum quendam Montanum, Priscillæ cujusdam novum defensorum (ita enim, quod *ais en mepâde* monemus, Fenelonium appellitaverat Bossuetus) consecrare, & gregi Domini pacendo præficere? Namque quod obtendat forte Bossuetus, sperasse se, fore ut aliquando rectius saperet Fenelonius, id ejusmodi esse probat, quod cum suspitione, quam de Fenelonio animo suo jam pridem infedisse Bossuetus demonstraverat, consistere nullo modo possit.

Postquam

Postquam itaque Fenelonius jam Archi-episcopali dignitate fulgeret, librum supra memoratum edere secum constituerat Bossuetus, cumque & a Fenelonio volebat approbari. Noluit autem Noster, idque gravissimis rationibus adductum se fecisse denuo asserit; easdemque, quas ex Bossueto retulimus, repetit, pluribusque confirmat. Nimirum contendit, doctrinam Guyoniae in hoc libro ita refutasse Bossuetum, ut ipsam Guyoniam non potuerit non condemnare; quod ut & ipse faceret, se adduci non potuisse, idque jure optimo. Sed ponderatis sedulo negotii hujus circumstantiis, multa inde colligit, quae arguant, parum prudenter se gessisse Bossuetum exigendo approbationem libri, in quo foedissimo modo lacerabatur Guyonia, a Fenelonio, quem illi favere nimio opere, ipse credebat.

Ut autem jure se approbationem suam Bossueto denegasse putat: ita cum suum librum promulgaret, nihil omnino se commississe contendit, quod a Bossueto reprehendi possit. Fatetur, se eum Bossueto, ut ab illo comprobaretur, non obtulisse: sed non potuisse se approbationem Bossueti sibi polliceri ait, postquam ab illo eo redactus esset, ut suam prius approbationem illi denegare sibi necesse fuerit. Ad Archiepiscopum autem Parisiensem quod attinet, non diffitetur eum sibi objecisse, audax esse quod susciperet facinus, librum tamen ipsum bonum & utilem judicasse. Fatetur denuo, Praesulem istum noluisse hunc librum suum publica approbatione comonestare, quod per Meldensem Episcopum, cujus librum tali testimonio se ornaturum promississet, hoc illi non liceret: nihilo secius postquam ab hoc Praesule notata emendasset Fenelonius, professum eum esse, se quod in libro ipso desideret, non habere. Addidisse eum, sibi non videri, quod Fenelonius contradicat Bossueto. Et recte quidem, inquit Noster; hoc enim sibi plane non fuisse constitutum. Non abnuat, adjecisse Parisiensem Praesulem, nolle se ut Fenelonii liber prius prodiret quam Bossueti: nec se ullo modo repugnasse ait; aut penes ipsum Archiepiscopum Parisiensem hoc stetisse, quominus hoc factum fuerit: saltem sibi hoc imputari non posse, cum se absente, permittente autem Archiepiscopo Parisiensi, liber iste fuerit publicae luci expositus. Ostendisse quoque se librum istum, jussu Archiepiscopi Parisiensis, Piroto, censori acerrimo, & una cum eo librum perlegisse; hunc autem itidem calculo suo omnia approbasse.

Hac

Hæc omnia postquam prolixius deduxit, concludit inde, ab omni veritatis specie abhorrere *εγκλημα* Bossueti asserentis, librum hunc ad Guyonix defensionem unice fuisse comparatum. Namque si tale, quid sibi constitutum fuisset, sine summa imprudentiæ nota, aut Archiepiscopi Parisiensis, aut Piroti censuræ hunc librum se subjecturum non fuisse: cum uterque doctrinam Guyonix probe habuerit perspectam, neuter quoque illorum favere huic forminx dici possit.

Cap. VII.

Reliqua nunc unico fasce complectitur Auctor Illustrissimus. Per Bossuetum scilicet stetisse docet, ut in bellum aliquod lis ista eruperit: Bossuetum ad Regem accessisse refert, veniamque ab eo vultu ad tristitiam composito pœnitentiamque præferente petiisse, quod hucusque Fenelonii fanaticismum non detexerit, & ita Regem in se concitare voluisse: Bossuetum in culpa fuisse, quod in ipsa herba, quod ajunt, lis ista non fuerit oppressa. Fatetur, se litteras hæc de re ad Papam dedisse, sed fecisse se id jussu Regis, adeoque id sibi vitio verti non posse. Ut vero colloquium detrectaret, justas omnino sibi fuisse causas. Palam enim professum esse Bossuetum, in hoc colloquio nullo modo de doctrina disputandum esse: errores enim Fenelonii jam esse manifestos, ut nulla disputatione opus sit. Iniquum ergo fuisse Bossuetum inde concludit, qui tale colloquium obtulerit, in quo Fenelonius convictus jam, priusquam explicare aut defendere sententiam posset, retractare solum placita sua & palinodiam canere deberet. Et nihilo secius tamen se non plane respuisse colloquium, sed certis legibus descendere in istud voluisse, modo doctrinæ examen ab Archiepiscopo Parisiensi, Tronsomo, & Piroto, prout inter illos convenisset, susciperetur. Addit se & aliam viam proposuisse, scriptis scilicet privatis per succinctas quæstiones & responsiones litem componendi: & acceptasse quoque eam initio Bossuetum, ast mox eum mutasse sententiã, & ut in colloquio retractaretur, voluisse. Per se itaque nullo modo stetisse inde colligit, quo minus lis hunc in modum composita fuerit, culpamque omnem scandalumque in Bossuetum recidere. Sed mittimus cetera, quæ ejusmodi sint, ex allatis facile intelligitur. Finit, reponendo nonnulla ad ea, quæ de motibus variis animorum, post libri a Fenelonio editi publicationem, ortis narraverat, & quæ Bossuetus ei objecerat, in illum retorquet.

* * * * *

ACTA ERUDITORUM

*Publicata Lipsiæ
Calendis Aprilis, Anno M DC XCIX.*

REMARQUES SUR LA REPOSE A LA RELATION
SUR LE QUIETISME &c.

i. e.

DN. JACOBI BENIGNI BOSSUETI ANIMADVERSIONES
*in Responsum Dn. Archiepiscopi Cameracensis ad Rela-
tionem de Quietismo.*

Bruxellis, apud L. Marchant, 1698. 12. pl. 12.

Est hæc contentionum & controversiarum, quæ a viris eru-
ditis agitantur, indoles, ut vehementius incitati a doctrinæ
capitibus mox dilabantur ad facta, & quæ ad invidiam al-
teri faciendam pertinent, sedulo congerant atque conve-
ntent. Quo cum ventum est, in infinitum contentio abit,
nec ullus ejus finis, aut exitus apparet. Ejusdem rei exemplum nunc
præbent illustrissimi doctissimique Præsules, qui in bellum hoc sacrum
exarserunt, cujus originem tum ex Bossueti Relatione de Quietismo,
tum ex Fenelonii ad eam Responso prolixè satis mensè nupero Martio
exposuimus. Superest itaque, ut nunc, promissi memores, quid
Fenelonio Bossuetus reposuerit, paucis indicemus. Fenelonii enim
vestigia in præsentibus, quas exhibemus, Animadversionibus relege-
re, & summo studio cuncta sibi aut objecta, aut exprobrata, discutere
non dubitavit Bossuetus: dubiumque nullum est, quin multa reponere
iterum Fenelonius possit, ad quæ rursus quæ regerat, Bossueto non
sunt defutura. Nobis, si multa iterum hac de re commemorare velle-
mus, verendum esset, ne Lectorum abuti patientia videremur.
Namque ad alios ex ejusmodi disceptatione parum redundat emolu-

T

menti:

menti: contra tardium facile omnibus afferre potest, præsertim iis, qui odii & amoris vacui sua non adeo referre credunt, quis ex hoc certamine superior evadat. Atque hæc sola ratio est, cur hunc librum indicasse solum nobis sufficiat. Nec enim ambigimus, quin ex præcedentibus, quodnam & hujus argumentum sit, & quamnam contentionis hujus sint capita, cognosci affatim possit. Eo, quod præcipuum est, redit: Bossuetus denuo affirmat atque inculcat, Fenelonium Guyoniæ esse defensorem: distinctionem vero, qua a sensu libri discernitur sensus Auctoris, esse inauditam, & ita comparatam, ut quævis, quantumvis absurda, hoc modo aut defendi aut excusari queant, aut saltem caligo imperitioribus affundi possit. Fenelonius autem, cum se Guyoniæ defensorem esse neget, saltem eo sensu quo hoc intelligit Bossuetus, hanc autem distinctionem approbet, palam est, ab utroque eadem sæpius necessario esse repetenda. Atque in ceteris eodem modo se res habet, quæ eo libentius prætermittimus, quo difficilius est, in ejusmodi quæstionibus, a cujus partibus stet veritas, dijudicare.

* * *

Vixdum hæc scripseramus, Lector Benevole, quando Romani Pontificis Bulla, qua Archiepiscopi Cameracensis de Sententiis Sanctorum circa vitam interiorem liber, qui tantis in Ecclesia Romana contentionibus occasionem præbuit, damnatur ac proscribitur, ad manus nostras pervenit. Equidem num lis omnis sublata nunc ac sepulta censeri debeat, nostrum non est arbitrari. Dubitandum enim fortasse, num propositiones illas XXIII, quæ in Bulla Pontificia damnantur ac reprobantur, omnes atque universas pro suis agniturus sit Cameracensis Præsul. Certe, ut obiter hoc unum moneamus, propositionem duodecimam, quam & nos iisdem fere, imo mollioribus verbis (pro simpliciter enim, ut in Bulla legitur, posuimus *tantisper*) in Actis nostris mense Junio anni superioris pag. 272, lin. 28 sqq. ex libro Archiepiscopi excerptam exhibueramus, a mente Autoris esse alienissimam, dudum in Scheda admonitoria, quam nupero mense Januarii pag. 28 sq. cum Benevolo Lectore communicavimus, Illustrissimus Præsul, aut quicumque alius, certe assecla ejus, schedæ autor fuit, diserte professus est. Verum quicquid ejus sit, cum institutum utique Pontifici Romano fuerit, controversias tanto fervore agitatae su-

pre-

prema auctoritate decidere, nos saltem, Bullam ipsam Actis nostris inferuisse contenti, tot libellis, qui (præter illos, quos in Actis nostris anno superiore pag. 268. 278. 281. 476, & hoc anno pag. 20. 22. 24. 132. 139. 145 memoravimus) in utramque partem editi hactenus fuerunt, consueto studio recensendis videmur nobis posse supersedere. Nec rem ingratam tamen Lectori facturos nos arbitramur, si istorum, quorum quidem ad nos pervenit notitia, nec recensus tamen in Actis his comparet, indiculum qualemcunque hic exhibeamus; quem Bulla supra dicta, eaque integra, neculla parte mutilata, immediate sequetur.

Instructio Pastorale de Monseigneur l' Archevêque de Paris sur la perfection Chrétienne, & sur la vie intérieure, contre les illusions des faux Mystiques. A Paris, chez Louis Joffe, 1697. 4. Conferatur Diarium Eruditorum (Le Journal des Sçavans) Parisienſe, 1698. p. 57. 344.

Illuſt. D. Archiepiſcopi Ducis Cameraceniſis Epistoſa quatuor ad Illuſt. D. Archiepiſcopum Pariſienſem Ducem ac Patrem Francia, circa hujus de Vita interiore Inſtructionem Pastoraſem. in 8.

Reponſe de Monſ. l' Archeveſque de Paris aux quatre Lettres de Monſ. l' Archeveſque de Cambray. A Paris, chez François Muguet, 1698. 4. Conf. Diarium Paris. 1698. p. 255.

Divers Ecrits ou Memoires sur le livre intitulé: Explication des Maximes des Saints &c. Par M. Bossuet Evêque de Meaux &c. A Paris, chez Jean Anisson, 1698. 8. Conf. Diarium Paris. 1698. p. 155.

Observations d' un Theologien sur un Livre de M. De Meaux, intitulé Divers Ecrits ou Memoires. in 12.

Reponſes de M. l' Archeveque de Cambray à la Declaration de M. l' Archeveque de Paris, de M. l' Evêque de Meaux, & de M. l' Evêque de Chartres. 1698. 12. Conferantur Acta nostra, 1698. pag. 278.

Lettres de M. l' Arch. Duc de Cambray a M. l' Evêque de Meaux, in 8.

Reponſe de M. l' Evêque de Meaux à quatre Lettres de M. l' Archeveſque Duc de Cambray. A Paris chez Jean Anisson, 1698. 8. Conf. Diar. Paris. 1698. p. 274.

Lettres de M. l' Arch. D. de Cambray, pour servir de Reponſe à celle de M. l' Ev. de Meaux, in 8.

Lettre Pastorale de Monseigneur l' Evesque de Chartres au Clergé de son Diocese, sur le Livre intitulé: Explication des Maximes des Saints, & sur les explications différentes que M. l' Archevesque de Cambrai en a donné. A Paris, chez Antoine Dezallier, 1698. 4. Conf. Diar. Paris. 1698. p. 344.

De Nova Quaestione. Tractatus tres. I. Mystici in tuto. II. Schola in tuto. III. Quietismus redivivus. Auctore Jac. Ben. Bossuet, Episcopo Meldensi, Comite Constoriano &c. A Paris, chez Jean Anisson, 1698. 8. Confer. Diar. Paris. 1698. p. 433.

Lettre de M. L' Arceve. de Cambrai à M. L' Ev. de Meaux, pour repondre à son traité Latin intitulé Mystici in tuto. Sur l' Oraison passive. in 8.

Lettre du même à le même, pour repondre à son traité Latin intitulé Scholastici in tuto. Sur la Charité. in 8.

Reponse de M. L' Archv. D. de Cambrai à l' Ecrit de M. L' Ev. de Meaux, intitulé Quæstiuncula. in 8.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI INNOCENTII DIVINA Providentia Papa XII Damnatio & Prohibitio Libri Parisiis anno M DC XCVII impressi, cui titulus: Explication des Maximes des Saints sur la vie intérieure.

Romæ, ex typographia Rev. Camerae Apostolicæ. A. 1699.

INNOCENTIUS PAPA XII

ad perpetuam rei memoriam.

Cum alias ad Apostolatus nostri notitiam pervenerit, in lucem prodiiſſe Librum quemdam Gallico idiomate editum, cui titulus: *Explication des Maximes des Saints sur la Vie intérieure, par Messire Francois de Salignac Fenelon, Archevêque Duc de Cambrai, Precepteur de Messieurs les Ducs de Bourgogne, d' Anjou, & de Berry. à Paris chez Pierre Auboin, Pierre Emery, Charles Clouſier, 1697; ingens vero subinde de non sana libri hujusmodi doctrina excitatus in Galliis rumor adeo percrebuerit, ut opportunam Pastoralis vigilantia nostræ opem efflagitaverit; Nos eundem Librum nonnullis ex venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, aliisque in sacra Theologia Magistris, mature, ut rei gravitas postulare videbatur, examinandum com-*

commisimus. Porro hi mandatis nostris obsequentes, postquam in quamplurimis Congregationibus varias propositiones ex eodem libro excerptas diuturno accuratoque examine discusserrant, quid super earum singulis sibi videretur, tam voce quam scripto nobis exposuerunt. Auditis igitur, in pluribus itidem coram Nobis desuper actis Congregationibus, memoratorum Cardinalium, & in sacra Theologia Magistrorum, sententiis; Dominici gregis Nobis ab æterno Pastore crediti periculis, quantum Nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, motu proprio, ac ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, Librum prædictum, ubicumque & quocumque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione, hucusque impressum, aut in posterum imprimendum; quippe ex cujus lectione & usu fideles sensim in errores ab Ecclesia Catholica jam damnatos induci possent, ac insuper tanquam continentem Propositiones, sive in obvio earum verborum sensu, sive attempta sententiarum connexionem, temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, in praxi perniciosas, ac etiam erroneas respective; tenore præsentium damnamus, & reprobamus, ipsiusque Libri impressionem, descriptionem, lectionem, retentionem, & usum, omnibus & singulis Christi fidelibus, etiam specifica & individua mentione & expressione dignis, sub poena excommunicationis per contrafacientes ipso facto absque alia declaratione incurrenda, interdiciamus & prohibemus. Volentes, & Apostolica auctoritate mandantes, ut quicumque supradictum Librum penes se habuerint, illum statim atque præsentem litteræ ei innotuerint, locorum Ordinariis, vel hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, tradere ac consignare omnino teneantur. In contrarium facientibus, non obstantibus quibuscumque &c.

Cæterum Propositiones in dicto libro contentæ, quas Apostolici censura iudicii, sicut præmittitur, configendas duximus, ex Gallico idiomate in Latinum versæ, sunt tenoris qui sequitur; videlicet

I. *Datur habitualis status amoris Dei, qui est Charitas pura & sine ulla admixtione motivi proprii interesse. Neque timor pœnarum, neque desiderium remunerationum, habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam.*

I 3

II

II. *In statu Vita contemplativa, seu unitiva, amittitur omne motivum interessatum timoris & spei.*

III. *Id quod est essenziale in directione Anima, est non aliud facere, quam sequi pedetentim gratiam, cum infinita patientia, precautione & subtilitate. Oportet se intra hos limites continere, ut finatur Deus agere, & nunquam ad purum amorem ducere, nisi quando Deus per unionem interiorum incipit aperire cor huic verbo, quod adeo durum est animabus adhuc sibi met affixis, & adeo potest illas scandalizare, aut in perturbationem conjicere.*

IV. *In statu sanctæ indifferentia Anima non habet amplius desideria voluntaria & deliberata propter suum interesse; exceptis iis occasionibus, in quibus toti sua gratia fideliter non cooperatur.*

V. *In eodem statu sanctæ indifferentia nihil nobis, omnia Deo volumus. Nihil volumus, ut simus perfecti & beati propter interesse proprium; sed omnem perfectionem ac beatitudinem volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res istas, impressione sua gratia.*

VI. *In hoc sanctæ indifferentia statu nolumus amplius salutem, ut salutem propriam, ut liberationem aeternam, ut mercedem nostrorum meritorum, ut nostrum interesse omnium maximum; sed eam volumus voluntate plena, ut gloriam & beneplacitum Dei, ut rem quam ipse vult, & quam nos vult velle propter ipsum.*

VII. *Derelictio non est nisi abnegatio, seu sui ipsius renunciatio, quam Jesus Christus a nobis in Evangelio requirit, postquam externa omnia reliquerimus. Ista nostri ipsorum abnegatio non est, nisi quoad interesse proprium. Extrema probationes, in quibus hac abnegatio, seu sui ipsius derelictio, exerceri debet, sunt tentationes, quibus Deus emulator vult purgare amorem, nullum ei ostendendo perfugium, neque ullam spem quoad suum interesse proprium, etiam aeternum.*

VIII. *Omnia sacrificia, qua fieri solent ab Animabus quam maxime desinteressatis, circa earum aeternam beatitudinem, sunt conditionalia. Sed hoc sacrificium non potest esse absolutum, in statu ordinario. In uno extremarum probationum casu hoc sacrificium fit aliquo modo absolutum.*

IX. *In extremis probationibus potest Anima invincibiliter persuasum esse, persuasione reflexa, & qua non est intimus conscientia fundus, se juste reprobata esse a Deo.*

X.

X. *Tunc Anima, divisa a semetipsa, expirat cum Christo in cruce, dicens: Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me! In hac involuntaria impressione desperationis, conficit sacrificium absolutum sui interesse proprii, quo ad aeternitatem.*

XI. *In hoc statu Anima amittit omnem spem sui proprii interesse: sed nunquam amittit in parte superiori, id est, in suis actibus directis & intimis, spem perfectam, qua est desiderium desinteressatum promissionum.*

XII. *Director tunc potest huic Anima permittere, ut simpliciter acquiescat iactura sui proprii interesse, & iusta condemnationi, quam sibi a Deo indictam credit.*

XIII. *Inferior Christi pars in cruce non communicavit superiori suas involuntarias perturbationes.*

XIV. *In extremis probationibus, pro purificatione amoris, fit quadam separatio partu superioris Anima ab inferiori. In ista separatione actus partu inferioris manant ex omnino caca & involuntaria perturbatione: nam totum, quod est voluntarium & intellectuale, est partu superioru.*

XV. *Meditatio constat discursivis actibus, qui a se invicem facile distinguuntur. Ista compositio actuum discursivorum & reflexorum est propria exercitio amoris interessati.*

XVI. *Datur status Contemplationis adeo sublimis, adeoque perfecta, ut fiat habitualis; ita ut quoties Anima actu orat, sua Oratio fit contemplativa, non discursiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejusque actus methodicos.*

XVII. *Anima contemplativa privantur intuitu distincto, sensibili, & reflexo Jesu Christi, duobus temporibus diversis: primo, in fervore nascente earum contemplationis; secundo, Anima amittit intuitum Jesu Christi in extremis probationibus.*

XVIII. *In statu passivo exercentur omnes virtutes distincta, non cogitando quod sint virtutes. In quolibet momento aliud non cogitatur, quam facere id quod Deus vult: & amor zelotypus simul efficit, ne quis amplius sibi virtutem velit; nec unquam fit adeo virtute praeeditus, quam cum virtuti amplius affixus non est.*

XIX. *Potest dici in hoc sensu, quod Anima passiva & desinteressata nec ipsum amorem velit amplius, quatenus est sua perfectio & sua
feli.*

felicitas ; sed solum quatenus est id , quod Deus a nobis vult .

XX. *In confitendo debent Anima transformata sua peccata detestari , & condemnare se , & desiderare remissionem suorum peccatorum ; non ut propriam purificationem , & liberationem , sed ut rem quam Deus vult , & vult nos velle propter suam gloriam .*

XXI. *Sancti Mystici excluderunt a statu Animarum transformatarum exercitationes virtutum .*

XXII. *Quamvis hac doctrina (de puro Amore) esset pura & simplex perfectio Evangelica , in universa traditione designata ; antiqui Pastores non proponebant passim multitudini justorum , nisi exercitia amoris interessati eorum gratia proportionata .*

XXIII. *Purus amor ipse solus constituit totam vitam interiorum , & tunc evadit unicum principium , & unicum motuum omnium alicuius , qui deliberati & meritorii sunt .*

Non intendimus tamen per expressam Propositionum huiusmodi reprobationem alia in eodem libro contenta ullatenus approbare. Ut autem eadem presentes litteræ omnibus facilius innotescant, nec quisquam illarum ignorantiam valeat allegare; volumus pariter, & auctoritate præfata decernimus, ut illæ ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, ac Cancellariæ Apostolicæ, nec non Curia generalis in Monte Citorio, & in acie Campi Floræ de Urbe, per aliquem ex Cursoribus nostris, ut moris est, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur; ita ut sic publicatæ omnes & singulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac si unicuique illorum personaliter notificatæ & intimatæ fuissent: utque ipsarum præsentium litterarum transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides, tam in iudicio, quam extra illud, ubique locorum habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, die XII Martii, anno Christi MDC XCIX, Pontificatus nostri octavo.

J. F. Card. Albanus.

Anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi 1699, Indictione septima, die vero 13 mensis Martii, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Innocentii Divina providentia

MENSIS APRILIS A. M DC XCIX. 153

tia Papa XII, anno ejus octavo, supradictum Breve affixum & publicatum fuit ad vultus Basilicae Principis Apostolorum, Magnae Curiae Innocentianae, in acie Campi Flora, ac aliis locis solitis & consuetis verbis, per me Franciscum Perinum, ejusdem Sanctissimi D. N. Papae Cursorem.

Sebastianus Vafellus
Mag. Curs.

SCRIPTORUM ECCLESIASTICORUM HISTORIA LITERARIA. Pars altera, &c. Autore GUILIELMO CAVE SS. Th. Prof. Canonico Windesoriensi.

APPENDIX AD HISTORIAE LITTERARIAE PARTEM SE-
cundam, Auctore R. G.

Accedunt ad calcem operis Dissertationes tres. 1 de Scriptoribus Ecclesiasticis incertae aetatis. 2 de Libris & officiis Ecclesiasticis Graecorum. 3 de Eusebio Casariensis Arianismo adversus JO. CLERICUM.

Londini, apud R. Chiswell, 1698. fol. Alph. 8. pl. 13.

INsignes, quos in rei litterariae, & ecclesiasticae potissimum emolumentum, Max. Rev. Caveus exantlavit, labores, prolixius a nobis, cum priorem Historiae ejus litterariae partem recenseremus (*in Actis anni XC p. 76*) celebrati, dudum ipsi missionem impetrasse videbantur, post partas tot praeclearas ad oreas istius militiae generi non amplius, adstringendo. At summa animi ad juvandas ornandasque litteras haec propensio & assidua amicorum, secundas curas ad perpoliendam Historiam Litterariam exigentium preces, ne quicquam obstitente sive senio, sive infirma corporis valetudine, Viro doctissimo persuaserunt, ut vastum istud pelagus denuo ingressus, omnia studiosissime conquiret. quae ad semel a se instrui coeptum gazophylacium illustrandum perficiendumque, aliquid adjumenti polliceri videbantur, Hinc altera Historiae Litterariae pars, quam praemanibus nunc habemus, enata illi fuit; in qua eadem qua olim methodo, ab ipsis Christi Apostolorumque temporibus exorsus, & scriptores antea praetermissos, quorum partem longe maximam Anonymi constituunt, in

||

pri-

priore parte penitus neglecti, recensuit: & illa largissime supplevit, quæ de cognitis antea sibi Scriptoribus in parte priori attulerat, quorum inedita scripta diligenter imprimis ex catalogis celebrium in Europa Bibliothecarum, quales Bodlejana, Cottoniana, Lugduno-Batava, Regia Parisiensis, Cæsarea Vindobonensis & aliæ, enumeravit. Ne autem exiguum esse putes, quod novus hic Viri, laudibus nostris majoris, labor tibi præstitit, sexcentis minimum Scriptoribus novis, eisq; maximam partem satis hac nostra ætate obscuris, lucem eum restituisse scias; novarum vero de antea ab eo commemoratis observationum quis numerum valeat inire? Nec tamen hic indefessa ejus substat industria, sed cuius seculo historica Conciliorum omnium tam generalium quam particularium notitia accessit: in qua concinnanda non Labbeo-Cossartianos tantum Conciliorum tomos, quos & in tempore cujusvis concilii semper, nisi ubi manifesta ratio aliud suaderet, secutus fuit, consuluit; sed Collectanea quoq; cujusvis gentis synodica, Armenica nimirum a Clemente Galano, Britannica ab H. Spelmanno, Gallica a Sirmondo, Hispanica a Loaisa & Ferdinando Mendoza publici juris facta: ea quoque curatius in tabulas redacturus, quæ ab Illustrissimo Cardinali de Aguirre publicæ luci nuper exposita fuerunt, si in tempore copia eorum fieri ipsi potuisset. Quamvis ne sic quidem pati potuerit, ut nullum plane ex vastissimo opere isto ad Historiam suam litterariam redundaret emolumentum: ea enim quæ ad Scriptores Hispanos pertinentia, in magnis istis Conciliorum Hispaniæ voluminibus pariter ac in Nic. Antonii Bibliotheca Hispana Vetere, ejusdem Ill. Cardinalis auspiciis haud ita pridem edita, occurrunt, sub addendorum titulo huic operi suo Caveus subtexit.

Et ista quidem libri generatim spectati ratio; per singula autem ire nec genius ejus, nec institutum nostrum pati videtur. Ne nimis tamen breves in præstantissimo opere nos esse aliquis conqueratur, quid passim doctissimus Autor, contra alios viros doctos, qui subinde ipsum vellicarunt, vel alia ratione a veritate aberrarunt, monuerit, exponere, selectasque quasdam ejus observationes speciminis loco adducere placet. Inter adversarios ejus Casimirus Oudinus est, cui tamen ultra minas hactenus progredi datum non fuit, nec forsitan in his spargendis liberalis adeo fuisset, nisi leoni mortuo insultari sine periculo posse credidisset. Cum enim in Epistola de ratione studiorum suo-

suorum scriberet se, ceteros inter Cavum, pluribus in locis contra se in *Historia Scriptorum Ecclesiasticorum insurgentem, ea ratione correxisse, ut si viveret nunc, sententia sua minus iniquus futurus, nec temere, quae nescivit, condemnaturus esset*: eundemque de *Bonaventura & Thoma Aquinate jejune & aride egisse* quereretur; fatis suis Caveum nostrum jam concessisse existimabat. At vivit per Dei gratiam insigni Reipublicae litterariae emolumento Vir doctissimus, atque Oudino, melioribus Ecclesiae temporibus intentus, quæsitam in Bonaventuris Thomisque & aliis sequiorum seculorum recrementis gloriam non invidens, causas tamen indicat. quæ sævas adeo Oudini iras provocarunt, Nimirum plagii litterarii reum se peragi passim a Caveo, Vir ille bonus ægre tulerat: licet paucula fuerint ex infinitis, quæ ab illo ex Miræo, Vossio, Labbeo, aliisque; per integras quandoque paginas in Supplementum suum Bellarminianum translata esse, ne levissima quidem eorum, quorum plumis se ornaverant, facta mentione, Caveus ostendit. Daniëlem Larroquanium, in Præf. ad Parentis sui Adversaria, vitio sibi vertisse miratur, ommissum, inter cetera antiquorum loca, Lactantii de Romano Petri Episcopatu testimonium, quod insigne plane in libro ejus de mortibus Persecutorum extat. In appendice enim ad vitam S. Petri, ubi ex instituto veterum suffragiis illum Petri Episcopatum fulsit, diserte se monuisse ait, se hujus rei testes Origene juniores allegare nolle, ac proinde Cypriani, Arnobii, Lactantii, Eusebii, Athanasii, Epiphani, Ambrosii, Optati, Hieronymi, Augustini aliorumque loca a se sciente volenteque; prætermissa fuisse. Temere autem etiam Pearsono hanc dicam a Larroquano scribi ostendit, ut pote qui in Dissert. de serie Romanorum Pontificum c. 7 num 4 testimonium Lactantii diserte allegaverit. Autorem Gallum, qui in dissert. de legione Thebæa doctiss. Virum erroris redarguerat, quod apud Concilium Valentinum seculo VII celebratum, Cæsarium, Arelatensem Episcopum, in Pelagianismi suspicionem adductum fuisse scripserat, erroris convincit ipse. Cypriani, qui Cæsarii fuit Diaconus vitamque ejus consignavit, autoritate id affirmaverat Caveus, at nullam eam esse statuit Autor Gallus, nullumque esse Concilium istud, cum nulla ejus in editis conciliorum tomis tria tantum Concilia Valentina, anno 374, 684 & 855 celebrata memorantur, mentio habeatur, existimat. Verum monet doctissimus Caveus, multa a Scriptoribus Ecclesiasticis memorari Concilia, quorum in

editis Conciliorum tomis nec vola superfit nec vestigium. Imo habere etiam Concilium Valentinum anni 530, de quo controversia ipsi mota fuit, locum in editione Conciliorum Labbeana T. IV Col: 1678, miratur non observasse adversarium, qui oculatus adeo videri cupiat. Quem sine omni etiam causa Cypriani rejicere auctoritatem, scriptoris cui prudentiæ pariter ac elegantix laudem ipsemet derogare non audeat, observat. Quod enim impostorem forsitan Cypriani personam induisse ait, id suspicionem esse nullo tibicine subnixam, simpliciterque adeo rejiciendam, Caveus noster censet. At illum vix condonandum Critico Gallo errorem esse arbitratur, quod Cyprianum Cæsarii Diaconum cum Cypriano Episcopo Tholonensi confundit, qui Concilio II Arausicano subscripsit, quemque Cæsarius ad Synodum istam Valentinam, de qua sermo hactenus fuit, ablegavit. Diverfos enim fuisse eos, ex ipsa Cæsarii Vita liquido constare, & pluribus docere Carolum Cointum T. I. p. 620, monet. A doctissimo Whartono frustra etiam se (*in Auct. ad Hist. Dogm. Usser. p. 377.*) peti, eo quod in recensendis Ælfrici scriptis, Grammaticam ejus & Lexicon Latino-Saxonicum operibus illius ineditis accensuisset, quæ dudum a Somnero evulgata esse Whartonus existimat, docet. Edidisse enim quidem Somnerum Ælfrici Grammaticam & Glossarium ad finem Glossarii sui Oxonii anno 1659, at plane diversum ab edito Ælfrici Glossarium extare MS. in Bibliotheca Cottoniana & D. Joannis Oxon. quod norint omnes qui in studiis istis hospites non sunt, & diserte monet Hiccius in Catalogo librorum septentrionalium Grammaticæ suæ Anglo-Saxonice subjuncto.

Jam non prolixi erimus in recensendis iis, quæ ad castigandum Schelstratium, XXV annorum Episcopatum Petrum Romæ obisse defendentem: Dodwellum ab Eusebio profecta esse, quæ in Hieronymiano Chronico de illo Petri Episcopatu habentur, existimantem: Dallæum & Larroquanum auctoritatem epistolæ Polycarpi impugnantes: Tenzelium, cujus, communem ei cum Dallæo, sententiam, de epistola illa ab interpolatore Ignatiano interpolata, nuper quoque pro more suo eruditissime denuo refutavit Max. Reverendus Ittigius noster, in Cap. X Appendicis Dissertationis de Hæresiarchis, attulit. Nec ea fusius persequemur, quæ contra Masrichtium, Canones antiquitus in Diptycha relatos esse statuentem: contra Guido-

nem

nem Fabricium Boderianum; Severi Antiocheni librum de ritibus Baptismi & S. Synaxeos, apud Cyros Christianos receptis, Severo Alexandrino tribuentem: contra Baronium & Binium, œcumenicam Concilii Constantinopolitani IV, quod Trullanum etiam & Quini-sextum appellatur, auctoritatem negantes: contra Lambecium, duos nobis Athanasios, quorum juniori nonnulla sublestæ fidei, in Synodo Nicæna II allegata, tribuat, perperam cudentem: contra Cangium; apud Cedrenum in numero Episcoporum qui Concilio Constantinopolitano V interfuerunt, vitium esse, & λή pro τλή legi jubentem: contra Tollium περιβλεπτον μονήν, cœnobium illustre vertentem, cum Περιβλεπτος nomen proprium cœnobii, in quo Euthymius Zigabenus quondam floruit; fuerit; & ejusdem Euthymii Damnationem Messalianorum, a se inter Insignia Itineris Italici editam, pro appendice Panopliæ ejus habentem; quam oratiunculam potius in solerini quadam panegyri recitatam esse, ex præfatione & peroratione Caveus colligit, eaq; occasione datam a nobis in Actis Erud. anni 1696 p. 299 fidem de edendis Capitibus hæreseos Massalianorum urget, quam dudum liberassemus, nisi aliis omnibus potius obstetricantes manus porrigerent Bibliopolæ; quæ causa etiam est, cur Procopii Gæzi Commentarius in Heptateuchum & Canticam; quem Græce ac Latine eum notis a Clarissimo Oleario nostro publicæ luci expositum propediem iri Caveus suo loco memorat, prælo licet paratus ad hucdum prematur) aliosque disputat. Ea verò paulo distinctè magis repetere nobis liceat, quæ contra doctissimos Viros Humphredum Hodium, & Chr. Wagnerum quondam cheu! nostrum de Malala & Genesis Chronographis accuratissime observavit. Seculi IX Scriptorèm Malalam esse Hodium defenderat; at Justiniano Seniore imperante & paulo post eam floruisse Caveus existimat, eamque sententiam olim etiam Chilmeadus, qui primus de Malala edendo cogitavit, amplexus fuerat. Argumenta illius rei ipsi sequentia sunt, Primum quod in MS. codice Baroceiano, unde descriptum Malalæ Chronicon fuit, pauca tantummodo in fine plagulæ desint: unde merito colligatur, autorem ultra Justiniani obitum historiam suam non multum produxisse. Quod enim dicitur, potuisse alteram hujus historię partem extare, quæ invido fato perierit, id gratis & sine ullo idoneo argumento affirmari. Deinde in describendis Imperatoris

Justinianitemporibus Malalam, in ceterorum Imperatorum rebus exponendis brevisimum, copiosum adeo esse, & tam solícite singulas rerum circumstantias persequi, ut dubium non sit, eum illis, præcipue quantum ad ultima Justiniani tempora, quæ prolixissime describit, interfuisse. Nec obitare, quod nunquam Malala de rebus istis tanquam a se visis loquatur, aut sui familiæque suæ mentionem injiciat; fieri enim hoc aliorum summorum Historicorum exemplo: multo minus, quod ad acta civitatis publica aliquando provocet; id enim facere etiam eum qui rebus interfuit, ad majorem dictis suis conciliandam fidem posse. Tertio nunquam Malalam, in Justiniani rebus versantem, autores rerum a se traditarum allegare, quod semper faciattamen in decessorum ejus historia; cujus rei nulla alia ratio reddi possit, quam quod res illas vel ipse viderit, vel ex recenti memoria acceptas tradiderit posteris. Quarto a Joanne Damasceno, qui circa annum DCCXXX claruit, diserte citari Chronographiam Malalianam in Orat. III de Imagin. p. 776. Sed maxime obstat illi, quam Malalæ Caveus tribuit, ætati, quod Clementem & Theophilum, hunc seculi octavi, illum septimi scriptorem allegaverit. At unde, inquit Noster, de illa duorum istorum Chronographorum tam sera ætate constat? Clementem octavo seculo scripsisse, nullo alio fundamento nititur, quam quod Anonymus demonstrationum Chronographicarum autor, quem in Originum Constantinopolitanarum manipulo edidit Combesius, de statua quadam Theodosii M. agens, Clementem alleget dicentem, *similes variaque forma marmoreas statuas Constantini Constantii filii esse.* Ubi tamen, si Caveus audiendus est, per Constantinum Constantii filium non necessario, quod Combesius in notis vult, Constantinus Pogonatus, qui seculo VII imperavit, intelligatur, cum Magnum quoque Constantinum, *Κωνσταντίνον υἱὸν ἑ Καωνσταντίνου* appellent Theophanes p. 6. & ipse Malala p. 1. quod omnem argumenti illius vim penitus evertit. Quantum ad Theophilum a Malala citatum, verum quidem est, Abulpharajum Theophili cujusdã Chronographi meminisse, qui seculo VIII exeunte floruit, at illum eundem esse cum Theophilo a Malala allegato evinci nullo argumento potest. Atque observatiōe dignum Caveo videtur, quod Theophilum post Neronis tempora nunquam de rebus historicis Malala alleget. Cujus rei rationem, nullam reddi posse putat, si paulo ante VIII seculum absolutum ille vixisset,

xisset, historiamque suam ad Irenes Imperatricis tempora usque perduxisset. Probabilis itaque illi videtur Jo. Felli conjectura, qui statuit, Theophilum illum eundem cum Antiocheno Theophilo fuisse, librærum ad Autolyicum autore. Quemadmodum & Clementem putat eundem esse cum Clemente Historico apud Suidam memorato, historiæ Romanorum Regum & Imperatorum autore, quem seculo IV scripsisse inde colligit, quod Hieronymo cuidam, teste Suida, opus suum dedicaverit. Hieronymum enim illum eundem esse cum Presbytero Dalmata, qui scripsit Historiam SS. Patrum Ægypti, & circa annum 386 potissimum effloruit, persuasum habet. Fabulas denique & errores, in Malalæ opere obvios, argumentum contra ætatem ei a se assignatam suppeditare non posse, inde evincit, quod idem morbus alios quoque istorum, imo antiquiorum etiam temporum scriptores inavisse deprehendatur. Sed ut ad Genesium perveniamus, cujus Historiam Imperatorum Byzantinorum, Leonis Armeni, Michaelis Balbi, Theophili, Michaelis & Basilii Macedonis, nescio quod invidum fatum ex Bibliothecæ nostræ Paulinæ forulis in publicam lucem protrahere, & celeberrimum Bossium & doctissimum Wagnerum nostrum prohibuit; abjudicaverat ei Wagnerus Historiam illam manuscriptam, veros autores Georgium & Theophanem esse existimans. In hanc eum sententiam induxerant Jambis Olympii cujusdam, qui codicem hunc manu sua descriperat, calci operis subnexi. Illos satis corrupte scriptos, prout in codice representantur, hic exhibebimus:

Λεϊάδος ἀνὴρ ἄριστος ὡς ἐγὼ κρινῶ
 Γεωργίῳ τῷ Φημί καὶ Θεοφάνῳ
 τῶν χειρογράφων τῆσδε τῆσ βιβλῆ πάτερ
 Ἰωάννη σοὶ λάβε (vel ταύτης) φίλε Δουμῶν
 Δημοκαιοσαρείας τῆσ Ἀναζάρβησ.
 Ολύμπιος Ὀλύμπιος

Corruptissimos Jambos hocce esse vidit B. Wagnerus, esseque in iis nonnulla, quæ non satis intelligat, ingenue fassus est. Id tamen dubio carere existimavit, quod Georgium & Theophanem illi, Joannis τῶν χειρογράφων πρώτῳ καὶ δευτέρῳ Δικαιοσαρείας filios, historiæ illius autores prodant. Indeque suspicito ipsi subnata fuit, codici MS. Paulino ΓΕΩΡΓΙΟΥ nomen primum adscriptum fuisse, postea vero cum litteræ quædam hujus nominis evanissent, nonneminem lacunas ex-

pletu-

pleturum ΓΕΝΕΣΙΟΥ nomen efformasse. Verum quemadmodum nullæ diversæ manus vestigia conjecturam hanc probabilem reddunt, ita non dubitamus, veram esse Doctiss. Cavei sententiam, qui omnino Genesis opus istud vindicandum censet. Ejus rei ille argumentum habet fidem Joannis Scylitzæ Curopalatzæ, qui in præfatione operis sui, in editione Græco-Latina Parisiensi male omissa, sed in versione Latina, quæ Venetiis A. 1570 ab Jo. Bapt. Gautoreio prodiit, repræsentata, diserte Genesium inter Historicos Byzantinos recenset. Jambos vero, qui B. Wagnerum nostrum seduxerunt, advocato ad consilium ferendum Eduardó Bernardo, ita restituendos & explicandos esse Cayeus existimat:

Λόγιον ἀνὴρ ἄριστος ὡς ἐγὼ κρίνω,
 Γεωργίῳ τε Φημί καὶ Θεοδῶνι
 τῶν χειρογράφων, ὃ τῆσδε τῆς βίβλου πατὴρ,
 Ἰωάννη σοὶ λάβε, φίλε δαιμόνων,
 Ὅ τῶν προέδρων πρῶτος, ἀλλὰ καὶ ἴτης
 Διοκασαρείας τῆς Ἀναζάρβης. i. e.

Inter recentes Scriptores optimus quantum ego arbitror, Georgium, inquam (Syncellum) & Theophanem, chronologos, est hujus libri autor (Josephus Genesius.) Summe ergo tibi, Joannes, hoc opus, vir dilecte Deo, Presulum primus atque etiam Episcopus, sive Sacerdos Diocæsarea, quæ est Anazarba.

Supereft nobis hic ingens egregiarum observationum numerus, quarum mentionem hic facere volebamus, quales sunt, quas ad illustrandam Dodwelli sententiam, de posteriore epistola Barnabæ parte, quam (in *Diss. ad Iren. p. 56.*) διδασχὴν ejus esse opinatur, attulit: item quæ de Fl. Josephi testimonio, quo Christum ornavit, contra Tan. Fabricum: de laterculo catalogum operum Hippolyti exhibente, ex recentissimis Eduardi Bernardi, & Thomæ Gale, Deçani hodiç Eboracensis, conjecturis: de Palladio Historiæ Lausiæ autore, quem eundem cum autore libri de gentibus Indiæ & de Bragmanibus esse, ex codice Galeano, & loco quodam in Vita Chrysofomi pariter, ac libro illo de gentibus Indiæ obvio, conjicit: de Josepho Hypomnestici autore, quem librum accurate simul describit; de œcumenicæ Concilii Nicæni II autoritate, & allegatis in iis, pro cultu imaginum, Patrum testimoniiis: De Manichæis & Manetis scriptis, formulaque abjuratio-

nis

nis Manichæismi à Goaro (p. 885) pessime explicata, aliisque præclarissimis rebus monuit. Verum jam proluxiores fuimus, quam fert instituti nostri ratio; proinde inviti licet a jucundissimo opere discedere tandem aliquando cogimur. Cum tamen nostra culpa factum sit, ut ubi de Photio Vir doctissimus agit, dubitet an, quod fama publica tulit, in Gudiana Bibliotheca Lexicon ejus inveniatur, non possumus non, antequam id faciamus, certiora ea de re edocti, monere, omnino præstantissimum illum thesaurum, quem duo satis spissa volumina membranacea in fol. complectuntur, in Bibliotheca ista asservari.

At de Appendice pauca adhuc erunt dicenda. In illa suppleantur ea, quæ de seculo Wicleviano & Synodali in priori Historiæ Litterariæ parte doctissimus Whartonus commentatus fuerat. Atque eam quidem operam ipsemet Reipublicæ litterariæ servaturum jam spem fecerat, cum præmaturum fatum hoc pariter, ac alia ejus præclara molimina, antevereret. Succesit itaque ei in isto labore Robertus Gerius, Cavei nostri gener doctissimus, qui præterquam quod Scriptores aliquamultos a Whartono prætermittos observavit, in eo præcipue assiduum se præstitit, ut delitescentes passim in Bibliothecarum forulis ineditos scriptorum illius ætatis fœtus indicaret, atque conciliorum Synopsin utriusque seculi scriptoribus subtexeret.

Jam ad Dissertationes præclarissimo huic operi subjunctas deveniendum tandem, quarum prima de Scriptoribus Ecclesiasticis incertæ ætatis agit, quos non omnes quidem, sed selectos, nec ita facile obvios, alphabetico ordine digestos exhibuit, iis quoque omisiss, quos primæ Historiæ Litterariæ parti, post seculum VI imprimis, olim Autor inseruerat. Obscuro adeo illi quoad partem longe maximam sunt, ut vix quidquam, præter nomina & scripta eorum, annotare licuerit. De nonnullorum tamen ætate etiam, & dignitate quam in Ecclesia sustinuerunt, conjecturas suas proponere ausus fuit. Sic enim v.g. Philonem Rhetorem & Philosophum, cujus Historiam Ecclesiasticam Anastasius Sinaita laudat, eundem esse credit cum Philone Carpasii in Cypro Episcopo, de quo ad annum CCCC I proluxius egit. Hanc vero conjecturam suam egregie confirmari putat eo, quod Polybius Rhinocurorum Episcopus, posterioris partis Vitæ Epiphaniæ scriptor, cap. 49 discrete tradat, Philonem Carpasioten fuisse

κληρικὸν ἀπὸ ῥητόρων, cujus muneris, pariter ac Philosophi, in Ecclesia rationem luculente simul explicatam dedit.

Dissertationem secundam de libris & officiis ecclesiasticis Græcorum, non in doctorum, sed in juniorum *Φιλαρχαίων* gratiam se scripsisse Autor monet. Scopum sibi in ea illum præfixum, fuisse ait, ut cum Leo Allatus in gemina Diss. sua de Libris Ecclesiasticis Græcorum, potiores solummodo & usitatiores divinatorum officiorum libros uberiore vena persecutus fuerit, ipse minutiores etiam libellos, & particulares magni alicujus operis vel officii formulas & *διατάξεις*, sed summa brevitate percenseat. Quamvis autem Lectores facile ista, & longe plura, ex Lexicographis Ecclesiasticis, aliisque qui de his fufius scripserunt, petere queant, prodesse tamen hanc operam suam posse iis, qui libris ad hunc usum commodis destituti sunt, confidit. Quibus ut usum dissertationis hujus eo facillorem redderet, alphabetico ordine uti voluit.

Dissertatio tertia eruditionem ecclesiasticam summam undique spirans, Joanni Clerico est opposita. Ille enim in vita Eusebii Cæsariensis Tomo X Bibliothecæ Universalis p. 474 inserta, & nuper cum aliis quibusdam Patrum vitis, ab eodem Clerico, si Caveus audiendus est, pessimo fine concinnatis, Anglico idiomate Unitariis curantibus edita, acerbe satis Caveum vellicaverat, quod in Vitis Patrum pariter, ac in Historia Litteraria, Eusebium ab Arianismi hæresi immunem pronunciasset. Cumque inde occasionem nactus fuerit Clericus, fidem Cavei historicam in suspicionem adducendi, quod charitatis Christianæ parum observantes esse dixisset, qui dicam istam Eusebio scripserunt: & Eusebii, & suam causam agendam Vir doctissimus suscepit, prolixius quidem illam, hanc paucissimis. Sed de singulis accuratius dispiciendum.

Antiquam igitur esse de Eusebii Cæsariensis Arianismo suspicionem agnoscit, utpote quæ jam olim Athanasii, Eustathii Antiocheni, Marcelli Ancyran, Epiphani, Hilarii, Hieronymi, Antipatri Bostrensis, Patrum Concilii II Nicæni, & post illos Græcorum pene universorum sederit animis. Et quamvis recentioribus temporibus istam suspicionem mirum in modum augere conati fuerint Baronius, Eusebio ob suppeditata contra donationem Constantini tela iniquus, & Dionysius Petavius; operam tamen eos & oleum pariter ac Clericum

cum perdidisse existimat. Quod ut evidentissimum faciat, universæ huic disceptationi suæ fundamenti quasi loco subternit receptissimas duas inter Theologos veteres æque ac recentiores regulas, ad mysteria ista explicanda prorsus necessarias. Prima earum est: *in Personis S. S. & individua Trinitatis Pater tanquam fons & principium Deitatis considerandus est.* Altera: *si qua in scriptis Sanctorum Patrum occurrant dicta, qua Filium Patre minorem vel inferiorem facere videantur, vel ad subordinationem Filii ad Patrem, vel ad progressum ejus ex Patre ad condenda universa, vel denique ad τὴν κατὰ ἀρχαὶ οἰκονομίαν referenda sunt.* Primam harum regularum multis Patrum locis illustrat; posteriorem a Bullo & ipso Petavio orthodoxorum Patrum suffragiis abunde firmatam jam esse dieit. Ut tamen rem in tanto majori luce collocet, Patrum etiam, qui post Concilium Nicænum florere, orthodoxorum loca allegavit, quibus Patrem *μὲν οὐκ ἔστιν* esse agnoscere *διὰ τὴν ἐξ αὐτῆ γεννησιν*, & reliquas causas in regula allegatas. His factis, quinque theses Vir doctissimus proponit, ad istud negotium pertinentes, de quibus orthodoxam primum, dein Arianam, & denique Eusebianam sententiam exponit, ut pateat, utrum ad Arianos, an vero ad orthodoxos Eusebius propius accesserit. Prima thesis est: *D. N. Jesus Christus præter humanam, qua carne indutus, naturam, habet ut Dei filius revera divinam.* Luculenta sunt, quibus thesin hanc Eusebium amplexum esse probat, loca. Quem, si alicubi Patrem solum Deum esse pronunciet, non de essentia divina, sed de ingenito principio intelligendum esse, ex innumeris ipsius locis constare ostendit. Ad locum vero Eusebii ex epistola ejus ad Euphrationem ab Athanasio (*de Synodo Arimin. p. 683* & in Actis Concilii Nicæni II (*Act. VI. Col. 497*) citatum, quo Filium quidem *θεόν, ἀλλ' ἕκ ἀληθινὸν θεόν* esse dicit, respondet Noster, mutilatum eum esse. Suspicionem tamen esse, respexisse Eusebium ad verba Christi Joan. XVII, 3, quam conjecturam plane confirmant ea, quæ leguntur apud Eusebium contra Marcell. L. I. p. 27. Optime autem, quid sibi hujusmodi verbis voluerit, explicare ipsum Eusebium de Eccl. Th. I. 2. c. 23, Patrem nempe esse solum verum Filii fontem & originem, Filium Patris imaginem, hocque ipsum innuisse Servatorem loco Joannis allegato: similiterque istum locum etiam eum interpretari in Dem. Evang. L. V. c. 17. Secunda thesis est: *Divinam hanc naturam Pater ingenitus suo*

Filio dedit & communicavit; de qua pariter ac de tertia: *Quod nimirum hac essentia divina communicatio in sacra Scriptura, & a sanctis Patribus Filii generatio dicatur*, Eusebium orthodoxe sensisse, minori negotio probat. At paulo majore cum apparatu Eusebii ὁ ὁδοξίαν circa thesin quartam defendit. Dicit illa: *Essentiam divinam, quam Pater cum Filio communicat, ejusdem esse natura cum substantia Patris*. Eam vero ex animi sententia Eusebium amplexum non esse, multis eo persuasum fuit, quod ὁμοσίῳ vocem tam diu impugnaverit. At illud præjudicium ut removeat, disertissima primum loca Eusebii adducit, e quibus rem ipsam eum firmiter tenuisse constet. Deinde vero etiam illud urget, quod Eusebius fidei Nicænæ subscripserit, atque eo ipso & Arii dogmata condemnauerit, & ὁμοσίῳ vocem receperit. Hæitationis vero causam non aliam fuisse ostendit, quam quod illa voce Filium essentia divinæ partem dici arbitraretur. Superest quinta thesis, affirmans, *Patrem cum Filio suo divinam essentiam ab æterno communicasse*: quam postquam Eusebium docuisse clarissimis locis ejus evicisset, redit ad subscriptionem, qua Concilii Nicæni decreta, & inter ea ὁμοσίῳ vocem approbavit. Quam cum parum sinceram fuisse post Petavium Clericus ostendere nitatur, ex instituto Eusebii candorem defendendum suscepit, Eusebii epistola de fide ad Cæsarienses suos, quam nobis conservavit Socrates L. I. c. 8. H. E. & alii, in auxilium potissimum vocata, & veterum pariter ac recentiorum sententiis de ejus rebus gestis in Concilio allegatis. Commertium, quod cum Arianis Eusebio intercessit, exiguum admodum contra orthodoxiam ejus argumentum suppeditare, per se quemvis deprehendere posse arbitratur. Quomodo enim ab eorum colloquiis, in aula Imperatoris, ad quem Arianorum primipili confluere solebant, assidue versatus, abstinere penitus potuisset? Quid quod tegebant venenum homines callidi, nec facile nefanda mysteria sua proddebant. Σκληρὰ autem λόγῳ de Christi divinitate nonnunquam excidisse Eusebio, non mirum esse de homine Platonismo & Origenismo penitus imbuto, quem tamen orthodoxe sensisse evidentissima loca ejus evincant.

Hiscæ demonstratis, fundamentum Clerici, fidem suam historicam in dubium vocantis, sese evertisse Caveus arbitratur. Quam illibatam perstituram esse merito existimat, licet etiam detur Clerico, inc-

incertam & dubiam esse Eusebii *επιστολῶν*. Quæ enim culpa, defendere eum, cujus causam dudum Socrates, Theodoritus, Gelafius, Valefius, Montacutius & alii susceperunt? Panegyristam vero & Rhetorem Caveum in Vitis Patrum a se editis agere, ægre forsan Clericus probabit, qui nihil in iis affirmatum inveniet, quod optimis genuinæ antiquitatis testimoniis firmiter non innitatur.

CASPARIS ZIEGLERI, JCTI ET ANTECESSORIS QUONDAM WITTENBERGENSIS, Decisiones XXXI, in quibus casus quidam rariores subjectis rationibus deciduntur.

Lipsiæ, sumtibus Heredum Lanckisianorum, 1699, in 4.
Constant. i. alph. 4. plag.

Qui, dum viveret, de republica & civili & literaria meritis egregie fuit Zieglerus, is etiam post mortem de utraq; bene mereri non desinit, dum divini ingenii monumenta heredes typis publicis exscribi curant. Atque ex hoc numero etiam est præfens Decisionum opus, mole quidem sua exiguum, sed eruditione Ziegleriana, hoc est solida atque edecumata penitus refertum; id quod aliquot exemplis Lectori benevolo adprobasse satis erit. In Decif. 1. ostenditur, quod pater filio majorenni nec furioso, inutiliter testamento det curatorem, quia scilicet terminum a rege positum transilire, ac jus filio inde quæsitum ei auferre nequit. In Decif. 3. deducitur, quod conductor in pensione fieri debeat remissio, etiam tum, quando jam collegit fructus, sed nondum excussos aut trituros per vim majorem amisit; cum ante triturationem nondum plene videantur ab eodem percepti fructus. Decif. 4. docetur, quod in processu diffamatorio, diffamanti, post trinam citationem contumaciter emanenti, perpetuum silentium queat imponi, licet accusationem contumaciæ, in singulis terminis factam, nulla sententia interlocutoria fuerit secuta; cum ad contumaciæ essentiam nulla sententia requiratur, adeoque hæc licet cessante, illius tamen poena sequi possit. Decif. 6. successoribus feudibus, deficiente allodio, imponit necessitatem solvendi impensas funebres in exequiis Vasalli defuncti factas: quia enim ejus locum in feudo subire voluit ideo ipsis efficiendum est, quo defunctus cum

honore ex eodem removeatur. Decif. 10. Magistratibus inferioribus, merum licet imperium habentibus, abjudicat potestatem, fustigationem aut relegationem in multam pecuniariam convertendi; quia talis potestas ipsis ab Imperante communicata non est, imprimis in Saxonia Electorali, docente id rescripto aliquo Dresdensi de anno 1625, In Decif. 20. Noster deducit, quod is, qui jure pontonis, *Der Fähr-Verrechtigkeit* investitus est, flumine novum alveum efficiente, prohibere nequeat, quominus agricolæ, qui ob istam mutationem, ad prædia sua, nisi trajecto flumine, pervenire non possunt, proprium pontonem in agriculturæ usum sibi comparent; quia nimirum investiti privilegium ad hunc novum alveum extendi nequit, præterea agricolæ non lucri, sed fructuum solum colligendorum causa, pontonem exercent. In Decif. 23. demonstrat, quod legatarii ex testamentis ascendentium, præferendi sint creditoribus filiorum hypothecariis, nulla licet separatione bonorum petita, quod illi habeant antiquiorem hypothecam, & res legatas filius pro suis debitis valide aliis oppignorare non possit. In Decif. 25. pro Rauchbaro p. I. qu. 38. n. 47. contra Carpzovium Decif. 73. Noster strenue pugnat, ostenditque, quod in feudo etiam creditores patris chirographarii præferendi sint creditoribus filiorum hypothecariis posterioribus; quia scilicet filii de feudo paterno cum effectu aliquid disponere non possunt, nisi illud ab omnibus debitis paternis liberaverint. In Decif. 28. docet, quod vidua nobilis in concursu creditorum non gaudeat privilegio prælationis respectu dotalitii, quod una cum dote ex pactis dotalibus petit; quia hoc casu dotalitium merum sit lucrum.

HISTOIRE DU NESTORIANISME &c.

i. c

HISTORIA NESTORIANISMI, AUCTORE P. LUDOVICO DOUCIN, e Soc. Jesu.

Roterodami, apud R. Leers, 1698. 4. Alph. 3. plag. 2.

Conflictandum Ecclesiæ Christianæ semper fuit cum coelestis doctrinæ depravatoribus, qui tanto majorem illi intulerunt cladem, quanto plures nacti sunt sectatores & asseclas. Non ulla tamen temere

mere hæresis aut latius sparsa disseminataque, aut & diuturnitate & propugnatorum multitudine pariter ac præstantia exitiabilior illi fuit, turbasque majores dedit, quam quæ aut auctore & inventore, aut restauratore & interpolatore Nestorio, in scenam prodiit, ab eoque nomen retulit. Hujus fata qui observarent & literarum consecrarent monumentis, uti non defuerunt inter antiquos: ita & recentior ætas tulit, qui colligerent ea, ejusque condere historiam aggredierentur. Hos inter nunc doctissimus quoque vir Ludovicus Doucinus comparet, qui saltem industriam tantam ad hoc negotium attulit, quantum forte ante eum nemo. Is hanc nimirum historiam, apte partibus omnibus inter se colligatis, & compto nitidoque dicendi genere exornatam, in hoc, quod nunc sistimus, volumine exhibet: quæ autem in controversiam hic subinde vocantur, ea peculiaribus explicare dissertationibus secum constituit, easque seorsim se editurum promisit. Quas dum expectamus, ex hocce opere quædam, præsertim in quibus ab aliis dissentire visus est. Auctor, decerpemus.

Natus est Nestorius (ex mente Auctoris nunc loquimur) Germanicæ, quæ est Syriæ urbs exigua, non procul ab Euphrate sita. Postquam iis literis, quibus imbui tenera ætas solet, animum erudiverat, peregrinas quoque lustrare oras, e re sua esse duxit. Innotuit ita Theodoro Mopuesteno Episcopo, theologiæ pariter ac bonarum artium antistiti summo & eminentissimo. Ab hujus ore cum multis aliis pependit Nestorius, hujusque disciplina formatus fuit. Cum antea secum statuisset, docendi aliquando munus capessere, eoque ut ritè fungi posset, eloquentiæ litare, Antiochiam concessit, urbem celebrem ea ætate, & his studiis maxime florentem. Erat in eadem urbe monasterium S. Euprepiz, fecunda præstantissimorum oratorum mater, in quod & Nestorius se abdidit, ferentibus ita fati, ut Theodoro, & Johanni Antiocheno postea Episcopo, arctiori amicitiz fœdere jungeretur, eos aliquando novæ doctrinæ propugnatores & hyperaspistas habiturus. A Theodoto Antiocheno tunc temporis Episcopo Catechista constitutus, quo munere & Chrysostomus functus erat, cum ad sedem Constantinopolitanam evocaretur; quod dum & Nestorio contingebat, novum illis suppeditabatur argumentum, qui in Nestorio Chrysostomum revixisse, sibi aliisque persuadebant. Cum ergo Constantinopolim iret Nestorius, eum prius ad Theodorum i-

stum

Lib. I

stum Mopsuestenum deflexisse iter, sunt qui autumant, ut scilicet cum eo de ratione nova ista dogmata, quæ a magistro hauserat discipulus, spargendi ac latius disseminandi communicaret consilia. A quibus Noster sibi dissentendum duxit, eo quod Theodoretus asserat, Theodorum jam mortuum fuisse ante Theodotum antecessorem Johannis Antiocheni, a quo tamen Nestorius sit consecratus.

Cæterum cum non desint (qui est seculi nostri pruritus singularis, quo hæreticos excusare, redarguere orthodoxos, nonnulli sibi gloriæ ducunt) qui si non defendere, saltem emollire placita Nestorii audeant, his passim se opponit Noster. Dicemus quidem hac de re infra; ast nunc istud observamus, quod existimet, vel ex Symbolo Nestorii errores ejus patere omnibus quam luculentissime, quod adeo veteres dixerint, *fontem novi Judaismi*. Refert illud ideo prolixius, ut id, quod diximus, inde colligat. Sed & de origine Nestorianismi quid sentiat Auctor, indicandum est. Nestorium enim erroris hujus primum esse inventorem abnuit. Receptum passim in Oriente hunc errorem dicit, quo tempore eum Constantinopoli disseminare incipiebat Nestorius. Comprobat hoc ex Epistolis Cyrilli ad Rabulam, ad Acacium aliosque; in quibus Diodorum Tarsensem & Theodorum Mopsuestenum hujus *impietatis patres* vocat, viamque suis vestigiis signasse docet, quam postea ingressus sit Nestorius. Has autem epistolas genuinas esse, in Notis se demonstraturum promittit; quemadmodum epistolam ad Sporanum, ex qua itidem multa, quæ ad indolem & mores Nestorii spectant, desumpsit, notis suis se illustraturum, in se recepit. Dum vero in eo est, ut doceat, quo pacto disseminare inceperit errorem Nestorius, Anastasium quendam primum Constantinopoli velut signum aliquod sustulisse, & hoc dogma in sermone quodam ad populum proposuisse contendit, rejicitque sententiam illorum, qui Dorotheo cuidam tam præclari facinoris gloriam vendicant, eosque verba Cyrilli, ex quibus hoc elicere satagunt, minus accurate, ut decebat, perpendisse autumat. Cum institutum Nestorii jam evulgatum esset, præ cæteris sanctissimum virum Cyrillum veritatis suscepisse patrocinium constat. Observat hic Noster, Nestorium noluisse cum Cyrillo in istud descendere certamen, partesque respondendi Photio aliisque suarum partium hominibus demandasse. Interim ut breviori via istum hostem a se amoliretur, subornasse tres viros

viros gravissimis sceleribus coinquatos, qui accusarent Cyrillum, & criminum foedissimorum arguerent. Sperasse enim eum, fore ut ab Imperatore causæ istius disceptatio sibi demandaretur, quo ipso rationem redigendi in ordinem Cyrillum facile se inventurum fuerit confisus. Atque hæc ita se habuisse ait, magnoque in errore & Baroni-um & Lupum versari, qui secus hic sentiant, & in Cyrillum conferrant, quæ Nestorio potius sint tribuenda. Animis autem indies magis magisque in mutua certamina exardescantibus, eo res tandem deveniebat, ut non aliter, nisi Concilii decreto & auctoritate ista finire posse videretur. Provocaveritne autem Nestorius prior ad Concilium, an Cyrillus, non omnes itidem conveniunt. Noster autem rursus ab iis dissentit, qui Nestorium Romani Pontificis atque Cyrilli sententia condemnatum, primum concilii decreto se submisisse docent. Ex Cyrilli enim epistola ad suos clericos Constantinopoli agentes constare, quod Cyrillus rem in concilio expediri voluerit, priusquam a Nestorio ejus ulla injiceretur mentio. Monachos quoque Cyrilli Constantinopoli agentes tam enixe ab Imperatore, ut convocaret concilium, petere ausos fuisse, si ipse hoc non jussisset, saltem consensisset Cyrillus, illi nullo modo fit verosimile. Lupum quoque redarguit, asserentem, Imperatorem precibus demum Pelagianorum commotum, concilium convocasse: nullam quippe eum hujus sententiæ suæ asserere posse rationem; quin obstare omnes scriptores, tum antiquos tum recentiores, obstare quoque epistolam Theodosii ad Metropolitanos, in qua ne verbo quidem Pelagianorum injiciatur mentio. Ast quod Evagrius asserat, Cyrillum postulasse concilium, id de literis per Basilium exhibitis Imperatori intelligendum esse: namque cum jam id ageretur, ut locus concilii designaretur, anno nimirum quadringentesimo tricesimo, Cyrillum decreto Coelestini Pontificis Romani insistentem, de concilio parum fuisse sollicitum; Nestorium contra tunc omnibus viribus, ut convocaretur, contendisse. Nec tamen satis hic sibi constare Evagrium observat, cum deinceps affirmet, precibus Nestorii hæc dedisse Imperatorem, ut concilium convocaret. Ut autem hic Evagrius, ita mox Socratem quoque notat, de Nestorio hæc prodentem literis, quod a Concilio Ephesino damnatus Mariam demum matrem Dei salutare non dubitaverit. Etenim jam antea hac voce eum fuisse usum, ad fallendos in-

Y

cautos,

cautos ; ut ut pauci fuerint , qui non fraudes subolfecerint , intellexerintque ita eum hac voce uti , ut longe aliud quid , quam quo dorthodoxi ea innuant , ea significare voluerit . Cæterum Johannem Antiochenum & Nestorio favisse , & Cyrillo inimicum fuisse , neminem fugit , fuscque & accurate , quæ ad eum spectant , passim ab Auctore enarrantur . Hic cum formulam a Cyrillo editam , qua condemnabatur & diris devovebatur sententia Nestorii , atro rursus notari lapillo cuperet , negotium hoc Theodoro Cyrensi Episcopo , & Andrea Episcopo Samosatensi demandat . Et hunc quidem Ecclesiæ orientalis nomine scribere jussum esse , Noster refert , quod ita etiam præstitit , ut a modestiæ lege nunquam recessisse videri queat . Maximam autem hujus hominis fuisse perfidiam & calliditatem affirmat , sive suam doctrinam exponeret , sive Cyrilli refelleret . Atque hinc facile aliquem , qui hoc scriptum minus accurate volvat , in eam induci posse sententiam autumat , ut Andream istum nihil , quod a veritate discrepet , asseruisse credat ; in quam sententiam multæ etiam recentiorum , sint ingressi . Errasse autem hic Baronium quoque ostendit , quod docuerit , Andream hunc scripsisse post Concilium Ephesinum , nectum , cum scriberet , Episcopum fuisse . Utrumque falsum esse dicit , idque facile posse demonstrari .

Secundum librum auspicatur Vir doctissimus commemorando , quæ in Concilio Ephesino gesta sint , cujus historiam diligenter texit . Cum plerique Antistites atque Doctores jam congregati essent , expectabatur tamen adhuc Johannes Antiochenus , Nestorii fidus Achates . Moram hanc defendisse Cousinum in præfatione historiæ Theodoretæ præmissa observat . At fraudulenter & maligne hic se gessisse Johannem , istamque cunctationem ad defatigandos & eludendos Episcopos , qui Nestorio bellum indixerant , fuisse comparatam , Nostro vix dubium videtur . Provocat ad verba Relat. Synodi ad Coelestinum : *Tanta enim dilatione malitiose usus est , ut ipsam anteverterint , qui longe majori viarum intercapedine distabant .* Similia & apud alios passim legi docet . Cum autem interea ante adventum Antiocheni Præfulis , eo quod ob varia incommoda , quibus cum illis , qui Ephesum venerant , conflictandum erat , ibi diutius subsistere non possent , diesque concilio constitutus jam pridem elapsus esset , ad id aggrederentur , cujus causa convenerant ; Nestorii affectæ hinc argumen-

mentum rationes concilii conturbandi arripiebant, obtendentes, nihil rite peragi aut concludi prius posse, quam & Johannes Antiochenus & Romani Episcopi legati advenissent. Se ergo ea, quæ gesta essent, pro irritis habere protestati sunt. Formula ista, ut Auctor refert, qua suam ita declararunt mentem, hodiernum in Synodico exhibetur, præfertque nomina sexaginta & octo Episcoporum, qui eidem subscripserint. Ast conciliari hoc nullo modo cum actis concilii posse Noster docet, in quibus diserte dicatur, sex ante Johannis Antiocheni adventum diebus quadraginta quinque tantum Episcopos a Nestorio stetitisse, etsi eo tempore septem tantum ab illo discesserant, cum postea plures etiam veritatis splendore convicti, eum itidem res suas sibi habere juberent. Porro inter hosce sexaginta & octo Episcopos Rabbulam quoq; Episcopum Edessenum connumerari observat, quem tamen Nestorio ita adversatum fuisse constat, ut pro veritate multa dura & aspera perpressus sit. Cæterum initio concilio huic centum & quinquaginta novem Antistites interfuisse asserit; postea autem eorum numerum ita crevisse, ut ducenti condemnationem Nestorii calculo suo comprobaverint, quibus postea & alii accesserint. Hæc & alia dum Auctor doctissimus edisserit, nullam tamen prætermittit occasionem ea extollendi, quæ ad Romani Pontificis præ ceteris eminentiam comprobandam & stabiliendam illi facere visa sunt. Vel unicum hujus rei afferemus documentum. Cum prolixè & diligenter exposuisset, quo pacto legati Romani Pontificis tandem Ephesum appulerint, & quæ ab iis in concilio gesta sint, Philippum tandem unum ex legatis Romani Episcopi, cum videret, Patres concilii promptos paratosque esse ea omnia agere, quæ nomine Pontificis ipse proposuerat, his verbis gratias illis egisse ait: Gratias agimus sanctæ venerandæque Synodo, quod literis sancti beatique Papæ nostri vobis recitatis, sancta membra, sanctis vestris vocibus, sancto capiti, sanctis etiam vestris acclamationibus vos adjunxeritis: non enim ignorat vestra Beatitudo, totius Fidei, vel etiam Apostolorum caput esse beatum Apostolum Petrum. Huc ergo adesse jubet, quotquot Romanum Pontificem pro capite Ecclesiæ agnoscere nolint, & veteris Ecclesiæ inspicere monumenta, ut inde discant, etiam ante Concilium Chalcedonense principem inter omnes Episcopos locum Romano Antistiti fuisse concessum, eumque pro capite &

pastore universali Ecclesiæ fuisse habitum. Atque hinc porro concludit, cum liquido inde constet, in Concilio Tridentino definitum nihil esse de Pontifice Romano, quod non veteris quoque Ecclesiæ testimonio hoc comprobetur, non esse, ut hac de re ceu clara & jam evicta amplius disputetur. Sed progredimur ad alia. Pelagianorum quoque Auctor clarissimus subinde mentionem injicit, quippe quibus turbæ a Nestorio excitatæ plane ex voto accidisse videbantur. Nestorius enim, ut eos ad suas partes pertraheret, haud obscure illis favebat. Nimirum intermortua jam fere videbatur Pelagii hæresis, cum auctore Cœlestio, viro disertio & docto, morumque probitate conspicuo, rursus in scenam prodiret. Hujus quædam propositiones cum in Milevitano & Carthaginensi concilio condemnatæ essent, ipseque, quod subscribere condemnationi nollet, excommunicaretur, simulavit se provocaturum ad Romanam sedem. Ast neutiquam Romam, sed in Asiam se contulit, plurimosque placitis suis ibidem imbuit. Quod cum obscurum esse non posset Episcopis, primo Epheso, mox Constantinopoli ejectus, Romam abiit, & Zosimo Pontifici, ut erat homo callidus & versutus, persuasit, se causa non satis cognita & dijudicata condemnatum, simulque testatus est, se doctrinam suam Romanæ sedis decreto plane submissurum. Hoc modo obtinuit, ut ejus causa ad Africanas Ecclesias scriberet Zosimus, illisque injungeret, ut in rem istam iterum majori studio ac diligentia inquirerent, cum sibi vix verosimile fieret, hominem istum sapientem, doctum & probum, rem esse eorum errorum, quorum insimularètur. Ast Africani Episcopi tanta animi constantia, quod gesserant, defenderunt, ut Zosimus Romanus Pontifex mox aliam de Cœlestio & Pelagianis animo conceperit opinionem: ejusque vestigiis cum successores ejus insisterent, Cœlestium spe omni hac ratione sectæ suæ res stabiliendi excidebat. Nestorius autem initio, cum ex voto illi cuncta succedere viderentur, in Cœlestium & Pelagianos non erat mitior, sed refutavit illorum placita, mox & Constantinopoli eos abire jussit. Ast cum successus non responderet inuitis, ne ab omnibus desertus videretur, ultro illorum amicitiam ambiit, auctorque illis fuit, ut in Concilio Ephesino comparent. Tantum autem abest, ut aut Nestorius Pelagianorum ope, aut Pelagiani Nestorii patrocínio, quod utriq; speraverant, superiores evaserint, ut condemnati utriq; sint atq; rejecti. Hæc ideo fusius ex Auctore retulimus, quod in hac narratione a Jansenio multum se dissentire, ipsemet profiteatur.

Nihil

Nihil temere in historia hæreseos Nestorianæ celebrius, quam tria ista capitula, hoc est, scripta quædam Ibas, Theodori Mopsuesteni & Theodoretæ, quæ turbas gravissimas in Ecclesia concitarunt, & novo Concilio dederunt occasionem. Hæc in tertio hujus operis libro Noster profequitur, atque initio de ipsis auctoribus horum capitulorum, ex institui sui lege differit. De Theodoro to cum primis verba multa facit, eumque a nonnullis defendi, & errorum immunem pronunciari, fert ægerrime. Non enim excusari aut defendi eum posse, ex libris ejus liquere putat, quorum quidam omnium consensu genuini sint, alios autem genuinos esse in Notis se probaturum promittit. Ut autem Theodoretus & Ibas Theodori Mopsuesteni doctrinis erant innutriti, ita hic prodierat ex disciplina Diodori, primi erroris à Nestorio propagati inventoris; cujus pariter ac Theodori opuscula, sub titulo operum sanctorum Patrum à Nestorianis edita & divulgata fuisse, ut dissimulato Nestorii nomine, eo tutius hunc errorem propagarent, Noster contendit. Planum quidem illud, ac ex veterum monumentis exploratum esse putat; Constitutionem tamen, quæ sub Vigiliæ Pontificis Romani nomine circumferatur, & in qua idem confirmetur, genuinam esse, contra Baluzium secus sentientem diserte negat. Ibas autem Theodori alumnum, condiscipulumque Theodoretæ, Edessæ, ubi schola bonæque mentis domicilium longe celeberrimum ea ætate fuerit, commoratum, juvenes quamplurimos in suas pertraxisse partes; ut adeo schola Edessæna fuerit seminarium aliquod fecundissimum, ex quo ceu ex equo Trojano Nestorianæ impietatis propugnatores prodierint: nec potuisse hunc fontem obstrui prius, quam a Zenone Imperatore schola ista funditus everteretur. Calliodorum Nisibem, ceu schola hac illustrem, celebrare, aut lapsum, cum esse procul dubio, & Nisibem posuisse pro Edessæ; forte & Nisibem nomen scholæ ipsi hæsisse, quæ Edessæ fuerit.

Postquam itaque Chalcedonenfis Synodi historiam in præcedenti libro exhibuit, & Nestorianismi eo usque percensuit fata, nunc porro, quæ post hoc Concilium gesta sint, edisserit. Tantum autem abest, ut hæresis ista, denuo licet in isto Concilio condemnata & anathemate percussa, oppressa inde fuerit, ut Nestoriani, audaciores quoque facti, latius spargere eam fuerint annisi. Cypri Episcopum Severum, Acephalorum hæud extremum defensorem, proscripserat Im-

perator: hoc Nestoriani eo interpretabantur, ac si sibi hoc ipso facultas esset concessa palam ea agendi, quæ vellent. Theodoreti enim nomen solenni ritu consecrarunt, eumque cum Diodoro & Theodoro inter Sanctos retulerunt, Sergiumque Episcopum Severi successorem, ut consentiret, iuduxerunt. Sergium hunc Severi alumnum, ab eoq; in sacrum ordinem receptum, Garnerius, ut Noster refert, asserit, cui tamen non suffragatur, eo quod post Severi demum discessum electus sit, & quidem sub Patriarcha Acephalos summo odio prosequente, & nomen etiam Severi execrante. Ergo nec Nestorianum, nec Acephalum, hunc Sergium fuisse autumat, sed ex eorum genere, qui veritati ac errori idem pretium statuunt, & mox his, mox illis accedunt, prout temporum & sui commodi fert ratio. Sed hæc, qualis istorum temporum fuerit facies, satis comprobant. Justa serie autem Auctor cuncta edisserit, nec imperii rerumque civilium conditionem prætermittens, cum e re sua id esse arbitratur. Sub Justiniano, & qua Imperii statum, & qua Ecclesiæ fata, multa memoratu dignissima contigisse constat. Cum primis tamen Nestoriana hæresis & huic Imperatori multum negotii facessivit; unde Auctor clarissimus, dum hoc persequitur, inter tot discrepantes de hoc Imperatore sententias, aliis eum laudantibus, vituperantibus aliis, suum quoque interponere iudicium non dubitavit. Multas egregiasque in eo refulsisse virtutes non negat, nec tamen vitiorum fuisse expertem pronunciat. Namque præterquam quod inconstans fuerit, & prodigus, in eo illum peccasse, quod negotiis ad eum non spectantibus occupare ætatem pulchrum duxerit, volueritque eruditus videri: maxime autem, quod Theodoræ conjugi cuncta indulserit, ab ejusque unice pependit nutu. Atque cum & Imperator & Theodora contrariis Theologorum se miscerent, contrariarumque partium studio tenerentur, illo Catholicis favente, hac ab Acephalorum stante partibus, non potuisse non inde augeri certamina, quibus jam tantum non conflagraret Ecclesia Christiana. Atque tot turbis undique concutiebat, ut non aliter nisi convocato concilio salva esse posse videretur. Quinti hujus Concilii œcumenici, sive Constantinopolitani II, initium, si calculum accurate ponas, in annum 535 incidere, Auctor contendit. Et licet tum Vigilius, tum Agapetus convocasse istud

Con-

Concilium dicantur, primo quidem anno 535, ad Anthimum sede movendum, deinde anno 541 contra Origenem, & tandem trium capitulorum causa anno 553, facile tamen hæc conciliari posse, quod & in ultimo libro uberius exequitur.

Sed ipsam historiam Concilii V libro quinto pandit, postquam quæ antea circa tria capitula & Nestorianam hæresin ad id usque tempus acta sint, exposuit. Ultimo vero loco de schismate, occasione istius concilii orto, disserit. Quam in hac scena sustinuerit personam Vigilium R. P. nemini, nisi qui hospitem ex veterum monumentis retulit animum, ignotum esse potest. Noster malas Vigilii artes, quibus ad Episcopatum Romanum gratus sit, & quæ in hoc Præsule reprehendi & possunt & debent, non dissimulat: tandem tamen ita de eo pronunciat, nullum unquam Pontificem in consiliis suis minus sibi ipsi constituisse, quam Vigilium; est hoc se audacter asserere, si quis accurate cuncta sub examen vocaverit, eum deprehensurum, nullum unquam in doctrina magis constantem fuisse, quam hunc ipsum, atque hanc demum esse, in qua constantes firmosque nos esse deceat. Notatu autem cum primis digna est disputatio de auctoritate Concilii œcumenici V seu Constantinopolitani II, qua totum hoc opus finit. Eam scilicet labefactantibus aut vocantibus in dubium, non tantum multorum Pontificum, sed subsecutorum etiam Conciliorum decreta opposuit, quibus hocce Concilium pro œcumenico declaratum sit. Quod vero multa improbe & turbulenter a Præsulibus, qui eidem interfuerunt, acta sint, id suæ nullo modo obstare sententiæ putat, cum Nicæni, Constantinopolitani I, & Ephesini Concilii Patribus eadem exprobrari possint, quæ tamen omnium consensu œcumenica sint. Simul inde infert, Protestantibus non fas esse, Concilii Tridentini rejicere decreta, quod ab Episcopis, qui præsto ibi fuerunt, quædam minus recte facta sint, cum hinc pateat, antiquissimorum Conciliorum in primitiva Ecclesia eadem fuisse fata. Non tamen Protestantes tantum, ob rejectum Concilium Constantinopolitanum II arguit, sed inter ipsos Romanenses non deesse queritur, qui ejus auctoritatem imminutum eant, contententes trium capitulorum auctores, Theodorum, Theodoretum & Ibas, perperam ab hoc concilio fuisse condemnatos, errorumque, qui imputati illis olim fuerunt, expertes fuisse. Atque cum varia sibi objici posse intelligant, non u-

nam

nam eos ingredi viam, ex his difficultatibus se expediendi. Nonnullos asserere, Concilia non pollere auctoritate de factis pronunciandi, Ecclesiamque, ut de iis judicare possent, non esse extra errandi periculum positam: alios contra Ecclesiam & Conciliis hanc potestatem non quidem abjudicare; aut quo pacto, si quid ejusmodi alicui eveniat, ut Auctoris, quem innocentem putat, condemnationi subscribere jubeatur, is se gerere debeat, non inter se convenire. Alios enim eo delatari, ut dicant, Ecclesiam non posse quenquam obstringere, ut ejusmodi formulæ subscribat: alios autem asserere, subscribendum ejusmodi formulæ esse, honoris quidem causa, quem ita erga Ecclesiam declaremus, aut non ex animi sententia. Aut hos omnes iis difficultatibus se immergere, ut se extricare nequeant, Auctor ostendere annititur, & adeo quæ in libro, cui titulus: *Lettre touchant la signature du formul*; item in alio: *De la signature du formulaire pour servir d'apologie à ceux qui refusent de le signer sans restrictions*; & in alio: *Reponse à l'écrit d'un Theologien d'une fameuse communauté*; & denique in alio: *contre le Traitté du P. Amelotte des souscriptions*, disputantur, atro notat lapillo. Aut dum in eo est, illos quoque reprehendit, qui hodiernum Nestorii causam, ac si de verbis potius, quam de re ipsa fuerit, agant, & a Bailio Dupinium inter hos quoque referri observat; sed addit, Dupinium ob hanc temeritatem, Ecclesiam suam censuram incurrisse, & ipsum quoque, quæ hac de re scripsisset, retractasse. De ipsa autem Concilii œcumenici V auctoritate suam ita sententiam pandit, ut dicat citra ambages Ecclesiam decretis acquiescendum esse, curaque hæc hoc Concilium pro vero & œcumenico agnoverit, in eo vero trium capitulorum auctores non tantum anathemate percussi sint, sed idem fulmen in eos quoque vibratum sit, qui iis anathema dicere recusent, nefas esse putat huic legi non gerere morem, & hos auctores ullo modo excusare.

EXCERPTA EX EPISTOLA D. XV FEBR. A. M. DC. XCIX
a Cive Atlantico (sub quo nomine Auctor ejus latere voluit) ad Actorum Eruditorum Collectores data.

Quin mecum fateamini, *Problemata de Rectificandis & Quadrandis Lineis & Spatiis Curvis*, digna esse, quæ omnino accuratius a Mathematica

thematicis considerentur, & absolutius tractentur, nullus plane dubito; confectis enim illis, multa præclara in rem cedunt Mathematicam, egregie provehuntur fines scientiæ humanæ, & eo quidem laudabilius, quod ante semisæculum inter impossibilia recensitum sit, vel unicam Curvam rectæ cuidam æqualem assignare: neque hic præclari Mathematici substiterunt, sed eâ ne quidem ab humano ingenio inveniri posse, aperte literis consignarunt. Fuerunt tamen nonnulli, qui feliciter rem tentando, varias Curvas in rectam diducere studuerunt, atque rotunda quadratis æquarunt. Monitus autem ab amico, ut laudatissima vestra Acta, Viri honoratissimi, perlustrarem, me ibidem inventurum ratus, quod animum veri cupidum satiare; illa quidem obiter inspiciendi dabatur facultas, ac tandem in Actis anni 97 ingenuam Clarissimi Dn. Joh. Bernoulli confessionem perlegi, quæ Dn. D. T. alloquens ita sonat.

Ardeniter quoque desideramus publicationem methodi universalis, cujus se competentem dicit ars. III, in qualibet Curva, data portione eiusdem, aliam semper assignandi, qua datam rationem habeat ad priorem. Quinimo totum Mathematicorum orbem sibi obstringet, & æternam laudem merebitur, si dabit demonstrationem speciminis, quod ibidem exhibuit, pro assignandis in Curva parabolica portionibus, in data ratione. Miror Celeb. Autorem, pro perspicacitate sua non animadvertisse, quod hoc specimen longe plus in recessu habeat, quam adparet. Det enim mihi demonstrationem constructionis suæ, & ego ipsi dabo quadraturam Hyperbolæ, & proinde rectificationem Curvæ Parabolice Geometricæ; in qua indaganda, omnes quotquot exsisterunt Mathematici hæcenus FRUSTRÀ defudarunt.

Mirum autem mihi videtur, quadraturam Hyperbolæ, & inde sequentem rectificationem lineæ Parabolice, a tantis Viris, interiorum Mathesin excolentibus, per summationes, differentiationes, infinitesimalisque calculi tormenta, hæcenus inveniri non potuisse, cum per vulgarem Algebram & Ampl. Dn. Huddeni Methodum de Tangentibus, omnia ista quasi sponte fluant, nullaque sit linea Geometrica, quæ tandem vel rectificari; & nullum spatium tale, quod non quadrari possit. Non diffiteor equidem, si mihi pateret methodus ista infinitesimalis, quin forte citius, & minore cum labore, hac in re progredi liceret, sed cum illam profundissime ignorem, trita via incedere

Z

cogor;

cogor; quæ quidem in quatuor primis Curvis, vid. Circulo, Ellipsi, Parabola & Hyperbola, atque in nonnullis Paraboloidibus superiorum generum, compendiose fatiſ, & fere ſine ullo labore perficiuntur; in aliis autem non item. Verum de hiſce forte alias.

Ad calculum autem revocando bina Heuratii exempla, unum de parabola Cubicali, cujus characteriſtica eſt $ayy = x^3$; alterum Parabola, cujus ſymptoma $ay = xx$: Primam Curvam, ope parabola in rectam diduxit; Parabolam vero, ob resultantem ipſius $ZZ = 4xx + aa$ æquationem hyperbolicam rectificare nequivit. Ego proprias machinas admovendo inveni, fieri poſſe, ut linea GHIKL (ad ſchema, & literas Heuratii hæc accommodata ſunt) modo fiat Parabola, modo Hyperbola, uti Heuratiuſ inveniit; modo Hyperbola Cubica intra vel extra Aſymptotoſ; modo Hyperbola 5, 6, 7 &c. dimensionum, & ſic porro in infinitum: ſed & quod notatu dignum videtur, linea GHIKL, tranſit in lineam rectam, adeo ut Curva Paraboloidiſ Cubicaliſ primi exempli, etiam ſine adminiculo quadraturæ Parabolæ, rectificari poſſit.

Sin ſecundo ABCDE fuerit Curva Parabolæ primæ ſeu vulgaris, non ſolum linea GHIKL poterit eſſe Hyperbola, ſed etiam Parabola Hyperbolæ diverſi generiſ, tam intra quam extra Aſymptotoſ, ac denique etiam linea recta, non ſecus ac in primo exemplo. Quare prout ope harum duarum Curvarum innumeræ figuræ complanantur; ſic ope quadraturæ Parabolæ, vel etiam quia GHIKL etiam recta eſſe poſſeſt, beneficio rectanguli AGHIKLF rectificari poterit. Rectificata vero linea parabolica, Hyperbola quadrabitur. Idem de Curva prima ſuſſumendum.

Aliunde autem certum eſt, lineam Circularem beneficio Hyperbolæ vulgaris rectificari poſſe, quippe cū ex hætenuſ dictiſ Hyperbolæ quadratura ſit in poteſtate, etiam longitudo lineæ Circulariſ cognita erit, hac autem cognita, etiam Circuli quadratura prodiit; quæq; ex Hyperbolæ quadratura, etiam vi theorematiſ mihi noti, quadratura Circuli dependeat. Et quidem hæc ea ſunt, quæ ex rectificatione Curvæ Parabolicae & Curvæ Paraboloidiſ Cubici conſequentur.

Super eſſet autem, ut etiam de rectificatione Circulariſ lineæ *per ſe* aliquid dicerem; nam etiam Circulo conjugari poteſt linea Parabolica adeo ut ſuperficiſ AGHIKLF quadrari, proindeque etiam Circuli

culi linea, vel integer quadrans, aut semicirculus, vel pars quædam prout libuerit rectificetur; verum omnia dicere hac vice in me non suscepi; sufficiat notasse etiam Ellipsi ac Hyperbolæ lineam parabolicam conjugari posse, cujus opera tam Ellipsis quam Hyperbolæ Curva rectæ lineæ æquantur. Sed & eadem opera aliæ complures lineæ, ex Ellipsi, Circulo & Hyperbolæ principia sua mutuantes, quadrantur.

Non autem inde sequitur, omnibus Curvis parabolam conjugari vel subtendi posse; etenim si rectificetur Parabola Cubica altera, cujus natura est $ay = x^3$, modo a me usitato, nullam adhuc invenire potui æquationem, Parabolæ naturam indigitantem, non quod putem, id plane impossibile esse (secus enim quam aliqui solent sentio, qui si res juxta hypothefes assumtas non succedat, id protinus pro impossibili pronunciant, cum tamen inde nihil aliud mihi sequi videatur, quam insufficientia Hypothefium, quæ si forte aliter instituerentur, possibilia evaderent, quæ antea ceu impossibilia declarata fuere) nihilo tamen secius rectificari poterit: vel enim ex antea inventis Hyperbolæ conjugata Curvæ expositæ Parabolæ Cubici quadratur, & sic Curva rectificatur, vel si hoc modo uti pigeat, per rectangulum idem obtineri poterit, transit namque linea GHKL etiam hac in Curva in lineam rectam, vel etiam in triangulum; adeo ut superficies AGHI KLF trapezii formam induat.

Et quamvis hæc de Curvarum rectificatione, & spatiorum, quadratura, utilia valde mihi videantur, non solum quia variis modis fieri possunt, sed etiam maxime ob id, quia absque concatenatione, propositionum, aut præstructione Lemmatum, omnia ista absolvuntur; non minus tamen sequentia mecum valde proficua reputo, *Constructionē nempe quorumcunq; problematum per solos Circulos, solasve Parabolas, Hyperbolas, & Ellipses, atque linearum rectarum intersectione*; nec non æquationum reductiones, in simplicioribus terminis, quam fecit Ampl. D. Huddenius: de his autem distinctis agere, nimis prolixum requirit spatium; sed ne in abstractis hæc descriptionis filum abrumpam, de *Generatione, germinatione & propagatione Visci*, cujus historia a Scaligero densis tenebris involuta huc usque Botanico-rum mentes torfit, ut veritatem a Veteribus traditam omnino deseruerint. Verum cum plus mille experimentis & oculari inspectione ac manuali opera, a viginti fere annis plantæ hujus phænomena obser-

vaverim, Scaligeri cornua sunt refecanda; Malpighii muscæ abigenda; centenarius annorum cursus, ad Visci ploratum requisitus, explodendus, & denique magni Verulamii modus producendi Viscum, nullitatis (ut ita dicam) arguendus. plantam hanc natalibus suis ita restituendo, ut quid veri, vel secus in veterum sententia subsit, oculari inspectioni subjiciatur.

Hæc & similia si digno modo tractari deberent, non epistolam, sed scriptum satis prolixum requirerent, a quo cum genius meus valde abhorreat, hac via ulterius progredi nolui; sic enim cavere volui, ne si alii hæc jam invenerint, ego vobis, Viri omnium ordinum honoratissimi, sim tædio; sin secus, ne alius se priorem hæcce vidisse asserere præsumat; vestigia enim me terrent Heuratii, qui inventum suum adeo præclarum vix orbi literato communicavit, cum præsto fuerunt alii, qui inventionis gloriam ad se rapere annisi sunt. Unicum hoc ut montem restat, me studio nomen meum non adposuisse, cum sic liberius agere me potuisse putaverim, nec nomen pondus aliquod addat; Geometrica sunt, adeoque robur ex demonstratione, non ex nomine pendet. Quod Visci generationem attinet, res est facti, adeoque experimentis, ac oculari inspectione, non ex nomine sunt dijudicanda. Nec tamen usque adeo obscurum est, quin Viris aliquot ex primariis, nominatim Celeberrimo Leibnitio aliquatenus cognitum sit, cui si hi conatus non displicuerint, pluribus aliis non displicituros confido. Hisce, Viri omnium ordinum honoratissimi, valete, & cum qui vos decenter reveretur, amate; salutati d, 15 Febr. 1699.

Dum hæc scribo, commodum ea quæ de hypothesium validitate dixi, obvenit dicendum; ex hypothesibus meis in rectificanda lineæ Parabolica, Parabolæ nullam potui conjugare Ellipsin vel Circulum, ita ut fere impossibilitatem, ex hisce hypothesibus, quæ satis sunt simplices & universales, concluderim; rem autem tentando, & Ellipsin & Circulum conjugari posse, deprehendi, cadit enim punctum I seu omnes MI etiam in Circulum vel Ellipsin, cujus latus transversum

$$= \frac{1}{4} a \sqrt{129}, \text{ rectum } = \frac{bb}{2a} \sqrt{129}. \text{ Semidiameter vero Circuli } = \frac{1}{8} a \sqrt{129}$$

$$129 \text{ \& diameter ut in Ellipsi } = \frac{1}{2} a \sqrt{129}.$$

DE-

*DETECTIO ET OBSERVATIO COMETÆ, FACTA MENSE
Septembris A. 1698 in Observatorio Regio, a Dn. DE LA HIRE,
Mathematicum Lectore & Professore Regio, & Acade-
mia Regia Scientiarum Socio,*

Translata ex Diario Eruditorum Parisiensi XXXVIII,
A. 1698, p. 453 seq.

Die mensis Septembris secundo labentis anni observavi noctu circa horam decimam in constellatione Cassiopeæ Cometam. Distabat a stella per lit. α a Bayero notata quinta parte spatii, quod inter α & β intercedit; & erat cum memoratis his duabus stellis in eadem linea recta. Gerebat speciem stellæ cujusdam nebulosæ; exiguo capite, & quantitate stellam tertiæ magnitudinis propemodum æquante, caudaque valde brevi. Insequenti die cælum nubibus fuit obductum.

Die vero quarto, h. 10 noctis observavi eum in medio stellarum, quæ in constellatione Cephei per γ & ξ denotatæ sunt, & cum iisdem lineam rectam constituerebat; ut bidui proinde spatio motu suo proprio absolverit 13. gr. 20 min. videbaturque aliquanto major, quam in prima observatione. Ostendi eum tunc Astronomis nostris, qui ipsum ante non viderant.

Sexto die h. 4. matutina conspiciebatur prope duas stellas θ & η , in manu Cephei, cum quibus efformabat triangulum Isosceles, cujus vertex loca præcedentium observationum respiciebat, atque a basi trianguli min. 45 distabat. Et creverat tum quoque ejus, unde caudæ magnitudo; eodem vero die h. 8, min. 45 noctis aberat a loco observationis die quarto noctu institutæ 17. gr. 20. min. eratque cum primis stellis in eadem linea recta, quod erat indicio, multo eum celerius, quam sub initium, progredi. Sed & aucta nonnihil ejus magnitudo erat, unde colligi posset, eum propius abfuisse a terra, quam primarum observationum tempore.

Die 7, hor. 7, min. 50, vesperi conspiciebatur sub extremam fere partem alæ Cygni, posteaquam inde ab elapso superiori die 9, gr. 50 min. absolverat cursu suo, per lineam rectam semper continuato, seu per ingentem circulum supra stellas fixas conspicuum; &

videbatur tum quoque concitatius moveri, quam præcedenti die.

Die 9, hor. 7, min. 55, erat in linea recta cum duabus stellis Herculis, quæ in ejus tibia a Bayero literis θ & ψ signatæ sunt, propior tamen stellæ θ quàm ψ . Absolverat illo tempore inde ab ultima observatione 19 gr. 10 min. sic ut dici queat, ipsam terræ citimum fuisse noctu inter septimam & octavam. Apparebat tunc veluti stella secundæ magnitudinis, obscurus, exigua cauda, & Soli continuo obversa, capiteque fatis tenebricoso.

Die 10, h. 8, m. 5, noct. percurrerat a tempore præcedentis observationis 8 gr. 30 m.

Die 11, h. 7, m. 35, sejunctus erat a loco observationis d. 10 institutæ 7. gr. 30. min. quod indicat tardius eum processisse, quam præcedentibus diebus; quemadmodum & magnitudo ipsius decrescere incipiebat.

Die 13, h. 8, min. 10, conspiciebatur in capite Herculis prope quatuor exiguas stellulas, quæ nisi oculo armato aspectabiles non sunt; & confecerat suo cursu a tempore observationis proximæ 12 gr. 30 m. Et ad id tempus usque visus est continuo moveri per magnum supra stellas fixas circum, eratque emensus inde ab observatione die 2 mensis facta 88 gr. 10 min.

Die 15, h. 8, m. 10, aberat a loco observationis præcedentis 9 gr. recesserat etiam a recta via, quam semper tenuerat, 40 m. versus meridiem respectu motus sui.

Die 16, h. 8, m. 45, nonnisi 3 gr. ab ultimæ observationis tempore absolverat, & distabat a recta pristinæ viæ suæ linea fere integro gradu. Erat tunc valde exiguus, & apparebat inter stellas, quæ ciam Herculis constituunt, quarum tamen collocatio, prout in Bayero habetur, non omnino videtur exacta.

Die 24, h. 8, noct. observavi eum etiam prope duas stellulas informes, quæ supra pedem scorpionis existunt, & aberat a proximæ observationis loco 13 gr. a prima autem via 10 gr. 45 m. Erat eo tempore valde exilis, & simul aëris intemperies cum crepusculo, quod ingruerat, diutius eandem observare prohibuit.

Quod si in distitis longe terris observationes circa hanc rem institutæ sunt, poterunt inde quædam cognosci, haud inutilia in Astro-

stronomia; sed enim difficile est, hujus generis Cometæ detegere, nisi quis sedulus observator cælo immineat. Quod verò motum, hujus Cometæ attinet, dici potest in genere, eum percurrisse circum, cujus planum fuerit paululum inclinatum ad lineam rectam, a terra ad ipsum usque productam; & quinto is die versus hor. 5 matutinam quam proxime accessit ad Polum Mundi septentrionalem, a quo distabat 26 gr. Ope observationum harum facile erit, in globis, aut mappis cœlestibus ejus viam designare, & simul longitudinem ipsius & latitudinem in quocunque situ determinare.

CHRISTIANI FRANCISCI PAULLINI RERUM ET AN-
tiquitatum Germanicarum Syntagma.

Francofurti ad Mœnum, apud Fridericum Knochium, 1698, in 4.
Alphab. 6.

DUUM Viris celeberrimis, Leibnitio & Matthæo, quorum studium. Scriptorum rerum Germanicarum typis hætenus nondum vulgatos in lucem publicam edendi, anno superiori 1698 laudavimus, (vide Acta nostra istius anni p. 149. 186. 353.) tertius nunc addendus doctissimus Paullini, qui ejusdem instituti amore captus, volumen præsens tractatibus historicis valde expetitis, & e tenebris sordibusque erutis refertum, cum Orbe erudito communicat; sed ita tamen, ut varias Dissertationes atque notas a semetipso contextas addere hæud omiserit.

Loco namque statim primo *Historia comparat Isenacensis*, quam ille Vir Clarissimus composuit, & variis literis ac bullis Cæsarium, Pontificum, Principum & aliorum antea nunquam visis illustravit & confirmavit, istam huic urbi operam se debere ratus, quod circa ejus annales nemo antea satis occupatum sese gesserit, si unicum excipias Nicolaum Rebhanium, a cujus diligentia Historiæ Ecclesiasticæ Isenacensis libri tres profecti fuerint, quorum tamen ultimus ea, quæ sub initium seculi decimi septimi contigerint, enarrans interierit. Exposito igitur nominis istius origine, (quam a *ferro* & *aquis* derivat, cum multas ibi ferri fodinas & officinas olim fuisse certum sit, prætereaque veteres Germani fluvios minores generatim *Ad seu Aba* vocitare consueverint, unde manifesta sit vocis ex *Isen* & *ach* com-

compositio;) annales urbis condere aggreditur inde a primo ejus ortu, quem tamen adeo exploratum haud esse palam fatetur. Equidem si Attila Grimhildam, Güntheri Thuringorum Regis filiam conubio sibi jungens, castra, aulam, comitiaque Isenaci habuerit, utique jam circa A. 451 urbem hanc celeberrimam extitisse infert. Verum istas de Attila narrationes dubias plane & suspectas pronunciat, ac, quod isto tempore conditum jam Isenacum fuerit, ægre sibi persuadet. Interim historiam ejus, quoad a vetustissimis eam temporibus valet repetere, sollicitè enarrat, ac nonnisi in anno 1697 desinit. Nec circa solam tamen isthanc urbem unice occupatur, verum subinde & ad alia, quæ Thuringiam imprimis concernunt, excurrit. Quinimo & ea non raro cumulat, quæ ad Historiam Ecclesiasticam religionis Lutheranae quid conferre queant, velut ubi Johannis Hilteni prophetias allegat, p. 122, deque Lutero ipso ac de ejus gestis passim differit. Justi Menii, primi istius Isenacensium Superintendententis vitam prolixius describit, p. 139. seq. & eum humani quid fuisse passum minime dissimulat, quando Catechismus Lutheri reformavit, prout & variationes ab ipso susceptas in gratiam posteritatis subnectit. Nec ingrata Lectori futura sunt, quæ de Victorino Strigelio, Nicolao Amsdorfio, Matthia Flacio, Friderico Widebramo eorumque placitis in medium adducit. In Academiæ Jenensis initia dum p. 174 incidit, non Rectores modo illustres, qui ei ab A. 1558 ad A. 1688 præfuerunt, sed omnes etiam Facultatum omnium Professores, quos inde a primordiis ejusdem ad hæc usque tempora studiosam Juventutem ibi docuisse constat, recenset. Tacemus utiles non minus ac jucundas digressiones alias, quas obvias subinde Lectores deprehendent, puta, quando de Comitibus Palatinis Saxonis p. 24. de jure Smardorum p. 54, materiisque similibus differit. Pag. 201. occurrunt literæ Germanicæ Lutheri & Melancthonis, quibus consilium Henrici Cottæ, Jurium tunc studiosi, de suscipienda in Gallias peregrinatione uterque approbat.

Secundum locum tenet *Chronicon Huxariense*, quod urbis Huxariæ civis, Petrus Visselbeccius, in antiquissimo Collegio Carolino Eresburgi ad Dimolam inter Fratres Benedictinos receptus, Doctorisque Theologiæ titulo ac gradu ornatus, anno autem Christi 1395, ætatis suæ 64 defunctus, composuit; ast continuavit ad annum usque

1498 Gregorius Wittehenne, Senatoris & Patricii Huxariensis filius, in patria Presbyteri & Canonici dignitate auctus, & anno, quem modo memoravimus, 1498, ætatis 58 extinctus. Additionibus porro variis idem locupletavit Nicolaus Erbenius, patria non minus Huxariensis, post sacra munia passim alibi administrata, Pastor demum in æde Prædicatorum Erfurtensi, ubi A. 1587 obiit. Istud vero Chronicon, sub seculi superioris exitum, ab hæredibus Erbenianis parochus quidam in vicinia Crucisburgi agens obtinuit, cujus pronepos Paullino tandem nostro id commisit, a blattis quidem muribusque alicubi exesum & fordibus pollutum, maxima tamen sui parte ab interitu nunc vindicatum. Et laudanda sane est, quam adhibuerunt autores ejusdem, industria, qua patriæ suæ historiam studiose satis texerunt, utile ubique dulci miscentes. Videas enim heic bullas summorum aliorumque Pontificum; videas varia subinde curiosa e Physica secretiori deprompta; modo stupenda omnia observes somniaque memoratu digna; legas hinc inde epitaphia & versiculos admodum nunquam bellos; modo index comparet Fratrum Corbejensium ab Adelgario usque ad Bodonem; modo nomina sororum Otbergæ & in valle Dei. Nummorum etiam interdum meminere, sigillatim argentei alicujus unciam pendentis, qui Corbejæ in horto quodam repertus ex una parte S. Vitum plane nudum, formamque pueri præ se ferentem, & in olla pice repleta ac prunis candentibus imposita constitutum exhibuerit, addita inscriptione: S. VITUS PATRONUS CORBEIENSIIUM. Ex altera parte allegantur verba: A DEO ET HLUDOWICO; item illa: WARINUS DEI MISERATIONE ABAS NOVÆ CORBELE AD WISERAH. Alibi occurrit mentio nummi aurei quadrati in exenterato anate reperti, cujus unum latus tres baculos Episcopales, & literas WDS, alterum vero coronam cum epigraphe CRD repræsentarit. Ac literæ quidem priores ad Wicpoldum, posteriores vero ad Counradum Regem, cujus ille familiaris fuerit & consiliarius, trahuntur. Notæ, quas celeberrimus Editor subjecit, modo historicas narrationes, modo observationes physicas, modo alia apprime illustrent atque explicant.

Chronicon isthoc mox *Mindense* excipit, a Buffone Watenstedio, Canonico Hamelensi, post medium seculi decimiquinti confarcinatum, & ad seriem Fræfulum Ecclesiam Mindensem regen-

tium dispositum, cui *Wedechindi Duldorpii* (qui an Hamelæ, an Mindæ Vicarius fuerit, ignotum sibi esse Noster fatetur,) in Præfules XLIX poemata, & *Alberti Fryschmedii*, seu *Jodoci* potius *Wittstorni* in eorundem effigies disticha, *Catalogus* item *reliquiarum* apud Mindenses aservatarum e veteribus membranis a Lamb. Marpachio descriptus, annectuntur. Promitur dehinc *Chronicon*, quod audit, *Hillesheimense* seu *Hildesianum*, conditorem agnoscens Jacobum Reutelium, Pastorem Einbeccensem ad S. Alexandrum, A. 1593 defunctum, in quo cum nullos uspiam narrationum suarum autores allegaverit, defectum, hunc in notis supplevit Editor, & alia subinde adjecit, prolixumque de *Episcopis Hillesheimensibus* poema Justini Bartramii superaddidit. Brevis est narratio, quæ *acta & facta Præsulum Nuenburgensium* seu *Numburgensium ab anno Domini 968 ad annum usque 1493* repræsentat, scriptique hujus autorem censet Editor Johannem de Isenach. seculo labente decimo quinto Ecclesiæ Cathedralis apud Numburgenses Decanum, cui brevitatis succinctæ laudem tribuit, ac Paulo eapropter Langio, in amplo rerum Numburgensium Commentario extra choream sæpius saltanti, longius eum anteposit. Nec prolixius est, quod sequitur, *Conradi Evermosii*, Presbyteri Razeburgici, in agro Lyneburgico nati atque educati, Viri docti & religiosi, A. 1561 adhuc superstitis, *Chronicon Episcoporum Aldenburgensium in Wagria*.

Duo, quæ ulterius comparent, Chronica Paullinum ipsum autorem agnoscunt. Ediderat is jam ante annos aliquot dissertationem *de canobio Virginum Ostbergensi ad Netbam, congregationis quondam Cisterciensis, ast nunc in vallem Dei ad familiam Benedictinam translato*, quæ jam in justum excrevit commentarium, *Henrici Swartii*, Pastoris in valle Dei ab A. 1398 usque ad emortualem 1423 minuto ejusdem monasterii chronico auctum, multisque memoratu dignioribus & amoenis observationibus repletum: velut ubi festi stultorum, olim in Ecclesiis quibusdam celebrari soliti mentionem p. 179 injicit; pag. 192 de causa odii inter Minoritas & monachos Cistercienses agit; pag. 198 & 202 originem monasterii Gröningensis pandit; prout & Ordinis Præmonstratensis incunabula p. 209 seq. declarat. Jucunda sunt, quæ de agnello ex cane nato, p. 205; de rustico verminoso, p. 213; de lepore bipede, at celeriter tamen currente, p. 217; de fele nolas ad surgendum solerter pulsante, p. 228; de visus & auditus ex ebrietate

pri-

privatione, p. 230, jam Swartii, jam Paulini verbis referuntur. Ast unicum Paullinum autorem habet *chronicon congregationis Badeslebiensis, Marienbeck dicta, ordinis Augustiniani, diœceseos Halberstadiensis*, cui tamen parilem in modum & alia curiosa atque elegantia immixta sunt, v g de sororibus religiosis Huy burgenſibus, quæ una cum fratribus monachis unum idemq; cœnobium diu inhabitarunt, p. 273; de montis Petrini prope Halam origine, p. 277; de gallis atque vesperilionibus incendia præſagientibus, p. 281. Additur in fine *Schola*, quæ vocatur, *Prælatorum bestialis*, seu ſingulorum Abbatum Huysburgenſium vita & facta, virtutes & vitia, per certa & convenientia animalia epigrammatice explicata; quæ carmina non inficeta prorsus Joanni Nolckenio Badeslebiensi, qui ante medium superioris seculi in monasterio Huysburgenſi vixit, debentur.

Monasterii S. Petri in monte crucis ad Werram, Ordinis S. Benedicti, Chronicon compilavit Jo. Cræmer, Eschwegenſis, Ordinis Augustiniani monachus, & Præpositus postea cœnobii Jacobzi extra muros Crucisburgi, in anno 1514 subsistens, & ex Editoris conjectura circa sequentis anni primordium extinctus. Styli ab hoc adhibiti inæqualitatem Noster equidem accusat; res tamen, quas e diversis variorum schedis seu diariis excerpserit, ac, uti repererat, inseruerit, Lectori antiquitatum studioso non plane displiciturus confidit. Nec injucundum esse arbitrat, quod succedit, Wernerii Hackii, Teutlebio-Thuringi, Monasterii Virginum S. Nicolai, cœtus Benedictini, Iſenaci ad portam ab isto clauſtro denominatam, quondam Præpositi, *Chronicon*, seu, uti Autori nuncupatur, *breviloquium de Comitibus Templimontani*. Illuſtri Comiti Georgio Kirchbergico A. 1519 inſcriptum, quod more suo notulis illustravit Noster, qui & ipse aliquot abhinc annis *historiam illuſtrum Comitum de Kirchberg* viginti ſex capitibus incluſam composuit, aſt eam tamen in ſuis adhuc pluteis deliteſcentem aſſervat. *Historiam* quoque *Corbejenſem* integram, ſermone Latino, multis diplomatibus & bullis, improbo labore & gravi ſatis ære paratis, diſtinctam ſe elucubraſſe teſtatur: aſt cum non liceat ſine ſpeciali conſenſu magni Germaniæ Principis eandem divulgare, ſuccinctos interim *annales Corbejenſes* a prima fundatione ad A. C. 1471 deductos hoc in loco ſiſtit, & eorum autorem, utut is in MSto nomen ſuum tacuerit, Antonium Schnackenburgium, nobilem illuſtris Cor-

bejæ Saxonicae cœnobitam, existimat. Cujas fuerit *Frater*, qui nunc in scenam producitur, *Cornelius*, seu ubi vixerit, nescire se fatetur; interim ejus *Breviarium Fuldense*, in quo omnium Archimandritarum, ceu vocat ille, ortus, potiora facta & obitus, usque ad annum Domini 1479 enarrantur, luce dignum censuit, eo quod non Browerum modo, sed Eberhardum quoque Fabricium, de Fuldensibus cæteroquin optime meritos, non raro in usum traxisse hunc Cornelium, manifesteprehenderit.

Quam olim jam tum edidit Paulinus de *Walone*, *Abbate Corbejensi decimoquinto*, ab *Henrico II Imperatore per Meinwercum, Episcopum Paderbornensem*, officio & dignitate privato disquisitionem, emendatam alicubi & passim auctam denuo Syntagmati huic inserit. *Decretum* insuper *augusta Synodi Moguntina sub Luitberto Archiepiscopo A. 888 convocata*, in qua jura & immunitates Corbejensium & Herfordiensium solenniter confirmantur, variis discursibus, Cæsarum Pontificumque literis, & aliis antiquitatem redolentibus observationibus illustratum exhibet. Porro suam de *Advocatis Monasticis Dissertationem* separatim A. 1686 vulgatam repetit, auctam tamen eam, emendatam, variisque literis illustratam. Qui locum obtinet penultimum ejusdem solertissimi Paullini libellus, de *pagis & imprimis antiqua Saxonia*, ad alphabeti ordinem compositus, pusillum ab Auctore ipso spicilegium, post largam Marquardi Freheri & Henrici Meibomii messem relictum appellatur.

Agmen denique claudit *Carmen de Brunsburgo*, ad Wicholdum Corbejensem A. 1152 scriptum a Christophoro Elschlebio, quod non a deo rudo videtur Editori, qui tamen Lectorem, ubi is syllabas producendas, correptas nonnunquam ab Autore notaverit, meminisse vult, quod & bonus aliquando Homerus dormire solet.

LES MEMOIRES D' EDMOND LUDLOW.

i. f.

COMMENTARII MEMORIALES EDMUNDI LUDLOVII,
Tomis duobus.

Amsterdami, apud Paul. Maret, 1699. in 12. Constat 1 alph. 15 plag.

Autor horum commentariorum nobili genere & provincia Angli-

æ Wiltonia natus, cum bello civili inter Regem Ordinesque exorto, horum causam armis consiliisque enixe juvisset, & Rege sublato pro Republica constituenda tuendaque acerrime contendisset; Carolo II restituto, e regno aufugit, & ad Bernates in Helvetiam se recepit. Redit in Angliam Wilhelmo Liberatore in solium regium evecto, persuasus operam suam patriæ usui esse posse in Hibernia ad obsequium revocanda, quam olim Parlamenti auspiciis pacaverat. Verum spretus rejectusque, pristinam exilii sedem repetiit, ibique ante paucos annos fato functus est. Ab ejus obitu publicati sunt hi commentarii, quibus motuum illorum, quorum ipse pars magna fuit, originem & progressum ita perscribit, ut culpam omnem belli commoti in Regem conferat, & Reipublicæ, quam eo cæso moliebantur Parlamentarii, consilia & gesta extollat. Neque ea solum literis tradidit, quibus ipse interfuit vel præfuit, sed & quæ ab aliis, quos fide dignos habuit, accepit, ne quid memoratu dignum in ista rerum temporumque serie desideraretur. Arguit vero Jacobum I imminutæ clam & astu publicæ libertatis: Carolum vero ejus filium, uxoris Gallicæ impulsu, apertius id egisse, ut regnum civile in dominatum converteret, & intensa Cleri Episcopalis autoritate viam Papatui muniret. Bellum adversus Gallos ex privatis inter Bukingamium & Cardinalem Richelium simulatibus fuisse susceptum, mox secretis pactionibus Rupellam fuisse desertam, & Gallis perfide proditam. Bello Scotis improspere illato, cum Rex tandem concilium gentis Anglicanæ, quod Parlamentum vocant, coegisset, ejusque dissolvendi facultatem a se abdicasset: Regem invitum supplicio Straffordii Pro-Regis Hiberniæ subscripsisse, capitis a Parlamento damnati; licet Autor fateatur, interversas esse a Digbæo chartas, quibus delictorum, quorum accusatus erat, convinci potuisset. Deinde cum Parlamentum indies progredere longius, & regiam potestatem magis magisque circumscriberet: Regem, postquam Concilii disturbandi conatus irriti fuerant, Eboracum secessisse, & prosequentibus se quibusdam Parlamenti membris, Londinensem conventum illegitimum pronunciasse. Inde res ad arma deducta est, quæ Regem priorem parasse & sumsisse Autor affirmat, quia Rex non æquissimas modo, quas Autor putat, pacis condiciones rejecerit, ac ne ad tempus quidem jus militiæ Parlamento transcribere voluerit, sed & auxilia domi forisque sollicitè conquisiverit. Inter

cætera literas Regis interceptas Auctor narrat, quibus Regem Daniae Christianum IV ad societatem belli sollicitaverit, Parlamentum criminatus, quod Annam Regis matrem, Dani sororem, adulterii convincere conetur, ut ejus liberi successione indigni videantur. Cum ergo utrinque classicum cantum esset, Auctor quoque relictis Musis, quibus adhuc vacaverat, militiæ nomen dedit, secutus auspicia Parlamenti, cui pater ipse intererat, & cum aliis nobilibus commilitonibus ascriptus cohorti prætoriæ Comitum Essexii, cui summam imperii militaris Parlamenti commiserat. Tyrocinio belli in prælio ad Egghehillum posito, centuriam equestrem conscripsit, & sub tribuno Eduardo Hungerfordio patrii comitatus Wiltoniæ tutelam suscepit. Expugnato illic castello *Waiden* cum præsidio impositus, post longam obsidionem regiis se dedere coactus, adduci tamen se passus non est, ut in regias partes transfret, nec ullis etiam Theologorum rationibus de sententia deduci potuit, quin Regis causam injustam existimaret. Permutatus ergo cum captivis regiis & libertati redditus, in legione Arthuri Haslerigi meruit præfectus vigilum, & mox decreto Parlamenti tuendæ Wiltoniæ magistratum civilem cum imperio in legionem equestrem consecutus est. Verum in capessendo illo munere a contraria quadam factione impeditus, & adversis quibusdam pugnis debilitatus, cum Parlamentum legionem ejus ad quatuor manipulos revocaret, horum præfecturam aspernatus, aliquandiu vixit privatus, donec a provincia sua patri demortuo Parlamenti senator sufficeretur. Neque in patris modo locum, sed & sensum successit; quem narrat summo fuisse dolore correptum, qui mortem ejus forte acceleraverit, cum amicam & collegam in custodiam dari vidisset, qui in Parlamento dicere ausus fuerat, fatius esse perire domum regiam, quam populum bellis jactari. Eadem certe Auctori sedit sententia, qui eo fere tempore Parlamentum ingressus est, quo Rex prælio Nazebiensi prostratus ad Scotos confugerat, & ab his Anglorum potestati traditus fuerat. Cum ergo frequentes cum Rege instituerentur actiones de pace; illas quidem omnes æque ac supra res bellicas fuscè diligenterque exponit Auctor, sed ab iis ita se alienum ostendit, ut neget populum Anglicanum tuto & honeste cum Rege pacisci & reconciliari potuisse. Neque enim Regi, quacunque demum lege restituto, de fore occasionem aut vires pacta rescindendi, nec fas esse tantum sanguinis effusum nullo

expi-

expiari auctoris vel rei supplicio. Hæc palam in senatu sæpe differuit, & cum dissidentibus, ac ipso aliquando Cromwello, cum adhuc regis causæ favere videretur, acres contentiones suscepit, perpetuus auctor abrogandæ regis potestatis, & Reipublicæ instituendæ. Postremo cum exercitus Regem e Vecti insula abreptum in suam potestatem redegit, Presbyteriani vero, qui majorem partem Parlamenti faciebant, tractatus cum Rege cœptos perficere & concludere niterentur, Auctor non improbat, quin suo quoque consilio factum non obscure indicat, ut Senatores, qui pro Rege laborabant, armata manu ingressu Parlamenti prohiberentur. Quod licet juri & libertati Ordinum, pro qua se arma cepisse videri volebant, quam maxime repugnare Auctor ipse agnoscat; putat tamen utilitate publica rependi, quicquid adversus leges hic fuerit admissum. Neque porro, Rege perduellionis accusato, Auctor veritus est sedere inter judices, & capitalem cum aliis sententiam in Regem ferre. Cum ergo pauci illi, qui cædis regis auctores fuerant, exercitu subnixi, summam rerum specioso libertatis & reipublicæ nomine occupassent; Auctor non tantum in conservatoribus, uti vocari amabant, libertatis Angliæ locum tenuit, sed & cum quatuor aliis delectus est, qui idoneos homines regendæ Reipublicæ & Consilio status formando dispiceret, & Parlamento nominaret. Neque vero dubitat affirmare, justissimam fuisse Rempublicam & optime compositam, quæ divinitus beata fuerit tam admirandis successibus, ut & Scotiam brevi subegerit, & Hibernos perdomuerit, & adversus Belgas Fœderatos rem bene gesserit, domique adeo & foris magna autoritate floruerit. Auctor vero, cum inter Consiliarios status ad clavum novæ hujus Reip. federet, in Hiberniam missus est, annitente potissimum Cromwello, ne ipsius consiliis ad tyrannidem jam tum spectantibus obstaret. Illic ergo equitatus præfectus & Præsidis provinciæ Iretonii legatus, illoque mortuo res Hiberniæ pro Præside moderatus, in extinguenda seditione Hibernorum Pontificiorum, iisque maxime castigandis, qui Protestantes immani laniena anno 1641 trucidaverant, tam diu occupatus fuit, donec missus in provinciam Fleetvodo, Cromwellus Protectoris nomine summum rerum arbitrium in se traheret. Tunc enim exutus est Auctor protestate sua, qui Cromwellianæ dominationi parere dedignabatur; quam non injustam modo pronunciat, sed Anglicano nomini nec decoram nec utilem fuisse.

videbatur tum quoque concitatus moveri, quam præcedenti die.

Die 9, hor. 7, min. 55, erat in linea recta cum duabus stellis Herculis, quæ in ejus tibia a Bayero literis θ & ψ signatæ sunt, propior tamen stellæ ψ quàm θ . Absolverat illo tempore inde ab ultima observatione 19 gr. 10 min. sic ut dici queat, ipsam terræ citimum fuisse noctu inter septimam & octavam. Apparebat tunc veluti stella secundæ magnitudinis, obscurus, exigua cauda, & Soli continuo obversa, capiteque satis tenebricoso.

Die 10, h. 8, m. 5, noct. percurrerat a tempore præcedentis observationis 8 gr. 30 m.

Die 11, h. 7, m. 35, sejunctus erat a loco observationis d. 10 institutæ 7. gr. 30. min. quod indicat tardius eum processisse, quam præcedentibus diebus; quemadmodum & magnitudo ipsius decrescere incipiebat.

Die 13, h. 8, min. 10, conspiciebatur in capite Herculis prope quatuor exiguas stellulas, quæ nisi oculo armato aspectabiles non sunt; & confecerat suo cursu a tempore observationis proximæ 12 gr. 30 m. Et ad id tempus usque visus est continuo moveri per magnum supra stellas fixas circum, eratque emensus inde ab observatione die 2 mensis facta 88 gr. 10 min.

Die 15, h. 8, m. 10, aberat a loco observationis præcedentis 9 gr. recesserat etiam a recta via, quam semper tenuerat, 40 m. versus meridiem respectu motus sui.

Die 16, h. 8, m. 45, non nisi 3 gr. ab ultimæ observationis tempore abolverat, & distabat a recta pristinæ viæ suæ linea fere integro gradu. Erat tunc valde exiguus, & apparebat inter stellas, quæ ciam Herculis constituunt, quarum tamen collocatio, prout in Bayero habetur, non omnino videtur exacta.

Die 24, h. 8, noct. observavi eum etiam prope duas stellulas informes, quæ supra pedem scorpionis existunt, & aberat a proximæ observationis loco 13 gr. a prima autem via 10 gr. 45 m. Erat eo tempore valde exilis, & simul æris intemperies cum crepusculo, quod ingruerat, diutius eundem observare prohibuit.

Quod si in distitis longe terris observationes circa hanc rem institutæ sunt, poterunt inde quædam cognosci, haud inutilia in Astro-

fronomia; sed enim difficile est, hujus generis Cometas detegere, nisi quis sedulus observator cælo immineat. Quod verò motum, hujus Cometæ attinet, dici potest in genere, cum percurrisse circum, cujus planum fuerit paululum inclinatum ad lineam rectam, a terra ad ipsam usque productam; & quinto is die versus hor. 5 matutinam quam proxime accessit ad Polum Mundi septentrionalem, a quo distabat 26 gr. Ope observationum harum facile erit, in globis, aut mappis cœlestibus ejus viam designare, & simul longitudinem ipsius & latitudinem in quocunque situ determinare.

*CHRISTIANI FRANCISCI PAULLINI RERUM ET AN-
tiquitatum Germanicarum Syntagma.*

Francofurti ad Moenum, apud Fridericum Knochium, 1698, in 4.
Alphab. 6.

DUum Viris celeberrimis, Leibnitio & Matthæo, quorum studium Scriptores rerum Germanicarum typis hæcenus nondum vulgatos in lucem publicam edendi, anno superiori 1698 laudavimus, (vide Acta nostra istius anni p. 149. 186. 353.) tertius nunc addendus doctissimus Paullini, qui ejusdem instituti amore captus, volumen præfens tractatibus historicis valde expetitis, & e tenebris fordibusque erutis refertum, cum Orbe erudito communicat; sed ita tamen, ut varias Dissertationes atque notas a semetipso contextas addere haud omiserit.

Loco namque statim primo *Historia comparat Isenacensis*, quam ille Vir Clarissimus composuit, & variis literis ac bullis Cæsarum, Pontificum, Principum & aliorum antea nunquam visis illustravit & confirmavit, istam huic urbi operam se debere ratus, quod circa ejus annales nemo antea satis occupatum sese gesserit, si unicum excipias Nicolaum Rebhanium, a cujus diligentia Historiæ Ecclesiasticæ Isenacensis libri tres profecti fuerint, quorum tamen ultimus ea, quæ sub initium seculi decimi septimi contigerint, enarrans interierit. Exposito igitur nominis istius origine, (quam a *ferro & aquis* derivat, cum multas ibi ferri fodinas & officinas olim fuisse certum sit, prætereaque veteres Germani fluvios minores generatim *As* seu *Ab* vocitare consueverint, unde manifesta sit vocis ex *Isen & ach*
com-

compositio;) annales urbis condere aggreditur inde a primo ejus ortu, quem tamen adeo exploratum haud esse palam fatetur. Equidem si Attila Grimhildam, Güntheri Thuringorum Regis filiam conubio sibi jungens, castra, aulam, comitiaque Isenaci habuerit, utique jam circa A. 451 urbem hanc celeberrimam extitisse infert. Verum istas de Attila narrationes dubias plane & suspectas pronunciat, ac, quod isto tempore conditum jam Isenacum fuerit, ægre sibi persuadet. Interim historiam ejus, quoad a vetustissimis eam temporibus valet repetere, sollicitè enarrat, ac non nisi in anno 1697 desinit. Nec circa solam tamen isthanc urbem unice occupatur, verum subinde & ad alia, quæ Thuringiam imprimis concernunt, excurrit. Quinimo & ea non raro cumulat, quæ ad Historiam Ecclesiasticam religionis Lutheranae quid conferre queant, velut ubi Johannis Hilteni prophetias allegat, p. 122, deque Luthero ipso ac de ejus gestis passim disserit. Justi Menii, primi istius Isenacensium Superintendentis vitam prolixius describit, p. 139. seq. & eum humani quid fuisse passum minime dissimulat, quando Catechismus Lutheri reformavit, prout & variationes ab ipso susceptas in gratiam posteritatis subnectit. Nec ingrata Lectori futura sunt, quæ de Victorino Strigelio, Nicolao Amsdorfio, Matthia Flacio, Friderico Widebramo eorumque placitis in medium adducit. In Academia Jenensis initia dum p. 174 incidit, non Rectores modo illustres, qui ei ab A. 1558 ad A. 1688 præfuerunt, sed omnes etiam Facultatum omnium Professores, quos inde a primordiis ejusdem ad hæc usque tempora studiosam Juventutem ibi docuisse constat, recenset. Tacemus utiles non minus ac jucundas digressiones alias, quas obvias subinde Lectores deprehendent, puta, quando de Comitibus Palatinis Saxonis p. 24. de jure Smurdorum p. 54, materiisque similibus disserit. Pag. 201. occurrunt literæ Germaniæ Lutheri & Melancthonis, quibus consilium Henrici Cottæ, Jurium tunc studiosi, de suscipienda in Gallias peregrinatione uterque approbat.

Secundum locum tenet *Chronicon Huxariense*, quod urbis Huxariæ civis, Petrus Visselbeccius, in antiquissimo Collegio Carolino Eresburgi ad Dimolam inter Fratres Benedictinos receptus, Doctorisque Theologiæ titulo ac gradu ornatus, anno autem Christi 1395, ætatis suæ 64 defunctus, composuit; ast continuavit ad annum usque

1498 Gregorius Wittehenne, Senatoris & Patricii Huxariensis filius, in patria Presbyteri & Canonici dignitate auctus, & anno, quem modo memoravimus, 1498, ætatis 58 extinctus. Additionibus porro variis idem locupletavit Nicolaus Erbenius, patria non minus Huxariensis, post sacra munia passim alibi administrata, Pastor demum in æde Prædicatorum Erfurtenfi, ubi A. 1587 obiit. Istud vero Chronicon, sub seculi superioris exitum, ab hæredibus Erbenianis parochus quidam in vicinia Crucisburgi agens obtinuit, cujus pronepos Paullino tandem nostro id commisit, a blattis quidem muribusque alicubi exesum & fordibus pollutum, maxima tamen sui partè ab interitu nunc vindicatum. Et laudanda sane est, quam adhibuerunt auctores ejusdem, industria, qua patriæ suæ historiam studiose satis texerunt, utile ubique dulci miscentes. Videas epim heic bullas summorum aliorumque Pontificum; videas varia subinde curiosa e Physica secretiori deprompta; modo stupenda omnia observes somniaque memoratu digna; legas hinc inde epitaphia & versiculos admodum nonnunquam bellos; modo index comparet Fratrum Corbejensium ab Adelgario usque ad Bodonem; modo nomina sororum Otbergæ & in valle Dei. Nummorum etiam interdum meminere, sigillatim argentei alicujus unciam pendentis, qui Corbejæ in horto quodam repertus ex una parte S. Vitum plane nudum, formamque pueri præ se ferentem, & in olla pice repleta ac prunis candentibus imposita constitutum exhibuerit, addita inscriptione: S. VITUS PATRONUS CORBEIENSIVM. Ex altera parte allegantur verba: A DEO ET HLUDOWICO; item illa: WARINUS DEI MISERATIONE ABAS NOVÆ CORBELÆ AD WISERAH. Alibi occurrit mentionummi aurei quadrati in exenterato anate reperti, cujus unum latus tres baculos Episcopales, & literas WDS, alterum vero coronam cum epigraphe CRD repræsentarit. A literæ quidem priores ad Wicpoldum, posteriores vero ad Counradum Regem, cujus ille familiaris fuerit & consiliarius, trahuntur. Notæ, quas celeberrimus Editor subjecit, modo historicas narrationes, modo observationes physicas, modo alia apprime illustrant atque explicant.

Chronicon isthoc mox *Mindense* excipit, a Buffone Watenstedio, Canonico Hamelensi, post medium seculi decimiquinti confarcinatum, & ad seriem Fræsulum Ecclesiam Mindensem regen-

tium dispositum, cui *Wedekindi Duldorpii* (qui an Hamelæ, an Mindæ Vicarius fuerit, ignotum sibi esse Noster fatetur,) in Præsules XLIX poemata, & *Alberti Fryschmedii*, seu *Jodoci* potius *Wittstori* in eorundem effigies disticha, *Catalogus* item *reliquiarum* apud Mindenses aservatarum e veteribus membranis a Lamb. Marpachio descriptus, annectuntur. Promitur dehinc *Chronicon*, quod audit, *Hillesheimense* seu Hildesianum, conditorem agnoscens Jacobum Reutelium, Pastorem Einbeccensem ad S. Alexandrum, A. 1593 defunctum, in quo cum nullos uspiam narrationum suarum autores allegaverit, defectum hunc in notis supplevit Editor, & alia subinde adjecit, prolixumque de *Episcopis Hillesheimensibus* poema Justini Bartramii superaddidit. Brevis est narratio, quæ *acta & facta Præsulum Nuenburgensium* seu Numburgensium *ab anno Domini 968 ad annum usque 1493* repræsentat, scriptique hujus autorem censet Editorem Johannem de Hsenach. seculo labente decimo quinto Ecclesiæ Cathedralis apud Numburgenses Decanum, cui brevitatis succinctæ laudem tribuit, ac Paulo eapropter Langio, in amplo rerum Numburgensium Commentario extra choream sæpius saltanti, longius eum anteposit. Nec prolixius est, quod sequitur, *Conradi Evermosii*, Presbyteri Razeburgici, in agro Lyneburgico nati atque educati, Viri docti & religiosi, A. 1561 adhuc superstitis, *Chronicon Episcoporum Aldenborgensium in Wagria*.

Duo, quæ ulterius comparent, Chronica Paullinum ipsam autorem agnoscunt. Ediderat is jam ante annos aliquot dissertationem *de canobio Virginum Ostbergensi ad Netbam, congregationis quondam Cisterciensis, est nunc in vallem Dei ad familiam Benedictinam translato*, quæ jam in justum excrevit commentarium, *Henrici Swartii*, Pastoris in valle Dei ab A. 1398 usque ad emortualem 1423 minuto ejusdem monasterii chronico auctum, multisque memoratu dignioribus & amoenis observationibus repletum: velut ubi festi stultorum, olim in Ecclesiis quibusdam celebrari soliti mentionem p. 179 injicit; pag. 192 de causa odii inter Minoritas & monachos Cistercienses agit; pag. 198 & 202 originem monasterii Gröningensis pandit; prout & Ordinis Præmonstratensis incunabula p. 209 seq. declarat. Jucunda sunt, quæ de agnello ex cane nato, p. 205; de rustico verminoso, p. 213; de lepore bipede, at celeriter tamen corrente, p. 217; de fele nolas ad surgendum solerter pulsante, p. 228; de visus & auditus ex ebrietate pri-

privatione, p. 230, jam Swartii, jam Paulini verbis referuntur. Ast unicum Paullinum autorem habet *chronicon congregationis Badeslebiensis, Marienbeck dicta, ordinis Augustiniani, diœceseos Halberstadiensis*, cui tamen parilem in modum & alia curiosa atque elegantia immixta sunt, v g de sororibus religiosis Huy burgenfibus, quæ una cum fratribus monachis unum idemq; cœnobium diu inhabitaverunt, p. 273; de montis Petrini prope Halam origine, p. 277; de gallis atque vesperilionibus incendia præfagientibus, p. 281. Additur in fine *Schola*, quæ vocatur, *Pralatorum bestialis*, seu singulorum Abbatum Huysburgensium vita & facta, virtutes & vitia, per certa & convenientia animalia epigrammaticè explicata; quæ carmina non inficeta prorsus Joanni Nolckenio Badeslebiensi, qui ante medium superioris seculi in monasterio Huysburgensi vixit, debentur.

Monasterii S. Petri in monte crucis ad Werram, Ordinis S. Benedicti, Chronicon compilavit Jo. Cræmer, Eschwegenfis, Ordinis Augustiniani monachus, & Præpositus postea cœnobii Jacobæi extra muros Crucisburgi, in anno 1514 subsistens, & ex Editoris conjectura circa sequentis anni primordium extinctus. Styli ab hoc adhibiti inæqualitatem Noster equidem accusat; res tamen, quas e diversis variorum schedis seu diariis excerpserit, ac, uti repererat, inferuerit, Lectori antiquitatum studioso non plane displicituræ confidit. Nec injucundum esse arbitratur, quod succedit. Wernerii Hackii, Teutlebio-Thuringi, Monasterii Virginum S. Nicolai, cœtus Benedictini, Isenaci ad portam ab isto claustro denominatam, quondam Præpositi, *Chronicon*, seu, uti Autori nuncupatur, *breviloquium de Comitibus Templimontani*. Illustri Comiti Georgio Kirchbergico A. 1519 inscriptum, quod more suo notulis illustravit Noster, qui & ipse aliquot abhinc annis *historiam illustrium Comitum de Kirchberg* viginti sex capitibus inclusam composuit, ast eam tamen in suis adhuc pluteis delictescentem asservat. *Historiam* quoque *Corbejensem* integram, sermone Latino, multis diplomatibus & bullis, improbo labore & gravi satis ære paratis, distinctam se elucubrassè testatur: ast cum non liceat sine speciali consensu magni Germaniæ Principis eandem divulgare, succinctos interim *annales Corbejenses* a prima fundatione ad A. C. 1471 deductos hoc in loco sùssit, & eorum autorem, utut is in MSto nomen suum tacuerit, Augustinum Schnackenburgium, nobilem illustris Corbejæ

bejæ Saxonicae cœnobitam, existimat. Cujas fuerit *Frater*, qui nunc in scenam producitur, *Cornelius*, seu ubi vixerit, nescire se fatetur; interim ejus *Breviarium Fuldense*, in quo omnium Archimandritarum, ceu vocat ille, ortus, potiora facta & obitus, usque ad annum Domini 1499 enarrantur, luce dignum censuit, eo quod non Browerum modo, sed Eberhardum quoque Fabricium, de Fuldensibus cæteroquin optime meritos, non raro in usum traxisse hunc Cornelium, manifesteprehenderit.

Quam olim jam tum edidit Paulinus de *Walone*, *Abbate Corbejensi decimoquinto*, ab *Henrico II Imperatore per Meinwercum, Episcopum Paderbornensem*, officio & dignitate privato disquisitionem, emendatam alicubi & passim auctam denuo Syntagmati huic inserit. *Decretum insuper augustæ Synodi Moguntina sub Luitberto Archiepiscopo A. 888 convocata*, in qua jura & immunitates Corbejensium & Herfordiensium solenniter confirmantur, variis discursibus, Cæsarum Pontificumque literis, & aliis antiquitatem redolentibus observationibus illustratum exhibet. Porro suam de *Advocatis Monasticis Dissertationem* separatim A. 1686 vulgatam repetit, auctam tamen eam, emendatam, variisque literis illustratam. Qui locum obtinet penultimum ejusdem solertissimi Paullini libellus, de *pagis & imprimis antiqua Saxonia*, ad alphabeti ordinem compositus, pusillum ab Auctore ipso spicilegium, post largam Marquardi Freheri & Henrici Meibomii messem relictum appellatur.

Agmen denique claudit *Carmen de Brunsburgo*, ad *Wicboldum Corbejensem* A. 1152 scriptum a *Christophoro Elschlebio*, quod non a deo rudo videtur Editori, qui tamen Lectorem, ubi is syllabas producendas, correptas nonnunquam ab Autore notaverit, meminisse vult, quod & bonus aliquando *Homerus* dormire solet.

LES MEMOIRES D' EDMOND LUDLOW.

i. f.

COMMENTARII MEMORIALES EDMUNDI LUDLOVII,
Tomis duobus.

Amsterdami, apud Paul. Maret, 1699. in 12. Constat 1 alph. 15 plag.

A Utor horum commentariorum nobili genere provincia Angli-

Æ Wiltonia natus, cum bello civili inter Regem Ordinesque exorto, horum causam armis consiliisque enixe juvisset, & Rege sublato pro Republica constituenda tuendaque acerrime contendisset; Carolo II restituto, e regno aufugit, & ad Bernates in Helvetiam se recepit. Rediit in Angliam Wilhelmo Liberatore in solium regium evecto, persuasus operam suam patriæ usui esse posse in Hibernia ad obsequium revocanda, quam olim Parlamenti auspiciis pacaverat. Verum spretus rejectusque, pristinam exilii sedem repetiit, ibique ante paucos annos fato functus est. Ab ejus obitu publicati sunt hi commentarii, quibus motuum illorum, quorum ipse pars magna fuit, originem & progressum ita perscribit, ut culpam omnem belli commoti in Regem conferat, & Reipublicæ, quam eo cæso moliebantur Parlamentarii, consilia & gesta extollat. Neque ea solum literis tradidit, quibus ipse interfuit vel præfuit, sed & quæ ab aliis, quos fide dignos habuit, accepit, ne quid memoratu dignum in ista rerum temporumque serie desideraretur. Arguit vero Jacobum I imminutæ clam & astu publicæ libertatis: Carolum vero ejus filium, uxoris Gallicæ impulsu, apertius id egisse, ut regnum civile in dominatum converteret, & intensa Cleri Episcopalis autoritate viam Papatui muniret. Bellum adversus Gallos ex privatis inter Bukingamium & Cardinalem Richelium simultatibus fuisse susceptum, mox secretis pactionibus Rupellam fuisse desertam, & Gallis perfide proditam. Bello Scotis improspere ilato, cum Rex tandem concilium gentis Anglicanæ, quod Parliamentum vocant, coegisset, ejusque dissolvendi facultatem a se abdicasset: Regem invitum supplicio Straffordii Pro-Regis Hiberniæ subscripsisse, capitis a Parlamento damnati; licet Autor fateatur, interverfas esse a Digbæo chartas, quibus delictorum, quorum accusatus erat, convicti potuisset. Deinde cum Parliamentum indies progredere longius, & regiam potestatem magis magisque circumscriberet: Regem, postquam Concilii disturbandi conatus irriti fuerant, Eboracum secessisse, & prosequentibus se quibusdam Parlamenti membris, Londinensem conventum illegitimum pronunciasse. Inde res ad arma deducta est, quæ Regem priorem parasse & sumsisse Autor affirmat, quia Rex non æquissimas modo, quas Autor putat, pacis condiciones rejecerit, ac ne ad tempus quidem jus militiæ Parlamento transcribere voluerit, sed & auxilia domi forisque solícite conquissiverit. Inter

cætera literas Regis interceptas Autor narrat, quibus Regem Daniæ Christianum IV ad societatem belli sollicitaverit, Parlamentum criminatus, quod Annam Regis matrem, Dani sororem, adulterii convincere conetur, ut ejus liberi successione indigni videantur. Cum ergo utrinque classicum cantum esset, Autor quoque relictis Musis, quibus adhuc vacaverat, militiæ nomen dedit, secutus auspiciâ Parlamenti, cui pater ipsius intererat, & cum aliis nobilibus commilitonibus ascriptus cohorti prætoriæ Comitis Essexii, cui summam imperii militaris Parlamentum commiserat. Tyrocinio belli in prælio ad Egghehillum posito, centuriam equestrem conscripsit, & sub tribuno Eduardo Hungerfordio patrii comitatus Wiltoniæ tutelam suscepit. Expugnato illic castello *Waiden* cum præsidio impositus, post longam obsidionem regiis se dedere coactus, adduci tamen se passus non est, ut in regias partes transfret, nec ullis etiam Theologorum rationibus de sententia deduci potuit, quin Regis causam injustam existimaret. Permutatus ergo cum captivis regiis & libertati redditus, in legione Arthuri Haslerigi meruit præfectus vigilum, & mox decreto Parlamenti tuendæ Wiltoniæ magistratum civilem cum imperio in legionem equestrem consecutus est. Verum in capeffendo illo munere a contraria quadam factione impeditus, & adversis quibusdam pugnis debilitatus, cum Parlamentum legionem ejus ad quatuor manipulos revocaret, horum præfecturam aspernatus, aliquandiu vixit privatus, donec a provincia sua patri demortuo Parlamenti senator sufficeretur. Neque in patris modo locum, sed & sensum successit; quem narrat summo fuisse dolore correptum, qui mortem ejus forte acceleraverit, cum amicum & collegam in custodiam dari vidisset, qui in Parlamento dicere ausus fuerat, fatius esse perire domum regiam, quam populum bellis jactari. Eadem certe Autori sedit sententia, qui eo fere tempore Parlamentum ingressus est, quo Rex prælio Nazebiensi prostratus ad Scotos confugerat, & ab his Anglorum potestati traditus fuerat. Cum ergo frequentes cum Rege instituerentur actiones de pace; illas quidem omnes æque ac supra res bellicas fufe diligenterque exponit Autor, sed ab iis ita se alienum ostendit, ut neget populum Anglicanum tuto & honeste cum Rege pacisci & reconciliari potuisse. Neque enim Regi, quacunque demum lege restituto, de fore occasionem aut vires pacta rescindendi, nec fas esse tantum sanguinis effusi nullo
expi-

expiari auctoris vel rei supplicio. Hæc palam in senatu sæpe differuit, & cum dissidentibus, ac ipso aliquando Cromwello, cum adhuc regię causæ favere videretur, acres contentiones suscepit, perpetuus auctor abrogandæ regię potestatis, & Reipublicæ instituendæ. Postremo cum exercitus Regem e Vecti insula abreptum in suam potestatem redegit, Presbyteriani vero, qui majorem partem Parlamenti faciebant, tractatus cum Rege coeptos perficere & concludere niterentur, Auctor non improbat, quin suo quoque consilio factum non obscure indicat, ut Senatores, qui pro Rege laborabant, armata manu ingressu Parlamenti prohiberentur. Quod licet juri & libertati Ordinum, pro quæ se arma cepisse videri volebant, quam maxime repugnare Auctor ipse agnoscat; putat tamen utilitate publica rependi, quicquid adversus leges hic fuerit admissum. Neque porro, Rege perduellionis accusato, Auctor veritus est sedere inter judices, & capitalem cum aliis sententiam in Regem ferre. Cum ergo pauci illi, qui cædis regię auctores fuerant, exercitu subnixi, summam rerum specioso libertatis & reipublicæ nomine occupassent; Auctor non tantum in conservatoribus, uti vocari amabant, libertatis Angliæ locum tenuit, sed & cum quatuor aliis delectus est, qui idoneos homines regendæ Reipublicæ & Consilio status formando dispiceret, & Parlamento nominaret. Neque vero dubitat affirmare, justissimam fuisse Rempublicam & optime compositam, quæ divinitus beata fuerit tam admirandis successibus, ut & Scotiam brevi subegerit, & Hibernos perdomuerit, & adversus Belgas Fœderatos rem bene gesserit, domique adeo & foris magna autoritate floruerit. Auctor vero, cum inter Consiliarios status ad clavum novæ hujus Reip. sederet, in Hiberniam missus est, annitente potissimum Cromwellio, ne ipsius consiliis ad tyrannidem jam tum spectantibus obstaret. Illic ergo equitatus præfectus & Præsidis provinciæ Irettonii legatus, illoque mortuo res Hiberniæ pro Præsidente moderatus, in extinguenda seditione Hibernorum Pontificiorum, iisque maxime castigandis, qui Protestantem immani laniena anno 1641 trucidaverant, tam diu occupatus fuit, donec missus in provinciam Fleetvodo, Cromwellus Protectoris nomine summum rerum arbitrium in se traheret. Tunc enim exutus est Auctor protestate sua, qui Cromwellianæ dominationi parere dedignabatur; quam non injustam modo pronunciat, sed Anglicano nomini nec decoram nec utilem fuisse.

fuisse affirmat. Inter cætera, foedus ejus cum Gallis in Hispanos reprehendit, quo primum putat rem Gallicam prævaluisse Hispanicæ, atque ita deinceps crevisse, ut hodie Angliæ totique Europæ sit formidolosa. Cromvvello vero mortuo, cum vetus Parlamentum, abrogata Cromvvelli filio Protectoris dignitate, pristinam auctoritatem recuperasse videretur, ab eo rursus Autor Hiberniæ ordinandæ est præfectus. Ubi accipiens, a factione militari, quam domus Wallingfordiæ vocabant, cujus principes erant Fleetvodus & Lambertus, Parlamentum in ordinem esse redactum, rediit in Angliam, ut inter Parlamentum & exercitum concordiam instauraret. Interea Monkius professus Parlamenti & publicæ libertatis tutelam (quem Autor ambitionis, avaritiæ & perfidiæ accusat) cum Scotico exercitu Londinum appulsus, ante omnia curavit exclusa anno 1648 Parlamenti membra in locum suum restitui: quorum unus cum retulisset, decreto publico detestandam esse Regicidii memoriam, Thomas Scotus respondit, se optare, ut sepulchro suo inscribatur: *Hic situs est, qui Regis supplicium mente & manu adjuvit.* Quin & Autor idem facinus sibi gloriæ ducere non erubescit. Verum isto Parlamento mox disjecto, cum Monkius aliud ex more gentis utraque Domo constans congregari curaret, Autor imminentem rerum conversionem præfentiens, latibula mature circumspexit, & mox utriusque Domus consensu, Carolum II in regnum avitum revocari audivit. In quo hi commentarii non tam desinunt, quam abrumpuntur, apposita nota &c.

Funestus admodum Academia nostra fuit elapsus proxime mensis, quo intra ostiduum duos celeberrimi nominis Theologos amisimus. Die enim 16 Martii D. Georgius Lehmannus, S. Theol. Professor primarius & Lipsiensis diæceseos Superintendens, die vero 23 D. Johannes Benedictus Carpzovius, Theologia ididem Professor excellentissimus & ad D. Thoma Pastor, uterque de Ecclesia Evangelica & Academia nostra multis nominibus meritissimi, mortem cum vita commutarunt. Paucis etiam ante B. Carpzovium horis, in hac urbe e viuis excessit Martinus Knorrius, Mathematicum in vicina Academia VVittebergenfki Professor celeberrimus, cujus obitum non minus acerbe vel eo nomine lugemus, quod strenuum semper se nobis & exactum in bis Eruditorum Actis adornandis adiutorem præstitit. Aliorum doctorum virorum obitus, cum nunc charæ angustia prohibeamur, alibi forte asse sumus indicaturi.

* * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Maji, Anno M DC XCIX.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
Αρχιεπισκόπου Αλεξανδρείας τῆ ἐυευσκό-
μενα πάντα.

SANCTI PATRIS NOSTRI ATHANASII, ARCHIEPISCOPI
Alexandrini, Opera omnia Græce & Latine, in tres Tomos distribu-
ta, studio Monachorum Ordinis S. Benedicti &
Congregationis S. Mauri.

Parisiis, apud Johannem Anisson, 1698. in fol. chart. aug.
 Alphab. 26.

Vix quemquam fore arbitramur inter eruditos Scriptorum
 Ecclesiasticorum Lectores, qui, ubi hactenus de nova o-
 perum Athanasii editione a Monachis Benedictinis Parifi-
 ensibus adornanda inaudiverit, maxima eandem perlu-
 strandi cupidine inflammatum se haud intellexerit. Prod-
 it ista nunc multum commendanda omnibus, qui diligentia non
 mediocri nitorem ejus & præstantiam curatam deprehendent. Ete-
 nim omnia, quæ sub Athanasii nomine circumferuntur, duabus par-
 tibus, sed tribus tomis, prima parte in duos tomos subdivisa, com-
 plecti Editores studuerunt; tomis duobus prioribus opera Athanasii
 genuina, aut ultimo dubia cum spuris exhibentes. Multa de cætero
 adjecerunt nondum edita, ac novam Græci textus versionem ador-
 narunt. Opera omnia juxta temporis, quo scripta fuere, ordinem,
 quoad ejus fieri potuit, disposuerunt, & plerisque admonitiones &
 præfationes addiderunt, in eorum aut *ιστορίαν* aut *γνησιότητα* latius

Bb

inqui-

inquirentes, tempusque & alia notatu digniora examinantes. Ope eximiorum codicum Gallicanorum, Vaticanorum & aliorum, seriem orationis infinitis in locis restituerunt; varias item lectiones & notas ad illustrationem operam concinnatas, sub paginarum calcem annexerunt; copiosissimos denique sub exitum Indices collocarunt, una cum Onomastico, quod non Athanasii solum, sed aliorum etiam Græcorum Patrum scriptis intelligendis percommodum futurum existimarunt.

Sed ne in sola hac delineatione generali parum fortean Lectoribus se probatura subsistamus, agendum, præsentis editionis faciem paulo introspeciamus penitius. Placuit autem Benedictinis lectoros, antequam ad ipsa Athanasii opera eosdem admitterent, non nihil in limine divertere, eaque fini Præfationem sat prolixam condidere; utut ea unicum habuisse videatur autorem, (Bernardum, prout comperimus, de Montfaucon,) qui ablatum sibi morte præmatura deplorat Jacobum Loppinum, Virum Latine & Græce admodum probe, Ebraice autem *μετρίως* eruditum, inque Philosophicis apprime versatum, quocum ad mediam usque partem tomi primi mutuas operas sociaverit. Agitur vero in hac præfatione de Athanasii primum manuscriptis, e quibus codici Basileensi, cujus varias lectiones Petrus Felkmannus edidit, a Doxopatre quodam, Viro erudito & de Athanasii scriptis bene merito, exarato palma sic tribuitur, ut ei tamen Regius Parisiensis septingentorum circiter annorum haud multum concedere putetur. Hinc ad codices impressos fit transitio, ac pro editione Athanasii omnium prima habetur Vicentina A. 1482 adornata, in qua tamen perpauca sancti hujus Patris opera, Omnibono Leoniceo interprete, contineantur. Volumen, quod A. 1520 Lutetiæ apud Johannem Parvum prodierit, Athanasiique nomen præfixum gesserit, duas solum orationes genuinas, & reliqua omnia supposititia habere dicitur. Ex iis, quæ A. 1527 Desiderius Erasmus Latine dedit, epistolam primam ad Serapionem immerito profus Athanasio adjudicari dolet clarissimus præfationis Autor, qui denique Petrum Nannium inter Latinos Athanasii editores palmam jure sibi vindicare posse judicat. Dissertitur hinc de editionibus Græcis, primoque loco collocatur Commeliniana A. 1600 curata, quam multo accuratiorrem futuram fuisse Autor reputat, si, quod confecto pene opere fecerit,

rit, ab initio statim curam ejus suscepisset Petrus Felckmannus; interim secundum eam A. 1608 Parisiis novam, sed Latinam tantum prodiiſſe, aliamque A. 1612 eadem lingua, addita modo vita Antonii Græce ex editione Hoefchelii, curatam fuiſſe obſervat. De Pariſienſi Græco - Latina A. 1627 ſtudio Joannis Piſcatoris publicata monet, multa ibi ex variis Felckmanni lectionibus caſtigata, multo plura prætermiſſa, nonnulla vitiata fuiſſe. Verſionem autem Nannii multis in locis, & plerumq; inconſiderate, mutatam queritur, ita ut contra fidem manuſcriptorum impreſſorumq; codicum infeliciter augurando, editores ſua, non Athanaſii, ſubſtituerint. Tandem & poſtremæ illius, non A. 1681, ut notat, ſed 1686 in Germania noſtra impreſſæ, & a nobis in Actis iſtius anni p. 270. ſeq. recensitæ meminit. Singulis vero iſtis editionibus nondum hoc conſectum ait, ut ne expeteretur adhuc accuratior; quandoquidem optimæ etiam earum graviffimis, quos allegat, nævis laborent. Inde verſionem Nannii examinat, & rationes, cur eam retinere noluerit, allegat, varias, quas contra eam concepit, ſtricturas, quin & cenſuram iſtius, Eminentiffimorum Cardinalium Congregationis Indicis juffu olim concinnatam, in medium proferens. Propriam igitur induſtriam ad operum Athanaſii verſionem Benedictini attulerunt, mediam quaſi viam tenentes inter rationem transferendi *παραφραſικὴν*, & ſtrigofam illam aliam, quæ Græca e veſtigio & *κατὰ πόδα* conſectatur, Græcaque ſic reddentes, ut, quoad facultas tulit, a conſuetudine Latinæ linguæ non deſlecterent. Quæ aliaque poſtquam indicavit Autor præfationis, ad ſtylum Athanaſii contemplandum ſe accingit, commemoratiſque aliorum de hoc judiciis, dictionem Athanaſii plus habere cenſet nativæ elegantix, quam artiſcioſæ diligentix; preſſe eum plerumque loqui & breviter, & majore ſententiarum ubertate quam verborum inſtrictum videri; præſtare etiam ſalibus, nervis & *τῶ ἐυλόγω* redundantiam omnem reſecante: quanquam ejus opera, ut & alterius cujuſque, non pari elegantiâ concinnata fateatur, neque neget, nonnullis ex his aliquam peregrinitatem attuliſſe Latinæ linguæ uſum; velut ubi vocem *βετεροστος*, item phraſin *ἐκκληſίαν ἔδωκεν εἰς πρέβαν*, adhibeat. Opera deinceps illius amiſſa ex Hieronymo, Theodoro, Baſilio, Epiphanio & pluribus ſimilibus enumerat doctiſſimus Autor, quæque ejus doctrina circa præcipua religionis Chriſtianæ capita fue-

rit, explanat. Mox Hæreticos allegat, quos vel data opera confutavit, vel carptim modo tetigerit Athanasius, Arium puta & Arianos, Aëtianos & Anomœos, Pneumatomachos, Basilidem, Carpocratem, Valentinum, Ptolemæum, Marcionem, Montanistas, Manichæos, Sabellium, Paulum Samosatenum, Rhetorium, Hieracam, Meletianos, Colluthianos, Photinum, Apollinaristas; de quibus singulis breviter differitur. Succedit Synopsis disciplinæ Ecclesiasticæ, quæ Athanasii ævo obtinuerit; ubi recenset accurate, quænam ille de consuetudine Ecclesiæ, vel pluribus illustret, vel obiter tantum attingat, iis plerumque additis, quæ ad locorum ejus intelligentiam scitu necessaria sunt. Videas ergo heic moneri aliqua de *ιερατεια*, de Synaxi, de throno Episcopali, Baptisterio, fidei in Baptismo confessione, perillustratione locorum per Episcopos, de nomine Archi-Episcopi, de Clericorum officiis, de cœmeteriis, de vitanda Hæreticorum consuetudine, de Monachis, & pluribus ejuscemodi aliis. Loca porro aliqua in notis breviter duntaxat exposita, latius heic deducit, tandemque eos celebrat, quorum opera aut codicibus in hac editione uti licuerit: quin & post quædam ex Petri Nannii præfatione excerpta, & post allatam integram, quæ in editione Commeliniana habetur, præfationem, syllabum necit eorum codicum, quorum ope comtiora hæc Athanasii opera effecta fuerint. Additur & æri incisa tabula topographica, Ægypti loca, quorum apud Athanasium mentio, quamproxime ad verum situm delineans; cui monitum præmissum, in quo nonnulli Geographorum in locis Ægyptiacis errantes redarguuntur.

Secundo loco inter Prolegomena extantiora, memoratu digna est Vita S. Athanasii, nunc modo a Benedictinis magno studio adornata: tametsi nec inter veteres, nec inter recentiores defuerint, qui simili labore bene de Athanasio mereri studuerunt. Ac nominant quidem ex illis Benedictini in præfatione Eusebium, Hilarium, Gregorium Nazianzenum, Epiphanium, Ruffinum, Sulpitium Severum, Autorem vitæ Pachomii, Socratem, Sozomenum, Theodoretum, Gelasium Cyzicenum; ex his vero Joannem Tortelium, Lipomannum, Hermantium & alios, (quibus Guil. etiam Cave in Antiquitatibus Ecclesiasticis Anglico sermone dudum editis adjungendus fuerat.) Verum, quid in singulis desiderandû, una adjiciunt. Ipsi vero studio multo majori in hoc opere versati nova non pauca, neq; hæcenus, ut putant, observata attulerunt,

lerunt, totumq; vitæ ab Athanasio transactæ curriculum, Annalium in morem dispositum, accurate & copiose adumbrarunt. Nos igitur eorum vestigiis strictim insistentes, eandem vitam *ως ἐν τῷ τῷ* cum benevolo Lectore communicabimus. Natus videlicet est Athanasius temporibus Diocletiani, parentibus piis, Christianis, ac nobilitate forsitan & opibus insignibus. Patrium solum habuit Alexandriam, ubi lucem aspexit A. C. circiter 296. Infantiam ejus atque pueritiam notabilem reddidere non Meletiani solum, sed Ariani quoque, contra quos tamen non minus, atque hostes veritatis in universum omnes, institutus mature solerter fuit. In juvenili enim ætate humanis divinisque disciplinis eruditus, varia mox ingenii ad summa nati specimina edidit, Christianæ autem disciplinæ tyrocinia sub Petro Alexandrino posuit. Vix minus duodeviginti annorum oporteret fuisse Athanasium tunc, cum ad oram maris pueros baptizaret, si vera esset ista Rufini traditio, quam Benedictini ideo explodunt. A. 315 Antonium, magnum illum solitudinis cultorem, adiit, profectusque & institutionis causa non modico tempore cum eo versatus est. Vix dum adolescentiam prætergressus, ante annum certe 319, Orationes contra Gentes, magna utique eruditione & magna elegantia refertas edidit. Cum A. 320 & sequentibus adversus Arium ageret Alexander, Episcopus Alexandrinus, Athanasius huic familiarissimus cum ipso conspirans arcendo hæreticorum impetui A. 322 dare cœpit operam, dumque interea privatim atque publice impugnarentur Ariani, Synodo etiam Nicæna A. 325 convocata, eodem anno Athanasiani vis ingenii quam maxime emicuit. Ut enim Diaconus esset, & juvenilis ætatis, nemini tamen, quantumvis grandævo, studio Arium confutandi secundus fuit. Næc Arii modo, sed præpugnatorum quoque ejus, Eusebii, Theognii, & Maris insidiis atque conatibus pro virili occurrit, quo factum, ut tota vis mali in capitis ejus periculum postea immineret, ipseque unus omnium impetum exciperet. Inter hæc Alexander ætate ac senio confectus, A. 326 supremum diem obiit, Athanasium successorem suum designans, qui tamen, ut tantum munus declinaret, sese proripuerat; eoque absente Meletiani in Præsulis Alexandrini munus suæ quendam factionis hominem, Theonem, evexerunt, sed hoc tribus elapsis mensibus extincto, promotus ad id fastigium fuit Athanasius, eodem adhuc anno 320, quo Alexander decesserat. Non ita

multo post Episcopatus sui exordium, A. 327 Thebaidis Ecclesias Meletianorum dissidio Arianorumque motibus deflagrantes perlustravit, quo vacillantes recrearet & firmaret. A. 330 Frumentium delegit Apostolum & Doctorem Abyssinorum, qui non infelici cum successu in regionibus istis Evangelium prædicavit. A. 331 ab Eusebio & sectatoribus varias expertus est insidias calumniasque, quas tamen forti tulit animo, zeloque erga Arianos multo majori incensus, A. 332 Constantino Imperatori, Ario reditum in urbem Alexandrinam concedenti, masculè respondit, nullam esse Hæreticis Christo adversantibus cum Ecclesia Catholica societatem, nec posse se salvo officio hujusmodi hominibus aditum præbere. Et tum quidem liberam rei ad arbitrium gerendæ facultatem obtinuit. Eodem anno Nicomediam petiit, Meletianorum ibi odiâ expertus, sed iis victis Alexandriam reversus est, ibique aliquantisper in pace degit. Sed A. 333 Cæsareæ indicta Synodus, quæ criminationis, ac si Athanasius Arsenium interfecisset, depulsionem ei injunxit, utut calumnia mox affatim disposita fuerit. A. 334 evocavit Alexandriam Antonium, Monachorum illum Patrem, ut a se amoliretur in iustam sibi consensum cum Arianis notam; id quod ille lubens in maximum Athanasii gaudium mox præstitit. Sed cum hinc per otium & pacem, solitam augendæ rei Catholicæ operam navare deprehenderent illius hostes, inturbare ejus consilia, & Meletiani maxime, studuerunt, denuo ipsum apud Imperatorem reum agentes, & inveteratas confutatasque criminationes renovantes. Jubente igitur Constantio, indicta est A. 335 Tyria Synodus, in qua Athanasio crimina varia objecta, sed etiam haud difficulter, nec sine ignominia hostium ingenti, depulsa fuerunt. Interim nihilofecius furori inimicorum cedere, ac in fugam dare se necessum habuit, damnatus interim a Judicibus iniquissimis & Episcopatu abdicatus, prohibitusque Alexandriam adire, ne tumultuum turbarumque autor existeret. Ast mox Constantinopolin pervenit ille, ubi tamen Imperatorem parum sibi faventem deprehendit, ab ipso, quippe novis inimicorum criminationibus concitato, in Gallias relegatus. Vetuit tamen Imperator, ne in locum Athanasii tunc alius eligeretur Episcopus: hic vero Treviros contulit se sub initium anni 336, in quem Arianus incidit, sed quæ Sectatores a suis adversus Athanasium insidiis avocare minus adhucdum potuit. Mortuo autem anno 337 incun-

te

te Constantino, anno subsequente, permisso Constantini junioris, Athanasius Alexandriam remeavit, ast Eusebii & sociorum livori se ulterius expositum cognovit, quippe qui non occultis usq̄ amplius infidis, aperte causam Arianorum ut suam agerent ceperunt, & A. 339 Pictum, Arianum Presbyterum, in Athanasii locum, Episcopum constituerunt Alexandrinum. Sed Athanasius A. 340 Synodum convocavit Alexandriae, & re hinc ad Julium Pontificem delata, satis eum faventem sibi deprehendit. Mox vero A. 341 ingentes Alexandrinis turbas movit Gregorius Cappadox, in locum Pisti ab Eusebianis Episcopus istius urbis delectus, qui & Athanasio ansam dedit per fugam denuo sibi consulendi, e qua encyclicas ad omnes ubique terrarum Episcopos literas, indignitatem facti exponentes, ablegavit. Inde Romam pergens, a Papa Julio perhumaniter habitus fuit, qui & Eusebianos Romam citavit, dataque mox Epistola Synodica Gregorium & asseclas graviter objurgavit. Athanasius vero in tanta temporum iniquitate, aliquot annis Romae versatus fuit; ast incertum, quidnam in otio, quod ibi impetravit, gesserit. Sicut autem interea frequenter excurrit, & Constantem Augustum, ubiubi locorum potuit, invisit, ita & A. 349 Aquilejam ad eundem profectus est; ubi simul accepit literas Constantii Imperatoris, quibus ad maturandum reditum in patriam & Ecclesiam suam se excitatum vidit. Verum vix a metu liberari potuit, secundamque ideo, quin & tertiam Imperatoris epistolam eadem mandantem expectavit; ast ultimo, suafu quoque Constantis accedente, Romam rursus venit, Julio & Ecclesiae valedicturus. Post Antiochia Constantium compellavit, cujus literis commendatitiis instructus inque Palaestinam cum delatus esset, Hierosolymis maxime exceptus fuit comiter ab omnibus, ac denique Alexandrinis suis, haud citra summum eorum gaudium, post moras adeo diuturnas redditus. Sedi ergo suae restitutus, Arianosque non indiligenter adortus, rescriptis, orationibus, literis undequaque missis eos exagitavit: qui tamen, mortuo imprimis Constante, rumores in eum spargere rursus occceperunt; sed hic per aliquot annos in pace nihilosecius versatus Alexandriae, verae fidei tuendae augendaeque plurimum intentum se exhibuit. Non cessarunt tamen adversarii, usquedum denuo exacerbassent Imperatoris adversus eum, utut innocentem, animum, qui & ipsam ei necem A. 355 intendit, missisque in urbem Alexandrinam duci-

ducibus militibusque, Athanasii Ecclesiam invadi, & misere cuncta misceri fecit; ille vero manibus eorum, qui ipsi necem parabant, subtractus fugam capessivit, atque in remotiora Ægypti loca secessit, & e deserto literas quasdam hodieque superstites ad Ecclesiæ suæ addictos transmisit, apologiam quoque de fuga sua A. 358 elegantem edidit; ut epistolam ad Monachos de rebus ab Arianis gestis, aliamque ad Serapionem de morte Arii, quatuor item libros contra Arianos, scriptaque alia taceamus. Mortuo demum A. 361 Constantio, imperioque mox potito Juliano, data ab hoc exsulibus revertendi potestas est: quamobrem & Athanasius Alexandriam remeavit A. 362, ubi eodem adhuc anno Synodum celebravit. Enimvero Gentiles suæ addictum impietati Imperatorem nacti, metuentesque cultui Numinum suorum, qui Athanasii doctrina, sermone, precibus decreſcebat indies, Julianum in infontem concitarunt, qui edicto peculiari Athanasium ex omnibus Ægypti locis pelli mandavit. Ille igitur quarto jam solum vertere coactus, iterum profugit in desertum, & ad Juliani usque obitum, parum licet tutus ab inimicorum insidiis, sedibus incertis apud Monachos est commoratus. Hinc Alexandriam A. 363 remigravit, ubi Joviani, Imperatoris Christiani, gratiam mox nactus, tutus fuit a persecutionibus, ac optima quævis sub ejus quoque successore Valentiniano polliceri sibi potuisset, nisi is Valentem fratrem imperii consortem sibi elegisset. Hic autem ut animo in Catholicos infenso fuit, ita Episcopos omnes, ac inter hos ipsum quoque Athanasium, e sedibus suis expulit; hunc tamen, popularem forte seditionem reformidans, mox A. 367 revocavit, quietamque vitam agere permisit. Totus ergo hinc Ecclesiæ curandæ intentus Athanasius, A. 373 cum quadraginta sex annos in Episcopatu confedisſet, & quadagesimum septimum ageret, ætate ac senio confectus, prope octogennarius, sexto Nonas Maji diem suum obiit.

Hæc epitome est vitæ Athanasianæ a Benedictinis latius descriptæ, (sed non nisi istius, quam publice & in conspectu omnium exegit; qualis enim in vita domestica & familiari fuerit, nescire se ob antiquorum silentium, epistolarumque Athanasii jaeturam, Nostri confitentur,) qua finita post exhibitam Gregorii Nazianzeni in Athanasium orationem, Græcam non minus ac ex Jacobi Billii Prunæi versione Latinam, quatuor adhuc aliæ ejusdem vitæ delineationes subnectuntur, qua-

quatuor adhuc aliarum ejusdem vitæ delineationes subnectuntur, quarum tres priores Græco-latinae sunt, sed quarta Latina solum legitur. Prima Anonymi cujusdam est, e Socratis, Sozomeni & Theodoreti scriptis desumpta, quam tamen sexcentis scaterere fabellis, nihilque ibi sanum, omnia contaminata & fusque deque versa deprehendi, Editores asserunt. Secundam ex Photii Bibliotheca desumptam, ipsius Photii iudicio, quisquiliis continere sine pari, innuunt. Tertiam Simeonis Metaphrastæ opera concinnatam melioris quidem notæ, sed cum ex laciniis hinc & inde confarcinatis constet, non magni usus esse perhibent. Denique quartam ad usum Coptorum adornatam, & ex Arabico a Renaudotio conversam innuunt. Ut autem hæc nugis & ineptiis supra fidem plenissima sit, edere tamen eam voluerunt, ut gentis istius nugacitas vel exinde dispalesceret. De cætero elogiis nonnullis, a quibusdam veterum Athanasio tributis, Prolegomena in univrsum omnia clauduntur.

Ac nunc demum ipsa Athanasii opera inspicere legentibus conceditur, facta a genuinis atque certis initio, quorum singulis præfationes adjiciuntur, de eorum tempore, occasione, contentis, aliisque eo pertinentibus prolixè interdum differentes. Ea vero, quæ satis nota hæcenus fuerunt constantia, ut hæc commemoremus, non esse arbitramur necessarium. Juvabit potius ea indicasse, quæ huic editioni accessere, & in aliis sive omnibus, sive optimis tamen desiderantur. Tomi nempe primi parte prima Athanasiana contra Arianos Apologia admixtas habet duas epistolas, non ab Athanasio tamen scriptas, sed primam a Synodo Sardicensi ad Ægypti & Libyæ Episcopos datam, & innocentiæ Athanasii comprobantem; alteram Episcoporum Ægypti, qui Tyriensi Synodo intererant, ad Dionysium Comitum, in qua de rebus contra jus & fas cum Athanasio peractis illi conqueruntur. *Kαὶ ἡμεῖς* seu depositio Arii & sociorum ab Alexandro, Alexandriae Archi-Episcopo, descripta, quæ p. 396. habetur, a Cotelerio quidem suis ad Patres primi seculi notis inserta jam tum fuit. Sed cum illa Cotelerii editio, absumptis incendio exemplaribus prope omnibus, rarissima evaserit, hinc addere eam Benedictini non dedignati sunt, Encyclicam ejusdem Alexandri Epistolam adjungentes, qua res gestæ in exortu Arianæ hæresis inque Arii & Sectatorum damnatione enarrantur. Hanc equidem & Socrates exhibuit, sed

Cc

cum

cum eam multis respersam esse mendis, ac præterea Cleri Alexandrini subscriptiones illic desiderari, nec has apud Gelasium reperiri integras vidissent Editores, novam & emendatiorem ex codice regio protrahere maluerunt. Pars tomi primi secunda exhibet p. 867 duas Athanasii ad Orisium epistolas, sed breviores, ejusdemque p. 868 narrationem ad Ammonium Episcopum & alios de fuga sua sub Juliano Augusto. P. 967 habetur epistola ad monachos post A. 364 scripta, quæ istos hortatur, non modo ut Arianos averterent, sed etiam ut ab iis declinent, qui cum Arianis conversati fuerint, nisi resipiscant. Hanc extare dicunt Nostri in editione Commeliniana, sed omissam mirantur in Parisiensi. Latinam interim solam exhibent, cum exemplar Græcum, magna licet cura perquisitum, nancisci haud potuerint. Sequitur p. 968 fragmentum nunc primum e MSto tractatum, sed itidem Latinum, epistolæ A. 356, cum jussu Constantii Alexandrinæ Ecclesiæ ereptæ essent Catholicis traditæque Arianis, scriptæ, quæ e deserto suos consolatur Athanasius. De Trinitate & Spiritu Sancto p. 969 seqq. liber, & is Latino quidem sermone conceptus, legitur, quem hætenus præpostere una inscriptione conjunctum notant Editores cum illa confessione, quæ Tomo II post libros de Trinitate agmen claudit. Ast priora hæc scripta de Trinitate a Latino quodam adornata fuisse concedunt; hunc vero librum pro versione habent Græci alicujus opusculi ab Athanasio profecti: unde eidem, utut inelegans sit & parum accurata translatio, locum hæc concedendum existimarunt. Præcipuum vero operum, quæ editioni huic accesserunt, Expositiones arbitramur, quibus Psalmos Davidis, ad quadragagesimum usque sextum supra centesimum, illustravit Athanasius, diu expetitas illas, & a pluribus antiquæ, mediæ, infimæ ætatis autoribus celebratas, sed nondum hætenus quoad contextum integrum typis exscriptas. Has igitur e tribus codicibus manuscriptis regius depromtas Benedictini nunc cum versione sua exhibent, complentes iisdem spatium, quod inter paginam 1008 & 1240 intercedit. Reliqua, quæ adduntur, fragmenta modo minora sunt, & aliqua ad librum Jobi, ad Cantica, Matthæum, Lucam, ad Epistolam ad Hebræos spectantia, aliaque istius generis complectuntur. In Canticum Mirjam, sororis Moïsi, scripsisse Athanasium, se nusquam hætenus inaudivisse Editores testantur, ac proinde specimen commentarii istius a Cl. Viro,

Anto-

Antonio Muratorio, transmissum in præfatione ad Expositiones Psalmorum suppeditant.

In peculiarem tomum, qui secundi nomen sibi quidem habet inditum, sed tertius jure optimo cognominandus est, confilipata sunt Athanasii scripta non dubia modo, sed & ea, quæ manifeste spuria Benedictinis apparuerunt. In his autem cum aliqua occurrant, quæ, si vel primoribus labris attingas, statim ut peregrina & ab Athanasii illa *εἰρηγενία* prorsus abhorrentia respuas, utpote disputatio contra Arium in Synodo Nicæna, sermo contra hæreses, historia Melchisedeci, liber de definitionibus, similiaque; alia autem fraudes paulo tegant accuratius: hinc ejusmodi libellis Monita semper sua præmiserunt, & qua de causa eos aut dubiis aut spuris annumerent, dilucide exposuerunt. Sed addiderunt quoque spuria nondum hæcenus vulgata, eaque numero haud pauca, non quod luce hæc adeo digna existimarent, sed quod obtemperare voluerunt plurimis eruditione claris, qui, quæ Athanasii nomen præ se ferunt, publici esse juris cuncta desideravere, ut lustrare singula, inque iis iudicium suum exercere possent. Ea vero, quæ cum proxime præteritis seculis, fraudi opportunioribus, Athanasium impune mentita fuissent, instaurato demum literarum usu, ex Athanasianis dudum ejecta sunt, heic omisere, qualia Theophylacti in Epistolas Paulinas commentaria, in prioribus Galliarum editionibus ad frontem operum Athanasii collocata; libri Hilarii de Trinitate, Athanasio adscripti; Dialogus Jo. Damasceni contra Manichæos, similiaque alia.

Haud aliena est a præsentis tomi instituto nova, (quam p. 719 seq. legere licet,) in Symbolum, quod vocari solet Athanasianum Diatribæ, in qua veterum de eo testimonia, temporum observata ratione, primum recensentur; hinc de codicum, in quibus extat hoc opusculum, ætate, conditione ac inscriptionum varietate differitur; porro de autore dispicitur, ac e reliquis, quæ itidem allegantur, circa eum sententiis, Antelmiana illa a nobis in Actis hisce A. 1695 p. 412 late recensita, pro verisimillima quidem, nondum tamen absolute certa, venditur, relictaque in medio decisione, in Galliis certe istud elucubratum fuisse concluditur, variæque Symboli formulæ tam Græcæ quam Latinae, quin & Gallicæ duæ subjunguntur, annexa etiam

explicatione ejus Latine composita, & ex codice cœnobii Sangermanensis plus quingentorum annorum exscripta.

Post Indices locupletissimos, Græcum quatuor foliorum onomasticon conspectui se nostro sinit, quod voces vel insolentes, vel quarum significationes peculiare aut minus observatæ sunt, quæque in his thanasii operibus occurrunt, breviter quidem, sed dilucide tamen, explanat.

Quemadmodum autem universa hæc & singula eruditissimi imprimis Montfauconii industriæ debentur, ita exoptamus haud immerito, ut plura ejus generis opera ab ipso curata imposterum usui publico exponantur. Nec est, cur ea de re dubitemus, modo is ex Italia, quam per elapsam hyemem totam peragravit, inque Bibliothecis codices manuscriptos diligentissime evolvit, felici fidere in Gallias redierit.

BIBLIOTHECA SEPTENTRIONIS ERUDITI.

Lipsiæ, apud Godof. Liebezeit, 1699. 8. Alph. 4. pl. 8.

Bibliotheca hæc, quæ audit, Septentrionis eruditi libros tres completitur, jam ante quidem editos, sed quorum duo tamen insignibus accessionibus ditati sunt, volumen vero integrum novam in frontispicio exhibet præfationem eruditissime adornatam a Joanne Mollero, cui singula, quæ in isto leguntur, modo ut obstetricanti, modo ut parenti debentur. Ac in præfatione quidem negotiû ipsi intercedit cum Danicæ Suevicæq; gentis censore Molefvorthio, Wilhelmi III, Magnæ Britannæ Regis legatione in aula Danicæ ab A. 1690 per triennium defuncto, quem Noster autorem facit non istius solum libelli, qui Anglice primum A. 1694. *ἀναμνηστικὸν* sub titulo *An Account of Denmark, as it was in the Year 1692*, prodiit, ac postmodû Gallice, Belgicæq; & Germanice recusatus fuit; sed alterius etiam, cujus versio Gallica inscripta *L'Etat present de Suede*, A. 1695 lucem publicam adspexit. Utroque post criminationes, ceu vocat, plures alias, acriter quoque investum eum fuisse queritur in Danorum æque ac Suecorum ingenia, utpote quæ ab eruditione solida remota nimis, ac ad rem literariam meritis peculiaribus ornandam parum idonea deprehendantur. Enim vero notam hanc a populis his depulsurus doctissimus Mollerus,

rus,

rus, integra hac præfatione gentium Borealium merita in literas proflixè celebrat. Ineolas certe Septentrionis antiquissimis jam temporibus cultui eruditionis, pro ævi istius captu, haud infeliciter studuisse, tot lapides Runicos, tot Fastos lignis & metallis insculptos, tot Scipiones Astronomicos, aliaque monumenta apud Danos, Norwagos, Suecos & Islandos passim obvia, docere satis posse innuit; ac Poësin imprimis eorum, ingenio & arte nequiquam carentem laudat. Seculis deinceps æræ Christianæ nono æsequentibus, cum doctrinæ celestis præconio eruditionem quoque solidam & elegantiore ad istos transisse notat, quam illi adeo benigne habuerint, ut cum seculo undecimo Europam reliquam summa premeret barbaries & turpis styli Latini comitioris ignofantia, in Daniæ cœnobiis hujus laude tum alii, tum Saxo imprimis Grammaticus, præclare enituerint. Quid? quod scripta tunc in lucem talia prodierint, quibus nec hodie eruditionis gloria ab æquis rerum æstimatoribus detrahatur? quorum Autores præ cæteris illustres e Daniæ, Norwegia & Islandia huc advocat, & breviter recenset. Per seculum vero superius, & per id, quod nunc finimus, inde renatis eum doctrina puriori literis, nec regnis Borealibus defuisse ait doctores & scriptores, qui in singulis polymathiæ & sublimioris & elegantioris partibus cum exteris sibi coævus paria fecerint, imo palmam his non sæpe solum dubiam reddiderint, sed & interdum extorsierint; quod ut probet ulterius, magnum ante omnia Theologorum celeberrimorum numerum allegat, ac inter alia Molefvorthio, Theologiam polemicam ab Ecclesiæ Borealis doctoribus parcius excultam fuisse asserenti, respondet. Hinc ad Jurisprudentiæ studium pergit, ejusque culturam admodum felicem, sed sobriam tamen simul atque moderatam, populis Borealibus gratulatur, ac leges maxime Arcticas respondet. Medicinam ferius quidem, seculo nempe decimosexto, in Septentrione excoli cœpisse haud dissimulat, sed eo eum successu factum id fuisse innuit, ut nostra ætate Dani præ cæteris gentibus Europæis fore excelluerint; anatomiam certe exteris omnibus coævus feliciter tractasse eos statuit. Nec adhibitam a Danis æque & Suecis circa partes Philosophiæ singulas industriam reticet, Matheseosque ab iisdem multum auctæ & ornata meminit, & quanto cum studio ac progressu humanioribus quoque literis incubuerint, sigillatim enarrat. Historiarum eos ab antiquis jam temporibus

amantissimos pronunciat, interque eorum laudes & hanc reponit, quod præcipuam historiæ domesticæ rationem nunquam non habuerint. Denique Scriptorum Historiæ regnorum Borealium literariæ, & quæ huic cohæret, ecclesiasticæ, tam universalis, quam particularis, Syllabum subjungit.

Cuncta vero hæc ea Autor occasione præfatur, quia in Syntagmate hoc scripta duo exhibet, quæ Virorum eruditorum, quos Dania Sueciaque sibi vindicat, centuriam non unam recensent. Horum alterum ab Alberto Bartholino, alterum a Joanne Scheffero profectum est.

Et Alberti quidem Bartholini liber *de Danorum scriptis* posthumus, jam A. 1666 auctior a fratre Thoma editus in lucem fuit. Ast in illo tamen concinnando, justam accuratorem adhibitam haud esse, valdeque imperfectam, & a nævis suis haud immunem, hanc Viri cætera doctissimi opellam eruditioribus merito videri, pronunciat Mollerus: plurimos a Bartholino, qui ante librum suum editum scriptis inclaruerint, omitti; de illorum, quos memorat, vita, ætate ac muneribus plerumque justo pauciora, sæpius nihil omnino, ac interdum etiam erronea tradi; complures nec patria Danos, nec officii in Dania functos publicis, imo nonnullos Daniam & Septentrionem nunquam ingressos, Danis perperam accenseri, indigenasque ab adoptivis ubique haud distingui; libros tantum recenseri Autorum singulorum editos, omissis *à vendètois*, editorumque titulos imperfectos plerumque & mutilos exhiberi; disputationes Præsidum Academicas Respondentibus sæpe tanquam proprii foetus ingenii falso attribui; scripta minutiora, dissertationes nempe Academicas, orationes ac homilias sacras, majoribus promiscue admisceri, monito nullo, quantum mole ab his differant, adjecto; denique nullam idiomatis, quo scripta singula prodierint, mentionem injici causatus. Joannes deinde Schefferus *Sueciam* elucubravit *Literatam*, quæ & ipsa quidem post fata demum celeberrimi Autoris sui, A. 1679 extincti, lucem publicam A. 1680, genero Jo. Columbo, Poeseos Professore Upsaliensi, editionem fortassis curante, adspexit, sed Bartholini tamen librum, Mollero judice, majori accuratorem antecellit; quanquam omnes ei Scriptores innotuisse haud affirmet, nec brevitatem ejus in narrationibus biographicis nimiam, annorum emortualium annotationis neglectum,

glectum, & cacoethes cum Bartholino ipsi commune, disputationes Praesidium Academicas, nominibus horum omissis, Respondentibus passim tribuendi dissimulet. Votis igitur bibliopolæ, novam utriusque Autoris editionem molientis, & ut auctior atque emendatior illa prodiret, efflagitantis, deesse noluit Mollerus noster, ac proinde textum accurate perlegit, paginarumque singularum, iisdem numeris in nova hac editione, quibus in prioribus, insignitarum sphalmata typographica solícite emendavit. Bartholiniano textui monita de Autorum, praesertim minus celebrium, patria, vitæ generibus, officiis & annis emortualibus, historica aut critica sæpissime adjecit. Librorum ab isto memoratorum titulos, scholiis interdum brevibus, argumenta accurate magis exponentibus, frequentissime autem editionum omissarum vel novarum indicio auxit, nec raro, quæ in allegatis circa loca aut annos occurrerant erronea, immutavit. (Ac textum quidem Bartholini typis majusculis, sua autem, quibus eum interpolavit, minusculis excudi jussit. Verum discrimen istud characterum a typographo sæpissime neglectum fuisse deprehendent, qui hanc editionem cum priori conferre voluerint.) Imo addita sunt etiam frequenter scripta plura Bartholino vel ignorata vel præterita, & ut minutiora a majoribus, Latina a Danicis & Germanicis distinguerentur, titulos orationis, disputationis, concionis, in fronte, ubicunque desiderabantur, restituit, libris autem Danico vel Germanico idiomate conscriptis literas D & G hujus indices sub finem ubivis adjecit. Cumque paginarum, quarum numeros mutare noluit, angustiam omnibus additamentis capiendis haud sufficere animadverteret, Scriptores exotericos (quorum nominibus in textus margine signum NB. aliorum Lectores ablegans est appositum,) in hypomnematis libello toti subjunctis fusius celebravit, singulorumque Biographiam compendiosam, aut (si hæc deerat,) ætatem, vel annum emortualem, scripta a Bartholino omissa, judicia de iis pariter atque autoribus vel honorifica vel sequiora, aliaque ἀξιωματικόν, cum indicio Scriptorum prolixius de iisdem agentium, & succinctis in Bartholini aliorumque de illis errores animadversionibus exhibuit. Hypomnematis his, cum editio Syntagmatis hujus differretur, ipse autem interea Claudii Lyschandri catalogum Scriptorum Danicorum manu exaratum, aliosque libros recentiores obtinisset, novum ex istis accessit spicilegium,

cum

cum Indice alphabetico, Autores in hypomnematibus ac spicilegio celebratos, serie cognominum observata, memorante. Schefferi autem satis in plerisque accurati textum additamentis interpolare noluit; libello tamen integro sua de Scriptoribus Suecis celebrioribus, in textu signo NB. itidem notatis, hypomnemata, sed, quod monumentorum Sueciæ historicorum tantus, quantus Danicorum, ad manum apparatus haud esset, pauciora pariter atque breviora subjunxit. Cæterum utriusque libelli continuationem in præfatione promisit, si inter Danos ac Suecos indigenas nemo hunc laborem vellet aggredi. Ast vero nunc ab ejus manu ista expectanda non est. Ipse enim nos per literas edocuit, quod Suecos se Scriptores a Scheffero omisos colligere significaverit D. Jo. Groningius Wisnariensis, Jctus Lubecensis; quodque circa Danos simile quid vel a D. Jano Birchero-dio, Episcopo Aalburgensi, Alberti Bartholini, autoris genero, vel alio homine erudito tentatum iri, Amici polliceantur.

Quæ tertium locum in volumine hoc obtinet, *Introductio ad Historiam Ducatum Slesvicensis & Holsatici*, Mollerum solum autorem agnoscit, sed cum hæc dudum edita & in Actis hisce A. 1692. p. 95 jam tum memorata fuerit; vix est, ut pluribus nunc de ea differamus, præfertim, cum ne recusa quidem illa auctave uspiam ab Auctore fuerit, qui multo locupletiore aliquando daturus est in *Cimbria Literata*, pro cujus operis *ἀπορροματία* haberi istam cupit, ac de cætero tractatibus præcedentibus addi hanc solum ob causam passus est, quod Scriptorum Danorum Suecorumque mentionem obiter saltem hinc inde eidem insertam deprehendit.

JOH. CHRISTOPHORUS STURMIUS DE DEO IN CREATURIS corporeis, & per ipsas jussu & voluntate sua primava, in omnia tempora & loca etiamnum efficacissima, hodie-num omnia operante.

Vidi non ita pridem in Actis Lipsiensibus mense Septembri superioris anni, ab Illustri Viro G. G. Leibnizio editam Diatriben adversus Apologiam pro mea *de Idolo Natura* Dissertatione, a Viro celeberrimo *Günthero Christophoro Schelhammero*, Medico Kiloniensium primario injustius, opinor, impugnatam, in qua Vir haut minori modestia

destia & humanitate, quam ingenii perspicacia iudicii que acumine, per uniuersum orbem literatum famigeratissimus, ea benevolentia erga me iudicia passim edidit, ut serio doleam me hactenus nondum posse, ad exemplum duorum insignium Mathematicorum, quos in dissertatione sua laudat, in ea quae nobis intercedit controversia, manus dare, convictumque me a tantae famae Viro ingenue confiteri, quod facere, sancte testor, nullus erubescerem, si vel vim argumentorum ipsius pro potentiis creaturarum materialium vere propriissimeque activis persentiscerem, vel absurda illa, quibus onerari hypothesein meam sibi persuasit, ex ea consequi, & non potius ex aliis a me non minus quam ab ipso reprobatis iure quidem inferri, una cum ipso videre possem: Certe quo magis suspicetur, mentem meam non satis sibi perspectam esse, nec suam mihi, multa facere (num. 16) palam proficitur. Consultissimum igitur, meo iudicio, fuerit, ut, si cum fructu finiri hoc inter nos amicum litigium, aut (quod sibi gratissimum futurum eo loco testatur Vir optimus) sententiarum quaedam sperari conciliatio debeat, cum ipse credat, suam se sententiam iam satis dilucide & abunde quidem comprobasse, ego quoque meam (quam fufius alibi exposui) concise hic & breviter, sed ea tamen, qua possibile est, euidencia in synopsi declarem, ut ad alibi scripta evolvenda nec ipse nec alii obligentur, sed res tota, una cum rationibus praecipuis e primo suo fonte derivandis, Lectori a partium studiis alieno sub conspectum ponatur.

(2) Quod ut eo felicius praestetur, haut inuutile, credo, futurum est, si quaedam vel ex ipsa Viri celeberrimi dissertatione, quae nunc sub manibus est, commemorem, in quibus, quantum ego iudicare possum, plenus inter nos consensus est. Et primo quidem in eo convenimus, teste num. ipsius (2) quod nulla detur anima Uniuersi, Natura uniuersa non sit intelligentia praedita, nec aliud quicquam quam Dei artificium, & tantum quidem, ut quavis machina naturalis organo constet prorsus infinitis (id quod verum artis naturaeque discrimen esse rectissime monuit) infinitamque adeo sapientiam potentiamque autoris rectorisque postulet; quod Calidum omniscium Hippocratis, sapientissima Scaligeri Virtus plastica, Heinrici Mori principium Hylarchicum, & similia, partim impossibilia, partim superflua putanda sint, naturaeque cuiusdam creatae sapientis,

tis, corporum machinas formantis gubernantisque figmentum rejiciendum: ex quo tamen ipse consequi non putat, nec rationi consentaneum, ut omnem vim creatam actricem insitam rebus denegemus; quæ est prima inter hypotheses nostras differentia, hic interim seponenda. *Secundo* in eo quoque consentimus, quod Aristoteles non male Naturam (cujusque corporis physici particularem) principium motus & quietis appellaverit, per motum generaliter omnem *mutationem*, per quietem autem *στάσις* sive persistentiam in eodem statu, intelligens; & principium quidem passivum (quod Author quidem Celeberrimus expresse in num. suo (3) non addidit, Clarissimus autem Schelhammerus ex voculis *ἡ κίνησις καὶ ἡρεμία* rectissime deduxit) verbo, *principium mutabilitatis*, cum aliquo tamen renixu conjunctæ, ex ipsa cujusque corporis textura & artificio fluens. Quod si vero (uti non credo) principium aliquod activum, h. e. vim aliquam agendi insitam, & creatam quidem, seu divinæ Virtuti in creaturis etiamnum operanti (nam hoc utique *tertium* est, in quo consentimus procul dubio) contradistinctam intelligeret, id utique tanquam inter nos controversum, hic etiam tantisper esset seponendum. Id quoque *quarto* dudum me consentientissimum habuit, quod Materia per se stare non possit, & Mechanismus corporum intelligentia quadam spirituali omnino indigeat, adeoque ab altiore quodam principio fluat. Neque *quinto* uspiam nego actiones animæ nostræ immanentes propriissime sic dictas, ipso Domino Authore teste num. (10) Sed id negare velle, a ratione alienissimum juxta cum ipso reputarem. Utrum vero hinc consequatur, si menti nostræ vim insitam tribuimus actiones immanentes producendi, vel immanenter agendi, etiam aliis animabus & formis sive naturis substantiarum corporearum eandem vim inesse, inter *κελεύμενα* est, & hoc loco rursus tantisper sequstrandum. *Sexto* id utrique nostrum indubium habetur, quod materia prima saltem, sive nuda adhuc & informis, quam num. (11) *Materiam molis* appellavit & incompletam substantiam cum Scholis nuncupat (cujus nuncupationis rationem hic non examinabo) sit mere passiva, neque seipsam in motum concitare unquam possit, sed, ut existentiam suam a Deo unice habet, ita motum quoque, ad variantissimos mecanismos, partiumque texturas infinite varias recipiendas, ab eadem Divina virtute partibus suis imprimi necessum habuerit. Et

hæc

hæc sunt præcipua illa, de quibus, quantum ad præsens quidem argumentum, nullus inter nos dissensus esse videtur. Multo vero plura reperientur vel in hac sola Viri Celebratissimi diatribe, in quibus alter alteri adversari vel maxime videmur; ut frustra sit omnis disputandi fervor & industria, quam diu in terminis & notionibus, consequenter in ipsi hypothesis convenientia non obtineatur, nec par sit utriusque conciliationis studium, & minor dissentiendi, suæque cogitata alienis pro norma quasi statuendi cupiditas; in eo præsertim cognitionis genere, in quo pauca certissime demonstrare datum, cætera vero plurima per suppositiones verosimiles feliciter aut infeliciter conjectare necessum est. Tametsi ergo ex usitato hodie disputandi genere, quo partes utraq; veritatem penes se stare omnino persuasæ id unice agunt, ut suam sententiam variis distinctionibus, limitationibus & restrictionibus, super ista hypothesis controversa ordinarie fundatis, & occasione urgentiorum ex adversa parte argumentorum demum quaesitis, muniant (quod Aristoteles *την Ἰεσω Φυλάττειν* congrue appellavit) adversam autem absurditatibus variis, ex sua vero tantum hypothesis talibus, onerent, & comparatione ejus cum aliorum exorsorum in vulgus authorum opinionibus, plerumque multum diversis, in invidiam adducere laborent (quod in velitationibus topicis exercitii tantum victoriæque causa institutis forsân tolerabile, ad erudendam autem veritatem inutilissimum est ac penitus infructuosum; prout vel tot proh dolor! Sectarum in religionis negotio concertationes in secula continuatæ suo exemplo demonstrant:) tametsi, inquam, ex hoc disputandi modo parum fructus sperare ausim; tentabo tamen adhuc semel, invitatus quodammodo rara egregiaque humanitate Viri totius Orbis literatî consensu eruditissimi, mentem meam super præsentî negotio, quanta potero perspicuitate & facilitate hic exponere, iis rationibus & motivis, quæ me receptæ olim sententiæ addictum in hanc novam pertraxerunt, subjunctis; non ut in meam sententiam Virum acutissimum pertrahere aut victoriam reportare præsumam, sed ut rectius ille mitiusque (quod ab ejus æquanimitate mihi certissime polliceor) de ea impostertum sentiat.

(3) *Primum* igitur, ut a recepta & a me ipso quoque a primis incunabulis imbibita doctrina, de potentiis creaturarum materialium vere strictæque loquendo activis, & quidem Divinæ virtuti in

ipsis operanti contradistinctis, discederem, id effecit, quod viderem, positus licet ejusmodi potentiis creaturarum aëtricius, ex eadem tamen recepta & communiore hypothesis, eas actu ipso nunquam agere, nec agere posse, nisi adjutas & elevatas a concurrente Divina virtute, atque ita quidem concurrente, ut una illa & eadem actio tota quidem concursui huic divino, tota vero etiam potentia aëtrici creaturae tribuenda, neutiquam vero inter hanc & istum dividenda, statueretur. Quam sententiam cum capere nunquam potuerim, quicquid sit de distinctionibus ab ipsa hypothesis controversa suppeditatis, (si enim illa concurrens virtus Divina actionem totam producit, & ipsi producenda utique sufficit; quid opus est potentia activa creaturae eandem actionem producente? Et, si hæc a potentia creaturae aëtrice divinitus ipsi concessa produci potuit; quid opus erat novo Dei concursu eandem una producturo?) nec tamen in Durandi duram sententiam concedere possem, qui maluit creaturarum actiones illi Divinae virtuti in ipsis & per ipsas operanti, soli & uni tribuere; non eo tamen *secundo*, quo Byel olim Durando adversus rem concepit, sensu, quasi Deus omnia solus operaretur ad creaturarum presentiam tantum, & externa solum apparentia concurrentium: sed ut *media via* inter hæc extrema incederem, & virtutem vere activam soli Deo servarem, creaturis autem specificam quandam habilitatem ac texturam, ad actionis specificationem (ut cum Scholis loquar) omnino necessariam, sed mere interim passivam, tribuerem: quemadmodum e. g. in organo musico pneumatico mirabiles illos sonos, *follium flatus* (ex hypothesis recepta) solus active producit, non tamen ad presentiam tantum fistularum ac totius mirandi artificii, sed mediantibus his & peculiari organorum habilitate, ad varietatem illam sonorum prudentissime adaptata, verbo ad effectum specificæ, sed patientiando tantum, non agendo, plurimum contribuente. Confirmavit me *tertio* in hac sententia natura conditioque materiae, quæ omnibus creaturis materialibus & corporeis (de quibus solis hic nobis sermo) communis est, primæ sc. & informis adhuc, quam Substantiam esse, seu rem saltem mere passivam inter nos in confesso est, adeo ut in motum simpliciter concitari, & illo mediante varie formari, nec a se ipsa potuerit, quod per se patet, nec a corporibus ex ea demum per motum oriundis & nascendis, ut pote ipsa posterioribus; adeoque Divina

na

na virtute moveri necessum habuerit. Cum porro *quarto* per receptum hunc divinitus motum, & particularum suarum varium contextum & coordinationem, nihil aliud obtinere potuerit, quam novas habilitates ac dispositiones specificas, quibus apta jam reddebatur, non ad motum simpliciter, ut ante, sed ad tales ac tales infinities variantes & specificè conditionatos motus recipiendos; palam est, etiam secundam & jam formatam materiam, eandem adhuc virtutem motricem Divinam, ut summe sibi necessariam, in omnibus quas ipsi tribuimus operationibus etiamnum supponere; nihil aliud quippe præter istas habilitates passivas, activam illam Dei virtutem motricem specificantes, ad hunc, istum, illum, verbo varium, effectum contribuentes. Accedebat *quinto*, quod ad motus ipsius naturam curiosius attendentes, videbatur nobis clarissime videre, eam talem esse, quæ non nisi a summa seu Divina virtute (sive cum primitus esset simpliciter movenda rudis adhuc materia, sive cum hodiernum jam varie formata taliter varioque eventu cienda veniat) promanare possit. Etenim, quemadmodum rerum duratio non est aliquid ab ipsis rebus distinctum, sed continuatio tantum existentia ipsarum per plura temporis momenta, a mero Dei beneplacito, ut ipsa existentia, unice dependens (qua de re haut facile quisquam dubitabit) ita rei cuiusdam corporeæ translatio sive motus localis, non est, opinor, aliquid ab ipsa re translata distinctum, sed continuatio tantum existentia ipsius per plures spatii localis partes, ab eadem liberrima Dei voluntate promanans; utpote, quæ sola cum facere possit, ut res aliqua, quæ prius non fuerat, existere incipiat, a fortiori sola quoque facere potest, ut semel existere cœpta pluries existere, sive in diversis successive momentis, seu punctis temporalibus, sive in diversis successive punctis localibus (hæc duo enim sibi mutuo implexa sunt) existere pergat. Quod si ergo nec natura ipsius motus aliunde quam a Dei virtute accessit possit, nec actiones creaturarum materialium aliter quam per motum materię localem absolvi queant (quod si enim alius utrobique suppetat is ostendendus est clarus quidem, & quia de rebus materialibus agitur, distincte imaginabilis;) a priori certum est, & in clara luce positum, omnes creaturarum materialium, quas eis attribuimus, actiones toti Divinæ virtuti motrici, in ipsis, pro eujusvis habilitate ac dispositione (quæ & ipsa ab eadem voluntate tota pendet) varie &

peranti esse acceptas ferendas. Hæc itaque mens mea est in præsen-
ti negotio, & hæc hypotheseos meæ fundamenta, quæ funditus
evertere oportet eum, qui me ab illa, sacris præsertim textibus innu-
meris consonantissima, dimovere velit. In aliorum gratiam solum
indico, eam plenius multo diductam legi posse in recensu Dnn. Col-
lectorum Lipsiensium mense Octobri 1697 super Phys. nostræ Hypoth.
Tom. I. instituto pag. 474 & seqq; plenissime vero expositam in ipso
operis illius Physici Epicrisi super hypotheseos cap. IV. a pag. 157 usque
ad pag. 190 & epicrisicos finem. Quibus legendis & paulo attentius
perpendendis si Lector benevolus, præsertim de hac mea sententia
(quam nemini obtrudo) sententiam laturus, horulam unam aut al-
teram impendere voluerit (alioquin ad hunc laborem suscipiendum
minime obligatus) rem utique faciet mihi longe gratissimam.

(4) Antequam vero nunc excutiam, num ea, quæ celebratissi-
mus Dn. Leibnizius in suo Schediasmate superius laudato mea sup-
posita, præced. num. 3. *ἐν συνόψει* comprehensa jure quidem, ut o-
pinatur, improbaverit; hoc inculcare vel maxime necessarium ante
omnia fuerit, quod jam alibi fere ad nauseam inculcatum fuit, quod-
que Virum insignitissimum, modo ad mentem meam attendere cum
aliquali cura voluerit, negaturum esse nulla est, justa quidem, suspi-
candi occasio: Dei posse, velle, agere & efficere rem unam eandem-
que esse, ita ut non solum quod nunc & in præsen- ti vult fieri, hujus
volitionis efficacia statim fiat & extet, sed etiam quæ voluit
olim & ab æterno ut essent fierentque, non tunc sed futuro tem-
pore hoc aut illo, in loco hoc vel illo, ea quoque suo illo tempore, suo
illo loco in Divina mente prædefinito, actu ipso fierent, extarent, ef-
ficacia infinitæ illius volitionis in omnia futura tempora & loca sese
exporrigente; ita quidem ut tunc, cum fierent, non opus esset nova
volitione, novo conatu aut laborioso quodam negotio; sed ideo
tunc & hoc aut isto loco fierent, quia Deus jam olim ista hoc aut isto
demum loco & tempore fieri voluerat. Hæc itaque cum sit genuina
mea mens, quam ex parte agnovit Vir laudatissimus sub initium num.

(5) evidens est profecto, quod verissime suspicatus sit, *mentem meam
non satis sibi perspectam esse*; alioquin enim ea, quæ eodem illo num.

(5) & sequenti (6) toto sequuntur, tanquam meæ sententiæ adversa,
nunquam objecisset; quasi nimirum dicerem quidem, *Deum initio res
creanssem voluisse, ut certam quandam legem in progressu observarent,*
inse-

interea vero fingerem illam ejus voluntatem inefficacem, ut res ab ea non fuerint affecta, nec durabilis in iis effectus sit productus &c. Etenim si voluit Deus jam ante mundum conditum, ut e. g. hoc ipso anno 1699 d. 5 (15) Martii contingeret eclipsis Lunæ (prout contigit procul dubio, tametsi nobis ob aeris densa nubila non conspecta,) voluit eo ipso illa omnia media, a quibus illum effectum dependere pariter voluit. Voluit ergo quoque, tum ad hunc, tum ad innumerabiles alios fines obtinendos, ut existeret tempore definito materia aliqua, cujus antea ne pulvisculus quidem unicus extiterat: Voluit ut hujus materiae minutiae incomprehensibili varietate moverentur, & hoc motu mediante in varietatem corporum mundanorum, magnorum, parvorum, inenarrabilem coirent, h. e. Luna, Sol, Cœlum seu æther aliquis &c. existeret: Voluit illa corpora cœlestia, Lunam & Solem in æthere vel ab æthere, aut si mavis, per ætherem in orbem & gyrum actum una circumagi, & hoc pacto periodos suas, unum citius, alterum serius, absolvere, prout in ambitu ætheris ampliore vel angustiore contingere, vi specialium illius volitionis infinites efficacissimæ circumstantiarum, necessum erat: Voluit etiam, ut Luna & Terra opaca essent corpora, eamque qua fruuntur lucem ab unico Sole mutantia: Voluit denique (quis enim innumeros istos effectus perpetuo durabiles vel in hoc uno casu valeat enarrare?) Lunæ revolutiones ita oblique sub via Solis incidere, ut non nisi certo tempore vel in terræ umbram incideret, cum paulo ante plena facie resplendisset, vel ipsum Solem quibusdam terricolis obtegeret, &c. &c. Deus igitur, uti non hæc solum, sed innumera alia in condenda natura deinceps futura, uno simplici intellectus intuitu prospiciebat; ita uno simplici volitionis actu (quem nos in infinitos dividere necessum habemus) ista omnia sic præordinabat, ut suo quæque tempore, sola vi & efficacia illius suæ volitionis, media interim una omnia ad ultteriores fines eadem sua sola virtute ordinantis, & ut instrumenta moventis, fierent & efficerentur omnia. Quod si ergo res ita habet, infert eodem num. (6) Vir acutissimus, & lex a Deo lata reliquit aliqua sui expressa, & tam multa quidem, vestigia, si res ita fuere formata mandato, ut apta redderentur ad implendam jubentis voluntatem; jam concedendum est, quandam indisam esse rebus efficaciam, formam, vel vim, qualis natura nomine a nobis accipi solet, ex qua series Phanomenorum ad primi jussus præscriptum consequeretur.

(5)

(5) In his vero Viri venerandi verbis totus jam controversiæ cardo ita vertitur, ut certo sensu intellecta me habeant sibi penitus consentientem, alio vero sensu accepta assensum meum extorquere nondum valeant. Non nego, in rebus creatis Divinæ voluntatis mandato formati & aptitudinem nactis ad ulteriorem ejus voluntatem, aut ejusdem primæ unice superiores conditiones implendas, inesse vim quandam & efficaciam in ipsis & per ipsas operantem, nimirum illum ipsum primæ voluntatis jussum, quo formatae jam & habiles redditæ ad superiores multivarias & specificas impressiones recipiendas, has quoque mediantibus subtilioribus mobilibus eadem divina voluntate agitatis, actu ipso determinari voluit. Quam efficaciam si vellet appellare *legem divinam* creaturis *institam*, nobis assentientissimis id faceret, quippe qui tum demum distincte intelligere possemus, quomodo creaturarum & corporum naturalium operationes ex hac lege sibi insita, nec tamen intellecta, consequantur. Videbo num simili aliquo mentem hanc meam ulterius declarare & reddere perceptibiliorem valeam. Est Norimbergæ civis aliquis & artifex eximius, nomine Hautschius, cujus pater olim non minus celebris, inter alia egregia artificia ædiculam quandam extruxit, in qua opificum plerorumque omnium genera, quotquot eorum non solum Norimbergæ, sed per universam reliquam Germaniam reperiebantur, ita parvis icunculis representabantur, ut harum quælibet sui officii partes & actiones examissim æmularetur & spectatorum oculis ingereret, faber e. g. ferrarius malleo super incudem ferrum cuderet, lignarius tignum ascia exasciaret, sutor filo picato calceum, diductis per intervalla brachiis consueret &c. &c. idque ad nutum laudati artificis, vel alius ab ipso subordinati hominis, manubrium unica manu versantis. Liceat nobis sano sensu comparare Hautschium opificem & motorem hujus machinæ cum Deo ter optimo terque maximo, summo Opifice, summoque Motore hujus machinæ mundanæ sive universæ Naturæ. Quemadmodum illa ^T. suam existentiam, ratione formæ principalis ut partis potioris (materia enim & hujus conditiones diversæque qualitates, ipsi ejusque voluntati nequaquam debebantur) ab Hautschii arte & consilio, suppositis supponendis, utique habebat; sic Mundi ad spectabilis forma & *διακόσμησις* non solum, sed universa quoque ejus materia, omnesque materiæ conditiones & qualitates pri-

μακρ,

mævæ, potentissimi Numinis decreto unice accepta ferenda sunt. Sicut 3. Materix mobilitate generali præsupposita (nam & hanc ipsi artifex dare haut potuit) aptitudo ad subeundos tam varios motus speciales & específicos eidem voluntati & consilio artificis merito tribuitur, quod a formis ac dispositionibus materix diversissimis, huic eidem paulo ante jure adscriptis, illa dependeat: Sic inenarrabilis varietas aptitudinis & habilitatis ad infinitas motuum specificas diversitates, insuper & ipsa materix generalis mobilitas, & ipsa motio actualis ad formas & aptitudines illas specificas obtinendas requisita, eidem primævæ Dei voluntati unice adscribenda venit. Sicut porro 2. varix illæ & artificiosissimæ partium in illa machina artificiali dispositiones, aptitudines & habilitates, tanquam principia motus & quietis talis aut talis mere passiva, in actum haut deducuntur, nec operationes suas diversissimas edunt, nisi ex voluntate artificis manubrium versantis aut versari jubentis, ac toties quidem iteranda voluntate, quoties cessantes a suis motibus icunculæ in eosdem denuo concitandæ veniunt: Ita mundanorum corporum innumerabiles habilitates ad varia operandum in actum non deducuntur, nisi virtute ejusdem illius voluntatis Divinæ primævæ iterationis haut indigæ, sed in omnia loca & tempora sese efficacissime effundentis, in motus illós, quibus exequendis aptitudinem habent passivam paratissimam, actu ipso concitentur: ita quidem, ut, si voluntas illa primævæ, inter alias innumeras, hanc etiam conditionem involvat, qua, finito certorum seculorum numero motus isti omnes debeant cessare, veniente istius seculi fine, cessatio hæc universalis, mundique adeo totalis dissolutio indubie sit consecutura; non aliter ac totius Hautschianæ machinæ operatio prorsus cessat, ubi venerit illud temporis punctum, ad quod usque manubrium versare decreverat. Quemadmodum denique

4. Hautschianæ illæ icunculæ cum connectentibus eas filamentis ferreis similibusque partibus intermediis, quatenus illi artificis motrici virtuti opponuntur, palpabiliter non agunt, sed ab hac sola unæ per alias aguntur, ne potentiam quidem habentes agendi quicquam nisi ab illa impellantur, agantur, trahantur &c. imo, si fingantur aliquam habere sive potentiam agendi, sive formam aut animam nescio quam agentem, frustra illam habituræ, quandoquidem illa sola artificis motricæ facultate ad exequenda sua quæque munia sufficientissime ani-

E c

man-

stantur, hujusque adeo intuitu demum, quatenus una cum illa in ipsis & per ipsas agente spectantur, eatenus agere diversissima potentiisque talia agendi præditæ dici me non invito possunt: Ita corporeæ creaturæ seu partes hujus artificii Divini, quod mundum appellamus, quatenus opponuntur virtuti motrici Divinæ in ipsis & per ipsas, pro ratione cujusque passivæ habilitatis & aptitudinis, operanti, patiuntur tantum, aguntur, & moventur universæ, & sufficientissime quidem ad omnes effectus suos mirabiles producendos & exhibendos, ut frustraneum sit alias insuper ipsis formas activas vel spirituales (quod durum esset & fere inauditum) vel materiales & corporeas (quarum agendi modus esset inexplicabilis) ipsis adjungere; quatenus autem una cum illa virtute seu efficacia Divinæ voluntatis in ipsis & per ipsas operante, tanquam lege quadam insita, considerantur, eatenus & gaudere potentiis activis, per diversas suas habilitates etiam specificè discriminatis, adeoque ex insita illa lege sive decreto Divino actu ipso agere omnino dici non possunt solum, sed etiam merentur.

(6) Fateorque jam, & lubens quidem, hanc vim insitam intelligi tantum posse, non imaginabiliter explicari, quod Vir Celebratissimus num. suæ Dissert. (7) dicit. At enim vero, si per vim illam insitam aliud quid intelligat præter illam Divinæ voluntatis efficaciam, quod in creaturis corporeis illa, tanquam effectum in his subsistentem post se reliquerit; eam quidem vim insitam, si spirituale quiddam statueretur, quod adeo volendo ageret, supervacaneam puto, quandoquidem Divina voluntas primæva effectus etiam modernos & futuros sufficientissime præstare valet; si materialis & corporea statuatur, quænam & qualis illa sit me primum non capere confiteor, deinde veto ejus explicationem imaginabilem (novi enim probe discrimen inter *imaginabilia* & *intelligibilia* posteriórum exemplum insigne agnoscens animam nostram rationalem, priorum, inter cætera materialia, brutorum & plantarum animas) omni jure postulo, modumque, quo lex illa materialis insita in corporibus legis ignaris operetur, imaginabiliter declarari pertinaciter pæto. Cum enim materialia non operentur, nisi figura. motu, partium tali vel tali connexionem, similibusque mediantibus, quæ sub imaginationem cadunt omnia, omnes etiam operandi modi in rebus materialibus debent esse imaginabiles. Neque sine injuria aliqua mihi hæc statuenti objiceretur, ita credi me posse
postu-

postulare, ut soni pingantur vel colores audiantur: non enim dico aut dixi unquam, omnes operationes materialium sub sensum aliquem, nedum sub quemlibet sensum, sed sub imaginationem tamen omnes cadere debere. Insuper illud hic iterum, forte non sine nausea, inculcandum, si vis illa agendi insita, Divinæ quidem virtutis motricis contradistincta, materialis concipiatur (ut si quis illam a materia quadam ætherea per omnia vagante, vel etiam ab alia adhuc subtiliore, qualem Aristoteles sub nomine *natura stellarum elemento analogo* dudum admisit, per ætherem ipsum celerrime ultro citroque fluentem &c. derivare vellet) hujus equidem vim & operandi modum imaginari facile licere, sed una promte intelligi posse, eam quatenus vis Divina motrix immaterialis (ideoque non imaginabilis, neque quoad rem ipsam neque quoad operandi modum, sed tantum intelligibilis) non una involvitur, sed ipsi contradistinguitur, vere proprieque activam non esse, sed, ut aqua, aer, spiritus animales in corporibus hominum brutorumque &c. ab interfluente æthere multo mobiliore, agitantur, impelluntur, atque adeo non nisi patiendo, mota & impulsæ, h. e. improprie & respective movent; hic ipse vero æther, ut & flammæ crassiora & urentiora spicula, ab alia rapidissima sibi intime permixta & adhuc subtiliore materia similiter aguntur potius quam agunt; ipsa denique hæc subtilissima (si prior & subtilior alia aliaque in infinitum supponi nolit, quod incongruum foret) a voluntate Divina primæva prorsus immediate, tum ratione suppositi, tum ratione virtutis, suum motum rapidissimum habere & in cæteras mundi partes transfundere necessum est, solumque adeo Deum in sensu vocis accuratissimo agere & movere, non actum sc. nec aliunde motum aut necessitatum; creaturas autem corporeas & materiales agi potius & moveri diversimode, nulla alia quam Divinæ voluntatis primæva virtute, quamvis plerasque mediantibus aliis prius motis; diversimode, inquam, pro ratione suæ aptitudinis & mobilitatis specificæ, aut, si agere & movere, recepto jam more, dicendæ sunt (potentia præsertim illi Divinæ efficaciam motrici contradistincta hanc utique in illa *divina* & vocis summa proprietate, activam nequaquam esse. imo ne quidem potentiam talis vere, propriissime & active motricis, h. e. nullo præcedente passivo & aliunde recepto impulsu motricis, capacem esse ullam creaturam materialem. Ut mirer, Virum Acutissimum

non capere (ut ait sub initium num. (12) *quam possit esse potentia non active-motrix*; cum non nisi Dei potentiam motricem talem esse, quæ citra receptum aliunde impulsus vel impetum, adeoque mere active moveat, confiteri necessum habeat, vel ipso Aristotele suadente & urgente, dum Lib. VIII Phys. cap. VI & VIII textu præsertim, 3 proluxe inculcat, primum movens movere ἀκίνητον ὄν, alia verò movere κινέμενα, adeoque (quod textu 51 expresse dicit) ἔκ κινήσεως, non proprie; & textu sequ. 52 iterum asserit, εἶναι τι δὴν τὸ πρῶτον κινῆν ἀκίνητον, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός, h. e. interprete Pacio, *Oportere esse aliquod primum movens immobile, quod ne quidem ex accidenti moveatur*: quæ certe Viro in scriptis Aristotelis (quem una mecum magni æstimat) versatissimo ignota esse non possunt.

(7) Hæc est mens mea de Virtute Divina in Creaturis corporeis & per ipsas sola active omnia operante, & de creaturis non nisi motis, actis & impulsis, h. e. patiando & improprie agentibus, quam clarius exprimere mihi est impossibile, quamque denuo hic exponere ad instantiam Viri ingeniosissimi volui, non eum in finem ut eum in hanc meam sententiam pertraham, aut quod ipsi de contrario persuasum me satisfacturum sperem (novi enim vim præjudiciorum & præconceptarum opinionum, a quibus ne me ipsum quidem penitus liberum profiteri ausim, tamen si quamplurimas a juventute mea in hunc usque diem me exuisse citra jactantiam dicere possum, & inter illas hanc ipsam quoque, quam olim mordicus tenui de creaturarum potentiis vere proprieque activis sed ut hac a me denuo, quantum fuit possibile, declarata, & quia contra vim activam nunc distinctiorem & rectiorem, quam hætenus habita est, e suis Dynamicis derivatam, Vir Celeberrimus sub finem num. (7) confidit, ulterioribus imposteriorum super hac materia concertationibus supersecedamus, suo quemvis abundare sensu finentes, & Lectoribus de utroque liberam judicandi facultatem relinquentes. Mihi enim (ut nihil dissimulem) cui plusquam sexagenario gemina Professio, & utraque quidem amplissima, præterque alias plures, cura quoque novem liberorum amplæque adeo familiæ, divinitus demandata est, tantum otii nequaquam conceditur, quod uni controversiæ longius protrahendæ queam impendere.

(8, Quæ

(8) Quæ causa etiam est, cur vel ad cætera, quæ, præsentem litem propius attingentia, passim improbantur, tum vero ad alias Viro Celebratissimo peculiare suppositiones, a meis hypothesebus haut parum discrepantes, reponere nihil velim; quod videam ita lites ex litibus nascituras, non solum sine fructu & commodo, sed etiam nunquam cum temporis mutæque affectionis & æstimationis detrimento. Mihi certe animum esse minime litigiosum, sed in conciliationem proclivem, testem habeo ipsum Venerandum meum in re præsentis Adversarium, qui non sine tacita quadam exprobratione sub finem sui Schediasmatis testatur, me, cum de sententia ipsius circa vim insitam mense Martio 1694 in Actis Eruditorum Lipsiensibus prolata plenius informari cupiens, per Amicum quendam aliqua quævissem, mox accepta ejus responsione perbenigne judicasse, nullum inter nos esse discrimen nisi in loquendi modo; quia nempe in illo suo responso vix alias suæ hypotheseos partes exposuerat, quam quas meis quilibuscunque cogitatis quoad rem satis consentire visas non poteram non læta mente excipere (prout etiam anno superiore, cum Augusto mense in Actis Lipsiensibus p. 355. Med. Doctorem quendam in Anglia, nomine *Bernardus Connor*, Regiæ Societatis Membrum, eandem mecum circa præsentem controversiam fovere sententiam, non repulsa solum sed verbotenus etiam mihi consentientem, observarem, præ gaudio tantum non exilii) eoque ipso animum in conciliationem concordiamque pronum contestari. Verum, cum postea, ut ipse fatetur, nonnulla adhuc monuisset, ac cætera suarum suppositionum membra plenius evoluta exposuisset, in contraria me verum, plura inter nos discrimina posuisse dolentem quidem, quod bona fide testor) quam ipse agnoscat; quæ quidem iudicii sive diversitas, sive inconstantia, sui causam ex dictis evidentem ostendens, ex una parte pacis & conciliationis præproperum forte studium, ex altera candorem & ingenuitatem (quod absque jactantia dixerim) testari videtur. Cum vero subjuncta istis immediate sequentia Viri magni verba legissem, *vix eximio istu quæ sc. ego altera vice agnoveram inter nos, discrimenibus tandem novissime eo me redisse, ut denuo scriberem, nisi verborum, diff. re. nam inter nos esse nullam*; hæsi, fateor, & miratus sum hoc ultimum assertum. Cumque non satis recordarer, quæ in novissimis meis, mense Septembri 1697, cum ipse Julio anteceden-

cedente Continuationem suæ Dynamices, quam ad Acta Lipsiensia
 communicare destinauerat, pro sua civilitate mihi legendam per fili-
 um meum Prof. Guelferbytanum transmisisset, quid, inquam, ad e-
 undem filium meum scripsissem (ad ipsum enim Virum Insignem ne-
 que tunc, nec ex eo tempore ullas, quod sciam, dedi literas) quæsi-
 vi inter schedas meas, ac reperi tandem, quæ tum conceperam, sequen-
 tia, bona ipsius pace hic subjungenda, cum ad illustranda superius a
 „ me dicta non parum forte faciant: Ex Venerandi Leibnitzii conti-
 „ nuatione Dynamices, quam ipso quidem volente ad me curasti
 „ mense Julio præsentis anni, hoc in primis evidenter perspexi & hic
 „ ingenue nunc agnosco, nos equidem ad eandem collimare metam
 „ (quod ipse dicit esse verissimum) in ipsa via vero & ratione illam at-
 „ tingendi valde adhuc differre, contra ac antehac procliviore in-
 „ conciliationem animo credideram, cum eas suæ hypotheseos par-
 „ tes nondum ita clare proposuisset in prioribus suis, quas ad me de-
 „ derat literis, ac in hac Dynamices suæ continuatione nunc facere di-
 „ gnatus est. Ex quo illud colligere pronum fuit, consultius fore, si
 „ in ulteriorem cum eo disputationem prius haut descendam, quam is
 „ & hæc & alia, quæ hactenus vulgare forte distulit, supposita per hæc
 „ continuationes ad Acta Eruditorum communicandas plenius expo-
 „ fuerit. Quamobrem non est, cur præsens hoc Schediasma, quod pro
 „ Actis Eruditorum se concepisse scribit, ulterius distineat ac publico
 „ communicare tardet; gratum tamen interim facturum mihi, si hoc bre-
 „ ve monitum meum laudatissimo suo Schediasmati subungere non
 „ dedignetur. Cæterum in seqq. ut video, nunc differimus: ^{1.} Agno-
 „ scimus utrique corpora non nisi acta agere, & hoc ipso ne ego qui-
 „ dem statuo ea nullo modo agere, cum actum agere sit utique aliquo
 „ modo agere; sed hic agendi modus respectivus tantum est, & si
 „ scapham appellare scapham velimus, est mera passio, qua media-
 „ te vis agentis redundat in aliud una patiens: prout e. g. dum lapi-
 „ dem moveo mediante baculo (quo exemplo jam olim usus est Ari-
 „ stoteles) baculus respectu lapidis moti concipitur ut movens, tam-
 „ etsi revera non ipse moveat lapidem, sed moveatur tantum & me-
 „ diante ipso etiam lapis, ab una quidem eademque virtute manus
 „ meæ, quam interim ut originaliter moventem concipio. Agno-
 „ scimus ^{2.} utrique, materiam & materialia non nisi Divina virtute
 moveri

„ moveri posse, sed differimus in hoc, quod Vir Celeberrimus existi-
 „ met, eo ipso dum moventur, aliquam ipsa vim accipere; ego vero
 „ putem, siquidem per hanc vim acceptam intelligat vim activam,
 „ qua, sibi jam propria & a virtute Dei moventis distincta, alia mo-
 „ veant, id penitus esse impossibile: quia demonstrasse me credo in
 „ Physica Electiva, materiam & materialia non esse capacia virtutis
 „ activæ vere talis & a Divina virtute distinctæ; sed unica solaque Di-
 „ vina virtute motrice & primum materiale, & per primum mere
 „ passive se habens etiam secundum &c. moveri, ita ut primum illud
 „ improprio, sed recepto hætenus, loquendi modo movisse secun-
 „ dum dicatur, verum non nisi patiando motumque movisse; h. e.
 „ absolute proprieque non movisse, aut nulla sua virtute, quam a Deo
 „ movente accepisset, ab illius virtute motrice jam diversa, movisse;
 „ sed motricem Dei virtutem in se agentem per se in aliud una moventi-
 „ dum transmisisse: non aliter ac ponderis in horologio vis gravita-
 „ tis (quam interim ut mere activam considero) sola & unica non so-
 „ lum primæ rotæ, sed etiam secundæ cum illa connexæ, & implicitæ,
 „ similiterque tertiæ &c. movendæ sufficere potest, ut opus nequa-
 „ quam sit vel in secunda vel in tertia novam active movendi virtu-
 „ tem, a pondere movente acceptam, supponere, maxime cum illa
 „ acceptio ejusque modus sit penitus inconceptibilis. Differimus
 „ ^{3.} in eo, quod Vir Ingeniosissimus substantiam mere passivam con-
 „ cipi posse neget; ego vero cum plerisque tam antiquis quam moder-
 „ nis demonstrasse me, imo per se clarum arbitrer, materiam esse
 „ vere substantiam, h. e. rem nulli alii tanquam subjecto in hærentem
 „ (qui receptus hætenus fuit substantiæ conceptus) quodnam enim
 „ esset illud subjectum, a quo materia in hærive, ut cum Scholis lo-
 „ quar, dependeret? & tamen omni activa potentia destitutam. Dif-
 „ ferimus ^{4.} in eo, quod ipse in substantia corporea vim agendi sup-
 „ ponat a certa quadam forma sive anima dependentem, imo cum ali-
 „ quo perceptionis ac vitæ analogo conjunctam; id quod, tanquam
 „ meis hypothesibus e diametro repugnans, quia suo loco demum
 „ ostendendum dicit, consultius etiam hinc esse apparet, ut respon-
 „ siones meas ad cætera differam, dum, quo pacto hoc ostendi possit,
 „ appareat.

(9) Idem ergo cum sedeat etiamnum nobis animus, vide-
 atque

aturque juxta novissimam animadversionem in Dissertationem meam Apologeticam, Vir Illustris agnoscere quidem illam Dei voluntatem infinite perpetuoque efficacem omnia regentem & gubernantem, agentem & moventem in hoc mundo corporeo, sed mediante principio quodam substantiali, quod in viventibus *anima*, in aliis *forma substantialis*, recepta pridem in Scholis Aristotelicis nomenclatura, a se vero, quatenus cum materia substantiam vere unam, seu unum per se constituit, novo vocabulo *Monas* appelletur. Vid. ejus num. II. sub finem, quodque Divinæ voluntatis efficacia, tanquam ἀποτέλεσμα & effectum quendam subsistentem, sibi que contradistinctum in creaturis reliquerit, qui nunc quoque duret & operetur &c. num. (6); ego vero cum recentioribus quibusdam Philosophis (ita tamen ut rem explicatius distinctiusque proposuisse mihi videar) eandem agnoscam Divinam voluntatem sua sola virtute omnia in omnibus operantem, sed mediantibus quibusdam principiis substantialibus mere corporeis & gradatim subtilioribus, quæ in viventibus ut *anima*, in aliis ut *forma substantialis* operari per nos quoque dici possit, sed instrumentaliter tantum, non ulla virtute activa proprie sic dicta & virtuti Dei motrici contradistincta, sed ab hac sola principaliter & propriissime, h. e. absq; ullo aliunde recepto motu agente mota, agitata & impulsæ (Vid. num. noster 6) speciatim in viventium animaliumq; generationibus, mediantibus rudimentis seminalibus, divino illo verbo, *producat terra, multiplicemini animalia* &c. sub creationis initium efformatis & elementari huic mundo conceditis, non autem nunc demum ab anima quadam efformandis, sed enutriendis tantum (talis enim corpusculi organici, quod infinitarum partium apparatus intra punctulum insensibile complectatur, efformatio, secundum propria Viri toti s. laudati asserta num. (2) non alii quam infinitæ Dei potentæ adscribi potest) quæ rursus illa primæva Dei voluntas post se reliquit, ut effectus subsistentes innumerabiles, qui nunc quoque durent & a natura modo dicto facileque imaginabili perficiantur &c. Cum, inquam, (ut tribus verbis rem tandem complectar) Vir Celebratissimus Aristotelicorum receptam, ego vero recentiorum sententiam, & utrique quidem meliorem quodam modo; quam hæctenus factum fuerat, nos exposuisse credamus; quid rectius prudentiusque facere poterimus, quam ut Orbis eruditi, cui neutra sententia ignota nunc esse potest, arbitrio ac dijudicationi utrasque relinquamus?

CATA.

CATALOGI LIBRORUM MANUSCRIPTORUM ANGLIÆ,
& Hiberniæ in unum collecti.

Oxoniz, e theatro Sheldoniano, 1697. fol. Alphab. II. pl. 15.

PROdiere tandem (post particularem Cottonianæ Bibliothecæ Catalogum, a Thoma Smitho adornatum, & præterea tum Illustris Viri, D. Roberti Cottoni, Equitis Aurati & Baronetti Vitam, tum Cottonianæ Bibliothecæ Historiam complexum, de quo ex instituto jam in Actis hifce A. 1696 p. 441 seqq. diximus) codicum manuscriptorum in Angliâ & Hibernia reperiendorum Catalogi universaliores, diu pariter & anxie ab Eruditis expetiti, Opereque præsentis splendido non minus ac publico usui accommodato comprehensi. Et ejus certe utilitas terminos habere eosdem videtur, quos ipsa scientia, cum nulla sit pars literarum, quin ex hoc insignem lucem maximumque incrementum accipiat. Nec dubium, libros ple-rosque intra annos centum proximos, de rebus præcipue Anglicanis scriptos, adeo mutilos ac jejunos futuros hant fuisse, si Opere hoc eorum uti autoribus licuisset. Multo etiam impofterum felicius quis progredi, subsidiis his fretus, poterit in poliendis veteribus Græcis Latinisque scriptoribus, quorum opera librariorum partim ignorantia, partim incuria typographorum, ita hæcenus corrupta esse constat, ut de recto sive sensu sive lectione nonnisi ex codicibus heic indicatis judicium ferri accuratum queat. Multa nunc Conciliorum, multa Patrum, imo Scripturæ ipsiusmet Sacræ monumenta, pandi cernimus, quæ falsariorum evaserunt manus, improbitatemque illorum manifeste arguunt, qui ista aut mutilare nisi sunt, ne suis opinionibus adverterentur, aut distorquere, ut sua dogmata eorum autoritate stabilirent. Quanta heic cum voluptate in incognita & inaudita Lectores incident? Plurima etiam adhuc extare comperient, quæ jamdudum deperdita putabantur, atque hæc si aliquando, uti spes est, in publicum proferentur, augendæ imprimis & Angliæ & aliarum orbis regionum Historiæ qua civili, qua ecclesiasticæ multum omnino inservient. Sed non est, ut in commendando amplius hoc instituto multi simus, posteaquam has partes in peculiari quadam præfatione Vir eruditissimus, sed qui nomen suum reticere maluit, jam occupa-

rit. Nostrum ergo potius est delineare voluminis totius faciem, ut quo ordine dispositi in eo sint Catalogi, cuivis displiceat.

Equidem Oxoniensia solum manuscripta Literatis nota reddere Viris quibusdam summis constitutum ante fuerat, sed cum mox eade re fama pervulgaretur, & alia ut adjungerentur plures exoptare cœperunt, quorum cohortationibus incitata Illustris Academia Oxoniensis omnes catalogos, sive publicos, sive privatos, neque ex Anglia solum, sed etiam e Scotia ac Hibernia conquirere decrevit, idque consilium publice significavit, promulgata in eam sententiam declaratione a Clarissimo Viro Eduardo Bernardo, cui propter infinitam librorum notitiam, & magnam domi forisque autoritatem, totius rei administratio concredita fuerat. Ut ergo singulis utilissimum hoc institutum juvare cupientibus idoneum temporis spatium relinqueretur, Oxoniensis Academia longius multo, quam ab initio existimaverat, editionem libri protraxit, ista ratione certo futurum rata, ut opus eo magis absolutum evaderet, adeoque Eruditos pleniori obsequio demereretur. Atque eum res successum nata est, ut triginta fere millia librorum manuscriptorum in his Catalogis commemorentur: neque tamen sic exhaustum arbitratur eorum numerum Doctissimus Humfredus Wanley, (cujus diligentia huc collata paulo post a nobis celebrabitur,) quin alia adhuc triginta millia passim in Angliæ bibliothecis delitescant. Ut interim eorum, quorum hæctenus Oxonium transmissa fuit notitia, seriem accuratam nancisceremur, judicium, maxime effecit atque industria celeberrimi Bernardi, qui tamen, quo autore Catalogus confectus sigillatim quivis fuerit, nusquam dissimulavit. Ac optandum sane esset, ut ne humanis ille rebus citius fuisset exemptus, quam ubi in laborum suorum honestissimum solatium Operis in publicum prodeuntis perfectam dignitatem conspexisset. In duos vero tomos partiri istud placuit, quorum quilibet peculiare rursus partes nactus est. Primi tomi prima pars Bibliothecæ Bodleianæ consecrata, ejus classes singulas quam prolixissime persequitur. Pars vero ejusdem tomi secunda collegiorum & aularum Oxoniensium antiquos codices complectitur, ac tertia recenset eos, quos Cantabrigienses sibi vindicant. Secundus tomus in duas rursus partes distributa, earum priori libros Ecclesiarum Cathedralium manuscriptos recenset, sed nec alias celebriores in Anglia bibliothecas præter-

it,

R, ac quot ex hoc librorum genere cumularint Isaacus Vossius, Franc. Bernardus, Abrahamus Sellarus, Joannes Hobbius, Eduardus Browne, Henricus Vice-Comes de Longueville, cujus bibliotheca sub Yelvertoniæ appellatione celebratur, Thomas Gale, aliique, (paucos enim hos e plurimis exempli in vicem duntaxat allegamus,) indicat. Altera secundi hujus tomi pars Catalogos sistit ex Hibernia transmissos, quos inter omnium amplissimi sunt, qui Henrici Comitis Clarendonii, atque dehinc Collegii Sanctæ Trinitatis, quod est Dublinii, codices manuscriptos referunt. Omnes autem codices manu exaratos, & in qualibet Bibliotheca obvios, sive minoris illi pretii, sive melioris notæ fuerint, indicare hujus rei curatoribus visum est, eo, quod diversis usibus, variisque hominum curiosorum propositis inservire queant; unde nec plures in unum volumen coactos sigillatim enumerare omiserunt. Curtam vero nonnunquam esse codicum ab antiquis scriptorum autoribus designationem, nemo fortean mirabitur, qui cogitaverit, nullum esse tot linguarum peritum, tantoque abundantem otio, ut singulos evolvere, & quid in unoquoque notatu dignum, aut quid editum sit, quid minus, indicare valeat. Nec integrum semper est determinare, quo tempore, aut ubi lotorum, aut quo autore scriptus codex aliquis fuerit, si horum in ipso met indicium desideretur. Libri impressi manuscriptis intermixti sunt, sed rarius. Et illi quidem interdum commode omitti non potuere, velut ubi commemorantur, qui MStos codices bibliothecæ Bodlejanæ inseruerunt, impressosque tunc simul addiderunt. Alii ob suam raritatem instar manuscriptorum habiti, & ne quando perirent, cum iis reclusi sunt. Alii, & imprimis Rev. Episcopi Norvicensis, D. Isaaci Vossii, D. Eduardi Bernardi, cum manuscriptis collati, vel antiquitus editi & raro prostantes, adeoque pluris æstimandi fuerant. Indicis struendi negotium in se suscepit Humfredus Wanley, Juvenis a diligentia judicioque celebratissimus. Is igitur Autorum nomina disposuit ordine alphabetico, locaque, ubi illorum scripta reperiantur, indicavit. Non tamen opus integrum uno, ceu primum instituerat, Indice comprehendit, sed peculiarem potius cuilibet parti subjecit. In his autem Scriptores diversis insignitos nominibus, sub isto, quod principale deprehendit ac notissimum, allegavit; generales vero titulos, quales *Sanctitas Papalis, Regia Majestas, Rex Catholicus, D. Episcopus*.

scopus, &c cum nominibus propriis permutavit, quoties nimirum istud fieri commode potuit: quod enim nulpiam a vero aberravit, ipse haud pronuciare audet, deque sua methodo ulterius in præfatione disserit, in qua & hoc monendum arbitratus est, quod vetustissimus ille codex manuscriptus Græcus, Biblia Sacra cum Epistola Clementis ad Corinthios continens, (Alexandrinus vulgo dici solitus,) etiamnum extet in Bibliotheca Regia Westmonasterii, utcumque eum in hoc Catalogo non memorari contigerit. Vicissim, ubi in Bibliotheca hac Bodlejana n. 894 commemoretur T. Livii Decas prima, secunda & quarta, legendum esse notat *decas prima, tertia & quarta*. Quod si enim decas secunda ibidem haberetur, dubium non esse ait, quin jamdudum in commune commodum typis edita fuisset. Atque hæc de opere præsentis generatim dicta sufficiant. Sed nos munere nostro penitus defuncti nondum sumus, quandoquidem manuscriptorum Bibliothecæ Bodlejanæ Catalogo, præter Vitam Thomæ Bodleji ex ipsius chartis & epistolis collectam, Bibliothecæ quoque, ab eo nomen quæ gerit, Historia præmittitur, ac proin utrinque delibanda nobis nonnulla veniunt.

Natus videlicet Bodlejus fuit in civitate Exoniæ secundo die Martii, anno superioris seculi quadragesimo quarto, patre Joanne, matre Joanna filia & hærede Roberti Hone, in Comitatu Devonienfi. Parentes igitur filium hunc suum primogenitum religione Reformata, cui ipsi addictissimi erant, imbuerunt, ac prima literarum elementa in patria addiscere eundem voluerunt. Regni vero habenas capessente Maria, cum parentibus Bodleji, ut reliquis a Papismo alienis omnibus, magnæ imminerent calamitates, illi se ex Anglia subdulerunt, & Vesaliam primum, deinde Francofurtum, ac tandem Genevam se contulerunt. Heic ergo cum sedem fixam sibi constituisent, Thomas noster annos natus duodecim, Chevalerii, Calvini, Bezae & aliorum Academiæ ibi efflorescentis Professorum idoneus auditor reputatus est, quibus per biennium sedulo vaciæ aures præbuit. Mortua Maria, soror ejus Elisabetha pristinam religionem revocavit; quamobrem & parentibus Bodleji tutus jucundusque in patriam reditus patuit. Filium itaque, usu rerum & literis longe supra ætatem instructum, in Angliam secum rursus adduxerunt, ubi mox profectus Oxonium, inq; Collegium Mariæ Magdalenaæ admittitur, & curæ Laur-

ren.

rentii Humfrédi commendatus est, sub quo annos quatuor in studiis excolendis consumpsit. Post gradum Baccalaurei in artibus suscepit, inque Socium Collegii Mertonensis cooptatus, Græcæ lingvæ prælectiones in aula publica instituit. Anno ætatis vigesimo secundo artium Magister factus est: deinde privata studia profecutus, post triennium fere Procuratorii officii candidatus fuit, atque ad hoc munus, magna tum contentione peti solitum, nullo resistente adspiravit. Eo defunctus, annos quinque continuos in studio variarum artium & scientiarum transiegit, elapsoque isto spatio ætatem quidem rebus administrandis idoneam se consecutum deprehendit, at publicis tamen regni negotiis se immiscere noluit, domesticam disciplinam, assiduo labore partam, apud exterarum prius nationes rerum usu & experientia ornandam esse arbitratus. Per annos ergo quatuor, quibus ab Angliâ abfuit, varias Italiæ, Germaniæ, Galliæque partes magno cum fructu pertransiit, gubernandi rationes, populorum ingenia rerumque conditionem diligenter ubique observans. Domum reversus Somatophylax Regiæ Elisabethæ post triennium est constitutus, inque ejus cura cum duos annos exegisset, uxorem duxit viduam opulentam, civitate Bristolienſi oriundam. A. 1581 ad commendationem Burleighi Thesaurarii, qui ejus fidem ac promptitudinem in negotiis gerendis optime perspexerat, a Regina Legatus in Germaniam missus est, ut Electori Palatino, Ducibus Saxoniz, Electori Brandenburgico, & aliis Principibus luculente exponeret periculum Protestantibus in Angliâ tunc imminens, eorumque auxilium adversus Papam & Hispanos imploraret; quinimo eadem legatione Danorum quoque Regem ut complecteretur, injunctum sibi vidit. A. 1589 in Galliam, solus ac ne uno quidem famulo stipatus, Elisabetha sic jubente, abiit, literasque Regiæ manu ad Regem & familiares ejus scriptas pertulit. A. 1588 missus est in Provincias Confederatas, ut sede Hagæ Comitum fixa, negotiis, quæ Regiæ cum Belgis intercederent, omnibus præſſet. Et heic ei privilegia ampla atque honorifica ab Ordinibus indulta sunt, ut in magnum Status Consilium admitteretur, in Conventibus proximam Comiti Mauricio sedem occuparet, nec interesset solum, sed in publicis etiam decretis suffragium haberet. Sed cum per quinquennium ibi negotia gravissima mira pertractasset dexteritate, absentia ejus rei familiari vehementer obtigit

incommoda. Quapropter Reginam tum per literas tum per amicos sollicitavit, ut domum redeundi potestatem obtineret; qua ægre licet impetrata, apud suos commorari rursus cœpit, sed mox ad Provincias abire iterum necesse habuit. Miraretur quis, tanta Viri erga Rempublicam merita nullo præmio fuisse remunerata; sed eo ob amicorum officiosam nimis diligentiam excidit. Multum ei favit Burleighus, eumque apud Reginam plurimum commendavit. Ægre id ferens Essexius, gloriamque promoti ad officia publica Bodleji sibi potius vindicaturus, majori eum contentione apud Reginam sæpius deprædicare studuit. Illa vero, cognito hominis ardore ac temeritate, ejus commendatione parum mota fuit, præsertim cum ex odio adversus Burleighum proficisci eam animadvertisset. Imo tantum abfuit, ut quicquam ejus importunitas effecerit, ut potius Reginam in Bodlejum antea propensissimam ab eo paulatim abalienarit. Insuper cum tanta benevolentia Essexii significatio aliqua gratæ mentis indicia a Bodlejo postularer, ea Burleighus ita est interpretatus, quasi ad illius partes trahi se fuisset passus; unde Bodlejus utriusque studiosus in hoc quasi bello concidit, spemque omnem dignitatis potiundæ penitus abjecit. Integris itaque duodecim annis fidem suam diligentiamque cum Reginæ approbasset, statuit tandem integra existimatione a Republica recedere, legationemque sibi postea denuo oblatam modestè recusavit, ac recessus suavitatem omnibus honoribus anteposendam duxit. Otio tamen inerti ac desidioso languescere parum gloriosum fore intelligens, de patria, literis & religione bene mereri voluit, ac Bibliothecam Oxoniensem misere tunc desertam ut reficeret, librariaque suppellectile instrueret, consilium cepit. Inde eruditione sua singulari, lauta sine liberis hæreditate, otii abundantia, potentiumque amicorum multitudine adjutus, opus hoc per annos quindecim magna perfecit diligentia, perfectum prudentissimis munivit legibus, vivens perpetuo auxit, & ante mortem amplis redditibus locupletavit. Ita cum annos septem & sexaginta vixisset, Londini, (quorsum ob Bibliothecæ suæ negotium se contulerat,) d. 28 Januarii A. 1612 supremum diem obiit.

Sicut itaque condita a Bodlejo Bibliotheca laudes ei citra dubium præcipuas & maxime perennaturas peperit: ita nunc de ea sigillatim plura in medium afferuntur, antequam in ipsum manuscriptorum

rum intromittamur Catalogum. Fata nempe studiosorum nimis ad-
 versa sub Eduardo IV, uti passim alibi in Anglia, sic Oxoniæ quoque,
 libros omnes abstulerunt ex bibliotheca Academix publica, (quæ A.
 1427 instituta, & ob Humfredi, Glocestriensis Ducis, collatas in eam
 opes Humfrediana appellari fuit solita,) usque adeo, ut, habita sub
 Maria Regina inquisitione, ne unus quidem amplius compareret, præ-
 ter Valerium Maximum. Detraçto post apparatu, ipsum quoque æ-
 dificium sordidissimis addictum fuerat usibus, & A. 1555, cum nulla su-
 peresset spes Bibliothecam in pristinum statum restituendi, A-
 cademici subsellia vendenda censuerant. Misera proinde isthæ re-
 rum facie commotus Bodlejus, suum de Bibliotheca restauranda con-
 siliium per literas Vice-Cancellario exposuit, & quam desiderabat,
 Academix approbationem mox cum ingenti gratiarum actione obti-
 nuit. Hinc opus strenue urgens, collocatis spatio biennii commo-
 de librorum receptaculis, ad ipsos libros comparandos omnes cogita-
 tiones convertit, idque dum Londini egit sedulo, Thomæ Jamesio ne-
 gotium dedit, ut libros Oxonium missos in bibliotheca disponeret.
 Ipse interea omnes catalogos evolvit, scias facultates in codices & in-
 pressos & manuscriptos liberaliter profudit, doctorumque insuper &
 divitum auxilium maximopere sollicitavit. Joannem Billium, biblio-
 polam, in Galliam, Italiam, Germaniam & Hispaniam misit, ad libros
 rariores emendos. Ne Orientales deessent, juvenem harum lingua-
 rum peritum in Turcicas regiones eum mittere constituisse, epistolæ
 ipsius, quarum volumen integrum in Bibliotheca repositum adhuc
 cernitur, ostendunt. Ista ratione ditata fuit Bibliotheca intra septen-
 nium bis mille voluminibus; quibus ordine dispositis, A. 1602 Vice-
 Cancellarius, Ædium Præfecti, Doctores & Procuratores, bonis lite-
 ris & usibus studiosorum solenniter eandem dedicarunt. Delibera-
 tione habita cum Academicis, Bodlejus ad commodiorem Bibliothec-
 æ administrationem, statuta de illius prudentia ingenioque abunde
 testantia confecit. A Rege Jacobo dispensationem obtinuit, qua po-
 testas Academix conceditur, terras & hæreditamenta, quæ vocantur,
 recipiendi, ut per annuos exinde redditus Bibliotheca augetur atque
 conservaretur. Tacemus alia, quæ de provida ipsius cura pro eadem
 assatim loquuntur, velut ubi post octo annos ædificium Bibliothecæ a
 parte orientali amplificavit, ac ad Scholas quoque erigendas magnam
 num-

nummorum vim Academiæ reliquit, & quæ sunt his similia, Quemadmodum autem, cum in vivis adhuc ageret Bodlejus, Ecclesiæ Exoniensis Decanus & Capitulum tractatus manuscriptos centum & triginta duos ad hanc Bibliothecam transmissere: sic post mortem ejus, literarum & Oxoniensium amor multo plures ad munificentiam excitavit, Guilielmus Herbert, Comes Pembrochiensis & Academiæ Cancellarius, codices manuscriptos Græcos Venetiis deportatos emit, eosque Bibliothecæ donavit; qui quoniam ex Bibliotheca Baroccii prodierunt, communiter Barocciani libri nuncupantur. Post Kenelmus Digby, Eques Auratus, Academiæ libros manuscriptos ducentos triginta tres; Guilielmus vero Laud, Archi-Episcopus Cantuariensis, eorum plusquam mille & trecentos exhibuit. A. 1659 amplum Jo. Seldeni Museum Bibliothecæ Bodlejanæ obtigit. A. 1673 Thomas Fairfax moriens eidem legavit Collectiones Antiquitatum D. Rogeri Dodsworth, 150 voluminibus constantes, una cum 28 codicibus manuscriptis varii generis; A. 1677 Franciscus Junius centum prope codices MSS. Saxonicos, Francicos, Gothicos, Teutonicos, aliisque linguis septentrionalibus exaratos; ut, quid Robertus Huntingdon, quid Thomas Mareschallus, quid Thomas Barlovius præstiterint, silentio prætereamus. Prope Bibliothecam Bodlejanam Musæum habetur Ashmoleanum, seu locus, ubi A. 1683 Elias Ashmole, Regius Fecialis, ingentem rerum naturalium thesaurum ex omnibus gentibus collectum & Academiæ donatum reposuit. Hæc integra Bibliothecæ Bodlejanæ Historia, celeberrimæ illius & instructissimæ, cui hinc a suis primordiis ad nostra usque tempora quinque Bibliothecarii, Thomas Jamesius, Jo. Rouse, Thomas Barlow, Thomas Lockey, Thomas Hyde, cum laude & studiosorum commodo insigni præfuerunt. Postremus etiam, post primum, luculentum dedit A. 1674 librorum impressorum, qui inibi reperiuntur, Catalogum, cui tamen, ob crebriores librorum accessiones ab isto tempore factas, ut nova propediem Supplementa accedant, merito exoptamus.

*IN MONUMENTA COPTICA SEU ÆGYPTIACA BIBLIOTHECA VATICANA BREVIS EXERCITATIO F. GUILLELMI BONJOUR
Tolosani, Ordinis Eremitarum S. Augustini.*

Re-

Romæ, typis F. M. Acsamitek a Kronenfeld, 1699. 4. plag. 4 $\frac{1}{2}$.

Ingenium suum, linguæq; Copticæ sive Ægypticæ peritiam, jam in Dissertatione de nomine Zaphnath-Pahaneach Josepho Patriarchæ a Pharaone imposito, quam in Actis A. 1697 p. 6. seqq. recensuimus, Orbi erudito dudum probavit Auctor doctissimus. Quid autem in hac Dissertatione velit, vel ex titulo patet. Ex libris nimirum Copticis, qui in Bibliotheca Vaticana asservantur, nonnulla decerpit, ea que explicat, & illustrat, & ita utilitatem linguæ hujus omnibus commendat.

Agmen ducit Confessio quædam fidei, quam partim Græce, partim Coptice cum interpretatione Arabica, inter reliquas Liturgias Copto-Arabicas Bibliothecæ Vaticanæ extare memorat. Titulum ei esse dicit: *Anaphora S. Patris Basilii*. Observat, egregie in ea stabiliti præsentiam realem corporis & sanguinis Christi in Eucharistia. Momentum autem trahere omnino hanc Confessionem, quod unus ex codicibus, in quo legatur hæc confessio, scriptus sit mensè Amscir seu Mechir anni millesimi & quarti Martyrum, h. e. mensè Februario anni a C. N. secundum æram vulgarem millesimi ducentissimi octogesimi octavi, adeoque integro fere seculo ante suscitatum a Wiclefo Berengerianam, ut vocat, hæresin. Magni quoque ponderis esse arbitratur ad levandam novitatis suspicionem, qua Ecclesia Romana apud nonnullos laboret, quod Ægyptiorum hæc sit confessio, qui incepto jam ante mille ducentos & quadraginta annos schismate, defecerint ab Ecclesia Romana. Reprobasse enim eos concilium Chalcedonense, & Henoticon Zenonis admisisse. Enascitur hinc Auctori occasio aliud monumentum Ægyptiacum ex iisdem codicibus proferendi, in quo Chalcedonensis Synodus inter concilia Oecumenica ommittitur, & Severus contra Patriarcha Antiochenus, hostis Synodi hujus acerrimus, Patribus annumeratur. Severi quoque hujus nomen in dyptichis extare refert, quæ in anaphoram S. Basilii inserta habeat Ecclesia Ægyptiaca. In quibus cum & *Patres nostri Sancti Romani* memorentur, colligit inde, vel invito retinuisse Ægyptios hoc Primatus Romani testimonium, ab ultima antiquitate. Subjicit hinc quædam ex iisdem dyptichis excerpta, & postquam de Severo isto iterum nonnulla monuit, profert formulam litterarum Synodalium, quas crea-

to Patriarcha Alexandrino electores ejus scribere soliti fuerint. Pertinet hoc ad notitiam Patriarchatus Alexandrini. In observationibus additis autem docet, Alexandriam, Patriarchatus metropolim, dictam Ægyptiorum lingua esse *Racotim*; *Pbostatim* vero *Babylonis*, cujus in eodem monumento mentio injicitur, esse *Babylonem Ægyptiam*: *Cbemi* Ægyptum designare; *Nobadim* autem Nubiam, seu Nubiam, Patriarchatus Alexandrini regionem, cujus partes ex Vanslebio Historia Ecclesiæ Alexandrinæ Auctor enarrat. Porro ex codice quodam Evangeliorum, qui inter Copticos seu Copto-Arabicos Bibliothecæ Vaticanæ quartus sit, aliud monumentum producit, notitiæ Ecclesiæ Alexandrinæ itidem inserviens. Sed cum præfationes Evangeliorum in eodem codice extantes plura notatu digna habeant, nonnulla inde depromit, quibus tempus definitur, quo quilibet Evangelista suum scripsit. Sic de Evangelio secundum Matthæum ibidem hæc leguntur: *Scriptum est hoc Evangelium lingua Ebraica in Palæstina, & promulgatum est in Jerusalem. Tum interpretatus est illud S. Johannes filius Zebedei in Aspoli, anno primo regni Claudii, qui est annus nonus assumptionis sanctæ.* Epocham autem assumptionis necessario conjiciendam docet in annum æræ Christianæ trigesimum tertium labentem, seu quartum ducentesimæ secundæ Olympiadis. De Evangelio secundum Johannem dicitur: *Scriptit Evangelium suum Ephefi lingua Græca anno sexto regni Cesaris Tarso &c.* Tarso Nero est Auctori, quod τὸ Τάρσος idem sit cum ἀνδρῆσα, & Nero juxta vetus Glossarium Latino-Græcum exponatur per ἀνδρῆσιος. Pro anno sexto autem nonum legendum esse putat, qui respondeat anno æræ Christianæ sexagesimo secundo. Arripit hinc occasionem in annum nativitatis Christi inquirendi, & comprobandi sententiam Eminentissimi Cardinalis Norisii, quod verus Christi natalis quadriennio solido æram nostram vulgarem antevertat. Ast in viam ex hoc diverticulo & ad codices Ægyptiacos redit, & Heliopolin urbem *On*, Heropolin autem *Perbom* apud Ægyptios dici, observat, & de utroque nomine nonnulla commentatur. Ultimo loco ex Ægyptiacis Bibliorum codicibus, quos celeberrimum virum Bernhardum de Montfaucon sibi comparasse refert, nonnulla excerpit. Hosce codices, præter Pentateuchum & omnes Novi Testamenti libros, qui etiam habentur in codicibus Vaticanis, Danielen quoque, & duodecim Prophetas

phetas minores continere docet. Et istam quidem Ægyptiacam Danielis translationem hoc sibi proprium & singulare habere, quod initium faciat a notatione temporis, quo Nabuchodonosor oppugnare cœperit urbem Hierosolymam. Cetera huic translationi cum codicibus Græcis esse communia. Nec illud prætermittit, quod visio Danielis de quatuor bestiis, summa Orbis imperia designantibus, per paraphrasin quandam liberio rem, in hac versione longe aliter explicetur, ac vulgo explicari solet. Prima enim bestia representare dicitur Regem Persarum, secunda Regem Romanorum, tertia Regem Græcorum, quarta Regem filiorum Isamael, h. e. Sarracenorum. Memorat denique, se jam Grammaticam Ægyptiacam confecisse, multo quidem labore, quod ne primis quidem linguæ hujus elementis imbutus tam arduum opus aggressus sit. Sed & nonnulla quoque, quæ ad confirmandam suam sententiam de nomine Josephi pertinere arbitratur, subjicit. Inter alia autem narrat, se ex litteris doctissimi viri Gisberti Cuperi accepisse, Campegum Vitringam I. Observat. Sacr. c. v. asserere, π vel ϕ , non fuisse præpositivum articulum, apud veteres Ægyptios, & hodiernam Coptorum linguam veteri Ægyptiæ nequaquam esse similem, & propterea alienum esse plane, ex lingua Coptorum hodierna vocum Mosis tempore usitatarum originem repetere. Sed quibus argumentis hæc Vitringa confirmet, se nescire ait, cum Observationes ejus Sacras nondum viderit; credit tamen ea non esse decretoria. Interim contrarium aliquot exemplis docere conatur.

Subjuncta huic Exercitationi est ejusdem Auctoris digressio de septuaginta hebdomadibus Danielis revocatis ad novos calculos, ut Chronologiæ, quam prælo paratam Auctor habet, specimen aliquod præberet. Supponit primò, sexaginta novem hebdomadas esse septimanas annorum, quarum character sint sexaginta novem anni Sabbatici. Deinde vigesimum annum Artaxerxis Longimani a Xerxis obitu numeratum esse annum, *quo exiit sermo, ut iterum edificaretur Jerusalem*; & denique annum istum vigesimum Artaxerxis Longimani esse annum periodi Julianæ 468, apte æram Christianam 446: annum autem quo Christus occisus est, citra controversiam unum esse ex quinque, qui numerantur in æra Christiana, 29, 30, 31, 32, 33; in periodo Juliana 4742, 4743, 4744, 4745, 4746. His ita præmissis, & notatis quoque annis Sabbaticis, quorum in Historia Maccabæorum &

apud Josephum mentio injiciatur, tabulam LXIX. istorum annorum Sabbaticorum lectorum oculis subjicit, ita ut annus primus Sabbaticus ineat anno Periodi Julianæ 4270, claudatque adeo hebdomadam, quæ iniit anno ejusdē periodi 4264, & annus Sabbaticus sexagesimus nonus respondeat anno P. J. 4746, compleatque hebdomadam quæ incepit anno 4740. Edictum autem de ædificanda iterum urbe Hierosolyma, exiisse docet intra primam hebdomadam, sicut Christus quoque intra sexagesimam nonam occisus sit. Nec enim necesse esse, ut asseratur, eum finita sexagesima nona hebdomade demum cruci esse affixum. Quod autem ad septuagesimam hebdomadam attinet, eam de cyclo hebdomatico annorum sexaginta novem hebdomadas proxime excipiente intelligendam esse negat, cum vago dicendi genere vocetur *una*: hinc sufficere putat, si una hebdomas extra septem & sexaginta duas reperitur, intra quam completa fuerint, quæ de ista sunt prædicta. Habita itaque, ex annorum Sabbaticorum characterismo, hebdomadarum ratione, iniisse eam docet anno P. J. 4782, æræ Christianæ 69; finem autem ejus incidisse in annum P. J. 4788: eo enim tempore & templum solo æquatum, & Rempublicam Judaicam penitus everfam fuisse docet. Sed observationum Chronologicarum nondum finis est. Subjicit enim aliquid, quo totam Danielis chronotaxin se expeditam & claram redditurum confidit. Tres enim libri (prout in vulgata versione & Græcis codicibus extat,) hujus esse partes. Primam complecti visiones & adjuncta visionum, quas aliis factas solus Daniel expederit. Secundam continere visiones soli Danieli factas. Tertiam denique non visiones, sed res alias a Daniele gestas describere. Primam porrigi ab initio primi capituli usque ad finem sexti, Regesque justo ordine in ea memorari, Nabochodonosorem, Balthasarem, Darium Medum, Cyrum. Per sam. Secundam usque ad finem capituli duodecimi, memorarique in ea itidem justo ordine, Balthasarem, Darium Medum, Cyrum. Tertiam denique duobus extremis capitibus definiri, nempe XIII & XIV, incipereque ab historia Susannæ, & definere in historia Beli & draconis.

**THEOCRITI QUÆ EXTANT, CUM GRÆCIS SCHOLIIS,
Notis & Indicibus.**

Oxoniz

Oxonix e Theatro Sheldoniano, impensis S. Smith & B. Walford, 1699. in 8. Alph. 1. pl. 7.

DE Poeta hoc Bucolico ut multa dicamus non attinet, nemini, ut arbitramur, facile ignoto. Neque forte præter ea, quæ *Laurentius Crassus* in Historia Poetarum Græcorum pag. 498. seqq. & *Adrianus Bailletus* in Judiciis Eruditorum de præcipuis Auctorum operibus Tomo IV pag. 247 seqq. studiose collegerunt, dici de eo quicquam potest. Nova vero hæc eaque nitidissima operum ejus editio, non plane fuit a nobis silentio prætereunda. Exhibet ea primum quidem ipsa Theocriti Idyllia & Epigrammata Græca, dein Latinam eorum versionem juxta libri Heinſiani fidem (quam quidem in proxime prægressa editione Sheldoniana curatoribus illius visum fuerat omittere) denique & Græca Scholia. Notarum locum tum *Josephi Scatigeri*, per breves quidem illæ, ad Theocritum Emendationes, tum *Isaaci Casauboni* Theocriticarum Lectionum libellus, tum *Danielis Heinſii* Scholæ Theocriticæ, quæ omnia jam dudum typis exscripta Eruditisque probata fuerunt, sustinent, quibus & Variantes quædam Lectiones subjiciuntur. Denique duplex Index, alter rerum memorabilium in Theocrito aut Scholiaste ejus obviarum, alter Auctorum qui in Scholiis citantur, opus finit.

PARADISUS BATAVUS CONTINENS PLUS CENTUM PLANTAS affabre ære incisas & descriptionibus illustratas. Cui accessit Catalogus Plantarum, quas pro tomis nondum editis delineandas curaverat PAULUS HERMANNUS M. D.

Opus Posthumum.

Lugduni Batav. apud Abrah. Elzevier, 1698. in 4.

Constat plag. 34.

Mœstissimum Hermanni fatum haud levem intulisse calamitatem Orbi literario, elucescit imprimis exin, quod doctissimus hic Botanicus elegantissima divulgare scripta habuerit in animo, quæ tamen ob inopinatam ejus mortem manca mutilave posteritati reliquit. Non nisi prima enim posuit fundamenta secundæ Floræ Batavæ editionis, Indicis Plantarum utriusque Indiæ in certas redactorum clas-

Gg 3

ses,

ses, Musæi Zeylanici, Catalogi Plantarum in Promontorio bonæ spei sponte nascentium, Tractatus de Materia Medica, nec non Paradisi Batavi. Ne autem inelaborata licet ac imperfecta hujus Viri monumenta perirent penitus, *Guilielmus Sberardus*, Botanicus insignis, Sociusque Collegii S. Joannis in Illustri Academia Oxoniensi meritisissimus, in se suscepit curam, & ex schedulis pluribus construxit Paradisum, quem hic sistimus, Batavum, promittens insuper in Præfatione, & Catalogum Plantarum in Promontorio bonæ spei sponte nascentium, & Tractatum de Materia Medica, brevi in lucem sua operam prodituros.

Præfens Opus Botanicum plus centum exhibet Plantas raras satis atque elegantes, serie alphabetica dispositas, atque figuris æneis non minus, quam descriptionibus illustratas. Equidem olim in Plantarum descriptione ad fructificationem imprimis respiciebat *Hermannus*, desumens notam, uti loquuntur, characteristicam a feminum eorumque capsularum dispositione: attamen in hoc Opere normam hanc non æque secutus, a totius Plantæ habitu petiit descriptionem. Quantum enim ex Præfatione constat, mutavit Clarissimus Autor suam de methodo Plantarum sententiam, agnovitque omnem characterem insufficientem minusque universalem esse, qui depromitur vel a fructificatione sola, vel a florendi modo, vel ab utroque simul juncto. Quippe character, qui a sola derivatur fructificatione, exceptiones patitur in *Fumariæ* speciebus, quarum aliæ sunt siliculosæ, aliæ siliquosæ, aliæ semina inflatis vesiculis inclusa producentes, uti apparet in *Fumaria Africana Vesicaria* scandente; quæ difficultates annotantur porro in *Papavere*, *Hyperico*, *Cisto* &c. Floris constitutionem præbere characterem incertum, probatur exemplo specierum *Solani*, quarum aliæ florem gerunt tetrapetalum, ut *Solanum tinctorium Barbadense* & *Zeylanicum*, aliæ pentapetalum, ut *Solanum seu Amarunthes Indicus baccifer*. Sic *Verbera urticæ folio*, nec non *Verbena spica multiplici*, flores præferunt regulares; species reliquæ congeneres, irregulares. Inter *Corymbiferos* Plantæ ejusdem generis præferunt flores diversos, scilicet radiatos, nudos, nunc nudos, nunc radiatos. Deniq; & incerta pronuntiatur methodus, quæ pro fundamento agnoscit & florem & fructum simul sumptos. Existimatur

tur proinde, non ab his tantum sed a totius Plantæ habitu crescendiq; modo characterem esse derivandum. Quamvis vero Plantæ in Paradiso Batavo traditæ in certas classes haud sint redactæ, describuntur tamen secundum methodum jam indicatam.

LIBRI NOVI.

- R***Raphælis Fabretti Gasparis F. Urbinatis Inscriptionum antiquarum, qua in adibus Paternis asservantur, Explicatio & Addamentum. Roma ex officina Dom. Ant. Herculis, 1699. fol.*
- Alcorani Textus universus ex correctioribus Arabum exemplaribus descriptus, & ex Arabico idiomate in Latinum translatus, appositis unicuique capiti Notis atque Refutatione, Auctore Ludovico Marraccio. Patavii ex typographia Seminarii, 1698. fol.*
- Harmonia Evangelica, cui subjecta est Historia Christi ex quatuor Evangeliiis concinnata. Auctore Joanne Clerico. Amstelod. sumptibus Huguetanorum, 1699. fol.*
- Histoire de l'Eglise, depuis Jesus - Christ jusqu' à present. Par Mr. Basnage. A Rotterdam chez Reinier Leers, 1699. fol.*
- Racemationes & Florum Sparshones totius Corporis Juris Civilis. Tomus I. Auctore & per 50 circiter annos collectore Jo. Friderico Polman. Groninga apud Gisbertum & Jo. Lens, 1699. fol.*
- Dissertations sur le Messie, ou l'on prouve aux Juifs, que Jesus - Christ est le Messie. Par Mr. Jaquelot. A la Haye chez Franc. l' Honore, 1699. 8.*
- A Demonstration of the Messias, especially against the Jews. Part II. By the R. R. F. Richard Lord Bishop of Bath and Wells. London, for W. Rogers, 1699. 8.*
- The Certainty of the Christian Revelation, and the Necessity of Believing it, establish'd by Francis Gastrel. London for Thomas Bennet, 1699. 8.*
- Mr. Locke's Reply to the R. R. the Lord Bishop of Worcester's Answer to his Second Lettre. London for A. and J. Churchill, 1699. 8.*
- A Journey to Paris in the Year 1698. By D. Martin Lister, London for Jacob Tonson, 1699. 8.*

Vo.

- Voyages and Descriptions. Vol. II. By Captain William Dampier. London for James Knapton, 1699. 8.*
- The Life of John Milton. London by John Darby, 1699. 8.*
- Remarks on the Life of Mr. Milton. London by J. Nutt, 1699. 8.*
- Chronicon Hebraeorum Majus & Minus. Latine vertit & Commentario perpetuo illustravit Jo. Meyer. Amstelodami apud Jo. Wouters, 1699. 4.*
- Causa Arnaldina, seu Antonius Arnaldus Doctor & Socius Sorbonicus vindicatur. Leodii apud Jo. Hoyous, 1699. 8.*
- Sex. Pompeji Festi & Mar. Verrii Flacci de Verborum Significatione Lib. XX. cum notis Andrea Dacerii. Accedunt Nota integrae Josephi Scaligeri, F. Ursini, &c. Amstelod. sumptibus Huguetanorum, 1699. 4.*
- Danielis Georgii Morhofii Dissertationes Academicae & Epistolicae. Accessit Auctoris Vita, & Praefatio Jo. Burchardi Maji. Hamburgi, apud Gotfr. Libernickel, 1699. 4.*
- Johannis Fabricii D. & Prof. in Acad. Juliae Ordinarii Aemulitates Theologicae variae & selecti argumenti. Helmestadii apud G. W. Hammium, 1699. 4.*
- Vita D. Martini Lutheri nummis atque iconibus illustrata, studio M. Christiani Juncker. Francof. & Lipsiae apud Georg. Andr. Endterum, 1699. 8.*
- Petri Van Mastricht Theologia Theoretico-Practica. Trajecti ad Rbennum, apud Th. Appels, 1699. 4.*
- Galilaei Galilaei Systema Cosmicum. Eiusdem Tractatus de Motu, nunc primum ex Italico sermone in Latinum versus. Lugd. Bat., apud F. Haaring & D. Severinum, 1699. 4.*
- Vita di Don Pietro Giron, Duca d' Ossuna, scritta da Gregorio Leti. Amsterdamo appresso Georgio Gallet, 1699. 12.*
- Jo. Vander Waeyen Sermo Academicus de Numero Septenario iterum editus, additis Vindictis &c. Franequera 1699. 4.*

Pag. 207. lin. 26. pro *exotericos* lege *εξωτερικους*.

* * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsia

Calendis Junii, Anno M DC XCIX.

A DEMONSTRATION OF THE MESSIAS &c.

h. e.

DEMONSTRATIO MESSIÆ, *QUA VERITAS RELIGIO-
nis Christiana, contra Judæos potissimum, defenditur. P. II,*
*Autore Maxime Reverendo in Deo Patre RICHAR-
DO Episcopo Bathoniensi & Wellensi.*

Londini apud W. Rogers, 1699. 8. Alph. I. plag. II.

Integra tria abiere iustra, ex quo Vir Maxime Venerandus Richar-
dus Kidderus, Bathoniensis & Wellensis hodie Episcopus, pri-
mam partem hujus Demonstrationis suæ edidit. Quæ quod in
Actis nostris hætenus locum non invenerit, infelicitati nostræ
est tribuendum: siquidem cum recens in lucem producta esset, ad
manus nostras non pervenit; nunc autem prolixius eam recensere,
postquam tanto tempore doctorum virorum manibus versata fuit, su-
pervacaneum foret. Quin & ex altera parte prolixius enarranda,
facile de eo, quod priori ponendum est, prætio secum unusquisque sta-
tuere poterit. Cum itaque in parte priori Autor Maxime Reveren-
dus argumenta, quæ cuivis non iniquo rerum æstimatori, potissimum
autem Judæismi principiis imbuto, religionis Christianæ veritatem per-
suadere possint, luculenter proposuerit; in altera hac parte accuratissi-
me omnibus Judæorum argumentis ad evertendam eam proferri
solutis respondet. Ea summo studio ex libro Nizachon, R. Isaaci
Chizuk Emunach, aliisque hujus furfuris libris conquisivit; imo
& peculiari industria manuscriptum Lusitanum, a Menasse Ben Israel,
quem ipsum hujus foetus parentem esse existimat, Richardo Cudwor-

Hh

tho

tho olim, tanquam omni apparatu ad religionis Christianæ perniciem tendente instructissimum armamentarium monstratum, examinandum suscepit: nec ea quæ eruditus Judæus contra Limborchium, & Abarbanel in Commentariis ad Prophetas posteriores expedire arma, trepide evitavit, sed inutilia reddere omnia sustinuit. Exordium autem huic disceptationi ejus dedit luculenta comparatio argumentorum, veritatem divinitatemque missionis atque scriptorum Mosaicorum Judæis, Christi vero & Apostolorum nobis persuadentium, quæ statim a cavillationibus Judæorum vindicantur. Cumque Christum & miraculorum sive copia sive magnitudine, & prædictionum veritate, Moysen longissime superare planissime constat; historia vero eorum, quæ a Christo & Apostolis ejus gesta sunt, traditione non minus firma quam gesta Moysi nitantur; & denique scripta, quibus Christiana nititur religio, non minus luculente impressos præ se ferant divinæ originis characteres quam Mosaica: invicem inde concluditur, vel nimie credulitatis adversus Moysen, vel incredulitatis nimie adversus Christum, Judæos reos peragendos esse. Incredulitatis vero hujus causa cum in argumentorum pro Christo militantium infirmitate quæri non possit, verior ejus ratio inquiritur: quam Maxime Ven. Autor præcipue in ingenio eorum ad carnis delicias nimis proclivi, in malitia & pertinacia, in fastu denique & superbia eorum collocat; tum etiam porro in superstitiosa, ac cum neglectu solidorum magis officiorum conjuncta rituum & ceremoniarum observatione, in cæco quo ferantur in doctores suos studio, in stulta traditionum sive legis oralis veneratione, in insecta vitia ista induratione. Quæ omnia, ut ferat hujusmodi rerum natura, aliam adhuc incredulitatis Judaicæ causam pepererint, mediolorum scilicet, quibus ad veritatem perducerentur, raritatem. Accessisse postremo omnium scandala ab ipsis Christianis miseræ genti, & vivendo improbe, & absone multa docendo atque agendo, quod in Romana Ecclesia præcipue fiat, & feralia odia ac intestina bella gerendo, objecta. Præcipuis hisce causis insuperabilis fere Judæorum incredulitatis expositis, alia adhuc impedimenta quædam supersunt, a Max. Ven. Autore observata, charitatis scilicet Judæis a Christianis exhibendæ raritas, eorum in liberis suis instituendis ac contra Christianam religionem mature armandis inausa diligentia, horrenda eorum, qui Synagoga ejurata Christo no-

men

men dant, inter Judæos detestatio, & denique quorundam, qui a Judaicis ad Christiana castra transferunt, hypocrisis perfidaque malitia. Jam vero quantum ad rem ipsam, dubiaque a Judæis sanctissimæ religioni nostræ opponi solita, præcipua fere eorum vis in oppugnandis quatuor Evangelistis versatur. In quatuor classes argumenta, quibus fidem eorum impugnant, Max. Rer. Autor dispescuit. In prima classe ea collocat, quibus miseri Apellæ quatuor Evangeliorum historiam, neq; sibi ipsi satis constare, neq; cum perspecta omnibus rei veritate consentire, conantur evincere, atque huc refert objectiunculas, quas narrationes de ficu a Christo maledicta, de Christo pro hostibus suis in cruce apud Patrem suum intercedente, (quæ cum Christianorum opinione de efficacia intercessionis Christi, & calamitatum Judaicarum causa nequeat conciliari) de tempore quo ad Christi resuscitati sepulchrum processere mulieres, Angelorumque qui ipsis apparuere numero, & denique de templo Herodis spatio annorum XLVI extructo, ipsis suppeditant: cavillationibus enim contra genealogiam Christi, a Matthæo & Luca traditam, ad hoc caput referendis, ob rerum dicendarum copiam, peculiarem inferius locum concessit. Reliquis vero objectionibus istis non tantum datas ab aliis responsiones nova luce collustratas opponit, sed & majoribus longe Veteris Testamenti historiam laborare ostendit. Secundam argumentorum Judaicorum classem contra religionem Christianam absolvunt ea, quibus quatuor Evangeliorum historiam legi Mosaicæ contradicere, satis infeliciter probant. Quam futilis enim sit Mosis, juramentum per nomen Dei jubentis, & Christi, jurare suos omnino nolentis; Mosis, polygamiam & divortia permittentis, & Christi, obicem licentiæ isti ponentis oppositio: quam inepta verborum Christi mandatum suum de charitate fraterna novum appellantis, cum vetus tamen sit & a Mose jam traditum, interpretatio, perspicue post alios Maxime Rever. Autor docuit. In tertia classe argumentorum ea collocantur, in quibus ab Evangelistiis communis omnium Christianorum fides, ex falsa Judæorum persuasione, abit. Talia sunt loca Matth. I, 25. XII, 46. XIII, 55. 56, quæ receptæ Christianorum de perpetua virginitate Mariæ: loca Matt. XIX, 17. XX, 23. Marc. VI, 5. XIII, 32, quæ doctrinæ de divinitate Christi: locus Matth. XII, 40. qui Christianorum sententiæ de resurrectionis Christi tempore, repugnare ab ipsis creduntur. Quar-

Hh 2

tam

tam denique classẽ argumentorum Judaicorum, quibus responde-
 tur, constituunt loca V. T. perperam ab Evangelistis ex eorum senten-
 tia allegata. Citare enim eos loca quædam nusquam in sacris V. T. libris
 obvia sibi persuadent, quod fieri putant a Matth. c. II, 23, ubi tamen
 vel ad sensum respici Doctiss. Autor arbitratur, qui omnibus Prophe-
 tis (hic proinde etiam generatim citatis) communis sit, qui Nazara-
 um fore Christum crediderint, quocunque sensu vox illa hic accipia-
 tur; vel ad vaticinium nonnisi per traditionem servatum, cujus, oc-
 casione commorationis Christi apud Nazarenos; facta mentio sit, ut-
 pote quæ istam seu compellationem, seu statum Christi, in memoriam
 omnibus revocaverit. Similes allegationes locorum nusquam in V. T.
 obviorem occurrere Judæi, sed similiter confutati, putant Matth. V,
 43, (quam allegationem, si sensum respicias, recte se habere, nec opus
 esse ut ad traditiones Pharisaismi corrupti confugiamus, Max. Rev.
 Autor putat, Exod. XXXIV, 12. 16. Deut. VII, 2. 3. Deut. XXV, 17. 19. cum
 Exodi XVII collata, consuli jubens: legemque de charitate adver-
 sus hostes Judæis datam ad *συνγενῆς* tantum pertinere existimans,
 quod ex collatione Exod. XXXII, 4. cum Deut. XXII, 1. 2. 3. & præxi
 Judæorum confirmat,) item Joh. VII, 38. XIX, 28. 36. At porro in vere
 allegatis, Evangelistas aberrare tamen quandoque in circumstantiis
 nonnullis, objicientibus Judæis respondet, atque adeo loca Marc. II,
 26. Matth. XXV, 32. XXVII, 9. vindicat; de quorum ultimo observan-
 dum esse duximus, non improbable Autori nostro videri, Jeremiæ es-
 se caput IX, X, XI, XII, XIII & XIV vaticiniorum, quæ Zachariæ tribu-
 untur, cum illius longe rectius quam hujus temporibus ista conveni-
 ant. Atque; quod calumniantur Judæi, præter rem atque inepte V. T.
 Scripturas ab Evangelistis allegari, ostendit, meritoque applicari rebus,
 de quibus agit, a Matth. c. II, 15, 17, 18, typicæ & *μουσικωπίας* in
 V. T. prolata, evincit. Quid quod alludendi quoque libertatem inte-
 gram Evangelistas relinquendam esse existimet? Examinatis autem
 contra quatuor Evangeliorum historiam proferri solitis objectiuncu-
 lis, ad eas progreditur, quibus reliquorum N. T. librorum fidem ener-
 vare nituntur, idque eo ordine, quem R. Isaac in iis proferendis fuit
 secutus. Sic ut unum solum adducamus exemplum, omnes R. Isaaci
 evanescere ostendit scrupulos circa locum Act. VII, 16. si observetur,
 post *ἀργυρίου* omitti per ellipsin conjunctionē *καί*, & verba *ἐν τῷ μνή-
 ματι*, ex proxime præcedentibus esse repetenda; quo observato, istam
 totius

totius textus affert paraphrasin, nulli dubiorum Judaicorum obnoxiam: Jacob & Patres nostri, in Ægypto vita functi, inde in Sichem deportati fuerunt; & nonnulli quidem eorum cum Jacobo in sepulchro, quod Abrahamus certa pecuniæ summa emit, fuere conditi, alii vero cum Josepho repositi fuere in eo sepulchro, quod a filiis Emmor, parentis Sichem, mercatus est Jacobus. At maximam longelibri hujus partem implent ea, quæ Judæis historiam nativitatis Christi, prout a Matthæo traditur, arrodentibus, & genealogiam ejus ex dissensu inter Matthæum & Lucam omnimodæ falsitatis argumentibus opposuit. Horum argumentorum priori integrum caput V dicavit, in quo tamen potissimum allegatio prophetica apud Matthæum c. I, comm. 22 & 23 examinatur & vindicatur. Genealogiæ Christi vero capita sequentia decem impenduntur: & quantum ad difficultates scopulosq; in genealogia a Matthæo concinnata obvios, sigillatim eas omnes examinat, atq; adeo in amovendis iis quæ comma II capitis I Matthæi impediti reddunt, Hieronymum, Gomarum & Spanhemium; quæ v. 12, Gomarum, Spanhemium, Piscatorem; quæ v. 13, Lucam Brugensem, & Lightfootum in Harmonia; quæ v. 8, Grotium, Lightfootum, Spanhemium & Possinum potissimum secutus esse videtur. De Cainane apud Lucam c. III, v. 36, præter Hebraeorum codicum fidem commemorato, ipse quidem cum Cordesio, Grotio & Spanhemio sentit, itropfisse, nescio ejus vitio, istud nomen, tam in versione LXX Senum, quam in Luca Evangelistæ codices: satis commode tamen etiam a nonnullis, Cainanis nomen ab ipso Luca profectum esse defendentibus, excusari Evangelistam observat, eorumque *ἐπιλυση* ex Usserio, Junio & Lightfooto, uti videtur, decerptâ, prolixè satis exponit. Eosdem aliosque Viros doctos sequitur in sequentibus capitibus, in quibus dubiis, quæ ex instituta genealogiæ a Matthæo & Luca traditæ collatione nascuntur, una eum aliis quibusdam huc pertinentibus quæstioneulis respondet. Ast ultimum denique caput alterius generis objectionem explodit, sam nimirum quæ Eliam, Messias adventum præcessurum, nondum venisse, adeoque Jesum non esse posse Christum urget. Quæ prolixissime discussa, finis huic volumini imponitur, ita tamen ut tertii adhuc voluminis spes nobis relinquantur. Cujus lemmata hic exhiberi cum haud invitos passuros speremus Lectores, nos quoque volentes lubentesque ea nunc repræ-

sentabimus. Complectetur itaque illud de æternitate Legis Mosai-
cæ; de pace temporibus Messiaë promissa; de promissione Messiaë nul-
la conditione restricta; de sensu verborum *in ultimis diebus*; de vati-
cinio Jacobi Genes. 49, 10 & de loco Haggæi c. II comm. 6 disserta-
tiones nonnullas: historicam item Pseudo-Messiarum enumerati-
onem; demonstrationem, quod doctrina de SS. Trinitate in N. T. tradi-
ta idoneum non sit obstaculum, quo ab Ecclesia Christiana Judæi pro-
hibeantur; disquisitionem de fundamentis expectatæ illustrioris Ju-
dæorum conversionis, & denique de nostris, pro varia conditione
nostra, in promovenda Judæorum conversione officiis dissertationem.
Quæ omnia uti dispellendis, quibus infelix Judæorum gens opprimi-
tur, tenebris egregie non conducere non possunt: ita prætereundum
non est, potiore voluminis, quod nunc præ manibus habemus par-
tem, illustris quondã Viri R. Boylii laudabili instituto deberi, qui con-
tra Judæos aliosque infideles quotannis, suppeditatis in eam rem sum-
tibus, publice disputari voluit. Priora namque hujus libri capita Maxi-
me Ven. Autor, ut Boylianæ voluntati satis faceret delectus, publice e-
differuit: id quod propterea monendum duximus, ut ob hoc quoque
illius meritum, Viri omnes laudes supergressi Manibus Lectores no-
stri occasione ista bene præcarentur,

M. MINUCII FELICIS OCTAVIUS, ET COECILII CYPRIANI
de Vanitate Idolorum Liber: uterque recensitus & illustratus a
CHRISTOPHORO CELLARIO.

Halæ, sumptibus Zeitleri & Muffelii, 1699. in 8. plag. 16. & dimid.

Qui nuper Lactantium insigniter illustratum in lucem ediderat,
quem superiore Novembri pag. 535 recensuimus: idem nunc
Marcum Minucium Felicem, ejusdem argumenti, nec minoris
ingenii Scriptorem elegantissimum, quo ipse Lactantius usus fuerat,
pari industria ornatum exhibet. Causam eandem sibi editionis di-
cit fuisse, quæ in edendo Lactantio fuerat, ut puræ Latinitatis Scripto-
res, iique Christiani, in nostris oris excusi, notiores juventuti nostræ
fiant, &, quod maximopere suadet, in ipsis quoque Scholis Christia-
nis cum ceteris receptis auctoribus Latini sermonis, ad explicandum
conjugantur. Multiplicem usum ejus conjunctionis præfatione
osten-

ostendit, quod ita futurum omnino sit, ut æque adolescentes in pietate, & in Lingua Latina proficiant: etiam Antiquitates Ecclesiæ simul condiscant, quas non nescire, Christianæ rei tantum, aut etiam plus intersit, quam Romanorum Græcorumque mores atque ritus, quibus multum temporis impendamus, cognovisse. Addit, Mythologiam & de Diis notitiam, vanam quidem per se & inutilem, sine qua tamen utiliores Gentium scriptores nequaquam possimus intelligere, ex Christiano, qui veritatem simul ostendat, salubrius cognosci, quam ex profanis, qui superstitionibus fucum & speciem adlinant. In his usibus æque præstantem Lactantium esse, sed Minucium brevitate, gratiorem, præsertim adolescentiæ, cui tædio sint longiores sermones; perspicua brevitatis, multum paucis eleganter complexa, propter ætatis impatientiam & utilior longe, atque etiam jucundior. Ipsa editione hæc sunt præstita: Ipsum Minucium Editor cum cura emendavit, usus ad id observationibus omnium, qui de Auctore hoc meriti unquam fuerant: in quibus primas Viro accuratissimo Jo. Fridrico Gronovio desert. Erat etiam quod a clarissimo Viro, Jacobo Perizonio, expectaverat, sed cum sero ejus litteræ allatæ fuissent, in fine adjecit, quæ ab illius ingenio acceperat. Notas & interpretationes non parce addidit, quibus tam Latinitatis rationem habet, quam antiquitates & historias illustrat. Celebris Jurisconsulti, Francisci Balduini, Dissertationem de Minucio apposuit, quæ instar commentarii est, & Antiquitates Ecclesiasticas maximopere commendat, etiam Jurisconsulti Christiani ideam sub exemplo præscribit; ut nihil desit huic commodæ editioni. Accedit S. Cypriani libellus de Idolorum Vanitate, ex Minucii Octavio, id est Dialogo ab Octavio, principe colloquentium persona dicto, expressus, nec minus, quam ille, Notis Editoris celeberrimi ubique illustratus. Testimonia & Judicia, & Indices tres adjecti: primus Auctorum, quibus Minucius & Cyprianus, etiam erudita Dissertatione Balduinus usi fuerunt: alter Rerum notabiliorum: & ultimus Verborum sive Latinitatis.

ALCORANI TEXTUS UNIVERSUS EX CORRECTORIBUS Arabum exemplaribus descriptus, ac ex Arabico idiomate in Latinum translatus; appositis unicuique capiti Notis atque Refutatione. Præmissus est Prodramus totum priorem Tomum implens, Auctore LU-

DOVIGO MARRACCIO, e Congregatione Clericorum

Regularium Matris Dei &c.

Pata-

Patavii ex typographia Seminarii, 1698. in fol. Alph. 14.

Cum quadripartitum Prodrum ad Refutationem Alcorani ante octennium primum in lucem ediderat Reverendus Marraccius, cujus præcipua capita nos in Actis hisce, mensibus Julio ac Augusto anni post nonagesimum secundi exhibuimus; spes, quam dudum Wagenfeilius (in Præf. Tel. Ign. Sat. p. 47) aliique sperant, de integro opere mox secuturo augebatur: cujus etiam eventus citius subssecutus fuisset, nisi immaturus Eminentissimi Barbadii Cardinalis ac Episcopi Patavini, cujus auspiciis illud adornatum fuit, obitus intervenisset. Nunc vero demum magnificum illud ac plusquam quadraginta annorum opus, de quo felicissime absoluto merito omnes gratulantur octogenario Seni, integrum in publicum prodiit, cujus œconomiam paucis juxta nobis consuetum morem declarabimus. Integer Liber in duas partes distribuitur, quarum altera *Prodrum* Romæ olim excusum complectitur, ac præter Indices Alphabeticos rerum, notabilium nihil novi continet: altera vero ipsum *Alcorani textum*, ex correctissimis Arabum codicibus summa fide descriptum & pulcherrimis characteribus depictum sistit, cui præter *Latinam Versionem*, *Notæ* sive *Scholïa*, quibus juxta Arabum Interpretum mentem, obscuriora, & præsertim quæ ad historiam spectant, dilucidantur, ac tandem *Refutata* illorum subjecta sunt. Huic posteriori parti, (nam de priori plura jam repetere nihil attinet) amplam quoque Autor præfationem præmisit, in qua, quid ad opus isthoc hac forma evulgandum ipsum potissimum impulerit, quodque commodum inde in Ecclesiâ Christianâ redundare possit, prolixè exponit. Ac primum quidem postquam ex multiplici Arabicorum librorum lectione, imprimis vero ex correctione seu potius nova translatione sacrorum Bibliorum Arabicorum, cujus curam sub Innocentio X & Clemente X Pontificibus ipse habuit, ejus linguæ cognitionem adeptus esset, jamque studiis suis Arabicis Christianæ religioni contra Agarenicam superstitionem subsidii aliquid se conferre posse crederet, nihil opportunius se facturum judicavit, quam si contra Alcoranum omnem suum conatum intendere, calamumque ac ingenium acueret. Hoc itaque illum adduxit, ut laborem istum exantlandum suscipere, quem alii hætenus, exceptis paucis, quorum catalogum in Præfatione Prodrumi texerat (quibus

ex

ex recentioribus jungit P. Jo. Laurentium Luchefinium in opere, cui titulus: *Novæ copia & series centum evidentium signorum veræ fidei*, nobis etiam Tomo I, Supplementorum p. 227 seqq. recensito; & P. Emmauelem Sanzianum, in libro Italico, inscripto: *Breve Trattato, nel quale con ragioni demonstrative si convincono manifestamente i Turchi*) neglexerant. Cum vero præstari id a se non posse cognovisset, nisi Alcorani ipsius verbis, Arabice ac Latine, a capite ad calcem fideliter expressis, ea quæ contra eundem dicturus erat, planiora fierent, & confirmarentur, Alcoranum integrum simul exhiberi necessarium iudicabat. Ast hic maxima se offerebat difficultas, quæ etiam initium, ac progressum instituti diu remorata est. Adversabantur enim non modo decretum a S. Romanorum Censorum Congregatione sub Alexandro VII Pontifice latum, quo *Alcoranus cujuscumque impressiois & idiomatis proscribitur* erat; verum etiam aliorum præjudicia, qui tam pestilentem ac perniciosum librum, si in apicum produceretur, plus damni quam commodi Catholicæ Ecclesiæ allaturum esse censabant. Hæc ergo Adversariorum tela quomodo tunc prius sibi retundenda fuerint, Auctor enarrat, eademque nunc iterum examinat ac magno robore reprimat. Nam quod primo Romanorum Patrum censuram attinet, aliud Alcoranum, aliud vero Alcorani Refutationem esse censet, quæ ab illis Censoribus nunquam interdicta fuerit; cum alioquin omnes controversiarum de rebus religionis Auctores, qui adversus Heterodoxorum errores scripserunt, prohibendi fuissent. Regesserant quidem illi, prædictos Auctores ita Hæreticorum libro: impugnasse, ut ex illis ea solum producerent, quæ errorem refellendum continerent, ab integro vero eorum opere cum suo commiscendo abstinuisse. Noster vero non mirum fuisse regessit, quod illi integra Adversariorum volumina in opera sua non transtulerint; hoc enim & nimis onerosum ob magnitudinem vel multitudinem librorum, & inutile etiam futurum fuisset: at vero breviora opuscula, quale est Alcoranus, non semel a Catholicis scriptoribus, vel integre, vel quoad maximam partem, verbis suis relata atque impugnata fuisse ostendit. Nam ita S. Augustinum, contra Faustii Manichæi errores scripturum, integrum illius librum per partes allatum censoria virga castigasse; scribentem etiam contra Fortunatum Manichæorum presbyterum, contra Felicem Manichæum, contra epistolam Secundini

Manichæi, contra sermonem Arianorum, contra Maximum Arianorum Episcopum & alios, fere semper Antagonistarum verba vel omnia vel pleraque adduxisse. Simile quid factum & ab aliis. Esse præterea peculiare rationes Auctor monet, quibus nullo modo, prout opus est, Alcoranum refelli posse demonstratur, nisi totus non solum Latine, sed etiam Arabice cum confutationibus exponatur. Earum præcipua est, quod in cæteris Heterodoxorum libris materia tantum, non vero forma castiganda veniat, in Alcorano vero utriusque inspectio attentata requiritur. Nam cum Mahumetus non semel in eo jactet, imo Deum affirmantem inducat, librum hunc tantæ esse excellentiæ, tamque perfectæ & absolutæ structuræ, & si homines universi una cum Geniis seu Dæmonibus simul convenirent, atque omne studium totumque ingenium adhiberent, ut unam tantum Suram seu caput Alcoranicis simile conscriberent, irrito conatu sint desudaturi; ac communiter Mahumedani enormibus Alcoranum elogiis venerentur: ut hanc prodigiosam insaniam universus terrarum orbis cognosceret, ac contra, quam mendax, quam impudens fuerit Mahumetus, qui tam mira ac magnifica de hoc suo libro prædicaverit, nec non mendacia, errores, blasphemias, fabulas, nugas, quibus totus confertus est, manifestissime agnosceret, neesse omnino fuisse, Alcoranum ipsum totum, quantus est, cunctorum mortalium oculis exponi.

Tantum itaque aberat, ut quod secundo loco urgebant Adversarii, iste liber hoc modo vulgatus, Ecclesiæ Christianæ aliquod incommodum afferre posset, ut potius Dæmonis astu factum fuisse Auctor existimet, quod Ecclesiæ Christi tanto tempore incognitæ manserint hæc astium suorum machinæ & arma, quo minus adversus ea sese præmunire posset. Neque enim impetus eorum repellere, neque astus eludere nos unquam posse, nisi ex eorum armamentario tela sumamus, & eorum technas ab ipsis addiscamus; quod sine Alcorani subsidio nunquam assequemur. Quod si forte aliquod in Ecclesiam damnum inde redundaret, id tunc demum accidere posse scribit, si talis liber absque congruis confutationibus & apologiis publice ederetur; quamquam non defuerint inter ipsos Catholicos Viri sapientes ac probi, qui existimarint, posse etiam sine refutationibus Alcoranum tuto & utiliter omnium manibus oculisq; permitti, cum a nullo melius quam a se ipso refutetur.

Jam

Jam vero maximam utilitatem considerari cupit, quam Reipublicæ Christianæ, imprimis vero Missionariis Apostolicis contra insultum Deriviorum seu Sanctorum, qui apud Mahumetanos religiosam vitam & exactiorem Alcorani observantiam profitentur, ac superstitionem suam inter Ethnicos orientales jam diu disseminare cœperunt, hic liber afferre possit. Hos enim cum suis rationibus ac persuasionibus, naturæ ac dictamini rationis conformibus, quales sunt, unum esse Deum, preces esse fundendas, elemosynas erogandas, justitiâ servandam, virtutes excolendas, nemini injuriam faciendam, Deo operum suorum rationem reddendam esse, & similibus, plus apud ipsos profuturos, quam Christianos, cum illis Deum unum & trinum, Deum hominem factum, pauperem, crucifixum, mortuum ac sepultum, mysterium Eucharistiæ, monogamiam, vitam perpetuæ cruci conjunctam, beneficentiam erga inimicos, felicitatem summam sitam in bonis quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, & alia hujusmodi dogmata, vel humani intellectus captum excedentia, vel naturali conditioni difficillima, si non impossibilia, proposuerint: nisi antea Ethnici illi instruantur, etiam testimonio ipsius Alcorani, nihil religionem Christianam continere vel absurdum vel falsum, quantumvis captu arduum, sed omnia in ea vera, certa, & divino testimonio in Pentateucho & Evangelio (quos Mahumetus ipse libros a Deo traditos & certissimæ veritatis esse affirmat) comprobata; contra vero nihil in Alcorano veri sanique esse, seu circa mysteria a Deo revelata & virtutes theologicas, sive circa virtutes morales, quod non pluribus fabulis, ineptiis & erroribus plerumque commixtum sit, & quod in Evangelio & Christiana religione purum, integrum & sincerum, sed & uberius non doceatur: Mahumetum porro nihil aliud fecisse, quam quod veram & prope universalem in orbe religionem corruerit, novamque ac perversam superstitionem armis, fraudibus, aliisque malis artibus invexerit. Si hoc modo idololatræ præoccupentur, non ita facile eos a Mahumetanis seduci posse ostendit; quod vero aliter fieri non possit, nisi Alcoranus ipse illis exhibeatur ac prælegatur, ique coram ipsis Mahumetanis ejusdem testimonio vincantur.

His ita solide deductis, de præsentis operis ordine ac dispositione differit. Ac primum quidem monet, se textum Alcorani Arabicum cum omnibus motionibus seu vocalibus aliisque signis & no-

tis Grammaticalibus, aliquandiu post scriptum a Mahumeto Alcoranum, ab Arabibus ad Rabbinorum Judæorum imitationem inventis, quæ in antiquis exemplaribus non reperiuntur, exhibuisse. Porro rationem reddit, cur verbotenus & ad litteram Arabicum textum exprimere maluerit, quam optimum alias interpretandi genus, a D. Hieronymo, Cicerone aliisque Sapientibus traditum sequi, quo non verbum e verbo, sed sensus e sensu exprimitur. Denique quod isti versioni notas subjecerit, id ideo potissimum factum esse dicit, ut in sensu Alcorani cum Adversariis conveniret, adeoque propriis armis ipsos legitime oppugnaret; quod Alcoranici Glossatores sæpius quam plurima Alcorani loca deformatint ac defœdarint, quæ ad bonum sensum trahi aliquo modo potuissent.

Nunc autem tempus erit, ut tum ex ipsis illis Notis, tum ex Refutatis, exempla quædam præferamus, quæ de Auctoris industria ac dexteritate testificari queant. Ac ad primam statim Suram sive caput, præter diversas ejus inscriptiones, ex Alhasan notat, quantam in veneratione illam Mosleni habeant, dum Deum primum centum & quatuor libros e coelo demisisse; horumque scientiam in quatuor ex illis, nempe Pentateucho, Evangelio, Psalterio & Phorcano posuisse; deinde totam horum quatuor scientiam in Alcorano collocavisse; denique totam Alcorani scientiam in prima ejus Sura conclusisse nugantur. Porro ad prima hujus Suræ verba, *in nomine Dei* &c. diversas Arabum expositiones affert, quas inter illa Ahmedi Thalebienfis notari meretur, qui ex Abu Said Hadriensi narrat, dixisse Mahumetum, Jesum Mariæ Filium a Matre sua missum fuisse, ut literas sub præceptore addisceret, cui præceptor, ut diceret, *In nomine Dei*, miseratoris misericordis, imperaverit: Jesu vero, quid significant in dictione *Besmi* tres characteres *B. S. M.* interrogante, respondisse præceptorem, nescio; cui Jesus: litera *B.* significat *Babà Allab* (id est majestas Dei) *S. Sanà Allab* (celsitudo Dei) *M. Molcobo* (regnum ejus.) Bene est quod Mahumetani credant Jesum, licet puerum, magistri sui fuisse doctorem; at ridicule satis putant Hebræorum scholis Arabicæ linguæ Magisterium fuisse. Nec minus prolixus est in recensendis Mahumetanorum opinionibus, quas de infinitis Mundis habent, eosque hanc Mundorum multitudinem, veteribus quoque Manichæis, & Philosophis, Democrito, Metrodoro, Anaximandro aliisque

liisq̄ue cognitam, ab Hebræis potissimum didicisse ostendit. In Refutatis, præter alia, adversus Mahumetanos solide demonstrat, Christianos nunquam a vera religione discessisse aut aberrasse, nec religione Christiana perfectiorem fuisse eam, quam Mahumetus deinde docuit per Alcoranum. In altero capite lectu dignissima sunt, quæ ex Arabicis Scriptoribus de Paradiso, fluviiisque, ac mulieribus in eo latentibus (p. 12. 19. 20.) de creatione Adæ (p. 22) de modo orationis & eleemosynarum (p. 25.) de discrimine ciborum, ac jejuniis quod Mahumetani servant (p. 70. coll. cum p. 195.) de miraculis quæ Mahumetus patrasse dicitur (p. 54) de sociis & successoribus Mahumeti (p. 62) de peregrinatione Meccana (p. 77) de antiquitate prohibitionis vini, rationibusque hujus interdicti (p. 86. & 237) Author Clarissimus studiose collegit: uti non minus calculum merentur, quæ adversus Mahumetanos in vindicandis Christianæ religionis capitibus, circa integritatem sacrarum Scripturarum (p. 13.) circa fidem de Dei Filio (p. 54.) circa salutem in una religione (p. 48;) ac removendis Scripturæ testimoniis, quibus Mahumetum prædictum fuisse, illi adstruere conantur (p. 26;) nec non contra absolutum decretum a Mahumetanis credi solitum (p. 17,) Noster in medium adduxit. In tertiæ Suræ notis (p. 112.) peculiarem Mahumetanorum circa peccatum originis sententiam, ex Gelale, Cottada & Thalebiensi adducit, quando nullum nasci existimant, nisi eo momento, quo nascitur, tangat eum Satanas, præter Mariam & Filium ejus, quos ab hac originali culpa immunes mansisse, ideoque nullum postea quoque peccatum commisisse, isti constanter credunt. In eodem capite (p. 113) Christum ex testimonio Mahumetanorum in futuro seculo intercessorem hominum fore probat, quamvis alio loco (p. 3. & 837) id ipsos Mahumeto suo tribuere, per cujus intercessionem illi, qui unum Deum coluerunt, tandem ex igne gehennæ exituri sint, asseruerat; quæ etiam Judæorum sententia est, qui nullū, quantumvis scelestum & flagitiosum, cujuscunq; tandem ille sectæ sit, in gehenna ultra undecim menses, vel ad summum ultra annum, permanfurum credunt, præter forte Dathan, Abiron & Atheistas, qui in ea cruciabuntur in æternum. (Vid. Bartolocc. Part. 2. Bibl. Rabbin. p. 128 & Part. 3. p. 421. & Noster p. 39.) Istam quoque Mahumetanorum de morte Jesu sententiam, qua non ipsum Jesum cruci affixum (quem a duobus Angelis in cælum raptum

fuisse dicunt) sed alium, cujus vultui suam figuram imprefferit, cap-
 ptum, crucifixum & occisum fuisse, isti inepte credunt, Auctor se-
 dulo (p. 113) recenset, ac in mox sequenti capite (p. 172 seq.) solide
 confutat. Nec minus in hoc ac proximo quinto capite, multa argu-
 menta pro adstruendo mysterio Trinitatis, (p. 179) & stabilienda
 Divinitate Christi (p. 208) coæcervat, rationesque, quas contra hanc
 Christianorum fidem Mahumetani proferre solent, (p. 196.) strenue
 refellit. Præcipue vero ad id, quod ex cap. 13. Marci objicitur,
 Filium, nempe Christum, nescire diem & horam supremi judicii, sed
 solum Patrem, præter ea, quæ vulgo ad id regeri solent, respondet,
 (p. 205) vere dici posse, solum Patrem scire diem judicii, quatenus Pa-
 ter est fons scientiæ Divinæ, cum Christus, etiam ut Deus, nullam ha-
 beat scientiam, nisi scientiam Patris. Quemadmodum pari sensu
 Christus alibi quoque dixerit: *mea doctrina non est mea, sed ejus, qui
 misit me;* ut ita ad Patrem velut primum Divinitatis fontem hæc
 doctrina potissimum referatur.

Has priores Suras prolixè Auctor pertractaverat; in reliquarum
 vero explanatione parcior est, ex qua pauca tamen adhuc delibabi-
 mus. Sæpissime in Alcorano dies resurrectionis vocatur occursum
 Dei, itemque hora & tuba novissima; at iisdem nominibus diem
 illum in Novo quoque Testamento, 1. Thess. 4, Joh. 5, 1. Cor. 15.
 &c. salutari, Auctor observat (p. 249. 250. 581, & 617.) Passim quo-
 que in eodem libro, veterum Patriarcharum, Prophetarum & Evan-
 gelistarum mentio occurrit; qua occasione Noster integras horum
 sanctorum Virorum historias, prout a scriptoribus Mahumeticis tra-
 duntur, ex illorum codicibus sparsim affert, ac quomodo pleræque
 fabulis ac mendaciis intermixtæ sint, ad oculum demonstrat. Sic de
 Hud seu Hebero propheta (p. 282,) de Scioaib seu Jetro, itemque
 de Moyse (p. 284,) de Jona (p. 332,) de arca Noæ (p. 340) de Jose-
 pho (p. 362,) de Bicorni sive Alexandro Macedone (p. 426) de Jo-
 ho (p. 457) de Dulkephlo Propheta (ibid.) de intelligentia Salomo-
 nis, & muneribus eidem a Balcaisa missis, deque regio ejusdem pala-
 tio (p. 511) de Carone seu Core, qui se Mosi opposuit (p. 526.) de Loc-
 mane sive Æsopo (p. 546. seqq.) aliisque similibus viris, partim in Scri-
 ptura S. memoratis, partim ex Arabum ingenio confictis, multa ac
 præclara annotat, quæ intra hos cancellos quidem comprehendi ne-
 que-

queunt, digna tamen sunt, ut peculiarem illis perlustrandis curiosus Lector diligentiam impendat. Dignum quoque memoratu est, quod ad Sur. 8. & 14. (p. 300 & 378) de tormento seu examine sepulchri, ex Mahumetanorum sententia adducit, qui nimirum unumquemque in sepulchro post mortem, transactæ vitæ examen subire, ac tormentum foveæ seu sepulchri sustinere credunt; de quo ex Algazalis Professione fidei Moslemicæ sequentia annotat: Non est accepta „fides hominis, donec credat in id, quod traditum est post mortem e- „venturum. Et primum est examē Amer Monker & Nakir. Sunt autem „hi duæ personæ terribiles & horrendæ speciei, quæ hominem in se- „pulchro suo erectum statuent, anima corporeq; constantem. Et in- „terrogabunt eum de unitate Dei, & de missione legati, dicentes: quis „est Dominus tuus, & quæ religio tua, & quis Propheta tuus? Et hi „ambo sunt exploratores sepulchri, & examen eorum est prima pro- „batio post mortem. Et etiam credendum est in tormentum sepul- „chri, atque illud esse debitum, & iudicium, & iustitiam erga cor- „pus & animam, juxta id, quod Deus voluerit. Quæ omnia ex Judæo- rum schola provenisse, Auctor suspicatur. Interim nec istud præ- mitti debet, quod ad Suram 15. (p. 384. coll. cum p. 386. & 589) de duodecim cœli turribus sive Zodiaci signis ex commentatoribus Alcoranicis affert. Hæc duodecim Zodiaci signa juxta Gelalem sunt, Agnus, Taurus, Gemini, Cancër, Leo, Spica, Statera, Scorpius, Arcus, Hædus, Aquarius, Piscis. Fingunt autem Mahumetani, consuevisse Dæmones ante ortum Mahumeti in has turres cœlestes seu signa Zodiaci ascendere, atque inde arrectis auribus arcana Angelorum colloquia furtim excipere, quæ deinde ariolis & magis revelarint. Ubi vero Mahumetus ortus est, Deum flammis ardentibus coniectis Dæmonas illos exturbasse, & nihilominus identidem redire tentantes, iisdem flammis territasse ac in fugam convertisse. In Suræ decimæ septimæ notis (p. 414.) nonaginta & novem nomina Divina exponit, quot Mahumetani Deo tribuunt; per centesimum nomen vero, quod ipsis incognitum vulgo audit, nomen פֶּרַחִי intelligi debere autumat. Porro ad trigessimam sextam Suram *ʒas* vulgo inscriptam, (p. 580,) illam cor imprimis Alcorani appellari; atque a Mahumetanis maxime in funeribus mortuorum adhiberi observat. Alias Auctoris nostri observationes, quas reliquis Alcorani Suris subjecit, prætermittimus;

inter

inter quas præcipuæ sunt, de fumo, qui extremum diem antecedit (p. 643 ;) de primis quatuor Suræ 48 versiculis, qui in vexillis scribi solent (p. 662 ;) de scindenda Luna in die resurrectionis (p. 689 ;) de peculiari formula in repudiis : *Tu es apud me, sicut dorsum matris meæ* (p. 709 ;) de Geniis (p. 755) de Coraisitis (p. 824,) &c. Ex illis autem, quæ hactenus in medium adduximus, facile quoque de reliquis iudicium ferri poterit, quod auspiciatissimum ab omnibus Auctori pollicemur.

*SPICILEGIUM SS. PATRUM, UT ET HÆRETICORUM SE-
culi post Christum natum L. II & III. Autore JOANNE ER-
NESTO GRABIO. Tomus I, sive Se-
culum I.*

Oxoniz, e Theatro Sheldoniano, 1698. in 8. plag. dimid. 49.

PAUCA adeo ex monumentis antiquissimorum Patrum, qui primis tri-
bus Ecclesiæ seculis floruerunt, hodiernum superesse, plura vero,
magno Ecclesiæ & ecclesiasticæ traditionis detrimento, periisse dolens
Clarissimus Auctor, fragmenta tractatum ejusmodi deperditorum
cura eo majori colligenda ratus est, sive ea in recentiorum Patrum li-
bris excusis hic illic dispersa haberentur, sive in codicibus manuscri-
ptis adhuc laterent. Minora tamen eorum scripta eodem loco atque
censu habuit, nec quæ illorum temporum Hæretici in lucem publi-
cam protruserunt, indigna judicavit, quæ his immiscerentur, eo im-
primis, quod ad historicam præscarum rerum notitiam non parum
conferre valeant. Volumina proinde aliquot his talibus complere,
& scripta partim integra, partim mutila, eaque vel prorsus inedita,
vel Latine solum edita, Græce simul dare, aut quæ Græce hactenus
modo extitere, iis Latinam versionem addere, imo & utroque qui-
dem idiomate antea vulgata cum codicibus manuscriptis conferre
instituit, usus ita maxime occasione, qua ad Anglicanas, & impri-
mis Oxonienses Bibliothecas liber ipsi, in Angliam quippe nunc dela-
to, accessus patet. Singulis vero Præfationem, quæ notitiam scri-
ptoris, vel scripti saltem istius, tradat, præmittere, notas quoque vel
textui immediate subnectere, vel per signum stellulæ promissas sub fi-
nem cujuslibet tomi addere, inque iis obscuriora quædam loca illu-
strare; dubia discutere, eorum usum ostendere, parallelaque ex a-
liis

liis Autoribus afferre, varias autem lectiones ad oram cujusvis paginæ, indicatis, e quibus petitz fuerint, codicibus manuscriptis, subjungere decrevit.

Dum itaque primum Tomum Seculumque primum nunc exhibet, nostrum est, ut quænam in eo contineantur, paucis inuamur. Primo nempe statim loco comparent *Abgari & Christi amabæa epistola*, quas ut ut pro indubiis haud venditet, aut pro genuinis habendas firmiter haud asserat, nulla tamen demonstratione adeo certa pro supposititiis venditari posse contendit, remque in medio quidem relinquens, objectiones nihilominus a Natali Alexandro & Du Pinio adversus eas motas discutit in additis ad calcem tomi integri Notis, in quibus etiam Abgarorum, seu, ut frequenter vocat, Augarorum, i. e. Toparcharum Edessæ seriem prolixam, atque hætenus a nemine tentatam, pandit; textui autem epistolarum ipsi ea Græce addit, quæ iis in archivis Edessenis Syriaco sermone subjuncta, & apud Eusebium, sed Græce itidem, repetita sunt. Mox *dicta quadam Christi* sequuntur, quæ non in Evangeliorum quidem libris extant, sed apud Barnabam tamen, Clementem Romanum, Justinum Martyrem, & alios habentur. Succedunt fragmenta *Evangelii duodecim Apostolorum* ex Ignatio aliisque Patribus collecta, ubi Autor in Præfatione istud minime agnoscit pro hæretico, sed scriptis potius Ecclesiasticis accenset, idque Evangelium secundum Hebræos appellari quoque notat, eam fortassis ob rem, quod a primis Christianis Hebræis, qui Hierosolymis vixerint, & quidem ante quatuor Canonica Evangelia, literis consignatum fuerit. Apostolorum vocari putat eo sensu, quo certum quoddam Symbolum nomine Apostolorum insigniatur, non, quod ab Apostolis ipsis compositum id judicarint Veteres, sed quod fidei ab Apostolis traditz summam contineret. Quod interdum quoque Evangelium juxta Matthæum dicatur, id interpolatoribus ejus tribuendum affirmat, Nazaræis nempe atque Ebionitis; hos enim non ipso Matthæi Evangelio, additis aliis, & aliis contra detractis, (ut plerique, Ignatium & Epiphanium secuti, velint,) sed hoc potius, quod alias secundum Hebræos nuncupetur, usos fuisse existimat. Comes huic datur ab Autore *Evangelium secundum Ægyptios*, cui, perinde ut illi, titulum inditum arbitratur a primis ejus autoribus, quos Christianos Ægyptios fuisse, ipse hujus libri textus, mysticis verbis more Ægyptio-

rum plerâque involvens, satis indicet. Ad hoc inter alia, si non præcipue, respexisse monet Lucam, dum in proœmio suo plures memoret historias Evangelicas, ad quas emendandas, & defectus earum, supplendos, suum se Evangelium literis consignasse perhibeat. Nec tamen istud heic habetur integrum; verum ejus, æque ac præcedentis, fragmenta tantum aliqua ex Pseudo-Clemente Romano & Clemente Alexandrino apponuntur. Post de *Actibus Apostolicis* disserit, non istis quidem, quos hæretici confinxere, & quorum apud Epiphanium habetur mentio, sed de aliis melioris notæ, quos Varadatus, seculi V Monachus, & Isidorus Pelusiota allegent, e quorum postremo fragmentum eorum Græco-Latinum repetit. Hinc *Institutiones sive Constitutiones Apostolorum* ex Epiphanio & aliis collectas exhibet, easque, licet ab ipsis Apostolis scriptas dictatasve haud existimet, ex istis tamen traditionibus, quas Ecclesiæ ab Apostolis hic illic prædicantibus & ecclesiastica negotia rite constituentibus acceperint & religiose observarint, sub finem primi, aut saltem ipso seculi secundi initio compositas fuisse judicat. Ad scripta *Petri* Apocrypha ubi accedit, *Prædicationis*, quæ nomen ejus indepta est, fragmenta primum exhibet, opusque ipsum non Hæreticis, sed Catholicis Christianis auctoribus tribuit. Idem format judicium de *Petri*, quæ subsequitur, *Apocalypsi*. Ut enim mira hæc illius fragmenta interdum videri queant, idem tamen & Apocalypsi Johannis accidere posse respondet, si quis secundum litteram dicta ejus interpretari & dijudicare voluerit. Denique & *Actus Petri*, quatenus eorum contenta nonnulla servarunt Clemens Alexandrinus & Origenes, superaddit. Quæ Paulo tribuuntur scripta supposititia, ea heic repetere omnia Auctor noluit, sed de præcipuis, utpote *Epistola ad Laodicenses*, de iis, quas ad Senecam scripsisse traditur, de *Pauli Apocalypsi*, ejusdemque *Anabatico* & *Actis* disseruisse tantum contentus, libellum *Actuum vel Περὶ ἰσθῶν Παυλὸς ἔ Θεοῦ* integrum exhibet, & illum quidem ipsum, ceu autumat, quem a Presbytero Asiatico sub finem seculi primi scriptum fuisse testetur post Tertullianum Hieronymus, multum ideo præferendum duobus Græcis Commentariis de vita Theclæ a Petro Pantino editis, quorum unus Basilii Seleucienensis, alter Simeonis Metaphrastæ nomen sibi inditum gerat. Præstantissimi vero hujus ob antiquitatem suam libelli textum Græcum ex codice manuscripto Bibliothecæ Bodlejanæ primus nunc in lucem pro-

profert, Latinamque interpretationem suam cum notis addit, subjun-
cta ad calcem versione antiqua, quam itidem ex codice quodam
Bibliothecæ modo memoratæ descripsit. Mentionem quoque pau-
cis injicit fragmenti cujusdam, quod ex Actibus Pauli alleget Orige-
nes, ita ex versione Ruffini scribens: *Unde & recte mihi dicitur vide-
tur sermo ille, qui in Actibus Pauli scriptus est, quia hic est verbum ani-
mal vivens.* Uti autem de Christo ibi sermonem esse, agnoscit Au-
tor: ita suspicatur, vel Origenem vitioso Actorum Pauli, vel Ruffinum
malo Origenis exemplari usum, ac in Græco scriptum fuisse simplex
ζῶν, non autem ζῶον, vel ζῶον ζῶν, qua ratione Actorum Pauli
confaricator fortean respexerit ad verba Apostoli: ζῶν γὰρ ὁ λό-
γος & Θεὸς, Hebr. IV, 22. Pergit ad *Testamenta duodecim Patriarchar-
um, filiorum Jacob*, quæ a Judæo olim scripta, a Christiano antem,
post interpolata fuisse suspicatur, eademque forsan locum sortita cen-
set inter LXXII libros Apocryphos Veteris Testamenti, quot olim
extitisse, & una cum XXII scriptis Canonicis ad Ptolomæum, Ægypti
Regem, missos fuisse referat Epiphanius. Hebræo primum idioma-
te composita in Græcum post translata a Joanne Chrysostomo, perhi-
beri notat in codice manuscripto Bibliothecæ Bodlejanz, sed fidem
huic assertioni nullam tribuit. Interea tamen, cum Græci textus ni-
hil hæcenus lucem viderit, exceptis paucis periodis a Cotelerio, Ga-
leo & Whartono hinc inde exhibitis, idcirco eum integrum, juxta
membranaceum codicem manuscriptum in Bibliotheca Academiæ
Cantabrigiensi asservatum sistit, una cum versione Latina Roberti, E-
piscopi Lincolnensis, jam olim quidem A. 1549 Parisiis excusa, inque
Orthodoxographis & Bibliothecis Patrum recusa, sed tot tantisque
cum sphalmatibus, ut sæpius nullum, aut ineptum, imo absurdum
quandoque sensum fundat. Quamvis ergo Autor editionem illam
Parisinam per omnia secutus fuerit, ad oram tamen paginæ cujuscun-
que sphalmata plurima emendavit, nec typographi solum, verum &
ipsiusmet interpretis errores subinde correxit. Prolixissima omnium
est, quæ nonnullis *Clementis Romani fragmentis* præmittitur, Disserta-
tio, scripta sancti hujus Patris & genuina & supposititia excutiens,
Tanquam genuinam maxime primam ad Corinthios Epistolam cele-
brat & vindicat; supposititiæ vero opera perlustrans, inter alia iis con-
tradicit, qui Petri & Apionis Disputationem pro parte vel appendice

Recognitionum Clementis venditent. Recognitiones has Clementi tributas, non a Bardesane aut alio Hæretico, sed a Catholico quodam scriptas sibi persuadet, aut per hæreticos tamen corruptas fuisse haud inficiatur. *Κλημέντια* ab Athanasio & Nicephoro memorata, diversa fuisse putat ab istis Homiliis, quas Cotelerius ex Bibliotheca Regis Galliarum primum ediderit. Fragmentorum de cætero Clementis maximum vocari meretur pericope Græci textus e libris Recognitionum, quam ex codice Eusebii MSto, textu Latino ex Cotelerii versione adjuncto, Noster repræsentat. Post fragmenta Scriptorum Catholicorum, sequitur spicilegium Hæreticorum Seculi I, in quo tamen utramque paginam solus facit *Simon Magus*, cujus librorum fragmenta paucula ex Hieronymo & Mose Bar Cepha repetuntur. Reliquorum libros aliquos a Scriptoribus Ecclesiasticis nominatos quidem, sed nulla eorundem fragmenta inde descripta se reperisse testatur. Cerinthum Apocalypsin condidisse, perperam a nonnullis observat colligi ex verbis Caji, Presbyteri Romani, in dissertatione adversus Proclum apud Eusebium prolatis, cum in his potius Cajus ipsam S. Johannis Apocalypsin Cerintho adjudicet.

Quod ad Notas Operi absoluto subnexas attinet, præter ea quæ jam superius exin producta sunt, aliqua adhuc referenda nobis videntur. Occasione nempe librorum Henochi in Testamentis XII Patriarcharum citatorum, amplissima duo fragmenta libri istius primi, quæ Georgius Syncellus in suam Chronographiam transtulit, describit, Græcumque textum pariter ac Latinam versionem in uno atque altero loco emendat, & ad oram paginarum antiquiorum, qui ea citarunt, Patrum verba subnotat. Quidam denotent *πλάκες τῶν ἄστρονῶν*, seu Tabularum cœli, in Testamento Levi nominatarum, fusius exponit verbis Clar. Dodwelli, qui in peculiari dissertatiuncula in gratiam Autoris conscripta id egit, ut legem in cœlis archetypam iisdem significari ostenderet; prout & idem Chronologiam Patriarchalem in Tabulas redegit, quas Noster integras cum Lectoribus suis communi-
cât.

LETTRES ET MEMOIRES DE FRANCOIS DE
VARGAS, &c.

i. c.

i. c

EPISTOLÆ ET COMMENTARII FRANCISCI DE VARGAS,
Petri de Malvenda, ac quorundam Hispania Episcoporum, Conci-
lium Tridentinum concernentes. Ex Hispanico sermo-
ne in Gallicum translata & Notis illustrata a
MICHAELE LE VASSOR.

Amstelodami, apud Petrum Brunel, 1699. 8. Alph. 1. pl. 15.

Sunt hæc Epistolarum & Commentariorum manuscriptorum ple-
rumque fata, ut in bibliothecis Virorum illustrium delitescerent,
cum blattis & tineis colluctentur, aut si foras prodire illis contingat,
in manus incidant hominum imperitorum, qui pretium ejusmodi
monumentorum non intelligentes, præstantissimos thesauros aut per-
dunt ipsi, aut perire patiuntur. Ast benigniorem fortunam exper-
tæ sunt Virorum celeberrimorum Epistolæ aliaque monumenta, in
Gallicam linguam translata, notisque doctissimis illustrata, & luci pu-
blicæ exposita a Viro jam ob alios ingenii fortis orbi erudito satis co-
gnito, Michael Le Vassor. Singularem ejusmodi epistolarum & mo-
numentorum apparatus ex Belgio in Angliam secum anno 1625 re-
tulit Guilielmus Trumbul, Eques, Vir dignitate, munerumque, quibus
functus est, splendore, prudentia quoque & eruditione, maxime, dum
viveret, conspicuus. Is Jacobo I rerum summam in Britannia te-
nente, Legatis quos Rex in Belgium miserat, ut tractatui pacis, qua
Hispani Belgæque bellum utrique genti molestissimum finire aut sal-
tem suspendere nitebantur, interessent, ab Epistolis fuit secretioribus;
post sancitas vero A. 1609 inducias, Bruxellis, ut Regis negotia ibi cu-
raret, ejusque commodis invigilaret, remanere jussus est. Quo qui-
dem tempore hæc Epistolæ & Commentarii, quos nunc publicæ luci
expositos videmus, ad eum pervenere: at quo fato, Michael Le Vas-
sor, qui in præfatione hæc commemorat, definire non audeat. Ast si
conjecturis indulgere fas sit, a vero haud omnino abhorreere putat,
cum Cardinali Granvellanus, ad quem pleræque harum epistolarum
scriptæ sunt, Belgio excedere juberetur, partem suppellectilis ejus li-
brariæ, & hæc inter alia quoque epistolas, penes quendam, qui ab E-
pistolis illi fuërit, fuisse relictam, a quo cuncta tandem acceperit Tram-

Kk 3

buli-

bullius. Quicquid hujus sit, asseruit hunc thesaurum diligenter Vir illustris, nec quicquam edidit harum epistolarum, forte, ut suspicatur Editor, quod promississet illi, a quo eas acceperat, se non commissurum, ut ullum inde in ipsum redundare incommodum posset, aut quod aliis causis fuerit impeditus. Hæreditario itaque jure transferunt ad Trumbullii hujus nepotem, Virum tum honorum quibus fulget titulis, tum meritis in Rempublicam Anglicanam, illustrem, cui Michael Le Vassor quoque hanc editionem sacram devotamque esse iussit. Iste diutius hocce *καταλόγον* Orbi erudito invidere noluit, deditque adeo has epistolas doctissimo celeberrimoque Viro Stillingfleet, tum quidem Decano templi Londinensis quod D. Paulo sacrum est, postea autem Vigornienſi Episcopo, non ita pridem magno cum lætu Eruditi Orbis mortuo, qui a Michaele Geddesio in linguam Anglicanam eas transferri atque edi curavit. Prodiit hæc editio Londini A. 1697 in 8: sed quam in Gallicana lingua adornavit Le Vassor Anglicanæ dubiam forte reddet palmam, tum ob annotationes eruditas utique & ad rem apprime facientes, & ex Historia lucem hæc Epistolis affundentes, tum ob alia monumenta, jam quidem typis exscripta, sed non ubivis obvia, passim inserta. Namque accepit Editor ab ipſo Trumbullio Equite autographa harum Epistolarum, & eas ex Hispanico sermone, quanta potuit fide & diligentia, in Gallicum tranſtulit, Hispanicis quoque verbis interdum margini adscriptis, cum aut emphasis, aut alia quædam ratio hoc requirere illi visa est.

Ceterum ut nunc ad rem ipsam accedamus, Epistolæ pleræque, quæ hic exhibentur, a Francisco de Vargas, Viro docto & cordato (cujus elogium ex Nicolai Antonii Bibliotheca Hispanica Le Vassor præmittit) scriptæ sunt ad Antonium Perrenotum, Atrebatensem tum temporis Episcopum, postea Cardinalis Granvellani nomine per orbem universum celebratum. Franciscus nimirum iste Vargas, jussu Caroli V Imperatoris, Concilio Tridentino intererat, ut Legatis Imperatoriis consilio & opera sua præsto esset, præsertim si res occurrerent, quæ majorem rerum Theologicarum notitiam eruditionemque requirunt, quam in Viros politicos & civilium solum rerum tractatione occupare atatem consuetos, plerumque cadit. Hinc omnium rerum, quæ in Concilio isto gerebantur, probe fuit conscius Vargas, idemque idoneus censor, quod eruditionem tantam secum attulerat, quanta

quanta ad res ejusmodi judicandas requiritur. Sed non pauciores fere hic conspiciuntur Epistolæ Petri de Malvenda Hispani, Doctoris & Theologi Parisiensis, Protestantium hostis acerrimi, ad eundem Atrebatensem Episcopum. Hujus & Sleidanus & Seckendorfius meminerunt, sed ita ut intelligere inde liceat, Virum apud suos magnæ olim fuisse auctoritatis. Et nihilominus cum Francisco de Vargas, quoties de Concilio Tridentino loquitur, consentit, gravissimosque ejus nævos non dissimulat, sed acerbissime potius de iis conqueritur. Ceteræ Epistolæ maximam partem aut Francisci Toletani, Legati Caroli V, aut Episcoporum quorundam Hispanicorum sunt; itidem ad Atrebatensem Præsulem perscriptæ. Sed multæ quoque ipsius Episcopi Atrebatensis hic leguntur Epistolæ, quibus Francisco de Vargas, aut Malvendæ, aut Legato Imperatoris, aut ceteris respondet, & ob Viri celebritatem auctoritatemque, qua tum floruit, haudquaquam negligendæ. Idque eo minus, quod reliquorum sententiam de Concilio Tridentino approbet, defectus agnoscat, simul tamen de remediis huic malo afferendis desperet. Denique & alia monumenta hic conspiciuntur. Sic primum statim locum occupat commentatiuncula Francisci de Vargas de modo Concilium dirigendi, & quænam Legati hic sint officia &c. Porro inseruit doctissimus Editor formulam, qua Carolus V Legatos suos ea auctoritate, qua eos polere in hoc Concilio volebat, instruxit; itemque formulam qua Galliarum Rex contra Concilium Tridentinum protestatus est; & id genus alia.

Historiæ itaque Concilii Tridentini illustrandæ has Epistolæ ceteraque monumenta inservire, vel ex fronte libri quilibet intelligit. Summam autem earum omnium forte non male exhiberemus, si diceremus, iis ea fere omnia confirmari, quæ de hoc Concilio jam pridem Petrus Suavis, vel potius Paulus Sarpus litteris prodidit. Nec tantum confirmantur, sed & multa indicantur, quæ Paulum Sarpium aut latuerunt, aut ab eo fuere prætermissa; & tamen momentum trahunt. Documentis sequentia esse possunt. Edocemur in hisce Epistolis, Legatos Romani Pontificis Concilium in tres classes divisisse, unumque ex Legatis illi classi præfectum, in quæ plurimi erant Romano Pontifici addicti, idque eo fine, ut ad nutum Pontificis eo facilius cuncta circumagi possent: edocemur, Viris doctissimis non placuisse summam istam festinationem, qua pridie sessionis controversiæ diffi-

illima

cillimæ tanta præcipitantiâ definiebantur, ut nemini facultas accurata meditatione res propositas pertractandi daretur: edocemur, quanta diligentia Protestantium adventum, qui cum Romano Pontifice faciebant, amoliri aut impedire conati fuerint: edocemur, Carolum V Imperatorem promississe Julio III, se non permissurum, ut Episcopi in reformatione morum statuerent quicquam aut definirent, quod displiceret Romano Pontifici: edocemur, Lovanienses & Colonienſes Doctores in doctrina Sessioſis XIV gravissimos deprehendisse errores, eosque postea fuisse correctos: edocemur, Cardinalem Crescentium, concilii præsidem, præ se ferentem, quod Episcoporum supra Presbyteros superioritas, ceu juri divino innixa, concilii decreto sit confirmanda, in doctrina de Sacramento Ordinis inferi curasse, Monarchiam absolutam Pontificis Romani a Deo esse institutam, &c. Ex hisce facile quidem intelligitur, quid quisque ex hisce Epistolis sperare possit: non tamen abs re fuerit, ex una alterave, prout quæque sese nobis obtulerit, afferre quæ speciminis ulterioris loco sint.

In prima statim epistola, quam Vargas ad Atrebatensem Præsulem scripsit, refert, Legatum Romani Pontificis, Crescentium Cardinalem, Francisco Toletano Caroli V Legato reformationem morum urgenti, ostendisse litteras a Carolo ad Romanum Pontificem scriptas, quibus huic promiserit, se non permissurum, ut in reformatione quicquam decerneretur, quod Romano Pontifici displiceret. Cum autem nihilo secius Carolus Legatis suis injunxisset, ut reformationem istam urgerent, quippe quæ ad discordias religionis causa exortas componendas plurimum esset collatura, Vargas quidem hæc vix inter se conciliare potest. Sed ipsi Francisco Toletano quoque hic aquam hæsisse refert, & hac de re conqueritur. In omnem tamen se vertit partem, ut hæc componat. Mox dicit, litteras Caroli forte non ita stricte & *Judaice* (sic loquitur) esse intelligendas, neque secundum interpretationem Cardinalis Crescentii: mox, Imperatorem hoc ideo solum scripsisse, ut ad continuationem Concilii eo facilius adduceret Pontificem: honoris causa ita scripsisse Imperatorem, meritoque annexum, ut Pontificem sibi faventem propitiumque haberet; non tamen statim inde inferendum, Pontifici nunc fas esse cuncta evertere, & pro lubitu & commodi sui ratione disponere: paucis, promississe Imperatorem, quod Pontificis vota non sit facturis irrita, modo

is

is nihil, quod sibi concedere nefas foret, expeteret, adeoque Concilio potestatem emendandi abusus & vitam eum non adimere. Ita conciliare hæc Vargas nititur, refertq; se non tantum apud Franciscum Toletanum hunc in modum verba fecisse, sed plane menti suæ hanc federe sententiam. Interim conqueritur, Pontificis Legatum intra justos limites non consistere, & promissa Imperatoris ultra, quam facta sit, extendere. Idem Vargas in altera ad eundem Atrebatensem Episcopum epistola refert, Doctores Colonienfes & Lovanienses in articulo de poenitentia & extrema unctione errores quosdam gravissimos deprehendisse, Electoremque Colonienfem hanc præcipitantiam Concilii ægerrimè tulisse. Cumque diu multumque deliberatum esset, num dissimulandi an corrigendi isti errores essent, posterius, quippe quod minus incommodi haberet, placuisse. Notatu digna quoque est epistola Jacobi Amyoti, tum quidem Abbatis Bellozauensis, postea Antissiodorensis Episcopi, Tridentum missi a Galliarum Rege, ut Concilii istius auctoritatem Regem non agnosceret testaretur. Accurate in ea, quæ hac de re acta sint, exponuntur. Inter alia refert, multum de voce *Conventus* disputatum fuisse. Litteræ enim Regis ad Concilium inscriptæ erant: *Sanctissimis atque imprimis observandis in Christo Patribus Conventus Tridentini*. Multi hoc in malam traherant partem, & per contemptum concilium hoc *conventus* nomine designari, clamabant. Amyotus id negabat, & ad locum Ciceronis, *venimus non in Senatum sed in Conventum Senatorum*, qui illi objiciebatur, regerebat, non ignominia causa, sed ob ademptam a Cæsare Senatui auctoritatem, Conventum Senatorum dici, & Senatui opponi. Sed cetera hic legisse, neminem forte poenitebit. Epistolam Amyoti, eique additam formulam, qua Rex Galliarum contra Concilium protestatus est, excipit iterum epistola Francisci de Vargas ad Atrebatensem Præsulem, lectu sane haud indigna. Refert, Crescentium Cardinalem post duodecimam sessionem voluisse, ut de S. Eucharistia Concilium decerneret. Multi contra tum Episcoporum, tum Legatorum consultius ducebant, ejusmodi controversiarum decisionem usque ad Protestantium adventum, cujus spes non inanis eo tempore illis facta erat, differri: quin capita, in quibus a Romanensibus Protestantes dissentiunt, & quæ jam a Concilio definita erant, rursus in disputationem trahi cupiebant, ne Protestantibus occasio daretur conqueren-

di, se non auditos a Concilio esse damnatos. Hæc quoque erat sententia Francisci Toletani & Francisci de Vargas. At quoties huius rei mentionem apud Legatum Pontificis injiciebant, ita eum irritabant, ut statim ex Concilio se discessurum minaretur. Causam, non aliam fuisse Vargas docet, quam quod Legatus & qui cum eo faciebant, nihil æque quam Protestantium adventum timuerint. Hinc omnia eorum consilia eo collimasse, ut istorum adventum aut impedirent, aut de capitibus controversis prius decernerent, quam advenirent, ut ita re irrita illis domum revertendum esset. In eadem epistola refert, Legatos Regis Romanorum (Ferdinandi) contendisse, communionem sub utraque Divinæ constitutioni esse conformem; Cardinalem quoque Tridentinum multis rationibus comprobasse, Germanis eam esse concedendam: at opposuisse se Electorem Moguntinum cum Trevirensi, & asseruisse, hac ratione disfidia ista componi non posse. Mirifice hinc se Legato Pontificis probasse Electorem Moguntinum, maximoque in honore apud omnes Pontificis a seclis eum fuisse, ex quo cuncta Legati placita calculo suo comprobare ineeperit. Sed hæc Speciminis loco suffecerint.

*SERIES REGUM HUNGARIÆ E NUMMIS AUREIS, QUOS
vulgo Ducatos appellant, collecta & descripta a
JACOBO a MELLEN.*

Lubezæ, apud Jo. Wiedemeyer, 1699. 4. plag. 9.

Non sacris solum strenue operatur Doctissimus Mellenus, sed ad elegantiora quoque studia subinde excurrit, præcipue vero in nummis, & iis quidem ævi sequioris, illustrandis multus est, quippe integram uncialium ex argento, qui vulgari Thalerorum appellatione gaudent, seriem ex instituto posthac declaraturus; cujus operis initium superiori anno fecit, id quod tunc in Actis nostris p. 421. seqq. Lectori benevolo pro instituti nostri ratione indicavimus. Dum autem felices in isto labore progressus expectamus, ad nummos interim aureos, quos Ducatos vocari usus fert, paulo penitius contemplandos accedere, sed ex eorum tamen cumulo nonnisi tales eligere Autori placuit, qui ad Regum Hungariæ Historiam noscendam momentum, quoddam asferre queant. Nummos igitur ejus generis octodecim
non

L1 2

HCIS

TAB. III. ad. A. 1699. p. 267.

SERIES REGVM HVNGARIAE E. NVMMIS AVREIS.

Galvina

Sicinnus

non æri modo incidi fecit, sed prolixiori etiam discursu faciem cujusvis ulterius dilucidavit. Exorsus est a Ludovico, qui non minus ac TAB. III. successores plurimi, in altera parte nummorum suorum sanctum Ladislauam, seculo post natum Christum undecimo Hungariæ Regem, exhibuit, quod ob rerum ab ipso gestarum magnitudinem vitæque ejus sanctitatem factum Rev. Autor existimat, & Ladislai istius non minus ac Ludovici, qui A. 1342 patri Carolo in regni administratione successit, historiam cum legentibus communicat: cumque altera nummi hujus sub Ludovico cusi pars, præter Hungaricam insigniam, etiam Neapolitanam spectanda sistat, memoriam cum exhibere conjicit expeditionis in Italiam, ad ulciscendam fratris Andreæ mortem, & Regnum Neapolitanum acquirendum, ab ipso susceptæ; qua occasione de insignium Neapolitanorum mutatione, & facie quam hodie obtineant, nonnihil disserit. Pergit hinc ad Sigismundum, ac de nummo aureo, quo ille Hungariæ Bohemiæque regna abs se conjuncta fuisse, per insignia utriusque in averso latere expressa monstravit, commentatur. Tertium locum Albertus obtinet, cujus tamen nummus, præter Regis nomen, pauca habet, quæ a priori discrepant, utut alias rarissimum eundem esse Autor memoret. Quartus est Uladislavus, qui cum regimine Polonico Hungaricum sibi oblatum conjunxit; unde cusus sub eodem nummus insignia hujus æque ac illius repræsentat. In Hungaricis tamen notari cupit Autor crucem duplicem, sive Patriarchalem, ita efformatam, ut scuti marginem haud attingat; cum seculis sequentibus, Hungariæ Reges eandem crucem e corona erumpentem colliculoque triplici insistentem finxerint. Regni equidem Hungarici Gubernatorem tantum sub Uladislavo egit, regioque adeo nomine caruit Joannes Hunniades, ob regiam tamen potestatem & virtutes regias, Hungariæ ipsum Regibus accenset Autor, dumque nummum ejus delineat, gentilitium Corvinarum insigne, quod inibi apparet, ut Lector probe contempletur, suadet, quippe quod corvum sistat annuligerum, & commentum eorum explodat, qui Matthiam demum scutariam illam tesseram in memoriam alicujus corvi, anulum matris ejus promubum auferentis, sed mox eundem, cum telis adstantium peteretur, restituentis, assumpsisse perhibeant. Brevis est, quam de Ladislavo, posthumo Alberti Austriaci Imperatoris filio, necit, historia. Circa ejus vero nummum aureum, associatam tænius Hunga-

ricis & leoni Bohemico fasciam Archiducatus Austriae observat. In Matthiae I (quem maxime ab amore erga literas & literatos commendat, conditamque ab eo Budensem Bibliothecam celebrat,) nummo, ad sinistrum latus S. Ladislai clypeum cum rota septem radiorum animadvertit; sed quorsum spectet isthoc symbolum, ignorare se lubens fatetur, nisi forsan loci cujusdam Hungariae, ubi cusus ille nummus, notam esse suspiceris. In adversa parte primus & secundus laterculus *δάρμαρα* Hungariae, tertiusque corvum cum annulo, Corvinae nempe gentis symbolum ostendens, nullum eruditissimo Autori negotium facessit; sed de laterculo quarto, & de leone ibi conspicuo amplius disquirat. Bohemiae certe tesseram dici imaginem hanc posse, negat. Ut ut enim regimen Bohemicum A. 1469 a Proceribus nonnullis Hussitarum factioni adversus Matthiae oblatum fuerit; ob stare tamen leonis hujus situm, qui, si regnum Bohemiae denotaret, non in extremum parvulae locum rejiciendus, nec symbolo Corvinarum gentilitio postponendus fuisset. Praeterea leonem Bohemicum corpore erecto, & posterioribus pedibus insistentem exhiberi: hunc autem plane resupinum & veluti diagonali situ positum conspici observat. Aliam proin leoni huic patriam quaerit, Bosniam scilicet, Croatiae Dalmatiaeque vicinam provinciam, quam Matthias A. 1463 Turcis eripuit, eosque anno sequenti Jaizam, regionis metropolim, repetituros sola adventus sui fama adeo terruit, ut obsidione subito soluta, praecipiti fuga sibi consuluerint. Uladislai II nummus novum in averso latere typum conspiciendum dat, Mariam puta *τεροφύρον*, tutelariam illam Hungariae Divam, quam postea variis hujus regni nummis imprimi contigit. Sub istius effigie aquila expansis alis cernitur, quam gentilitiam Uladislai tesseram referre, Poloniamque, Regis hujus patriam, signare Autor reputat. Ludovici II, qui Uladislauum excepit, fata fere omnia prorsus immatura posteaquam admiratus est, in ejus nummo S. Ladislauum paulo aliter ac in praecedentibus effictum, totumque loricatum intueri jubet; in averso quoque latere, Divam Mariam Lunam crescentem sub pedibus habere dum notat, ad majorum id traditionem refert, qui conspectam a Johanne mulierem, Sole amictam Lunamque pedibus calcantem (Apoc. XII, 1.) Mariam denotasse crediderint. In Ferdinandi I nummo notabilis est inscriptio, quae Electum Romanorum Imperatorem Semper Augustum,

gustum, GERMANIA, HUNGARIA, BOHEMIAQUE Regem ipsum salutat; sed reliqua a precedenti nihil differunt, si adversi lateris siglas mone-
tales, & averfi scutulum, fasciam Archi-Ducatus Austriae continentem,
excipias. Nec abit ab haecenus commemoratis nummus Joannis I,
nisi quod scutum Regis gentilitium, Mariae $\tau\epsilon\kappa\nu\omicron\phi\omicron\rho\omega$ substratum,
lupum aut aliud id genus animal, quod e monticulo erumpit, ostendat.
Ait Johannes II nova B. Virginem perigraphæ ornavit, eam-
que Patronam Hungariae appellari fecit. Alterum latus insignia ejus
varia exhibet, interque hæc & boam auro coronatam gyrisque aliquot
contortam, ex cujus ore infans cruentus erumpit. Hanc Mediola-
nensis Ducatus tesseram Joannem clypeo suo inseruisse monet, ob a-
viam suam Bonam, Johannis Galeacii, Mediolanensis Ducis filiam.
Lemma autem, quod habeat JO. SE. D. G. ELE. REX. UN. quoad
voces duas priores, non, ut velint aliqui, efferendum esse, *Johannes*
Sepusensis, sed *Johannes* potius *Secundus*; affatim patere autumat.
Maximilianus, si non inter Hungariae Reges (id enim in medio re-
linquit Autor,) inter Imperatores tamen Romanos citra contro-
versiam secundus, nummum aureum ab eo, quem pater ipsius Fer-
dinandus edi curavit, haud diversum post se reliquit; prout & alius Ru-
dolphi, quem subnectit Autor, cum eodem ad amissum congruit.
Quod Matthias in nummo aureo A. 1611 cuso secundi cognomen a-
dipiscitur, ob Matthiam Hunniadem Corvinum fit, qui inter Hunga-
riae Reges istius nominis primus fuit. Matthias autem hic in S. La-
dislai locum suam substituit effigiem, & eam quidem singulari ornatu
in capite, pedibus, reliquoque corpore amictam, quem non descri-
bit modo Autor, sed & de corona Hungarica, de pallio seu paluda-
mento S. Stephani ad clinodia regni Hungariae spectante, deque a-
liis indumentis regalibus plura in medium affert. Qui sequuntur,
nummi tres residui, Ferdinandum secundum tertiumque, & Augustissi-
mum *LEOPOLDUM* nostrum, sub Imperatoris coronati & armati,
sceptrumque & globum tenentis forma, in aversa vero parte consue-
tam B. Mariz Virginis imaginem, cum clypeis cuique familiaribus re-
presentant.

GOTHFREDI CHRISTIANI LEISERI, CONSIL. STOLBERG.
*& Hereditarii in Rothermarck & Dittgeroda, Jus Georgicum
 sive Tractatus de Prædiis, von Land, Gütern.*

Lipsiæ apud Heredes Friderici Lanckisii, 1698. in fol. Constat 10 Alph.
 14. plag. ac aliquot figuris æneis.

Turpe esse Patricio & Nobili, & causas oranti, jus, in quo versatur, ignorare, graviter quondam edisseruit Quintus Mucius, eodemque effato Servium Sulpicium, a Marco Tullio in causis orandis alias secundum, sed juris patrii non satis curiosum, ita rubore suffudit, ut is deinceps majori cum cura juri vernaculo vacaret. Non pro tulit illa Ictus Romanus ex principio aliquo Romanis proprio, sed omnibus potius gentibus communi, adeoque effati illius ubique par merito est autoritas. Re ipsa certe eam agnovit Consultissimus Auctor noster, quando Jus Georgicum non quidem unice, præcipue tamen, ex placitis ac institutis domesticis excolere, ac quicquid ab aliis sparsim dictum erat, uno volumine comprehendere, gloriosum ac utile existimavit. Nostrum est, *multorum annorum laborem*, ceu Noster in præfatione vocat, ac operis prolixitate facile persuadet, juxta summas velut lineas suas breviter exhibere. Dividitur totum opus in tres libros. In primo generalia quædam de laudibus agriculturæ, de natura & constitutione prædiorum, de prædiis urbanis & rusticis, de prædiis Romanorum præcipuis ac eorum denominatione, de prædiorum structura & situatione, de rusticatione veterum, quam animi relaxandi causa in primis sectati sunt, recensentur. Postea prolixa de prædiorum varietate instituitur tractatio, hinc prædia libera & allodialia, solaria, nobilia, ecclesiastica, munita, feudalia, emphyteutica, libellaria, curmedica, censualia, superficiaria, locata & ammodiata, perpetuæ coloniarum, ad affectum data, partiaria, immediate Imperio subjecta, landsassica, eaque vel *schrift-* vel *ambtsassica*, rustica, cothsassica, majoratus, minoratus, apanagiata, usufructuaria, dotalia, paraphernalia, dotalitia, morgantica, civitatum, minorum, ganerbica, pignoratitia, retrovenditioni obnoxia, alluvia, optima maxima, domanialia, instructa, deserta, longo ordine explicantur, ita quidem ut multa ad jura possessorum pertinentia prolixè *infe-*

inferantur, nec adeo nuda solum terminorum explicatio exhibeatur. In secundo Libro personarum, ad prædium præcipue pertinentes, adducuntur, adeoque de domino prædii, ejus præfecto, de villico, campario & saltuario, servis & famulis, agricolis, hominibus propriis, pastoribus & opilionibus differitur. Postea animalium in prædiis occurrentium tractatio additur. Explicato igitur animalium jure in genere, speciatim deinde de pignoratione animalium, de equis, bobus, ovibus, capris, porcis canibus, anseribus, gallinis, columbis & apibus agitur. Liber tertius pertinentiis prædiorum destinatus, pertinentias illas primo generaliter expendit, postea speciatim illas exsequitur: hinc de prædiorum regalibus, jurisdictione, jure patronatus, de pagis, agris, hortis, vineis, pratis, pascuis, sylvis, venatione, aucupio, piscatione, de molendinis, pistrinis & furnis, torculis, balneis, hospitibus, tabernis vinariis, cerevisiariis, vini adusti, decimis, metallis nobilibus & ignobilibus, lapidicinis, laterariis & calcariis, vectigalibus, operis rusticorum, servitutibus rusticis, itinere, actu, via publica, aquæ ductu privato & publico, de jure grutiæ, prolixæ non minus quam diligens enata est tractatio. In laboriosa autem ista collectione multa scitu necessaria, utilia & jucunda occurrere, nemo facile dubitabit, cum vel sola tot titulorum memorabilium recensio, a nobis facta, id satis persuadeat. Jucundum profecto est (ut unicum saltem exemplum speciale addamus) legere ridiculum illum excommunicationis processum, quo in Burgundia locustæ, ob damna agris, pratis & vineis illata, excommunicatæ fuerunt, quem ex Bartholomæo Chassanæo late descripsit Noster *l. 2. c. 10. n. 32. seq.* Sicut igitur a multis hætenus Juris Georgici collectionem desideratam fuisse, in præfatione idem fatetur, ita isti desiderio satisfactum, & vota cupidorum penitus hoc opere esse expleta, nos quidē arbitramur. Nam profecto insignis utilitas est, integram fere Juris Georgici Bibliothecam in uno volumine possidere, & quod alias ex tot diversis Scriptoribus maxima cum molestia requirendum fuisset, citra tædium in compendio legere.

GUSTAVI CAROLI SCHARNHORST J. U. L. ET SYNDICI
Civitatis Vordenfis Conciliatio Decisionum Mediararum
apparenter contrariarum continuata,

Ham-

Hamburgi apud Gottfried Liebezeit, 1699. in 4.
 Constat 2. Alph. 10. Plag.

AN in Jure Romano dentur Antinomix, antiqua apud Jurisperitos quæstio est, quæ tamen hodie minori cum reverentia fortassis tractatur, quam olim, ubi sub Bartoli, Baldi aliorumque legalis prudentiæ Luminum auspiciis, Scholæ & pulpita juridica juris Romani centonibus unice resonuerunt. Interim non tantum de legibus ipsis illa moveri potest disceptatio, sed & eam ad legum interpretes transferre licet. Omnes enim homines eandem patiuntur sortem, nec magis Legislatori quam privatis, contra errores infallibili aliquo privilegio cautum est. Inprimis vero iis, qui proluxa concinnant volumina, facile accidere potest, ut sibi vel contradicant, vel saltem contradicere videantur. Tales contradictiones an obrepserint Illustri Mevio, magni nominis olim & hodie Icto, in suis Decisionum voluminibus, de eo Noster cum Zaunschliffero, Icto & Antecessore Marpurgensi celeberrimo litigat. Publicavit nimirum, hic ante aliquot annos *Specimen Antinomiarum Mevianarum*, in quo XLIII variationes in Mevii Decisionibus occurrentes annotavit. Huic opposuit Noster *Experimentum Conciliationis prædictorum évαντιο-Φανών*, quod quidem per modum disputationis inauguralis, sub præsidio Illustris Lynckeri excutiendum exhibuit Jenæ A. 1694. Ad hoc prælaudatus Zaunschlifferus *Stricturas* confecit, illudque cum stricturis his suo ad Decisiones Mevianas *Commentario*, anno 1696 in lucem edito, adjunxit, additis insuper VII aliis variationibus Mevianis. Ex his omnibus Nostro enatum est præsens opus, seu *Conciliatio Continuata*. In ea primo refert Zaunschlifferi XLIII variationes prima vice exhibitas, ac singulis addit conciliationem, in modo allegato Experimento seu disputatione inaugurali contentam; hanc excipiunt Stricturæ Zaunschliffertianæ, quas stilo practico deinceps Noster diluit. His expeditis, reliquas VII variationes, a Dn. Zaunschliffero deinde editas, quoque discutit ac amplius explicat; quibus omnibus ipse XXVI novas variationes (sic computat Noster in præfatione, quamvis in ipso tractatu omnium variationum numerus ad LXXVIII ascendat, ac adeo XXVIII additas innuat) in lectione Decisionum sibi observatas adjicit, ac in usum publicum resolutionibus suis enucleat.

Ut

Ut de intentione Nostri, totiusque contentionis serie, amplius constet B. Lectori, exemplo rem illustrabimus. Variatione 2. p. 5. circa quaestionem: *an hodie concessa jurisdictione, ob Germania consuetudinem generalem, sub voce Gericht etiam criminalem complexam, jurisdictio criminalis videatur concessa, usus specialiter consuetudo in illo loco non ostendatur recepta in similibus casibus?* variantem inducit Mevium Dr. Zaunschlifferus, dum in eadem causa Hellmuyt Othonis von Wintterfeldt/amplectatur negativam P. 1. Dec. 45. n. 2. 3. postea vero P. IV. D. 290. affirmativæ subscribat. Sed Noster in Conciliatione contendit, niti illas Decisiones diversis titulis vel rationibus. In Decif. 5. eum, qui jurisdictionem criminalem ambibat, *solam pradii possessionem* allegasse, & hactenus adeo repulsam tulisse; sed in Decif. 290. meliorem titulum, nempe *se in genere de judicii potestate esse investitum*, docuisse, adeoque sententiam pro jurisdictione criminali cecidisse. Ad hæc Zaunschlifferus in strictura reposuit, ubique potius eosdem allegatos esse titulos; quod Noster in continuata conciliatione diluendum sibi sumit. Id prætereundum non videtur, quod Noster in gratiam eorum, quibus Decisiones Mevianas diligenter legere animus est, præter indicem *quaestionum & rerum*, in hoc continuatæ Conciliationis opere contentarum, triplicem alium confecerit: (1) Decisionum apparenter contrariarum. (2) Decisionum omnium, eandem causam respicientium. (3) Causarum seu Controversiarum cum Decisionibus, quæ circa singulas prodierunt: ut adeo Parallelismus Decisionum Mevianarum ex illis varia ratione haberi queat.

JOAN. CLERICI HARMONIA EVANGELICA.

Amstelodami, apud Huguetanos, 1699. in fol. Alph. 6.

Cum nuper in vertendis atque edendis Henrici Hammondi annotationibus in Novum Testamentum versaretur Clarissimus Clericus, sæpe animum subiisse testatur, quod Studiosis sacrarum literarum commoda Harmonia Evangeliorum adhuc deesset. Quamvis enim præterito seculo atque hoc nostro plurimæ earum prodierint, nullam tamen se vidisse memorat, quæ non laboraret duobus gravissimis incommodis. Primum namque ordinis temporum exiguam in iis rationem haberi ait, cum Viri eruditi satis duxerint.

Mm

con-

conferre inter se distinctis in columellis similia dicta & facta, divulgata eam in rem mirum in modum Evangeliorum membris, securi interim Chronologiæ omnis & rerum ordinis, quasi ad hæc ne Evangelistæ quidem ipsi uspiam respexissent; quin & nonnullos Joannem, ex quo tamen solo anni prædicationis Christi distingui possint, sibi comparandum cum cæteris, ac conjiciendum in eandem harmoniam non censuisse. Deinde istas Harmonias esse aut jejunis aut operosissimis Commentariis illustratas, qui nec ulla ratione conferri queant cum recentioribus Interpretibus, neque nexum orationum Christi & narrationum Evangelistarum satis clare ostendant; quid? quod Evangelistarum verba non satis commode inter se componantur, omniaque sint aliquoties legenda, ut, quid habeant commune, quid singulare, intelligere perspicue valeas. Ipse igitur Harmoniam, qualem animo conceperat, adornavit, verbaque Evangelistarum Græca primum ad se invicem collata exhibuit, post ad Bibliopolæ rogatum ex versione quoque Latina vulgata similem Harmoniam confecit, subiecta hoc eodem idiomate paraphrasi sua perpetua, qua sententia & series orationis exprimitur.

Ut autem de methodo, qua loca Evangelistarum, quæ primo intuitu contraria videntur, in concordiam redegerit, Benevolo Lectori paulo constet dilucidius, in ea delineanda nunc porro occupabimur. Lucam & Johannem, imo & Marcum, ordinem temporum accuratius secutos fuisse quam Matthæum, supposuit ante omnia. In narratione porro singulorum factorum aut sermonum Christi, Evangelistas summam modo rerum & dictorum protulisse monet, singulorum circumstantiarum aut verborum sensuumque ordine sæpillime neglecto, & exemplo esse putat insignem illum Christi cum Pharisæis dialogum, Matth. XIX. 3. seqq. & Marc. X. 2. seqq. recensitum, ubi eette neque eadem profus utrobique verba sint, neque idem ordo, quamvis res sit plane eadem; unde varietate verborum aut ordinis neminem offendi debere existimavit. Neque unum Evangelistam, neque omnes simul omnia habere judicavit facta & dicta Christi, imo nec omnes circumstantias eorum, quæ copiosius enarrent; aliunde ergo supplevit, quod deesse aut in uno aut in omnibus Evangelistarum observavit. Imo ex nuda omissione haud colligi posse monet, non factum id, quod minus memoretur. Hinc manifeste secessit in sua paraphrasi

phrasi ab iis, qui, quoniam lapis ostio sepulcri Christi advolutus non dicatur amotus, antequam resurgeret Christus ac sepulcro egredere-
 tur, existiment, Jesum e clauso monumento egressum penetrata ru-
 pe; itemque, quia non dicantur fores conclavis, ubi delituerint præ
 metu discipuli, apertæ, penetratum ab eo lignum januarum. Nam
 quamvis hæc minime contraria esse naturæ veri corporis humani fa-
 teatur, tantum tamen miraculum ex mero Evangelistarum silentio
 colligere noluit. E contra ex sequentibus, circumstantiam aliquam
 in antecedentibus omissam sæpius addidit. Ita Luc. I, 20. in para-
 phrasi verba Angeli ad Zachariam sic expressit: *surdus eris ac mutus
 ab hac hora*, cum tamen in Græco textu tantum hæc legantur: *ἔσῃ
 σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι*. Surditatem ergo ori muto
 ideo adjunxit, quod v. 62. dicantur *innuisse* Zachariæ, qui sententiam
 ejus de nomine filio imponendo rescire voluerint; quod certe minus
 futurum fuisse opinatur, nisi surditate laborasset, quandoquidem alias
 clara potius voce interrogare eum potuissent. Imo ex re ipsa circum-
 stantias omissas, & ad intelligendam tamen seriem narrationis neces-
 sarias adjecit, ut cum in colloquio Jesu cum Nathanaële supplevit hæc:
*Unde intelligere poterat, Jesum esse Prophetam, cum sciret, quod a ne-
 mine resciri poterat; hæc enim flagitare censuit exclamationem Na-
 thanaëlis subsequenter, quæ alioquin sine ratione fuisset.* In histo-
 ria nuptiarum Canæ Galilææ celebratarum posteaquam dixit, animad-
 vertisse Mariam, vinum deesse, subjecit: *qua alias viderat Filium e-
 dentem miracula, qua memoria prodita non sunt, &c.* alias namque Fi-
 lium, ut defectum vini suppleret, haud monitorem eam fuisse credi-
 dit. Ex responso sæpe intellexit, aliquid in interrogatione omissum,
 aut in narratione suppressum. Sic cum Nicodemum Joh. III, 2. Je-
 sum alloquentem introducit: *Rabbi, scimus, quia a Deo venisti Magi-
 ster &c.* antequam responsum Christi: *amen, amen, dico tibi, nisi quis
 renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei*, superaddat, in
 paraphrasi hæc inserit: *hac præmissa præfatione, interrogaturus erat
 Jesum, quid a se fieri oporteret, ut felicitatis regni Dei, quod instare au-
 diebat, parriceps fieret?* Ita ex responsione, quam Martha promissi-
 oni Christi, *resurget frater tuus*, reponat, *scio, quia resurget in re-
 surrectione in novissimo die*, liquere autumat, eam nec sperasse nec
 petiisse fratrem a Christo excitari; ideoque tacitam ejus cogitationem

sic expressit: *non ausa est addere, Jesum a Deo nequaquam ~~scit~~iturum, ut homo a quatuor diebus mortuus excitaretur, quod talia Deus non solet concedere.* Ob varietatem paucularum circumstantiarum narrationes non per omnia similes, si cætera consensere, in varias historias dispescere noluit, utpote cum v. g. Matth. VIII. & Luc. VII. quoad sanationem servi Centurionis; & Matth. XX. Marc. X. & Luc. XII. circa visum cæco vel cæcis redditum, diversas minime historias quæsit. Ast vicissim similitudinem paucularum circumstantiarum, quæ ad summam rei parum faciant, non ostendere arbitratus est, unam a variis Evangelistis narrari historiam, si cætera dissideant. Eam ob rem mulierem, quam Lucas narrat in ædibus Simonis pedes Christi lacrymis suis madefactos coma absterfisse, aliam prorsus ab ea fecit, de qua Joannes ferme eadem commemorat. Similia sæpius fecisse ac dixisse Christum, similibus occasionibus ita postulantibus, dum præsupposuit, bis eum mercatores & nummularios e templo eiecisse; bis orationis formulam, qua uterentur discipuli, tradidisse; ac duodecim Apostolos per Galilæam Evangelium nunciaturos iisdem, quibus septuaginta discipulos per Judæam ire iussos, mandatis instruxisse conclusit. Rursus eadem objicientibus aut quærentibus diverso tempore eodem sæpe modo Christum respondisse dum existimavit, ea, quæ Matth. VIII. 19. & Luc. IX, 57. habentur verba, duobus distinctis temporibus prolata fuisse innuit. Exiguam circumstantiarum aut ordinis in narratione unius ejusdemque rei varietatem, præ repugnantia haud statim agnovit; indeque in historia tentationis Christi, ubi Matthæus postremam tentationem dicat eam, quæ facta est in præalto monte, Lucas vero istam, quæ contigit in solario templi Hierosolymitani, Lucam Matthæo accommodandum censuit, nullam de cætero heic pugnam deprehendi ratus, cum neuter Evangelistarum hac in re ordinem temporis accurate secuturum se profiteatur. Eum, qui pauciora habet, non negare plura dicta aut facta, modo ne ulla adit exclusionis nota; nec, qui plura habet, eum, qui pauciora narrat, male fidei arguere reputans, Matthæum duos viros impuris spiritibus obfessos memorantem cum Marco & Luca unius tantum mentionem injicientibus facile conciliavit, quandoquidem is, qui duos dicat, unum non neget, & qui unum ponat, nec ullo tamen indicio plures excludat, minime adversetur iis, qui plures memorant. Eodem modo hos

Evan.

Evangelistas alibi discrepantes ad concordiam revocat, quando nimirum Matthæus duos cæcos a Christo curatos, ac cæteri duntaxat unum introducant. Librariorum quandoque peccatum observari statuit, v. g. apud Joannem in determinatione horæ crucifixionis Christi; sed talia pro oppositione vera habenda non esse mōnuit. Ordinem narrationis multa, quæ inversa pugnare videntur, in concordiam redigere sentiens, Evangelistarum inter se componendorum verba sic digessit, ut primum ea, quæ communia habent, in distinctis columellis, quibus singulorum Evangelistarum nomen præfixum, collocarit; singularia deinceps unicuique manibus, quarum index extensus ea monstraret, distinxerit, relicta charta vacua in cæteris Evangelistis; ut denique ex omnibus, quæ apud omnes Evangelistas occurrunt, ordine, quem ex re ipsa commodissimum judicavit, digestis seriem velut continuatam narrationis & vitæ Christi universæ descriptionem formarit, quam in subjecta paraphrasi expressit. Eam in rem in singulis factis aut sermonibus verba Marci, Lucæ & Johannis non raro divulgavit, ut narrationi suæ ordo constaret, ita tamen, ut divulsa verba & versus asteriscis atque numeris diligenter signaverit. Facta temporibus remota transitione connexuit, quemadmodum & proxima, sicubi, quæ inter ea contigerunt, Scriptor sacer omiserit. Cuius, quæ quispiam facit per alium, ea ipse facere videatur, mirum non esse ait, quod Centurio Capernaumensis a Luca perhibeatur ablegasse ad Christum Judæos, cum ad eum ipse ire non auderet, & idem tamen a Matthæo Jesum ipse conveniens atque alloquens introducatur. Pro sua hypothese, quod sæpe, cum quispiam designetur obscurius, pro numero Singulati adhibeatur Pluralis, conciliat inter alia Marcum Cap. V. 31. narrantem discipulos dixisse quid Jesu, cum Luca Cap. VIII. 45. id a solo Petro dictum innuente. Nec raro tamen, quod factum aut dictum a paucis, omnibus citra discrimen tribui ait, ut cum Joh. VIII. 3. dicantur Scribæ & Pharisei adduxisse adulteram ad Jesum, id quod tamen nonnulli duntaxat eorum fecerint. Hoc ex fundamento Joannem cum semetipso & cum reliquis Evangelistis conspirare ostendit, quando is Jesum a Galilæis male exceptum asserat, & alio tamen loco benigne habitum narret; utrumque enim a nonnullis modo Galilæorum factum respondet. De cætero paraphrasi suæ nihil se inseruisse testatur, quod non vi ac potestate verborum factorum contineatur, aut certe manifesto consentaneum sit doctrinæ a Domino &

Evangelistis traditæ; omnem quoque Hebraïsmorum obscuritatem claris se locutionibus discutere studuisse profitetur, paratus interim emendare, quæ per errorem minus accurate forsan proposuerit.

Cuncta vero hæc, quæ summatim hætenus retulimus, prolixè magis exposuit Clarissimus Autor in peculiari Dissertatione, quæ locum tenet medium inter duas alias Harmoniæ huic subjunctas, in quarum altera rationem ille reddit Chronologiæ, quam secutus ibi fuerit. Christum nempe putat natum anno penultimo regiminis Herodiani, qui fuerit ab U. C. 749, & Julianus 41, quanquam mensè natalem inveniri non posse fateatur. Paschata in ministerio Christi quatuor numerat, ultimumque incidisse perhibet in annum æræ vulgaris vigesimum nonum, quo ipso Christus fuerit mortuus. Rationes ergo circa asserta singula ex instituto allegat, modisque omnibus sententiam suam corroborat. Altera quatuor Evangelii est destinata, in quæ ista ante omnia unumquodque ei, cujus nomen præferat, tanquam genuino Auctori vindicare studet Clericus; consilium postea, quod Evangelistis fuerit propositum, explanat, ac Grotii de eo sententiam, quam epistola 33 ex iis, quæ sunt ad Gallos scriptæ, declaravit, approbat & illustrat; tandemque non multis annis post, quam Evangelia conscripta fuerint, in Ecclesiis ea Christianis legi cœpisse adstruit, ac Viro Clarissimo, Henrico Dodwello, secus hac in parte sententiæ argumenta nonnulla opponit.

MATTHÆI HILLERI, GRÆCÆ ET ORIENTALIUM LINGUARUM Prof. in Academia Tubingensi & Alumnorum Ducalium Ephori, Tractatus de Gemmis duodecim in Pectorali Pontificis Hebraorum. Accessit D. Epiphanius de iisdem Liber cum animadversionibus Cl. Salmasii & aliorum.

Tubingæ, apud Jo. Conr. Reisium, 1698. plag. 15 $\frac{1}{2}$. in 4.

Qui editis de Arcano Kethib & Keri libris, in hisce quoque Actis A. 1693. p. 425. seq. pro merito laudatis, Erudito Orbi abunde se commendavit Auctor celeberrimus, præter alia sparsim hætenus edita, præsentem de Gemmis in pectorali Sacerdotis Maximi Tractationem luci publicæ haud ita pridem commisit. Quod quidem ipsum negotium eo studio, eaque felicitate & ingenii perspicacia exequutus

tus est, ut & ipsi Viro Eruditissimo, & litteris, quas minifice secoluit ornatque, & Studiosæ, quam format, Juventuti gratulandum hoc nomine censeamus. Tam plenum istud difficultatis opus erat, circumfusam ad eò tenebris materiam peruestigare, & in tam obscurorum nominum origines inquirere, de quorum evolutione vel sapientissimus e Verpis Abenezra desperavit. Ut de Scriptorum penuria nihil dicamus, quum ex antiquis solus superet Theophrastus Eresius, Callistrato, Sotaco, Satyro, Diocle & aliis, quos magno numero laudat Plinius, dudum abolitis. Rem tamen altius pensitanti Nostro non dubia spes inveniendæ veritatis adfulsit. Quare aliquot sibi regulas constituit, queis univèrsa Gemmarum interpretatio dirigeretur. Eas inter prima fuit: Nullas in Pectorale sacrum admittere, nisi quæ mensuram nominis implessent Hebraici.

Ubi supposuit, antiquissima hæc vocabula esse, ac pene cum rebus nata, consequenter *Φερώνυμα*. Itaque non dubitavit Odem exponere gemmam a rubedine adpellatam: Barekath a candida fulgurum luce: Pittedam ab ingenti pretio: Sapphirum a raritate: Jahalom a contusione: Lefchem a cera, favo aut scymni pelle: Schebo a vinculis vel captivitate: Achlama seu Pæderota ex eo, quod puellarum esset amor & delitiæ: Tharfis, quod candidam nivis, maris, aut marmoris referret speciem: Schoham, quod sereni cœli colorem: Jafshephe, quod nobilium tenerrima limaturis & attritionibus obnoxia existeret. Hæc vero nominum argumenta, quæ vel color eis dederat, vel pretium, vel figura, nullo negotio præcipua genera Doctissimo Viro insinuarunt. Itaque porro ex istis deprehendit Odem esse Sardium, qui sanguinis in modum rubet: Barekath referre Chrysolithum, quæ hodie Topazius Orientalis dicta summæ inter splendorem auri & argenti claritatis & fulgure lucis æmula. Addit Pittedam Smaragdum dici, cum Smaragdo apud Ethiopes, & hodie apud Indos, nulla sit pretiosior, maxime pretium augente inusitata magnitudine. Quam Sappir Moses nominat, & S. Job aureis pulveribus adpersam tradit, eam quidem Sapphirum esse aureis punctis stellatam docet, quia hæc, & olim rarissima, in tantum superioribus temporibus exolevit, ut nusquam reperta suspicionem doctis faceret, Cyanum aut Azureum lapidem fuisse, qui id nominis antiquitus gestasset. Porro Jahalom credit congruere in Beryllum, i. e. perforationis filium, quia non a
liana

p. I.

p. 50. liam magis perforatam gestarunt Indi: Achlamæ vocem referre Amethystum, siquidem illa unicam puellæ, i. e. carissimam sonet, hæc puellæ ignem, ex eodem argumento & Pæderota dictam. Leschem sive Topazium, quæ nostra ætate Hyacinthus dicitur, Ceritem vel Mellichrota vel Leontion Auctori designat, quia scymni, ceræ, favi, aut mellis speciem præsentant, quæ his vocabulis censentur. Schebo eadem est Sardonyx, quia proprius ei character est; limitem in circuitu candidum habere, sive candidam gestare zonam, qua Sardia gemmæ superficies veluti quodam vinculo capiatur. Tharschisch Auctori valet Jaspidem crystallizantem, vel quæ nivis aut spumæ referat imaginem: ubi obiter Coccejum perstrinxit, gemmam hanc pro Sardionche habentem. In assignando Gemmarum situ Flavius ob inconstantiam notatur. *Secundum* quod indagandæ Gemmarum naturæ præmisit, hoc est: quod ex earum genere esse debuerint, quas Græci *σφραγίδα* dixere, in quibus principatum habuit Jaspis, proxima laus contributa Sardonychi & Amethysto ob crystalli cognationem, & orientali Topazio solaribus radiis perquam simili. Ad sigilla etiam idoneam judicarunt Sardam, Cyanum, Hyaloidem, Carbunculum, Saphirum denique & Smaragdum. Satis igitur caussæ fuisse arbitratur, quamobrem a vestibus Pontificis exclusit Turquesiam & Margaritum, quæ neque olim neque nostra tempestate pro sigillis fere. Scythicum vero Ægyptiumque Smaragdum, & quem in fundamentis cælestis Hierosolymæ non posuit Joannes Theologus, Adamantem, indomita vis ac duritia inenarrabilis a sigillorum incisionibus præmunivit. Sero Adamantem vulnerare didicit artificum negatæ viæ insistentium solertia. Notat enim Ælius Everardus Vorfstius, Commentario de annulorum origine, nullum fuisse lapidis pretiosius genus, quod antiquis illis luxuriæ magistris intactum fuerit relictum, solo Adamante ob invictam, uti credebatur, duritiem excepto. Sed & hic quomodo vitaretur, ætate sua reperisse Mediolanensem quendam Jacobum Tresciam, qui Philippi Hispaniarum Regis gentilitia insignia Adamanti summa arte insculpsit. *Tertio* & id pro Regula habuit, non alias in Epomide gemmas admittere, quam nobiles lectasque, quæ vel principatum in aliis tenuissent, vel ab optimis haud longe distantes, sui saltem generis postremæ non censerentur.

Præfat.

De-

Demum & id egregie animadvertit, si quis Tribuum nomina secundum prerogativas, quas vel a generatione, vel a primogenitura jure in alium translato diligentius componat: eam rem ad explicationem lapidum in Pectorali multum conferre posse. Igitur in eo hae serie inscripta fuisse dicit Tribuum nomina:

I.	II.	III.
Jehuda	Schimeon	Reuben
Sardius.	Smaragdus.	Chrysolithus.
IV.	V.	VI.
Jiffachar	Sebulon	Ephrajim
Chalcedon.	Sapphirus.	Beryllus.
VII.	VIII.	IX.
Menassch	Benjamin	Dan
Topazius.	Sardonyx.	Amethystus.
X.	XI.	XII.
Gad	Afcher	Naphtali
Jalpis.	Hyacinthus.	Chryfoprasus.

Sed neque id prætereundum est, quod pro ingenii perspicacia in præfenti Tractatu observavit Hillerus, insperata, ut ait, interpretandi has gemmas occasione. Extat apud Ezechielem distributio terræ promissionis, ubi Angelus eam Israelitarum Tribubus ita partitur, ut a Septentrione ad Meridiem pergendo, primam sortem a Septentrionibus tribuat Dani, secundam Afcheri, tertiam Naphtali, & sic deinceps, hoc ordine:

Gad. Sebulon. Iffacar. Simeon. Benjamin. Juda.

Ruben. Ephrajim. Menasse. Naphtali. Afer. Dan.

Si dictis, ait, Tribuum nominibus singulis adscripseris lapillum, quem iisdem in sacro Pectorali nostra interpretatione vendicavi, nascitur, ecce, illa series gemmarum, quam Apocal. XXI in Muro & Civitate celestis Hierosolymæ tradidit Angelus:

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Gad.	Sebul.	Iffach.	Simh.	Benjam.	Juda.	Ruben.	Ephraim.
Jalpis.	Sapphir.	Chalc.	Smar.	Sardon.	Sard.	Chryfol.	Beryll.
IX.	X.	XI.	XII.				
Menass.	Naphtali.	Afer.	Dan.				
Topaz.	Chryfop.	Hyac.	Ameth.				

Na

Adje

Adjectus est Epiphani, Episcopi Cypri, ad Diodorum Tyri Episcopum *περὶ τῶν ἰβ' λιβῶν* Liber, Græce & cum versione Iolæ Hierotarantini, Notisque Cl. Salmasii & aliorum. Cæterum essent & alia e laudato opere Lectori propinanda: sed malumus eundem ipsius libri lectionē satiari, simulque Doctissimo Auctori vitam ac vires ad perficienda alia, quæ molitur, opera adprecamur. Habet enim, ut audimus, non pauca, ab aliis nondum animadversa: e queis unum fere speciminis logo subjiciemus. Vexatissimum locum Ps. XXII, com. 17. ita vertit: Circumdederunt me canes. Coetus maleficorum destrinxerunt me, ut clathris perforata Falisca sunt manû meæ & pedes mei. Nempe vocem *רִנְנָה* præsepium sonare existimat, sed illud quod clavis clathrisque in transversos contos impactis conjugatum, Faliscæ nomen antiquit̃ tulit. Provocat ad derivata Hebraica, Aramæa, Arabica, & Esai. XXIX. 2. adpellari dicit Ariel Faliscam Dei, h. m. Væ Arieli, Arielil i. e. Urbi Hierosolymorum, in qua Deo suus ignis est & focus: Urbi in qua castra metatus est David. Adjicite annum ad annum, servate solemnia mea: victimas destringant Sacerdotes, cædant, exorient atque exenterent: Tamen angustabo Arielem, urbem Hierosolymorum, in qua focus meus, eritque festi & genialis diei loco mœror & mœstitia, & erit mihi urbs, ut Ariel, ut focus, ut falisca altaris, *cancelatim reticulata*, ubi pecora Judaica ultricibus flammis consumat zelus meus.

Adjiciamus ultima Davidis II. Sam. XXIII. ex Hilleri interpretatione: 1. Hæc sunt verba Davidis novissima. Dictum Davidis, filii Isai: dictum, inquam, Viri qui constitutus superne est: Illius, qui est unctus Dei Jacobi & suavis carminibus Israelis. 2. Spiritus Domini loquutus est per mē; & verbum ejus fuit in lingua mea. 3. Dixit Deus Israelis: Alloquuta me est Rupes Israelis: Dominatorem in hominibus justum, dominantem juxta timorem Dei. 4. Utique a lumine matutino exoritur Sol: mane non est nubilum, a splendore & pluvia gramen nascitur e terra. 5. Sed aliter fiet domo mea penes Deum. Fœdus enim æternum ordinatumque in rebus omnibus, atque fidum ita disposuit mihi, ut *complementum salutis desiderisque mei tum futurum sit, quando Domus mea non florabit*. Viri autem nequam ut spinæ evulsæ erunt omnes; neque enim eas manu tractant. Sed qui tangere voluerit eas, ferro hastiliumque

umque ligno armatur: penitusque igni eodem vestigio concremantur.

D. VITI RIEDLINI MEDICI AUGUSTANI LINEARUM Medicarum Annus Quartus.

Augustæ Vindel. apud Kronigerum & Hæredes Goebælii, 1698. in 8 Alph. 3. plag. 6.

DUm Experientissimus Autor eos inter Medicos suum profitetur nomen, qui semper *Plus Ultra* pergere contendunt, in præsentî etiam Anno Quarto multa, sedulo ad nobilissimam artium Medicinam perficiendam observata, fideliter communicare pergit. Nobis nunc eandem pariter insistentibus viam, qua in Actis A. 1696. p. 474. Annum primum, & secundum atque tertium Annos superiori anno p. 192. commemoravimus, e pluribus singulorum Mensium Lineis unicam indicasse sufficiat. Modus nempe, quo noxia Mercurii, per fumum aliave ratione incautius in corpus suscepti, averti queat, in Januarii Historia V ex Aurifabri prudentioris edocetur ore, utpote qui deurationis labore peracto, aquæ dulcis balneo per horas quasdam infederit, Mercuriumque hoc mediante elicatum aliquoties in fundo vasis viderit; quem forsan in finem a magno quodam Medico balneum etiam cura per salivationem Mercurialem finita suadeatur. In febribus quoque malignis purgantia interdum locum invenire, Observatio Februarii XVI comprobat, Mercatorem gulæ deditum sistendo, cui lene purgans, tertio febris acutæ die, etiam si vires perquam essent prostratæ, ac præter vigilias perpetuas, doloremque cervicis per integram dorsi spinam se extendentem, æstus ingens interiora, præcipue occuparet, feliciter fuit propinatum. Vires Ætitis in abortu impediendo non plane esse nullas, cum primis si gravidæ hunc lapidem gestantis fiducia accedat, ex Martii Linea XXVIII datur intelligere, cum Matrona nobilis pluries gravida dictum demum lapidem de collo mammas inter suspendendo legitimum partus tempus attigerit, omnemque sanguinis fluxum antehac solennem præcaverit. Neque Lazuli Lapidem omni virtute destitui, Obs. XIII Aprilis, cum Mercatoris, tum Pistoris filiolæ suadet exemplo, ceu quorum illum lapis Lazuli de collo gestatus ab inveterato cervicis dolore immunem servaverit.

Nu 2

rit,

rit, hujus autem cum convulsionibus acriter conflantis nudo pectori impositus, colorem elegantem coceruleum non solum exuendo, sed & per medium diffiliendo, mortis subsequituræ præbuerit indicium. .
 Quin nec alia remedia externa semper contemni debere, uxoremque Mercatoris a gravi diabete solius unguenti Comitissæ regioni renum appliciti ope convaluisse, Maji Linea XII testatur: prout fonticulqs sub utroque genu inustus ab Arthritide præservare, Junii Obs. XII eo magis indigitat, quod certum in iis præsidium non nemo ipsorum Medicorum in proprio deprehenderit corpore. Quamvis alias inter Herbæ Thee vires non postrema existat, qua siccare creditur, in Julii tamen Linea XVII mentio fit Viri quadragenario majoris, qui perquam gracilis & a patre phthisico genitus, ab uberiori decocti herbæ Thee potu multo habitiozem ac pinguiorem acquisiverit habitum. Verbenæ insignis vis antepileptica Obs. X Augusti innuitur; a foliis quippe verbenæ capiti impositis & naribus quoque affricatis insultum epilepticum notabiliter compesci, extra paroxysmum vero ipsam herbam siccatam & in pulverem redactam egregie prodesse. Observatione I Septemb. tutissima ubertati pinguedinis subveniendi traditur methodus, haud in aliis consistens, quam in successiva mutatione diætæ, unde ortum suum traxit, ad Viri Principis exemplum, a pinguedine copiosiori, quam a nimio cibo & potu ad triginta usque libras quotidie ingestis contraxerat, tunc demum feliciter liberati, ubi alimenta, carnem imprimis vervecinam, olera & aquam convenientem, assumsisset parcius. Multa inter Autorum exempla, quibus & sexus potior picæ narratur obnoxius, neutiquam illud omittendum, quod de Viri amentum in pueritia tanto appetitu deglutiente, ut nunquam fatiari eodem potuerit, ultima Octobris Linea exhibet. Vis denique cynosbati fructus antinephritica uti Obs. XX Novemb. multum confirmatur: ita & Decembr. Linea XII pulvis, quem piperis albi, visci querni drachmæ duæ, ossium de corde cervi, succini albi præparati drachmæ duæ cum dimidia, & asæ foetidæ scrupuli duo ingrediuntur, contra epilepsiam valde commendatur.

JOHANNIS FABRICII, D. ET PROF. IN ACADEMIA
Julia, Amanitates Theologicae,

Helm.

Helmstadii, apud Georgium Wolfgangum Hammium, 1699. in 4.
Alphab. 4. & dimid.

Fabriciorum familia, quæ per sesqui seculum & amplius Ecclesiæ
Academixque Norimbergenſium insignes seriè haud interrupta
Doctores dedit, ortum suum traxit Maxime Reverendus Autor, qui
Parentis sui vestigiis insiſtens, Professoris Theologi spartam Incluta in
Academia Aلدorfina per annos fere viginti ornavit, hodie vero in
celeberrima Julia, quorsum A. 1696, ut in locum D. Pauli Heigellii suc-
cederet, evocatus fuit, eodem munere defungitur. Quemadmo-
dum autem suo huic officio inter alia, ventilatis etiam frequenter Dis-
putationibus publicis, satisfaciendum esse, nunquam non existimavit:
ita istas jam a dispersione & interitu vindicandas, inque hoc volumen
colligendas censuit. Nec immerito Amœnitatum Theologicarum
titulum volumini huic præfixit, quandoquidem singularæ, quæ in eo
continentur, Dissertationes materias pertractant jucundissimas,
quæque sacris non minus atque aliis studiis incumbentes multum de-
lectare poterunt. Prima de *Denario S. Petri* agit, ejusque non in
Anglia solum, sed regnis quoque terrisve aliis solutionem memorat,
inque causas etiam, propter quas Illustrissimi Principesque Viri se &
sua Ecclesiæ Romanæ obtulerint, inquit, ac denique Petri Britan-
nicum & Romanum iter examinat. Secunda *errores pictorum con-
tra Historiam sacram committi solitos* explodit. Tertia *prudenciam ec-
clesiasticam* adumbrat. Quarta *Religionis orthodoxa ob temporale com-
modum mutationem licitam esse negat*. Quinta *Theologicam modera-
tionem* describit. Sexta aliquot eorum exempla recenset, qui in re-
bus Theologicis *Charybdin vitaturi in Scyllam inciderint*, Tertulliani
puta, Stephani Papæ, Dionysii Alexandrini, Arii, Marcelli, Joviniani,
Hieronymi, Augustini, Pelagii, Fausti Rhegiensis, Eutychis, Beren-
garii, Amsdorfii, Flacii, Stancari. Septima *Theologiam* commen-
dat *ecclēticam*. Octava *Ecclesiæ domesticas* bene informandas sistit.
Nona in cumulandis & explicandis *Paradoxis* quibusdam *Theologicis*
occupatur, v. g. dum contendit Autor, *neminem posse Theologum ste-
ri, nisi fiat sine Aristotele*; (ntendum nempe ratus οὐκείοις Theologiæ
principiis, ita ut Aristoteles & ratio contradicens tantisper quiescere

actacere jubeatur :) *puncta textui Hebraeo esse & non esse coeva* ; (esse talia per se , & quod substantiam vocalium spectet , sed non esse , quod attinet ad expressionem aut figuræ identitatem , quæ non semper in textu aperte delineata fuerint , aut eundem externum characterem perpetuo habuerint ;) *Deum esse & non esse causam damnationis* ; (esse , quia locum inferni pararit , quia impios inferno adjudicet , quia ipse horrendas istas , sed justissimas pœnas infligat ; sed non esse ex absoluto beneplacito ; aut ex influxu positivo speciali , quo voluntas damnatorum determinetur ad ea , quæ moraliter mala sunt ,) & sic porro . Harum propositionum XXX jam olim Altdorfii , ac deinceps novam earum centuriam pro Disputatione inaugurali , Doctoris Theologiæ gradum ambiens , in Academia Jenensî A. 1690 exhibuit , sed nunc CCXXIV denuo adjecit ; utque noviter addita a prioribus eo melius discerni possent , has singulas asterisco notavit , atque adeo in universoni paradoxa CCCLIV , secundum seriem & ordinem Locorum Theologicorum exhibuit . Post Dissertationes hæctenus recensitas , quatuor comparant Orationes . Prima , qua muneri suo Professorio in Academia Altdorfina A. 1678 proluit , *utilitatem celebrat , quam Theologia studiosus capere possit ex itinere Italico* . Secunda *Altdorfensis suis valedicit* . Tertia , qua novam Theologiæ Professionem auspiciatus est Helmstadii , *utilitatem itineris Germanici , Belgicique & Gallici Theologia studiosis commendat* . Quarta denique in Panegyri Promotionis Theologicæ recitata , *pietatem & prudentiam divi Julii in commendis Statutis Theologicis Academia sua extollit* . Prima jam olim typis exscripta fuit , sed tres posteriores nunc demum lucem publicam aspiciunt ; istam vero non minus atque has plurimis elegantioribusque notis uberius , pro eruditione sua , Autor Maxime Reverendus illustravit , imo & universo operi triplicem Indicem , unum Autorum , alterum Dictorum Scripturæ & tertium Rerum variarum subnexuit .

COMPENDIUM RHETORICUM, TOPOLOGIÆ CUM PRIMIS

& Pathologia fundamenta perspicue monstrans & exemplis illustrans ,

consignatum a MAGNO DANIELE OMEISIO, Profes-

sore Altdorfino.

Nori-

Norimbergæ sumtibus Wolffg. Mauriti Enderi, 1699. in 12.
 Constat plag. 9.

Cum ab Inclyto Norimbergensium Senatu Rhetorices compendium in Gymnasii Norimbergæ florentis usum edere juberetur Celeb. Autor, ut imposto officio ac Superiorum voluntati exacte satisfaceret, non tantum ex Rhetorum tam antiquorum, quam juniorum optimis præcepta selectiora collegit, ordinatius disposuit, atque exemplis cum ex aliorum tum sua penu depromtis illustravit; sed imprimis insignioribus duobus defectibus, quibus pleraq; Rhetorices compendia in Gymnasis & Scholis hodie usurpata laborent, occurrere studuit. Namq; animadvertens, in iis vel prorsus omitti, vel levi saltim brachio attingi Topologiæ ac Pathologiæ fundamenta, nec non Compendiorum ejusmodi Autores, si vel maxime de inventione argumentorum tant ex Locis communibus, quam cuique causarum generi propriis, imò & de Affectibus quæstiones aliquas proponant, eas tamen exemplis vel nullis declarent, vel strictim tantum adductis, aut ad captum juniorum minus opportunis obscurent magis quam declarent: in id fedulam impendit curam, ut Topologiæ non minus quam Pathologiæ fundamenta perspicue traderet, eaque exemplis idoneis illustraret. Et eum cum non fugeret, variationem grammaticam ac rhetoricam ad comparandam verborum notitiam multum conducere, mantissæ instar utriusque exempla quædam adjicere voluit, ut nihil eorum desset, quæ ad concinnam artis oratoriæ epitomen requiri videbantur.

**COMPENDIUM THEOLOGIÆ DOGMATICÆ, IN SUORUM
 Auditorum usus conscriptum & in subsidium memoria tabulis in-**
struendum, a JO. ANDR. SCHMIDT. D.

Helmstadii impensis Joh. Melch. Suftermanni, 1699, in 8.
 Constat plag. 15.

Quemadmodum Celeb. Theologus, cum in Academia Jenensi Philosophiam adhuc traderet, laudabili instituto partes Philosophiæ in Compendio exhibuit: ita pari brevitate Theologiæ partes ac Historiam Ecclesiasticam proponere apud animum constituit, in præsentis libello specimen quoddam editurus. In eo autem Theologiam
 Dogma-

Dogmaticam seu positivam, juxta methodi analyticæ leges ita pertractavit, ut præmissis quibusdam de natura & constitutione nec non principio Theologiæ, ad ejusdem finem, subjectum & causas progrediatur, theses nervosa concinnitate propositas elegantibus notis illustraret, cuilibet capiti tabellam, in qua dictorum summa exhibetur, subjiciat, ac tandem in tabula quadam generali totius Compendii Theologici conspectum cum triplici indice repræsentet. Toti opusculo præmissa est delineatio discursus proœmialis de methodo studii Theologici rite instituendi. Hujus libelli perlectio uti nobis salivam movit, ita summe Reverendum Autorem rogamus, ut propositum suum persequatur, atque Theologiam Polemicam, Moralem, Exegeticam, Homileticam, Historicam, Patristicam, Historiamque Ecclesiasticam pari studio & elegantia haud dubie elaboratam, publica luce propediem donare velit.

Pag. 269 lin. 13, pro SE. lege SECV.

Nuntiavimus mense Aprili nupero Triumvirorum celeberrimorum obitum. Illis quartum nunc, quem nuper extulimus, illorumque uni Fratrem adjungimus, Virum Amplissimum Fridericum Benedictum Carpozivium, Polybistorem Clarissimum, die 20 Maji, cum atatis annum quinquagesimum primum ageret, vita defunctum. A primis is Aëtorum nostrorum auspiciis ad hac usque tempora, per octodecim hos annos, iis componendis ornandisque strenuus nobiscum operam dedit: ut lugere nos ex animo Virum, in aliis etiam de re literariis præclare meritum, curâ facile persuadeamus. Lugebunt præterea eundem non Amplissimus solum Urbis hujus Senatus, cujus non ignobile membrum fuit, Edictio munere laudabiliter functus, sed & alii magno numero, quos beneficiis officiisque suis (ut fuit Vir inserviendi cujuscunque ordinis hominibus promptitudine nemini forte mortaliū secundus) sibi devinxit, aut quibuscum doctum ipsi, dum viveret, per literas intercessit commercium. Quam fuerit librorum cupidus, Bibliotheca, quam reliquit, catalogus typis, ut opinamur, cum tempore describendus, abunde testabitur.

* * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsia

Calendis Julii, Anno M DC XCIX.

DANIELIS GEORGI MORHOFII DISSERTATIONES
Academica & Epistolica.

Hamburgi, apud Godofredum Liebernickel. 1699. in 4.
Alph. 4. plag. 8.

Qui toti Erudito Orbi invidendis ingenii monumentis dudum innotuit, Vir celeberrimus, D. G. Morhofius, Dissertationibus quoque Academicis, exquisitissimis iis & admodum solerter elaboratis, famam haud mediocrem assecutus est. Quamobrem ut ne forsan ex, sparsim quippe antea vulgata, hominum doctorum conspectui & usibus aliquando subducerent, in unum istas fasciculum Editor commodi publici studiosus colligere, quin & nonnullas, quæ lucem hactenus nondum aspexere, modo e forulis beati Autoris protractas, modo ab Amicis, quibuscum istas ille communicaverat, transmissas adjungere dignatus est. Sicut autem præcipuarum ex editis contenta dudum Eruditi factis perspexerunt, aliquarum etiam uberior delineatio Actis hæc nostris jam olim inserta fuit: ita vel solos earundem titulos, una cum ordine, quem Editori scribere placuit, hac vice indicasse suffecerit. De *morbis & eorum remediis* prima, non tam Medicorum juscula, quam Juratorum jura morbis præscribens, agit, quam Jurium tunc & Philosophiæ studiosus Morhofius sub D. Henrici Rahnii præsidio A. 1658 Rostochii proposuit. Secunda de *Jure silentii*, pro summis in utroque Jure privilegiis & honoribus A. 1661 Franeckeræ ab ipso fuit ventilata. Tertiam de *Enthusiasmo seu furore Poetico* Dissertationem, lectionibus Autor publicis, in Claudiani de Raptu Proserpinæ libros Rostochii A. 1661 inchoatis, præmisit. Quarta & quinta *Divinitatem Principum*

Q O

CON-

considerant, seu cultum Principum divinum & idololatricum ab Ethnicis iis tributum, una cum eorundem divinis titulis, ac Theologiam adeo Gentium politicam percensent. Sexto loco comparet *prospbonema*, quo summos in Theologia honores celeberrimo Kortholto A. 1663 gratulatus est. Septima Dissertatio in fronte gerit titulum, *Princeps Medicus*, mirabilisque illius curationis strumarum & aliorum morborum a Regibus Galliae & Angliae institutae historiam, ac quicquid amplius rei vel politicae vel physicae eo spectat, deducit. Sequitur hinc octava *Descriptio Actorum promotionis in omnibus Facultatibus Academiae Christian-Albertinae, quae Kilonii est*, Principalibus auspiciis & sumtibus d. 22 Januarii A. 1666 institutae. Mox, quae nona est, *de Sole igneo* Dissertatio Kilonii A. 1672 habita, & quaedam de natura Solis, quantum illa per sensus detecta est, disputans exhibetur, eidemque decima affociatur *de metallorum transmutatione*, quam ad Amplissimum Virum, Joëlem Langelottum, Serenissimi Principis Cimbrii Archiatrum, perscripsit. Undecima *de paradoxis sensuum* agit. Duodecima est celeberrimus ille *Stenror ὑαλοκλάσης*, cujus summam ad Acta nostra A. 1683 p. 194 seq. retulimus. Decima tertia *Eloquentiam in tacendo* commendat, illam nempe oratoris prudentiam, qua id solum, quod in oratione *ἐνεργητικόν* est, exprimit, caetera vero, quae vel circa inventionem, vel circa elocutionem *περὶ ὄρα* sunt aut superflua, ab argumento, personis, loco, tempore, re aliena, aut quovis modo inepta, omittit aut indicta esse cupit. Decimum quartum locum occupat *de Patavinitate Liviana* liber, a nobis itidem in Actis nostris A. 1684, p. 570 seqq. delineatus. Et quas hactenus quidem commemoravimus, dissertationes Eruditorum manibus singulae jam diu tritae fuerunt: nunc vero Appendix earum, quae primum haec publicantur, sequitur. Inter eas una est *Quinta essentia, catholico morborum remedio*, quam Viro eruditissimo Detlevo Crusio, Hamburgi privatam agenti vitam, amico suo intimo, Morhofius tradidit, inque ea ostendit, quod, cum in spiritibus nostris omne morborum genus consistat, & ab eorum prava dispositione, debilitate, agitatione inordinata, corporis infirmitas & ipsum naturae senium dependeat, nonnisi spiritualia quoque adversus morbos remedia adhibenda sint, seu Quintae, ut a Philosophis dicantur, Essentiae: quandoquidem illud demum, quod purum est & aethereum in specie aliqua, aptum natum sit operari in spiritibus eorumque affectiones; im-

pediat

pediat véro operationes illas crassa materiae saburra, efficiatque, ut natura debilis in extrahendo puro illo sibi que applicando occupata succumbat, quo sublevare labore eam artifex potuisset & debuisset. Excipit hanc epistola, qua Juvenem quendam in Academia viventem hortatur, ut *disputationem de Latinitate in Digestis*, de qua ipsi lis erat cum Professoribus, *abrumpat*. Denique accedit dissertationis *de meritis Germanorum in Rempublicam literariam* exiguum fragmentum, operisque multo majora, si per auditorum defectum licuisset, incrementa sumturi exordium, inter schedas Studiosi cujusdam, qui ex dictantis ore publice exceperat, repertum; quod vel eum in finem addere visum fuit, ut Eruditi inter Germanos opus hoc longe utilissimum totique genti Teutonicæ maxime gloriosum, ad umbilicum haud perductum fuisse, eo magis doleant. Omnibus vero his & singulis superpondii velut in locum datur *Vita Morhofii*, dudum impatienter, quodammodo desiderata, cujus partem ipse Autor consignavit, reliqua vero addidit Vir quidam doctus, qui Bibliothecæ ejus forulos ac schedas fere omnes diligenter excussit. Et ex hac nonnulla nobis adhuc delibanda sunt. Natus nempe fuit Morhofius Wismaria A. 1639 d. 6 Februarii, patremque habuit Joachimum, Judicii apud Wismarientes florentis Secretarium, virum doctum & probum, matrem vero Agnetam Hintziam. Pietatis æque ac Latinitatis fundamenta prima a Patre ejus jacta sunt, quibus posthac in schola patria, ac deinceps etiam in Lubecensi, non citra fructum majores profectus Noster inædificavit. Anno ætatis decimo septimo ad illustre pædagogium, quod est Sedini, se contulit, Johannis maxime Micælii & Henrici Schævii fidem ac dexteritatem inibi expertus. Sub Joachimo autem Fabricio Ebræam linguam addidit, & sub Johanne Sithmano Juris studium, cujus initium sub Patre sumserat, continuavit; latius mox grassatus, eum anno ætatis decimo nono in Academiam Rostochiensem concessisset. Ita tum immersum se fuisse Juris studio fateatur, ut, nisi eum occasiones nonnullæ abduxissent, parum curæ in elegantiora impensurus fuisset. Triennium circiter Rostochii commoratus cum fuisset, diem suum Vir clarissimus, Andreas Tscherningius, Poetices Professor, obiit. Scripserat tunc Morhofius epicedion jocularè in ciconiam, cum convivium in ædibus Decani Bodoekii celebrarent novi Magistri, a quopiam interfectam. Illud non-

nullis ita placuit, ut autor ejus tacitis multorum votis ad locum vacan-
tem designaretur; quinimo is amicorum impulsu & suo quoque du-
ctus ingenio permoveri se passus est, ut spartam ambiret, quæ a Sere-
nissimo Principe Gústroviensi promte ei data fuit. Honores interim
a Collegio Philosophorum petiit, eosdemque a Brabeuta, Augusto
Varenio, Hebræarum literarum tunc Professore, impetravit anno
1660, quo ipso & Professoriæ spartæ admotus fuit. Quandoquidem
vero unum itineri annum indulgendum exceperat, iter Batavo-Angli-
cum ingressus est, & in Angliâ imprimis inaugurationis Regiæ solen-
nia vidit, pompamque omnem carminè encomiastico celebravit. Ex
Angliâ rediens, in Academiâ Franekerana honores in Jure Doctora-
les est adeptus, indeque A. 1661 Rostochium rediit, spartam Professo-
riam aggressurus; qua tamen nonnisi usque ad annum 1665 functus
est, quippe quo in novam Academiam Kiloniensem Serenissimus Hol-
satiæ Princeps, Christianus Albertus, eum evocavit, Professionemque
Eloquentiæ ac Poeseos ipsi clementissime demandavit. Anno 1670
circa dies caniculares, Serenissimi Principis, Academiæ Nutritii, venia
iter Batavo-Anglicum alterum instituit, & familiaritatem cum Viris
doctissimis contraxit, e quibus Marquardum imprimis Gudium im-
pense celebrat. In reditu ex Angliâ præsentissimo naufragii pericu-
lo prope Brielam ereptus, salvus tum incolumisque cum rebus suis in
Belgium pervenit. Ast invaluerat tamen de ejus interitu per Holsa-
tiam fama, qua commoti amici funeralibus carminibus mortuum fal-
so creditum profecuti sunt. Amstelodami quoque certissimæ mor-
tis periculo liberatus fuit. Cum enim in officina libraria Elzeviriana
staret perlustrandis libris intentus, magna librorum & chartarum mo-
les, quæ trochleis in suprema tabulata attrahebatur, in aream cecidit,
adeo ut tergum ipsi librorum illa mole concuteretur, quæ si vertici in-
cidisset, actum utique de vita fuisset. Perfecto autem ita in Bel-
gium atque Angliam altero itinere, vitæ sociam opportune & fe-
liciter invenit in Margaretha, Casparis de Deginck, Senatoris tum &
postea Consulis Reipublicæ Lubecensis, filia, A. 1671 ipsi solenniter
juncta, e qua filios suscepit quatuor, quorum duo in pueritia mortali-
tatem expleverunt, duo vero studiis & vestigiis paternis inhaerent. Ne-
que vero conjuge ita auctus Morhofius in literis quicquam remisit,
sed tum legendo ac meditando, tum docendo & scribendo non minus
fuit

fuit occupatus. Et lectionum quidem ab eo in Academia Kiloniensi privatim publiceque habitatum non minus, ac scriptorum ab ipso in lucem editorum, catalogum Vir doctissimus, qui vitam hanc composuit, annectit, qui & rationem omnem, quam in Polyhistore suo Autor tenere constituerit, exponit, ac de Morhofii scriptis quoque affectis commentatur. Sed ut ad vitam ab eo bene laudabilitetque transactam redeamus, post primam, quam diximus, Professionem novam ille Historiarum A. 1673 nactus est. Bibliothecæ Academicæ post Samuelem Rachelium præfuit ab anno circiter 1680, eandemque multis bonis libris auxit. Ad vitæ exitum quod attinet, non mors solum conjugis suavissimæ A. 1687 ejus animum graviter afflixit, sed pertinax quoque literarum studium inde a prima juventute frequentatum usque adeo corpus A. 1690 fregerat, ut ille ipse annus ei fatalis fore videretur. Erat tamen sanitatis pristinæ spes in Pyrmontanis acidulis, ad quas sequenti anno profectus est, sed eo cum effectu, ut multo, quam ante, infirmior hinc redierit, Lubecamque properans, in domo focrus suæ d. 30 Julii A. 1691 obierit, ex doctissimorum Virorum morbo, cachexia puta totius corporis, ætatis anni quinquagesimi tertii mense sexto exeunte. Sicut autem vivus in magna apud omnes existimatione fuit Morhofius, ita moriens quoque ingens sui desiderium post se reliquit. Utrumque inter alia ex istis elogiis, quibus eum vivum cumularunt, & ex epicediis, quibus mortuum ornavit Eruditissimi quique, & quorum magnus numerus huic ejus Vitæ subjunctus cernitur, invictè colligas.

ISTORIA DELLE GUERRE DEL REGNO DEL
BRASILE &c.

h. e.

HISTORIA BELLORUM IN REGNO BRASILIÆ INTER RE-
gem Portugallia & Rempublicam Hollandicam gestorum, Au-
thore JOH. JOSEPHO A S. TERESIA, Carmelita
Discalceato.

Romæ ex typographia heredum Corbelletti, 1698, in fol. Constat 5
Alph. & 9 plagulis, nec non, præter figuras alias, tabulis Geo-
graphiis & Topographicis elegantissimis: 23.

003

Admo-

ADmodum Reverendus atque Clarissimus Autor, qui scribendis alias rebus Theologicis vacavit, cum otio abundaret, ut ipse profiteretur, ad hanc Historiam componendam accessit. Equidem jam ante ipsum in hoc argumento versatus fuerat doctissimus *Caspar Barlaus*; sed is tamen non nisi partem Historiæ exhibuit, res scilicet per octennium in Brasilia sub Mauritii Comitis Nassoviæ præfectura gestas; ast Autor plenius eandem sistit, omnia Lusitanorum fata in illo Regno, præsertim quoad Batavos, prolixè persecutus. In præfatione asserit, nihil se in medium protulisse, nisi quod diligenter contulerit cum relationibus eorum, qui gestis interfuerint, aut exactissime saltem ex fide dignis monumentis res gestas descriperint. Tabulas quoque Geographicas totius Regni Brasiliæ exhibet, ad illarum formam concinnatas, quæ in Bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Petri Ottoboni reperiuntur. Ipsum de cætero librum in duas partes divisit; quarum utraque septem libris absolvitur. Et in primo quidem libro partis prioris, ut lectorem eo melius in notitiam propositæ historiæ introducat, occasionem describit, qua detecta fuerit olim Brasilia. Misisse videlicet anno 1500 Regem Portugalliæ Emanuele, cognomine Felicem, ad explorandas Indiæ provincias, classem ductu Archithalassi Petri Alyares Cabral, qui tempestate jactatus pervenerit ad regionem incognitam, quam, quod incideret tertius Maji dies, inventioni sanctæ Crucis dicatus, terram S. Crucis dixerit, postea Brasiliam appellatam a ligno, quo abundat, pannis tingendis aptissimo. Interjecto tempore missum a Rege Americum Vesputium, celebrem Cosmographicum, a quo totus ille terrarum tractus Americæ nomen accepit. Profectum postea eo jussu regio Gonzalum, qui varios portus novos detexerit. Mortuo interim Rege Emanuele, cui summa tribuuntur elogia, ejus successorem Johannem III novam classem, ductu Christophori Giaques in Brasiliam misisse; quem Petrus de Soufa, & Martinus Alphonfus de Soufa, fuerint secuti. Subjungit deinde Autor Brasiliæ prolixam descriptionem Geographicam, & miram ejus fertilitatem deprædicat. Barbariem etiam veterum incolarum perstringit; inque eorum linguis, quæ supra centum sint, id dignum notatu cum Barlæo advertit, quod in omnibus desint literæ F, L, R, non sine omine, quod sine *Fide, Lege & Rege* vixerint. Descendit porro ad Sebastiani, qui post Johannis III mortem regno Portugalliæ præfuit,

fuit, adversam in Africa fortunam recensendam; cujus successore Henrico Cardinali defuncto, quæ fuerint variorum Principum prætensionones in Regnum Lusitanicum, memorat, nullamque justiore, quam Ducum Bragantiæ, fuisse ostendit. Expugnatum tamen Regnum a Rege Catholico Philippo II, opera Ducis Albani, inque victoriæ præmium, præter Lusitaniam, Brasiliam quoque cessisse. Post obitum Philippi II, ab alienato multum ab Hispanis Lusitanorum animos, ob exigua valde suæ in ipsos propensionis signa, quæ ediderit successor ejus Philippus III; neque mitius fuisse sub ejus filio Philippo IV imperium, utique postquam is rerum summam commisisset Comiti Olivariensi, vi atque impetu pleraque agere assuetus. Interim postquam bellum inter Hispanos Batavosque, finitibus induciis, recruduisset, Batavos a Principe Auriaco excitatos, occasionem Brasiliam invadendi, stabilitate Societate Occidentali cepisse, ejusque metropolin Bahiam expugnasse. Recuperatam tamen eandem sequenti anno ab Hispanis, duplici classe, Lusitanica nempe ac Hispana, missa, cum serum nimis fuisset auxilium, quod ad eam obsidione liberandam Batavi miserant. Classem postmodum Regiam domum redeuntem, cum effugere Anglorum ipsi imminentium conspectum vellet, vi tempestatis fuisse disjectam, atque ita misere afflictam, ut paucissimæ naves salvæ ad portum venerint. Tentasse interim classem Hollandicam ingressum in varios Brasiliæ portus, sed irritum successu; eoque rediisse eam, amisso præfecto, in Hollandiam. Hinc perculosos Batavos abnuisse novis sumptibus denuo lacessere fortunam, quam semel adeo sibi in illa parte terrarum adversam experti erant; animos tamen ipsis a Principe Arafionensi additos, persuasumque variis rationibus, ut existimarent, propter solum hunc fortunæ ictum a proposito desistendum haud esse. Itaque ex eo ipsos tempore denuo variis modis afflixisse Lusitanos, recollectisque viribus, maxime capta aurifera classe ex India in Hispaniam tendente, instaurasse Societatem Occidentalem, novamque classem ad subjugandam provinciam Petnambucensem misisse; neque tamen tam ipsorum viribus, quam per nimiam Hispanorum in illa defendenda negligentiam, factum, ut brevi tempore munitissimas urbes *Olimdam* atque *Reciffam* sub potestatem redegerint, variaque sibi castella extruxerint. His tam prosperis initiis adhuc magis animatos ipsos, infulam Tamaricam invasisse. Dimicatum postea mari ab

A. 1626.

A. 1627.

A. 1630.

utra-

A. 1634. utraque parte acerrime, varioque successu multa utrinque tentata. Neque ita multo post novas ex Belgio advenisse copias; Lusitanis auxilio & sumptibus destitutis. Obsedisse itaque Batavos Paraybam, neque inde abstractos a Lusitanis esse, vano ab his impetu in urbem Reciffam facto; neque sic tamen Hispaniam profundo veluti sopore oppressam evigilasse. Itaque Batavos brevi, præter munita quædam castella alia, Paraybam expugnasse, ut & Nazaretû, quamvis, qui in hujus præsidio erant constituti milites, miræ in eo defendendo constantiæ & fortitudinis exemplum edidissent. In sequenti libro refert Autor, novum eum Gallis bello Hispaniam involutam, consiliis Comitis Olivariensis. Conquestum quidem apud eum Regem de portura tot in Brasilia locorum; sed callidissima ratione mitigatum rursus, omni culpa in Albuquerqueium translata. Huic proinde abrogatum imperium, delatumque Friderico de Toledo; qui tamen rerum gerendarum prudentissimus Dux, quod videret minus suppeditari, quæ ad tam grave bellum necessaria erant, id recusaverit, eam ob causam carceri inclusus ac in eo vita defunctus. Oblatum postea idem munus Marchionide Velada, id declinare non auso; præmissum tamen, qui vicibus ejus fungeretur, Borgiam, paulo post in prælio contra Batavos extinctum, eique successorem datum Comitem de Bagnuolo. Batavos interim novas copias duce Mauritio Comite Nassoviensi in Brasiliam misisse, qui summo animi robore & alacritate congressus acie cum Bagnuolo, victoriam ad ultimum reportaverit, postquam Bagnuolus cum æterna nominis sui labe fugam turpiter cepisset. Arcem Portus Calvi deinde a Belgis expugnatam, & quibuslibet liberam potestatem in Brasiliam navigandi, Mauritio suadente, a Fœderatis Provinciis factam. Latius hunc postmodum circumtulisse victoriam arma, ejusque clementia invitatos Siazæ populos sponte se dedidisse, atque adversus Lusitanos obtulisse auxilia: Minam, validissimam in Africæ littoribus arcem, occupatam: Bahiam obsidione cinctam, sed paulo post desertam, indignante Mauritio, qui postea urbem ædificavit a suo nomine Mauritiopolin dictam. In sequentibus usque ad finem partis primæ, Autor varias Comitis Olivariensis in Lusitanos machinationes recenset, quibus insidiatus eorum libertati & privilegiis fuerit; eoque rigore exasperatos Portugallos, consilium de executione penitus jugo Hispanorum cepisse. Hoc quomodo processerit, in

in lib. I. partis secundæ ostendit. Consensisse videlicet Ducem Bragantiz Johannem, ab uxore sua exstimulatum, in sui electionem: constitutum proposito exequendo diem primum mensis Decembris, ejusque horam decimam sextam: hac audita Proceres Regni congregatos in arcem Olisipponensem irrupisse, pulsusque excubiatoribus, & diffracta janua conclavis, in quo morabatur Secretarius Status Vasconzelus, hunc in arca, in quam se abdiderat, primum ictu globulorum occisum, deinde de proxima fenestra præcipitatum, miserrimeque a plebe dilaceratum fuisse: hoc facto, fausta omnium acclamatione Regem Lusitaniz pronunciatum Johannem IV Ducem Bragantiz. Ab hoc Legatos ad præcipuas Europæ Aulas missos, ut legitimum ipsius in regnum jus demonstrarent: accessisse ad partes Regem Galliz: abnuisse Batavos restituere regiones vi Lusitanis in America creptas; induciisque ea conditione callide initis, ut annum ad eas in America publicandas spatium relinqueretur, interim latius in Brasilia grassatos, ingensque damnum intulisse Lusitanis: expugnatas urbes Seregippam & Sancti Ludovici: occupatam etiam, facta in Æthiopiam expeditione, a Comite Mauritio Loandam Regni Angolæ caput, & Insulam Sancti Thomæ. Coeptum inde Hispanos inter & Portugallos bellum; missumque denuo Legatum a Rege Portugalliz ad Batavos, sed irritè successu, acriter quippe bellum profecutos in America contra Lusitanos, qui feliciter interim adversus Regem Hispaniz in Castilia & Gallicia pugnarint. Accidisse postea, ut Batavi, cum Principis Auriaci potentiam suspectam haberent eamque sensum enervatam cuperent, consilium ceperint de Mauritio ejus cognato ex Brasilia revocando; neque id difficile fuisse, accisis ipsi stipendiis militaribus, cum eadem auctum iri, ob virtutem suam & res feliciter gestas, sperare posset. Ubi Autor a Barlzo dissentit, qui Foederatos Ordines invitos vacationem a Brasiliensi Præfectura, aliquoties a Comite postulatam, ipsi dedisse memorat, neque aliam ob causam in dimissionem consensisse, quam ne sisterent vota ad majora enitentis animi. Exponit deinceps Autor crudelitatem, quam adhibuerint in Brasilia Batavi; unde incolæ Maraguanæ provinciz, excitato tumultu, ipsos armis adorti, prospero quoque successu usi, tota insula eos pepulerint, Lusitani etiam provinciam Siarensensem recuperarint. Exponit in sequentibus Autor seditionem novamque turbas in Brasilia contra Batavos ortas, duce Vieira, qui fru-

1641.

1642.

1643. &
1644.

1645.

fra implorato Lusitaniae Regis auxilio, suo nomine bellum indixerit Hollandis, ingenio, fortitudine, denique fortuna adjutus, ut qui victor e gravi praelio, cum Henrico Hussio commisso, magna cum gloria discesserit. Eo successu animatum Gubernatorem Bahiae, auxisse rebellium partes, duce Vidalio cum suppetiis misso. Et tentata quidem nonnulla feliciter, ac expugnata castella quaedam; Paraybam vero frustra obsessam, & irrito conatu impetum in insulam Tamaracam factum. Neque enim Regem Lusitaniae auxilia a Vieira efflagitata, misisse, ne irritati Batavi pacem in Europa abrumperent; quin decrevisse potius, provinciam Pernambucensem ipsis relinquere, ut in Europa non adversantes haberet. Misisse igitur ipsam mandata in Americam, quibus injunctum fuerit Vieirae, ut continuo arma deponeret, atque a Batavis persequendis desisteret: sed non passum hunc fisci medium victoriarum suarum cursum, jussa noluisse exequi, instauratoque bello insulam Tamaracam denuo adortum esse, ferroque & flammis devastasse. Laudatur hic ejusdem Vieirae prudentia, quam ostenderit parcendo, tempore ita ferente, perfidis nonnullis, qui in ipseus vitam conspiraverant, contentus privata oratione ipsis exprobrasse perfidiam. Sed & temeritatem ejusdem reprehendit Autor, ut ut non infelicem, qua usus fuerit in Batavos, cum in eos, quasi oblitus sui, neglectis tormentorum continuis ictibus, magno furore cum suis militibus incurrisset. Commemorat deinde idem, Regem Portugalliae omnem movisse lapidem, ut Monasteriensi pacem, quae tum agitabatur, ipse quoque comprehenderetur; sed obstitisse Philippum Hispaniae Regem, qui tandem post octoginta annorum bellum, pacem sanxerit cum Foederato Belgio, idque pro suprema & independente Republica agnovit. Decrevisse inter haec Foederatos Ordines contra Lusitanos in Brasilia bellum, eoque sine ingentem classem comparasse; quae tamen quo minus vela faceret, impeditum a Legato Regis Portugalliae. Obsessam postea a Batavis, Sigismundo duce, urbem Bahiam, etsi irrito ad extremum conatu. Regem Lusitaniae, audito periculo urbis, misisse classem, quae suppetias ei ferret, duce Comite de Villapoca; dissimulasse tamen eundem, quantum potuerit, sua consilia, ut quam diu liceret, saltem in Europa illam servaret, cum Hollandis pacem. Referuntur inde breviter virtutes & fata Odoardi Principis Bragantiae: fuisse cum nempe manu strenuum, heroicam

1646.

A. 1647.

indo.

indolis & invictæ virtutis juvenem Principem; meruisse diu stipendiâ in bello Cæsareo contra Gustavum Adolphum Sueciæ Regem; sed, occupato ab ipsius fratre Johanne IV Portugalliæ Regno, carceri jussu Cæsaris mancipatum, in quo, octennio exacto, fuerit mortuus, in medio ætatis suæ flore. Ab hac digressionem redit ad propositum Autor; & res vario eventu in Brasilia gestas enarrat. Memorât porro, missum a Rege Lusitanæ Salvatorem Corream de Saa in Regnum Angolæ, ad stabilienda commercia jam longo tempore intermissa: exposuisse hunc copias suas ad urbem Loandam, miraque felicitate ex toto illo regno pepulisse Hollandos. Inde factum, ut, ne in Europa ipsorum indignatio in bellum erumperet, denuo consilium de relinquenda eis provincia Pernambucensi Rex ceperit; sed impeditum ejus effectum a Legato De Sousa Hagæ Comitum commorante, maxima cum utilitate Regis. Et hujus Lusitani Legati mira prudentia & subactum ingenium summis laudibus ab Autore extollitur; qui & solus inter Legatos ausus sit cum omni familia sua adesse coronationi Principis Walliæ, quæ Hagæ Comitum facta, post nuncium de cæde patris ipsius Caroli I Magnæ Britanniæ Regis acceptum. Memorât deinde idem in Portugallia quoque, ad imitationem Hollandicæ, Societatem quandam generalem, Regni Brasiliensis recuperandi causa institutam, conductamque ab ea classem in Americam navigasse. In libro postremo refert, denegasse Regem iterato licet flagitatum a rebellibus in Brasilia auxilium, ut ne ullis indiciis hostilem aliquem in Hollandos animum proderet. Inde diu deliberatum a Fœderatis Ordinibus, utrum bellum ei denuntiandum esset, nec ne; in diversas partes provinciis, Hollandia & Zelandia præcipue, abeuntibus; vicisse tamen illius sententiam, quietem, quantum fieri posset, conservari debere suadentem. Constatum vero postea bellum inter Belgas & Anglos, solite idem fovente Rege Portugalliæ. Neglectam itaque a Belgis Brasiliam; unde post diuturnam, eamque acerrimam obsidionem, Mauritiopolis tandem a Vieira fuerit expugnata, pluresque regiones & loca alia subinde occupata; donec paulatim tota Brasilia sub potestatem felicissimi Regis Lusitanæ Johannis IV redierit. Mortuum hunc non ita multo post, relicto successore Alphonso, cui postea abrogato imperio, utpote ad id gerendum haud quaquam idoneo, solum omnium votis & applausu Petrus ejusdem frater conscenderit,

1648.

1649.

1650.

1651.

1652.

1653.

1654.

regnumque, inita cum Rege Catholico pace, hodiernum magna cum gloria gubernet.

VITA D. MARTINI LUTHERI, ET SUCCESSUUM EVANGELICA Reformationis Jubilæorumque Evangelicorum Historia, Nummis CXLV atque Iconibus aliquot rarissimis illustrata, studio M. CHRISTIANI JUNCKER.

Francof. & Lipsiæ, apud Georg. Andr. Endterum, 1699. in 8.
Alph. I. plag. II. cum tab. æn. 51.

Quicquid demum aliqui de studio rei nummarie sentiant, certum est tamen, etiam pridem ostensum ab excellentibus Viris, insignem ejus usum in omni sacra profanaque doctrina esse. Recentius admodum & singulari exemplo hanc rei nummarie, in historia etiam ecclesiastica, utilitatem demonstrare conatus est hujus de Vita Lutheri Commentarii Auctor Clarissimus, Gymnasii Saxo-Hennebergici, quod Schleusingæ est, Con-Rector, in quo quippe non illustravit modo præcipua rerum a Luthero gestarum capita, sed & historiam Reformationis Evangelicæ Jubilæorumque, quæ vocant, omnem, ad nostra usque tempora, monumentis Nummorum quamplurimis, non sine ingenti, quod facile patet, sollicitudine conquistis, convenientique ordine ita dispositis, ut nihil sit, quod turbare aut offendere Lectorem possit; cui arbitramur non injucundum fore, siquidem contueri velit aurum hoc argentumque, honoribus æternis Martini Lutheri dicatum, superiori ac nostro hoc seculo. Neque vero vulgo nota sectatus est ubivis Auctor, sed quæcunque ex variis passim cimeliotheis investigare potuit, collegit studio peculiari, curiosoque annotavit, quæ ad paucorum notitiam solent alias pervenire. Nos igitur præcipua quædam ex his seligemus, dum omnia non licet, ne voluptatem ex ipsa lectione libri plenius fortassis hauriendam occupemus.

In *Prefatione* tum occasio scripti, tum & illi recensentur, qui de vita Lutheri sunt commentati, ac refutantur nugæ Galli cujusdam anonymi, qui in libello, *Nouveaux Dialogues des Morts*, multa ineptissime de Luthero disseruerit; ac ne quis induci se patiat forte, ut credat, fictos esse ab Auctore Nummos aliquos, ideo indicantur eorum nomina,

S. 17.

na, quorum benevolentia, quicquid attulit, se debere fatetur; addito simul totius tractationis *Conspectu*, quam paragraphis centum omnino absolvit.

Quemadmodum vero Auctor annum, quo natus est Lutherus, ex Nummis illustrat, ita Parentum ejus icones ex pictura rarissima repræsentat, notatque acerbe dictum Adriani Bailleti, cui Lutherus *Patriarcha Islebiensis* audit; & differit deinceps de Johannis Hussi vaticinio ex Nummis non paucis, quos sibi gaudet obvenisse, eosque inter ex locupletissimo nummophylacio Arnstadiensi Celsissimi Comitis Schwarzburgici, *Dn. ANTONII GUNTHERI*, unum, quem *Bizot* omnium primum esse inter modernos testatur, quique exhibet iconem Hussi pileo tecti, cum perigraphe: CREDO. VNAM. ESSE. SCAN. (Sanctam) CATHO. ECCLE. JOAN. HUS. inq; pagina aversa Hussum rogo alligatum, addita circumscriptione: CENTUM REVOLU. ANIS. DEO. REDD. (Reddetis,) ROEM. (Rationem) ET. MICHI. CON. NAT. (Condemnato) 1415. De *Salvo Conductu* Lutheri Wormatiam eunti dato observat, quod ejus autographon extet Regiomonti in Wallenrodiana, unum vero *Literarum Citatariarum* perinde exemplar autographum in instructissima Amplissimi Senatus Lipsienfis Bibliotheca. Imaginem porro Lutheri spectandam dat habitu exornati monachali; tum & militari, cum reversus esset ex Pathmo sua Wittebergam; & comprobat ex Nummis pietatem Friderici III Saxonie Electoris, amoremque erga Divini verbi puritatem Lutheri ministerio restitutam, dum ipsum declaravit & symbolo suo: *Verbum Domini Manet In Aeternum*, & inscriptione quorundam Nummorum: CCNS. *Cruce Christi Nistra Salus*, lacessita postmodum a Jacobo Gretsero. Inde docet ex Maximiliani Misson Itinerario, quod petitus Wornatiz fuisse Lutherus poculo vini veneno mixti pleno credatur; & simul Confessionis Evangelicæ, in Augusta Vindelicorum Urbe traditæ Cæsari Carolq V, historiam nummo gemino explicat, quorum ille sane ubivis obvius non est, in quo conspiciuntur duæ icones, additis verbis: JOAN. PAT. ET. JOAN. FRID. F. EVANG. CONFESS. INVICTISS. 1530; in pagina altera Cæsar throno infidens, coram quo stant quatuor viri, pone quos scutum est, cum numeris 31, post thronum vero hæ litteræ OE, & hæ circumscriptio: ET. LOQUEBATUR. SERMONEM. DEI. CŪ. FIDUCIA. ACTOR. 4.

- p. 103. Hinc laudibus meritis, ipsius etiam *Pauli Besnier* Iesuitæ Galli, & *Josephi Scaligeri* testimonio confirmatis, versionem Bibliorum Lutheri Germanicam effert, simul de ejusdem editione prima disquirens, atque memoriam Philippi Melanchthonis, Erasmi Roterodami, Huldarici Zwinglii, Friderici Myconii, Martini Bucerii, & Johannis Calvini, nummis elegantissimis concelebrans; ubi etiam symbola horum aliorumque ævo Lutheri excellentium virorum recenset, & allegat unam Philippi Melanchthonis ad Ulricum Mordisium, aliamque Georgii Fabricii ad M. Petrum Glaserum epistolam nondum antehac editam, multaque præterea de singulis his Viris, quæ paucis persuademur esse nota, e. g. de insignibus Philippi Melanchthonis, de Nummo maximi moduli Erasmi Rotorodami, cui imago Dei Termini, cura vocibus, CONCEDO NULLI, & perigraphæ Græca, ΟΡΑ ΤΕΛΟΣ ΜΑΚΡΟΥ ΒΙΟΥ. MORS ULTIMA LINEA RERUM; atque in altera parte Erasmi icon est insculpta, cum hac circumscriptione, ΤΗΝ ΚΡΕΙΤΤΩ ΤΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΕΙΚΕΙ. Neque præterit etiam Auctor Misniae Marchionatus Reformationem, sed ex Nummo eam illustrat duplici, & injicit dehinc mentionem testamenti Lutheri, cujus autographon nunc adservari apud Summe Reverendum Dn. D. *Samuelem Benedictum Carpovium*, Aulæ Electoralis Saxonicæ Supremum Concionatorem & Consiliarium Ecclesiasticum, affirmat, ex eo *παράγραφα* quorundam emendans, qui exaratum illud fuisse dixerant die *Euphemis*, id est XVI Septembris, cum tamen in illo legitur die *Epiphania*,
- p. 173. Et postquam denique mortem quoque Lutheri ex nummis descripsisset, jam pergit de *symbolo* ejus, quod cor erat rosæ impositum ac cruce exornatum, prolixè differere, deque ejus porro moribus studisque peculiaribus, quæ inter est, quod tornatoriæ, musices & poetiçæ artis fuerit peritus, & cantionibus sacris ipse fistula usus applicuerit modulos. Tum refellit adversariogum de poculo Lutheri catechætico commenta, & matrimonium cum *Catharina de Bobra*, cujus iconem exhibet, vindicat, Epithalamium unâ inserens aculeorum plenissimum, quo Emserus Lutheri nuptias erat prosequutus. Hinc sobolem ejus enumerat, exq; nummis & pictura *Paulum*, Augusti Electoris Sax. Archiatrum, & *Magdalenam*, repræsentat; postea, quicquid monumentorum de Luthero reliquum adhuc passim est, & in veneratione non super-

perstitiosa, curiose commemorans; quæ inter sunt cumprimis varæ
 ejus effigies, domus, cellula, cubiculum, monumentum sepulchrale, an-
 nulus, poculum, vitrum, quod Justo Jonæ donavit, cum libris, aliisque
 scriptis in Bibliotheca manuali Serenissimi Brunsvic. & Lunæb. Ducis
 DN. RUDOLPHI AUGUSTI, (cujus Serenitati etiam Auctor hoc su-
 um opusculum humillime dedicavit) adservatis, Bibliorumque MSS.
 fragmentis, salvo conductu, epistolis MSS. aliisque.

Quibus adeo ad Vitam Lutheri proprie pertinentibus exposi-
 tis, ut sibi ad Historiam Jubilæorum Evangelicorum commodam ster-
 neret viam, nunc ea persequitur Auctor, ducentibus ipsum Nummis,
 quæ in bello, quod Joh. Fridericus & Mauritius Saxonæ Electores ad-
 versus Carolum V gessere, acta sunt; ex quibus videlicet Pax Passavi-
 ensis profuxit, & quædam adhuc alia Protestantium res concernentia.
 Hos inter nummos eminent non argenteus modo, sed & aureus, in
 quo extant Angeli duo sertum rutaceum tenentes, cum hac epigraphæ:
 NON. VIDI. IUSTUM. DERELICTUM. NEC. SEMEN. EIUS. QUERERE.
 PANEM; in priori vero pagina insignia Ducum Saxonæ cum his in
 margine verbis; D. G. JOH. FRIDERICUS. SECUNDUS. DUX. SAXONÆ.
 LANDGRAVIUS. THURINGIÆ. Et. MARCHIO. MISNIÆ; quo testari voluit
 pius quidem at infelix Princeps, qua spe in calamitate durissima eri-
 gatur. Cumque mox prodiiisset aliquorum astutia libet *Interim* di-
 ctus circa hæc tempora, de hoc etiam ex Nummis, quorum pars ab
Amsdorfio fuit cudi in adversarios iussa, instituitur narratio: indeque
 de *Formula Concordiæ* ab Augusto Electore Sax. constituta, ac de *Nico-
 lao Crellio*, turbarum ingentium face, deque *Godofredo Rabo*, conver-
 so ad puriorem doctrinam Sacerdote Pontificio, ex Nummis traditur.
 Atque ita fit progressus ad *Jubileum Evangelicæ Reformationis primum*,
 quod pro dignitate velut precibus universa Ecclesia, ita speciatim
 Nummis celebrari, curarunt, cum Electore Saxonæ Joh. Georgio I,
 Dux Pomeraniæ Philippus II, atque inter urbes Germaniæ liberæ No-
 rimberga præsertim, Francofurtum, Spira, Argentoratum, Worma-
 tia, Ulma; & inter privatos egregius sui temporis artifex C. Mahler.
 Quorum omnium Nummi longa & scita serie dantur spectandi, expli-
 canturque. Jungitur autem his unus, quem *Adam Cuzome* Soc. Jesu
 invenit fortassis ipse, certe commentario integro exposuit, non sane
 quidem ut honoraret Reformationis memoriam, sed ut animo suo in-
 dul-

p. 214. 218.
 445.
 p. 217.
 p. 220.
 p. 224.

 p. 230.

 p. 254.
 T. XV. p. 236
 T. XIV. no.
 45. 6.
 p. 243. 234.

 p. 245. 252.
 248.
 p. 266,
 275.
 277.

 284.

 320.

dulgeret. Ejus autem hæc facies est. Una parte Sol apparet, quem circa legitur: CONSTANS ECCLESIAE ANTIQUITAS. MILLE ET SEXCENTIS MICAT INVARIABILIS ANNIS. c15 I5 c XVII: altera ostendit Lunam, cum hac perigraphæ: INCONSTANS HÆRESEON NOVITAS. MILLE ET SEXCENTAS FACIES CENTUM INDUIT ANNIS.

325. Hos excipiunt multi in *Jubilæo Augustanae Confessionis* cusi
 345. Nummi, et si in tempora illud inciderat admodum tristia, bello quippe petitis Protestantibus; cujus tamen finis extitit tandem anno 1648 & 1650, Pace Westphalica & Transactione Norimbergensi, quod ipsi etiam Nummi testantur; quarum utraque Religioni Evangelicæ data quies fuit, utinam nunquam posthinc turbanda. Horum Numismatum occasione observat Auctor, quod urbs Norimberga, inde usque a belli tricennalis initiis, vota pro pace chronostichis inclusa aureis suis impresserit; quodque deinceps & Joh. Georgius I Elector Sax. (cujus felicitatem eventus plane singulares designarunt) & Wilhelmus Dux Saxo-Vinariensis, *Transactionis Passaviensis*, sed *Formule Concordiæ Jubilæum* Augustus Dux Saxonix, Administrator Archiepiscopus Magdeburgici, Nummis egregiis celebrarint; quod in Suecia quoque a gloriosissimæ recordationis Rege Carolo XI anno 1693 factum esse, cum is coleret per provincias suas *Seculum Reformatæ Sueciæ*, ex Nummo probat.

p. 401.

In *Accessionibus*, quas Commentationi suæ junxit Auctor, plures non modo Nummos Supplementi vicem sustinentes exhibet, indicatis quibus illi inferri debeant locis, sed & ex Bibliotheca Ducali Gothana non pauca collegit infervientia scopo suo, & cognitu plane digna; atque simul varia adjecit, quæ lucem adferunt ante dictis, quæque legi malunt & inspicere, cum fructu eorum, qui his elegantiorum litterarum deliciis capiuntur, quam a nobis prolixè hoc loco referri.

*ANECDOTA, QUÆ EX AMBROSIANÆ BIBLIOTHECÆ
 codicibus nunc primum eruit, Notis ac Disquisitionibus auget LU-
 DOVICUS ANTONIUS MURATORIUS.*

Tomus secundus.

Medio-

Mediolani, apud Josephum Pandulfum Malatestam, 1698. 4.

Alphab. 2.

A Pud quos primo *ἀνεκδότων* Tomo superiori anno 1697 edito, & a nobis in Actis sequentis anni sub initium Februarii recensito, gratiam haud mediocrem inii Doctissimus Muratorius: apud eos laude sua neque nunc fraudatum sese deprehendet, ubi alterum superaddidit, monumentis utilissimis, & quæ prioribus palmam reddere dubiam propemodum existimaveris, refertum. Agmen ducit *Fides Bachiaris* (cujus & patriam, & vitæ tempus, & dignitatem munerum ignorare se haud diffitetur Noster, quamvis istam minime habeat pro Britannia, ut quidam velint, & hoc ad seculi quarti finem sequentisve initium fortasse referendum judicet, quod vero hanc concernit, Monachorum instituta sequutum fuisse conjiciat, maximopere interim subdubitans, an ex eo, quod Pontificem Romanum vocarit Fratrem Beatissimum, Episcopali eum infula ornatum fuisse, liceat colligere,) seu apologia, consilium, quo peregrinatione instituta patriæ se suæ eripuit Bacharius, ut doctior ex in sacræque religioni addictior evaderet, adversus obtrektorum calumnias coram Pontifice Romano defendens, & præclarissimam de fide confessionem suppeditans. Hanc ex codice minimum ante mille annos conscripto, & e Monasterio Robiensi in Ambrosianam Bibliothecam translato, se depromissee ait Muratorius, qui & Latinum hoc duarum plagularum opusculum notis cuique paginæ subjectis passim explicuit atque illustravit. Scriptum hocce Theologicum & brevius, aliud mox Historicum, & quod prolixitate sua istud multum superat, integris quippe octo atque sexaginta constans capitibus, subsequitur, *Joannis* puta *de Cermenate*, Notarii Mediolanensis seculo decimo quarto clari, *Historia de situ, origine & cultoribus Ambrosiana urbis, ac de Mediolanensium gestis sub imperio Henrici VII ab A. 1307 ad 1313*; e qua inter alia cum Mediolanensis populi, tum nobilissimæ Vice comitum familiæ primordia hauriri, quin eos etiam refelli posse Muratorius existimat, qui Henricum hunc Imperatorem ex venenata hostia obiisse perhibeant, quandoquidem illa potius eundem triduana febris in continuam degenerante extinctum memoret. Tertio loco comparent aliquot *anathematismi*, & ii quidem, ut Noster ait, *Manichæorum ferientes hæresin*, quos ille Leonis Magni

Qq

vigi.

vigilantiæ deberi verisimile arbitratur, & eos brevi pessimæ hujus propaginis historia, Patrumque & aliorum Autorum testimoniis de Manichæorum dogmatibus illustrat, notatu dignum præ cæteris videri innuens, quod ex his anathematismis discamus, istos & in hanc opinionem concessisse, ut Patrem & Filium nil aliud, quam animam & sensum esse arbitrarentur. utque pluvias, fulgura, nubes, grandines, aliæque meteora non Dei summi nutu fieri aut moveri somniarent, quæ asserta tamen nusquam alias iisdem tributa deprehendantur. Quartum inter hæc anecdota monumentum prolixissima est *Oratio*, quam *pro autoritate Romani Pontificis* Viennæ anno 1452 habuit *Æneas Sylvius*; cui peculiarem Muratorius subnectit dissertationem, qua & Autoris res gestas summatim recenset, & Maimburgium, quod Sylvius ille ante Pontificatum suum Papam Concilio Generali subiectum statuerit, contendentem, ex oratione præsentis refutare nititur, & opera *Æneæ* modo memorati nondum hæcenus edita, sed propediem tamen abs se vulganda, enumerat. Quinto vetus ex seculo nono afferitur *formula manumissionis*, sine qua nemo olim ex familia propria ad sacros ordines promoveri potuerit; quam inter alia & hunc præstare usum Noster intimat, ut refellatur sententia, quæ non vulgi modo, sed omnium pene literatorum animis hæcenus infederit, sub Christianis nempe omnium servitutum usum antiquitus defuisse. Dum sexto *Indicem* apponit *Sanctorum Martyrum, quorum corpora S. Gregorii Magni temporibus Romæ quieverint*, in annexa huic Dissertatione eundem ad ipsa Gregorii tempora referre allaborat. E quodam dehinc illius responso occasionem capit disquirendi: utrum illius ævo Sanctorum reliquiæ & ossa *Sanctuaris* nomine venire sueverint? id quod diserte negat, vocabuloque isto ea duntaxat denotari innuit, quæ vel ipsis Sanctorum pignoribus, vel eorum sepulchris & lipsanothecis admota fuerint, ac venerationis aliquam & sanctitatis speciem ex pio contactu receperint, ita, ut miraculorum vi, non secus quam ipsa Martyrum ossa, instruerentur. In isto insuper *Indice olea sancta* a Gregorio Magno ad Theodelindam missa eum dicantur, pro qualibusnam illa habenda veniant, exponit; pro talibus nimirum, quæ aut e lucernis ante SS. Martyrum tumulos suspensis desumpta fuerint, aut e sepulcrorum contactu quandam sanctitatis speciem acceperint, ita ut reliquiarum sacrarum loco haberentur. Cæterum eundem Sanctorum Catalogum, indi-

indicio suo Romam sacris corporibus Gregorii jamtum ævo ab unda se docentem, Henrico Dodwello ejusque sententiæ de paucitate Martyrum opponi, & hanc isto penitus subverti posse persuasum sibi habet, imo plures adhuc utilitates illius valde celebrat. *Duo*, quæ sequuntur, *chronica Regum Italia* brevisima sunt, quorum alterum A. 1013, alterum vero A. 1028 exaratum Noster perhibet, comitesque iis, post quandam Henrici, ut putat, Primi Imperatoris constitutionem nondum huc usque editam, versus quosdam vetustissimos addit in Bibliotheca S. Isidori, Hispalensis Episcopi, olim lectos, & ex eodem codice, e quo nuper Tomo I Paulini Poemata exhibita ab ipso fuerunt, descriptos. Notatu tamen magis dignum videtur, quod decimum est monumentum, *Expositio puta fidei*, ut audit, *Carbolica Fortunati*, seu in Symbolum, quod vulgo nuncupari suevit, Athanasianum brevis commentatio, quam Disquisitione singulari Muratorius profequitur, in qua ut Symbolum hoc Athanasio multis nominibus abjudicat, sic substitutorum ab aliis Auctorum aliorum mentionem posteaquam fecit, Fortunato forsitan huic, quem a Venantio non alienum putat, tribui idem posse suspicatur; quanquam suis conjecturis magnopere haud plaudat, sed Expositionem facilius quam Symbolum ipsum Autori huic adscribi palam profiteatur. Superfunt *duæ Orationes nuptiales*, altera a Guiniforto Barzizio in sponsalibus Philippi Borromæi circiter A. 1430, & altera in nuptiis Joannis Augustini Vice-Comitis & Ottonis Mandelli circa eundem annum recitata. Et illius quidem Autorem a Philippo Maria, Vice-Comite, Mediolanensium Duce, ad plurimas easque præclarissimas dignitates evehctum fuisse tradit, & ex ejus Orationibus & Epistolis, quæ in Ambrosiana Bibliotheca servantur, vitæ rerumque ab ipso gestarum compositam enarrationem quandam subministrat. Alterius autorem se ignorare scribit, nisi fortean is & ipse fuerit Barzizius, aut eum verba hæc in calce apposita: *Joannes Mattheus de Privolis scripsit*, designent. Cæterum duæ adhuc Muratorii nostri Dissertationes sat prolixæ, superpondii velut in locum, monumentis hæctenus commemoratis adjiciuntur. Una de *quatuor temporum jejuniis* commentatur, ansamque ei dedit quidam Bachiarrii locus, trium jejuniorum attentiorum mentionem injiciens, a quibus proinde alia prorsus Autor facit quatuor temporum jejunia, & istorum primum ante Pascha, alterum post Pentecosten, tertiumque ante Nativitatem

tatem Domini celebrari antiquissimis temporibus solitum fuisse contendit. Altera circa *coronam ferream*, qua Romanorum Imperatores in Infubribus coronari sueverint, occupatur. Ethæc Autori inde nata est, quod in Cermenatensis historia Henricum VII Mediolani diademate Italico cinctum fuisse legit. Totum ergo coronationis Imperatorum Italicæ negotium latius describit, & Mediolanensium imprimis gloriam vindicare studet, ratus, quod si Mediolani se coronandos Imperatores exhibuerint, potuisse illos ab aliis in Longobardia coronationibus abstinere, & si alibi coronam expetierint, splendori hoc datum, & onus minime necessarium susceptum ab iis fuisse. Coronam vero ipsam ullo unquam tempore ferream fuisse negat, nomenque hoc primum ei indidisse refert Chronici Angleriensis manuscripti Autorem, quem sub finem seculi a Christo nato decim tertii vixisse annotat; tandemque de corona, quam Mōdoëtiensēs in suo gazophylacio hodieque ostendant, plura monet, inque eo totus est, ut nec laminam illam ferream introrsus intexam unum esse e clavis, quibus suffixus fuit in cruce Christus, nec tantam esse coronæ ipsiusmet, quanta vulgo feratur, antiquitatem sanctitatemve, ad oculum demonstraret.

SAMUELIS STRYKII ꝑCTI TRACTATUS DE DISSENSU

Sponsalio, cum materiis quibusdam affinibus, de nullitate matrimonii & desertione malitiosa, variis Præjudiciis ac Collegiorum Responsis confirmatus.

Wittebergæ apud J. G. Meyerum & G. Zimmermann, 1699. in 4.
Constat 2 Alph. 3 plag.

Difficilis materia matrimonialis per aliquot disputationes, sub præsidio Illustris Autoris nostri habitas, antehac exposita est, quas revisas variorumque casuum resolutionibus amplificatas, una serie Vir celeberrimus exhibere hic voluit, quo plurimorum, omnium conjunctim editionem desiderantium, votis satisfaceret, ac, quod cordati rerū æstimatores merito addunt, de publico amplius bene mereretur. Cum enim materiæ hujus maxima sit frequentia ac utilitas, ea tamen diversarum legum concursu, variantibusque interpretum sententiis ita sit involuta, ut judices, etiam prudentissimos, transversos agere aut suspen-

penſos tenere queat, hinc omnis labor, qui eidem rite evolvendæ impenditur, publicæ utilitatis rationes attingere exiſtimandus eſt; inprimis ſi ab eo ſuſcipiatur, a quo nihil niſi eximium ſolidumque proficiſci poſſe, tot documenta, omni exceptione majora, liquidò oſtendunt. Eo autem Illuſtris Autoris intentio in hoc tractatu collimat, ut illimitatam illam de indiſſolubilitate ſponſaliorum, aut hierologiæ, dolò licet ac fraudibus elicitæ, indiſpenſabili efficacia, perſuaſionem immi-aueret; de quo ipſe in præſatione graviter & facunde diſſeruit. Totum opus *in ſex ſectiones* diſtinctum eſt. In *prima* expenditur *fundamentum obligationis ſponſalitia*. Hoc dubio procul eſt factum aliquod conſenſuale, quod quidem apud Romanos olim per ſtipulationem ſeu verborum ſolemnitatem expediebatur (quod contra Cujacium Noſter oſtendit) hinc etiam valida obligatio, facultatem pœnitendi excludens, ac actio *de ſponſu* inde naſcebatur. Solebant tamen etiam ſponſalia apud Romanos nudo pacto contrahi; ubi uxorem futuram, non *ſponſam*, ſed *paſſam & ſperatam* audiſſe, aliqui exiſtimant, atque ille mos ſecutiſ temporibus magis invaluiſſe videtur. Hinc ad exemplum pactorum nudorum, facultas pœnitendi paciſcentibus compete- bat; quo refert Noſter *l. 1. C. de Sponſal.* Ac ob hanc etiam cauſam ſponſalibus pœnam cum effectu adijcere non licuit; quod de Jure Canonico quoad ſponſalia *ineunda* ſolum verum eſt. Noſtris autem moribus indiſtincte ſponſalia pœna aliqui muniri poſſunt, uſum præcipue tum habitura, ſi v. gr. ſponſo auſugienre vel alibi uxorem ducente, damni emendatio petenda ſit: quamviſ hæc etiam citra conventionem pœnalem in caſibus habilibus debeat; ſed omiſſa illa conventionem, ejus æſtimatio & probatio non eſt fatiſ expedita. Illud etiam certum, quod hodie ex ſponſalibus nudo pacto celebratiſ efficax detur actio, cum in genere illiſ pactiſ noſtro jure viſ efficaciter obligandi tribuatur. Atque illa ſponſaliorum indoles, quam jure humano habent, legibus Diviniſ non eſt mutata; cum nulla talis ſanctio occurrat. Hinc non aliam ex ſponſalibus juxta jus Divinum eſſe obligationem, quam quæ alias ex pactiſ oriri ſolet, Excellentiſſimus Autor concludit. Poſtea emanat intricatiſſimam ſponſaliorum *de futuro & de præſenti* diſtinctionem. Nimirum Jure Civili illa incognita eſt, ſed Jure Canonico invaluit, ac ex verborum diverſitate, *ducore*, vel *ducam te in uxorem*, æſtimatur: prior enim formula ſponſalia de futuro,

posterior de præfenti significat. Verum apud Protestantes, impro-
 bante primum istas verborum argutias Luthero, in alium sensum dis-
 tinctio converti cœpit, ut sponsalia de futuro notent *conditionata*, de
 præfenti vero *pura sponsalia*, nec hætenus referat, verbis futuri an
 præfentis temporis voluntas exprimat. Ex quibus tria confectaria,
 in sequentibus usum habitura, Noster elicit. (1) Famosum illud *Cap.
 Præterea 2. X de Sponsal.* non loqui de sponsalibus de futuro, sensu
 juris Canonici suppositis, sed de sponsalibus de præfenti, si suppositi-
 onem morum nostrorum sequamur. (2) Sponsalia de præfenti, sensu
 juris Canonici, esse ipsum matrimonium. (3) Eo sensu sponsalia de
 præfenti apud nos vix ulla dari. His subjicit Autor Illustris suam e-
 picrisin, distinctionem scilicet illam vel plane esse rejiciendam, vel ali-
 ter explicandam; eo nempe sensu, ut per sponsalia de futuro intelli-
 gamus, *mentionem & repromissionem futurorum sponsaliorum*, i. e. pa-
 ctum de sponsalibus faciendis, (a quo differt tractatus præparatorius,
 die *Anwerbung*/qui nullam involvit obligationem) nec non *sponsalia
 conditionata*: per sponsalia autem de præfenti, *presentem consensum
 sponsalitium*, quæ ratione futurarum nuptiarum quidem etiam de fu-
 turo dici queant, qualia fuerint sponsalia Romanorum. His tandem ad-
 jiciendum censet *consensum in præfens matrimonium*, qui per Sacerdota-
 lem benedictionem declaretur, ac abusive cum jure Canonico sponsa-
 lia de præfenti dicatur, revera autem sit ipsum matrimonium. His de-
 ductis demonstrat Autor, quod interpretes improvide *c. 2. X de Sponsal.*
 ad sponsalia de futuro, in sensu Consistoriorum nostrorum supposita,
 i. e. conditionata applicent, cum *κατὰ τὸ ἕκτερον* agat de sponsalibus
 de præfenti, quæ usus noster vocat, i. e. puris. Porro improbat receptis-
 simam illam sententiam, qua sponsalia de futuro, per sponsalia de præ-
 fenti subsequencia tolli existimantur; cum & illa vel ex iniquioribus ju-
 ris Canonici decretis, vel diversarum suppositionum confusione origi-
 nem habere videatur. Idem dicendum putat de sententia, quæ spon-
 salia pura posteriora prioribus conditionatis præfert, actandem con-
 cludit, sponsalia clandestina in genere non esse obligatoria, ac casum,
 in quo filia juraverat, se sine consensu matris nolle nubere, ac mater
 eadem jurato asseruerat, se nolle in certam quandam filix desponsati-
 onem consentire, ratione Magistratus indispensabilem, nec adeo, ma-
 tre dissentiente, sponsalia illa & nuptias posse permitti,

In

In sectione *secunda* pergit Noster ad *dissenfum unius desponsatorum*, ac ex generali pactorum doctrina ponit regulam, *quod unius dissenfu sponsalia nequeant solvi, sed refractarius aut refractaria mediis debitis ad servandam fidem sint compellendi*; quod si tamen multa vel carcere contumax adigi non possit, tum rectius sponsalia solvi, imposta lædenti condigna pœna, quam invitos per sacerdotalem benedictionem conjungi, pronunciat. Si vero ab initio justum consensus impedimentum, dolus, puta, alterius partis, metus, ebrietas adfuerit, tum ad instantiam partis læsæ sponsalia, imo nuptias, non tam solvi, quam nullas declarari, amplius docet. Sponsalia porro sub conditione impossibili aut turpi contracta, ab initio esse invalida, adeoque ab iis, illo qui conditionem adjecerat, desiderante, posse discedi, neglecta juris Canonici dispositione, contendit; aliud dicendum ratus de sponsalibus sub conditione licita & possibili initis, quæ unius dissenfu solvi nequeant, licet conditio peregrina, v. g. si Hispanus Galium vicerit, adjecta sit. His explicatis, sponsalia etiam unius dissenfu dissolvi posse censet *Illustri* Autor, si ea deficient, quorum præsentiam recessurus vel expresse vel saltem tacite & probabiliter supposuit, v. gr. si deficient morum probitas, opes, religio, virginitas voluntario vel per vim amissa, conditio v. gr. nobilitatis, valetudo: aut si ea superveniant, quorum absentiam alter itidem supposuerat, sive culpa alterius de quo minus dubii, v. gr. si alterius fornicatio vel malitiosa desertio subsequatur, sive casu, v. gr. si sponsa per vim stuprum patiatur, aut gravi morbo, v. gr. Gallico, alter contrahentium sine sua culpa afficiatur, vel notabili membro mutiletur, aut sponsa pulcherrima variolis deformetur, aut ex morbo superveniente insignem oris foetorem contrahat, vel si jactura bonorum superveniat. Quæ omnia ex isto derivari principio *Excellentissimus* Autor monet, quod sponsalia indissolubile vinculum non contineant, sed ad exemplum reliquorum pactorum judicanda sint. Fatetur tamen simul, ad repudium ob ejusmodi causas non statim convolandum esse, multo minus proprio motu id debere suscipi.

Sectio tertia dissenfui *utriusque desponsatorum* dicata est. Postquam igitur præmonuerat Autor, utile esse, ut tempus habendi sponsam certa aliqua lege coarctetur, ne amor temporis tractu languescat, ac per calumnias abalienatio mentis inducatur, ad propositum pergit,

ac sponsalia jure Canonico c. 2. X. de spons. desponsatorum, se mutuo averfantium, dissensu solvi posse docet. Cujus æquitatem late tueretur ex eo, quod in sponsalibus nullum aliud, quam conventionis, subsit viaculum, adeoque mutuo dissensu in genere eadem solvi posse certum sit, pluribusque refellit sententiam communem, in Consistoriis Evangelicis receptam, qua mutuo dissensui illa vis negatur, ac desponsati potius ad consummanda sponsalia adiguntur; ostenditque esse eam consecrarium hypothesisum Papalium, a nobis rejectarum. Juxta eas enim sponsalia de præsentis esse indissolubilia, quia sint ipsum matrimonium, ac præterea Sacramentum. Cum vero juxta nostram suppositionem utrumque illud aliter se habeat, hinc tam incaute hypotheses illas non esse sequendas, sed iis rejectis, consecraria quoque merito debere rejici concludit. Licet vero sponsalia mutuo dissensu solvi posse existimet, non tamen privato ausu, sed judicis Ecclesiastici autoritate id potius fieri debere arbitratur, cum id diligenter explorandum sit, an res in terminis nudorum sponsaliorum substituerit, nec ne, atque hanc sententiam Theologorum & Iurorum quorundam consentientium suffragio, nec non Facultatis Juridicæ Hallensis responso de anno 1698 amplius confirmat.

In sectione quarta explicatur *sponsaliorum concursus*. Præmissis generalibus de nomine, definitione, ac divisione sponsaliorum, nec non conditionibus adjici solitis, ac singularum specierum effectu (in qua tractatione multa notabilia occurrunt, in primis casus p. 150, quo virgo nobilis, duobus proci, eodem tempore eam ambientibus, ei, qui in duello victor esset futurus, matrimonium promiserat, ac postea altero occiso, & victore supplicium pecunia redimente, de valore factæ promissionis quærebatur) per regulas quasdam concursuum sponsaliorum tradit Autor. (1) *Quoties bina sponsalia publica concurrunt, priora posterioribus præferenda, etiamsi ad hæc copula carnalis vel juramentum accesserit.* Quas ampliaciones contra rationes dissentientium amplius deinde defendit, imo idem obtinere pronunciat, licet posteriora sacerdotali benedictione sint consummata, eamque sententiam contra Carpzovium defensam, præjudicio Consistorii Dresdensis de anno 1674 confirmat, ac quasdam alias quæstiones speciales, brevitate studio hic quidem silentio involvendas, adjicit. (2) *Quoties sponsalia publica & clandestina concurrunt, toties illa præferenda,*

*da, etiam si hæc priora fuerint, nisi clandestinis, antequam publica celebrarentur, copula carnalis accesserit; nam tum habentur pro matrimonio, adeoque publicis sequentibus præstant, si modo clandestinitas ex defectu consensuum parentum non sit; nam eam copula carnali non firmari, aliis licet dissentientibus, Noster existimat, eamque sententiam novissimo edicto Brandenburgico firmatam dicit; sponsam aliquando, durante inter duos procos lite, ex justa causa sequestrandam esse adjiciens. (3) *Quotiescunque concurrunt sponsalia pura & conditionata, toties illa præferenda.* Hanc regulam communem solidò haut niti fundamento Noster admonet; admittam vero his solere circumscripti limitationibus docet, nisi conditionatis accesserit copula carnalis, aut pura metu sint extorta, vel alias invalida: his enim casibus conditionata esse potiora; imò matrimonio ex puris illis sponsalibus secuto, iterum per mortem v. gr. sublato, obligationem sponsaliorum conditionatorum reviviscere censet. (4) *Quoties bina sponsalia conditionata concurrunt, toties priora posterioribus præferuntur, licet his juramentum accesserit;* quæ per aliquot quæstiones speciales Noster persequitur. Post hæc pœnas plurium sponsaliorum recenset, & quid jure Mosaico, Canonico, Civili & Saxonico constitutum sit, distinctè exponit, ut pœnam bigamiæ capitalem huc extendi non posse, simul fateatur.*

Sectio quinta exhibet *matrimonii nullitatem*. Nullitate igitur & divortio accurate distinctis, primo de hujus causis differit Antor docendo, matrimonium posse solvi ob adulterium uxoris etiam solum præsumtum, non vero ob adulterium mariti, cum jus divertendi hoc casu, neque in veteri, neque in novo Testamento uxoribus sit concessum. Quare nec uxorem, si forte matrimonium prius, juxta receptam fere sententiam contrariam, solvatur, salva conscientia aliud inire posse, amplius contendit. Postea malitiosam desertionem, velut alteram matrimonii solvendi causam, refert, eamque contra objectiones Pontificiorum tuetur. Quibus causis communiter probatis, *insidias ac impotentiam supervenientem*, singulari sententia addit. Ab his pergit ad causas nullitatis, quam in *absolutam & respectivam* distinguit. Illius causæ sunt (1) *si contra expressam juris Divini Levit. 18. sanctionem matrimonium ineatur.* Hoc enim absolute nullum pronunciat Noster, atque ea occasione prohibitiones illas non juris natu-

ralis, s-d moralis positivi esse, ac ultra personas expressas, quoad lineam collateralem, non debere extendi docet, eamque sententiam in Facultate Hallensi receptam esse testatur, casum nostri temporis singularem, adversis Collegiorum responsis notabilem, ac præcedentia amplius illustrantem adjiciens. (2) *Si primo nondum finito, matrimonio inæatur* Qua occasione quæritur, an maritus hæctenus absens, uxorem interim alii junctam recipere teneatur? Quod, aliis simpliciter negantibus, Noster tum demum negandum putat, si mulieris culpa secundæ nuptiæ fuerint secutz; quæ si abfuerit, tum quæstionem affirmandam censet. (3) *Si prævius sponsalibus publicis, cum alio matrimonio celebretur.* Hoc enim, contra communem Doctorum sententiam, nullum esse Excellentissimus Autor pluribus contendit. (4) *Si contra eges humanas irrantes nuptiæ fiant.* Hanc enim vim legibus humanis esse tribuendam, existimat. Hinc in specie matrimonium sine consensu parentum initum, accedente licet copula carnali & hierologia, nullum esse; quæ sententia in Marchia Brandenburgica speciali edicto anno 1694 fuerit confirmata. Porro ex eodem principio, matrimonium inter raptorem & raptam esse nullam; cui doctrinæ peculiaris pœna juris Lubecensis, qua raptor coercetur. a Nostro additur. Ulterius ex hoc capite, ex sententia Autoris, nullum esse matrimonium a deserta ante trinam citationem contractum. Quod si tamen in ejusmodi casibus in uno territorio, quoad tolerantiam matrimonii, alias nullius, dispensetur, tum ejus effectum ad alia quoque territoria porrigi, ac liberos inde natos in illis quoque jus succedendi aliaque jura habere, Noster docet, addito præjudicio valde memorabili. Inde digreditur ad causas nullitatis respectivæ, ad quas pertinet (1) *Dolus*, ob quem matrimonium plene consummatum, nullum læso volente declaratur. (2) *Melus*, qui etiam matrimonium penitus annullat, licet pater, facti circumstantiis turbatus, consenserit. (3) *Error*, qui matrimonium simpliciter reddit nullum, si dolo fuerit elicitus, alias si circa personam, virginitatem, coeundi potentiam, commissus sit, non vero si circa accidentalia. His alia exempla matrimonii nullius (tutoris nempe cum pupilla, adulteri & adulteræ) nec non illius effectum subjicit, ac de matrimonio morganatico, nec non matrimonio conscientiæ, quod quibusdam *ad libatæ* dicitur, Gallis *marriage de conscience* audit, plura notabilia addit.

In

In *secciónē sexta de desertione conjugum malitiosa sollicitus* Autor, ex peccatis divertendi licentiam esse exortam, successu tamen temporis, inter Christianos ad duas tantum causas, *adulterium & malitiosam desertionem*, iterum restrictam docet, quam ultimam enucleatius tradendam deinde aggreditur. Hinc præmissa definitione desertionis, eum desertorē esse ostendit, qui animo (deliberato non rediendi ad consortium conjugale, discedit. Ex quo plures quæstiones de vagabundo, milite, martio ob capitale crimen profugo, relegato vel deportato, captivo explicantur. Inde de conjugē præsentē quidem, sed copulam denegante disquirat, ac relatis aliorum sententiis, illum quoque pro desertore ad effectum matrimonii solvendi haberi posse, si denegatio pertinax & inemendabilis sit, concludit; idem existimans, licet denegatio illa ob odium ex diversitate religionis contractum oriatur; in cujus rei illustrationem notabile exemplum, ac præjudicium subjicitur. Ex his ulterius deducit Noster, si separatione ob frubusculum aliquod, aliasve causas, a thoro & mensa facta, alter conjux successu temporis tantum odium erga alterum concipiat, ut eum nullo modo recipere velit, quod tum etiam totaliter matrimonium solvi queat, modo contumax debitis pœnis, v. gr. relegatione insimul coerceatur. His deductis, licentiam divertendi ob malitiosum desertionem contra Pontificios in genere defendit, ac ad processum desertionis explicandum pergit. Judex itaque competens, ex doctrina Nostri, est Consistorium; quamvis etiam in judicio seculari eandem causam tractari posse existimet, si superiori ita visum sit. Hac occasione, de judice competente in causis matrimonialibus, quoad Statum Imperii aliosque immediatos disquiratur, ac Principissam deserticem in judicio mariti non suspecto, conveniri posse concluditur. Inde ad modum procedendi digreditur Noster, ac desertionis processum non nimis properanter, sed ob legitimas demum desertionis præsumptiones adductas, esse instituendum docet; quo nomine quid iudici faciendum sit, amplius commemorat. Decreto processu, trina citatione edictali, in trium Dominorum territorii (nisi usus quorundam locorum, ut Marchiæ Brandenburgicæ, aliud velit) affigenda, opus est; singulis terminis elapsis, accusatio contumaciæ ac iudicis sententia sequitur, quarum ultima matrimonii solutionem continet. Si cum desertione adulterium concurrat, ambages illæ non sunt neces-

fariz, sed adulterio probato, statim divortium permittitur. Desertore comparente, dissolutio matrimonii sequi nequit. Deserto novæ conceduntur nuptiæ, desertori vero, si ejus copia haberi queat, debita imponitur poena, nec ei regulariter secundæ nuptiæ indulgentur. Quod si desertus, non instituto desertionis processu, ad secunda vota transierit, illa regulariter sunt nulla, nisi desertentis conjugis notorium adulterium concurrat; quod notabili casu Noster illustrat, ac soluto ob desertionem matrimonio, omnes effectus, quoad innocentem, locum habere, qui alias in casu adulterii occurrunt, existimat: hinc in specie conjugem desertam ex desertoris bonis portionem statutariam accipere censet. Contra sponsam desertentem desertionis quoque processum, & quidem in loco domicilii sponsæ, institui posse, amplius docet, ac tandem totum tractatum appendice aliqua, nonnullas sanctiones Electorales Brandenburgicas, ad matrimonialia pertinentes, complectente, velut obsignat.

CYCLOIDIS PRIMARIÆ SEGMENTA INNUMERA QUADRATURÆ RECIPIENTIA; ALIORUMQUE EJUSDEM SPATIORUM QUADRABILITUM DETERMINATIO: POST VARIAS ILLIUS FORTUNAS NUNC PRIMUM DETECTA A JOH. BERNOULLIO.

PRÆcise centum sunt anni (anno nimirum 1599, uti Author est *Toricellius*) quod insignis hæc Curva *Galileo* primum fuerit considerata, & ab eo *Cycloidis* nomen acceptum in hunc usque diem gesserit. Postea *Mersennus*, cui primam inventionem vindicant Galli, hoc velut pomum Eridos in turbam projecit; cui certatim & summa animi contentione se accinxere præstantissimi illius temporis Geometræ, *Toricellius*, *Lalovera*, *Robervallius*, *Cartesius*, alii; unde, ut fieri solet, tot accensæ sunt lites, *Toricellium* inter præsertim & *Robervallium*, qui præ aliis primarum *Cycloidis* proprietatum primi inventoris titulum ambientes, & ægré alter alterum in partem honoris admittentes, miserum in modum se mutuo prosciderunt, atque nefandi pro pudor! plagii insimularunt; idque non minori vehementia, quam si pro patria in discrimine versante militassent: ut videre est ex eristicis hinc inde editis, exque prælonga *Robervallii* Epistola expostulatoria ad *Toricellium*, prout illa habetur in *Operibus Mathematicis & Physicis Parisi-*

Parisiis 1693 impressis; in quibus continentur inventa *Robervalliana*, nonnulla satis ingeniosa. Unum tamen alterumve deprehendi, ubi Author foede paralogizat, ut mirer Editorez errores non animadvertisse & suppressisse.

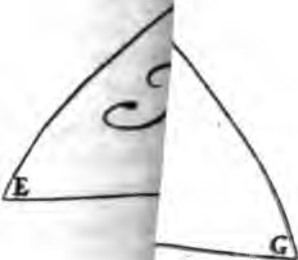
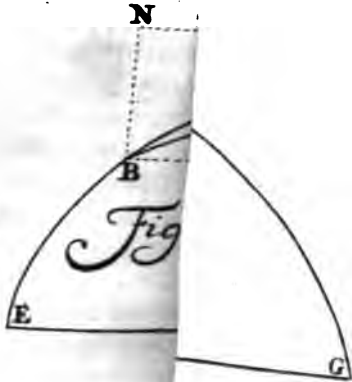
Hæc vero velitatio viam præparabat, & quasi præludebat longe acriori pugnae non diu post subortæ, ex occasione quorundam problematum, super Cycloide a *Deatonvilio* seu *Pascasio* cum annexo præmio propositorum; ejus fabulam toto cœlo notissimam si quis ignorat, illius tractatum legat, ut & *Wallisii Præfat. ad tractatum suum de Cycloide*, & quæ ad *Hugenium* hæc de re prolixè scripsit. Ex eo tempore nullus extitit, qui vel tantillum supra Mathematicorum vulgus sibi sapere visus est, qui ad hanc ingenii cotem suas vires acuere, atque novi quid exinde procudere non tentaverit: interim primi quoque ordinis Geometrae non minus assidui semper fuere, in perscrutandis, quæ alii intacta imperviaque reliquissent.

Hinc præter illa vulgaria dudum cognita, qualia sunt dimensio lineæ Cycloidis, comparatio spatii cum circulo & solidorum variorum ex conversione ortorum cum cylindris, centrorum gravitatis determinatio &c. alia majoris momenti & indaginis abstrusioris possidemus; inter quæ merito referenda, quæ incomparabilis *Hugenius* de identitate evolutarum, deque tautochronismo (a me non ita pridem brevissimè demonstrato) primus, & post eum subtilissimus *Newtonus* in pereruditis suis operibus prodiderunt: quibus addi possent, quæ quondam *Parisiis* excogitavi, quorum nonnulla *Frater* recenset in *Actis 1692, pag. 292*. At non postremum locum obtinet Quadratura segmenti recti, cujus subtensa distat a vertice cycloidis quarta parte axis; quod semihexagono (consinnius ego dicerem triangulo æquilatero, tantundem enim est) æquale ostendit *Hugenius*: huic superaddit alterum illud segmentum obliquum, cujus quadratura *Celeb. Leibnizium* pro primo inventore agnoscit. Denique brachytochronismus seu celerrimus descensus, novissimo a nobis detectus, inter primarias Cycloidis nostræ proprietates, nemine refragante, merito sibi locum vendicat primum; quod & *Frater* agnoscere videtur, dum eum inventorum omnium circa cycloidem factorum quasi coronidem, ultra quam nihil amplius sperandum, deprædicat (vid. *Acta 1697, p. 214*.)

At vero non prius de palestra discedere velle videtur, quam per integrum exactum sæculum omnia sua exuisset myſteria, nobis que pandiſſet quicquid in extremis haberet recessibus ſuis. Prodit enim ecce denuo in ſcenam nobilis noſtra Curva, ſpectatoribus quaſi cum agonizante hoc ſæculo valedictura, ut tandem candide ſiſtat infinito- rum ſuorum ſegmentorum, aliorumque ſpatiorum Quadraturam: quod quanti ſit, aliis judicandum relinquo, qui ſciunt Cl. *Walliſium*, limatiſſimi iudicii Virum, ſegmentum illud *Hugenianum* quadrabile (quod unicum facit ex infinitis noſtris) dignum ſatis reputaſſe, cuius primam inventionem non uno in loco *Wrennio* ſuo pro virili aſſere- ret; ne ſcilicet gloria Anglicana, cuius ſtrenuum vindicem agit, ali- quid decederet, quod de jure ipſi competere ratus eſt Vir perſpicacis- ſimus,

Ut ad rem veniam: Sit Cyclois primaria EAG, cujus baſis EG, axis AF, circulus generator ALF: Ductæ pro lubitu duæ appli- catæ IB & KD, illa a centro H, hæc a vertice A, æqualiter diſtantes de- terminabunt in Cycloide duo puncta B & D, quibus junctis recta BD, ductisque LF & MF: dico *Segmentum cycloidicum B C D B fore qua- drabile, æquale nimirum (in fig. I) ſumma triangulorum rectilineorum LFI & MFK, & (in fig. II) differentia eorundem LFI — MFK*: quod ſic demonſtro. Concipiantur ductæ HL, HM; item NAO, parallela baſi EG; & BN, DO parallelæ axi AF. Applicatis IB, KD (*Fig. I*) exiſten- tibus ad partes oppoſitas, erit Segm. BCDB = trapezio BNOD dem- tis duobus trilineis ANB & AOD; eſt autem trapez. BNOD = $\frac{1}{2}BN + \frac{1}{2}DO$ in NO = (ob HI = AK) $\frac{1}{2}HA$ in NO = $\frac{1}{2}HA$ in NA + $\frac{1}{2}HA$ in OA; jam ex natura cycloidis $\frac{1}{2}HA$ in NA = $\frac{1}{2}HA$ in arcum AL + rect. LI = ſectori LHA + triang. LHF = ſe- ctori LFA; eodem modo demonſtratur $\frac{1}{2}HA$ in OA = ſect. MFA. Hinc trapez. BNOD = ſect. LFA + ſect. MFA; quoniam vero ite- rum, ex nat. cycloidis, trilin. ANB = ſegm. circ. AIL, & trilin. AOD = ſegm. circ. AKM; ablatis AIL & AKM, a ſectoribus AFL & AFM, remanebunt duo triangula rectilinea LFI + MFK = trapez. BNOD — ANB — AOD = ſegmento cycloidis BCDB. Q. E. D. Porro applicatis IB, KD (*Fig. II*) exiſtentibus ad partes eadem: ſegm. BCDB = trapez. BNOD — trilin. ANB + trilin. AOD: jam

pri-

axem normalis

5 recte

TAB. IV.

pri-

prioribus vestigiis insistendo habetur trapez. $BNOD = \frac{1}{2} HA$ in NA — $\frac{1}{2} HA$ in OA — sect. LFA — sect. MFA ; surrogatis igitur loco trilineorum AQB , AOD ipsis æqualibus segm. circ. AIL , AKM , prodibit sector LFA — sect. MFA — $AIL + AKM$, id est triang. rectil. LFI — MFK = segmento cycloid. $BCDB$. Q. E. D.

Coroll. 1. Si puncta K & I coincidunt, manifestum est, haberi Fig. I. segmentum rectum *Hugenianum* = triangulo æquilatero, circulo generatori inscripto, coalescentibus quippe in unum triangulis LFI & MFK .

Coroll. 2. Quod si vero puncta K & I in ipsum verticem & centrum cadant, prodit tunc in utraque Fig. segmentum obliquum *Leibnitianum*, æquale soli triangulo LFI ; altero MFK evanescente: quod quidem LFI tunc, ut patet, quartam efficit partem quadrati circulo generatori inscripti.

Coroll. 3. Patet etiam, ex omnibus segmentis quadrabilibus nullum esse, cujus subtensa BD transeat infra medietatem radii AH ; adeoque illorum omnium, quæ fig. I & II non comprehenduntur, quadraturas esse impossibiles.

Hæc de segmentis quadrabilibus Cycloidis. Ecce jam innumeros sectores cycloides quadraturam pariter admittentes, curiosorum in gratiam huc referendos, ut habeant quo alant suam mirabilis hujus Curvæ admirationem. Si a puncto I , quod (fig. III) a centro H iterum tantundem distare suppono, quantum distat punctum K a vertice A , ducantur duæ rectæ IB , ID , ad puncta B , D , in quibus applicata BKD curvæ occurrit; item duæ aliæ rectæ FL , FM , ad puncta L , M , in quibus eadem circum secat. Dico sectorem Cycloidicum $IBAD$, æqualem existere triangulo isosceli LFM . Quod quidem ad modum præcedentem tam facile demonstrari potest, ut actum agere mihi videret, si peculiarem pro hoc contexerem demonstrationem; Notare hic convenit, concurrentibus punctis I & K , sectorem BID degenerare in segmentum rectum *Hugenis*; at vero I in A , & K in H pervenientibus, mutari eundem in duo segmenta obliqua *Leibnitian*; adeo ut duplici ratione Illustrium horum Virorum inventa sub generalissimis nostris tanquam speciales casus contineantur.

Cæterum quamvis ex omnibus segmentis, quæ subtensam ad axem normalem habent, unicum sit quadrabile; fieri tamen quam maxi-

maxime potest, contra opinionem *Celebris cujusdam Geometra* (vid. *Act.* 1687, p. 526) ut infinita alia spatia existant quadrabilia: cui asserto, præter segmenta & sectores quos hætenus deimus, sequentia exempla fidem facient. Vocetur radius circuli HA, a ; HK, x ; (Fig. IV) Jam si sumatur HK vel $x = \frac{1}{2}a + \frac{1}{2}a\sqrt{41}$ & ad K applicetur KD, secans circulum in M; fiatque arcus ML = arcui AM; ducta per L applicata BI, habebitur spatium vel Zona cycloidalis IKDB = (ductis rectis AM, AL, HM, HL) triangulis rectilineis HAL + IAL - HAM - KAM.

Porro si HK vel x fiat = radici hujus æquationis cubicæ, $12x^3 - 10ax - a^3 = 0$; & arcus ML, sumatur duplus ipsius arcus AM; erit Zona IKDB iterum quadrabilis. Atque sic pro ratione arcuum AM & ML, si modo sit numeri ad numerum, invenio semper æquationem algebraicam magis minusve compositam, cujus radix x novam perpetuo determinabit Zonam quadraturæ subjectam. Hujusmodi Zonarum determinationem, haud sane vulgari methodo perceptam, aliquid mirabile in se continere puto, dum non, ut segmenta quidem & sectores, una generali constructione assignari possunt. Ejusdem methodi usu varia alia spatia cycloidalia, quadraturarum capacia, algebraice determinantur: quæ omnia huc afferre supervacaneum duco, præsertim cum perspicacioribus arduum non sit futurum, illa ex jam dictis eruere, novisque augere.

Errata. Anno super. pag. 463. l. 3. a fine, pro pz leg. 2p. pag. 464. l. 11, pro PM leg. BM. pag. 465. l. 5, leg. id quod dat, & pro atque leg. adeoque. In fig. III. Tab. XI, per puncta D, d concipienda est trajectory portio D d.

DISSERTATIO ISAGOGICA IN SELECTA HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ CAPITA R. P. F. NATALIS ALEXANDRI, OPERA ELIÆ VBIELII, D. & Prof. Theologi,

Ulmæ, apud Georgium Wilhelmum Kühnen / 1699 in 8, plag. 21.

Quantam nominis celebritatem consecutus fuerit Natalis Alexander, Dissertationibus Historicis, Chronologicis, Criticisque & Dogmaticis in selecta Historiæ Ecclesiasticæ capita sparsim hætenus in forma

forma minori inde ab annis aliquammultis evulgatis, nuperrime vero Parisiis in volumina quædam majora, nec unam insuper accessionem nacta constipatis, istud notius omnino est, quam ut hoc in loco moneri demum flagitet. Neque tamen ita suas eum partes implevisse dixeris, quin habeat adhuc scrutator antiquitatis Ecclesiasticæ in istis Dissertationibus, habeat Criticus in dijudicationibus Scriptorum veterum, habeat Theologus orthodoxus in panopliis vel controversiis a Natali agitatis, & præsertim in defensione Concilii Tridentini, propemodum innumera, quæ ad normam veritatis examinari mereantur. Hæc probe secum reputans Maxime Reverendus Ulmensium Præsul. Veelius, paulo accuratius Dissertationum Alexandri scrutinium in se suscipere dignatus est. Laboris vero sui plenum fructum, antequam in apricum proferat, hoc velut breviarium præmittendum existimavit, in quo evidentes illius atque plurimas, in multis magnique momenti capitibus, a Sodalibus dissensiones, acresque censuras producit, ac ostendit, adversarium veritatis Evangelicæ tam gravem causæ Pontificiorum plus officisse, quam Protestantium, simulque decus Imperatorum Romano-Germanicorum, contra acerbas Gallicani hujus Scriptoris imputationes, paucis vindicat, & pietatem Lutheri atque parasatarum ejus asserit. Exorsus igitur ab ipso Natalis instituto, latius idem describit, candoremque ab eo adhibitum laudat, dum Viros nempe celebres, etsi a Papali communiione alienos, dignis prosequatur encomiis, nec cupiat esse inter furtivos plagiarios, sed potius Auctores, e quibus suas observationes petierit, nominatenus ubique alleget. Nihilo tamen secius dicam ipsi aliis ex capitibus scriptam inhuit a Sociennis, e quorum censu Illustrissimum imprimis Abbatem Sangallensem nominat, qui ob parum accurate defensa vexatissima Regaliæ jura, & F. Franciscum d' Enghien, qui ob male habitam Papæ autoritatem eum impugnarit. Mox, quæ universa Pontificiorum cohors taxare in eo queat, Autor maxime Reverendus indicat, primoque statim loco censuram in Sanctos Patres, sic satis quandoque rigidam, propriis ejusdem verbis e variis Dissertationum locis repetit, eique statim animadversiones associat in Scriptores Scholasticos & Pontificios promiscuos, quos magno numero allegat, a Baronio & Bellarmino auspiciam capiens, & reliquos ordine literarum alphabetico enumerans. Quemadmodum autem hos maximorum sæpe errorum, imo etiam criminum

reos agi ab Alexandro innotuit, ita nec integris eum Ordinibus religio-
 sis parcere observat, idque exemplis Fratrum Minoritarum atque Car-
 melitarum probatum dat. Ecclesiæ Gallicanæ insignem ab ipso præ-
 rogativam ait tribui, adeo ut ad ejus mores & interpretationes Theo-
 logi & Jcti Curia Romanæ haud gravate componere se debeant: id
 quod tamen an facturi illi sint, itemque an in asserta Facultati Sacræ
 Parisiensi judicii doctrinalis jura sint consensuri, Noster valde dubi-
 tat. Inde ad ipsummet summos Pontifices progreditur, & quibus illi
 censuris a Natali Alexandro impetantur, declarat, ac loca plurima ad-
 versus Curiam Romanam palam pugnantia excerpt; cumque ita non
 solum Doctores atque defensores autoritatis Papalis præcipuos de-
 ponte dejecerit, sed ipsos etiam Pontifices cum prætensa sua infallibi-
 litate & superioritate præcipites dederit, mirum haud esse refert,
 quod Innocentius XI Papa Breve aliquod promulgarit, scripta Nata-
 lis rogo adjudicans, omnesque lectores & possessores eorundem ex-
 communicans; quod integrum, cum in paucorum manibus versetur,
 apponit. Nec cohibere istum mortet calamum censorium, quin e-
 undem in summos quoque Reges stringat, Angliæ puta, & imprimis
 Hispaniæ: quod ultimum equidem non ideo se scribere testatur No-
 ster, ut invidiam Autori faciat, sed ea tantummodo de causa, ut tanto
 minus mirentur Protestantes, si, quantopere eorum ille Principibus
 insultet, legerint. Verum multo iniquiorem, quam Hispaniarum
 Regibus, Augustis Romanorum Imperatoribus Natalem sese exhibe-
 re queritur, variaque impropria in Ottonem I, in Henricum III, Fri-
 dericum Ænobarbum, Ludovicum Bavarum, Carolum V aliosque
 ab ipso pleno ore prolata apponit, ac gloriam Imperatoriam adver-
 sus ea mascule defendit; idemque non minus præstat circa exagitati-
 ones, quibus B. Lutherum, Johannem Brentium, Jobum Gastium, imo
 integram Ecclesiam Evangelicam, quæ ab Augustana Confessione
 nomenclaturam celebrem indepta est, onerare studuit. Sed &
 sibimet ipsi, & doctrinæ Romanensi non raro adversari ipsum, no-
 stræque propitium esse ostendit, utpote ubi distinctionem inter
 Ecclesiam, ut est visibilis & invisibilis, admittat; Patres antiquis-
 simos solis Scripturis contra hæreses certasse fateatur; Evangelio-
 rum breviarium ab omnibus legendum suadeat; & quæ sunt his simi-
 lia. Vicissim vero pseudhermenias ei aliquot ob oculos proponit, ut
 quan-

quando, verbi causa, gratiæ necessitatem ad cujuscunque boni operis initium & consummationem, per se quidem alias certissimam, ex Ps. LXXVI. II, & Angelorum Sanctorumque cum Christo regnantium invocationem legitimam ex Gen. XLIIX. 16. demonstrare annisus fuerit. Postea Germanos in universum omnes pessime ab eo perstriggi testatur. Inde amarulentiam ejus in Reformatos, atque ex his Johannem præ cæteris Dallæum & Johannem Rivetum, vehementer ab ipso exagitato sistit, tandemque stricturis ejus in varios Scriptores promiscuis commemoratis desinit, pauca modo ante verba faciens epilogi in locum de iis, quæ Grammatici forsan in Natali Alexandro possent reprehendere; quanquam talia doctis Viris tantopere haud obijcienda esse libens fateatur, nec aliam ob rem tangere hæc voluerit, quam quod ab isto Franciscum d' Enghien ferulæ Grammaticorum ob solocissimos & barbarissimos subjectum cognoverit.

LES HOMMES ILLUSTRÉS, QUI ONT PARU EN FRANCE pendant ce Siècle, par Monsieur PERRAULT, de l'Académie Francoise.

id est:

ELOGIA VIRORUM HOC SEculo IN GALLIA ILLUSTRUM, auctore Dn. PERRALTO.

Juxta exemplar Parisiense, apud Ant. Dezallier, 1698. in 12. Plag. II.

ELogia Clarorum Virorum stylo consignata legere, uti plurimum adfert jucunditatis, sic usu quoque non caret. Juvat enim eorum, qui laudem vel ex scriptis libris vel rebus potè clare gestis sibi acquisiverunt, vitæ rationes propius nosse, & quales publice privatimque fuerint, quidque acciderit ipsis singulare, intelligere. Fitque inde, ut placeant fere omnes, quæ unquam vel sub Elogiorum Iconumve aut quovis demum alio nomine prodierunt, Expositiones Vitarum, præsertim si ipsas elegantia quædam dictionis, juncta narrationi, quæ ab adulatione alienior est, nec vitia quoque hominum tacet, commendat.

Fecit autem ut hæc præmitteremus Vir Clarissimus Dn. PERRAULT, cujus quæ Viristantum aliquot (plures enim ipsi restant)

hoc seculo in Gallia illustribus, sed nunc demortuis, velut in specimen, scribere coepit Elogia, nunc, tametsi paulo tardius (nec enim Parisiensis ad nos editio pervenit) recenserebimus, non ea quidem, qua deceret, prolixitate, sed ita tamen, ut ex singulis quasi excerpere aliquid velimus, quod non omnibus notum sit.

Hocigitur *Tomoprimum* Elogiorum (nam in Praefatione *alterum* Tomum pollicetur) hunc servat ordinem, ut *primum* locum adsignetis, qui in Statu Ecclesiastico eminuerunt, videlicet Armando Johanni *de Richelieu* & Petro *de Beralle*, Cardinalibus, Henrico *Spondano* Episcopo Apamiensi, Petro *de Marca* Archiepiscopo Parisino, *Johanni Petro Camus* Episcopo Bellicensi, Antonio *Godeau* Episcopo Vincienfi, *Joh. Francisco Senault* Generali Patrum Oratorii, Antonio *Arnaldo* Doctore Sorbonico, *Jacobo Sirmondo* & *Dionysio Petavio* e Soc. Jesu, *Joh. Morino* & *Ludovico Thomassino* ex Patribus Oratorii. *Secundum* locum tribuit his, qui bellicis studiis excelluerunt, nempe *Ludovico Burbonio* Principi *Condao*, Henrico de la Tour Vice-Comiti de *Turrenne*, Blasio Francisco Corniti de *Pagan*. *Tertium* concedit illis, qui officii publicis Regni Regisque ministerio adfuerunt, scilicet *Petro Seguier* Cancellario Franciae, *Guilielmo du Vair* Sigilli Franciae Custodi, sive quod idem est, Procancellario, & simul Episcopo *Lezovienfi*, *Petro Jeannin* Parlamenti Burgundici Praefidi, *Paulo Pheypeaux* Secretario Status, *Joh. Rapsista Colbert* Ministro Status, *Guilielmo de Lamoignon* Primo Parlamenti Parisiensis Praefidi, *Jacobo Augusto Thuano*, ejusdem Praefidi, *Hieronymo Lignon* Advocato Generali. *Quartum* tribuit variis Eruditis, quos inter sunt Philosophi, Historici, Oratores, Poetae. Videlicet *Nicolaus Claudius Fabri de Peresc*, *Papirius Massieu*, *Scævola de Sainte-Marte*, *Paulus Pelisson* Fontanier, *Petrus du Puy* seu *Puteanus* Regiae Custos Bibliothecae, *Robert Arnauld d'Andilly*, *Antonius Rossignol* Magister Rationum (seu *Maitre des Comptes*) *Renatus des Cartes*, *Antonius le Maistre* causarum Patronus, *Petrus Gassendi*, *Carolus du Fresne* Dn. *du Cange*, *Claudius Perrault* Socius Academiae Regiae Scientiarum & Artium, *Franciscus de Malberbe*, *Joh. Ludovicus Guez de Balzac*, *Vincentius Voiture*, *Johannes Franciscus Sarrafin*, *Petrus Corneille*, *Joh. Baptista Poquelin de Moliere*, *Philippus Quinault*, *Johannes de la Fontaine*. *Quintum* tandem adsignat his, qui artes alias summo studio coluerunt, velut *Musica* *Joh. Baptista Lully*, *Architecturam* *Franciscus*

Man-

Manfart, Pictoriam Nicolaus *Pouffin*, Carolus *le Brun*, Eustachius *le Sueur*, Scalptoriam Jacobus *Calot* & Robertus *Nantuil*, Aurifabricam Claudius *Ballin*, & Mechanicam denique Blasius *Pascal*.

Vel ideo autem lubuit nomina eorum omnia, quos Elogiis extulit Perraltus, hic allegare, ut non modo fieret eorum recensensus, sed ne, dum de paucis tantum commemorabimus (de omnibus enim id non licet) plures non extare in Opusculo, aliqui forte persuadeantur.

De *Richelio* refertur, quod anno ætatis suæ XXII Episcopatu Lucionensi fuerit honoratus, atque hæc sibi duo, ministerio Regio admotus, proposuerit exequenda, Reformatae Religioni addictorum extirpationem, & scissionemque magnitudinis Serenissimæ Domus Austriacæ. De *Berullo* memoratur, quod usq; adeo ab omni ambitione alienus fuerit, ut tribus etiam vicibus renuerit Episcopatus dignitatem, dixeritque expressis verbis ad Regem Gallia Ludovicum XIII, se malle, si pergeret Rex instare, Regno excedere, quam ad sacra officia cujuscunq; demum auctoritate aut jussu cogi; quodque idem Berullus auctor extiterit Congregationis Patrum Oratorii, ipseque manum admo-
verit ædi sacrae extruendæ, tam sanctæ cæterum vitæ deditus, ut Pontifex Maximus Angelum eum esse passus fuerit, non hominem; quod etiam singulari obierit mortis genere, d. 2. Octob. A. 1629, ætatis 55 animam emittens, cum Missæ officium celebraret, consecrationisque actui imminens hæc pronuntiaret verba: *Hanc igitur oblationem*, quem eventum aliquis expressit hoc epigrammate:

Cœpta sub extremis nequeo dum sacra Sacerdos
Perficere, at saltem victima perficiam.

De *Henrico Spondano* Benearnensi, nato d. 6. Januarii A. 1568, Reformataeque religioni primum addicto, narrat inter alia Perraltus, Epitomen Annalium Ecclesiasticorum Cardinalis Baronii, quam confecit, non fuisse ab hoc solum probatam, sed in varias quoque translata linguas, editamque prima vice anno 1612. Parum vero postea abfuisse, quin ipse tempore belli, circa annum 1627 in Gallia adversus Hugonotas gesti, aliquando a Duce Rohanæo caperetur in urbe Apamiensi, fracto tandem muro hostis effugiens furorem, mortuusque Tholosæ d. 18 Maii, A. 1643.

Retrus de Marca, ipse etiam Benearnensis, qualis futurus esset,

singulari præfagio Sacerdotis Pontificii fuit ostensum, a quo recens natus infans sacro fonte fuit ablutus. Dixit enim ille, quanquam minus convenienter applicans verba Salvatoris, peracto officio: *Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Sane enim, quantus hic Petrus de Marca extiterit postea, id & amplitudo munerum quæ gessit, & libri quos scripsit de Historia Benevicensi, deque Concordia Sacerdotii & Imperii, aliique docent.

P. 39.

P. 40.

P. 43. De *Johanne Petro Camus* Episcopo Bellicensi jucundum est legere, quod, cum a Cardinale Richelio monitus esset, ut abstineret a scribendis adversus monachos libellis, dicente, se ipsum, si id faceret, inter Sanctos referre velle, responderit: utinam, Vir Eminentissime, id eveniret; sic enim uterque nostrum voti sui donaretur, si te Papam, me vero Sanctum fieri contingeret. Memorabilis est porro consuetudo *Job. Francisci Senault*, Generalis Presbyterorum Oratorii, quod suorum literis, quarum per singulas hebdomadas fere trecentas accipiebat, responderit ipse manu sua, idque ideo, quod persuaderetur, fiduciam & amorem apud inferiores excitari, siquidem videant, notitiam rerum in literis perscriptarum ad solum magistratû perferri, ab eodemque solo omnia expediri. Prolixa quoque est de *Vita Antonii Arnaldi* expositio, de qua cum aliunde & ex nostris etiam Actis constare possit, nunc ex Perrault tantum allegabimus Nummum, qui eo tempore cufus fuit, quo Clementis IX Pontificis Romani, Regisque Galliarum jussu, agitata hæcenus Facultatem inter Sorbonicam, Arnaldumque & ejus asseclas controversiæ fuerunt sopita, natæque inde in Ecclesia turbæ compositæ. Una illius pagina exhibet Regis iconem; altera vero decussatim claves Ecclesiæ, & Galliarum sceptrum in ara, his circum verbis: *Gratia & Pax a Deo*; atque subtus: *Ob Restitutam Ecclesia Concordiam.* 1669. Obiit autem, incertum quo loco, certe Gallia exul, d. 7. Aug. A. 1694, ætatis annum 83 agens: atque, uti studio Mathematico plurimum impenderat temporis, edidit *αρωμωως* *Les Elemens de Geometrie*, libellum a multis magni habitum; quemadmodum etiam ipsi tota debetur *la Grammaire raisonnée du Port-Royal.* Acta vero authentica, quibus Orientales Ecclesiæ suum in doctrina Pontificiorum de Eucharistia consensum testatæ sunt, quæque ab iisdem Arnaldus, ut defendere posset librum suum de Fidei Perpetuitate, impetraverat, nunc asservantur Parisiis in Bibliotheca Regia

P. 53.

54-59.

P. 56.

P. 57.

P. 58.

Regia & Bibliotheca Benedictinorum S. Germani in Pratis. *Jacobus Sirmondus* jam inde ab anno ætatis XV, Græcas Latinasque literas aliis tradidisse narratur, & obiisse cum annum exegisset XCIII, anno 1651. p. 95.
 Parum vero abfuisse, inquit porro Perraultus, quin *Dionysii Petavii* consiliis adductus, Catholico-Romanam amplecteretur fidem Hugo Grotius, nisi ritus ejurationis publicæ illi obstitisset: exponitque etiam inter alias Henrici Vice-Comitis *de Turenne* virtutes, quod cum aliquando præceptorem suum, qui poenam ipsi voluerat irrogare, gladio esset aggressus, jussu Patris ideo severissima animadversione exceptus, tamen ejus postea dormientis & a serpente petiti vitam nudato rursus eodem defenderit. De *Blasio* vero *Francisco* Comite *de Pagan* memorabile est, quod, etsi amisso tum ex vulnere, tum ex morbo, utroque oculo, tamen ediderit varios de re militari, muniendique arte & de geometria tractatus, quales omnino simile miraculo est posse a cæco confici. De *Petro Jeannin* Parlamenti Burgundici Præside, qui sub initio hujus seculi Henrico IV Galliarum Regi a ministerio & legationibus fuit, refertur, quod omnia incrementa debuerit sibi, quæ situsque aliquando a *Viro* quodam, cum privatus adhuc esset & causas oraret, quantis gauderet opibus, responderit, non verbis sed gestu, manu scilicet caput tangens, & libros in armariis repositos commotrans. De ejus taciturnitate illustre testimonium ipse Rex præbuit, cum de pro palata re secreta ad reliquos ministros verba faceret, manu vero Jeanninumprehendens diceret: *Je reponds pour le bon homme, c'est à vous autres à vous examiner*; id est, pro hoc *Viro* in me recipio, vestram igitur vos reliqui conscientiam pertentate. De familia *Phelypeaux*, una ex inclutissimis, quas Gallia habet, singulare est, quod ea Regno huic dederit intra fere octoginta annos septem Secretarios Status; sicut & adhuc dum, qui reddituum Regionum summam curam gerit, *Dn. de Ponchartrain*, suam eidem debet originem. Inter pueros doctos collocandus est *Hieronymus Bignon*, qui anno ætatis X Descriptionem Terræ Sanctæ, anno XIII Antiquitates Romanas, tractatumque de Jure, & librum de modo eligendi Papam, anno XVIII Commentarium de Præcedentia Regum Galliarum præ aliis Regibus, tandemque anno XXIII Notas ad Formulas Marculphi omnis doctrinæ plenissimas evulgavit. De *Papyrio Masson* narratur, quod prænomen *Johannis*, quod acceperat, mutaverit in illud *Papyrii*, quoniam eodem p. 63.
p. 67.
p. 77.
p. 99.
p. 120.
p. 126.
p. 118.
p. 128.

- p. 129. eodem hoc Frater quoque suus gaudebat. De *Scauola* autem *San-Marthano* notatu dignum est, quod Carolus I Rex Angliæ, cum adhuc Princeps Walliæ esset, faceretque per Galliæ provincias in Hispaniam iter, convenerit ipsum Loduni, in eo se, quicquid uspiam eruditorum esset, videre professus; quodque ejus Poëma, cui titulus *Padorrophia*, sive de puerorum educatione Libri III, vivo ipso decem, & fere totidem vicibus mortuo eo, fuerit recusum; & quod denique præter *Abelem* filium, gemellos quoque susceperit *Scavolam* & *Ludovicum*, utrumque Historiographum Regium, quorum tanta fuerit & corporum facierumque, & animorum ac eruditionis similitudo, ut difficulter invicem potuerint ab aliis dignosci. *Paulus Pelisson Fonranier* defunctus d. 7 Feb. A. 1693, vel ex Historia Academiæ Francicæ celebris, cum tempore eo, quo Nicolai Fouqueti causa in Gallia agebatur, arci Parisiensi, quam *la Bastille* vocant, esset inclusus, ut tempus falleret, Poëma sub titulo *Alcimedon*, mille trecentisque versibus constans, conscripsit; sed cum penna atramentoque careret & papyro, librorum marginibus, usus frustulis plumbi, quibus fenestræ firmari solent, eos ille vit, restitutusque postea libertati quotannis captivum ære suo consuevit redimere. *Robertus Arnaldus d' Andilly*, rebus passim fortissime gestis, concessit tandem in Abbatiam de Port-Royal des Champs, in quam, quod prorsus singulare est, mater quoque ipsius, sexque sorores & sex filiæ sese receperant, filium tamen *Arnaldum de Pomponne* summis ministerii Regii honoribus auctum vidit. In *Antonio Rossignol* Rationum Magistro proponitur exemplum Viri, qui excelluit in arte Cryptographica, natura quasi ad evolvenda, quæ characteribus aut numerorum notis involuta erant, instructus. Sed in Christina Sueciæ Regina exemplum amoris erga Philosophiam *Cartesii* datur, quam illa quippe usque adeo adamaverit, ut singulis diebus hora quinta matutina surrexerit, ut illi commodius posset vacare.
- p. 132.
- p. 135.
- p. 142 - 143.
- p. 144.
- p. 151.
- p. 155.
- p. 156.
- p. 163.
- Cæterum docet Perraltus, celebrem ex editione Novi Testamenti Virum Dn. *de Sacy* fratrem fuisse *Antonii le Maître* causarum Patroni, qui Vitam S. Bernhadi concinnavit; & simul comparat *returum Gassendum* cum Renato des Cartes, ita ut cuius suas fuisse virtutes, quibus excelluerit, dicat. Refert vero etiam non solum de *Carolo du Eresne*, quod morte præventus imperfectum reliquerit Chronicon

nicon Paschale seu Alexandrinum, sed & de *Claudio Perrault* Medico, p. 164. 167.
 quod αὐτοδίδακτος, sola adjutus bonitate naturæ, summum fere atti-
 gerit apicem scientiarum artiumq; elegantiorum, mortuus d. 9. Octob.
 A. 1688, ætatis anno 75, postquam odore pestilenti, qui ex dissecto
 cameli cadavere prodierat, affectus inciderat in morbum. Inter p. 186.
 Poetas Galliæ tantum sibi nomen peperit *Petrus Corneille*, ut, cum a-
 liquando cistula Florentiæ facta Cardinali Mazarinio oblata fuisset, in-
 ter gemmas, & Homeri, Virgilii, Tassique imagines, quibus illa exor-
 nata erat, Cornellii quoque icon fuerit visa. Dum vero *Johannis* p. 191.
Baptista Poquelin de Moliere Comœdi vitam describit Perraltus, com-
 memorat alia inter, quod is, cum a Præceptore suo moneretur, ut vel-
 let id vitæ genus quod elegerat deserere, eidem ex adverso persuase-
 rit, ut nomen suum inter Comœdos ipse profiteretur, Doctoris perso-
 nam acturus in fabulis. Minus casta Poemata sua detestantium tan- p. 198.
 dem Poetarum exempla dantur in *Philippo Quinault*, mortuo anno
 1688. d. 26. Novemb. & *Jobanne de la Fontaine*, defuncto d. 13. April. p. 202.
 1695, ex cujus Fabularum præsertim lectione juventuti periculum esse
 non negat Perraltus; commemorans, *Carolus le Brun*, primum Regis p. 220.
 Galliæ pictorem celeberrimum, sub mortis, quæ ipsi contigit d. 12.
 Febr. 1690, tempus, repræsentandæ in tabula Cœnæ Dominicæ ope-
 ram dedisse: monstratque simul exemplis *Eustachij le Sueur* pictoris & p. 223. 236.
Claudii Ballin aurifabri incomparabilis, falli eos, qui persuadeantur,
 neminem excellere posse in artibus ingenuis, nisi qui sit Romam pro-
 fectus, cum uterque horum ne Gallia, imo hic ne urbe Lutetia quidem p. 235.
 excellerint; quo loco simul dolet Perraltus, opera a Ballino effecta,
 jussu Regis, quo sumtus in bellum nuper compositum impendendi suf-
 ficerent, disjecta fuisse & monetæ typis deinceps signata. Ultimus p. 237.
 inter omnes, quorum vitas breviter enarrat Noster, est *Blasius Paska-
 li*, insignis Mathematicus, qui anno ætatis XVI tractatum de Sectio-
 nibus Conicis edidit, maximi ab eruditis habitum, annoque tertio post
 Machinam Arithmeticam invenit fecitque construi, beneficio cujus
 quidvis licuit supputare, absque non solum calami nummolorumque
 æreorum usu, sed & absque ulla regula Arithmetica, successu tamen
 prorsus infallibili.

NICOLAI PARTHENII GIANNETTASII, S. J. AU-

THORIS Surrentini.

T t

Neap-

- p. 129. eodem hoc Frater quoque suus gaudebat. De *Scauola* autem *San-Marthano* notatu dignum est, quod Carolus I Rex Angliæ, cum adhuc Princeps Walliæ esset, faceretque per Galliæ provincias in Hispaniam
- p. 131. iter, conuenerit ipsum Loduni, in eo se, quicquid uspiam eruditorum esset, videre professus; quodque ejus Poëma, cui titulus *Padosrophia*, sive de puerorum educatione Libri III, vivo ipso decem, & fere totidem vicibus mortuo eo, fuerit recusum; & quod denique præter
- p. 132. *Abelem* filium, gemellos quoque susceperit *Scauolam* & *Ludovicum*, utrumque Historiographum Regium, quorum tanta fuerit & corporum facierumque, & animorum ac eruditionis similitudo, ut difficulter invicem potuerint ab aliis dignosci. *Paulus Pelisson Fontanier* defunctus d. 7 Feb. A. 1693, vel ex Historia Academiæ Francicæ celebris, cum tempore eo, quo Nicolai Fouqueti causa in Gallia agebatur, arci Parisiensi, quam *la Bastille* vocant, esset inclusus, ut tempus falleret, Poëma sub titulo *Alcimedon*, mille trecentisque versibus constans, conscripsit; sed cum penna atramentoque careret & papyro, librorum marginibus, usus frustulis plumbi, quibus fenestræ firmari solent, eos illeuit, restitutusque postea libertati quotannis captivum ære suo consuevit redimere. *Robertus Arnaldus d'Andilly*, rebus passim fortissime gestis, concessit tandem in Abbatiam de Port-Royal des Champs, in quam, quod prorsus singulare est, mater quoque ipsius, sexque sorores & sex filiæ sese receperant, filium tamen *Arnaldum de Pomponne* summis ministerii Regii honoribus auctum vidit. In *Antonio Rossignol* Rationum Magistro proponitur exemplum Viri, qui excelluit in arte Cryptographica, natura quasi ad evolvenda, quæ characteribus aut numerorum notis involuta erant, instructus. Sed in Christina Sueciæ Regina exemplum amoris erga Philosophiam *Cartesii* datur, quam illa quippe usque adeo adamaverit, ut singulis diebus hora quinta matutina surrexerit, ut illi commodius posset vacare.
- p. 135. Cæterum docet *Perraultus*, celebrem ex editione Novi Testamenti Virum Dn. *de Sacy* fratrem fuisse *Antonii le Maître* causarum Patroni, qui Vitam S. Bernhadi concinnavit; & simul comparat *rerum Gassendum* cum Renato des Cartes, ita ut cuius suas fuisse virtutes, quibus excelluerit, dicat. Refert vero etiam non solum de *Carolo du Eresne*, quod morte præventus imperfectum reliquerit Chronicon
- p. 142 - 143.
- p. 144.
- p. 151.
- p. 156.
- p. 163.

nicon Paschale seu Alexandrinum, sed & de *Claudio Perrault* Medico, p. 164. 167. quod ἀνοδιδάκτος, sola adjunctus bonitate naturæ, summum fere attigerit apicem scientiarum artiumq; elegantiorum, mortuus d. 9. Octob. A. 1688, ætatis anno 75, postquam odore pestilenti, qui ex dissecto cameli cadavere prodierat, affectus inciderat in morbum. Inter Poetas Galliæ tantum sibi nomen peperit *Petrus Corneille*, ut, cum aliquando cistula Florentiæ facta Cardinali Mazarinio oblata fuisset, inter gemmas, & Homeri, Virgilii, Tassique imagines, quibus illa exornata erat, Cornelli quoque icon fuerit visa. Dum vero *Johannis Baptistæ Poquelin de Moliere* Comœdi vitam describit Perraultus, commemorat alia inter, quod is, cum a Præceptore suo moneretur, ut vellet id vitæ genus quod elegerat deserere, eidem ex adverso persuaserit, ut nomen suum inter Comœdos ipse profiteretur, Doctoris personam acturus in fabulis. Minus casta Poemata sua detestantium tandem Poetarum exempla dantur in *Philippo Quinault*, mortuo anno 1688. d. 26. Novemb. & *Johanne de la Fontaine*, defuncto d. 13. April. 1695, ex cujus Fabularum præsertim lectione juventuti periculum esse non negat Perraultus; commemorans, *Carolum le Brun*, primum Regis Galliæ pictorem celeberrimum, sub mortis, quæ ipsi contigit d. 12. Febr. 1690, tempus, se præsentandæ in tabula Coenæ Dominicæ operam dedisse; monstratque simul exemplis *Eustachij le Sueur* pictoris & *Claudii Ballin* aurifabri incomparabilis, falli eos, qui persuadeantur, neminem excellere posse in artibus ingenuis, nisi qui sit Romam profectus, cum uterque horum ne Gallia, imo hic ne urbe Lutetia quidem exceßerint; quo locò simul dolet Perraultus, opera a Ballino effecta, jussu Regis, quo sumtus in bellum nuper compositum impendendi sufficienterent, disjecta fuisse & monetæ typis deinceps signata. Ultimus inter omnes, quorum vitas breviter enarrat Noster, est *Blasius Paschalis*, insignis Mathematicus, qui anno ætatis XVI tractatum de Sectionibus Conicis edidit, maximi ab eruditis habitum, annoque tertio post Machinam Arithmeticam invenit fecitque construi, beneficio cujus quidvis licuit supputare, absque non solum calami nummulorumque æreorum usu, sed & absque ulla regula Arithmetica, successu tamen prorsus infallibili.

p. 186.

p. 191.

p. 198.

p. 202.

p. 220.

p. 223. 236.

p. 235.

p. 237.

NICOLAI PARTHENII GIANNETTASII, S. J. AU-

thoris Surrentini.

T t

Neap.

Neapoli, apud Jac. Raillard, 1698. in 8. plag. 14 $\frac{1}{2}$.

CArum omnino Musarum elegantiorum amatoribus Parthenii nomen habetur, cujus felicissimum ingenium editis jam aliquot præstantissimis monumentis eluxit. Ut Poemata venustissima alibi commemorata nunc silentio prætereamus, salivam moverunt Eruditis ejusdem Ætates Surrentinæ, de quibus in Actis Tom. III. Suppl. sect. IV. p. 145. dictum. Sequuntur Autumnii pariter Surrentini, quos ut ipse in dedicatione ad Excellentissimum Principem, Thomam Aquinatem, scribit, in secessionibus Surrentinis ac temporibus subcisivis elucubravit. P. 3. elegantissimum carmen, quod Surrentina Tempe inscripsit, cum deliciarum istarum avido Lectore communicat, ex quo non minus ingenium doctissimi Auctoris quam sinus tractusque illius fertilissimam ac jucundissimam oram discas. *Cap. 2. p. 16. seq.* meminit monumentorum quorundam Circæi fani, simulq; dubio collocitoris sui Lucilii de loco fani illius, quod potius in Promontorio Circæo, in quo habitasse Circensingunt, quaerendum fuerat, erudite satisfacit. Sacellum vero Circæi, cujus hodie non nisi rudera conspiciuntur, adhuc Augusti temporibus extitisse, fide Strabonis discimus ex *Itinerario Fr. Schotti. P. 18.* jacturam templi cujusdam pervevisti, quod avaritia domini fundi excisum eradicatumque fuerat, dolet. *Cap. III. p. 24.* argentifodinæ anno superiori ad Nicatem montem infra ÆfERNIAM iaventæ meminit. P. 26 Saturni ope, quo cognomento a Physicis plumbum auncupatur, aurum & argentum a reliquis metallis separari docet, ita quidem, ut confusa illa atque indiscreta metalla una cum plumbo liquentur, hoc vero cætera consumat ac devoret, & sic defecatum aurum argentumque remaneat: addit insuper, ideo Saturnum fingi filios devorasse, quod reliqua plumbum metalla consumat. P. 29 de Perficis nucibus pariter ac pomis observat, eadem in nativo solo noxii humoris esse, in Surrentinam translata terram vitium omne deçoquere, versusque Martialis ex *L. XIII. Ep. 46.* addit:

Vilia maternis fueramus præcoqua ramis,

Nunc in adoptivis Perfica chara sumus.

Præcoqua hæc poma ad Virgil. *L. II. Georg. v. 95.* *precias uvas refert* doctissimus Vatis Bilibilitani Commentator Raderus, quamquam invito Taubmanno ad *l. c. Virgil. Cap. IV. p. 38. de Phalangariis in ista ad*

ad Capreas insulas regione, qui gestatoriis sellis homines in altissima montium fastigia deferunt, refert, id genus hominum tanta pernicitate per salebras illas saxososque colles, eosdemque angustos atque impeditos currere, ut mirum omnino videatur; additque, quamvis interdum sellæ, ut interposita saxa evadant, alte summo labore attollendæ sint, ipsique Phalangarii toti largissimo sudore defluant, ab incepto tamen eos neutiquam desistere; etsi ob nimiam defatigationem ad quingentos quosque passus Phalangarios permutare opus esset. Cap. V. p. 41-98. prolixissime Lusitanæ navis ad ultimum Africæ promontorium naufragium, quæ V. Kal. Febr. A. clō Ibc XCVI e Goano portu solverat, enarrat, multis fortunæ adversæ casibus insigne, quando miseri isti liti fameque divexati soles calceamentorum igne tostas, nullo licet gustu, avide deglutiverunt; quin & pileos ad cinerem usque decoctos comedere, sed inutili conatu tentaverunt, quia adeo amari & insipidi fuerunt, ut stomacho quamvis famelico magnum fastidium crearent. *L. II. p. 104. seq.* narrat, in Taprobana insula, quam Ceylanum incolæ dicunt, silvas cinnamomiferas quam plurimas esse, in quarum silvarum summis verticibus lanugo quædam concresecat, in qua mel & cera generentur, & utrumque horum cinnamomum simul redoleat. Addit, Lusitanos seculo superiori, quo & sylvæ & insula ad ipsos pertinebant (hodie quippe Batavis parent) ex ejusmodi cera candelas duxisse, & in Europam ad Lusitaniam Regem transmississe; Regem vero, quoniam quam paucissimæ afferebantur, nonnisi in suo sacello illis usum fuisse; ex accensis vero fragrantissimum cinnamomi odorem evaporasse, qui universum sacellum mira ac jucunda suavitate impleverit. P. 106 Lucilio quærenti, cur mel taxi venenatum existat, respondet, quod ea taxi natura sit, ut ejus humor noxius animalibus existat; additque; ex Aristotele, in Trapezuntis agro mel e buxis creari graveolentissimum, ut sanos in insaniam agat, insanos vero menti restituat. *Cap. II. p. 109. seq.* Auctorem Capuz Rhetoricam docuisse discimus, addunturque duo lepida nimii studiorum amoris exempla, Auctoris alterum, alterum ejusdem Præceptoris. *P. 114.* piscis rarissimi, piscatoribus Vexillus sive Vexillarius dicti, mentio fit, longitudine sex pedes æquantis, amplitudine vero vix tres, aliquantulum repandi, ex planorum genere; crassitie vix majori solæ supparis, colore ex cœruleo purpurante, paululum perlucidi & perquam lævis. *L. III.*

C. 1. elegans Auctoris in nuperrimam Pacem carmen legas licet. C. II. p. 200. seq. narrat, mercatorem per interiora Libyæ deferta cum famulo iter fecisse, & ob vastitates illas larem undamque secum tulisse; accidisse autem, ut aqua deficiente, siti vero fauces quam ardentissime torquente, post reciprocas inter servum & dominum, ob unicum aquæ residuum cyathum, altercationes, eundem multis aureorum millibus dominus a servo periculum vitæ intentante redemerit, quod speraret servus, fore ut brevi puteo potiretur; & vero hac spe utrumque frustratum, amboque ardentissima febris correptos tandem interiisse. Servum autem ante, quam fato concederet, totam in arena tragediam scripsisse, & hac ratione cognitam a viatoribus rem fuisse, qui illa ipsa pecunia monumentum struxerint cum epigraphe, qua tota historia breviter narrabatur. *P. 205* Auctor Nepetiæ hominem octogennarium se vidisse testatur, grandi statura, vegetum & succiplenum, qui rogatus, quo cibo usus esset ad valetudinem conservandam, responderit, se singulis diebus loco cœnæ vespertinæ castaneis subcinericiis pastum, & frigidam bibisse, atque huiusmodi cibo pinguem factum, & optima semper valetudine fuisse. *Cap. IV. p. 229* camelos, cum proli indulgent, dies 40 a cibo & potu abstinere, perhibet. *Cap. V. p. 239.* scopuli cujusdam meminit in ora Surrentina, in quo Olim Neapolitanam Reginam cum primis Regni Proceribus convivium celebrasse, senes ab aliis acceptum senibus tradiderint. Addit p. 242, iussisse hanc Reginam, ut si quæ mulier hoc in scopulo peperisset, partus immunis a tributo foret; qui vero in eodem contractus quosdam celebrassent, res eorum rationesque contractæ liberæ a quovis onere essent. *Cap. VI. p. 253. seq.* verba Statii Silv. III. *Iliaca longe nimboſa Sororis Astra fugate*, explicat Noster de facibus, quas in summis antennarum verticibus & in malis summis, geminas interdum, interdum solitariam unam apparere nautis compertum est, quas quidem faces ipsi stellas dicunt. Esse autem addit ex illarum stellarum genere, quæ sereno cœlo noctu transcurrere videntur ac veluti conflagrare, a Physicis cadentes dictæ. Atque huc respiciens Poeta *astra* vocavit; *nimboſa* vero, quia cum duo ignes collucet, Tyndarides esse putant, faustum omen & prosperum felicitis navigationis auspiciam, at solitariis unus cum ardet ignis, Helenam credunt, infaustum omen & calamitosum, nempe cujus raptu Europa & Asia conflagrarunt. Ideir-

co Tyndaridas vult insistere cornibus, quippe latos & felices auspices; arceri vero Helenam, ut quæ mali infausti que cursus prænuncia sit. Quantum vero in Apiciana arte Noster profecerit, passim videas, nec minus palato stimulando, quam menti deliciis literatis exsaturandæ, aptissimos hos Surrentinos Autumnos esse dixeris. Nos vero Auctori doctissimo vitam & incolumitatem precamur, ut pari famæ dignitate ad Ver & Hyemes Surrentinas accedat, & de publica re litteraria, quæ hoc nomine ei plurimum debet, bene porro mereri pergat. Lectori vero rem gratam facturos credimus, ubi Elogium & Epigramma, quod in Auctoris nostri laudem elegantissimus Petrus Francius scripsit, ex his Autumnis Surrent. p. 115 (quod ipsum & in altera Francii Poematum editione, quæ Amstelodami A. 1697 prodit, legitur) addiderimus.

Nomine Parthenias dictus Maro carmina scripsit

Formoso recubans littore Parthenopes.

Carmen ad exemplum docti geniumque Maronis

Parthenopes scribit littore Parthenius.

Rura Maro cecinit, pecudumque hominumque labores;

Lina, plagas, pisces, & mare Parthenius.

Nobile Parthenopes ambo decus, ille per agros,

Iste per æquoreasque canetur aquas:

EDUARDI LUIDII, APUD OXONIENSES CIMELIARCHAM

Ashmoleani, Lithophylacii Britannici Ichneographia.

Londini, 1699. in 8. Constat plagul. 19.

PRæsentis Lithophylacii, cujus nonnisi centum & viginti prodierunt exemplaria, Autor Clarissimus, per quatuordecim annos singulari excoluit diligentia eam imprimis Physicæ partem, quæ Fossilium explorat naturam. Nec defuit ipsi idonea eandem illustrandi occasio, utpote adjuto & Oxoniensium Musæo, cui præest, Ashmoleano, & munificentia Mæcenatum, quorum sumptibus in hunc usque diem, peragrando Angliæ regiones, curiosa lustrat, sibi que familiaria reddidit. Totam vero, quam hic sistimus, Lithologiam in duodecim redigit Classes, quarum I. continet Lapidés crystallinos iisque affines,

T 3

II.

II. Lapidés corallinos, III. Lithophyta, IV. Fossilia turbinata, V. Bivalvia fossilia, VI. Crustacea punctulata, VII. Fossilia tubulosa, VIII. Malacostraca, seu Fossilia ad Crustacea forcipata referenda, IX. Ichthyodontes cuspidatos, X. Ichthyodontes scutellatos, XI. Xylostea seu Offa fossilia &c. XII. Ichthyospondylos, quibus deniq; annectuntur Fossilia effigiata anomala. Ne tamen obscuriores classium denominationes Lectori ullam pariant difficultatem, earum explicationes præmittuntur singulis Catalogis, qui recensent lapides sub ipsis comprehensos, & secundum capsularum, in quibus asservantur, ordiné distributos. Descriptionem enim specialiozem lapidum, quorú numerus in hoc libello ad 1766 ascendit, frustra sibi pollicebitur Lector, quippe qui quoad nomen solum locumque natalem indigitantur. Illustrationis attamen majoris gratia, hinc inde figuræ inseruntur æneæ, tabulis viginti duabus comprehensæ, rarioreque exprimentes lapides. Lithophylacio huic postremo affiguntur loco VI Epistolæ, ad sequentes Viros Celeberrimos exarata. Prima data est ad nostrum Rivinum, agens de Lapidibus nonnullis ab ipso acceptis. Secunda ad D. Guilielm. Nicolson, continens Encrinum Lachmundi aliosve rariore Lapidés, e Cumbria ipsi transmissos. Tertia ad ipsum Autorem est directâ, in qua Richardus Richardson M. D. curiosè disserit de Entrocho Lapide, Conchitis & Lithophytis &c. Quarta conscripta est ad Joann. Archer M. D. explanans Asteriam & Belemnitem. Quinta ad Tancred. Robinson M. D. quæstiones nonnullas circa Marina Fossilia & Stirpes Minerales explicans. Sexta denique ad Joann. Rajum, inquirens in Fossilium Marinorum Mineralium originem.

Literarum harum accuratius in præsentiarum instituere examen, prolixum nimis fore non immerito autumamus. Sufficiat proinde speciminis loco paucis adhuc indicasse modum, quo Lithophytorum atque Fossilium Marinorum origo declaratur. Facta subinde horum concretorum mentione in Epistolis, ea præcipue in postrema sub examinis accuratioris revocantur incudem. Monstrata siquidem prius rationibus pluribus falsitate sententiæ, qua concretorum horum origo vel a diluvio, vel a virtute salium plastica derivatur, Autoris hypothesis, seminio tanquam fundamento innixa, adjicitur. *Qui enim ex mari formantur vapores, sunt verba Autoris, & forma pluvia aut nebulæ super-*

superiora terra strata ad requisitam altitudinem pervadunt, testaceorum & multorum piscium seminio sapius impragnantur, atque exinde pro data seminis portione, & pro matricis congruentia, formantur alias pisces integri, alias eorum tantum lineamenta, alias dentes, mandibula &c. atque inter crustacea, nunc integra animalia, quandoque eorum artiouli, inter testacea nonnunquam univalvia, & sapius bivalvia. Eandem quoque sententiam fovet de origine foliorum mineralium. Notandum enim, inquit, ea ut plurimum esse plantarum, quas minus perfectas vocare solemus, quarum semina cum sint minutissima, tanto facilius absorpta, in terra penetrabilia debebuntur. Attamen hypothefin hanc difficultatibus satis prægnantibus premi adhuc, vel ipse confitetur Autor ingenuus. Sibimetipsi idcirco movet decem dubia haud levidentia, quibus an omni ex parte in seqq. satisfaciat, Lectoris relinquimus iudicio. Ut tria tantum priora attingamus, utique potest quæri, an plantarum animaliumve semina lapidum poros penetrare possint? Possè, respondet Auctor, experientia subnixus, quod terra quidem Bufones, mari Dactylii in mediis saxis subinde inveniantur. Quæri potest, num credibile sit, corpora vitæ expertia & loco præternaturali inclusa crescere? Esse credibile, respondet Auctor, quia conchyliæ etiam in visceribus animalium nasci & crescere, experientia testetur. Quæri potest, num verisimile sit, durissima saxa incremento corporum talium cederes? Verisimile esse, regerit Auctor, quia conchyliæ marina, imo & durissima saxa stirpium radicibus cedant, ac Calcaritum saxum Dactylis det locum. Unum superest, quod silentio prætereundum non videtur; moliri nempe Auctorem diligentissimum tum Archæologiam Britannicam, tum Cambriæ in primis Etymologicum Geographicum; quibus operibus ut apparatus idoneum conquireret, a quibusdam Cambriæ Nobilibus, ad peragranda lustrandaque Cambriam vicinasque ditiones, in quinquennium annuum sibi salarium constitutum, in Præfatione memorat, eorumque generosam munificentiam merito deprædicat.

NOVA LITERARIA.

IN Anglia Oxonii ex theatro Sheldoniano proditura est nova Operum S. Irenæi editio, industria Viri doctissimi, *Job. Ernesti Graavi*,
cujus

cujus Spicilegium SS. Patrum ut & Hæreticorum seculi post Christum natum primi, nupero mense Junio pag. 256. seq. recensuimus, adorandam. In ea præter antiquam Latinam versionem ex manuscriptis codicibus emendatam, Græca etiam Fragmenta ex variis manuscriptis codicibus collecta, cum variorum notis continebuntur. Ibidem Vir Clarissimus *Jo. Hudson*, cujus Scriptorum Græcorum minorum Geographiæ veteris Volumen primum nuper ad nos pervenit, in Actis hisce proxime recensendum, Dionysii Halicarnassæi novam editionem meditat. Amstelodami Judæi, cura *Josephi Atia*, Maimonidis Operum omnium editionem parant, in qua omnium commentatorum Glossæ ac Animadversiones, quæ separatim hætenus prodierunt, peculiare item notæ *R. Levi Aben Cbariv*, nec non 613 Præcepta Mosaica cum discrepantiis Nachmanidis & *R. Isaaci de Leon* exhibebuntur. Ibidem *Franciscus Halma*, Bibliopola hætenus Ultrajectinus, deinceps Amstelodamensis, Historiæ Byzantiæ Scriptorum, qui hætenus Potentissimi Galliarum Regis auspiciis ac sumptibus prodierunt, novam, forte & accuratorem, editionem molitur, viris doctis id daturus negotii, ut Græcorum Scriptorum Latinas versiones sub examen revocent, atque ubi opus fuerit, emendant. Editurus insuper proxime est Amstelodami Vir Eruditissimus *Janus Guilielmus Melius* Hotomannorum Epistolas, una cum Centuria Epistolarum diversorum auctorum. *Dionysii vero Petavii* Dogmata Theologica, sex voluminibus in folio comprehendenda, nonnullisque adaugenda tractatibus, qui in prima editione non comparent, sub prælo dudum gemunt. Opera etiam *Augustini* ibidem, juxta editionem Parisiensem Patrum Benedictinorum, denuo imprimuntur, decem in folio voluminibus, nec sine accessione novarum notarum criticarum. Denique nec id ignorare Lectorem Benevolum cupimus, Viri doctissimi integerrimiq; *Vincenzii Placcii*, hoc ipso anno d. 6. Apr. defuncti, magnum de Scriptoribus Anonymis & Pseudonymis Opus, duobus in folio, ut vocant, voluminibus comprehensum, absolutum a Viro beato fuisse, nuncque in manibus celeberrimi Viri *Gerhardi van Mastrich* Reipublicæ Bremensis Syndici, versari, publicæ luci exponendum, quamprimum Bibliopola quis sumptus in eam rem faciendos in se receperit.

* * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Augusti, Anno M DC XCIX.

*RAPHAELIS FABRETTI, GASPARIS F. URBINATIS, IN-
scriptionum antiquarum, qua in adibus paternis asser-
vantur, explicatio & additamentum.*

Romæ ex offic. Dom. Ant. Herculis cIo. Ic. XCIX. fol. Alph. 8. pl. 16.

Qui non ignorant, quam late pateat doctrina, quæ marmo-
re aut ære, arcubus aut pilis, statuis & saxis, atque aliis pu-
blicis privatisque operibus, ad omnem posteritatis memo-
riam factis consecratisque continetur; ii quo dolent ma-
gis, nihil prope ejus industriz ad nostram mansisse ætatem,
quam in describendis lapidibus, ex iisque colligendis insignium rerum
momentis, Philochorum Atheniensem, Polemonem Periegetæ no-
mine celebratum, Aristodemum, aliosque, prisca temporibus collo-
casse, e Suida, Athenzo, enarratore Apollonii, & aliunde constat:
hoc vehementius gaudent, cum literis, in lucem revocatis, fortissimos
antiquitatis hujus vindices extitisse, horumque principes, Cyriacum
Anconitanum, Felicem Felicianum Veronensem, ejusque æqualem
Jo. Marcanoram Patavinum medicum, sigillatimque Janum Grute-
rum, & secundum Ant. Bosium Mediolanensem, aliosque, Th. Reine-
sum, ac Jac. Sponium, qui partim itineribus longe lateque susceptis,
partim incredibili labore, aliorumque ope, antiqua Græciæ Latii que,
quæ quidem explorari potuerint, monumenta e disjunctis terrarum
partibus in unum contulerint, digesserintque fere ordine, nec segnius
tam emendarint, quam explanarint. Ac quum jam pridem ii, qui
his de literis recte sentiunt, optarint, in Italia potissimum, tanquam in
ipsius sedē antiquitatis, tot hominum eruditissimorum excitari ali-
quem, qui gloriam amplitudinemque Norisii, Ciampini, Fabretti,

U u

Pagii

Pagii, aliorumque ingenii Italico nomini nostra memoria partam, hac præcipue cura illustret, ut saxa, in oculis omnium infixæ, coram inspiciat, horumque exempla, vel exscriptorum ad antiquæ fidei normæ exigat, vel nondum cognitorum naviter conquirat, ac quicquid omnino veterum inscriptionum adhuc latuerit, id pro virili parte e Museis aliorum, ac schedis, & undecunque, excussum promat: dubitare profecto non possumus, quin amplissimus labor, ab eodem Raphaele Fabretto, V. C. eodem in studio consumtus, apud intelligentes antiquarum rerum existimatores gratiam inierit, quem multi, qui talem tantumque norunt Virum, suspensis expectarunt animis, ex quo Jo. Mabillonius, ex Italia redux factus, orbi humanitate imbuto eum sponpondit. Quo quidem opere quid tandem rerum agat CL. Fabretus, ne nesciamus, intelligendum est, eum quidem, qua utitur verborum modestia, non tam per omnia placere eruditibus, quam imperitiis ac tironibus prodesse voluisse; re autem vera id dedisse operam, ut rem epigrammaticam iis ornet augeatque subsidiis, quæ in domestico Museo, multorum peruestigatione annorum instructo, aliorumque vel opera, vel muneribus, locupletato, possedit ipsemet; iisdemque adjunctis inscriptiones, a superioribus in vulgus editas, emendet passim ac restituat, castiget atque explanet, ab aliorumque corruptelis vindicet, & quicquid disserat, id e suis doctrinæ præsidiiis repetat moderate, præcipuaque inscriptionum fide comprobet, suis nixus opibus, relictisque aliorum scriniis, a quibus compilandis prorsus abhorret. Ne vero miremur, undenam V. C. L. tam lautam rerum harum suppellectilem sibi compararit, meminisse juvabit, eum Jo. Lucii Tragurienensis, mathematici pariter atque omnis antiquitatis investigatoris, exemplo hortatuque ad hoc studiorum genus incubuisse, & quicquid otii a reliquis fuerit negotiis, id demum in describendos contulisse lapides, paullatimque ditasse atque exornasse Museum, cum operæ aliorum beneficioque, tum sua ipsius arte quadam; id quod ipsemet noluit ignorari. Nam a fossoribus, modico invitatis pretio, inscriptiones & signa laterum accepit, sacrisque reliquiis extrahendis & custodiendis a Purpurato Patre, Gaspare de Carpineo, præfectus, quo munus hoc gessit triennio, omnibus omnino inscriptionibus potitus est, quotquot in locis religiosis comparuerunt. Quibus magna est accessio postea facta, quum Carolus Barberinus, magni illius Francisci

Bar-

Barberini fratris filius, ex illustri bibliotheca copiam ei fecit omnium inscriptionum, quas patruus quondam ex omnibus orbis Romani partibus coegerat, quasque tanto comprehensas volumine reliquerat, uti Gruterianum Thesaurum numero superarent. Nec parvo ei usui fuit humanitas Laurentii Corsini, qui cæmenta villæ, ad portam Aureliam exædificandæ, cum quæreret, eam sepulcrorum, vetustate collapsorum, copiam aperuit, ut parvam quasi urbem detexerit, ex iisque marmora plura muneri dedit Fabretto, multaque alia monumenta concessit describenda. Accessit liberalitas Cæsarini Signinæ urbis, & Alexandri Jovii Ducum, qui eum lapidum non paucorum munere affecerunt; singularisque Justiniani Bassani Principis gratia, qui ei, in suorum ad Flaminiam hortorum adyta admissio, interiora ostendit cuncta, quæ, nemini adhuc visa, binas terrenas aulas acervatim opplebant. Grata etiam commemoratione recoluit memoriam Josephi de Juliis, sigillatimque Philippi Bonarroti, quo cõmite, vineas omnes, a quibus inscriptiones sibi promiserat, perscrutatus est; neque id sine periculo, cum rustici tantum perquirendi studium ægre ferrent. Tacemus Philippum Abbatem a Turre Forojulensi, & Canonicum Franc. Blanchinum Veronensem, aliosque complures, qui laudantur passim, ab eoque eodem, quo Pighius, Velserus, & Smetius a Grutero, numero habentur. Illud prætermittendum non est, indoctorum quoque hominum manus profuisse Fabretto, quibus præceperat, ut summos lapides leviter abstergerent, sic ut pulvis situsque in concavo literarum spatio relinqueretur. Chartam deinde bene humentem applicari, & linteolo in globum circumvoluto, sive arida spongia imposita, tantisper comprimi iussit, dum ea in vacuum elementorum spatium descenderet, & fordibus ibi relictis tingeretur, quo literarum color aliquis & profunditas impressa conspiceretur, atque adeo eadem, denuo exsiccata, non minus colore, quam duritie, literas affabre sculptas servaret.

His igitur fretus adminiculis, magno animo laborem suscepit, opusque in *decem* tribuit *Capita*, quorum *I.* exponit de Titulis & Columbariis, *II.* de Operculis ad lacrymas & libationes excipiendas, deq; Geniis, ac Manibus, *III.* Affectus cognatorum, atque parentum in filios & contra, *IV.* Affectus conjugum, *V.* inscriptiones a Patronis & Dominis, & contra, atque ab incertis, & singularibus, positas, *VI.* Sacra & Ministros sacrorum, *VII.* Figlinarum Tigna, aliaque miscellanea,

nea, *IX* Monumenta Christianorum, *IX*. Gentilitia nomina, quorum Gruterus non meminit, *X*. Miscellaneorum inscriptionum Sylvam. Eam autem ordinis rationem iniit, ut primo e Musei sui copiis efferat inscriptiones, harumque plerasque quidem Latinas, Græcarum tamen etiam nonnullas, easdemque, ut proprias ac domesticas, a mutuatitiis ac peregrinis Romani signo numeri distinguat. Has porro vel temporum iniquitate corruptas, quoad ejus fieri potest, reficit, vel obscuras illustrat, idque cum aliorum doctrina scriptorum, tum solemni inscriptionum comparatione, quas, barbaris dispunctas notis, vel jam divulgatas a Grutero, Reinesio, Sponio, ceterisque, vel nondum eruditorum usu tritas, e schedis Vaticanis, Chisiis, Fr. Cameli, Peniæ, e Sabbatino, Ciampino, Bellorio, Carpineo, Magnino Museis, ex MS. L. Holstenii, ex suis etiam commentariis, sigillatimque e schedis Barberinis, aliorumque, accepit. Sub calcem vero librorum plerorumque subjunxit Notas, quibus vel explanationem superiorem reddit explicatiorem, vel quæ uberius explicanda videbantur, exponit, idque cum judicio modi, quo nihil ei antiquius est, servandi, pagina asteriscoque semper adjectis, quò locum explicatum invenire possis. Perpetua vero oratione Gasp. Fabretum, cui librum inscripsit, affatur, & docet. Quem quidem fratris filium, quid doceat tandem, ut ii, qui nondum hunc legerunt librum, non nihil sciant, animadvertendum est, cum, Capite *primo* de Titulis & Columbariis cum agatur, per Titulos intelligere contractas nominum tabellas, quæ ollis cinerariis præfixæ fuerint, eosque negare, negligendos esse, e quibus prænominum ratio, & columbariorum notitia, peti possit. Hos ait plebejorum, atque a deo servilium capitum nominibus insignitos, horumque binos plerumque per singulos loculos parieti affixos, suis quemque ollis subditos fuisse. Sæpe vero binis ejusdem loculi ollis duplices respondere titulos, uno quodam lapide comprehensos. Columbaria exponit per loculos ollis cinerariis asservandis destinatos, subditque inferius, crebrius duplices ollas in quovis columbario receptas fuisse. Mox refellit Reinesium, qui per ea alicubi intellexerit columbarii, in quo alerentur columbæ, locationem; idque expressa quadam effigie, quæ exhibet decem columbaria, in iisque quadraginta ollas, quæ in agro Fonteiano sub scalis Palangariorum ad viam Aureliam apparuerunt. Postea vero, quam adversus Gutherium evicit, vasa obrëndaria ea esse ipsa, quæ alibi *fiscula jarcobaga* dicantur, eadem-

eademque ad corpora integra obruenda comparata; docet, quum corporum alia combusta, in ollisque & urnis tam fictilibus, quam marmoreis, condita fuerint; alia integra in arcis lapideis seu sarcophagis deposita; alia denique in fictilibus infossa capsis: varia quoque fuisse conditoria, ollasque minores in suis columbariis, urnulas ollasque majores in ædiculis & cinerariis, arcas lapideas in superioribus partibus collocatas, & sarcophagos fictiles in pavimento defossos. In quo quidem argumento præcipua inscriptionum opera pervincit adversus Alex. ab Alexandro, de cujus plagiis, male compactis, inferius male sentit, usum tam cremandi, quam humandi, eorundem consuetudine temporum celebratum, nec lege quadam, quæ conficta sit, sed more, neque eo quidem constanti, receptum fuisse, uti corpora, quæ primum humi condebantur, crebrius posthac cremarentur. Quam quidem consuetudinem ad Theodosii usque M. patuisse tempora, & Jac. Gothofredi animadversione, posteaque humandi more cremandi ritum extinctum, e Macrobio demonstrat. Ad extremum ollariorum seu columbariorum ichnographiam, justis distinctam intervallis, ollarumque formam & magnitudinem, excudendam curavit. Capite altero cum agit de Operculis, illud titularum genus persequitur, quo cinerariæ augusti oris urnæ contegebantur. Hic ubi ostendit, foramina, quibus pertusa fuerint opercula, recipiendis parentum conjugumque lacrymis imprimis servivisse; Geniorum varietatem quo exponat, tradit primo inscriptionum auctoritate fultus, Genium defuncti sumi pro ipsius Manibus; deinde ex Apulejo atq; Augustino, Genium humanum esse animum, quoad in corpore versetur; tertio fide Plutarchi, Platonis apud Apulejum, & Censorini, esse potestatem quandam inter hominem & Deum, atque adeo differit de duplici genio; quarto ex Festo Pompeio, esse Deum, qui vim obtineat omnium rerum gerendarum; quinto subjicit inscriptiones, Genio viventium nuncupatas, vel ut animo humano, vel ut bonæ cuidam ipsius animi cupidini; sexto e Censorino & Apulejo, Genium nobiscum gigni, vel esse Deorum filium, e Festo; septimo dedicationes non raro fieri Geniis ipsarum rerum inanimatarum, corporisque alicujus politici, suarum exemplis inscriptionum comprobat; demum ex Petronii fragmento observat, Genios etiam sine adjectione appellari *cutelas*, quorsum explicat inscriptionem Gruterianam. Exposito Geniorum

argumento, Manes pertractat, quos cum H. Norisio contendit summam, esse vel ipsas defunctorum animas, vel Deos inferos, sub quorum potestatem hæc, corporeis soluta vinculis, redigantur. Alterum auctoritate inscriptionum, quemadmodum solet, firmat, lectoremque ad ampliorem Norisii enarrationem delegat; alterum perinde, prolatis inscriptionum testimoniis, conficit, speciatimque inscriptionibus Græcis, in quibus Dii manes ΘΕΟΙ ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΙ vocantur. Iisdem, subtextit, Manibus antiquitatem, superstitione depravatam, lucis hujus fruendæ arbitrium permisisse, idque in inscriptione evincit illa, qua manes fatorum arbitri appellantur. Omittimus, quæ de sigillis notisque, vel inferius de horis, earumque divisione, & segmentis, in inscriptionibus obviis, de scrupulis item ex Jul. Polluce, Ptolemæo, Plutarcho, Irenæo, Rhabano Mauro, Josepho Scaligero, & aliunde; de execrandi item ritu, a paganis æque, ac Christianis, adversus violatores sepulcrorum adhibito, atque adversus Reinesium excusato, aut amplius traduntur. At CL. Fabretum, reticere non possumus, novam Theonis recensionem orbi erudito polliceri ab Eruditissimo Benedetto Averano, quem confirmet hunc Ptolemæi enarratorem cum codice manu exarato, qui Mediceæ sit bibliothecæ, diligenter comparare, novamque ejus interpretationem moliri, Capite *tertio* ex occasione inscript. XIII. de Prætorii cohortibus, ab Augusto institutis, dicere ingressus, quarum Tacitus Annali quarto novem, Dio. lib. LV. decem, memoriæ prodiderunt; utrumque scriptorem pro sui ratione ævi exponit, repudiato Lipsii judicio, qui Tacitum secutus Dionem erroris accusarat. Mox eidem negat Lipsio, causam esse, quam obrem apud Tacitum quatuordecim, quam quatuor, urbanas sub Vitellio cohortes legi malit, demonstratque, quod quidem sciat, primus, quatuor illis cohortibus Vitellianis cum numero decimæ tertiæ cohortis urbanæ bene convenire, modo recogitemus, primam urbanarum cohortium decimam esse appellatam, & continuata quadam progressionem post novem, munere suo digniores, Prætorias cohortes, sub Tiberio ex ultima Augusti institutione sic numeratas, de quibus loquatur Tacitus, subsequentes numeros X.XI.XII. tres primi illius census cohortes urbanas occupasse, quas quidem ad Constantini mansisse tempora, seu tandem ad pristinum numerum, numerandique rationem superiorem esse revocatas, in inscriptione subjecta firmat. Dehinc cum evincere

cere parat, Lipsium dubia admodum fide Dionis ævo plures denis cohortes Prætorias tribuere, quoque declaret, sub M. Aurelio, Pii F. eadem ad decem jam redactas fuisse; expromit marmor, quod eo rarius judicat, quo clarius Centurias Statorum Evocatorum idem commemoret, quos, nec fortasse alios, cum apud Tranquillum legeret Lipsius, miratus est, nullam eorum memoriam, aliis literarum monumentis consignatam, extare. Ut mittamus, quæ de apicum in lapidibus usu, a temporibus inde Augustis repetito, docet; quam dignum lectu est perelegans funebris orationis fragmentum, quod e Museo Carpineo promit, inferiusque conjectura quadam resarcire studet, tam laudandus profecto conatus, quo clarissimam Helvidiorum stirpem inde a Cæcinnæ Præto atque Arria e lapidibus, æqualibusque scriptoribus, refert, iustaque ordinis serie contextit. Nec nullius sunt ingenii, quæ exponit de ratione Asciz, quæ in summo incisa lapide, eruditorum conjecturas in diversa sententiarum studia distraxit, cum primisque in lapidibus Lugdunensibus conspicitur, ubi extat: ET SUB ASCIA DEDICAVIT. Derelictis Manutii, Aimæ, Valerii, Pierii Valeriani, Reinesii, Chorerii, Sponiique, judiciis, quibus per mediocris fortunæ rationes marmoreos condere tumulos minus licuerit, lateritios hos exquisito fabricandi artificio struxisse, ejusque moderatæ suæ testimonio, & forsitan cum quadam magnificentiz, in modico quæsitæ, ostentatione, professos esse, se SUB ASCIA, hoc est, unius asciz ope opustam præclarum fecisse. Inde profert in medium Rusticeliorum monumentum, quod anno superiore negotiatores vinarii sub Testaceo tumulo aperuerunt, veterum dignitate possessorum insigne, atque antiquitate ipsis R. P. temporibus conjunctum. Equo Carolum Patinum corrigit, nummumque ab eo editum, & Celiz attributum, Rusticeliis reddit, ejusdemque occasione per obscuram investigat originem Testacei collis, sub quo monumentum, id quod prædiximus, inventum est, nemini veterum, nisi Sex. Aurelio Victori, & scriptori Notitiæ Imperii, *Dolioli* nomine memorati. Capite *quarto* inter alia veteres tam effuse laudasse mortuos, ut nulla non inscriptio sepulcralis hyperbolica sit dicenda, positus ante oculos exemplis, ostendit. Postea de militia Vigilum, quæ alibi minus inveneris, exponit. Ac primo quidem muros, quos septem Vigilum cohortes in urbe tenebant, interpretatur ipsas cujusque regi-

regionis stationes, Fam. Nardino, postremo argumenti hujus expla-
 natore, confutato; quem nec Dionem capere, nec falso non opinari,
 septem illas cohortes ad triginta & octo progressu temporum auctas
 fuisse, ut pervincat, Rufum, Victorem, ac Notitiam Imperii emen-
 dat; quadamque inscriptionum accessione Gruterianis adjuncta, ubi
 VII tantum cohortes comparent, editoque Victoris fragmento, quod
 Illustris Vir, Gu. Godefridus Leibnizius (qui & ipse adjectis quibusdam
 animadversionibus eundem refellit Nardinum) cum eo communica-
 vit, observat demum, illarum VII cohortium singulas totidem cen-
 turiis constituisse. Miratur inde, qui factum, quod Laur. Pignori-
 us, doctissimus Servorum expositor, data differendi occasione, munus Vi-
 cariorum ne attingat quidem. Quos cum per *substitutos* exposuerit
 Sponius, refellit, aliisque deinde interpositis, feruntur demum
 Christiani ultimorum temporum memorias titulosque Paganis non-
 nunquam abstulisse, eisque suos occlusisse loculos, suis ipsorum nomi-
 nibus insculptis, prioribusque profanorum inductis, aut erasis; id quod
 Paganis lege innotuisse docetur. Nec nullius sunt momen-
 ti, quæ edisserunt de conjugibus Virginiis sive Univiris, earumque
 prærogativa, ex inscriptionibus, Livio, Tertulliano; de iis itidem,
 in quorum vita obituque annorum, mensium, dierumque numerus
 exæquatur, quique diem eundem natalem, ac fatalem, habuerunt,
 quorsum Attalus rex, Pompejus, Osilius Hilarus, Henricus Cardina-
 lis idemque Rex Portugalliz, referuntur. Quoque intelligas, veteres can-
 quoque fidem, avicularumque dulcedinem, memoria dignam habu-
 isse, quædam inscriptionum exempla producuntur, in iisque lepidum
 lusciniz epitaphium, quod fuit in antiquo vase minutissimis literis in-
 scriptum. Capite *quinto* non luserit fortasse operam, qui legerit,
 quæ differuntur de Equitibus Singularibus, argumento certe, quam
 inscriptionum veterum usu contrito, tam eruditorum sententiis dis-
 crepante. Quos quidem constituit CL. Fabrettus gradu militiz Præto-
 rianis proximos, cum munere custodiz, tum prætenturæ vicinia, &
 Norisio assentitur, Neronis principatum ætate antecessisse, Marcello
 Donato, Claudioque Salmasio, refutatis, Lipsii etiam atque Hermannii
 Hugonis silentio in re commemorabili castigato, Reinesioque pro
 parte collaudato, qui Singulares quasi Singularios, Singulatores, uno
 merentes equo, interpretatur. Nec tædeat perstruere monumentum,
 Mar-

Marcio Hermæ factum, cui Phoenix, suo insitens rogo, utrinque adjectus exponitur de spe æternitatis, seu persuasione æternæ felicitatisque post præsentem vitæ, Poetis pariter, ac plerisque Philosophorum familiis, nec minus Inscriptionibus, quæ SPEI ÆTERNÆ, & PERPETVÆ FELICITATI, aut ÆTERNÆ ANIMAE nuncupatæ sunt, celebratæ. Ut autem silentio transimus, quæ de Castris Prioribus conjicit primus: ita summatim indicamus, quæ de Octoviris & Seviris Augustalibus uberius disputantur. Principio Fabretto negotium exhibuerunt Octoviri, de quibus omnes silere ait: id tamen ipse collegit demum, magistratum hunc non fuisse perpetuum, & convenisse quidem quadam ex parte cum Seviris, his tamen dignitate inferiorum fuisse; eosdemque Octoviros fuisse sanorum atque ærariorum curatores, Ædificia vero potestate præditos, quo muneri suo majorem afferrent auctoritatem. Injuncta deinde controversiæ, quæ Norisio cum Reinesio de Sacerdotio Sevirum Augustalium intercedit, mentione, Norisio suffragatus, negat Reinesio, Seviros inter magistratus, & quidem juris dicundi potestate præditos, numerari debere, quos Sacerdotii munere perfunctos esse, auctore Tacito comprobatur; horumque nil miratur aliquando plures quam sex simul nominari, quum sex tantum vere ejusdem temporis munus gesserint, ceteri vero nominis hujus honorem ex temporaria superiori; muneris hujus perfunctione, eademque vel unius, vel quinque annorum, servarint. Tacemus reliqua, quæ de aliis Seviris, Equestri militiæ cognitis, eorumque sex, vel, quas quidem in lapidibus viderit, quinque turnis, ex Jul. Capitolino, Reinesio, Spanhemio, speciatimque, sicuti solet, e lapidum indiciis arcessit, pariter atque alia, quæ de Latina, Lavicana, Prænestinaque viis, & de aliis denique rebus, erudite exposita, industriæ lectorum judicioque relinquenda putamus. Capite *sexto* edit lapides, Ægyptia superstitione imbutos, horumque Romæ duos, tertium Urbini, inventos, postque illos Græcum Herophili epitaphium, elegantia non minus, quam pergrata simplicitate, ad memoriam insigne. Ex cujus occasione de licentiâ Bacchanalium, & symbolis ad sacra hæc pertinentibus differit, eorundemque e Livio initia ab ultima origine repetit, ac S. C. ab eodem historico c. XVIII. lib. XXXIX brevi quadam summa comprehensum, per antiquo illustrat monumento, Postumio Consule in tabulam æream inciso, priscaque scribendi ratione exarato, quod ex illa acceptum tabula CL, Fabretto tradidit Augustinus Scilla, Pictor Messanen;

fanensis. Postea, quam eorum attigit summam, quæ de Accensis commentatus est Salmasius, eumque modo firmavit, modo castigavit, nec minori cura de nominibus novorum civium, & collegio concordiæ, egit; Victimariorum collegium, antehac ignotum, extitisse ostendit, non illorum, quos Victimarios negotiatores appellet Plinius, sed eorum, qui in sacrificiis Imperatori ipsi, Sacerdotibus, Magistratibus, & Senatui præsto essent. Quæstionem hinc de Dea Feronia, quam Servius, cum eoque Sponius, ipsam Junonem virginem, cum aliis Jac. Oiselius Deam Florum, ab Junone diversam, putat, ipseque Reinesius a Junone, Fabretto quam libet invito, distinguit, in medio tantisper relinquit quidem, sed aliam, longe graviolem, controversiam indidem elicit de Fano, cujus meminit Dionys. Halicarnassæus, Deæ Feroniæ, eamque ita disceptat, ut contra pervulgatam eruditorum opinionem evincat, fanum hoc non esse illud sub Soracte monte extra Latinorum & Sabinorum fines, sed in Sabinorum agro situm, a priorique diversum. Feroniam denique cum Junone paria facere, auctoritate Servii, & inferius Livii, concludit. Nec vero displicere lectori queunt, quæ de templo Felicitatis tradit, id quod ab Lucullo constitutum fuisse docet, reprehensio Donato, qui dixerat a Sylla extructum, & Nardino, qui unum tantum Deæ hujus templum Romæ fuisse statuerat. Missa facimus, quæ in aliis commemorari possent de Osiride & Serapide, quæ nomina ei unum idemque Numen signant; de Vossio patre, quod Corn. Balbum Gaditanum, vocet Mitylenæum, & historicorum numero adscribat, correpto; Sponio item, qui Fastos Panviniæ nos cum Capitolinis confundat, Lipsio & Al. ab Alexandro notatis, quorum posteriori negat, Sacerdotium Regis sacrorum, & Maximi Curionis, idem fuisse. Capite *septimo* miratur antiquarum notas Figlinarum in spatiis tanti voluminis leviter perstrinxisse Gruterum, easdemque vix summo tetigisse digito Sertorium Ursatum in Patavinis Inscriptionibus, & Smetium, Neomagensium Antiquitatum auctorem; quas tamen constet Fastis emendandis, temporibus, quibus extructa sint ædificia, dignoscendis, singularibus locis, quorum notitia deerat, cognoscendis, aliisque rebus, singulare afferre adjumentum. Cujus quidem laboris, quem integrum sibi relictum esse pronunciat, initio Figlinas ordine secundum elementa instructo disponit, eademque postea seriè nomina Consulium, quorum quidem in Figlinis extat memoria.

memoria, percenset. Hic ubi inscitiam Ligorii fraudesque cum Norisio coarguit, contendit adversus Lucam Pætum, pondera, quibus nostra utamur tempestate, antiquis majora non esse. Ac primo ubi tam de Romanis, quam de Græcis differuit ponderibus, colligit demum, unciam nostrorum temporum Romanam antiqua leviolem quidem esse, sed Græca graviorem. Addit, Herculem custodem ponderum, ob justitiæ & æqualitatis laudem, non a Romanis magis, quam Etruscis, habitum fuisse. Longum foret, enumerare, quæ disputantur de orbiculis ossis, usque missilibus, numismatum instar utrinque inscriptis; de pilulis ex fossili crystallo; & post Jo. Macarium, ejusque enarratorem Jo. Chiffetium, de amuletis, sive, quos vocant Arabes, de lapillis Talismanis, quos quadam signatos inscriptione ipse possidet, omnesque fere ad Mithram ac Solem refert. Capite *octavo* inscriptionum Christianarum spicilegium post Aringhum affert, easdemque non alio quam alphabetico ordine distinguit. Hic nominis contemptum laudat in Christianis veteribus, quorum nomina loculis religiosorum locorum rarius adscripta sint; quum Christi contra nomen, omni veneratione dignum, notis quibusdam crebrius designetur, ad mortuorum velut professionem fidei in ipsa calce, qua ocluduntur tumuli, incisum. Cujus generis tesseras, Christianæ pietatis professione insignitas, qui desideret, eum ad Aringhum delegat, ejusque eruditam e Sanctis Patribus earundem explanationem laudat. Inscriptione inde, cui falx cum palma ferro insculpta est, vasculumque adjectum, prolata, cultrum illum, contendit, seu falcem, a latere positam, cum palmæ ramusculo in ea insculpto, facere indicium martyrii, per vasculum itidem appictum, in quo asservatus sit sanguis, significati; sicut hodieque vitreæ consimiles ampullæ, sanguinea & purpurea obductæ crusta, in sacris cæmeteriis juxta SS. Martyrum loculos, qua recumbunt capita, creberrime reperiantur, nec dubium sanguinis, pro Servatoris gloria profusi, argumentum prodant. Rubedinem enim, qua ampullæ tinctæ sunt, non a colore terræ, per quam humor pluvius percolatur, sed revera a sanguine contractam esse, rationibus probat, testimonio etiam Illustris Leibnizii nostri adducto. Nec porro sine laude antiquæ religionis, qua homines Christo conjuncti, a profanorum vanitate sejungi consueverunt, illud pariter in suis observat inscriptionibus, Christianos cruce recta, literarum *α* & *ω* comitatu stipata, suos signasse

cippus. Ad illam venimus inscriptionem, cujus siglas illas D. M. Jo. Mabillonium submonet Fabrettus, DEO potius MAGNO, quam DIS MANIBUS, exponi debere. Quæ quidem altera duarum est inscriptio-num, quæ Mabillonio e Fabrettianis perplacuerunt; quamvis hoc loco a Mabillonio modeste dissentiat Fabrettus, nequeq; reliquiis profani ritus locum hic relinquendum esse; uti porro ad versus eundem comprobatur, vitæ vindemiamq; inter præcipua Christianorum monumentorum ornamenta fuisse. Falsus porro, coronam, pyram ardentem, & palmas, lapidibus incisas, Martyrium supplicio ignis finitum testari posse, non spernendum Clementis Alexandrini locum gemmarum antiquarum inscriptionumque fide firmat atq; illustrat, quo veteres Christiani aut columbam, aut pisces, aut navim, aut lyram, aut anchoram, in signatoriiis suis expressisse annulis dicuntur. Ac secundum Monogrammata, in Christianorum tumulis conspicienda, quæ sagacius exponuntur, digna lectu est, tam inscriptio illa XCVI, qua memorix VLPiÆ FELICITATIS, XIII annorum, & VII mensium uxoris, consuluit maritus, quam erudita annotatio moris Romani, quo, ex Plutarchi inscriptionumque auctoritate, puellæ duodecim, aut pauciorum etiam annorum, nuptui collocabantur; id quod multo fiebat aliter apud Spartanos. Jam inscriptiones Græcas, quarum pauciores afferuntur, si perlustremus, inter has eminere videbitur inscriptio Eutropi, quem Martyrem fuisse, opinatur CL. Fabrettus, quod vasculum sanguine, pro Servatoris honore profuso, repletum, sinistra manu sustineat, orantisque more passis ambabus adstet. Mittimus, quæ explicantur, scribendi compendia, inscriptiones item Latino-Græcas, non tam a Græcis, quam ab amantibus Græcorum, profectas; nec minus illam, in qua literas Græcorum recentium minusculas primas in lapidibus observavit Fabrettus. Quæ vero de imaginibus vitreis ex Philippo Bonaroto, sigillatimque Petri & Pauli, ubi Petrum loco superiori semper collocari contendit, adducuntur, ea quidem studio lectorum iudicioque relinquimus. Capite *nono* nominum gentilitiorum, quorum Gruterus non meminit, quæque alii inscriptionum conquisitores aut non habent, aut indiligentius tractant, indicem contexit, & secundum elementorum seriem ordinat, creditque adeo fore, ut, si extremum subtulerit caput, hæc de-
 mum,

mum, quæ accessionum loco habeat, præcipuum opus utilitate vincant. Reinesio autem vitio vertit negligentiam, qua gentes diversas sæpe misceat ac confundat. Tacemus de lamina, apud Canusium reperta, editaque a Nicolao Bon, memorabili quidem, quòd, præter cetera, integrum Decurionum sive Centumvirorum numerum implet, Patronis Prætextatisque separatis, quos in extremo recenset. Neque hujus est instituti persequi, quæ de Dendrophoris, de aliisq; decerpi rebus possent. Caput denique *decimam* Illustris Fabretti cumulat inscriptionibus varii argumenti, quæ vel superfuerunt, vel adhiberi quidem supra potuissent, sed, confecto jam negotio, cognitæ demum sunt aut acquisitæ; idque nullo ordine, succinctisq; ad eas notis adjunctis. Nos, ne nihil memoriæ mandasse videamur, in transcursum monemus, ostendi adversus Jac. Gothofredum, acutissimum cetera Codicis Theodosiani enarratorem, idque ope inscriptionum, frumentum æneum sive ænum ad civitatem Carthaginiensem non spectasse, sed aservatum Romæ distributumq; fuisse. Justam porro naturalemq; Caracallæ matrem, non, id quod multis visum est, novercam, fuisse Juliam Domnam; idque non inscriptionibus minus, quam Oppiani & Dionis auctoritate probari. Nec minorem inde controversiam, quæ multorum industriam fatigarit, Julianne uxoris loco habuerit Caracalla, in eam decidi sententiam, ut, comprobata Tristani defensione, tanti criminis infamia liberetur Caracalla, quum nullæ inscriptiones suffragentur. Ac judicare adeo CL. Fabretum, Spartianum, qui turpitudinis hujus notam Caracallæ memoriæ primus inusserit, multos fefellisse auctoritate sua; deceptum vero ipsummet ex male intellecto Herodiano, qui scripserat, Alexandrinam plebem Juliam hanc per jocum Jocastam vocavisse. Id enim Spartianum ita interpretatum, ac si Juliz incestæ cum filio a nuptiæ vulgo essent exprobratæ, de quibus tamen & Herodianus & Dio ne meminerint quidem. Comparationem vero Juliz cum Jocasta potius ad mutuum inter utriusque filios odium, patricidium ferro venenoque intentatum, fratricidium, aliaque Augustæ domus mala, trahendam. Cetera dimittimus, quæ dici possent de instauratione marmoris omnium Barberinorum eruditissimi, quod inscribitur Lex Collegii Æsculapii & Hygie; vel de iis, quæ disputantur contra Minucium Felicem, Lactan-

tiūque, quo Floræ honestas cum Ouzelio defendatur, vel de situ Laurentini Pliniani, idque ex illius summa epistolæ, qua Laur. Pānciatici rogatu perscripta, Holstenium præcipue Noster coarguit; vel de aliis demum rebus, quæ tantundem jucunditatis, quantum utilitatis, elegantiam antiquitatisque cupido lectori pollicentur. Atque hæc quidem, multoque his plura, nec minora, (nam nobis pro instituti nostri ratione non nisi paucissima licuit attingere) ubi perdocuit CL. Fabrettus, operi subjunxit Emendationes quasdam Gruterianas, usui, quemadmodum ratus est, futuras novæ Thesauri hujus recogniti editioni, quæ & ipse accepit a Basileensibus parari, & nos pariter cum omnibus, qui Thesauri hujus opes, ex omni antiquitatis memoria cumulas admiranantur, bonis omnibus votisq; prosequimur, quo tanti conatus operis prospere cedant, ad optatumque tandem exitum provehantur.

A TREATISE OF THE ASTHMA.

i. c.

TRACTATUS DE ASTHMAE. AUTORE JOHANNE FLOYER.

Londini, apud Richardum Wilkin, 1698. in 8. plag. 18.

CUm Experientissimus Autor ipse periodico Asthmate triginta fere annos multum laborasset, nullumque e remediorum a Recentioribus præscriptorum usu, sensibile autem ex iis, quæ Veteres laudarunt, percepisset levamen; in præsentis de Asthmate tractatu, in Actis a nobis jamdum indigitato, quando Nostri opusculum de præternaturali humorum animalium statu A. 1697. p. 106. recenseremus, tanto exactius diuturni hujus affectus cum Theoriam, tum Praxin, e Veterum præcipue monumentis explanare, novisque observationibus corroborare voluit, quo magis & Medicorum alii, ad integram eorum morborum chronicorum, quibus ipsimet forsan detinentur, accuratius consignandam historiam incitarentur. Nempe ut de symptomatibus ante omnia constaret, quæ Asthmatis flatulenti, vulgo humidi, paroxysmos & præcedere, & concomitari soleant, ac quo anni tempore quamque sæpe hi ingruant, ventriculus plerumque a meridie secunda vel tertia ab ingestis cibus hora notabiliter primum inflari, mox sub noctem san- guis aequaliter effervescente, corpusque leniter incalescere ac spiritus rare-

rarefcere, cum levi cephalalgia, multa fomnolentia, lassitudine artuum, pectoris gravitate, tussi convulsiva, multa urinæ pallidæ excretionē &c. annotantur, usque dum circa secundam vel tertiam horam nocturnam, sensibilius paroxysmo affligente, atque respiratione difficulter admodum cum stertore procedente, æger lectum, in quo non minus ac in febris paroxysmo perquam incalescat, & cum pulsu frequenti, inæquali tamen, ad sudorem propendeat, cogatur relinquere, ac in sella erectus sedere. Frequenter tunc alvus deponitur, & propter circulum sanguinis impeditum, pulsus in lentum atque intermittentem mutatur, extrema frigent, facies subinde nigricat, interdum pallet vel livet, oculi trepidant & lacrymas involuntarias stillant, labis fugentis speciem præ se ferunt, & muscoli totius corporis multum subsident, artusque ad motum languent, bilis aliquando evomitur viridis vel flava, urina autem tinctior & sedimentum deponens in fine redditur paroxysmi. Qui brevior si habeatur, a diætæ errore vel inclementia aëris adinstar ephemeræ resultans, ac post duas vel tres horas iterum cessans, sputatorius dici meretur, quia flatus solummodo ac sputum cum pulsu frequenti ac dispositione ad sudorem sociantur, præter somnolentiam vero nulla ventriculi angustia, nec urina pallida prægrediatur. Si longius autem ad duos, tres quatuorve dies protrahatur paroxysmus, primis diebus nihil vel parum sreatu rejicitur phlegmatis, tertia vero vel quarta die tussi expectoratur mucus magis digestus minusque viscidus, coloris albicantis ac saporis dulcis, interdum putridi, falsi vel acidi, sæpe sanguine nigricante interstinctus. E diario, in quod singulos paroxysmos Asthmatis proprii, occasione demum febris intermittens facti periodici, Autor septem per annos assidue retulit, sedecim paroxysmi hybernæ, æstivi autem iique graviores viginti, omniumque gravissimus mense Augusti, enumerantur, circa Lunæ phasés plerumque contingentes, ac citius vel tardius repetentes, quo breviores vel longiores iidem anticiparint; paroxysmo inopinato insignis semper in tempestate mutationis infecutura præbente indicium. Neque evacuancia tamen, neque pectoralia & cephalica calida in paroxysmis antevertendis quicquam profuisse, pluribus ante innuitur, quam Asthmatis hysterici, nobili foemina viginti annos molesti, pro hujus simul cum Asthmate flatulento ostendenda convenientia, describatæ historia. Hacce nihilominus in præsentem neglectæ,

humo-

humorum potius & spirituum animalium præternaturalem porro attendamus statum, periodico asthma cum tot pathematis producendo commodum; in quantum asthma sublimis, tarda, rara & laboriosa perhibetur respiratio, ab inflatione membranarum pulmonum, bronchia, vesiculas pulmonales & vasa sanguifera comprimente, immedie oriunda, dum spiritus animales flatulenti occasione vel externorum accidentium, vel periodicæ febrilis effervescentiæ sanguinis rarefiunt, & per cerebri glandulas propelluntur. Humores videlicet inter, chylus potissimum accusatur, fermentationis deficientis vel imminutæ culpa in ventriculo flatulentus & viscidus progenitus, gastricam pariter lympham crudam, viscidam & flatulentam suppeditans, ac ventriculi inflationem tam in asthma sputatorio, quam in hysterico procreans. Sicut namq; naturalis per fermentationis modum chylificatio a Recentiorum nonnullorum dubiis vindicatur, ita & succus nutritivus flatulentus tanquam fermentum consideratur, quod commixtum sanguini hunc ad effervescendum pronum exagitet, lentamque febrim asthmaticam concitet, ab ephemera parum discrepantem, quod eadem causæ evidentes, quæ in corpore sano ephemeram gignunt, v. g. caloris vel frigoris excessus, nimia corporis mentisve commotio &c. in cacochymico asthmaticam pariant febrim, multæ defluxionis feri in partibus variis, præsertim urinæ pallidæ in renibus ac lymphæ flatulentæ in ventriculo, intestinis, pulmonibus ac cerebro, causam proximam. Spiritus autem animales, comparati cum vegetabilium spiritibus inflammabilibus, quorum particule oleosæ, acidæ ac aëreæ bullulis aqueis inclusæ, itidem taxantur flatulenti & vesiculo mucilaginoso irretiti, occasione magnæ rarefactionis facile in nervis subsistentes horumque pneumonicos & intercostales, veluti ex morbo antecedaneo debilitatos, inflantes, per consequens diversarum partium membranas contrahentes rigidasque efficientes. A bronchiis quippe inflatis stertor sive sonitus in expiratione, a vesiculis autem pulmonum angustatis, sufficientem aeris ingressum debitumque diaphragmatis descensum impredientibus, ipsisque diaphragmatis & aliorum pectoris musculorum membranis contractis, thoracem haud sufficienter distendentibus, tarditas inspirationis & expirationis deducitur; quemadmodum respirationis raritas pulsui impedito, cephalalgia vero & hebetudo membranarum capitis rigiditati, & flatulenti

lentia primarum viarum, membranarum simul ventriculi ac intestino-
rum constrictioni, adscribitur. Equibus quamvis haud difficulter
intelligatur, quomodo e remotarum sive evidentium causarum censu,
cum sex res non naturales Medicis denominatae, tum varia morbo-
rum genera ad asthma producendum concurrant, lubet tamen e re-
bus non naturalibus aërem, in corpus animale eadem ratione ac in
barometrum agentem, specialius adhuc perpendere, hinc catalogum
morborum attexere, quos asthma tanquam symptoma comitari solet
vel insequi. Etenim quilibet aeris status, in quo Mercurius baro-
metri ob aeris elasticitatem ac pressuram a particulis aqueis infractas
locum inferiorem petit, noxius declaratur asthmaticis, quod horum
tunc spiritus magis elastici non aëque ac a graviori aere sicco cōciti
se ipsos expandant, nervosque pneumonicos ac membranas inflent;
qualis effectus non minus contingat, ubi iidem spiritus vel ab aere
calidiori nimium rarefiant, vel a fumis etiam inspiratis aut odoribus
quibusque irritentur. Atque hic mentione odorum facta, qui pari-
ter a vapores ab olei, acidi, terræ & aquæ commixtione resultent,
magnamque cum spiritibus animalibus affinitatem colant, in genere o-
dores non tam in gratos & ingratos, quam in calidos & frigidos ita
dispendendi censentur, ut calidi, vel acres, vel aromatici, vel fœ-
tidi, spiritus expandere, frigidi autem, vel crudi, vel acidi, vel nar-
cotici, spirituum calorem, motum & expansionem compescere asse-
rantur. Sed e morbis, asthmate veluti symptomate stipatis, hæmor-
rhoidum mensiumque suppressio, plethora, cordis & pulmonum po-
lypus, catarrhus suffocativus, peripneumonia, pulmonum calculi, pi-
ca aliæque cachexiæ, catarrhi diuturni, magnum in pulmonibus tuber-
culum, scabies retropulsa & ulcera exsiccata, febres ac variolæ, vom-
ica pulmonum, horumque compressio quolibet externa, tumores vi-
scerum, apoplexia, podagra, passio hysterica, malum hypochondri-
acum & scorbutus prolixè numerantur. Tandem, quo asthmatis me-
dela rite ac feliciter absolvatur, in paroxysmo, pro curationis scopo,
quantitas chyli flatulenti nunc clysmate, nunc mitiori emetico eva-
cuanda, constriction bronchiorum & vasorum sanguiferorum venæ
sectione allevianda, spirituum rarefactio liquoribus frigefacientibus
condensanda, motus spirituum ad artus vesicatoriis revocandus, ac
membranarum ventriculi & pulmonum inflatio blandis opiatis suffla-

minanda suadet, remedii loco haud castoreo; succino, asa foetida, salibus volatilibus, & sulphureis, verum aqueis, acidis, acido-salis & carminativis per acida temperatis commendatis. Extra paroxysmum autem, hujus arcendi gratia, uti cacochymia flatulenta & viscida tam evacuantibus omnis generis imminuenda, quam diluentibus ac digestivis amaris, salso-acidis & chalybeatis sive vitriolicis corrigenda, effervescencia humorum & rarefactio spirituum præcavenda, & glandularum pulmonalium, si adfuerit, obstructio removenda, glandulae autem cerebri constringendae & roborandae præcipiuntur: ita e medicamentis febrifugis, quibus humorum & spirituum turgescencia præcaveatur, tum cortex Peruvianus, tum alia, cum primis acida, in certas classes solcite digesta, extolluntur, omniumque remediorum ant-asthmaticorum optima, quae sine calore incidunt, e magna observatio-num caterva fusc adstruuntur.

DOMINI MARCHIONIS HOSPITALII FACILIS EXPERIMENTA
Methodus Inveniendi Solidi Rotundi, in quod, secundum axem motum, minor fiat a reside fluido resistentia, quam in quodvis aliud ejusdem Longitudinis & Latitudinis.

Dono misit ad me nuper D. *Fatio* librum ab ipso de murorum inclinatione fructiferas ad arbores sustinendas benigniorique Soli ostendendas aptissima, Londini recens editum, ad calcem cujus reperti solutionem Problematis, de *Solido rotundo in quod minima fiat resistentia*. Hujus autem Solidi affectionem jamjam unam notaverat Doctissimus *Newtonius* pag. 327 exquisiti Libri sui, de *Philosophia naturalis principis Mathematicis*, cujus inveniendae artificium cum illic ce-latum sit, nil ex ea lucis sperandum esse Clarissimus *Fatio* existimat. Ut ut sit, alia, quam hic detexit, ejusdem Curvae proprietates, viam eum a *Newtoniana* diversam invisisse liquido monstrat. Atque hinc id consilii mentem subiit, ut hanc sagacissimi *Newtonii* viam exquire-rem, nec spe (ut reor) vana, cum eandem quam ille, fuerim affec-tus affectionem Curvae quaesitae. Perfacilis autem Methodi, qua usus sum, eo lubentius copiam facio, quod ea solvendis aliis quampluri-mis ejusmodi quaestionibus inservire possit. Sit igitur

Pro-

Problema.

*Invenire Curvam DM, qua circa axem AL rotata, describat
superficiem solidi, quod in fluido quieto motum secundum axis directionem*

scribit MN rotata circa AL ; vel quod eodem modo, quod
 $e \times \frac{MF^2 \times MP}{MN^2}$ eam ipsam exhibebit resistantiam quam superficies

re ipsa partes ad contrarias mota patitur a resiste fluido. Eade

Yy 2

Problema.

TAB. V.
fig. 1.

Invenire Curvam DM, qua circa axem AL rotata, describat superficiem solidi, quod in fluido quieto motum secundum axis directionem ab L versus A, minorem patiatur resistantiam, quam Solidum quodvis aliud per eadem puncta D & M pari ratione descriptum, inibique similissime motum.

fig. 2.

Solutio. Fingantur rectulæ MN, NO, quasi latera duo Polygoni infiniti-lateri quod constituit curvam quæsitam. Tum ordinatim applicatis MP, NQ, ad axem AL, huic parallela fiat GNF, cui ad angulos etiam rectos occurrant OG & MF, ut & recta DM lateri MN.

His ita paratis, constat rectulas MN & MF secundum axis directionem motas ab L versus A, iisdem a fluido resistantiæ viribus impediri, quæ actionis essent fluidi hujus in eas quietas pari velocitate moti ab A versus L. Atqui hoc in casu vis seu nifus fluidi propellentis FM ab A versus L, esset ad nifum ejusdem prementis MN ab M versus D :: MD. DP. Præterea nifus hic secundum MD esset etiam ad eundem fluidi nifum in MN ab A versus L :: MD, DP. Ergo ordinatim multiplicando, vis seu nifus fluidi propellentis FM ab A versus L, esset ad eum quo premit MN ad easdem partes :: $\frac{DM^2}{MN^2} \frac{DP^2}{MF^2}$; (ob similia triangula DPM & MFN) $\frac{MN}{FM}$. Unde si fluidi in rectas MN & MF impacti velocitas exprimatur per constantem AB (a) palam fit, totum fluidi nifum in planam & perpendiculariter obviam superficiem, descriptam ab FM rotata circa AL, æquari producto ex hac superficie facto per velocitatem a, seu (assumpta c in circuli peripheriam, cujus radius sit a) producto $c \times MF \times MP$. Ergo si fiat $\frac{MN^3}{MF^2}$

MF. :: $c \times M \times MP$. $\frac{c \times MF \times MP}{MN^2}$. Quartus hic terminus vim etiam

exprimit fluidi prementis ab A versus L superficiem quam pariter describit MN rotata circa AL; vel (quod eodem recidit) quantitas

$\frac{c \times MF^2 \times MP}{MN^2}$ eam ipsam exhibebit resistantiam quam superficies hæc

reipia partes ad contrarias mota patitur a reside fluido. Eadem ratione

tione constabit resistantiam similem, quam ab eodem fluido patitur superficies orta ex irotato latere NO circa AL, indicari per

$$\frac{c \times \overline{OG}^3 \times NQ}{NO^2}$$

Jam vero fictis punctis M, O, & recta GF, quasi positione datis in eodem plano cum axe AL, inquiri quod debeat esse punctum N rectæ GF, in quo si conveniant rectulæ MN & ON, superficies ex iisdem circa AL rotatis orta minimam patiatur resistantiam, sive minorem quam si concursus earum fieret in alio quovis puncto rectæ GF.

Hoc autem ut inveniatur punctum N, sint constantes MF = m, MP = f, OG = n, NQ = g; & variables FN = v, NG = t: Ac proinde etiam $\overline{MN}^2 = m^2 + v^2$ & $\overline{NO}^2 = n^2 + t^2$, ob triangula re-
ctangula MFN & OGN. Ergo resistantia $\frac{(c \times \overline{MF} \times \overline{MP})}{\overline{MN}^2}$ qua su-

perficiem ortam ex rotato latere MN circa A L, impediri mox inven-
tum est, erit $= \frac{c m^3 f}{m^2 + v^2}$; Item & altera $\left(\frac{c \times \overline{OG}^3 \times NQ}{NO^2} \right)$ quam si-

militer patitur superficies pari ratione orta ex latere NO; erit $= \frac{c n^3 g}{n^2 + t^2}$. Unde & ex Problematis conditionibus sequitur, quan-

titatem $\frac{c m^3 f}{m^2 + v^2} + \frac{c n^3 g}{n^2 + t^2}$ debere esse *minimam*; adeoque (juxta
doctrinam Libri *Analyseos infinite parvorum*) differentiam ejus æquan-

dam esse zero: Quod si fiat, inveniuntur $\frac{2cm^3fv dv}{m^2 + v^2} = \frac{-2cn^3gt dt}{n^2 + t^2}$;

atque hinc, cum ex FG (v & t) ob fixa puncta M & O constante, fluat
 $dv = -dt$, erit etiam $\frac{m^3 f v}{m^2 + v^2} = \frac{n^3 g t}{n^2 + t^2}$. Ergo ducta AB =

d, perpendiculari ad axem AL, cum BC & BH parallelis ad infiniti-
lateri polygoni latera MN & NO; erit $\frac{AB}{AC} = \frac{BC}{MP}$.

MP. Ac etiam similiter $4 \overline{AB} \times AH. \overline{BH}^3 :: BH. NQ.$ siquidem
 his ita positis, habebitur $\frac{m^3 f v}{m m \times v v} = \frac{a}{4} = \frac{n^3 g t}{n n \times t t}.$

Constat igitur indolem seu naturam hanc esse Curvæ quæ sita
 DM, ut assumpta $AB = a$ in AK perpendiculari ad axem AL, ducta-
 que BC parallela tangenti Curvam in quovis puncto M, semper & ubi-
 que $4 \overline{AB} \times AC. \overline{BC}^3 :: BC.$ MP applicatam hoc in responden-
 ti puncto M.

Et vero cum hæc affectio Curvæ, tangentibus innixa tantum,
 primas duntaxat differentias in ejusdem expressione requirat, nullatenus
 crediderim, quod asserit D. Fatio, hac simpliciore eam esse
 quam ipse protulit, quæ nimirum osculi radios comprehendens, se-
 cundas differentias adhibet, ubi primæ nobis sufficiunt. His adde ex
 affectione mox inventa, Curvæ constructionem ultro fluere a sola Hy-
 perbolæ quadratura dependentem, quo sane nil simplicius hac in quæ-
 sitione potest haberi. Sic autem Curva hæc construitur:

Assumantur $AB = a$ in AK perpendiculari ad axem AL, &
 $AE = \sqrt{\frac{1}{2}} a$ in AL producta ad partes A, sitque per E Logarithmica
 FEN, cujus asymptotus AK, & subtangens $= \frac{1}{2} a$; præterea ponatur
 AC magnitudinis ad libitum quam appello z, ducaturque CN, pa-
 rallela ad AK, usque ad occursum cum Logarithmica in N. Tunc

si fiat $AK = \frac{aa}{4z} + \frac{1}{2}z + \frac{z^3}{4aa}$, & $AP = \frac{zz}{4a} + \frac{3z^4}{16a^3} - \frac{5a}{48} +$

CN nimirum — CN cum est $AC > AE$, & CN cum est $AC < AE$,
 perficiaturque parallelogrammum KP; angulus ejus M, seu concursus
 laterum KM & PM, erit ad Curvam quæ sitam DM.

Nam manente $AC = z$, si fiant insuper $AP = x$, & $PM = y$,
 affectio mox inventa Curvæ dabit AK seu $PM(y) = \frac{a^4 + 2aaz + z^4}{4aa}$;

ac proinde etiam $dy = \frac{1}{2} dz + \frac{3zz dz}{4aa} - \frac{aadz}{4xz}$. At siquidem

ty ; (byf.)

(hyp.) BC est parallela tangenti in M, est quoque $dx = \frac{z dy}{a} = \frac{z dz}{2a}$

$$\mp \frac{3z^3 dz}{4z} - \frac{adz}{4z}, \text{ ejusque integralis AP}(x) = \frac{z^2}{4a} \mp \frac{3z^4}{16a^2}$$

$-\int \frac{adz}{z} \mp$ vel $-\text{constanti alicui quantitati } \frac{sa}{48}$, qua fit, ut eva-

nescente CN, integrali nempe differentia $\mp \frac{adz}{4z}$, evanescat & i-

psa AP(x). Ergo &c.

Hic porro notare juvat, Curvam DM axi AL propiorem esse nequire, quam in puncto D sui concursus cum AK. Ast ubi fit AC minor quam AE; alia Curvæ pars describitur DO concavitas averfæ; adeo ut solidum quæsitum concavum æque possit ac convexum esse; quod, inquam, notatu dignum videtur. Atque hinc cum in istius constructione Curvæ Dn. *Ratio* assumat $AE = a$, & AC majorem semper quam AE; sequitur punctum, quod in Curva primum statuit, non omnium ejusdem axi proximum esse, solamque partem ejus convexam ab hoc *Auctore* describi.

Cæterum in gnuisse sufficiat, spatii ADMP quadraturam, solidique ab hoc ipso spatio circa axem rotato descripti cubaturam, citra ullam ab hyperbolæ quadratura dependentiam facile reperiri. Verum ab hac eadem quadratura pendent rectificatio Curvæ DM, dimensio superficiei ab ea circa axem rotata genitæ, & mensura resistentiæ qua superficiei hæc impeditur a fluido. Quod autem hic de arcu DM, idem etiam sit dictum de altera Curvæ parte DO.

Scholium. Nunc quidem constat Curvæ mox inventæ quæ hic est ABCD) latera duo minima quæcunque AB, BC, convenientia in puncto B rectæ KN, parallelæ ad axem LP, circa eundem rotatæ describere superficiem minori objectam resistentiæ, quam si occurrerent ea sibi in alio quovis istius rectæ puncto. At non id æque patet de superficie orta ex simili rotatione trium quorumvis ejusdem Curvæ laterum AB, BC, CD, convenientium in punctis B, C, rectarum axi LP parallelarum NK, MH, fixis manentibus punctis extremis A & D; nimirum superficiem hanc impediri minus a fluido quam si alibi hic in rectis eadem latera convenirent. Ne autem quis hac in re vel mini-

maura

num hæreat, en hujus etiam demonstrationem, quæ & superficiæ ex quotvis ejusdem Curvæ lateribus simili ratione genitæ conveniat.

TAB. V.
fig. 3.

Iisdem igitur positis, quæ videntur in *fig. 3*, sint constantes AK = *m*, BH = *n*, DM = *p*, AB = *f*, BQ = *g*, CR = *b*; & variables BK = *v*, CH = *t*, CM = *s*. Constat ex superioribus, resistentias

quæ fiunt in latufcula AB, BC, CD, exprimi per $\frac{t m^2 f}{m m \mp v v}$, $\frac{c n^3 g}{n n \mp t t}$,

$\frac{c p^3 b}{p p \mp s s}$; adeo ut quantitas $\frac{c m^3 f}{m m \mp v v} \mp \frac{t n^3 g}{n n \mp t t} \mp \frac{c p^3 b}{p p \mp s s}$ debe-

at esse minima, ejusque differentia $\frac{2 c m^3 f v d v}{m m \mp v v^2} \mp \frac{2 c n^3 g t d t}{n n \mp t t^2} \mp$

$\frac{2 c p^3 b s d s}{p p \mp s s^2} = 0$. At juxta Curvæ mox descriptæ affectionem super-

ius inventam, est $\frac{1}{4} a = \frac{t m^2 f v t}{m m \mp v v^2} = \frac{n^3 g t}{n n \mp t t^2} = \frac{p^3 b s}{p p \mp s s^2}$.

Ergo si harum singularum quantitatum loco ponatur constans valor

earum $\frac{1}{4} a$, fiet $\frac{c d v}{2 a} \mp \frac{c d t}{2 a} \mp \frac{o d s}{2 a} = 0$, requisitum videlicet ut

superficies orta ex rotatione circa axem, trium ejusdem Curvæ laterum AB, BC, CD, minimam a fluido resistentiam patiat. Atqui hoc ita esse liquet ex eo quod NK (*v* $\mp$ *t* $\mp$ *s*), ob fixa puncta A & D constans, differentias habeat *dv* $\mp$ *dt* $\mp$ *ds* = 0, sive *dv* $\mp$ *dt* = -*ds*. Ergo &c.

Hæc utique demonstratio pari ratione convenit quatuor, quinque, imo quot volueris lateribus Curvæ mox descriptæ; atque ita tandem hæc ipsamet est quæ quæritur, hisque Problema cumulate solvitur.

M. RODOLPHI MARTINI MEELFUHRERI ACCESSIONES
ad Celeberrimi Viri Theodori Jansonii ab Almeloveen Bibliothecam promissam & latentem.

Norimbergæ & Lipsiæ, apud Andream Ottōnem, 1699. in 8. plag. 12.

Institutum, quod Celeberrimo Almeloveenio in Bibliotheca promissa & latente A. 1692 edita tenere allubuit, in Actis istius anni p.

299 seq. adumbravimus. Aucturus ergo, quem is exhibuerat, apparatus doctissimus Meelführerus, præcludere hoc libro voluit Bibliothecz ineditorum librorum, quæ alternis mensibus publicari posset, eaque propter simili, qua Almeloveenium uti deprehenderat, methodo scripta plurima nondum edita commemorat. Nec vita solum, functorum libros, aut apud hæredes alibiq; delitescentes, verum superstitum etiam & eorum, qui ultimam eis manum cupiunt imponere, recenset. Ex istis nominandi nobis videntur præ cæteris opera Jacobi Golii, p. 35; Guil. Guisii, p. 39; Franc. Junii, p. 45; H. Ernstii, p. 30; Georgij Matthiæ Königii, sub finem superioris anni 1698, ætatis anno 82 defuncti, p. 49; Zach. Lundii, p. 58; Conr. Pellicani, p. 78; Mich. Piccarti, p. 82; Guil. Postelli, p. 84; Balthasaris Scheidii, cujus Nucleum Talmudicum, magnum in universa Biblia opus, in refertissima Theologi Hamburgensis Maxime Reverendi, Jo. Frid. Mayeri, Bibliotheca, reconditum asservari scribit, p. 95. Sed major longe numerus est Eruditorum in vivis adhuc degentium, quorum opera aut promissa, aut affecta, aut præsum proxime subitura solicite coacervat. Referas huc (ut aliquos saltem allegemus,) Andream Acoluthum, p. 1; Matth. Frid. Beckium p. 5; Jo. Birkserodium, p. 10; Jo. Ludov. Hannemannum, bigamque Filiorum, p. 40. seq; Christianum Junckerum post, vitam Lutheri & nummis & iconibus illustratam, ac nuper admodum a nobis recensitam, aggressurum præter alia Historiam Societatum per Europam literariorum, p. 44; Jo. Mich. Langium, p. 53; Sever. Lintrupium, p. 55 seq; Jobum Ludolfum, novam Novi Testamenti editionem Æthiopicam molitum, p. 58; Christoph. Henricum Ritmeierum, p. 92; Jo. Schilterum, p. 97; Jo. Christoph. Wagenfeilium, p. 149; Franc. Wörgerum, p. 155; Jo. Wülferum, p. 157. Perquam insuper liberalis est in illorum recensu, qui literas eruditissimorum Virorum aut olim aut nuper defunctorum nondum vulgatas solicite custodiunt. Casparem enim Körberum p. 17; Jo. Laur. Loelium, p. 20; Jo. Mothium, p. 58; Gabrielem Spizelium, p. 113; Jo. Andream Gleichium; p. 166; aliosque ob hanc curam celebrat. Quas inter sua manuscripta numeret Medicus Norimbergensium celeberrimus, Godofredus Thomasius, epistolas, ipse in epistola peculiari ad Meelführerum nostrum huic libro p. 131 seq. inserta indicat. Collectæ a B. Daumio literæ p. 24 seq. recensentur. Nec omittit Noster proavi sui, Jo. Meelführeri, Abbatis Heilsbronnensis,

nenfis, thesaurum epistolicum, cujus prolixam mentionem p. 63 seq. injicit. Georgii Hieronymi Velschii Historiam Literariam Turcarum a Matthia Friderico Beckio, si adesset, qui suis eam sumtibus excuderet, edendam dicit, p. 122. ejusque sciagraphiam, prout ab Autore ipso consignata fuit, sub finem hujus opusculi annectit. Quemadmodum autem fieri non potuit, quin aliqui librorum, quos edendis adhuc Autor noster annumeravit, hanc ejus collectionem evulgatam aut anteverterint, aut comitati certe fuerint; (quorsum spectat imprimis Francisci Wörgeri Exercitatio Biblica de Samsonе instructis ad incendium vulpibus agros comburente Philistæorum, quæ una cum appendice de maxilla asini, qua percussi fuerunt mille Philistæi, Lubecæ jam ante menses aliquot excusa fuit;) ita & alios pro delitescentibus adhuc habuit, qui tamen jam pridem publica fruuntur luce. Videlicet, ne gratis hæc dixisse videamur, Jo. Ciampini Investigationem Historicam de cruce stationali operibus absolutis, sed nondum editis, ejusdemque de S. R. E. Vice-Cancellario tractatum operibus inchoatis p. 16. accenset; ast illa jam A. 1694, & hic A. 1697 prodit. (Vide Acta nostra A. 1695. p. 168. & A. 1698. p. 67 seq.) Promissum a Jo. Alberto Fabricio in decade Scriptorum recentium A. 1688 edita plagiariorum Syllabum p. 34. desiderat, sed dedit eum ille A. 1689 sub titulo: Jo. Alberti Fabri decas decadum, sive plagiariorum & pseudonymorum centuria. Alcoranum vero a Maraccio curatum jam anno superiori inter opera edenda esse desuisse, vel ex Actis nostris hoc ipso anno publicatis constare potest; ubi eum p. 248 Patavii e typographia Seminarii A. 1698 produsse innuimus.

VITRIARIUS ILLUSTRATUS, SEU INSTITUTIONES JURIS Publici Romano-Germanici, antebac a PHILIPPO REINHARDO VITRIARIO Iſto & Antecessore Lugd. Batav. edita, sed nunc denuo revisa ac novis iisque perpetuis notis aucta a JOHANNE FRIDERICO PFEFFINGERO, Argentoratensi, Prof. Publ. in Equestri Academia Lunenburgensi. Adjecta sunt Tabula Genealogica Statuum principuorum Europæ.

Gothæ sumtibus Augusti Boetii Heredum & Jacobi Mevii, 1698 & 99. in 4, formæ maj. Constant Alphab. 6. plag. 6.

Eruditissimas Juris Publici Romano-Germanici Institutiones, ab Illustri Vitriario compositas, ac tredecim fere abhinc annis, sub nomine ejus proprio publicatas, magno applausu passim eruditiores exceperunt, nec tamen eodem modo omnes affectum suum hac de re sunt testati. Cum adhuc in schedis manuscriptis doctissimæ meditationes delitescerent, nonnemo sub ficto nomine *Nicolai Danckwehrt*, festinata editione ostendere voluit, quo in pretio eas habeat; qui etiam de gratia, pro egregio hoc dono sibi referenda, orbem literarium effecti nominis notione, non immerito velut admonuit. Alii sique sine controversia doctissimi, ac in hoc literarum genere illustre nomen inprimis consecuti Viri, ut *Mauritius & Kulpisius*, benignissima optimaque de iis tulerunt suffragia, earumque adeo præstantiam irrefragabili testimonio comprobarunt. Phures denique ipso facto, quantopere illæ sibi placeant, demonstrare, dum in usum docendæ ac discendæ Jurisprudentiæ Publicæ eas adhibuerunt. Nemo autem enixius impensusque Institutiones Vitriarianas dilexisse videtur *Doctissimo Pessingero nostro*. Hinc non tantum anno ætatis suæ decimo nono, ceu in præfatione ad Lectorem ipse testatur, eas notis non proletariis illustravit, illustratasque deinde A. 1690 typis excudi curavit, sed & nunc editione hac secunda, uti affectum, ita etiam laborem auxit, ac perpetuis iisque sæpe prolixioribus annotationibus illarum dogmata sic diduxit, ut *Vitriarius illustratus* inter justa Juris Publici systemata nunc jure suo censeatur. Cum autem Clarissimus Vitriarius a Sacratissimo Imperatore Justiniano methodum, elegantem pariter ac rerum pulcherrimarum capacissimam, fuerit mutuatus, eamque ad Institutiones suas applicaverit, hinc Nostro etiam data est occasio multa notabilia adjiciendi, adeo ut sive in historia literaria, aut status publici, sive in genealogia, sive in re formularia ac ad stylum publicum pertinente, sive materia alias curiosa quid requiras, luculenta ubique deprehendere possis specimina. Flores enim aliorum exquisite delibavit Noster, & quicquid sapidum, quicquid gratum & dulce fuit, sedulæ apis instar in sua velut alvearia conduxit, usus stylo, quo nervum rerum melius exprimere non potuerit, procul omni mordacitate ac cavillatione, quæ ipsi tædio fuerunt. Uti vero ingenuè est profiteri, per quos profeceris, ita etiam sibi haut parum profuisse commercium cum viris, qui Purpuratorum limina frequentant, Noster fa-

tetur,

tetur, quorum tamen nomina ideo reticuit, ut religiosius ea silentio veneretur. Aperte vero idem laudat laboris socios & promotores, Dn. *Joachimum Ericum Huldericum ab Eyben*, haut paucas Illustris Parentis schedas transmittentem, Dn. *Jobannem Klippe*, Serenissimi Ducis Brunsv. & Luneburg. Georgii Wilhelmi Secretarium, Dn. *Jacobum Hartmannum Kramerum*, Civitatis Wormatiensis Syndicum & Consiliarium, Dn. *Moulinars*, Pastorem Leowardensem, Dn. *J. J. Engelbrecht*, Generosi Dn. de Brincken Equitis Curlandici Ephorum, qui omnes itidem in colligendis recens natis auxiliatrices porrexerint manus, quibusq; adeo non tam ipse, quam publicum gratias debeat, ac tandem Dn. *Jobannem Fridericum Keilium*, Serenissimi Ducis Saxo-Gothani Secretarium, cujus, utpote evellendi typographiæ lolii curam sponte in se suscipientis industriæ indefessæ, quicquid nitoris impressio, vel correctionis textus præ se fert, tribuendum sit. Rem ipsam quod attinet, non opus erit, ut de contextu notarum, a Nostro confectorum, quædam dicamus: sequuntur enim illæ Institutionum Vitriarianarum ordinem. Id saltem admonemus, Clarissimum Pffessingerum in libro primo, cum materiæ dignitas id exigere videretur, fuisse operosissimum, adeo ut ille tres reliquos libros mole sua æquet, imo superet. Præterea ipsum quicquid ex idiomate Germanico inferendum fuit, literis Latinis exscribi curasse, magno exteris adjumento, quos a lætione rerum Germanicarum nihil magis abstertere solet, quam characterum Germanicorum singularitas, ac hinc orta vel ignorantia, vel nimia cognoscendi difficultas. Quid porro in singulis notis contineatur, id referre nimis fuerit prolixum ac mensuram instituti nostri excedens. Quare satis erit, si per exempla quædam Doctissimi Autoris nostri diligentiam illustremus; qua quidem in re ita versabimur, ut potissimum ad monumenta publica, quibus varia juris publici capita egregie illustravit, respiciamus, cum in istorum notitia, vera demum, non simulata aut umbratilis Juris Publici philosophia videatur consistere.

In proœmio & tit. 2. lib. 1. multa annotavit Noster ad historiam literariam seu bonorum Autorum notitiam pertinentia. Eodem tit. 2. §. 10. seq. non proletaria de antiquo Imperii Francici gentiumque vicinarum statu, de regno Arelatensi, varietate Bullarum, Pace publica & religiosa recenset. Tit. 4. de titulis Imperatoris, inprimis

vario tituli *Majestatis* usu plura lectu digna commemorat. In tit. 5. §. 6. legere licet literas ad Magnum Moschorum Czarem in aula Viennensi A. 1687 datas, in quibus Czari sub conditione exercitii publici religionis catholice in provinciis suis concedendi, Majestatis titulus promittitur, si decretis secreto sigillo Imperiali munitis cum eo agatur, aut in literis Cæsareis idem ei negatur. §. 8. habetur diploma Frederici II, quo Dux Austriæ Rex creatus est. In §. 11. occasione catalogi Imperatorum a Vitriario propositi, historia singulorum Cæsarum a Carolo M. usque ad Leopoldum, tractatione, si conjunctim spectetur, satis prolixa contexitur, addita Genealogia Austriaca. In tit. 6. §. 5. habetur formula literarum, quibus Moguntinus cæteros Electores ad electionem Cæsaream convocat. §. 9. adductis Imperatoris & Francofurtensium literarum formulis docetur, quomodo Francofurtenses, ob electionem alibi institutam jura sua conservare soleant. §. 12. 13. formulæ juramentorum, Electoribus præstandorum, nec non decretorum Electoralium de peregrinis, ex urbe electioni destinata dimittendis vel retinendis recensentur, quomodo porro facta electio Comitibus indici soleat, adductis litterarum formulis §. 17. exponitur. In tit. 7. Noster ex Protocollo Comitiali prolixè recenset, quid intuitu Capitulationis perpetuæ A. 1663. 1664. 1665. actum fuerit. Pag. 230. formula Protestationis & Reservationis Statuum Imperii, quoad nuperrimam Josephi electionem & capitulationem exhibetur. In tit. 8. coronationis solennia ex Sigismundo Ferrario de Coronatione Josephi debite illustrantur. In tit. 11. §. 1. de Majoribus Domus, de Comitibus Palatinis nonnulla recensentur, ac §. 5. controversia Bavari & Palatini ex scriptis publicis prolixius exponitur. Tit. 12. §. 14. varia Imperii placita, *Reichs Gutachten* aliaque ad moderationem matriculæ spectantia, exhibentur. In tit. 14. §. 5. controversia, quæ anno 1688 circa Archiepiscopatum Coloniensem inter Serenissimum Ducem Bavaricæ Josephum Clementem, ac Eminentissimum Cardinalem Furstenbergium vertebatur, ex actis publicis plene satis refertur, & quid traditis Dn. Kulpisii ad Monzamb. c. 2, §. 5, quoad controversiam in Electoratu Palatino, inter defunctum Electorem Philippum Wilhelmum, & Leopoldum Ludovicum C. P. R. lineæ Veldentis, successio- nem, amplius addi queat, §. 13. indicatur. In tit. 15. sat locuples de Episcopis & Abbatibus habetur tractatio, inter alia etiam Abbatissis Pro-

Protestantibus facultatem nubendi, citra muneris sui dispendium, afferens p. 347. Longe vero luculentior Principum secularium consideratio tit. 16. instituitur. §. 9. habetur diploma Friderici III, quod anno 1453 præter alia privilegia, Duces Austriacos, Archiducum titulo decoravit. §. 10. de successione Mecklenburgica, ut & restitutione Ducis Holsatiæ monumenta quædam publica exhibentur. In primis §. 11. proluxa de sex Ducatibus, qui Carolingorum tempore in Germania fuerint, Saxonico, puta, Thuringico, Bavarico, Suevico, Franconico & Lotharingico, eorumque Ducibus existat dissertatio. In tit. 17. §. 19. exhibetur Transactio ratione Dynastiæ Jeverensis inter Regem Daniæ & Principem Anhaltino-Servestanum inita. In tit. 20. §. 6. lectu jucunda occurrit epistola Henrici Comitis de Woldenberge, Præfulis Hildesensis, ad Carolum IV Imperatorem, quæ de simplicitate styli antiqui, ac generoso philosophiæ titularis neglectu testatur. In tit. 21. res Equestris copiose declaratur, confectis in specie Ordinis Johannitici Magnorum Magistrorum, Priorum Germaniæ, Magistrorum Bajulagii Brandenburgici, nec non Magnorum Magistrorum Ordinis Teutonici catalogis. In tribus sequentibus libris eadem ratione procedit Clarissimus Autor. In lib. 2. tit. 1. §. 8. adducitur memoriale Brandenburgicum in puncto sessionis & voti, ratione Principatus Caminensis: §. 20. immunitas Argentorati a necessitate præstandi Cæsari homagium ex actis publicis illustratur. Tit. 6. §. 11. lites in circulo Westphalico circa condirectorium, inter Electorem Brandenburgicum & Domum Neoburgicam ortas, ac mediante Episcopo Monasteriensi anno 1665 compositas, adducta compositionis formula, declarat. In lib. 3. tit. 2. §. 20. profert Noster diploma veniæ ætatis, Duci Wurtembergico A. 1693 concessæ. In tit. 4. §. 6. proponitur formula, qua civitas Bremensis a banno A. 1653 fuit absoluta. Tit. 10. §. 13. controversia duplex, an Legatus Moguntinus literas credentiales authenticas in Comitibus palam producere debeat, & cui, Moguntino absente, directorium in iis competat, per excerpta actorum publicorum exponitur. In tit. 12. §. 31. legere licet diploma, cujus vigore Fridericus Elector Palatinus, ob jus nobilitandi sibi competens, intimo suo Consiliario Michaeli Læsenio privilegia nobilitatis A. 1604 concessit. In tit. 13. §. 25. controversia, quæ inter Electorem Brunsvicensem & Ducem Wurtembergi-

bergicum ratione Archivexilliferatus enata est, ex scriptis publicis exponitur. In tit. 17. §. 77. controversia, quæ inter Innocentium XI P. R. & Henricum Carolum, Marchionem Lavardinum, Ludovici Magni Galliarum Regis Oratorem, anno 1687 quoad Jus Asylis intercessit, ex documentis publicis enarratur. Tit. 19. §. 31. iniquius mandatum Caroli Ducis Lotharingiæ, contra Lutheranos A. 1665 emissum, §. 32. vero literas Electoris Brandenburgici, in favorem Protestantium Tyrolensium A. 1688 ad Cæsarem datas, in medium affert. §. 43. matrimonium Ducis Megapolitani, Christiani Ludovici, & Ducissæ de Castillon, ex memoriali Statuum Imperii, diplomate Cæsareo a liis que actis publicis illustratur. In lib. 4. tit. 1. §. 34. quid circa jus voti & sessionis, quod anno 1686 Nobiles immediati in aula Cæsarea valde ambivisse perhibentur, a diversis Imperii Statibus actum sit, fusius enarratur. §. 36. gravis legitur investiva Cæsaris de anno 1664 ad Vice-Mareschallum Imperii, ob ablata per latrunculatorem *den Reichs* Profos insignia Hamburgensia. Eodem loco quid anno 1686, ratione jurisdictionis criminalis, Vice-Mareschallo in Comitibus asserendæ aut negandæ, inter Electorem & Duces Saxonie actum sit, adductis literis ostenditur. §. 51. habetur schedula Legati Cæsarei, quæ Vice-Mareschallo Statuum ad Comitibus auspicianda convocatio injungitur. In tit. 2. §. 8. Friderici Wilhelmi Electoris Brandenburgici literæ, ad Landgravium Hassiæ anno 1685 datæ, proponuntur, quibus eum rogat, ut mortuo Carolo Electore Palatino, & Electoratu ac Principatu Simmerensi in Ducem Neoburgicum devoluto, juncta sollicitudine curet, ut in numerum Deputatorum ordinariorum, loco laudati Electoris & Principis cooptetur. §. 26. quid Dux Saxo-Weissenfelsensis ratione voti Querfurtensis anno 1687 denuo petierit, indicatur. In tit. 10. §. 8. præcipue Academiæ totius Christiani Orbis recensentur.

Operi absoluto non tantum Noster subjecit consignationem de Scriptoribus Juris Publici præcipuis, quæ in Institutionibus Vitriarianis alias etiam existat, sed & Josephi, moderni Romanorum Regis Serenissimi Capitulationem, ac Instrumentum Pacis Ryswicensis, nec non Tabulas Genealogicas, quadraginta capitibus comprehensas, addidit.

2. HORATIUS FLACCUS CUM 3. RUTGERSII LECTIONIBUS VENUSINIS. Cura PETRI BURMANNI.

Trajecti Batavorum, apud Fr. Halman & Guil. vande Water,
1699. 12. Plag. 20.

HOratium, credas, sibi non parum indulgisse, si meminēris, quam fidenti animo immortalē operibus suis gloriā polliceatur. Nec tamen plus sibi tribuit, quam aut alii Poetæ sibi sumpserunt, aut eruditissimus quisque ei largitur. Augustus certe a nemine, nisi ab Horatio, voluit sæculare carmen componi. Ab eodem demum Vindelicam victoriā, Tiberii Drusique ductu partam, scribi iussit, ratus, id quod proditum memoriæ est, hujus demum scripta ad posteros fore. Sunt vero illa posteris curæ, eruntque porro seris, si qui futuri sunt, nepotibus, quoad literis locus relinquetur. Hæc leguntur vulgo, atque ediscuntur. Soli autem docti quo magis legerint Poetam, hoc magis mirantur. Causam si requiras, experire ingenii profusus Attici suavitatem: expende sapientiæ, monumentis comprehensā, momenta: æstima iudicium, non in umbra, sed summorum consuetudine hominum, ad vitæ prudentiam excultum. Ita vero & coles Poetam & laudabis eos, qui hunc aut e codicibus, inter se comparatis, emendant nobis, aut aliorum industria castigatam reddunt, aut quoquo denique modo bene de eo merentur. Nec nihil gratiarum ages Viro Clarissimo *Petro Burmanno*, qui non Horatio magis, quam literis, quantum præstiterit officii, cognosce. Batavi, superiori Elzeviriorum fama excitati, scriptores veteres, sigillatimque Poetas, elegantius recudere statuerunt. Quibus Burmannus & suam professus est operam, & Horatium commendavit primum. Nec providit modo, ut Poeta nitidis exscriberetur formis, verum ut illius quoque emendationes subtexerentur, cujus prædientiam Reges, doctrinam eruditi, elegantiam omnes, in oculis tulerunt. Janus est Rutgerius, hac, opinor, fortunā clarus, quod adolescentulus in amicitiam G. J. Vossii, Jos. Scaligeri, Dom. Baudii, Danielisque Heinsii, pervenit; at divini exemplo ingenii multo illustrior, quod adolescens, & observationes suas eruditis, & conjecturas suas Jos. Scaligero adeo probarit, ut eruditionis hujus princeps in orationum codicum suorum eas consignare non dubitaret. Qui cum intelli-

gect,

ret, annotationibus, quas in Horatium ediderat adolescens, doctorem conciliatam esse benevolentiam, eas constituit augere. Cœpto tamen destitit, aliis districtus negotiis, quæ apud Ordines Fœderati Belgii, Regis Sueciæ causa curabat. Itineribus inde, huc illuc susceptis, præpedito sex Variarum Lectionum libros, inter ipsos fere itinerum labores conficere vix vacavit. Otium tandem Hagæ Comitum nactus, instituit quidem quatuor libros Lectionum Venustinarum scribere, sed, cum id minus diuturnum esset, parum elaborati operis ab excessu ejus inventum. Quicquid tamen reliqui erat, Daniel Heinsius, heres ex affescriptus, accepit, promiseruntque Heinsiorum uterque, edituros, quicquid possiderent. Fidem neuter liberavit. Daniel, aliis distractus curis, Lectiones, in liturariis jacentes, ne composuit quidem. Easdem manu sua ex schedis Avunculi cum concinnaret Nicolaus, consilium occupavit fatum. Ita vero Amplissimi Gœsii, & Nobilissimus Carolus Crucius, Reipublicæ Leidensis Senator, hereditatem Heinsianarum opum adierunt. Beneque factum Rutgerianis, cum ad Crucium pervenissent. Nam Burmanno fratri uterino aperuit reconditos doctrinæ thesauros, quo ex Heinsianis feligeret, quæ in lucem emitti literarum interesset. At Burmanno maximæ fuit curæ, quemadmodum Lectiones Venustinæ in vulgus primæ exirent. Has norat septuaginta jam annis scriptorum custodia teneri, promissas toties, & toties ab eruditis exoptatas. Has omnibus omnino interpretibus Horatii explicandi solertia præferendas putabat. Nec verò nescius erat, quam male audiant, qui potuissent quidem Heinsii junioris beneficio Lectiones has edere, sed inepte eas excerpterunt, (ad editionem Horatii Schrevelianam A. 1670 respicimus) sui que labe judicii Rutgerianæ gloriæ memoriæ prope contaminarunt. Has igitur, quoad extiterunt, integras, & diligenter descriptas, unoque & triginta capitibus comprehensas, divulgavit primus. Quisquis legit, is fatebitur nimirum, Rutgerium Horatio plurimum, nec parum depravatis aliorum scriptorum libris, industria sua profuisse. Vel ipsum primæ Odes initium interpunctione quadam restituere cœpit. Quam qui neglexerunt antehac, non ceperunt, quantum apud Venustum vatem inter agricolam navum parvoque beatum, & divitem, interesset. *Exilem domum Plutonianam*, quam pars enarratorum jejuniis excusarunt, pars audacius mutarunt, non per commune animarum

recepta-

receptaculum, fed, quo exiguo claudimur mortui, per sepulcrum e Tibullo, lapidibus antiquis, Petronio, Glossariis, & aliunde explicavit. Commonstravit porro imitandi studium, quo Græcos Horatius, speciatimque Alcæum expresserit, idque commonstravit ita, ut Alcæum ibi emendarit, ubi neque Hadrianus Junius, neque Isaacus Casaubonus, vulnus sanarunt. Nec parum ei debet Horatius, contra Cæsarem Scaligerum, qui aridas frondes *Hebro* dedicatas noluerat, ita defensus, ut non tam cum Hadr. Turnebo, Lævinoque Torrentio excusetur, quam Ebro in *Eurum* mutato, laudetur. Jam scite quoque contra omnes, quotquot evolvit Rutgerfius, interpretes contendit, *pullam ficum* non esse, quemadmodum velint multi, nigram, hoc est, maturam, sed sobolem e matre succrescentem. Quorsum Catonem, Plinium, Horatium ipsum (quem, illustri Claudii Puteani exemplo, ex Horatio solet interpretari) glossasque affert, & ficum hanc Indicam non magis e Theophrasto Plinioque describit, quam subjecta exprimit imagine, quæ ficum cum pullis, singulari naturæ miraculo ex hac sponte nascentibus, depingit. Pari diligentia Horatii iudicium, in præstantibus Poetis, in utramque partem cognoscendis, sagax accuratumque, a Cæsaris Josephique, Scaligerorum, atque Hadriani Turnebi, reprehensione vindicat, idemque consentientibus Senecæ, Q. Curtii, atque Aristotelis sententiis tuetur. Cetera in præsens nihil nos moramur, quibus fatius fuerit, quædam e Rutgerfio edi specimina, unde reliqua in alios scriptores merita pro parte constare possint. Est quidam Ciceronis locus, qui continetur Epistolarum ad Pomponium Atticum lib. V. Epistola XI: *apud Patronem & reliquos barones te in maxima gratia posui* &c. qui uno *Baronum* verbo tot tantorumque Virorum conatus tantopere elusit, ut contendere auserit Rutgerfius, hoc demum in omnibus Ciceronis literis impeditiorem inveniri nullum. Primus, quem quidem sciat Rutgerfius, Victorius Baronum vocem comprobavit. Victorio assensus est longo intervallo Elias Vinctus, cum eoque fatuos intellexit. Accessit his Dionysius Lambinus, nisi quod, Turnebo auctore, Varones eandem in sententiam scribendos putarit. Nec repugnavit Simeo Bosius. Nec minus Manutius Barones legit quidem, nec tamen, ut alibi, fatuos, sed a Barone, muliere quadam apud Suidam philosopha, velut mulierculas, effoeminatumque Epicureorum genus, interpretatus est. Hunc

adversus Fr. Junius, antiqui Glossarii auctoritate fultus, Barones viros fortes, atque a perturbationibus invictos, duxit exponendos. Andreas autem Alciatus Barones asseclas Patronis philosophi apparitoresque appellavit. Alii multo ineptius, ipsos Principes intellexerunt. Sebastianus demum Corradus καὶ ἄλλοι legit. Quorum alius alio magis ineptit Rutgerfio, rem expedit nemo. Legit igitur non Barones, sed *Patrones*, quos urbanissime dici putat Patronis sodales, ejusdemque familiae placita amplexos, figura quadam, Juvenalis, Horatiique, & aliorum veterum exemplis contrita. Venimus ad illum Taciti locum, qui extat Annali quarto, cujusque emendandi spem Lipsius objecit: *neque aliud probis quam ex matrimonio solatium: esse in civitate, Germanici conjugem ac liberos recipere dignaretur.* At Rutgerfius interpunctioe quadam, levique emendatione restituit ita: *Ex matrimonio solatium esse. In orbitate Germanici conjugem ac liberos recipere dignaretur.* Præterimus tres reliquos, eodem in Tacito correctos, nec commemoramus illum, qui Thucydideo imitandi genere ab intempestiva virorum, cetera doctissimorum, emendatione asseritur, neque illos demum, qui in C. Nepote, Gellio, Suetonio, Plauto, Ovidio, & passim, castigantur. Potius ad Clarissimum Burmannum revertamur. Hic nempe perelegantibus his commentationibus Eclogas quasdam sive Excerpta, ex aliis ejusdem Rutgerfii notis delibata, subjunxit. Pollicitus etiam est Valerium Flaccum Nicolai Heinsii notis illustratum. Plura quoque alia ex Heinsianis reliquiis exquiret prometque, siquidem rescierit, eruditus conatus suos non displicere. Quos quidem, credat velimus, omnibus, qui literis consultum cupiunt, probatum iri, siquidem ad eos perferantur vel Heinsianæ, vel aliorum lucubrationes, ex Heinsianis scriniis elatz, quarum plurimas haud dubie expetunt omnes, & primo quoque tempore videre, legere, complecti optant.

VITA DI DON PIETRO GIRON, DUCA D'
OSSUNA &c.

id est:

VITA

VITA PETRI GIRONIS DUCIS DE OSSUNA, PROREGIS
Regni Neapolitani & Sicilia, regnante Philippo III.
 Auctore GREGORIO LETI.

Amstelodami, apud G. Gallet, 1699. 12. Alph. I. plag. 20.

Qui plurimis variisque scriptis Historicis & Politicis rem literariam ditavit Vir celeberrimus *Gregorius Leti*, præter cætera in vitis Principum illustriumque Virorum perscribendis singularem industriam fere sine exemplo posuit. Extant ab illo luculenter compositæ vitæ *Philippi II Regis Hispaniarum, Elisabethæ Regina Angliæ, Sixti V Pontificis, Oliverii Cromwelli, Domina Olympia, & Ducis Valentini seu Casæris Borgia*. His accedit vita *Petri Gironis Ducis Ossunæ*, quæ jam prodit, & Cardinalis *Ægidii Albornossii*, quam prælo paratam habet: ut in universum octo vitas illustriores elaboraverit *πολυγραφώτατος* Autor, quot vix alius quisquam perficiendas aut publicandas suscepit. Distribuit hoc opus in tres partes, & unamquamq; partem in totidem libros. Et primo quidem primæ partis libro generatim exponit mores & instituta Hispanorum, aulæ regniq; statum, & Hispaniæ regiones præcipuas; quæ fundamenti loco vitæ hujus descriptioni substernenda judicavit Autor. Altero libro domus Gironiæ antiquitatem a prima origine repetit, ejusque successionem & incrementa usq; ad hunc ipsum Ducem persequitur. Docet vero, Gironiam domum esse ramum e Gifneria, clara jam seculo decimo stirpe, propullulantem, & Rodericum Gifnerium, Alfonsi VI Regis Castellæ generum, cum socero e Maurorum manibus erepto in memoriam hujus rei limbum regiæ vestis præsecuisset, quem Hispani *Giron* vocant, inde sibi posterisque novum hoc cognomen invenisse. Ex eo tempore Gironios inter Procere Castellæ meritis, opibus & dignitatibus effloruisse commemorat, & inde usque a Ferdinandi Catholici ævo Majores nostri Ducis nominatim exequitur; Petrum maxime Gironium, avum nostri Ducis & primum Ducem Ossunæ, eundemque Pro-Regem Neapolitanum paulo prolixius enarrans. Tertio libro accedit ad Ducis nostri ortum & nativitatem, ejusque educationem & studia ab incubulis ad adultam ætatem persequitur. Cum vero pater hujus Ducis Johannes Telesius Giro admodum adolescens, annos sedecim natus

tus cum Anna Maria e domo Velasca, 15 annorum virgine, nuptias contraxisset, & in familia adhuc paterna ageret, cum hic filius illi anno 1579 nasceretur: omnem hujus educandi curam eo magis in se suscepit avus, quod pater ejus animo esset omisso, & a rebus gerendis alieno. Animadvertens vero, infantem esse ingenio austriore, eisdem, simulac a materno lacte depulsus est (mater enim suis illum uberibus per 30 menses aluit) educando adhibuit mulierem nobilem florenti ætate, & corporis specie, tum urbani festivique sermonis, quo puerum paulo tristiore excitaret, & ad hilaritatem traderet. Eodem consilio illi jam disciplinæ capaci admotus est præceptor Andreas Savonius, Arlotti Plebani Veneti facetissimi hominis familiaris quondam & discipulus, qui ridendo ludendoque elementa literarum Nostræ tradidit, eumque in finem delegit Erasmi Roterodami colloquia multis salibus referta, e quibus Latinæ linguæ usum & facultatem discipulus hauriret. Ex hac disciplina & consuetudine contraxisse dicitur eam ridendi jocandique facilitatem, cui per omnem deinde vitam non satis potuerit moderari, quin in scurrilem dicacitatem nonnunquam fuerit prolapsus. Usus vero est hoc præceptore Neapoli apud avum illic Pro-Regem, quo cum reversus in Hispaniam in Academiam Salmanticensem missus est, ubi Geographiæ, Mathesi & Architecturæ dedit operam, & in classis Hispanicæ adversus Elisabetham Anglicam A. 1588 missæ interitum odam publice recitavit, atque imprimi curavit. Exacto ibi sesquianno domum revocatus, & curæ nobilis ephori commissus, cum in aliis studiis & exercitiis suo loco & ordine dignis, tum imprimis in Historia plurimum industriæ posuit, eoque majores in ea progressus fecit, quo tenacior erat memoria, quæ sine ullo repetitionis adminiculo cuncta sibi credita fideliter retinebat. In his dum versatur studiis, excurrit quodque in Franciam, & libris historicis & mathematicis onustus rediens, deinde Portugalliam invisit, (cujus regni notitiam Autor hic inserit, supra libro primo inter Hispaniæ provincias omissam.) Hinc iterum Franciam adiit in comitatu Legatorum pacis Vervinensis firmandæ causâ ad Regem Galliæ missorum, & redux animam adjecit ad nuptias, uxoremque duxit Catharinam e domo Ribera, Ferdinandi Henriquezi de Ribera Ducis Alcalæ filiam, mox vero patre amisso Ducis Ossunæ nomen & titulum tertius suscepit; in quo tertius hic liber desinit. Parte secunda

da pergit ad publicam Ducis vitam, quam a Flandrica expeditione inchoavit. Cum enim per malevolorum artes aditus illi ad honores in aula redderetur difficilior, comitatu pro dignitate instructo in Flandriam ad Archiducem Albertum militatum abiit, iter per Galliam faciens, & cum Comite Stabuli Castellæ, Regem Henricum IV veneratus, cum hic caput operire a Rege juberetur, nec Noster dubitavit, quamvis iniustus, caput operire. Quod agre ferentes Principes Regii sanguinis, qui apertis capitibus apparebant, a Rege impetrarunt, ut & illis jus esset tegendi caput, quoties Legatus aut alius eminentioris dignitatis Regem tecto capite alloqueretur. Delatus in Belgium Osurnius in obsidione Ostendana aliisque expeditionibus ita se gessit, ut & ab Ambrosio Spinola supremo exercituum Duce opera ejus magni fieret, & ab Archiduce Alberto consiliis bellicis adhiberetur. Etsi vero per sex annos non sine gloria militaverat: pœnituit tamen eum hujus consilii, quod procul a patria tantum temporis sine fructu contrivisset, facultatibus exhaustus, & corpore quoque mutilus, (qui in oppugnatione Grollæ pollicem dextræ amiserat) neglectis interim occasionibus domi emergendi. Redire ergo statuit in Hispaniam, præsertim quod de induciis inter Hispanos Belgasque Fœderatos ageretur, & honorificentissimis elogiis dimissus, atque efficacissimis literis commendatitiis ab Archiduce Alberto ejusque conjuge Isabella Clara instructus, simulac in aulam reversus esset, inter Comites cubicularios Regis receptus, & Curia, quæ de regni Portugallici rationibus consultabat, adscriptus est. Neque tamen non aliis gravioribus de salute totius Monarchiæ deliberationibus adhibitus, inter cætera suavit, ne induciarum tractatus cum Belgis Fœderatis abrumpere, licet hî pro liberis populis agnoscendi forent. Dissuasit vero magnopere, ne Mauri tota Hispania ejicerentur, & periculum a tribunali Inquisitionis sibi ea propter intentatum gravi oratione discussit. Quibus aliisque documentis cum solidam prudentiam rerumque usum Consilio Regio approbasset, Pro Rex Siciliæ anno 1611 dictus est & constitutus. Priusquam vero iniret magistratum, diligenter ea omnia meditatus, quibus tanti honoris nominisq; mensurâ impleret, & majora quædam in regni salutem animo agitans, quam quæ ab Antecessoribus essent præstita; a Rege facile impetravit, ut salarium, quod Pro Reges accipiebant, sibi duplicaretur, & pro bis mille solidis seu ducatis, quater

mille in singulos menses præberentur. Adita ergo cum imperio Sicilia (cujus hic descriptionem Autor interponit) duo maxime sibi proposuit, quibus insigne beneficium afferret Siculis, & Magistratus sui memoriam redderet immortalem. Cum enim intelligeret, & domi turbari tranquillitatem Reipublicæ sceleribus & maleficiis, quæ passim & impune perpetrabantur; & foris piratarum Turcicorum incurfionibus, qui quotannis oram maritimam deprædabantur: purgandam facinorosis hominibus provinciam, & piratas armis repellendos statuit. Edictum ergo proposuit, quò, quæ negligentia priorum Pro-Regum invaluerant, vitia & delicta, severe prohibuit: secundum quod, cum jus incorrupte diceret, & non magis in tenuiores quam potentiores animadverteret, brevi quietem & securitatem toti provincie præstitit. Quamquam in levioribus delictis facilem ac indulgentem se præbuit, sæpe etiam pro ingenii sui urbanitate inexpectatas factasque sententias tulit, quibus calumniis actorum occurrit, & strictum jus æquitate mitigavit. Quarum sententiarum memoria & alias in scriptis animisque hominum viget, & exempla non pauca per hoc opus dispersa sunt. Veluti cum juberet eum, qui alterum accusabat stupri violenti in filiam admissi, gladium in vaginam quam instabili manu gerebat, recondere; quod cum accusator negaret fieri posse, quod manus vaginam tenens vacillaret: non magis verosimile esse pronuntiavit Pro-Rex, mulieri in vitæ vitium esse oblatum. Revocata justitia, singularem suscepit rei maritimæ curam & ipsam a Pro-Regibus neglectam & valde prolapsam, conductisq; navarchis peritissimis classem ornatissimam instruxit: cujus auxilio non arcuit modo piratas Turcicos a litoribus Sicilia, sed & Turcica classe victa & profligata, magnas prædas ex oris Turcicis egit. Quo factum ut nomen ejus magna esset gloria, & a populo Siculo, quamvis tributis exhausto, amaretur & coleretur. Quare cum Regis jussu, exacto Præfecturæ suæ triennio, Neapolitano regno imponeretur: non dubitavit, priusquam provincia decederet, Panormi celebrare Ordinum regni comitia, quorum decretis amplissime laudatus Neapolim trajecit. In hoc regno (cujus conditio & status hic ab Autore delineatur) gubernando eandem viam institit, deditque operam, ut justitiæ pacisque strenuus assertor haberetur. Copias vero eo majores terra marique conscripsit, quo ampliores erant præ Siculo hujus regni opes & facultates; & classe.

classe sua non solum Turcas, sed & Venetos infestavit, in quos singulari odio ferebatur, eosque imperio maris Adriatici exuere tentabat. In quod eo acrius incubuit, quod in alterum triennium magistratus illi prorogatus esset. Neque enim dubitavit cum Legato ad Venetos Hispano Alfonso de Cueva, & Petro Toletano Governatore Mediolanensi, famosam illam A. 1618. conpirationem vel conflare, vel omni ope fovere & juvare, qua nomen Venetum excindere parabant. Extat inter opera Abbatis Sancti Regalis hujus conpirationis historia Gallice perscripta, etiam Autori nostro ab elegantia laudata, sed cujus veritatem nonnullis in locis in dubium revocat & emendat. De ipsa conjuratione Autoris nostri hoc est judicium, quamvis illa non fuisset mature detecta, in ipso tamen opere successu fuisse carituram. At Pro-Rex noster adeo persuasus erat rem successuram, ut de ea quasi peracta & feliciter perpetrata ad aulam literas daret. Quod & reliqui autores conjurationis fecere, dum suam quisque in hoc consilio reperiendo & exequendo operam venditare, & laudem ac præmium primus referre cupit. Unde Ossunius ex irrito rei conatu eo plus pudoris & indignationis cepit, quo certiolem de exitu felici spem animo conceperat. Neque non adversus hic casus ad evertendum Ossunium plurimum contulisse visus est. Factum enim artibus Venetorum, & odio Nobilitatis Neapolitanæ, quam plebis gratiam captans a se alienaverat, ut multa de eo sinistra in aulam perscriberentur, & in suspensionem regni affectati is adduceretur. Sentiens ergo aversum a se aulæ animum, Regi se per literas purgavit, & omnium Ordinum benevolentiam colligere studuit, præcipue ordinis sacri, & in his Jesuitarum, quos plus vice simplici offenderat. Verum ea re non diminuta suspicio, sed aucta, præsertim quod ipso festo trium Regum anno 1620 coronam regni in regio thesauro reconditam, inspectantibus multis proceribus, veluti per ludum jocumque capiti suo imposuisset. Quam quidem admonitus a Principe Bisiniano, eam non nisi caput Regis decere, statim deposuit. Aula tamen re comperta Cardinali Borgiæ mandata dedit, ut Roma se Neapolim sine mora conferret, regni que illius administrationem capefferet. Ab hoc ergo invitatus & præter opinionem, nondum elapso magistratus sui triennio, potestate spoliatus in Hispaniam recessit, ingentibus quidem divitiis ipse instructus, regnum vero relinquens immenso ære alieno obrutum. Uxo-

rem

rem vero cum filio breviori via per mare præmisit, qui aditum sibi ad regios administratos pararent, eorumque animos donis placarent: ipse per Galliam terrestri itinere paulo serius Madritum adveniens, a Rege omnibusque purpuratis clementer comiterque exceptus est, & non sine spe redeundi Neapolim, summo splendore vixit, donec Regis Philippi III morte omnia subverterentur. Amoto enim Duce de Uzeda, qui post patrem Ducem Lermaum, primum gradum honoris & potentia in aula tenuerat, idemque focer erat Johannis filii Ducis Osunii, & in ejus locum a Rege juvene Philippo IV evecto Comite Olivario, quem Dux noster dicitur quibusdam pupugerat, in custodiam sub ipsa novi regni auspicia abreptus est, in qua per tres annos detentus, & pendente judicio nec absolutus, nec condemnatus, A. 1624 d. 25 Sept. decessit. Filium habuit unicum Johannem Telesium Gironem, qui & ipse Siciliam pro Rege gubernavit, & in illo magistratu obiit, relicto itidem unico filio Caspare Telesio Girone, qui ex duplici conjugio & opibus & utriusque sexus prole auctus, anno 1694 moriens duos filios reliquit, Franciscum hodie Ducem Ossunæ, & Josephum. Præter hæc vero, quorum summa capita attigimus, hæc Vita distincta est multis non solum digressionibus ad docendum vel oblectandum lectorem accommodatis, sed etiam acute dictis, facetiis, & amoribus, aliisque ad interiorem Ducis Ossunii vitam pertinentibus, quæ ex diario Thomæ cujusdam, familiaribus Ducis ministeriis inde teneris usque ad ejus obitum adhibito, Autor se didicisse refert.

DEUX DISSERTATIONS DE RAYMOND VIEUSSENS
Medecin de la Faculté de Montpellier.

i. e.

RAYMUNDI VIEUSSENS, MEDICI MONSPELIENSIS, DISSERTATIONES DUE, quarum altera de salis acidi e sanguine extractione, altera vero de quantitatis principiorum ejus sensibilem proportionem agit.

Montis Pessuli, apud Honoratum Pech, 1698. in 8. plag. 12.

Quam de sanguine humano in *Actis superiori anno p 459* recensimus, quamque Illustris etiam Societas Regia Anglicana *Philosophicis*

phicis Transactis N. 241. p. 224. integram inseruit, Epistolam, vix *Nobilissimus Autor* ad celebrem quoque Facultatem Medicam Lipsiensem acad alia Collegia inclyta exaraverat, cum aliquis Professorum Monspeliensium (quem *D. Petrum Cbirac* ferunt, e *Dissertatione de polorum structura, in Act. Supplem. T. 2. p. 435.* recensita haud ignotum) adversarius prodiret, atque in tribus literis spiritum acidum e sanguine destillandi rationem sibi attribuens, non modo Autorem plagii diversi argueret, sed & acidi e sanguine a Nostro descriptam extractionem, ac proportionem particularum sanguinis ab eodem inventam, dubiis variis laceraret. Ast quemadmodum plagii reatum in peculiari jam scripto, ad nos tamen cum literis Adversarii nondum perlato, Autor a se suisque libris studuit avertere: ita reliquas quoque objectiones in presentibus Dissertationibus cum in modum refellere voluit, ut e contrario in prima harum extractionem acidi spiritus e massa sanguinea & utilem & exactam evinceret, acidarumque particularum nonnullas ab aliarum nexu in sanguine liberas ostenderet; in altera vero alteram itidem inventionem, qua proportionem sensibilibum sanguinis principiorum detexit, cum proficuum, tum possibilem comprobaret. In *prima nempe dissertatione* acidi e sanguine extractio primum multi edocetur usus, utpote vel Recentiorum iis, qui contra rationem & Hippocratis autoritatem omne acidum massæ sanguinæ denegant, per experientiam redarguendis; vel ipsi sibi fixo sanguinis, e quo acidum destillatur, non mere alcalino, sed salso, textura nihilominus & proprietatibus a sale communi sive marino multum diverso, declarando; vel potissimum differentiis temperamentorum corporis humani explanandis, apprimè inserviens. Deinde vero cum a morbis salia non tam immutari soleant, quam exaltari, destillatio acidi e sanguinis etiam agrotantium sale fixo ab omni defenditur labe, modo eadem cum bolo rite preparata, i. e. acido prius accurate spoliata, fuerit adornata. Præter quas tamen particulas acidas alcalinis combinatas ac sal fixum salsum efformantes, aliæ demum extra harum consortium in massa sanguinea tum volatiliores, tum fixiores, monstrantur, quod non solum urina humana, veluti sanguinis excrementum, majorem rubedinem tincturis florum malvæ & heliotropii conciliet recens reddita, quam per aliquot horas aeri exposita; sed & quod dicta urina nunc inspissata, nunc ab aqua affusa iterum diluta, colorem ista-

rum tincturarum in rubicundum acidorum adinstar vertat. Quo minus autem moleculæ istiusmodi acidæ per destillationem ex urina vel sanguine obtineantur, causa in arctiorem ipsarum rejicitur unionem, qua destillandum inter a copiosioribus particulis alcalicis, fixis & volatilibus, abforbeantur; prout spiritus acidi e sanguinis bubali sale fixo rite proliciti exemplo eorum omnino scrupulus evellitur, qui acidum sanguinis salii communi assumpto unice ferunt acceptum. Hinc in *secunda Dissertatione*, ut de utilitate planius constet, quam inventa particularum sanguinis proportio in Theoria & Praxi pariat Medica, doctrina temperamentorum corporis humani partim Medico perquam utilis & necessaria, partim ipsi proportioni corpusculorum sanguinis innixa, in quantum temperamentum sanguinis non nisi in determinata principiorum ejus sensibilibum proportione quoad quantitatem & qualitatem consistat, totius vero corporis temperamentum a temperie sanguinis dependeat, fusius explicatur. Sed ne possibilitas sensibilibum ejusmodi in sanguine corpusculorum proportionem, non tam geometricam, quam physicam, detegendi ac determinandi posthac vocetur in dubium, ad multos denique Viros Experientissimos provocatur, qui phlegma, spiritum ruffum, oleum nigricans, sal volatile, sal fixum & terram, post multos labores, e sanguine humano in pondere æquali cum tota destillata portione, adeoque sine sensibili particularum dispendio, ipsi viderint atque examinarint extracta. Quamvis enim præfractæ haud negetur, insensibiles forsan nonnullas particulas, sive spirituosas & nitro-aereas, sive alias, vehementia ignis in auras secessisse, tales tamen eo minus videntur attendi, quo earum vel minima habeatur quantitas, vel jactura etiam aliis similibus ab igne ipso resarciatur.

ANALECTA PHILOLOGICO - CRITICO - HISTORICA,
opera THOMÆ CRENIL

Amstelodami, apud Thomam Myl, 1699, in 8. Alphab. i. plag. 13.

*EJUSDEM MUSEUM PHILOLOGICUM ET
Historicum.*

Lugd.

Lugd. Batav. apud Abrahamum van der Miin, 1699. 8,
Alphab. I. plag. 9,

PRæter novem, quos vocat, fasciculos varias Dissertationes Historico-Critico-Philologicas complectentes (& ejus quidem istas generis, quales illæ sunt, quas, cum primum fasciculum A. 1691 recensere-mus, in Actis nostris p. 336 nominavimus,) Fasces etiam peculiare & ab istis diversos hinc ab A. 1697 evulgavit doctissimus Crenius, hosque jam ad ternarium numerum perduxit, & in istos Ægidii imprimis Strauchii, Christiani Chemnitii, atque aliorum Dissertationes rariores contempavit, quia & in tertio integros aliorum libros, ut pote Christophori Helvici Vindicationem potissimorum locorum Veteris, itidemque Andreæ Schotti Adagia Sacra Novi Testamenti repetiit, ac fasces de cætero singulos in fontispicio præfationibus suis sat prolixis, textum vero ipsum notis subinde interspersis, calcemque copiosis Indicibus solerter exornavit. Neque tamen in his acquiescendum sibi ratus, pro indefessa sua industria duas etiam has, quarum titulos junctim modo exhibuimus, hoc ipso anno addidit collectiones, ad eundem ferme scopum collimantes. Analecta enim, quæ dicit, Philo-logico-Critico-Historica duodecim opuscula continent, quæ seorsim olim evulgata fuerunt, Thomæ utpote Hayne *linguarum cognationem*, seu de linguis in genere & variarum linguarum harmonia Dissertationem, Londini A. 1663 editam; Merici Casauboni de *verborum usu & accurata eorum cognitionis utilitate* diatriben; Christophori Crinesii Partem priorè Disputationis de *confusione linguarum*, Wittebergæ A. 1610 ventilatæ; Abrahami Gibelii de *gemina λεξιλογια Φίλας Chaldaea constitutione* theses Wittebergæ itidem propositas; Laur. Fabricij *Reliquias Syras* in eadem Academia A. 1613 primum in lucem publicam emissas; Henrici Kippingii *Exercitationem de lingua primava*; aliasq; ejusdem duas de *lingua Hellenistica* & de *characteribus novis*; Pauli Slevogti Dissertationem, unico exemplo maximum *lingua Hellenistica usum in Interpretatione Scriptura* ostendentem; Petri Holmii de *primavo ac authentico characterere literarum Veteris Testamenti* in Regia Academia Carolina A. 1669, deque *scriptura seu scriptione* A. 1670, actandem de *sermone* A. 1675 habitas. Præterea una Josephi Scaligeri & quatuor Marci Zuerii Boxhornii epistolæ de *litteris Hebraeorum*,

divisionibus vocum; Cælia & Sudario, ac Persicis quibusdam vocabulis differentes accedunt, operique integro proluxa de *Angelorum lingua* Dissertatio Crenium autorem agnoscens præfigitur. Museum deinceps (quo titulo insignire Collectori placuit volumen alterum,) Philologicum & Historicum, post præfationem in vocis עירי עשׁ Ef. XIII. 22. occurrentis significationem inquirentem, primo loco sistit Iſaaci Casauboni de *Satyrica Græcorum Pœsi & Romanorum Satyra* libros duos, (cujus & quatuor epistolæ, duæ puta ad Scipionem Gentilem, totidemque ad Janum Rutgersium perscriptæ & nondum hæcenus editæ p. 357. in apicum producuntur, de quibus tamen, cum singulare quid haud referant, ulterius heic quicquam dicere non attinet;) quos excipit *Cyclops Euripidis Latinitate donata a Q. Septimio Florente Christiano*. Hinc *inscriptio vetus dedicationem fundi continens, ab Herode Rege factam*, comparet, prout eam Iſaacus Casaubonus recensuit & notis illustravit. Porro *ὀλυμπικὸς ἄγων* Dissertatione Historico-Chronologica ab Ægidio Strauchio A. 1661 descriptus sistitur, ac denique Jo. Lehmanni Schediasma de *Scrapide, Egyptiorum Deo maximo*, annectitur.

**FRANCISCI ARIOSTI DE ÓLEO MONTIS ZIBINII SEU
Petroleo Agri Mutinensis Libellus &c.**

Mutinæ, typis Ant. Capponi, 1698. in 12. plag. 5.

Nudius tertius ad nos Illustris Magliabechii beneficio libellus hic pervenit, jam quidem A. 1460 ab Auctore suo compositus, ast A. 1690 demum e tenebris in lucem a Viro Clarissimo, Oligero Jacobzo, Professore Regio Hafniensi protractus, Hafniæque typis Jo. Phil. Bokenhorf excusus. Cum enim Oleum e montibus effluens, quod ex India Orientali a pluribus annis ad nos transmitti consuevit, & in officinas pharmaceuticas receptum *olei terra* nomine censetur, haud dissimile Jacobæus observasset Petroleo illi, quod ex monte Zibinio in Mutinensi Italiæ tractu destillat, rem gratam se facturum putavit Orbi Erudito, si non inelegans Francisci Ariosti, Icti quondam Ferrariensis, de Petroleo Mutinensi opusculum publici juris faceret, Viro Incllyto, quem supra laudavimus, Antonio Magliabechio dedicatum. Tantum vero abest, ut spe sua excederet, ut ab Italis ipsis, quibus Fran-

cisc;

eisci Ariosti nomen (nam Ludovicus quidem Ariostus; Poeta clarissimus, exteris etiam innotuit) ignotum hactenus fuerat, a vide exceptus libellus fuerit, dignusque a Clarissimo Viro, Bernardino Ramazzino, Professore Mutinensi habitus, quem recudi Mutinae, quod Hafniensis editio rara admodum in Italia esset, curaret, adjecta insuper Epistola praesentem scaturiginum illarum statum exponente. Ac de ipso quidem Ariosti opusculo, quod doctorum virorum manibus dudum versatur, & Historias imprimis Medicas, quibus mira Petrolei illius in curandis varii generis morbis virtus comprobatur, continet, non est ut plura dicamus. Ex Ramazzini vero Epistola ut pauca delibemus, non erit invidia. Gratulatus nempe is tum Mutinensibus Petrolei fontibus de praecone Ariosto, tum Ariosto ipsi de patrono in tam remotis regionibus Jacobæo, memorat, in Estensi Bibliotheca non solum exemplar manuscriptum Ariosti hujus de Petroleo opusculi, quod cum editione Hafniensi contulerit, sed & alia ejusdem Auctoris scripta, Dialogum nempe de Divina Providentia, Sermonem de Purificatione B. Virginis, & Epistolam ad Sixtum IV Pontificem de rebus summo in Pontificatu suo agendis reperiri. Refert porro, ut scaturigines hasce ad duodecim millia passuum Apenninum versus Mutina distantes ipse inviserit, inque valle montes interjacente rupem praeruptam, ne herbulæ quidem aut fruticeti alicujus feracem, ex cujus ventre scaturigines Petrolei erumpant, invenerit. In ea per scalam in saxo insculptam ad gradus viginti quatuor, satis commodum ad parvam scrobem descensum esse narrat, quæ aquam candicantem continet, illique Petroleum innatare, una cum aqua ex vicina rima defluens. Ut accensa lucerna exactius cuncta perlustraret, permissum sibi a fontium custodibus non fuisse, metuentibus ne Petroleo Naphtæ ad instar flammam forte concipiente, totus subterraneus locus incendio corripereetur. Odorem vero gravissimum ingratumque has Petrolei scaptenfulas ad integrum fere stadium exhalare, ut verosimile sit, cum odoris potius suavitatem Ariostus olim deprædicarit; oleosum hunc laticem a prisca sui bonitate paululum descivisse, tamen vim medicam minime exuerit. Bis in hebdomade Petroleum colligi, & qualibet vice ex fonte primario sex libras, plus minus, educi. Tacemus quæ de Chymico processu, quo Petroleum generetur, doctissimus Ramazzinus conjectat, peragi rem omnem arbitratus vi igni-

um

um subterraneorum, qui in rupis ventre, tanquam in furno chymico bituminosam materiam, qua solum istud luxuriat, fundant & colliquant, quæ postmodum una cum aqua sub olei forma per rimam in scrobem, velut in Recipiens, defluat. Nec attingimus, quæ de tractu illo Mutinensis agri, ignibus subterraneis referto, flammæque ac saxa subinde non sine fragore eructante, præsentientibus per aliquot dies jumentis, ut pascua etiam proxima aversentur, memorat. Solummodo, quæ tentata Petrolei illius destillatione observaverit, ipsius Ramazzini verbis subjiciemus. *Destillationem, inquit, ego quoque institui, ac liquor exiit, cui aliquid majoris perspicuitatis accessit, sed non parum nativi odoris decessit, exiguo magmate flavi coloris in fundo relicto. Petroleum sic destillatum igne accensum flammam quidem minus fuliginosam, sed magis languidam edere visum est. Quare Petroleo, montis Festini saltem, nihil perfectionis per destillationem accedere, facile crediderim, cum a Natura, viribus Arti non datis, satis elaboratum videatur. Fragmenta laterum ignitorum in Petroleum conjeci, ut ex illis Petroleum laterinum elicerem; liquorem ruffum obtinui, qui nihil fere genuini odoris referret. Hujusmodi occasione expertus sum, an igniti lateres plus aqua absorberent quam Petrolei, ac factò per exactissimam bilancem examine plus aqua quam Petrolei bibisse compertum est, Destillatio quoque facta ex aquis portionibus Aqua fortis & Petrolei. Indiscriminatim visa sunt ascendere Petroleum & Aqua fortis; in Recipiente tamen ab invicem separabantur, innatante Petroleo, ac immutato non parùm illius tum colore tum sapore, quare Olei Amygd. am. indolem referebat. Magma in fundo collectum est atrii coloris ad instar picis, in quo nihil Electrici deprehendi. In hac destillatione multum Petrolei absumtum est, atq; tota fere Aqua fortis recuperata est.*

SEX. POMPEI FESTI ET MAR. VERRII FLACCI
de Verborum Significatione Libri XX.

Amstelodami, sumptibus Huguetanorum, 1699. in 4. maj.
Alph. 4. plag. 2.

Anni jam lapsi sunt octodecim, ex quo Vir celeberrimus Andreas Dacerius, in usum Serenissimi Delphini, hosce de Verborum Significatione Scriptoris notis suis & emendationibus illustratos Parisiis edidit;

edidit; ceu pluribus a nobis in Actis A. 1682, pag. 174 seqq. fuit expositum. Eadem editio repetita nuper Amstelodami fuit, nec sine augmento tamen, ut vel eo nomine indicanda hoc loco Benevolo Lectori fuerit. Nimirum cum Dacerius quidem suis notis Josephi etiam Scaligeri selectas notas nonnullas admiscuisset, recentissimæ hujus editionis curatoribus visuta fuit, notas Scaligeri, nec ejus tantum, sed & Antonii Augustini, nec non Fulvii Ursini integras exhibere; Fragmento etiam Festi & schedis cum notulis Fulvii Ursini subjunctis:

LIBRI NOVI.

Johannis Wallis Operum Mathematicorum Volumen III. Accedunt Epistola nonnulla rem Mathematicam spectantes, & Opuscula quadam Miscellanea. Oxonia e Theatro Seldoniano, 1699. fol.

Numismata Pontificum Romanorum, qua a tempore Martini V usque ad annum 1699, vel auctoritate publica, vel privato genio in lucem prodire, explicata, ac multiplici eruditione sacra & profana illustrata a P. Philippo Bonanni S. J. Roma typis Dom. Ant. Herculii, 1699. fol.

Job. Cunradi Sofmanni Jus Summi Imperantis circa Acta Decessoris. Ultrajecti apud Ant. Schouten, 1699. 8.

Voyages de Francois Bernier, Docteur en Medecine de la Faculté de Montpellier. A Amsterdam chez Paul Marret, 1699. 12.

The History of the Works of the Learned: Or, an Impartial Account of Books lately printed in all parts of Europe. With a Particular Relation of the State of Learning in each Country. Done by Several Hands. London, printed for H. Rhodes, T. Bennet & C. 1699. 4.

Fables and Storyes Moralized. Being a Second Part of the Fables of Æsop, and other eminent Mythologists. By Sir Roger L' Estrange. London for R. Sare, 1699. fol.

The Lives and Characters of the English Dramatick Poets. First begun by Mr. Langbain, improv'd and continued down to this time, by a Careful Hand: London printed for Nick. Cox and W. Turner, 1699. 8.

A Mo-

A Modest Defence of the Clergy of the Church of England, against the false suggestions and unjust prejudices of the present Age. London, printed for John Nutt, 1699. 4.

A Discours upon the Form and Manner of Making, Ordaining and Consecrating Bishops, Priests and Deacons, according to the Order of the Church of England. By Thomas Comber. London for R. Clavell, 1699. 8.

Job. Frid. Hornii Architectonica de Civitate, notis illustrata a Simone Kuchbencker. Lugd. Bat. apud Corn. Boutensteyn, 1699. 8.

Georgii Hornii Introductio in Historiam Universalem, aucta ab Hieronymo Dicelio. Lipsia apud Job. Herb. Klos, 1699. 12.

Dialogues Posthumes du Sieur de la Bruyère sur le Quietisme. A Paris, chez Charles Osmont, 1699. 12.

Parthasiana, ou Pensées diverses sur des matieres de Critique, d' Histoire, de Morale & de Politique. Avec la Defense de divers Ouvrages de Mr. L. C. par Theodore Parthase. A Amsterdam chez les Heretiers d' Antoine Schelte, 1699. 8.

Les Plans & les Descriptions de deux des plus belles maisons de campagne de Plin le Consul, avec des Remarques sur tous ses bâtimens, & une Dissertation touchant l' Architecture Antique & Gothique. Par Mr. Felibien des Avaux. A Paris, chez Florentin & Pierre de Laune, 1699. 8.

Histoire, ou Antiquitez de l' Etat Monastique & Religieux. A Paris, chez François André Pralard, 1699. 12.

Traitez Historiques sur la Grace & la Predestination. Avec un Memorial de Lanuza presenté à Paul V, & le Traité d' un Abbé contre Abailard. Par l' Abbé de St. Julien. A Sens, chez Louis Prusseros, 1699.

Nicolai Vallerii, Ostrogotia Sueci, Tentamina Physico-Chymica circa Aquas Thermales Aquisgranenses. Lugd. Bat. apud Corn. Boutensteyn, 1699. 8.

De Eruditione comparanda in Humanioribus &c. Tractatus Joach. Camerarii, Job. Fungeri, Arn. Clapmarii, Christoph. Coleri, Job. Caselii, Ign. Hallielis, Egidii a Lancken, Job. Andr. Bosii &c. Thomas Crenius conlegit &c. Lugduni Bat. apud Abrab. de Swarte & H. Teering, 1699. 4.

* * * * *

decimo quarto, & octavus denique secula decimum quintum, decimumque sextum continet.

Antequam vero ad indicandas reliquas mutationes, omissiones item & accessiones in hac nova editione obvias pergamus, operæ nos facturos esse censemus pretium, si ex octo priorum a nativitate Christi seculorum historia nonnulla carptim delibemus. Ejus namque delineatio a Natali Alexandro edita cum Actorum nostrorum initium anteverterit, non potuimus non a nono demum seculo auspicia recensionum nostrarum capere; unde istum defectum nunc, postquam opus integrum auctius prodiit, qualiquali modo resarciri, haud incongruum existimamus. Seculo proinde primo describendo intentus, Christi ante omnia genealogiam, nativitatem, baptismum, prædicationem, passionem, resurrectionem & ascensionem considerat. Hinc Matthæ & septem Ecclesiæ Diaconorum electionem, primam Evangelii prædicationem, Petri & Pauli gesta ac mortis genus enarrat, pauca de Pontificibus, qui isto tempore Romanam rexerint Ecclesiam, deque istius seculi persecutionibus commentatus. Ex hæreticis Simonem imprimis Magum introducit, ac postea Menandrum, Saturninum, Basilidem, Cerinthum, Ebionem & Nicolaitas allegat. E monumentis ad istud ævum referri solitis, scripta Christi supposititia nominat, librosque Novi Testamenti canonicos scriptis, quæ Apostolorum nomen falso præ se ferant, opponit. Nec dicere omittit de liturgiis Petro, Jacobo, Matthæo & Marco tribui suctis, de actis Pauli & Theclæ, quæ una cum epistolis aliquot ad Senecam & decantata illa ad Laodicenses spurii annumerat; nec mitius de Barnabæ epistola deque libro Pastoris judicium fert. Primam vero Clementis ad Corinthios epistolam pro genuina agnoscit; ast vicissim reliquas ejus nomen in fronte gerentes, libros item Recognitionum cæterosque Clementi tributos rejicit. Epistolam Polycarpi & Philippenses, & encyclicam Ecclesiæ Smyrnenfis de Polycarpi martyrio approbat. Areopagitæ Dionysio libros suos vindicat. Ignatianas epistolas genuinas a spuriiis segregat. Octo libros Sibyllinos ex parte, sed non æque Sibyllarum carmina conficta censet, Mercurioque Trismegisto Pimandrum abjudicat. Pleraque autem horum, posteaquam ante breviter recensuit, integris mox dissertationibus persequitur, quas inter & una est de Symbolo Apostolico, id quod omnino ab Apostolis traditum

ditum fuisse contendit; alia Petrum Romam venisse probat; alibi peculiaribus dissertationibus de fidei propagatione in Hispania Galliaque agit, inque ultima Mariæ Magdalena, Lazari & Marthæ in Gallias appulsum pro certo venditat. Ad seculum secundum progressus, hæreses cum primis tunc exortas, autoresque ecclesiasticos, qui tum inclaruere, designat, & in dissertationibus Synopsi Historiæ subjunctis, præter alia liberationem Trajani ex inferno tanquam commentitiam explodit; Montanistarum & Catholicorum jejunia sibi invicem opponit, Joannem Dallæum, parem utrorumque conditionem statuentem refutare conatus; controversiam, quæ hoc seculo circa celebrationem Paschatos emerfit, late recenset; naves in S. Justino, Irenæo, Clemente Alexandrino, aut merito notatos, aut præter rem iisdem affectos, dissertationibus tribus, sed una, ast ea tamen sat proluxa, doctrinam Tertulliani examinat. Seorsim quoque de versione septuaginta virali disserit, & quibusdam interjectis, traditionum non scriptarum necessitatem & autoritatem adversus Rivetum & Dallæum tueri nititur. Præcipuæ seculi tertii dissertationes versantur circa fidem Zephyrini, Romani Pontificis; circa Libellaticos; disciplinam poenitentia; controversiam circa hæreticos rebaptizandos; mores, fidem atque defensores Origenis, materiasque ad tempora hæc spectantes alias; Seculo quarto Historiam imprimis Donatistarum illustrat, inque commentationem de Concilio Nicæno multum operæ impendit, Constantinum Magnum non Romæ, sed Nicomediæ baptizatum asserit, donationem ejusdem explodit, perpetuam Deiparæ virginitatem contra Helvidium, Jovinianum & Bonosum, sanctæ itidem virginitatis meritum adversus Jovinianum vindicat. In Historia seculi quinti, & ejusdem Synopsi, Pelagianorum imprimis errores late considerat, Synodosque, quibus ansam hi suppeditarint, recenset, nec constitutiones Imperatorum, atque debellationes sanctorum & eruditorum virorum adversus eos susceptas indicare omittit. Inde ad Semi-Pelagianos pergens, eadem utitur industria, parilique studio Prædestinarianam, Eutychianam, Nestorianam & reliquas hæreses persequitur. Ad Scriptores Ecclesiasticos delatus, Augustini præ cæteris prolixè meminit, & ejus pseudepigrapha enumerat. Inter dissertationes prima ostendit, quod Diospolitana Synodus, etsi decepta, Pelagium absolvit, sed ejus tamen hæresin damnarit. Tertia Zosimum Celestii hæresin

sin approbasse negat. Septima Concilium Ephesinum contemplatur. Octava epistolas, anathematismos & reliqua S. Cyrilli scripta penitus ab errorum Apollinaris labe aliena pronunciat, atque adeo perperam ea ab Orientalibus hæreseos in simulata fuisse dicit. In decima octava de Zenonis Henotico suam hanc sententiam aperit, quod, etsi nullam hæresin aperte contineret, merito tamen a piis quibusdam reje-ctum fuerit. In sequenti decima nona Acacium, utut a fide haud alienum, justis tamen de causis a Romanis Pontificibus damnatum sistit, Vigesima quinta dissertatio in eo tota est, ut contra Vigilantium & alios venerationem reliquiarum Sanctorumque cultum & invocationem statuminet, ac Joannis præsertim Dallæi libros de religiosi cultus ob-jecto, in quantum illi istis adversantur, refutet. Seculi sexti Synopsis præter memoratu digniora alia, multas etiam Synodos multaq; Con-cilia describit, & causam trium Capitulorum uberius declarat; prout & in peculiari dissertatione, quæ quarta est ad præsens seculum spe-ctantium, eadem merito damnata fuisse innuit. Post Symmachi cau-sam Romanæ Synodo subjectam contemplatur; Scythas monachos ab Eutythiana hæresi absolvit; in Synodi quintæ œcumenicæ con- vocationem, præsidem, autoritatem inquirat; tandemque Aphthar- todocetas atque Agnœtas sigillatim perstringit. E dissertationibus septimum illustrantibus seculum, secundam statim nominamus, qua- Honorium in sexta Synodo œcumenica juste damnatum probat, ut nascentis Monothelismi Monothelitarumque fautorem, licet eum ab hæresi excusari tam vere quam pie fateatur. Quarta Wambam, Go- thorum Regem, a Concilio Toletano XII exautoratum negat. Quin- ta, sexta & septima Monothelitarum, Mahometanam & Pauliciano- rum hæresin convellit. Ut magnam Historiæ Ecclesiasticæ seculi oc- tavi partem conficit iconoclastarum hæresis: ita hinc occasionem mutuatur Noster, usum cultumque imaginum prolixa satis dissertati- one adversus varias, & Dallæanas maxime, impugnationes asserendi. Ante tamen in dissertatione secunda de translatione Regni Franco- rum a Childerico Rege ad Pipinum, Majorem Domus, agit, & nec Zachariæ, nec Stephani III Romanorum Pontificum autoritate re- gnum istud translatum contendit.

Jam quod ad mutationes in nova hæc editione factas attinet, levior fortassis illa est, quando ad seculum primum in peculiari disser- tatione

tatione fidem Nicolai, unius e septem Diaconis, contemplatur, de qua tamen in editione prima ad articulum septimum capitis decimi, ubi de Nicolaitarum erroribus sermo, disseruerat. Seculo duodecimo, incertum qua de causa, instituta est ordinis inversio, dum dissertatio de Concilio Lateranensi tertio, quæ prior olim fuerat, posterior facta est illa, quæ agit de contentione inter Ecclesiæ Romanæ Cardinales & Gallicanos Præsules, exorta in Concilio Rhemenfi A. 1148, occasione Symboli contra Gilb. Porretani errores ab istis editi. Notatu magis dignum hoc in loco illud est, quod appendicem de Canone XLVII Concilii Carhaginensis tertii de libris canonicis, quam in priori editione seculo quarto subjunxerat, a sede sua nunc dimovit, & de libris ejuscemodi ad Vetus Testamentum pertinentibus in V. T. Historia, de libris autem Novo Testamento vindicandis seculo statim a C. N. primo latius dispexit.

Accessionum maxima pars constat peculiaribus, quæ ipse vocat, scholiis, quibus ansem dedit indiculus censurarum variarum, quæ ab anonymis quibusdam Religiosis contra isthoc ejus opus susceptæ fuerunt. Istum sibi ab Eminentissimo quodam Cardinali oblatum testatur, inque eo multa sibi monet tribui, a verbis plerumque suis & mente prorsus aliena; multa per se innoxia, quæ historice duntaxat tradiderit, acerbis persæpe criminationibus impeti, quasi asserta essent ut dogmata inconcussa fide ab omnibus tenenda; multa sibi affingitur, ac si iis auctoritatem sedis Apostolicæ impugnasset, quam ob rem justæ defensionis gratia scholia hæc singulis capitibus, dissertationibus, quæstionibus & articulis, in quibus aliqua notarunt Censores, subjunxit.

Equidem in Historia Veteris Testamenti scholiorum istorum met pauca sunt, & in his plerumque tantum allegat Autor Patrum aut aliorum Scriptorum sententias, idem, quod ipse ante dixerat, confirmantes. Interdum typos passim obvios evolvit. Jam applicationes subjicit ad praxin Christianismi facientes. Modo mysticas textuum Biblicorum interpretationes tradit. Inter potissima tamen eorum, quæ ex acroamaticis ab ipso addita sunt, istud forsân retuleris, quod pag. 27 tomi non assentitur iis, qui Moÿsen Angelorum creationem eam ob causam non commemorasse dicunt, ne Judæi ad idololatriam jam satis propensos Angelos ut Numina colerent. Nihil enim magis

conducere potuisse respondet ad divinos Angelis honores haud defendendos, quam eorum creationem. Potius itaque eam ob causam heic siluisse Mosen innuit, quod aspectabilis duntaxat mundi creationem scribere instituisset,

Ast insigniora sunt, quæ Novi Testamenti ecclesiasticam historiam locupletare deprehenduntur, scholia, e quibus aliqua huc referemus, & talia præsertim, ubi ne latum quidem unguem a pristina sententia discedendum sibi venire contendit. Ita v. g. Tom. III ad nummum Herodis Antipæ, tempus nativitatis Christi, quod ipse determinarat, confirmantem provocat p. 74. Cur Patrum plerorumque sententiam de morte Christi sub duorum Geminorum Consulatu haud amplexus fuerit, declarat p. 84. Recte se dixisse profitetur, quod Episcoporum autoritas sit immediate a Deo p. 117, & quod Petrus ex imprudentia peccarit, factoque suo gentibus scandalum dederit, p. 139. Anacletum a Cleto distinctum non esse, adhuc se credere affirmat p. 156. Epistolas decretales Romanorum Pontificum ad Siricium usque apocryphas esse, novis testimoniis probat p. 218. Merito se de assumptione B. Virginis in cœlos dubitasse monet p. 301. Recte etiam se docuisse ait, quod abstinentum sit ab uxoribus prægnantibus, p. 307. quod summi Pontifices in quæstionibus facti possint decipi, p. 331. quod non sit hæresis, si quis animas & Angelos corpus habere dixerit, p. 393. quod Parochorum ordo sit de Jure divino, p. 576. quod offula Judæ a Christo porrecta panis eucharisticus non fuerit, p. 719. quod tribus seculis prioribus nullum in Ecclesia imaginum usum, aut certe admodum rarum, deprehendere licuerit, p. 744. Tomo IV denuo defendit, Clericos, quod tributa haud solvant, minime ex Jure Divino, sed ex Imperatorum pietate & munificentia habere, p. 5. non censendam sententiam erroneam, quæ Paulum perhibeat vixisse in conjugio, p. 99. comœdias esse illicitas, p. 103. hymnum, *Te Deum laudamus*, Ambrosii non esse, p. 156. S. Hieronymum non fuisse Cardinalem, p. 172. Imperatorem Episcoporum sententias in Conciliis promulgatas autoritate sua confirmasse, p. 187. Constantinum Romæ non esse baptizatum, p. 307. Lege veteri Synedrium causas & delicta summi Pontificis cognovisse, p. 609. dissertationem denique, qua multas restrictiones impugnat, adversus anonymum æquivocationem defendentem vindicat p. 622. In scholiis Tomi V adhuc asserit, Zosimum errorem facti

facti in Celestii & Pelagii causa commisisse p. 42. Reges Gallia, ex quo Christiani facti fuerint, habuisse potestatem convocandi Concilia nationalia, p. 198. Episcopos respectu Papae vocandos Coepiscopos, p. 390. Dissertationem de Honorii in sexta Synodo oecumenica damnatione legitima, quam maximam partem expungendam esse, Censores dixerant, defendit p. 615. seq. In Tomi VI scholiis ulterius affirmat, Sergium III nequissimum fuisse Papam p. 27. Johannem quoque XII pessimam egisse vitam, mortemque eum pessimam mansisse, p. 32. Papae non promitti obedientiam a Gallis absolute, sed secundum Canones, p. 18. Donationes Papae factas esse non a Constantino, sed a Galliae Regibus p. 184. Dissertationem de translatione Imperii a Graecis ad Francos praeter rem a censoribus expungendam postulari innuit p. 217. seq. Joannem VIII indignum Romano Pontifice facinus edidisse, rescindendo Praedecessorum & oecumenicae Synodi decreta, p. 275. contendit. Tomo VII persistit in ea opinione, quod Parisiensis Facultas habeat jus doctrinalis iudicii, p. 92. quod S. Thomas Aquinas nunquam Casini monachus extiterit, p. 143. quod Sanctius II Lusitaniae Rex regno prorsus ineptum & cucullo quam diadema digniorem se gesserit, p. 309. Tomo VIII, quicquid censoribus videatur secus, statuit, Sixtum IV pessimo exemplo suos ditasse, spoliando Ecclesiam, p. 24. Sacramentum non adorari, sed Christum, p. 158. Trithemium ob Steganographiam in Magiae suspicionem immerito fuisse vocatum, p. 207. Savonarolam non incongrue virum beatae memoriae & Prophetam appellari, p. 276. Regios Judices non censeremittere falcem in messem alienam, cum causas profanas Ecclesiasticorum virorum iudicent, p. 707.

Et si vero in his pluribusque similibus a sententia sua se dimoveri nequaquam passus fuerit, non aequae tamen constans nobis videtur in condemnandis Joanne Tanquerello & Florentio Jacobo. Istud enim caput, in quo hos olim haereticis eam ob causam accensuerat, quod Romano Pontifici supremam rerum omnium spiritualium pariter & temporalium potestatem tribuere haud dubitarint, in hac secunda editione omisit; unde sane vanos nos augures non fuisse colligimus, quando in Actis nostris A. 1687. p. 438. Romanae Curiae assertum istud parum ad palatum fore, in antecessum diximus.

Non est tamen, cur quis repetitae huic editioni scholia modo, quae

ACTA ERUDITORUM

392

quæ diximus, accessisse existimet. Immixti namque passim sunt libelli & tractatus singulares seorsim antea a Natali Alexandro evulgati, quorum referas Apologeticam & Anti-Criticam adversus Claudium Frassenium Dissertationem, Parisiis A. 1682 editam, & a nobis quoque in Actis istius anni mense Decembri recensitam, quæ una cum ista; unde litis materiam Frassenius desumpsit, trigessimam nonam & quadragesimam seculo IV constituit. Parilem in modum Dissertationes de divina Episcoporum super Presbyteros eminentia adversus Blondellum, & de sacrorum Ministrorum cœlibatu, Parisiis 1678 impressæ, una cum appendice de Chorepiscopis, seculo IV inseruntur. Quæ dudum Eruditio innotuit concepta adversus Waldenses, Albigenes & Wiclefianos in Calvinianis redivivos de Sacramentali Confessione Disputatio, locum suum nunc tomo VII p. 597. seq. sortita est. Huic tomo subnectuntur quoque duo opuscula A. 1680. vulgata, unum, cui titulus: Collatio Dominicani cum F. Minore de titulo Præceptoris S. Thomæ ex elogio Alexandri Halensis expungendo, alterumque, quod Panegyricus audit Thomæ Aquinati dictus.

Denique & istud a nobis silentio haud est prætereundum, quod novam plane & typis nunquam antea impressam Dissertationem eidem huic tomo septimo Autor inseruerit, directam adversus Quietistas, in quibus Beguardorum errores novam quasi vitam adeptos dicit. Ea fini octo propositiones format, quarum prima est: *homo in vita præsentis secundum legem communem tantum ac talem perfectionis gradum consequi non potest, ut reddatur impeccabilis & amplius proficere non valeat.* Secunda: *Nullus est in hac vita perfectionis status, in quo iusti jejunare & orare, bonaque spiritualia, remissionem peccatorum, gratiam perseverantia, vitam æternam, &c. desiderare & supplices petere a Deo non debeant.* Tertia: *Iusti spiritualesque Viri, in quocunque perfectionis gradu constituti supponantur, Ecclesia præcepta servare tenentur, & Pastoribus ac Præpositis obedire, non solum in his, quæ disciplinam exteriorem, verum etiam in iis, quæ directionem interioris animarum suarum spectant.* Quarta: *Homo non potest ita finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in præsentis assequi, ut eam in vita beata obtinebit.* Quinta: *Nulla natura intellectualis creata in se ipsa naturaliter beata est: anima vero indiget lumine gloria ad Deum videndum & eo beate fruendum,* Sexta: *Ad Christiani hominis perfectionem.*

fectionem pertinet exercere se in actibus virtutum. Septima: Afferere fornicationem aliove carnales actus non esse peccata, cum graviter tentatur exercens, hæreticum est. Octava: Afferere, cogitationem de Christo Jesu & ejus mysteriis omnemque erga ipsa devotionem a contemplatione excludi, hæresis est. Harum propositionum quamlibet e domesticis primum Theologiæ suæ principiis probatam dat; post thesin cuique contrariam in Beguardis olim damnatam, a Quietistis nihiloscilicet resuscitatam fuisse innuit, eamque operose refutat. Quinimo & latus Archi-Episcopi Cameraçensis hodierni, ubi ubi potest, haud obscure pungit, & idcirco antagonistis ejus, quos magno alibi numero nominavimus, accenseri utique meretur.

GEOGRAPHIÆ VETERIS SCRIPTORES GRÆCI MINORES.

Cum interpretatione Latina, Dissertationibus, ac Annotationibus. Vol. I.

Oxoniz e Theatro Sheldoniano, 1698. 8. Alphab. 2.

Gavifus est Vir in primis magnus, Isaacus Casaubonus, vehementer gælatatus quondam illis Davidis Hoeschelii literis, quibus renunciabatur, fore proxime, ut minora quædam veteris Geographiæ monumenta, Græcis tradita literis, in vulgus ederentur. Neque id injuria. Intellexit enim summæ Vir doctrinæ, quanti ad Historiæ cognitionem intersit, veteres evolvi Geographos, quamque multa in Scriptoribus antiquis sine regionum, locorumque, ac fluviorum notitia ne intelligantur quidem, aut perperam explicentur, & quantum elegantis doctrinæ fructus ex iis capiatur libris, qui non magis terrarum situm, quam ingenia gentium moresque, memoriæ prodant. Hortatus igitur est Hoeschelium, urgeret propositum, atque existimaret, hac futurum industria, ut superioribus, quæ ab eo acceperit, beneficis magnus meritorum cumulus adjiciatur. Nec vero cœpto prius destitit Hoeschelium, quam Marcianum Heraclotam, Scylacem Caryadensem, Artemidorum Ephesium, Dicæarchum Messenium, Isidorumq; Characenum conjunctim Augustæ Vindelicorum A. c. 15. 16. Græce edidisset. At quantopere putamus gavisurum fuisse doctissimum hunc Isaacum, si ad nostra reservatus tempora, illum vidisset laborem, quem non postremum Britanniarum ornamentum, *Johannes*

Hudson, superiore anno suscepit. Neque enim illa contentus fama, quam nova scitaque Thucydidis recognitione nomini peperit suo, id quoque opus, eruditissimo cuique optatissimum, moliri cœpit, quod nonnulli, veteris Geographiæ peritissimi, promiserunt quidē antehac, sed nondum confecerunt, aliis fortasse occupationibus distracti, fatove occupati. Nimirum constituit Geographorum Græcorum scripta, eademque minora, sparsa passim ac disiecta, undique conquirere, aliorumque vel enarrationibus uberioribus, vel notis brevioribus, suis etiam in textis, emendare partim, partim explanare. Verum institutum, laudis plenissimum, nec molestia, nec tædio vacavit. Nam Vir CL. neque aliorum, qui ejusdem forte operis periculum fecerunt, schedas oculis usurpavit, nec per literas exorare potuit lucubrations L. Holstenii, aut Isaaci Vossii commentarium, quo Hannonem & Scylacem fertur illustrasse. Reliquum adeo erat, ut sine illo apparatu ad opus hoc aggrediretur, ab iis tantum præsiidiis instructus, quæ ad manum essent. Neque eo secius propositum tenuit, opusque adornandum in tria partiri volumina decrevit. Amicis igitur in consilium adhibitis, scriniisque suis excussis, optime se facturum ratus est, si præcipuos Περὶ τῶν Scriptores hoc, quod manu tenemus, primo complecteretur. Idemque illud digessit ita, ut suum cuique scriptori locum tribuerit pro ratione ætatis, qua floruisse eum crediderat, quoad majus ei lumen prætulerunt exquisitæ Dissertationes, quarum copiam ei fecit insignis rei Chronologicæ disceptator, Henricus Dodwellus. Quas quidem in ipso primi voluminis aditu collocavit Hudsonus, quum omnium interesse videretur, ante, quam ipsi legantur scriptores, has legi, quæ de ætate illorum scriptisque diligenter, nec vulgari quadam ratione exponant. Atque id quidem causæ est, quam obrem stet nobis, Dissertationes tam præclaras in aliud differre tempus, quo a nobis cum cura capitulatimque recenseantur. Proxime, suo quemque loco, Geographos constituit Vir CL. primumque Hannonem. Eundem superiori sæculo in lucem protulit Sigismundus Gelenius Basileæ A. c. l. v. XXXIII, atq; aliquot post annis Latine conversum, & annotationum specimine illustratum, cum Jo. Leonis Africa edidit Conradus Gesnerus, demumque A. c. l. v. LXXIV. recudendum curavit Abrah. Berkelius, subtextis Bocharti animadversionibus, quas ex secunda parte Geographiæ Sacræ mutuatus est. Hannoni subje-

subjecit Scylacem. Quem quidem A. clō. Iōc. Augustæ Vindelicorum cum aliis, quæ diximus, Geographorum scriptis edidit Dav. Hoëschelius; interpretatus autem est, suisque castigationibus juvenis admodum illustravit Is. Vossius Amstelodami A. clō. Iōc. XXXIX, demumq; celeberrimus Gronovius refinxit, & pluribus locis scite castigatum dedit Lugduni Bat. A. clō. Iōc. XCVII. Scylaci subjunxit Agatarchidem, ex Photii Bibliotheca descriptum, atque a Laurentio Rhodomanno versum in Latinum. Cognoverat enim, illius Excerpta apud Photium longe auctiora extare, quam in editione Henr. Stephani, quæ Lut. Parisiorum A. clō. Iō. LVII prodiit, aut in altera ejusdem ibid. A. clō. Iō. XCIV adornata, aut in Oxoniensi, quā cum interpretatione A. clō. Iō. XCVII accuravit Brettus. Agatarchidi subdidit Arriani Periplum Ponti Euxini, itemque alterum maris Erythræi, eidem vulgo attributum. Quorum utrumque, a Gelenio quondam pariter cum Hannone in lucem editum, cum interpretatione, multisque enarrationum accessionibus, Lugduni A. clō. Iō. LXXVI ad prelum revocavit Guil. Stuckius, ab eoque Nic. Blancardus Amstel. clō. Iōc. LXXXIII, cui fuit curæ, recognoscere Stuckii interpretationem, aliquot locis paulo negligentiorum. Periplo maris Erythræi ob argumenti similitudinem adjunxit Nearchi Paraplum, ex Arriani Indicis delibatum, & Bodlejani codicis manu exarati ope sæpius emendatum, atque a Bonaventura Vulcanio versum. Nearcho postposuit Marcianum Heracleotam, ab Hoëschelio una cum Scylace, atq; aliis divulgatum illum quidem, sed temporum corruptelis depravatam, nec diligenter superioris interpretis conatu expressum. Hunc igitur & castigare, & interpretari denovo instituit, cumque idem præter duos priores libros, quibus Ptolemæi vestigiis institit, Artemidori Ephesii, & Menippi Pergameni epitomen comprehendat, eundem cumulavit horum scriptorum fragmentis, quæ ex variis Scriptoribus decerpit. Extremum attulit Anonymi Periplum Ponti Euxini, ab Isaaco Vossio e bibliotheca Salmasiana cum annotatis editum, & Scylaci subjunctum, nuperque a CL. Gronovio cum Scylace recensitum. His ita constitutis, operam dedit, ut Scriptoris cujusque contextum ad emendatissimi codicis exemplum exigeret; ea tamen judicii libertate, ut nonnunquam lectionem ejectam restitueret, & male affectæ integriorem sufficeret, reliquarumque editionum varietates, ibidem atque alibi passim obvias, subinde indicaret. Cumque stricturas breviusculas ad imam cujusvis paginae

partem subjecerit, tum observationes Hoescheii, Vossii, Bocharti, Palmerii, Gronovii, ampliores in unum collegit corpus, iisdemque interferuit notas Gesneri, Stuckii, Blancardi selectas, ac quicquid demum usui scriptoribus ornamentoque futurum, aut observavit ipsemet, aut ab aliis observatum esse comperit legendo. Concinnatis ad extremum indicibus, brevique Omissorum & Corrigendorum Appendice adjecta, volumini huic ultimam imposuit manum. Illud autem Lectorem rogat Vir CL. ut sibi faciat indicium, si quod forte opusculum, Geographiæ hujus rationibus innexum, quod quidem nondum in vulgus emanarit, in bibliothecarum pluteis scriiniisve meminerit asservari. Quibus quidem precibus omnes, nisi nos fallunt omnia, vota conjungunt sua, qui egregium CL. Hudsonis institutum comprobant, & quod apparatur opus, sua metiuntur utilitate, eoque reliquas ejusdem partes & lautissime instrui volunt, & cupidissime expectant.

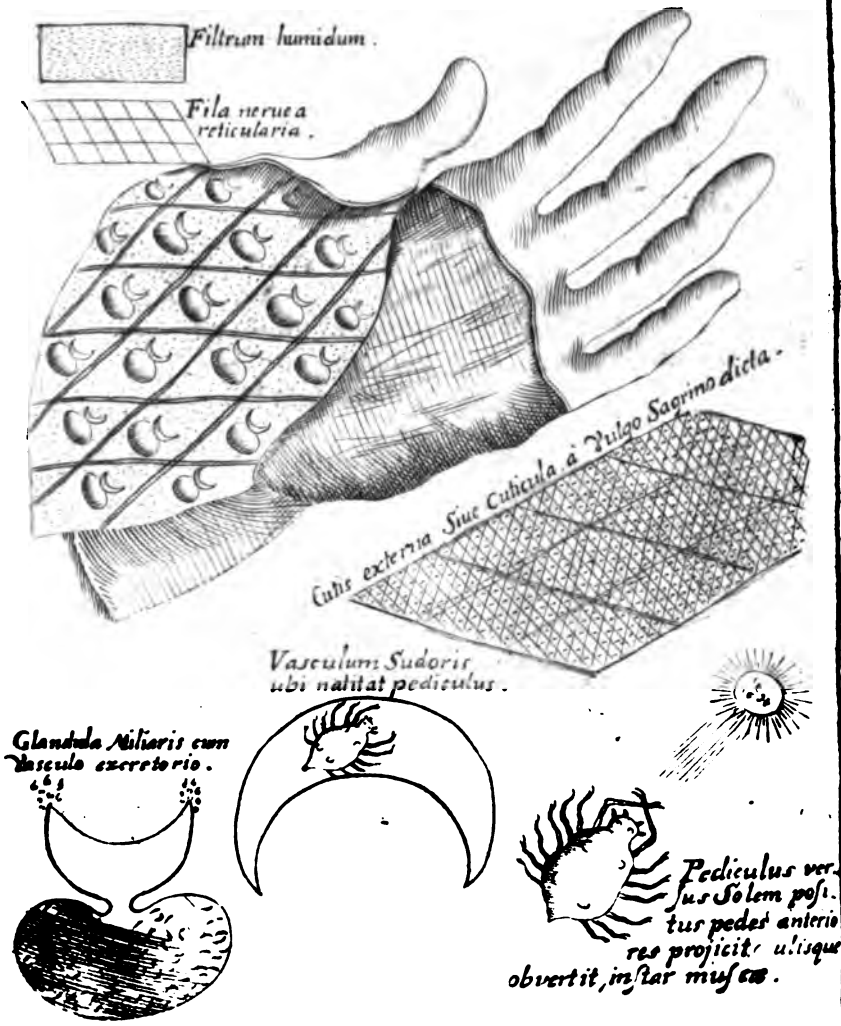
DE LAPIDIBUS, PODAGRA ET CHIRAGRA IN HUMANO Corpore productis. Auctore JO. BAPTISTA CONTULO, Bononiensi Philosophiæ ac Medicinæ Doctore.

Romæ, apud Bernabo, 1699. in 4. Plag. 20. Fig. Tab. 10.

Quam Nobilissimus Autor de calculorum & arthritidis generatione ac curatione fecerat sententiam, in Actis superiori jamdum anno strictim indigitavimus, cum Brevis ipsius Instructio Medica de Glutine Italico conscripta sermone, atque hic etiam denuo annexa, esset recensenda. Ne repetendo itaque nunc eandem actum agamus, e præsentis scripto, specialius cumprimis tum calculorum in diversis corporis nostri partibus, ipsisque vesicæ quoque vulneribus ac steatomate cruris productorum exempla enumerante, tum methodum docente, qua vesicæ calculis, sive marmoreis, sive mucosis, argillofis & saponaceis in principio debeat succurri, unicam figurarum Tabulam, cutis quæ structuram illustrat, nobisque VI est, una cum Autoris Observationibus nonnullis, e cadaverum sectione petitis, liceat transcribere. Nempe quemadmodum Berlingerus Gipseus, Professor quondam Bononiensis, in cerebro ægri, præternaturali capitis figura dotati

Tab. VI.

Tabula de Cute externa, interna, et pediculis microscopio inspectis in recenter mortuis.

tati, ac ex continua demum cephalalgia denati, pinealem glandulam totam petrosam, magnitudine nucem avellanam adæquantem annotavit, æri incisam: vita Noster in gibba dextra pulmonum adolescentis, a fixo pectoris dolore pertinaci consumti, calculum marmoreum striatum, ovi columbini speciem præ se ferentem, cum alio in lobis illis prope arteriam asperam hærente, deprehendit; in æramentorum autem fusore quinquagenario, qui de capitis & ventriculi doloribus, inappetentia febrique continuis fuerat conquiescit, laterem quasi perduram & excoctum in ventriculi fundo prope pylorum observavit. Neque negligenda, quæ anno elapso in Eminentiissimi Cardinalis Franzoni, anno ætatis octogesimo sexto defuncti, tam thoracæ; quam abdomine apertis, fuere detecta: ibi enim pulmones parvæ molis profus putridi; hic vero ren dexter multo minor ac flaccidior sinistro; in sinistri tamen ureteris extremitate prope vesicam duo calculi, magnitudine & pondere olivarum osculis respondententes, sed inæquales ac fere triangulares, tandem præter utramque arteriam cruralem cartilagineo-ossæam, in vesica tres calculi perquam scabri, alter rotundus, reliqui autem ferme semilunares, omnes sibi invicem combinati ac interiori vesicæ membranæ strictè agglutinati, cum prioribus libræ unius pondus attingentes, comparuerunt.

DESCRIPTIO QUINQUE PARVIUM MUSCULORUM; DIVERSIS capitis moribus super primam & secundam cervicis vertebra[m] inferiorem, nec non duorum ligamentorum, vel caput cum prima vertebra, vel hanc cum secunda connectentium &c. a Dno Dupré Chirurgo Xenodochii Parisiensis, quod Hotel Dieu vocant, edita, & in Transactis Philosophicis Anglicanis N. 251. i. e. mense Aprilis anni præsentis, a Guilielmo Cowpero cum Epicrisi recensita. Ex Anglico sermone in Latinum translata.

Tractatum hunc parvum in Gallia nuper typis excryptum Autor ad Listerum misit, qui mecum eum communicavit. Autor ipse magnifice de eodem videtur sentire, dum obvia talia organa hæcenus Anatomicos latuisse miratur hisq; inventis æmulationem in iis, qui arti suæ addicti sunt, egregie incitatum iri sperat, ceu quæ & palmaris sibi fuerit ratio, cur Chirurgis Xenodochii Hotel-Dieu illum inscripserit.

Ad ipsam transversum processum prima cervicis vertebra radicem, musculus (inquit) utrinque oritur quatuor lineas (tertiam pollicis partem) latus, qui oblique ad interiora pergens in parvum ac levem quandam sinum ovalem, processui styloidi anteriori insculptum, implantatur, ac in Figura prima delineatus Franator (Rengorgeur) capituli obliquus appellatur.

Par hocce musculorum in *Myotomia mea Reformata* A. 1694. divulgata p. 126, sub titulo *rectorum internorum minorum* descripti, quod ad situm rectum vergant *rectis majoribus* subjecti, atque *rectorum minorum* posteriorum antagonista existant. Ab usu *annuentes* poterunt dici, cum caput antrosum recta nutent. Alter eorum in situ in *Tractatus* mei citati Fig. 3. i. meaque *Appendicis ad Anatomiam Corporis Humani* Fig. 8. H. & Fig. 25. i. exprimitur.

A transverso processu (inquit), prima cervicis vertebra crassus musculus carnes emergit, digitum circiter latus, qui perpendiculariter ascendens sub processu styloide inter hunc & processum mastoideum inseritur, atque Franatoris capituli recti nomine insignitur.

Hoc non minus, ac antecedens musculorum par, tredecim ab hinc annis in corpore humano detexi, tuncque temporis D. Brown, Capitaneo *Wine* honoratissimo meo amico praesente, monstravi; verum primarios Myographos evolvens mox deprehendi, ultimum istud par post Galenum ab Orisasio ex parte commemoratum, & satis exacte a Fallopio subsequenter descriptum fuisse verbis: *Ultimo in loco notandi sunt Musculi duo admodum parvi, qui a processu transverso prima vertebra orti valde graciles ascendunt ad caput, & in illud inseruntur prope mammillarem processum.* Idem in *Tractatu* superius allegato p. 127. Fig. 3. k. describuntur ac depinguntur.

Tertium musculorum par *Franatorum posteriorum* titulo a Dn. Dupre indigitatum, neutiquam (juxta ipsius descriptionem) ab iis, de quibus Autores communiter *obliquorum superiorum* nomine agunt, videtur differre.

Quartum par, cujus meminit, *Rectorum minorum* videtur portio. Hi (inquit,) *musculorum obliquorum majorum & minorum existunt auxiliarii*; id quod tamen erroneum censeo, cum musculi hi in diversis capituli motibus super primam & secundam vertebra adhibeantur, ideoque unum musculorum par utriusque adjutor esse nequeat.

queat. Recte observat, tertium hoc & quartum musculorum par in omnibus subjectis haud reperiri, a *rectis* videlicet *minoribus*, ut conjunctio, distinctum. Certe si musculos multiplicare licet, prout in variis apparent subjectis, Myologia perfecta nunquam valebit obtineri, quia in corporibus nonnullis distincti haud raro reperiuntur muscoli, quibus tamen alia destituuntur, quemadmodum in *Rhomboide*, *Psoas*, *Elevatore Scapula*, multisque aliis sæpe annotatum fuit.

Ultimum musculorum par, ab Autore nostro memoratum, a *medio processuum transversorum secunda vertebra proficiscitur, tenue ac breve, in radices sub transversis processibus vertebra prima desinens*. Quos musculos ab usu *Flores vertebra prima super secundam* appellat.

Cum occasio nuper daretur partes has in puero, quamvis multum emaciato indagandi, carneas detegere poteram fibras musculos ejusmodi referentes, & quidem non solum inter processus transversos primæ & secundæ vertebrae, sed & duarum vicinarum, quin ex mea conjectura simili quoque ratione proximarum; tempus tamen investigationi ulterius insistere haud permittebat.

Quomocunque autem res se habeat, difficulter mihi persuadere valeo, a musculis istis primam vertebra super secundam posse flecti. Motionis ejusmodi in dictis vertebis difficultas promte cuilibet patebit, qui modum, quo invicem articulantur, volet examinare. Constat namque, processus duos planos harum vertebrarum horizontaliter inter se adaptari, adeoque aptos unice esse, qui in alterutrum latus, interveniente axe sive processu odontoide vertebrae secundæ, moveantur. Mihi potius iidem muscoli *obliquos inferiores* videntur juvare, sed cum exiles admodum existant, usum tantum habent in capite demittendo seu leniter in alterutrum latus inclinando, in quantum alteruter se contrahens processum transversum vertebrae primæ perpendiculariter ad secundam adducit, v. g. quando caput demittendo moerorem exprimimus. Musculi transversis processibus reliquarum vertebrarum cervicis interjecti, superiori pariter vertebrae lateraliter commovendæ inserviunt.

Capitis motus super primam vertebra ex articulationis ejus modo adeo manifestus, ut summopere mirari subeat, cur plerique moderiorum Anatomicorum (observante Dn. Dupré) caput tantummodo super secundam moveri asserant.

Pri-

Primum duorum ligamentorum a Dn. Dupré descriptum, inter primam & secundam vertebra in medio & anteriori locatur. Hoc nulla ratione ab eo discrepare videtur, quod Galenus, Vesalius, & tantum non omnes descripserunt, quale & anteriori reliquis inter vertebrae comprehenditur.

Alterum ligamentum (inquit,) longitudine digitum & crassitie calamum anserinum adaquans, supra medium protensum ossis occipitis, & superiorem, mediam atque anteriorem partem vertebrae prima connectitur. Deficiente (pergit,) hoc ligamento, Aponurosis occipitis os cum vertebra colligans, hic loci robustior ac crassior observatur. In quo pariter tantam discrepantiam a descriptione, quam plerique Scriptorum de ligamentis hujus partis exhibuere, non video, ut inventum novum mereatur dici; satis quippe evidenter anterior hujus ligamenti pars in medio omnem quamcumque reliquam ejus portionem multum crassitie excedit.

Tab. VII. Figura I. Dn. Dupré partem inferiorem ossis occipitis, una cum tribus superioribus vertebrae cervicis; anteriori illustratam exhibet.

A. Processus mastoideus. 2. Protensio ossis occipitis. 3. Foramen ossis occipitis, per quod medulla spinalis descendit.

4. Prima vertebra cervicis. 5. Secunda. 6. Tertia. 7. Musculus, quem *Frenatorem capitis posteriorem* vocat. Hunc pro parte recepto *Obliqui superioris*, prout apparebit, si descriptio ipsius cum ea conferatur, quam in *Myotomia Reformat* a p. 120. Fig. 3. b. suppeditavi.

8. Musculus, *Frenatoris capitis recti* nomine apud Dn. Dupré veniens, quem a situ *rectum lateralem* appellavi. A *Fallopio* describitur, ac in *Figura* ultimum *citata* ad h. exprimitur.

9. Musculus, quem *Frenatorem capitis obliquum* dicit, ego autem *annuentem & rectum internum minorem* *ibid.* p. 126. Fig. 3. i. vocavi. Hic æque ac præcedens musculus in *Appendice mea ad Anatomiam Corporis Humani* Fig. 8. & Fig. 25. delineatur.

10. Musculus, quem *Flexorem primæ vertebrae* super secundam appellat.

II. Ligamentum, cujus pars superior ossis occipitis protensioni, altera vero extremitas superiori parti vertebrae primæ alligatur;

Fig. 2.

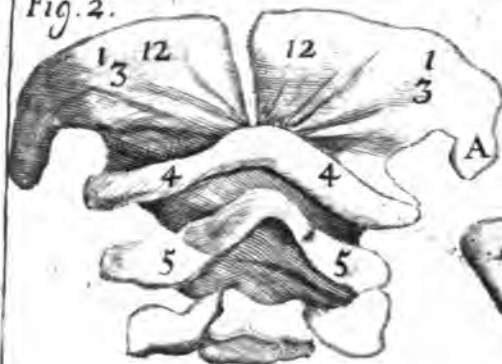

Fig. 1.

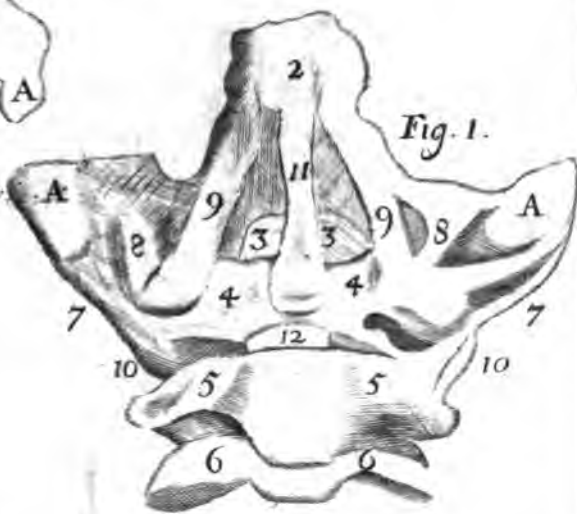

Fig. 3.

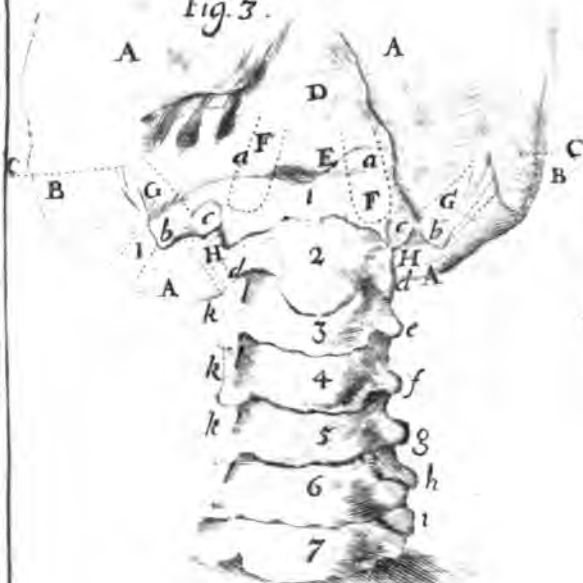
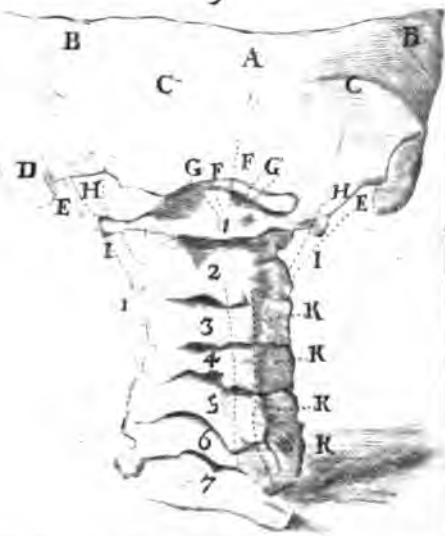

Fig. 4.

tur; hoc portio videtur ejus, quod *Vesalius l. 2. c. 30.* descripsit ac delineavit.

• 12. Alterum ligamentum breve antè inter omnes reliquas vertebrae vulgo observatum.

Fig. 2. Dn. Dupré partem ossis occipitis, cum duabus prioribus vertebrae cervicis, a tergo spectatam repræsentat.

1. Pars interior ossis occipitis. 2. Musculi *recti minores*. 3. 3o

Quartum musculorum par, a Dn. Dupré indigitatum & pro *auxiliaris obliquorum majorum & minorum* reputatum; qui *rectorum minorum* mihi videntur portio. 4. 5. Prima & secunda vertebra cervicis.

A. processus mammillaris.

Quæ tamen Figuræ cum minus habeantur exactæ, commo- dum visum fuit, duas eorundem ossium in simili situ Figuræ addere, ad vivum delineatas, non solum ut musculi superius recensiti, sed & nonnulli alii, a Dn. Dupré in partium harum dissectione forsan de- tegendi ac pro novis itidem inventis venditandi, eo melius explanan- tur.

Fig. 3. partem superficiæ externæ in craniî basi sistit, cum partibus an- terioribus cunctarum cervicis vertebrae. NB. Lineæ, quæ punctis notantur, progressum musculorum in ossi- bus innuunt.

AA & c. Pars basis craniî. BB. Duo processus mammillares. CC, Processus styloidei.

D. Protensio ossis occipitis. E. Pars foraminis, per quod me- dulla spinalis descendit.

a a. Portiones duorum processuum condyliformium ossis oc- cipitis, qui a vertebra prima recipiuntur.

1. 2. 3. Partes anteriores septem vertebrae cervicis, b b. Processus transversus vertebrae primæ.

c c. Earum perforationes, quas trunci arteriarum & venarum vertebraliū transeunt.

d d. Processus transversus vertebrae secundæ. e. f. g. h. i. reli- quarum vertebrae cervicis processus transversus.

k k. Partes processuum obliquorum ascendentium & descen- dentium pone transversos.

ll. & c. *Foramina* inter vertebrae propter egressum nervo- rum

Ecc

rum

rum a medulla spinali.

FF. - - Musculi *annuentes* a Dn. Dupré *Franatores obliqui* dicti.

GG. - - *Reſti laterales* ab eodem *Franatores reſti* vocati. H

H. - - Musculi, quos *Flexores vertebra prima* super secundam nominat, ego autem usum potius in demittendo capite præbere existimo, a processibus transversis vertebrae secundae emergentes, ac oblique antroorsum ad primam ascendentes.

I. - - *Obliquus superior*, quem Dn. Dupré *Franatorem pastepicrem* vocat.

Fig. 4. Ossium in præcedenti Figura exhibitorum partes posteriores ostendit cum lineis æque ac antea punctatis.

A. Os occipitis. B B. Portio futurae Lambdoideæ. C C. Ea ossis occipitis portio, ubi *Splenius*, *Complexus* ac reliqui musculi capitis terminantur. D D. Processus mastoidei.

E E. Portio processuum styloformium. 1. 2. 3. Partes posteriores omnium vertebrarum cervicis.

FF. Musculi *reſti minores*. G G. - - Musculi, quos Dn. Dupré auxilios obliquorum majorum & minorum asserit, ego autem pro portione modo nominatorum *reſtorum minorum* habeo, in cunctis haud corporibus ut distincti occurrentes.

H H. - - *Reſti laterales a Fallopio* memorati.

J J. - - Musculi exiles inter processus transversos primæ & secundæ vertebrae cervicis locati.

i. - - Alius musculus exilis priori similis, inter secundam & tertiam vertebrae situs.

K K &c. Quatuor musculorum paria, quos *Interspinales colli* appello in *Myotomia Reformatâ* descriptos &c.

**HISTOIRE DE L' EGLISE DEPUIS JESUS CHRIST JUS-
qu' à presene &c. par Mr. BASNAGE, Tom. I.**

id est.

**HISTORIA ECCLESIAE A NATO CHRISTO AD HOC US-
que tempus: auctore JACOBO BANAGIO. Tomus I.**

Roterodami apud R. Leers, 1699. fol. Constat universon opus

13 Alphabetis & plagulis 17.

Quam doctrinae & eruditionis laudem Vir Celeberrimus Jacobus Banagius ante aliquot annos ab omniaibus retulit, cum in

con-

conspetu totius Ecclesiæ, Protestantium causam contra Jacobum Benignum Bossuetum, Meldensium Episcopum celeberrimum, doctrinæ variationem Protestantibus exprobrantem, mascule feliciterque defenderet; eam insigni hocce & splendido opere egregie auctum iri, nulli plane dubitamus. Istius autem certaminis, quod cum Bossueto illi subeundum fuit, statim in limine injicit mentionem, exemplisque plurimis evincit, variationes sententiarum, quas de doctrinæ quibusdam capitibus Doctores fovent, si Ecclesiæ fraudi essent, aut ex iis colligi posset, eam Ecclesiam, in qua deprehenduntur, non esse veram, & de ipsa antiqua Ecclesia, & multo magis de Romana, longe facilius hoc comprobari posse. Esse tamen variationes non unius generis, idque Bossueto non esse observatum porro docet, indeque nec de omnibus uno eodemque judicandum modo, multo minus ex istis, quæ in Ecclesia Protestantium forte se offerunt, quæ leviores tamen sint, nec ad fundamentum doctrinæ cœlestis pertineant, colligendum, quod a veritate aberraverint. Atque hæc licet ita se habeant, non tamen diffitetur, historiam variationum a Bossueto conscriptam dedisse sibi occasionem, opus istud præclarum, quod nunc orbi erudito exponitur, conscribendi. Cum enim ille contra Albigenes & Valdenses, ceu Protestantium progenitores, prolixè & copiosè declamaverit, operæ seduxisse pretium, Ecclesiæ, & qua illa semper personuit, doctrinæ successionem, justa serie, a prima origine ad nostra usque tempora deducere. Idque ea ratione pertractandum sibi sumpsit, ut quatuor partibus opus universum absolvatur, quarum prima historiam regiminis Ecclesiastici, tum generatim, tum in singulis dioecesibus illustrioribus, Alexandrina, Antiochena, Africana, Gallicana, Constantinopolitana, atque Romana exhibeat: altera historiam præcipuorum dogmatum, de canone Scripturæ, de traditionibus, de octo conciliis œcumenicis, de justificatione, de gratia, atque de eucharistia sistat: tertia vero, quæ de adoratione sacramentorum, de cultu Angelorum, Mariæ Virginis, Sanctorum, reliquiarum, imaginum memoratu digna occurrunt, recenscat: quarta denique historiam Albigenis, successionemque Ecclesiæ ad nostra usque tempora referat. Non dissimulat, jam multas historiarum hujus partes sigillatim a viris doctis fuisse pertractatas, quin lucubrationibus præstantissimis summorum virorum, Blondelli, Albertini, Dallæi, Larroquani, Stillingsfleeti, Dodwelli, Spanhemii, aliorumque se mirifice adjutum fuisse, gratus pro-

fitetur : aut vel hoc nomine, quod in unum corpus coire iusserit, quæ dispersa hæcenus erant atque disiecta, non ingratum multis hunc laborem fore, non sine ratione sperat.

Regiminis itaque Ecclesiastici historiam exhibiturus, primo de Ecclesiæ origine ejusque regimine generatim, de Episcoporum, Metropolitanorum & Patriarcharum constitutione, eorumque potestate & juribus præcipit. Prima regiminis Ecclesiastici origo incerta dubiaque illi videtur, nec in Scriptura Sacra Episcopos atque Presbyteros ita distingui, ut non unam eandemque utrorumque fuisse dignitatem, existimare possis. Hammondum hic notat, ad eruendam Episcoporum originem, verba quæ in Actis Apostolorum Cap. II, 25. de Juda leguntur, eum abiisse in suum locum, ita interpretantem, ut non ad Judam, sed ad Matthiam Apostolum in Judæ locum electum, ea referat, sensumque esse contendat, admotum esse Matthiam Episcopatum, per mortem Judæ vacuo. Quam explicationem nimis subtilem vocat, fundamentoque destitui pronuntiat. Inter Patres Ecclesiæ Clementem Romanum atque Hieronymum favere Presbyterianis docet, licet Hieronymus non satis sibi constare videatur. Eusebii magnam prima fronte hic videri auctoritatem, dum non tantum seriem atque nomina omnium Episcoporum Hierosolymitanorum refert, sed inuenire quoque videtur, quod ipsius Ecclesiæ Hierosolymitanæ Catalogos viderit. Ast in hanc demum sententiam aliquem ingredi posse dicit, qui tantum Valesii versionem consuluerit, ipsum Eusebium hoc non affirmare. Nec vero hoc esse ulla ratione simile, cum nullius Ecclesiæ Catalogi magis confusione ac erroribus laborent, quam isti Hierosolymitanæ, ut adeo pro genuinis haberi nequeant. Certe si ipsa exempla primaria inspexisset Eusebius, accuratiorum catalogum eum exhibiturum fuisse, dubio carere putat. Constare autem, quod Eusebius tantum consuluerit Hypotyposeos Clementis, non Alexandrini, sed alterius cujusdam. Sed quod ad rem ipsam attinet, regiminis Ecclesiastici formam a Judaicis accepisse Christianos, porro doctissimus Banagius ostendit. Judæos suæ gentis ritus plurimos in Ecclesiam Christianam intulisse, pro certo habet. Hinc & Presbyterorum eandem apud Judæos fuisse conditionem, ac apud Christianos. Eadem utrobique eos quoque gavisos fuisse potestate. Synagogarum autem Præfectos cum Episcopis Christianorum omnino esse comparandos.

randos. His ita comprobatis, porro docet, in singulis urbibus olim constitutos fuisse Episcopos, nec ullam tam exiguam fuisse, quæ non suum habuerit Antistitem. Nec enim veteres Christianos id egisse, ut ambitioni ac avaritiæ Episcoporum consuleretur; quod tum factum, cum non nisi in urbibus majoribus constituti Episcopi, pluresque unius regimini subjectæ sunt provinciæ, autumat. Quin in primitiva Ecclesia non semper unum, sed duos pluresve in una urbe fuisse Episcopos contendit. Certe eos, qui Apostolos pro Episcopis habeant, negare non posse, Romæ uno tempore duos Episcopos fuisse, Paulum atque Petrum, cum utrumque ibi vixisse, & martyrii coronam retulisse constat. In Ecclesia Hierosolymitana itidem plures uno eodemque tempore Episcopos fuisse, vel ex maxima Episcoporum Hierosolymitanorum multitudine, quæ in Catalogis eorum apud Eusebium conspiciatur, recte colligi. Namque Blondelli conjecturam, ideo numerum horum Antistitam auctum tantopere esse, quod provecæ ætatis viri ad hanc dignitatem ibi evecti fuerint, quorum unus morte sua mox alteri fecerit locum, ideo non approbat, quod in reliquis itidem Ecclesiis seniores Episcopali muneri admoti fuerint, & in illis nihilo secius tanta non inveniatur Episcoporum multitudo, quam in Hierosolymitana. Sed hoc ipso tamen nec Hammondus suffragatur, contendenti duas Hierosolymis fuisse Ecclesias, unam ex Judæis, alteram ex Ethnicis collectam, quarum quælibet suum habuerit Episcopum. Namque huic opinioni diserte refragari Eusebium, asserentem, omnes Episcopos, qui a Hadrianum usque Ecclesiæ Hierosolymitanæ præfuerunt, natione fuisse Judæos; ut nunc ceteras rationes, quibus eam sententiam impugnat, taceamus. Ast Alexandriae unum tantum Episcopum fuisse concedit, refellitque Abrahamum Echellensem, duodecim uno eodemque tempore huic Ecclesiæ præfuisse affirmantem. Philippis & Ephesi plures uno tempore fuisse, extra dubium positum putat, quæque Hammondus hic opponit, paucis diluit. Observat quoque, in more positum fuisse veteribus, vivente adhuc Episcopo successorem ei designare, si res Ecclesiæ istud poscerent: indeque originem Coadjutorum derivat. Cujus quidem instituti primum exemplum in Alexandro Cappadociæ Episcopo, sed postea cum Narcisso Ecclesiam Hierosolymitanam regente, reperiri affirmat. Quæ de Chorepiscopis disserit, in compendio nobis exhibent,

bent, quæ alii prolixè de iis sunt commentati. Eorum originem ad ipsos Apostolos, fretus auctoritate Clementis Romani, refert. Et si enim in concilio Ancyrano & Neocæsariensi, nominis hujus primum facta sit mentio, errare tamen magnopere, qui inde concludant, circa annum 270 demum ortos eos fuisse; quæ & Morini fuit sententia, qui ideo Nostro vapulat. Interim Chorepiscopos Pastorum munere, fuisse functos, jureque in ordinem sacrum alios recipiendi fuisse gavi-
 sos, contendit. Ultra quartum quoque seculum hanc dignitatem in Ecclesia fuisse in usu observat, non obstantibus quorundam concilio-
 rum, eam abrogantium, decretis. Hæc & alia prolixè edifferit, eo-
 demque modo de parochiis Episcoporum, eorumque diocæsis, fun-
 ctionibus quoque & jurisdictione disputat. Metropolitanorum ori-
 ginem ab Ethnicis repetit. In quo dum versatur, Hierarchiam quan-
 dam Ethnicis receptam fuisse, a qua Christianorum Hierarchia non
 procul recedat, instituta comparatione evincit. Namque & apud eos
 in qualibet urbe sacrificulis superiorem quendam sive Pontificem præ-
 fuisse, qui rursus illi, ad quem sacrorum cura in tota provincia spe-
 ctavit, fuerit subjectus. Et ad horum quidem exemplum Metro-
 politanos in Ecclesia Christiana fuisse constitutos. Illis autem, qui ad
 Apostolos Metropolitanorum institutionem referunt, neutiquam suf-
 fragatur: refellitque argumenta, quibus doctissimi viri, Usserius,
 Hammondus, Marca, Morinus, Reveregius, Pagius, hanc sententiam
 confirmare aggressi sunt. Inter alia nonnulli eorum ex eo, quod Pe-
 trus Apostolus Epistolam suam scripsit ad fideles dispersos per provin-
 cias Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Bithyniæ, collegerunt, constituisse
 eum, in regimine Ecclesiæ eandem sequendâ esse distributionem pro-
 vinciarum, quam in Imperii administratione adhibuerunt Romani.
 Ad quod respondet Banagius, si hoc Apostolo constitutum fuisset,
 nullam se videre rationem, cur non Episcopis Ephesiæ, Nicomediën-
 sis, aliarumque Ecclesiarum potius inscripserit Epistolam, cum & hi
 Metropolitanani fuerint. Sed ex his, cujusmodi cetera sint, intelligitur.
 Philippis, Philadelphæ, & Thyatiræ Ecclesias Metropolitanas fuisse,
 negat, finitque hanc tractationem, postquam trium primorum seculo-
 rum traditionem sub examen revocavit, subnectendo quædam de
 juribus ac privilegiis Metropolitanorum. Ad Patriarchas hinc de-
 latus, statim cum Morino, Allatio, aliisque congregatur, asserentes a
 Petro

Petro tres Patriarchas fuisse constitutos, Alexandrinum pro Ecclesiis Africanis, Antiochenum pro Asiaticis, Romanum pro Europæis, inq; eo receptam Geographis orbis divisionem eum fuisse secutum. Ast nihil omnino, quod momentum trahat, hosce Auctores pro sua sententia afferre, Banagius docet. Namque niti eos Decretalibus ejusmodi, quæ omnium consensu ac confessione spuriz sint ac supposititiz, aut uti testimoniis Pontificum, qui multis post Patriarchatum erectionem annis vixerint, & quibus adeo nulla probandi vis inest, quippe qui secundum morem sententiamque sui temporis de ejusmodi rebus loqui consueverint. Deinde ex plerisque Auctorum Ecclesiasticorum testimoniis, quæ magno numero afferantur, nihil aliud colligi quam Petrum & Romæ & Antiochiæ fuisse. Quod si vel maxime concedatur, non tamen statim inde sequi, quod Patriarchatus ibi instituerit. Ineptè quoque provocari ait ad illos, qui de magnitudine urbium Patriarchalium verba fecerunt: cum iterum non nisi per ambages, & infirmo plane concludendi genere inde elici queat, ideo hæc urbes a Petro delectas fuisse, ut Patriarchis sedem præberent. Multa id genus alia contra Patriarchalem in Ecclesia dignitatem Auctor doctissimus in medium affert, tandemque concludit, gradatim Patriarchas ad istud fastigium emeruisse, quod postea in Ecclesia obtinuerunt, deque privilegiis eorundem atque functionibus itidem nonnulla subnectit.

Inter Ecclesias Patriarchales, de quibus sigillatim Auctor agit, primum locum tribuit Alexandrinæ. Eam a Marco Evangelista conditam fundatamque fuisse, plerique Hierarchiæ defensores autumant. Qui tamen Nostro fundamento destituti videntur. Eusebium enim talia commemorantem famæ incertæ inniti. Hanc autem successu temporis per traditionem in certam veritatem evaluisse, cui refragari multi nefas ducant. Accedere autem, quod quæ de itinere Marci Alexandriam suscepto referuntur, aut aperte falsa sint, aut per rationes Chronologicas, quod Auctor ostendit, ita impedita, ut sententiæ istius patroni nullo modo hæc inter se conciliare valeant. Dum in hisce occupatur, Therapeutarum illi quoque injicienda fuit mentio, quos Christianos fuisse diserte negat. Atque de origine quidem hujus Ecclesiæ postquam hæc & alia disputavit, de regiminis Ecclesiastici a Marco constituti forma, deque diœcesi Patriarchæ Alexandrini sollicitus est. Observat autem, Ecclesiam Alexandrinam in plures parochias

chias fuisse divisam admodum exiguas, quarum cuilibet Presbyter aliquis præfuerit. Dioecesin autem Episcopi Alexandrini primo quidem urbis mœniis fuisse circumscriptam, mox autem hosce Præfules imperii sui Ecclesiastici limites longius latiusque protulisse. Æthiopiã autem huic Patriarchæ subjectam fuisse negat, refellitque Morinum secus sentientem. Sed nec Africã ei subfuisse docet, ut ut constat, Alexandrini Præfulis majorem amplioremque olim fuisse dioecesin quam Romani. Inter Episcopos Alexandrinos, primum, de quo certi quid & indubitati affirmari queat, esse Demetrium, quem lites, quæ cum Origene illi intercesserunt, reddiderat celeberrimum. Demetrium istum non aliam ob causam maximo odio, persecutum fuisse Origenem, Banagius asserit, quam quod excellens Origenis ingenium, doctrina singulari excultum, invidiæ Demetrii eum objiceret. At Origenem dum laudat, innocentiam simul ejus vindicat ab eorum inculpationibus, qui idolo eum thus obtulisse asserunt, ne stuprum Æthiopiæ cujusdam pati, cogeretur. Hos inter & Huetius est, qui Epiphaniæ fretus auctoritate, hac de re non dubitat. Nostro autem in ceterorum scriptorum fide dignorum silentio, Epiphaniæ auctoritas hic tanti non videtur, ut ea unice standum sit. Cum enim constat, Epiphanium Origenem magno odio fuisse persecutum, facile eum adduci potuisse, ut aliorum narrationibus quantumvis frivolis fidem adhiberet, aut ipse quoque tale quid fingeret, autumat. Certe sententiam, quam Demetrius contra Origenem pronunciavit, injustam fuisse, Banagio extra dubium positum videtur. Sed reliquos Alexandrinæ Ecclesiæ Præfules dum ordine refert, deque illorum fatibus exponit, gravissima subinde Historiæ Ecclesiasticæ capita attingit. Quis vero hac de re dubitaret, cum de Dionysio Alexandrino, Alexandro, Athanasio, Theophilo, Cyrillo, ceterisque quorum nomina nemini, nisi qui hospitem plane ex veterum monumentis retulerunt animum, ignota sunt, ex instituti quod sequitur lege, prolixè illi dicendum fuerit; ne dicamus, quod schismatis Meletiani, & Arrianismi Historia, hic non potuerit siccò ab eo præteriri pede.

Alexandrinum Patriarcham excipit Antiochenus. Antiochia, quæ huic sedem præbuit, Orientis metropolis dici solet. Quo nomine Orientis Syriam solum designari, Banagius contendit. Esse quidem nonnullos, qui Orientis limites latiores, amplioresque constitu-

stuant, quod Lactantius referat, Diocletianum in Oriente fuisse, cum in milites Christianos sævire inciperet; ast cum in bello contra Persas mox in Mesopotamia, mox alibi fuerit commoratus, nihil ob stare, quo minus A. 295 Antiochiæ degere potuerit, ut adeo ibi quoque Orientis voce Syria tantum designetur. De origine autem Antiochenæ Ecclesiæ verba faciens, diserte negat, eam a Petro fuisse fundatam. Constare namq; ait ex Actis Apostolorum, post mortem Stephani, non nullos per cladem Christianis Hierosolymitanis illatam, dispersos Antiochiam delatos, prima Christianæ religionis semina ibi sparsisse, quorum nomina ignorentur: tum demum Barnabam & postea Paulum Antiochiam concessisse, ut Ecclesiam ibi jam constitutam confirmarent, eosque sine dubio regimen quoque Ecclesiasticum ibi introduxisse: hisce demum peractis Petrum Antiochiam venisse, ibique a Paulo fuisse reprehensum. Quæ omnia rem palam evincere putat, ut nulla Patrum quantumvis magna auctoritas secus sentientibus prosit. Primum autem Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum Evodium fuisse autumat, eumque solum huic Ecclesiæ præfuisse, contra Baronium, a duobus Episcopis tum hanc Ecclesiam administratam fuisse asserentem, evincit. De diocesi quoque hujus Ecclesiæ non omnes idem sentire autumat: hoc tamen pro certo habet & explorato, Asiam universam imperio Antiocheni Patriarchæ non fuisse subjectam; Ignatii autem diocesin urbis mœniis fuisse circumscriptam: de cujus vita rebusque dum verba facit, Epistolam ejus ad Romanos, & Acta Martyrii ejus a Ruinaro luci publicæ exposita sub examen revocat. Inter ceteros autem Antiochenæ Ecclesiæ Præsules celebris quoque est Babylas, a quo Philippum Arabem Imperatorem, quod Gordiani filium interemisset, excommunicatum & templi ingressu prohibitum, Chrysofostomus auctor est, quem multi recentiorum sequuntur. Ast falli Chrysofostomum, Banagius citra ambages pronuntiat. Nimis credulum huncce fuisse Præsulem ait, cui facile fama & rumor aliquis imposuerit. Interim cum semel aliquid pro certo arripuerat, inquit, verbis magnificis id exornare didicerat, ut nemini non verissimum esse, quod dicebat, persuaderet. Ipsum autem Chrysofostomum figmenti hujus vanitatem prodere, quod nomen Imperatoris ignoret, cui tale quid a Babyla contigerit. Quod si nunc porro, quæ de conciliis Antiochiæ habitis, de Paulo Samosateno, de Meletio & schismate Mele-

tiano, ceterisque Patriarchis Antiochenis, prolixè & erudite disputat, saltem eundo per summa capita, indicare vellemus, instituti nostri nobis plane migrandi essent limites. Proinde ad alia progredimur.

Africanam Ecclesiam ab Apostolis non esse fundatam constat, & ipsi hoc, ut Banagius observat, fatentur Africani, hoc ipso, eodem iudice, ceteris cordatiores, qui sicut Apostolorum successores videntur, figmentis & mendaciis Ecclesiarum suarum consulere dignitati & antiquitati non erubescant. Originem autem Christianismi in Africa obscuram atque incertam esse pronuntiat: eosque qui aut Petrum Africanis doctrinam cœlestem annuntiasse, aut alium quendam Roma in Africam missum, ut hoc ibi officio fungeretur, contendunt, in magno versari errore non dubitat. Cum primis hic Auctori res est cum Emanuele a Schelstraten, quem omnes ingenii eo contulisse vires constat, ut Romanorum Pontificum in Africanas Ecclesias imperium stabiliret: itaque ab iis & doctrinam cœlestem in Africam usque propagatam fuisse autumat, provocatque, ut plerique Romanensium forlent, ad Augustinum, exerte asserentem, quod Roma illis Evangelii doctrinam impertiverit. Quod ipsum Banagius ita diluit, ut parum ingenue verba Augustini ab iis afferri conqueratur. Alloqui enim hunc Præsulem Episcopum Carthaginensem, asserereque, quod Donatistarum facile carere queat communione, eo quod cum Ecclesia Romana, reliquoque orbe, unde Evangelium transiverit in Africam, ei communio intercedat. Omittere ergo eos verba, *reliquoque orbe*, ut propagatæ in Africa religionis Christianæ gloria ad Romanum Pontificem redeat. Ceterum Carthaginensem Episcopum Primatem Africæ fuisse docet, ita ut licet tres fuerint in Africa Primates, juxta numerum provinciarum, in quas regiminis civilis causa Africa distributa erat, Africæ scilicet Proconsularis, Numidiæ & Mauritaniam, ceteri tamen Carthaginensem ceu principem & caput Episcoporum fuerint venerati: quemadmodum & in regimine civili Proconsul in ceteras provincias omnes imperium obtinuerit. Fuisse quoque horum Episcoporum Carthaginensium insignem auctoritatem, demonstrat. Namque eos convocasse Concilia nationalia, Episcopos Africæ in ordinem sacrum recepisse, novos Episcopatus constituisse, aliique privilegii fuisse gavisos. Quod vero Romano Pontifici fuerint subje-

cti,

ti, denuo contra Schellfratenum probat, ad Tertullianum, Augustinum, Innocentium I. aliosque Pontifices provocantem. Quod ut refellat Noster, observat primo, Patrum ac Pontificum testimonia rem hanc non conficere, cum nemini fas sit in propria causa testimonium dicere. Deinde manifestum esse, Episcopos Carthaginenses jura ac privilegia Patriarchalia habuisse. Ast, inquit, his si fuere gavisi, sedi Romanæ non potuerunt esse subjecti. Differit hinc de Primatibus, qui singulis provinciis præfuerunt, hisque enumeratis ad Cyprianum se convertit, controversiamque de baptismo Hæreticorum enarrat. Occasio hic Auctori se offert locum insignem Cypriani explicandi, quo Decium Imperatorem Cornelii Romani Pontificis æmulum vocasse videtur. Id quod maximopere ad dignitatem ac auctoritatem Romanorum Pontificum augendam pertinere contendit Albaspinæus, ut nihil temere præclarius hanc ad rem ex omni antiquitate afferri queat. Banagius contra, rejecta Salmasii emendatione, observat, a Pamelio vocem adjectam, quæ nec in codicibus MStis, nec in præstantioribus editionibus reperitur, ut Imperatorem Pontificis æmulum faceret. Hisce velut in transitu delibatis, historiam de baptismo Hæreticorum prosequitur: quæque cum Donatistis, itemque cum Pelagianis in Africa gesta sunt, accurate edisserit, nec prætermittit, quæ a Vandallis perpeffa est Ecclesia Africana, & ita porro quæ in ea usque ad Saracenorum adventum, a quibus deleta penitus atque everfa fuit, memoratu digna contigerunt, justa serie ordineque enarrat.

Restat nunc in prima hujus operis parte Historia Ecclesiæ Gallicanæ, Constantinopolitanæ & Italicarum, præsertim Romanæ; sed cum ex hæcenus allatis intelligi facile queat, quam tractandi rationem in his Auctor doctissimus teneat, & alia insuper non levioris momenti sese nobis offerant, hisce diutius non immorabimur. Ex Romanæ Ecclesiæ historia hoc unicum addimus, quod de Johanna Papissa, ex ordinis, quem sibi præscripsit, lege differens, nihil definiat de historiæ hujus veritate, asserta ab aliis, ab aliis in dubium vocata, sed recensitis dissentientium argumentis, judicium lectoris arbitrio committat.

Finita autem ista de Ecclesiæ regimine tractatione, ad historiæam dogmatum, quibus Ecclesia Christiana ad seculum XI usque personuit, progreditur. Primum hic locum tenet doctrina de Scriptura S. ejusque Canone, Certum hic exploratumque Auctori est, Apo-

stolos divinitus inspiratos ad scribendum se contulisse. Unicuique tamen certam se dedisse occasionem, quæ ut hocce munus scribendi susciperet, eum impulerit. Et Matthæum quidem ob dispersionem fidelium, in quam per furorem Judæorum conjiciebantur, permotum fuisse, ut historiam Christi servatoris litterarum monumentis consignaret. Metuendum enim ei fuisse, ne ita disjecti, doctoreque destituti, veritatis jacturam facerent. Græcane an Ebræa lingua scripserit, non definit. Sufficit illi affirmantium, negantiumque recensuisse argumenta. Ast Marcum Latina lingua scripsisse negat, exempla Evangelii ejus, quæ Venetiis & Prægæ ostenduntur, pro suspectis habet. De ceteris Novi Testamenti libris eodem modo multa observat, quæ lectu non sunt indigna. Nos autem paucis ea solum indicabimus, quæ contra Dodvillum virum doctissimum Banagius disputat. Hujus sententiam ita refert, quod asserat, scripta Apostolorum & Evangelistarum latuisse in obscuro, & Christianis primitivæ Ecclesiæ plane fuisse incognita, usque ad tempora Trajani Imperatoris. Hoc enim victricia arma per Parthos circumferente, libros hosce a viris sacris scriptos itidem per Orientis regiones longe lateque propagatos fuisse. Lucam itaque Evangelistam, nec Matthæi, nec Marci Evangelium vidisse. Atque hinc evenisse, ut a ceteris dissentiat, iisque interdum contradicat. Præterea nec Clementem Romanum, nec Ignatium, nec Barnabam ad Evangelia unquam provocasse; saltem non posse dijudicari, si provocasse videantur, num Matthæi, an alterius cujusdam verba referant. Eosdem Apocryphos pariter ac Canonicos Auctores promiscue citare; quod documento sit, ab iis non satis a veris scriptoribus historiæ Evangelicæ, spurios & parum genuinos fuisse discretos, quod sub Trajano demum factum sit. Justinum Martyrem enim atque Irenæum primos fuisse, qui Evangelia in notitiam Ecclesiæ deduxerint. Ex quibus omnibus Dodvillus, ut Banagius refert, colligit, Canonem Novi Testamenti per traditionem quorundam ætate conspicuorum, qui testati sint hæc scripta ab Apostolis esse profecta, fuisse constitutum, idque tempore Trajani Imperatoris. Hæc omnia, quantumvis ingeniose excogitata esse Noster non diffiteatur, neutiquam tamen ei se probant: sed ut ostendat, quam lubrico innitantur fundamento, duo sibi demonstranda sumpsit, primo, Evangelia ista cognita sæpiusque allegata fuisse a veteribus ante

tem-

tempora Trajani; deinde, ne sub Trajano quidem jam Canonem Scripturæ fixum determinatumque fuisse. Ceterum observat, per sententiam Dodvelli fidem Scriptorum sacrorum facile in dubium vocari posse. Namque si profano homini tale quid persuadeatur, haud difficulter eum in eam ingredi posse sententiam, occultasse Evangelistas atque Apostolos ideo tam diu scripta sua, quod metuisent, ne si statim in lucem emitterentur, redarguerentur convincerenturque falsi, aut erroris, ab illis, qui oculis suis, quæ gesta erant, usurpaverant, proque testibus fide dignis adeo erant habendi. Præterea, quod Scriptores sacri non voluerint latitare sua scripta, ex fine, quem quisque eorum sibi propositum habuerit, constare. Matthæum namque ideo Historiam suam scripsisse, ut Christiani per hostium furorẽ dispersi doctrinæ fideique haberent regulam. Quo fine excidisset, si voluisset Evangelium suum occultari. Ex Justino quoque observat, jam inde a temporibus Apostolorum receptum fuisse, ut diebus dominicis illorum scripta in Ecclesiis prælegerentur. Unde rursus sequi, illa non potuisse latitare in obscuro. Verba Lucæ, *quandoquidem aggressi sunt multi narrationem contexere comperatarum apud nos rerum*, equidem & ab Eusebio de Evangeliiis supposititiis explicari; ast perperam, cum certum sit, eo tempore, quo Lucas scripsit, Evangelium nullum ab Hæreticis fuisse suppositum. Idque inde probat, quia falsi doctores, qui in Ecclesia Corinthiaca errores spargebant, hoc nomine a Paulo, quod Evangelia spuria finxerint, non sint reprehensi. Quin nec Simoni Mago, Gnosticorum patri, tale quid unquam fuisse objectum. Ebionitas demum hoc nomine male audire, quod libris spuris fucum facere aliis, religioni sibi non duxerint; ast eos Evangelia Matthæi, Marci & Lucæ recepisse, constare ex Mario Mercatore, & quæ sunt id genus alia. Quod autem ad locum istum Lucæ attinet, eum tum de Christianis quibusdam, verisque fidelibus, qui historiam rerum a Christo gestarum contexere ausi sint, tum & de Matthæo atque Marco intelligi posse contendit. Multo magis autem de Johanne manifestum esse, quod reliquorum Evangelistarum libros viderit. Diserte namque hoc testari Eusebium, qui referat, eos a Johanne fuisse comprobatos. Quin eundem Auctorem diserte affirmare, hos libros jam omnibus Christianis fuisse cognitos. Denique nec illud admittit, quod Ignatius, Barnabas, Clemens & Polycarpus Evangelia nunquam cita-

rint. Contrarium enim prolatis ex Ignatii & Barnabæ Epistolis exemplis demonstrat, quin & ex Epistolis Polycarpi & Clementis. Tandem addit, ipsis Hæreticis, Cerintho atque Ebioni, Evangelia ista non fuisse ignota, indeque concludit, ea multo minus Orthodoxis ignota esse potuisse. Et hæc quidem contra Dodwellum disputat. De Canonis autem Scripturæ constitutione dum porro est sollicitus, in tribus prioribus seculis Canonem N. T. definitum rite determinatumque esse, negat: quin unamquamque Ecclesiam hoc sibi sumpsisse, ut quosdam libros approbaret, alios rejiceret. Occasio hinc illi enascitur, de Epistola ad Ebræos, & Apocalypsi Johannis prolixius differendi. Illam ab Occidentalibus, hanc maxime ab Orientalibus Ecclesiis rejectam fuisse, observat. Negat quoque, in Concilio Nicæno Canonem N. T. constitutum esse, Baroniumque refellit, & ex Hieronymi verbis, ad quem Baronius provocaverat, tale quid colligi non posse, demonstrat. Potuisse enim Patres hujus concilii, librum quendam allegando, hoc ipso demonstrare, illum pro divinitus inspirato haberi: attamen inde nullo modo sequi, eos hac in re aliquid definitum esse. Proinde in concilio demum Laodicensi hoc negotium confectum, Banagius autumat. Baronium quidem asserere, antiquius esse hoc concilium Nicæno: sed cum constet, in eo damnatos fuisse discipulos Photini, errorem Baronii esse manifestum. Censorem Baronii doctissimum, Pagium, sub Joviano demum, aut statim post ejus mortem, celebratum esse hoc concilium, asserere refert, & quidem a Theodosio Episcopo Philadelphienfi, qui Arrianismo fuerit imbutus. Id quod Noster negat, tum aliis, tum hac cum primis ratione inductus, quod in hoc concilio damnati sint Photiniani, quod non facile a Præside Arriano expectandum sit. De Canone V. T. plane eodem modo, eundo per singula secula disserit, Patrumque & veteris Ecclesiæ de eo sententias afferit.

Historiam Scripturæ Sacræ ejusque Canonis excipit historia versuum & traditionum, & hanc historia octo conciliorum œcumenicorum. Gravissima historiæ Ecclesiasticæ capita ab Auctore pertractari, quivis, etiam qui librum non vidit, conjectura facile assequi poterit, præsertim cum Auctori in more positum sit, cuncta accurate & summa diligentia excutere. Quantumvis tamen egregia sint, quæ hic Lectoribus se offerunt, instituti tamen nostri memores ad alia properamus.

Ni-

Nimirum post conciliorum generalium historiam, ampliffimum campum ingreditur, historiamque gratiæ & justificationis, & qui cum ea connexus est, Pelagianismi per duos libros persequitur. Et initio quidem observat, Patres trium priorum seculorum doctrinam de gratia & justificatione subtiliter non tractasse, easque quæstiones, quæ sequenti ætate Ecclesiam Christianam traxere in partes, maximam partem iis fuisse ignotas. Theophilum e. g. Antiochenum, admodum confuse de hominis ante lapsum spectati immortalitate sententiam suam exposuisse, dum negaverit, cum mortalem conditum, quæ deinceps Pelagianorum fuerit sententia, simul tamen & immortalem eum per naturam fuisse, inficiatus sit, quod hoc soli Deo sit proprium. Quo ipso inter immortalitatem & æternitatem non satis accurate distinxerit. Peccatum originale admisisse Ecclesiam, negasse tamen illud Clementem Alexandrinum. Nec de satisfactione omnes idem sensit; præsertim Origenis crassos & non ferendos hic fuisse errores. Communem tamen fuisse doctrinam, qua veritas satisfactionis egregie stabiliebatur, & ad omnes omnino homines, nemine excepto, fructus mortis Christi atque redemptionis extendebantur. Hinc & Ignatium de gratia Dei universali ea usurpasse verba, quæ Christus de providentia Numinis pronuntiavit, quod Deus oriri faciat Solem suum super bonos æque atque malos. Porro de justificatione hominis per fidem, Patres trium primorum seculorum consentientem veritati fovisse opinionem. Rursus tamen in eo errasse plurimos, quod rationi humanæ atque philosophiæ plus quam decebat tribuerint, asseruerintque, ejus beneficio ad æternam homines pervenire posse felicitatem, multosque etiam veterum Philosophorum pervenisse. Quem errorem in Justino, Origene, aliisque Auctor notat, Quemadmodum autem Patres hujus ætatis necessitatem gratiæ prævenientis omnino admiserint: ita contra alienos fuisse a sententia Scholasticorum, ad repellendas tentationes, actionesque bonas edendas gratiam requiritum. Quod autem ad conversionem hominis attinet, nonnullos quidem omnia gratiæ dedisse, alios contra voluntati vires gratiæ resistendi tribuisse. Nec eos sibi constituisse in gratia concilianda cum libertate. Cujus quidem inconstantia & contradictionis hanc causam esse Auctor arbitratur, quod viris hisce cum diversi generis hæreticis fuerit pugandum, Etenim dum sententiæ, quam defendendam

dam susceperant, acriter insistebant, ultra limites haud raro provehebantur, idemque illis contingebat, quoties cum alio hæretico, oppositam sententiam tuente, descendebant in arenam. Et ita quidem sententiam Patrum trium priorum seculorum de gravissimis fidei capitibus Auctor delineavit. Hos nunc excipiunt Patres quarti seculi, & qui usque ad ortum Pelagianismi vixerunt. Ex hisce nonnullos peccatum originale fuisse inficiatos, docet. Redargui hujus erroris a Garnerio Diodorum Tarsensem, Theodorum Mopsuestenum, Basilium, Chrysostomum, Hilarium, Ambrosium. Sed nonnullos ex hisce perperam. Nec satis recte eos hic sibi consulere, qui Julianum sequuntur, cum ejus verbis hic non sit adhibenda fides. De Theodoro Mopsuesteno tamen & Chrysostomo rem manifestam esse putat, eosque adeo Pelagii fuisse antecessores, asserere non dubitat. Docet quoque, nonnullos ex ceremoniis quibusdam, ea ætate in Ecclesia receptis, veram ejus sententiam de peccato originali colligere, uti ex baptismo infantum; quam in rem prolixius inquirat. Ceterum Latine pariter ac Græcæ Ecclesiæ Patres plerisque peccatum originale agnovisse, demonstrat: potuisseque Augustinum, qui ex Græcis quosdam pro sua sententia contra Pelagium attulit, longe plures laudare, si eorundem habuisset notitiam. Pelagium contra perperam egisse, dum Ecclesiæ Latine Doctores a suis stare partibus asserere ausus est. Nec hæc sufficiunt ad hujus ætatis Patrum sententiam explicandam, sed eundo per singulas partes, quæ de diversis gradibus gratiæ, quam Deus peccatoribus impertit, de gratia universali, de gratia præveniente, & cooperante, de sufficiente & efficaci, de libero arbitrio, de effectibus gratiæ, de justificatione per fidem, de imperfectione & meritis bonorum operum senserint, docuerint, disceptaverint, operose & summo studio recenset. Atque ita demum ad historiam Pelagii accedit, paucisque de ipso Pelagio præmissis, dogmata ejus de peccato originali, de viribus hominum ad exercendam virtutem, ceteraque ordine recenset. Inter adversarios autem Pelagii, cum præter Hieronymum, maxime emineat Augustinus, in genuina ejus de hisce doctrinæ coelestis capitibus sententia accurate representanda, tanto diligentius elaborandum sibi censuit Auctor, quanto acrius de ea ad nostram ætatem usque, inter viros eruditos fuerit disceptatum. Nobis nunc non licet, quæ hac de re assert, commemorare, cum paucis ver-

bis

his, perque compendium, ut instituti nostri leges requirunt, hoc fieri nequeat: interim prætermittendam non duximus observationem, quæ caput hocce finit. Nimirum Norisium Cardinalem Emin. atq; Garnerium, in plerisque capitibus, quæ uterque a se demum inventa aut excogitata existimaverit, plane consentire: quod omnino Banagio mirum videtur, cum eodem fere tempore uterque de hoc argumento scripserit, longissimis quoq; intervallis a se invicem remoti, ut unum ab altero ista edoctum fuisse dici nequeat. Utrumque Anianum discipulum Pelagii detexisse, qui & Usserio & ceteris viris doctis plane fuerit incognitus: utrumque Theodorum Mopsuestenum Pelagianis annumerare, quod primum a se factum existimet Norisius: utrumq; in lucem protulisse Rufini retractationem, aut confessionem fidei, quæ satis orthodoxa videatur: utrumque observasse, ante concilium Diospolitenum Hierosolymis institutam fuisse congregationem, in qua male habitus sit Orosius, quæ vulgo inter commenta referatur: utrumque denique docuisse, dialogum Hieronymi contra Pelagianos compositum fuisse ante concilium Diospolitenum, quod perperam negaverit Baronius. Finit hanc historię Pelagianæ partem, disserendo de decretis conciliorum & mandatis Imperatorum, quibus Pelagianismus rejectus atque condemnatus sit. Jam hisce expositis inceptam semel telam pertexit, & historiam Gratiz ac Justificationis, ipsiusque a deo Pelagianismi & Semipelagianismi ab A. 426 usque ad seculum undecimum justa serie deducit. Multa quoque hic observatu dignissima se offerunt, at ipsa ubertas ac copia rerum pulcherrimarum nos deterret. Proinde filium nostrę narrationis hic abrumpimus, & Tomum II alia vice exhibebimus.

OSSERVAZIONI ISTORICHE SOPRA ALCUNI MEDAGLIONI ANTICHI.

i. e.

OBSERVATIONES HISTORICÆ IN QUÆDAM MAXIMI MODULI NUMISMATA.

Romæ, typis D. Ant. Herculis, 1698. in 4. chartz augustz. Constat Alph. 2. plag. 14. multisq; figuris æneis.

G 88

Harum

HArum in numismata vetera observationum, Serenissimo Magno Hetruriæ Duci dicatarum, Autor est doctissimus Abbas *Philippus Buonarota*, ex clarissima illa familia genus ducens, quæ duobus maxime decoribus illustrata est, altero Pictore & Sculptore incomparabili, altero Poeta in lingua patria & Antiquario celebri, utroque cliente Serenissimæ Domus Medicæ, instaurandis provehendisque bonis artibus natæ. Sunt vero numismata his observationibus exposita majoris formæ seu moduli, de prompta e Museo Eminentissimi Cardinalis Casparis de Carpinea, quibus perpetua fere series Imperatorum, inde usque ab Hadriano ad Constantinum M. exhibetur. Quæ cum æri incidisset Sculptor, & 37 tabulis comprehensa luci publicæ sistere constituisset: ut illis explicationem adderet, non invitus se adduci passus est Autor, qui longo usu multa in his deprehenderat, quæ primo intuitu ne doctis quidem peritisque patere poterant. Agnoscit vero, multa esse in studio rei numismatice incerta, merisque sæpe conjecturis niti expositionem symbolorum & imaginum, quæ arbitrio pictorum sculptorumque sæpe mutantur, aut singulare aliquod factum nullis literis proditum respiciant, aut ab occultis mysteriis petita sint: quamvis non neget, quædam in hac arte satis esse certa & inter doctos explorata. Atque hæc quidem uti secutus est, & recepit: ita in illis nil se temere affirmare, nec incerta pro certis lectori obtrudere affirmat. Neque id derogare præstantiæ hujus studii quicquam censeat, quin potius cum mentem in veritate investiganda reddat circumspicentem, & a temeraria assensione cohibeat, id ipsum ponendum esse judicat in reliquis hujus studii utilitatibus, quæ inde in historiam sacram & civilem, chronologiam, geographiam, literas & omne genus eruditionis redundant. Præterea recenset, quæ in eodem illustri Museo asserventur antiquitatis monumenta, e marmore, gemmis, lapidibus, vitro, chrystallo, ære aliove metallo, & demum ex ebore, quæ eo rariora, quo difficilius integra atatem ferunt. Horum figuris cum hoc opus distinctum sit atque exornatum: Autor & generatim horum omnium artificium & usum, in quem a veteribus conficta sint, docet, & speciatim insigniora nonnulla cum in præfatione explicat, tum in fine operis speciosum triumphum Bacchi erudite luculenterque exponit. Est is triumphus insculptus gemmæ, ea profusus magnitudinæ, quæ hic

ære

Præfat:

A. 1699. pag. 4.

ære expressa est. Spectantur in eo duo Centauri, quorum alter facem, alter thyrsum tenet: ex altero latere duæ apparent Centauræ, altera tibi-
 bias inflans, altera tympanum pulsans. Hi Centaurijuncti sunt currui, in
 quo Bacchus stat erectus, dextra cantharum, sinistra thyrsum gerens, cui
 a sinistris adstat Ceres, spicas & papaver sinistra ostentans; a dextris cer-
 nitur Genius, folium manibus elatis gerens. Sub Centauris in terra ja-
 cet ex una parte cista mystica, ex altera vas ingens cum patera seu phi-
 ala. Singulorum mythologiam Autor exequitur, de *Centauris* pri-
 mum observans, eos Soli, Herculi, Æsculapio, sed omnium frequen-
 tissime Baccho tribui, seu quod ab eo fuerint domiti, seu quod vino
 fuerint delectati, (ex quo bellum eorum cum Lapithis) seu potius, quod
 Bacchus, teste Sarisberiensis, a Chirone Centauro fuerit educatus,
Centauras in aliis quoque monumentis, & speciatim in nummo Julæ
 Augustæ, apud Seguinum extare monet; eas vero tanquam debiliores
 ex regula Circensium in medio collocari debuisse, quod tunc in trium-
 phis forte negligi potuerit. *Facem* accensam in manu sinistra Cen-
 tauri in orgiis festisque Bacchi gestari solitam, non tam quod Bac-
 chum eundem crederent ac Solem, quam quod noctu ista festa cele-
 brarentur. *Cornu*, quod alter Centaurus sinistra præfert, pro pocu-
 lo primi mortales utebantur, nec id posterioribus seculis desitum, præ-
 fertim inter eos, qui ἀμυσὶ pocula exhaurire consueverant. *Thyr-
 sus* in altera Centauri manu, hasta est Bacchi & Bacchantium, *cujus
 mucro hedera lambente protegitur*, ut ait Macrobius. Nomen vero
 Thyrsi proprie pertinet ad caput seu fastigium hastæ obvolutum, quod
 plerumque ex meris hederæ foliis contexebatur, quibus nullum telum
 suberat. Ob quam similitudinem & pinus nomen thyrsi habebat,
 alioqui Baccho sacrata, & hasta ferro crassiori & rotundo prætexta,
 quod non dissimilis esset thyrso, dicebatur *ῥυρσόλογχος*. *Tympanum*
 porro, quod in Centauræ manu cernitur, instrumentum est or-
 biculare, extensa pelle obductum, cui nonnunquam tintinnabula
 erant appensa, idque in Bacchi festis orgiisque resonabat. *Tibias* por-
 ro, quas altera Centaura inflat, e mysteriis magnæ Matris Deum ad
 Bacchi sacra translatas putat Phornutus, quod plerisque in locis vinde-
 miæ tibiæ cantu perstrepebant. Denique humeris Centaurarum
 inhæret consuetum Baccharum indumentum, videlicet, pelles tene-
 rorum cervorum, damarumque, quas *Nebidas* vocant, aut capra-

rum, aut pantherarum, in quibus maculae vel stellas referunt, sicuti Bacchus Solem, vel racemos. *Bacchus* ipse stat erectus in curru, ne vino succumbere videatur, quod divinitatem non decet. . . . Figuram ejus hi versus Sidonii exprimunt:

*Cantharus & thyrsus dextra levaque feruntur,
Nec segis exertos sed tangit palla lacertos.*

Juvenis vero apparet imberbis, capillo flavo, qua forma frequentius pingitur, seu quod ignis non senescit, a Baccho, hoc est, Sole profectus: seu quod ebrietas nunquam matura est. Quanquam & omnem ætatis formam recipit, imitatus Solem, qui omnes anni tempestates ætati humanæ respondentem producit. Nudus quoque sistitur, quod vinum mores & cogitata cujusque renudet. Sæpe tamen vestitus barbatusque conspicitur. Ad latus ejus consistit *Ceres*, cum spica & papavere. Utriusque enim usum mortales docuit, siquidem & ex specie quadam papaveris panis conficitur. Hæc dextra Bacchum amplectitur, ut intelligatur utriusque conjunctio vitæ tuendæ necessaria. Unde & utrique conjunctim cultus exhibitus, cum apud *Ægyptios* *Osiridi* & *Isidi*, qui iidem sunt ac Bacchus & *Ceres*, & inter *Græcos*, qui nec a sacris *Eleusiniis* *Cereri* dicatis Bacchum excludebant. *Eti* vero *Iacchus* ille *mysteriorum Eleusiniorum* *Jovis* & *Proserpinæ* filius habebatur, a Titanibus occisus: in Bacchum tamen *Thebanum* *Semeles* filium sic transmigrasse credebatur, ut uterque idem esset & corporis specie & animi dotibus. Non de fore vero Autor suspicatur, qui mulierem ad latus Bacchi *Proserpinam* interpretentur, cui eadem symbola convenient, parque cum Baccho intercedat necessitudo, ut in uno sæpe templo tribus illis, Baccho, *Cereri* & *Proserpinæ* statuae sint positæ, & huic *Libera* cognomen sit inditum, quod soror Bacchi sit habita. Nonnullos vero putat in illa muliere Bacchi amicam agnituros, quam in triumpho ducat, præsertim quod *Cupido* videatur, qui currum præcedit volans. Autor vero censet huic potius unum esse ex *Geniis*, qui Diis veluti pueri ministrique adjungi solent; folium vero manibus explicitum, comparatum esse muscis abigendis. De coronis *ederaceis* cum a hii jam occupaverint dicere, paucis monet, ederam a Baccho sociisque forte ascitam esse, quod inculto illo ævo desissent plantæ elegantiores: retentam postea religione quadam, ut in cæteris *Bacchantes* delicias luxumque cupidissime sequerentur. *Cista mystica*, quæ *Centauri* pedibus

dis subiacet, in pompis sacris gestata, continebat varia a Gentilibus studiose celata, sed a Clemente Alexandrino in Protreptico prodita. Hæc initiati in mysteriis depromebant; & certis carminibus recitatis in cistam reponabant. *Serpens* cistæ incubans Jovem indicabat, qui sub hæc figura e Proserpina Bacchum genuerat: quanquam & amuleti vicem præstabant serpentes, quos etiam quasrino amicos & hederæ, ad instar coronæ capite vel manu præferebant. Postremo vas illud ingens, si ansis instructum esset, cantharus videri posset: sicuti patera rotunda, larga & plana phiala haberi potest, quam clypeum Bacchi metaphorice diei, Aristoteles autor est. Plura vero vasa Baccho dicata, & ab eodem in expeditione Indica circumvecta, quibus Indos ad ebrietatem adduceret, Nonnus in Dionysiæis occinit. Verum satis de Bacchi triumpho.

Accedimus ad numismata, quibus dilucidandis hoc opus perscriptum est. Ex iis ad *Hadrjanum* Imp. spectant septem, ad puerum ab eo admatum & consecratum *Antinuum* tria, ad *Antoninum Pium* sex, ad *M. Antoninum* & *L. Aurelium Verum* Divos Fratres octo, ad *Commodum* duodecim, ad *Septimium Severum*, *Caracallam* & *Getam* duodecim, ad *Macrinum* duo, ad *Severum Alexandrum* tria, ad *Maximinum* duo, ad *Gordianum* octo, ad *Philippos* patrem & filium, illiusque conjugem *Otaciliam Severam* quatuor, ad *Decium* quatuor, ad *Trebonianum* unum, ad *Gallum* & *Volusianum* unum, ad *Valrianum* duo, ad *Gallienum* quatuor, ad *Corneliam Saboninam* Aug. & *Saloninum* Cæsarem duo, ad *Postumum* duo, ad *Aurelianum* unum, quod tamen Autor (detrita enim est inscriptio) Maximiani potius esse censet, ad *Probum* sex, ad *Carum*, *Carinum* & *Numerianum* quinque, ad *Diocletianum* sex, ad *Maximianum* septem, ad *Galerium* duo, ad *Constantinum M.* quatuor, in quibus duo Constantinopolim habent inscriptam, ad *Decentium* Cæsarem unum. His subjiciuntur numismata partim excavata, ut pyxidem referre videantur, partim ex mera lamina quæ constant, nec publica autoritate videntur percussa, partim in varios usus perforata, partim ad oram circumcisa, partim utrinque prominentia, ut axis vicem præstare possint. Denique agmen claudunt numismata quædam in superioribus prætermissa & suis locis addenda, velut in *Antinuum*, in *Crispinam* Aug. *Juliam* Augustam, *Caracallam* & *Gordianum*. Observationes, quibus hæc numismata illustrantur, mul-

- ta reconditaque eruditione sunt refertæ: ex quibus ut pauca delibemus, (neque enim singula persequi instituti nostri fert ratio) ad nummum secundum Hadriani, in quo Victoria bigam agit, belli Judaici tempora & periodos exponit Autor, quod unum ab Hadriano revera gestum esse docet. Ad tertium Hadriani numisma, quod clypei formam gerit, disquirat, cur & quando clypei Heroibus fuerint dicati: & prisca temporibus non nisi clypeos hostibus ereptos in templis suspensos esse, posthæc, cum hos ipsos, in quibus imagines Virorum illustrium conspiciabant, exolescente cladis memoria, veneratione prosequerentur, Viris bene meritis seu demortuis seu vivis similes clypeos fuisse dedicatos commemorat. In quinto Hadriani nummo cum extet templum decem columnis statuisque ornatum, id esse Romæ Venerisque templum, instauratis Palilibus ab Hadriano conditum, ejusque architectum, qui errores quosdam in Hadriani sciagraphia notaverat, ab eo fuisse occisum, & qui fuerint isti errores, erudite docet.
- p. 7.
- p. 9.
- p. 17.
- p. 30.
- p. 36.
- p. 51.
- p. 71.
- p. 86.
- Nummus secundus in honorem Antinoi a Tharsensibus percussus facit, ut, qui Tharsum ornaverint extulerintque Imperatores; quis metropolitim provinciæ fecerit (quod Hadrianum fecisse suspicatur, Dionemque Chrysostrum eam vocantem μητρόπολιν ἐξ ἀρχῆς, emendat, & legit μητρόπολιν ἐπαρχίας;) Cydni fluminis eam alluentis quæ fuerit amœnitas, & quo cultu fluvios prosecuti fuerint Gentiles, differat. In tertio Antinoi nummo id novum & a prisca religione alienum observat, quod idem & Heros dicatur, & novus Apollo. Heroes enim medium ordinem inter Deos homines obtinent, iisque tribuunt inferias ἐναγίζουσι, Diis vero sacrificant, θύουσιν. Hoc discrimen posteriori ævo crescente adulatione neglectum, etiam hoc exemplo apparet. Ex nummo tertio Antonini Pii demonstrat annum victoriæ de Mauris partæ, quem Capitolinus silet, videlicet 913 U. C. & 160 N. Chr. utpote qui respondet XXIII Trib. Pot. in numismate notato. In nummo Faustinae, quam Cyziceni Proserpinæ specie repræsentant, similibus exemplis ostendit, sub imaginibus Deorum ipsos Principes fuisse expressos, Proserpinam vero Cyzici eximie cultam fuisse docet. Nummum L. Veri a Magnetibus percussum, & in aversa parte Dianæ Leucophrynes effigie signatum, ad Magnesium, quæ ad Mœandrum est, pertinere ostendit, utpote in qua ædes Dianæ fuerit structuræ artificio Ephesinum templum vincens; reliqua quoque hujus urbis ornamenta.

namenta & fata exponit. Qui factum sit, ut Commodus nunc Marci, nunc Lucii prænomine uteretur, ad nummum hujus Imp. secundum disputat, & Lucium vocatum esse usque ad annum III Trib. pot. hinc modo Marcum, modo Lucium, postremo nonnisi Lucium appellatum esse observat, in L. Veri sine dubio memoriam, quem imitari magis quam patrem studuerit, imo a quo forte fuerit adoptatus. In nummo Caracallæ triumphum explicat, qui illic exhibetur, & quod subscriptum est, B. ΝΕΩΚΟΡΟΙ, nullo quamvis præeunte exponit, *Bis Neocori*, non quod duplici vice isto munere sint perfuncti, sed quod uno decreto honos is fuerit geminatus. In altero Caracallæ nummo *Alexandrina Pysbi.* ludos fuisse docet, in honorem Caracallæ a Communi Thracum institutos: recepto jam more, ut ludos Diis dicatos ad Imp. transferrent. De cætero *Alexandri* cognomen, quod Caracalla sibi ascivit, vix unquam in nummis occurrit, non magis ac *Magni*, quod demum ab illius obitu in nummis legitur, & cum Divo conjungitur. Numisma Getæ Cæsaris in averfa parte sistit templum, & in eo simulachrum Jovis Labradeni cum hasta & securi, a Mileisii, quorum hic nummus est, sub hac figura cultum. Cur vero non cum sceptro, nec cum fulmine, sed cum securi & hasta sit effictus Jupiter, e Plutarcho docet Auctor, & ab illa securi Lydica voce Jovem esse dictum *Labradeum*, & ab illo ornatu *militarem*. Antiquitatis vero notata in templo & simulachro esse monet, quod hoc desinat in Hermam seu statuam Mercurialem. In primo Macrini nummo caput Imper. imberbe apparet, in aliis barbatum, idque inde factum esse tradit Auctor, quod Macrinus imperio potitus ad imitationem M. Antonini Philosophi se componere cœperit, quem tamen non nisi barba, incessu, sermone expresserit, a reliquis ejus virtutibus prorsus alienus. In nummo Maximini tres puellas in averfa parte cum libra & cornu copix conspicuas, addita inscriptione, *Æquitas Augusti*, monetam eamque triplicem, auri, argenti, æris referre, singularumque ornatus unicuique generi monetæ convenire ostendit. Ad nummum Constantini M. primum, in quo caput Imper. corona laureata, eaque gemmis distincta ornatum apparet, observat, hunc Imp. invexisse hunc morem, ut & perpetuum diadema gestaverit, & unionibus gemmisque illud insigniverit; quod cum priores Imp. aliquando tentassent, id illis vitio versum & effeminato luxui tributum esse: Constantinum tamen

p. 103.

p. 154.

p. 160.

p. 167.

p. 211.

p. 220.

p. 246.

p. 386.

reli-

religione potius ductum coronam gestasse, quam mater Helena e terra sancta illi transmiserat Dominicas crucis ferro inter gemmas coruscantem. Eundem Imperatorem dictum esse Victorem, non in elogii, sed prænominis vim & modum, epigraphæ nummi: VICT. CONSTANTINUS AUG. ostendit. Phura, neque ea mihius elegantia, facile afferri poterant: verum ea quisque ex ipso fonte jucundius hauriet.

THE LIVES AND CHARACTERS OF THE ENGLISH DRAMATICK Poets.

i. e.

*VITÆ ET CHARACTERES PŒTARUM DRAMATICORUM
Anglorum, primo per Langbainium editi, nunc ad hæc usque
tempora producti.*

Londini apud N. Cox & W. Turner, 1699. in 8. plag. 15.

IN tanta antiquitatis jactura inter alia non parum dolemus, quod perierint nobis excellentissimi Vitarum scriptores. Etsi enim, ut de Philosophis dicamus, supersint etiamnum Diogenis Laëttii, Philostrati, Jamblichi, Hefychii, Eunapii vitæ, tamen & periere nobis auctores longe nobiliores, & hi adeo parum sibi constant non raro, ut vix unus Philostratus in vita Apollonii Tyanæi implevisse satis videatur *ἡ βιογραφία* nomen. De Poetis vero antiquis prope nihil nobis, nisi ex Lexicographis, vel Locorum Communium compilatoribus nonnullis constat. Optime quidem speciatim Dramaticis post Aristotelem & Callimachum consuluerat Aristophanes, nobilis Grammaticus, consignando *Διδασκαλίας*, quibus catalogum & chronologiam omnium dramatum a Poetis factorum complexus est; verum & hoc opus intercidit. Interim laudandi illorum hoc ævo conatus sunt, qui vel dramatum a suæ nationis hominibus editorum numerum incunt, vel vitas auctorum atque characteres apte describunt, quorum illud inter Italos Leo Allatius in opere posthumo *Dramaturgia* dicto, quod septem indicibus Italico quidem idiomate comprehenditur, impressum *Roma A. 1666*, utrumque vero ante complures annos apud Anglos *Langbainius*, ejusque nunc continuator *Carolus Gildon* præstiterunt. Quanquam enim, quod ad Anglos attinet, duo alij quoque, *Winstanley* & *Phillips*, de poetis nonnulla ediderunt, tamen hi & veteres poetas & cujuscunque generis recentiores complexi simul sunt

sunt & in recensendis dramaticis parciore habentur. Unus, quod sciamus, *Langbainius*, etsi successu non plane prospero, solos Theatri scriptores aggressus est; & quantum de auctoribus Dramatum, quorum catalogum exhibet satis spissum, expiscari potuit, ita in unum volumen congestit, ut odio subinde in quosdam abreptus, & appositis sapiuscule exemplis male selectis, in Poesi tum Comica tum Tragica mediocriter versatus videri queat. Quæ cuncta cum observaret *Carolus Gildon*, ut librum ad pretium paulo tenuius reduceret, tum ut suo loco supplere aptius posset, quæ desiderabantur, exempla illa ineptiora omisit, Poetas item, quibus non optime voluit *Langbainius*, vindicavit, aliorum vero, quos supra modum laudaverat, sphalmata minime dissimulavit. Sufficere hæc forsitan poterant, ut de instituto continuatoris Lectori benevolo constaret. Verum quoniam juvat quoque ex ipso libro aliquid delibare, colligemus foeminarum nomina, quæ dramate apud Anglos excelluisse feruntur. Inter has vero agmen merito ducit *Aphara Behn*, quæ *Astræ* nomine apud Poetas venit, orta Cantuarii, cujus præter septendecim dramata excellentissima, existant etiam poemata alia, in quibus est, quod obiter monemus, quo fatum Ducis Rochestriæ, Poetæ incomparabilis, acerbissime lamentatur. Puella dicitur pulchritudine excelluisse, maturior vero ætate non solum tantummodo sexum superasse in pœsi, sed & maximam partem sexus præstantioris. Amarunt viventem, parentarunt mortuæ omnes. Sepulcrum vero ejus est in claustris Abbatia Westmonasteriensis sub marmore, cui Anglice inscriptum est in hunc ferme sensum:

Ingenio superare suo quæ cuncta valebat,

Ingenio mortem vincere non potuit.

Jungimus, quæ illam ætate paululum antecessit, sed poematis gloria longe inferior est, *Catharina Thilip*, natam in Walliæ quodam tractu. Unde si quis detur Helicon, in Wallia illum esse, Comes de Oxyery asseverat in carmine, quod hujus foeminae poematibus præmitti meminimus, beatamque prædicat provinciam, a qua Rex titulum habet, & in qua vivat *Orinda*. Hoc enim illi nomen faciunt poetæ, ut *Astræ* nomen *Hebna*, quorsum adludunt fere omnes, quorum plausus *Astræ* poematibus præmittuntur, bene Angliæ ominantium, ex *Orinda* tam feliciter reparata. Quamquam itaque laude sua,

Hhh

quam

quam plena manu congesserunt *Orrerius Comes*, *Cowleus*, aliique præstantissimi Poetæ, fraudanda nec hæc est, nolumus tamen cum Auctore contendere, cui *Orinde* nostræ poemata *Astræ* illis longe frigidiora videntur. Tragicæ duas *Cornelii* in suam linguam ex Gallica feliciter satis transtulit, *Horatium* & *Pompejum*, quarum hæc tamen majori cum plausu acta fuit. Ut omittamus Franciscam *Bootby* & *Elisabetham Carew*, quarum illa sub *Carolo II*, hæc sub *Elisabetha* vixit, utramque unius tantum partus matrem: non possumus non meminisse *Margaretæ* Ducissæ *Novi Castelli*, quam novimus famæ, quoad vixit, fuisse cupidissimam. Ea quidem, si minus aliis operibus, philosophicis, orationibus, epistolis, quæ aliquot volumina complent, Vita tamen mariti *Wilhelmi*, in qua adeo nihil dissimulavit, ut aliarum quoque foeminarum falsa fuerit amantem, cetera sibi fidum, immortalæ famam videtur promeruisse. Dramata scripsit, si singula volumina computaveris, viginti sex, quibus sæpius subjecta leguntur carmina ab ejusdem ingenii marito composita. Sed & memoranda hic est alia foemina genere non minus, quam favore, quo poetas, speciatim *Samuelem Danielem*, præceptorem suum prosequatur, eminentissima, *Maria* Comitissa de *Pembrook*, soror *Philippi Sidney*, cui is *Arctadiam* suam inscripserat. Ea unica fertur *Gildono* foemina, quæ vere faverit poetis; verum tragicæ ejus *Antonium* tantâ laude dignam negat, quanta illam ornat *Langbainius*, paulo nimis semper favens generi & nobilitati. Superfuit tres foeminae de gloria theatri hodie maxime inter se certantes, in quibus enarrandis sequemur ordinem Auctoris, qui in illis tanto accuratiorem operam præstitit, quod post *Langbainii* demum obitum inclaruerunt. Prima Auctori est *Delarivier Manly*, *Rogerii Manleii* viri de republica & literis meritissimi, filia doctissima; quippe tantum valuit ingenio, ut in tragicæ, quam scripsit, regulas *Aristotelis* exactissime videatur observasse, comœdia vero, quam pariter scripsit unicam, propitium magis, quam quod a vulgi plausu obtinuit, fatum promereatur. Scripsisse eadem dicitur & alios libros testis nomine, quos adeo recensere Auctor dubitat. Plures foetus edidit editque quotidie *Maria Pix*, poëtria nobilissima, sive focco, sive cothurno incedere placeat. Commendatur denique ob formam æque ac prudentiam plane singularem *Cassarina Trother*, parentibus *Scotis*, sed in *Anglia* nata. Ea non con-

ver-

versatur tantum aliis jucunde, sed & de rebus abstrusissimis profusque Metaphysicis egregie ratiocinatur. Tragœdias vero haud ita pridem edidit duas, quarum altera nemini displicuit, altera etiam in admirationem rapuit spectatores, atque non vulgi tantum, sed & severiorum iudicum plausus obtinuit. In utraque illius castitas non minus, atque suavitas animi excellentioris abunde apparet; & si quid desideretur in illis sublimius, id non inde esse dicitur, quod ingenium muliebre, pertingere eo non potuerit, sed quod sublimi ea in materia locus esset nullus.

JAC. B. QUADRATURA ZONARUM CYCLOIDALIUM
demonstrata. Vid. Tab. IV, m. Jul. 1699.

Omnia, quæ circa quadraturas spatiorum cycloidalium inveniri possunt, una Cycloidis proprietate dudum detecta nituntur, & ex ea tam aperte fluunt, ut Viri celeberrimi Hugenius & Leibnitiuss, qui duo ejus segmenta quadrarunt, non potuissent non pari facilitate cætera omnia segmenta & sectores quadrabiles reperire, si animum intendere voluissent.

Cum enim, ut vulgo notum, BL æquetur arcui circulari AL, & spatium externum ABN segmento circulari ALI, poterit proprietatis hujus ope spatium cycloïdicum quodvis imaginabile eo reduci, ut non nisi figuræ rectilinearæ & segmenta quædam circularia habeantur; idcirco, ut spatium fiat quadrabile, illi tantum termini, qui ex segmentis circularibus constant, mutuo se destruere sunt fingendi & nihilo æquales ponendi (quod fundamentum solutionis est) e qua deinde suppositione quantitates assumptæ facile determinantur. Quæritur ex. gr. quantæ sint assumendæ rectæ HK, HI (fig. 2 & 4) ut Zona IKDB quadraturam admittat: Pono HA = a, HK = x, HI = z, KM = p, IL = q, AM vel DM = s, AL vel BL = r; erunt sectores AHM = $\frac{1}{2}as$, & AHL = $\frac{1}{2}ar$; adeoque segmenta AKM (ADO) = AHM - KHM = $\frac{1}{2}as - \frac{1}{2}px$, & AIL (ABN) = AHL - IHL = $\frac{1}{2}ar - \frac{1}{2}qz$: Sed segmentum cycloïdicum AKD - KO = ADO - KO - AKM = AK in KM + MD - AKM - AK in KM + AM - AKM = a - x in p + s - $\frac{1}{2}as + \frac{1}{2}px = ap - \frac{1}{2}px + \frac{1}{2}as - xs$; & pariter segmentum alterum AIB = aq - $\frac{1}{2}qz + \frac{1}{2}as$

Hhh 2

$\frac{1}{2}at - zt$; ac proinde Zona $IKDB = AIB - AKD = aq - \frac{1}{2}qz$
 $- ap + \frac{1}{2}px + \frac{1}{2}at - zt - \frac{1}{2}as + xs$, ubi liquet, quatuor priora
 membra denotare figuras mere rectilneas, solasque quantitates reli-
 quas, quas ingrediuntur t & / impedire, quo minus Zona sit quadrabi-
 lis: facio ergo has æquales nihilo, ut sit $\frac{1}{2}at - zt - \frac{1}{2}as + xs = 0$,
 ubi si posuero t habere ad s rationem quamcunque (numeri tamen ad
 numerum, ut uno arcu dato alter geometricè construi possit) semper
 habeo æquationem, quæ, literis t & s eliminatis, relationem ipsius z

ad x patefaciet; nempe, si $t = 2s$ fiet $z = \frac{a + 2x}{4}$; si $t = 3s$, habe-

tur $z = \frac{2a + 2x}{6}$; si $t = 4s$, erit $z = \frac{3a + 2x}{8}$, & sic perpetuo in

in eadem progressionè. Cumque etiam ex data recta HK , sinu nempe
 complementi arcus AM , pervulgata analysi reperiri possit sinus
 complementi arcus dupli, tripli, quadrupli &c. poterit adhuc z in a-

liis terminis inveniri; np. si $t = 2s$, erit $z = \frac{2xx - aa}{a}$; si $t = 3s$, z

$= \frac{4x^2 - 3aa}{4a}$; si $t = 4s$, $z = \frac{8x^2 - 8aax + 4a^2}{4a}$ &c. qui va-

lores cum superioribus singuli cum singulis collati novas porro æqua-
 tiones subministrabunt, per quas ipsa quoque x seu HK determinabitur.

Atque ad eundem modum infinita alia spatia quadrabilia dete-
 gi possunt. Sic reperiri potest ex. gr. sector quadrabilis DAB rectis
 AB , AD comprehensus, vel Zona $BDML$, arcu cycloïdali BD & cir-
 culari LM intercepta, quæ quidem perpetuo sectoris dupla est. Ex-
 istente namque HK seu $x = \frac{1}{2}a + \frac{1}{3}\sqrt{33}$, vel $x = a\sqrt{\frac{3}{8}}$, vel $32x^2 -$
 $32aax - a^3x + 4a^4 = 0$; &c. & assumpto arcu AL vel duplo, vel
 triplo, vel quadruplo &c. ipsius AM , erit subinde sector $BAD =$
 $\triangle HAL - \triangle HAM$, & Zona differentie Triangulorum dupla.

Methodum verò tam Facilem haud alia fini pandere volui,
 quam ut frater exemplo meo ad paria præstanda incitatus, mei quo-
 que Problematis Isoperimetrici promissam analysin tandem aliquan-
 do nobis impertiat.

*RACEMATIONIS ET FLORUM SPARSIONIS TOTIUS COR-
poris Juris Civilis Tomus Primus. Autore & per se circiter an-
nos collectore JOH. FRID. POLMAN, Nobili Dreniino
& jam pridem Seniore Senatorum Emdensum.*

Groningæ, apud Gisb. & Joh. Lens, 1699 in fol. Alph. 8. pl. 27.

Inter præcipua eruditionis adminicula dubio procul est, selectior
Excerptorum apparatus. Uti autem eorum in quavis disciplina sua
est utilitas: ita in studio Juris ea longe maxima videtur, cum nulla fe-
re disciplina officium memoriæ magis quam Legalis desideret, adeoq;
magnopere enitendum sit, ut quod memoriæ viribus effici non potest,
solerti calamo suppleatur. Licet vero illud maximum usum nobis
afferat, quod proprio ingenio ac sudore paravimus, adeo ut celebris
ille Excerptorum præco & architectus, Drexelius; non immerito exi-
stimet, notas proprias, notas optimas esse, ac unicam excerptorum
paginam, proprio labore scriptam, magis usui esse, quam alias centum,
quas diligentia obtulerit aliena; cum nostra nobis & magis sapiant, ut
suaviora, & magis profint, ut notiora: attamen nec labori alieno o-
mnis abjudicanda erit utilitas, imo si quis perpenderit vitæ humanæ
brevitatem, & quod non vivamus ut unice excerptamus, sed ut potius
excerptis utamur, is ei etiam prætium maximum statuendum esse, eos-
que qui in usum aliorum excerptunt, ac sui laboris fructum per mille &
amplius Lectores velut dispensant, summas mereri gratias, jure meri-
toque existimabit. Atque has ab iis, qui jura Romana colunt, deberi
Generosissimo Autori nostro, æqui rerum arbitri sine dubio putabunt,
dum in eorum usum racemationem & florum sparsionem totius juris
civilis molitur, ac laudabilis laboris Tomum primum jam exhibuit.
Quantum enim emolumentum inde sperare liceat, celeberrimus Pagen-
stecher in epistola Operi præfixa summatim edocuit: *Utilissimas,*
inquiens, has suas lucubrationes censeo, non Academicis tantum, sed &
aliis, imprimis in foro versantibus, advocatis, respondentibus, consu-
lentibus, judicantibus. Ex hoc Amalthea cornu isti Hercules sibi neces-
saria comparabunt. De cætero modestia Nostri est, quod nihil nisi
racemationem & florum sparsionem polliceatur: justam enim & o-
pimam heic imminere messem, tot annorum jam elapsorum, collectio,

continuataq; Nostri industria facile innuunt, tam infigne autem opus, quod solis Institutionibus dicatum, primo loco comparet, penitus persuadet. Rem ipsam quod attinet, propositum est Autori, si Deus siverit, nullam legem, imo nullum juris civilis paragraphum sine dote transmittere, quod nec Bartolus, Baldus, P. Castrensis, Angeli, Socini, Curtii, Raphaelis, Jason, nec ullus e Neotericis præsumere aut præstare hactenus sustinuerunt. In hoc igitur Tomo primo, propositi memor, singulis Institutionum paragraphis lucem affundit, non solum Autores plures citando, sed & proprias explicationes suggerendo: ubique autem se utile dulci miscuisse, ut propemodum cum illo Plautino, *jo-cos ego ridiculos vendo, agite licemini*, dicere possit, in præfatione fateatur, secutus Alciatum, eo nomine ab ejus discipulo Tessauro laudatum, nec non, judicio Erasmi, facetissimum Udalricum Zasium. Id quoque in laudato præloquio addit, se non solam theoriam, sed & præxin usumque hodiernum, præsertim Ostfrisiæ, suis ubique locis retulisse, ac plura e veteribus, Bartolis & Baldis, quam neotericis decerpisse. Hæc in genere nobilissimi laboris delineatio est. Specialia juxta totius Operis seriem dare nobis non licet, cum tot annotationum, vario ac multiplici argumento distinctarum, summa, brevissimis licet verbis concepta, in justum tractatum facile excrecere possit, adeoque brevitati instituti nostri non conveniant. Quamobrem ex floribus, quos Noster sparsit, in usum narium delicatarum, odoratum aliquem contexuisse fasciculum nunc sufficiet.

Circa inscriptionem Proœnii Institutionum, prolixam quaestionis de vi & requisitis instrumenti publici explicationem ex Bartolo aliisque Noster indicat, plura de titulis Magnatum, occasione titularum Justiniani, commemorans. Quæ ad accuratam definitionis tutelæ §. 1. I. de tutel. propositæ expositionem pertinent, eorum index sat luculentus existat pag. 66. Quomodo singulari Antonii Matthæi sententiæ, qua adoptionem ab extraneo factam jus patrium quoque constituere contenditur, occurrendum sit, docetur p. 56. Quod autem patri vi patriæ potestatis in Frisia Orientali etiam competat in bonis liberorum adventitiis usufructus, peculiari observatione deducitur ad tit. 12. lib. 1. p. 63. Ob numerum liberorum excusationem a tutela adhuc in Ostfrisia admitti, proprio suo exemplo demonstrat Noster pag. 82. referens sententiam, qua in Judicio Appellationis ob probatum

batum s. liberorum numerum, a necessitate suscipiendi tutelam oblatam fuerit absolutus: id etiam per occasionem adjiciens, quod ex una uxore, adhuc viva & fidissima vitæ sociâ; cum ista scriberet, sex filiorum & sex filiarum, ad instar magni Tiraquelli, fuerit pater, cum semper pro virili caverit, ne sequeretur mœchas, concessa quum Venere uti posset, nec utique posthac alia calere velit fœmina. Controversiam Theologicam de gratia universali legere licet ad §. 2. I. de suspect. tutor. pag. 90. Per tutorem *fidelem*, intelligi sincerum, non præcise Romano Catholicum, ad §. ult. de suspect. tutor. annotatum reperitur pag. 92. Eorum qui immodestius se erga Tribonianum gerunt, eique temulentiam, quando forte non satis ad ipsorum gustum scripsit, imputant, exempla & censure habetur ad §. 2. I. de servit. p. 123. Heredem cum beneficio inventarii adire non posse hereditatem, si alius defuncto sanguine junctus, sine illo pure adire velit, notatur §. 6. I. de H. Q. & D. p. 204. Rebhanius fracidarum tricarum (etymologiarum) indagator eximius salutatur ad §. 5. I. de hered. quæ ab intest. p. 241. ac jus repræsentationis Enchusæ ne quidem in linea recta descendentium locum habere, ibidem docetur. Pro declaranda successione legitima, aliquot observationes Eppii hæctenus ineditæ subjiciuntur p. 256. Theologum quendam, qui in familiari & convivali colloquio Justinianum, dum in §. fin. I. de grad. cognat. *veritatem oculata magis fide, quam per aures animis hominum insigi* docet, S. Scripturæ, auditum visui præferenti, & fidem ex auditu esse statuenti, contradicere existimaverat, refellit Noster p. 281. De famoso illo casu uno, in quo is, qui possidet, nihilominus actoris partes sustinere dicitur §. 2. I. de act. on. agit. Plura quoque annotata reperiuntur ad d. §. pag. 395. De divisione bonorum hereditariorum inter duos vel plures fratres, observationem Eppii peculiarem Noster adducit p. 462. Eodem commentandi genere idem illustravit titulos Pandectarum de verborum significatione & regulis Juris. Ad l. 2. de R. J. pag. 508. peculiari responso explicat, an heredes administratoris pollint super ratiociniis conveniri, si per actorem steterit, quo minus; ipso administratore vivo, redderentur rationes? quod quidem Cephalus Consil. 8. simpliciter negavit. Ad l. 197. de R. J. p. 550. producit prolixam disquisitionem ex disputatione inaugurali Bœckelmanni, ejusque Apologia contra prætextu Parrhesii Philalethi satyram, de sacerdotali benedictione, utrum scili-

scilicet illa ad essentiam matrimonii, an ejus saltem solennitatem pertineat? Aliorum eadem est ratio. Tandem huic primo Tomo adjecit etiam Consultissimus Autor Observationum ac Præjudiciorum in Dicasterio Ostfrisco pronunciatorum, atque ab H. Conringio J. U. D. & Dicasterii Vice-Præsidente conscriptorum opus, duabus partibus constans, quarum prior 90, posterior 256 observationes continet, in quibus omnibus quæstiones juris non proletariæ deciduntur, quod uno ac altero exemplo illustrabimus. In part. 1. Observ. 3. explicatur restitutio minoris contra minorem. Observ. 5. generalis exceptio contra Academias, qua scilicet partes ad Academias v. gr. Germanicas & Belgicas acta transmitti nolunt, rejicitur. Observ. 15. de agnitione & diffessione jurata manus tertii satagit. Observ. 34. exempla quibus manifestam nullitatem non publicatarum ad consilium Facultatis Juridicæ conceptarum sententiarum recenset. Observ. 45. docet, quod emtor, qui, usque dum pretium fuerit solutum, dominium in re vendita sibi reservavit, si pretium postea non solvatur, Salvianum interdictum intentare nequeat, Observ. 50. de cumulanda sorte & usuris ad hoc, ut summa fiat appellabilis, agit. Observ. 88. disquirunt, an subfellia templorum retrahi queant. In part. 2. observ. 2. de bona fide in præscriptione actionum personalium agitur. Observ. 12. circulus, qui aliquando in puncto prælationis contingat, exhibetur. Observ. 15. forum Quæstorum competens explicatur. Observ. 27. quatenus interdictum Salvianum pupillis contra tutores competat, ostenditur. Observ. 57. de juramento universitati delato: Observ. 90. de juramentis Memoritarum disceptatur. Sed ista tetigisse sufficiat. Coronidis loco prolixum erratorum & omissorum syllabum ad exemplum Gisberti Voetii Theologi, nec non Andreæ Alciati aliorumque Istorum, in usum Lectorum, Noster attexuit. Id reticendum non videtur, quod Clarissimus Autor, ne a primi hujus tomæ, quem, ut ait, promulsidus infestis delicato seculo propriis sumptibus committere periclitatus est, emtione, auctioris editionis futuræ vel spe vel metu emturientes absterreantur, se nunquam hunc tomum deinceps alia formâ esse editurum, sed, si omnino addendum quid videatur, singulari & separato volumine id emissurum, sancte in præfatione promittat.

* * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsia

Calendis Octobris, Anno M DC XCIX.

HISTOIRE DE L' EGLISE, PAR MR. BANAGE &c.
Tome II,

i. e.

*HISTORIA ECCLESIAE A NATO CHRISTO AD HOC US-
que tempus: auctore JACOBO BANAGIO.*

Tomus II.

Roterodami apud R. Leers, 1699. fol.

Constat univcrsum opus 13 Alphab. & plag. 17.

Promissorum memores, alterum nunc Tomum egregii operis, quo Banagius Ecclesiae, dogmatumque praecipuorum, quibus Christiana religio absolvitur, Historiam complexus est, nunc exhibemus. Statim autem se nobis offert sanctissimum fidei nostrae caput, quod uti amoris mutui inter Christianos argumentum certissimum esse debebat, ita non temere aliud gravioribus certaminibus, odisque diuturnioribus occasionem praebuit. Eucharistiam sacram innuimus, cujus historiam per omnia secula ordine, iustaque serie Banagius deducit. Et primo quidem observat, circa sensum verborum institutionis in partes abire Doctores, aliis literalem urgentibus, aliis pro metaphorico pugnantibus. Refellit hic praecipue Arnaldum, qui in libro peculiari, perpetuam Ecclesiae Romanae fidem, contra Claudium, celeberrimum Ecclesiae Reformatae Doctorem, ita adstruere conatus est, ut in capite quoque praesentis Romanenses a veteri non descivisse Ecclesia, asserere sustineat. Banagius argumentis ejus breviter confutatis, & Apostolos in sensu me-

L. XIII

Iij

taphori-

taphorico hæc verba intellexisse asserit, & primitivam quoque trium priorum seculorum Ecclesiam eodem modo ea accepisse. Quod ut evincat, primo Ethnicorum Judæorumque, qui hac ætate vixerunt, de Christianorum Eucharistia sententiam, exponit. Nimirum cum cetera Christianorum dogmata Judæis pariter ac Ethnicis notissima fuerint, nullam se videre rationem ait, cur hoc fuerit ignotum, siquidem Christiani veteres docuissent, in sacramento Eucharistiz ipsum corpus ac sanguinem Christi distribui. Ast si notum fuisset illud, inquit, etiam fuissent refutaturi, cum non minus & illorum religioni & rationis quoque captui hoc repugnaret, comedere illud quod adoramus, quam cetera religionis Christianæ capita, in quibus refellendis adeo desudarunt. Ergo, cum illud non refutarint, nec veteres Christianos ejusmodi quid docuisse concludit. Tantum vero abesse, ut de tali dogmate refutando solliciti fuerint Ethnicici, ut potius ad calumnias & obrektiones hi se receperint, infantum cades, & impuros concubitus illis exprobrando. Patres autem, Justinum Martyrem, Tertullianum, atque Eusebium, hanc calumniam ita fuisse amolitos, ut ea omnia diserte negaverint, quæ sibi objiciebantur. Ast si verba institutionis in sensu litterali accepissent, infert Autor, hoc saltem fateri debuissent, quod carne humana, nempe Christi, vescerentur, simulque quo pacto hoc fieret, explicare, non autem diserte negare, quod nullo modo carnem humanam comederent. Porro cum rursus Christiani impugnaverint placita Ethnicorum, variaque absurda & a ratione abhorrentia illis objecerint, Ethnicici autem, ut se rite defenderent, pariaque referrent paribus, similia, quæ itidem rationi plane contraria videbantur, ex Christianorum religione collegerint, Christiano quoque *πολυθεϊσθητα* exprobranti reposuerint, ex Christianorum disciplina Deum habere filium, qui itidem Deus sit, adeoque & eos plures uno adorare Deos, nihil facilius iis futurum fuisse, quam hoc ipsum dogma Christianis regerere, siquidem præsentiam realem Christi in S. Cœna admisissent. Ast nunquam hoc fecisse Ethnicos. Refert hic locum Tertulliani, quem causæ suæ mirifice favere putat. Disputare namque eum ait contra Academicos, sensuum certitudinem in dubium vocantes, & inter alia a ratione plane aliena, quæ hinc sequantur, hoc quoque asserere, quod, si sensus fallant, *Christus quoque potueris falli circa saporem vini, quod consecraveris in recordationem sanguinis*

guinis sui, Primo hic observat, Tertullianum cum Philosophis agentem, non tamen sibi religioni ducere, de hoc mysterio erga illos verba facere. Deinde cum dicat, Christum consecrasset vinum in memoriam sanguinis sui, omnem transubstantiationem hic unico velut ictu prosterni contendit. Neque tantum ad sensuum iudicium hic provocare Tertullianum, sed insuper asserere, illud quod accepit Christus, ut inter discipulos distribueret, fuisse vinum, nec Christum circa saporem ejus fuisse deceptum. Sed alia quoque hinc colligit ad suam sententiam stabiliendam, a nobis nunc prætermittenda. Ab Ethnicis autem ad Judæos transit, asseritque nec iis mysteria Christianæ religionis fuisse ignota. Probat hoc inter alia ex dialogo Justini Martyris cum Tryphone Judæo, in quo ille cum Judæo differens, citra ambages sententiam Christianorum de sacramento Eucharistiæ exposuerit. Cum autem Judæi tanto studio corraserint ac convectaverint omnia, quibus Christianorum dogmata singula impugnarent, rursus inde concludit, eos hoc mysterium silentio ita prætermitturos non fuisse, siquidem inter Christianorum veterum dogmata hoc quoque fuisset, Ethnicis, atque Judæis, Hæreticos primitivæ Ecclesiæ adjungit. Namque & Gnosticos, & Cerinthum, & Ebionitas & alios realem præsentiam corporis Christi in sacra Cœna non credidisse, nec tamen Orthodoxis hoc dogma ceu errorem objecisse ait, quod tamen itidem eos non fuisse intermissuros existimat, si hi tale quid docuissent asseruissentque. Nec asserit saltem illud, sed probare quoque annititur, inque eo dum occupatur, multa de hisce hæreticis erudite observat. Ultimo loco autem disputat, an in veteri Ecclesia hæretici fuerint, qui S. Eucharistiam plane rejecerint. Asserere quidem Ignatium, quod nonnulli fuerint, qui ab Eucharistia S. atque precibus se prorsus abstinuerint. At cum ex reliquis hujus ætatis Scriptoribus neminem sibi suffragantem habeat, ejus hic tantum stare autoritate, minime consultum ducit. Equidem Pearsonium, ut Ignatio succurrat, provocare ad testimonium Polycarpi, qui dicat, eum qui neget, Christum venisse in carnem, esse Anti-Christum, & statim exhortetur suos, ut fugiant Hæreticos, & precibus atque jejuniis, contra quosvis insultus se muniant. Etenim cum post preces atque jejunia S. Eucharistia usi sint Christiani, concludere inde Pearsonium, hoc sibi velle Polycarpum, Eucharistia utendum esse, adeoque fugiendos Hæreticos, qui e-

jus usum damnant. Lubricos hosce atq; incertos sequelarum anfractus in Pearsonio plane rejicit Banagius, atq; eos vel inde corruiere docet, quod nequiquam post jejunium, sed post agapas potius Eucharistia usi sint veteres Christiani. Ceterum cum Arnaldus, quo cum præcipue Autori nostro res est, ad Romanæ Ecclesiæ sententiam confirmandam, ad silentium Patrum de sensu metaphorico provocarit, Banagius contra urget silentium Patrum de sensu literalis. Quin Origenem monuisse suos, ne in sensu proprio verba institutionis acciperent, probare annititur. Nec vero tantum de sensu litterali eos nihil dixisse autumat, sed discrete quoque docuisse, in sensu metaphorico hæc verba intelligenda esse. Id quod probat notissimo Tertulliani effato, verba, *hoc est Corpus meum*, explicantis ita, *hoc est figura Corporis mei*. Cumque sibi silentium Justinii obstare adhuc videat de sensu metaphorico, demonstrat hoc Reformatis fraudi esse non posse, cum ceteri Doctores abunde præstiterint, quod prætermiserit Justinus, verbaque institutionis discrete metaphorice intelligenda esse, docuerint. Atque hæc quidem ad doctrinam veteris Ecclesiæ de hoc Sacramento pertinent. De ritibus hoc subjungit, Agapas, ut vocantur, ab Ethnicis ad Christianos fluxisse, ex sententia Salmasii. Post cenam quoque eos S. Eucharistia usos esse, fallique Bonam Cardinalem fecus hic existimantem. Cetera ex his facile intelliguntur. Ita ergo postquam S. Eucharistiæ historiam per tria priora secula explicavit, ad quartum quintumque seculum progreditur, & iisdem, quæ in antecedentibus presserat, vestigiis insitens, Ethnicorum, Judæorum, Hæreticorum, præsertim Manichæorum, Arrianorum, Nestorianorum, præsentiam realem negantium, nec tamen sententiam contrariam in Orthodoxis reprehendentium silentio, sententiam suam confirmat comprobataque. Quod autem generatim de ceteris Hæreticis affirmaverat Banagius, hoc speciatim de Synusistis sibi demonstrandum sumsit. Quo nomine eos omnes complectitur, qui naturas in Christo confundebant, Apollinarem, Polemium, Eutychem, eorumque affectas atque discipulos. Hos omnes transubstantiationem non admisisse pronuntiat, eo quod cum illorum de naturarum confusione sententia consistere nullo modo possit. Orthodoxos contra, interque eos primum Chrysostomum, ut horum errores profligarent, argumentum deprompsisse a Sacra Eucharistia, sed ita ut liquido ostenderent, transub-

substantiationem & præsentiam realem inter sua dogmata locum non habere. Chrysoſtomi hæc eſſe ſententiam: panem ante confecrationem panem quidem vocari, confecratum autem carnem Domini dici, etſi *natura panis* remaneat, nec tamen exinde duo Chriſto corpora tribui, ſed unum tantum, quod eſt Filii Dei, eum retinere: eodemque modo naturam divinam unitam corpori, unum tamen filium Dei, unamque conſtituere perſonam. Extat luculentum hoc teſtimonium in Epiftola ad Caſarium, hætenus quidem pro ſuſpecta habita, ſed poſtquam ab ipſo Autore, qui a Bigotio eam acceperit, publicæ luci expoſita fuerit, pro genuina ab eruditiffimis, ut refert, agnita, ut Harduinus quoque ad eſſati hujus vim eludendam, aliam ſibi viam ingrediendam cenſerit. Hunc namque aſſerere auſum eſſe, Chryſoſtomum tranſubſtantiationem hoc dicto ſtabilire potius, tantum abeſſe ut eam evertat. Namque dum dicat, naturam panis remanere, proprietates externas panis eum intelligere: nec infrequens eſſe, ut Græci pariter ac Latini Patres *natura voce* ita utantur: Aſt hoc ita capi poſſe, id quidem eſt quod Autor negat, qui nihil eorum prætermittit, quæ ad refellendam Harduini ſententiam pertinere arbitratus fuit. Hoc labore defunctus, materiam Euchariftieam ſæculi IV & V conſiderat, deque oblationibus uſuq; azymorum in Euchariftia multa erudite diſſerit. Contendit namque, jam Apoſtolos ipſos non azymis, ſed pane fermentato in S. Cœnæ adminiſtratione uſos eſſe, idque in IV & V adhuc ſæculo obtinuiſſe probat, teſtimonio Epiphaniï & Innocentii I Romani Epiſcopi, quorum ille Ebionitis ceu crimen atque errorem objiciat, quod azymis utantur: hic autem panem fermentatum more ea ætate recepto ad Eccleſias miſerit. Quin azymorum ne apud ſexti quidem ſæculi Patres injici mentionem ait, idque agnoiſſe Mabillonium, qui ſeptimo demum ſæculo Iſidorum Hiſpalenſem eorum meminiffe aſſermet, utut ex argumentis, quibus hoc probet, minime ſequatur. Addit hic quoque morem aquam cum vino commiſcendi, & alia cum hiſce connexa. Quibus rite expoſitis, ex ipſis Patrum hiſ ſæculis viventium ſcriptis, eorum de Euchariftia ſententiam eruit, & primo velut per compendium & ſummatim eorum doctrinam proponit, deinde de comparatione Baptiſmi & S. Cœnæ a Patribus inſtituta verba facit; hinc quo pacto verba inſtitutionis explicaverint, edifferit. Nec hæc tamen illi ſufficiunt, ſed num Patres iſti

testimonio sensuum fidem in hoc Sacramento derogaverint? num crediderint, Christi corpus simul esse posse in pluribus locis? an existimaverint, accidentia existere posse sine subjecto? disquirat: aliarumque adhuc quæstionum ad Eucharistiam pertinentium discussionem subjungit. Ultimo loco de ritibus disserit, circa Sacræ Cœnæ administrationem ea ætate receptis, interque alia observat, tempus certum huic negotio in veteri Ecclesia non fuisse destinatum, & in quibusdam Ecclesiis diebus solum Dominicis, in aliis quoque diebus aliis per hebdomadam, Eucharistiæ sacramentum frequentatum fuisse. Docet quoque, licet Presbyterorum fuerit symbola Eucharistica distribuere, interdum tamen & Diaconos hoc munere functos fuisse, Harduinumque secus iterum sentientem ex instituto refellit. Sed mittimus cetera, lectu non injucunda, nec quæ de seculo VI, VII, VIII afferunt, commemorabimus, cum quam & in his rationem teneat Autor, ex dictis intelligi haud difficile possit. Summa huc redit, quod in tribus hisce seculis a doctrina veteris Ecclesiæ nondum fuerit discessum, idque quod Patres hujus ætatis nec transsubstantiationem, nec præsentiam realem corporis ac sanguinis Christi in Sacra Cœna admiserint; nisi quod seculo demum octavo Johannes Damascenus hic innovare aliquid cœperit, qua de re deinceps dicemus. De sexto seculo cum verba facit, Africanæ Ecclesiæ sententiam hac de re paulo accuratius sibi explicandam sumsit, statimque ab initio laudat Petrum de Marca, quod concesserit, asserueritque diserte, primitivæ Ecclesiæ Doctores, speciatim Africanos docuisse, in sacramento S. Cœnæ panem post consecrationem, verum manere panem. Atque hoc quidem est, quod porro probat Banagius, quod docuerint, post consecrationem verum panem, verumque vinum accipi, itemque quod crediderint, panem esse signum corporis, idque Facundi testimonio comprobatur, simulque quæ Sirmondus ac Harduinus ad vim ejus infringendam attulerunt, diluit. Sed his aliisque non immorabimur, cum graviora adsint, quæ nos ad se vocant. Etenim, postquam Autor demonstravit, per octo secula eandem fuisse Ecclesiæ de Sacramento Eucharistiæ doctrinam, quo pacto seculo demum nono ab ea discessum fuerit, ostendere aggreditur. Fuisse quidem & sub initium istius seculi receptam hanc Ecclesiæ sententiam, quæ nec transsubstantiationem, nec præsentiam realem corporis & sanguinis Christi admittit, exemplo Ahytonis Episcopi

pi Basileensis, Theodulphi Aurelianensis, Caroli M. Ludovici Pii, Agobardi Lugdunensis, aliorumque comprobare annitur; quorum de Eucharistiæ Sacramento edisserit sententiam: At Paschasium demum Radbertum *presentiam carnalem*, uti loquitur, corporis Christi docere incepisse, primumque adeo esse transubstantiationis inventorem. Licet enim & in Orientali Ecclesia seculo præcedenti a primitiva Ecclesia in hoc capite descitum sit, Paschasii tamen sententiam diversam esse a doctrina Orientalium, quippe qui autore Johanne Damasceno unionem hypostaticam panis cum corpore Christi per modum augmenti cujusdam admiserint. Paschasii autem sententiam mox tam avide arreptam fuisse ait, ut tantum non universam Ecclesiam Occidentalem, paucis exceptis, errore suo infecerit: quin ita eam invaluisse, ut vel duobus præterlapsis seculis primitivæ Ecclesiæ doctrina penitus fere fuerit obfuscata. Id vero cum primis observatu dignum ducit, quod eodem tempore, eodemque modo, insignis mutatio in doctrina de Gratia quoque contigerit, Semi-Pelagianismo in Ecclesiam introducto, proscripserunt sententia atque doctrina Augustini. Hoc cum eo pertineat, ut eo facilius admittatur, insignem istam in doctrina de S. Coena mutationem, tam subito, nec quoquam fere animadvertente, contingere potuisse, quod forte, si aliis exemplis idem doceri non posset, superaret fidem, operæ pretium duxit, instituta utriusque mutationis comparatione, prolixius hoc ediffere. Nimirum cum hæcenus Augustini doctrinam Orthodoxi omnes secuti fuissent, ita ut circa seculi octavi finem, anathematis fulmine Semi-Pelagianismum percuteret Romanus Pontifex, Carolusque M. & istius præceptor Alcuinus Augustini doctrinam amplecterentur, nihilotenus seculo nono scenam tam subito mutatam fuisse, ut in Godeschalco, ex mente Augustini de prædestinatione docentem, certatim omnes irruerent, eumque condemnarent. Et nihilotenus ea ratione hoc factum fuisse, ut qui hoc animadverteret, vix esset, cum ne unus quidem nominari possit, qui Semi-Pelagianismum palam fuerit professus. Eodem itaque modo, subito quidem, sed ut nemo hoc animadverteret, errorem de transubstantiatione in Ecclesiam Christianam fuisse introductum. Quin ab iisdem quoque autoribus utrumque errorem, in utraque Ecclesia, tum Orientali, tum Occidentali fuisse profectum. In Orientali enim Ecclesia Johannem Damascenum. Semi-

Semi-Pelagianismum egregie promovisse, eundemque unionem panis cum corpore Christi asseruisse. In Occidentali Paschasium Radbertum, non tantum transubstantiationem excogitasse, sed inter adversarios Godeschalci vel primum occupasse locum. Eundem amicum fuisse intimum Hincmari Rhemensis, & in ejus gratiam Semi-Pelagianismi causam defendendam suscepisse; quemadmodum Hincmarus contra in Paschasii sententiam de transubstantiatione concesserit. Utrumque, Paschasium & Hincmarum, eosdem quoque habuisse adversarios, quos inter emineat Ratramnus, qui contra Paschasium in doctrina de S. Coena, contra Hincmarum de praedestinatione scripserit, Hinc istum Jansenistis mox laudari, mox vituperari: laudari quidem in doctrina de gratia & praedestinatione, vituperari in doctrina de S. Coena, quippe in qua eundem adhuc cum Romana Ecclesia foveant, errorem. Hincmarum tamen plures asseclas atque defensores habuisse quam Paschasium, autumat; quin fuisse nonnullos ex discipulis atque sectatoribus Hincmari, qui doctrinam Paschasii impugnarint, quos inter emineant Johannes Scotus Erigena, Amalarius, atque Rabanus. Documentum certissimum hinc capi ait, doctrinam quandam oppido falsam esse, si ab amicis pariter ac inimicis impetatur, refellaturve. Dissimilia itaque licet utriusque, & Paschasii, & Hincmari doctrina experta fuerit fata, mox tamen eandem utriusque fuisse felicitatem, ut superatis difficultatibus omnibus, frustra contra nitentibus veritatis defensoribus, eorum sententia longe lateque Ecclesiam velut inundaverit: a Scholasticis autem oppressa penitus atque submersa veritate, & Pelagianismus, & transubstantiationis inventum, ad supremum erroris fastigium perductum fuerit. Haec velut in transitu de ortu & progressu hujus sententiae postquam Autor disseruit, de ipso Paschasio sollicitus est, & primo quidem dum in patriam ejus inquiri, notat errorem Trithemii & Chronici manuscripti monasterii Corbeiensis, Paschasium huncce cum Paschasio Diacono Romano, qui trecentis antea annis vixerit, confundentium. Multa alia ex vita ejus memoratu digna refert, quae nos praetermittimus, hoc saltem subjungentes, quod de doctrina ejus observavit. Docuisse namque eum inquit, post consecrationem symbola non amplius esse panem & vinum, sed corpus & sanguinem Christi, sed simul tamen quasdam fovisse opiniones, in quibus a decretis Ecclesiae Romanae plane dif-

cedat. Namque non tantum eum vocem sacramenti a *secreto* aut *consecratione* derivasse, sacramentumque ita dici autumasse, quod Spiritus S. aliquid secreti atque absconditi in utentibus sacramento operetur, sed duo etiam tantum admisisse sacramenta, Baptismi & S. Coenae; itemque asseruisse, quod Spiritus S. corpus ac sanguinem Christi in S. Coena creet, quemadmodum caro Christi in utero B. Virginis Mariae fuerit creata: quam quidem creationem a transubstantiatione maximopere differre Autor contendit. Interdum quoque Paschasium non satis sibi constare, asserereque, panem atque vinum adhuc remanere in S. Coena, corpusque Christi in hoc sacramento non nisi a fidelibus accipi: contendere quoque eum, quod Laici aequae ac Clerici sanguinem Christi bibere debeant; ut cetera erudite ab Autore hic observata, sicco nunc praetereamus pede. Operae tamen fuerit pretium, ex iis, quae de controversia hujus a Paschasio primum excitatae ratione porro refert, nonnulla commemorare. Etenim cum Romanensium inter sit, non concedere, quod seculo demum nono ortum sit transubstantiationis dogma, & vero negare nequeant, de Eucharistia multa fuisse eo tempore disputata, Meldensis quidem Episcopus affirmare non dubitavit, de praesentia reali corporis & sanguinis Christi nullam tum fuisse litem, ac Orientalem Occidentalemque Ecclesiam in ea asserenda, amica consensione inter se conspirasse, sed de eo solum fuisse disputatum, num corpus Christi in S. Coena praesens, idem sit, quod fuit in utero beatae Virginis Mariae? hoc nonnullos affirmasse, alios autem negasse: deinde nonnullos asseruisse, Christi corpus in sacra Coena quidem praesens esse, sed sub figura simul, atque quoddam inaequale tegumentum atque mysterium adesse; quod cum alii concedere nollent, rursus in controversias atque lites eos exarsisse. Et hoc quidem est, quod Autor sibi ex instituto confutandum sumsit, qui prolatis ipsius Paschasii verbis, non de fictis istis a Meldensium Praefule controversiis, sed de reali corporis & sanguinis Christi praesentia, tum concertatum fuisse. Simulque ex ipso Paschasio probat, ejus sententiam pro nova & inaudita tum fuisse habitam. Rursus tamen alio modo rebus Romanensium hic consulere studet Arnaldus, Namque primo vivente Paschasio ei nullum se opposuisse, & cum jam triginta anni post sententiam ejus scripto propalatae effluxissent, obscuros quosdam homines ei se opposuisse; eum praeterea nec in Concilio,

nec a Romano Pontifice fuisse damnatum; quæ omnia documento sint, doctrinam Paschasii non fuisse novam, sed eam ipsam, qua Ecclesia semper personuisset. Quæ Banagius ita diluit, ut primo ex rationibus chronologicis erroris convincat Arnaldum, demonstratque triginta annos non effluxisse, priusquàm aliquis ejus sententiæ contradiceret: ut tamen concedat, per aliquot annos delituisse velut hoc scriptum Paschasii, nec adversarium fuisse nactum; quod mirandum non sit, cum per bella intestina Ludovici Pii ejusque filiorum, turbata fuerit regni Francici quies, & quod ex Westphalia liber non tam cito in notitiam reliquorum Episcoporum pervenire potuerit. Deinde & quod de silentio Pontificum, Conciliorum, Episcoporumque objecerat Arnaldus, sub examen revocat, tandemque concludit, hoc suæ non magis quam Romanensium sententiæ obstare, cum ab his nec adversarii Paschasii damnati sint: dein manifestum esse, Galliarum Episcopos quosdam acriter satis Paschasio se opposuisse, ut quoque ex Corbeienfi monasterio, in quo Abbatis munereungebatur, excedere coactus sit. De anonymis autem, qui Paschasii sententiam ea ætate refutarunt, deinceps ex instituto disserit. Ceterum nonnulli Romanensium peccatorem hic finxerunt sectam Stercorariorum, in qua debellanda Paschasius occupatus fuerit. Banagius autem inter commenta hanc sectam refert, probatque per ludibrium hoc nomen Orthodoxis a transsubstantiationis fautoribus datum fuisse. Etenim admissio transsubstantiationis dogmate, non poterant non multæ inde oriri quæstiones ineptæ atque otiosæ, de accidentibus post transsubstantiationem in pane & vino reliquis, inter quas & hæc erat, an quas mutatas per commestionem cibus vulgaris subit, iisdem quoque corpus Christi sit obnoxius? In qua explicanda licet Scholastici non unam ingressi fuerint viam, impugnatores tamen transsubstantiationis, quæ ex hac doctrina fluebant ἀτομα nunquam non illis objecisse, Banagius docet, & ita Stercorariorum ab iis tandem retulisse nomen. Observat porro, Guitmundum Archiepiscopum Aversanum, acerrimumque transsubstantiationis defensorem, primum Stercorariorum meminisse: & num recte Amalario, Rabano, Heribaldo, Ratramno, aliisque objiciatur, disquirit. Sed de reliquis quoque seculi noni ac decimi scriptoribus disserit, & in illorum de S. Cœna sententiam inquirat, & de Liturgiis, variisque ritibus, & ceremoniis in S. Cœnæ administratione usita-

usitatis, multa observatu digna in medium affert. Nec legisse quoque quenquam poenitebit, quæ de adoratione Eucharistiæ in libro sequenti exponit, dum eundo per omnia secula, a prima Ecclesiæ origine, ad seculum usque duodecimum, historiam adorationis hujus sacramenti iusta serie deducit. Namque seculo duodecimo demum Ecclesiam Romanâ ad hunc superstitionis gradum pervenisse, sicut seculo sequenti decimo tertio festum in honorem hujus sacramenti institutum sit, Auctori manifestum & extra dubium positum videtur. Sed hic nunc quidem, ne in nimiam molem vasti operis recenset extrescat, filum abrumpimus, quæ supersunt, mense proximo enarraturi.

NICOLAI RAYÆI, E SOCIETATE JESU THEOLOGI, Responsio ad Memoriale, in quo F. Sebastianus a S. Paulo, Ordinis Veterum Carmelitarum, adversus Acta Sanctorum & personam R. P. Danielis Papebrochii accusationes suas reiterat.

Antverpiæ, apud viduam H. Thicullier, 1699. 4. plag. 18².

Quotnam & quæ lites motæ fuerint a Patribus Carmelitis Danieli Papebrochio, Ordinis eorum originem inde ab Eliæ temporibus esse derivandam neganti, plus vice simplici in Actis hisce nostris memoravimus. Pertæsi vero tandem illi disputationum, aut quacunque forsan ratione alia adducti, imponendum utrique parti silentium a Summo Pontifice postularunt. Prior etenim Carmelitani Ordinis Generalis, P. de Villalobos, sub initium anni superioris 1698, petitionem istud nomine sociorum ad Innocentium XII Romæ detulit: hinc Concilii Tridentini Congregatione mandatum ea de re d. 8 Martii decretum, post ab Eminentissimis Cardinalibus in hunc finem deputatis formatum, inque eadem Congregatione d. 26 Aprilis comprobatum, ac tandem d. 25 Novembris a Pontifice Maximo publicatum fuit; quamvis, ut videri queat, minime ad palatum eorum, qui primitus id edi flagitaverant. Cum enim nullum aliud silentium imponat, quam quod super quaestione Ordinis Carmelitani primæva institutione ac successione ab Eliâ atq; Elisæo Prophetis tenendum sit, integrum sibi, isto non obstante, Papebrochius cum assæclis existi-

mat, accusationes adversariorum ab illo themate alienas impostorum non minus, atque haecenus, refellere. Quemadmodum proinde disquisitioni de primæva Ordinis Carmelitici origine ultimam velut manum imposuit, edita d. 17 Septembris anni superioris, non veræ, quam sacer ille Ordo jaçet, originis ac successionis brevi adumbratione; ita silentium a Summo Pontifice tunc adhuc injungendum sancte se servare velle pollicitus est; quanquam adversarios ab illo tempore, quo interdictum de scriptis hoc in certamine non amplius edendis petierint, tractatus plures & grandiores, autorum suorum, & ipsius etiam Generalis de Villalobos, nominibus insignitos, Nolæ, Antverpiæ, Lovanii nihiloscies vulgasse, ac ipsos insuper omnem concordiaë sanciendaë occasionem miris modis intervertisse, conqueratur. Ast, ut ad alias objectiones, arcem rei haud invadentes, posthac tacere se nolle palam innueret, potestatem liberaë concessit Collegarum suorum uni, R. P. Nicolao Rayæo, ut Responzionem, quam titulus modo insinuatus Benevolo Lectori nominavit, adornaret: ipse enim quo minus eandem consignaret literis, oculorum se debilitate, qua nec scribere nunc sua manu, nec legere quicquam valeat, impeditum fuisse, per amanuensem nos edocuit. Nimirum R. P. Sebastianus a S. Paulo Exhibitionem errorum a Papebrochio admissorum edidisse olim haud contentus, novo insuper, quod vocavit, Memoriali accusationes suas reiterare, quodque hæc in Responzionibus a Papebrochio Exhibitioni isti oppositis, & a nobis suo loco latius recensitis, satis diluta nequaquam fuerint, asserere sustinuit. Idem ergo Rayæus, quem in Actis nostris anni superioris p. 534 Præambulorum Exhibitioni modo dictæ præfixorum Examen Juridico - Theologicum suscepisse diximus, causam Papebrochii jam denuo tuetur: quanquam prolixum adeo laborem exantlare necessum minime habuerit, cum o viginti quinque articulis, quorum apologiam, adversario quondam sic postulante, Papebrochius texerat, duos solum priores ille attigerit, refutationem eorum, quæ ad objectiones cæteras hic reposuerit, proxime daturum se pollicitus, ut ut reapse existimans, fore, ut per decretum de servando utrinque silentio labore illo impostorum superfedere non citra honestissimæ obedientiaë speciem valeret. Hanc sane mentem Rayæus expressis ipsi verbis tribuit, ac de cætero, quam firmo adhuc talo Papebrochii responziones nitantur, evictum dare allaborat.

ro, circa quæ in opere præfenti contróvertitur, & quorum veritas a Rayzo adstruitur, hæc sunt: quod Papebrochius de paupertate Christi, B. Virginis & Josephi merito dubitarit: quod recte docuerit, Christum diutius, quam annis 33, inter mortales vixisse; imagines Christi & matris ejusdem Virginis, fidelium duntaxat credulitate, minime quidem fraudulenta, interim tamen nec idoneo satis argumento fulta; Lucæ Evangelistæ pictori tribui; recte ambigi, an ulla unquam fuerit Veronica, matrona pia; illuminationem Tobiz, utpote quæ Verbi incarnationem præcellerit, parum apte Jesu Christo tribui; non omnia, quæ de inventione S. Crucis circumferantur, scripta genuinis æccensenda esse; Petrum annis modo quindecim Romæ sedisse; Actæ S. Sylvestri parum genuina esse; donationis Constantini M. instrumentum, quod vulgo appelletur, authenticum, explodendum venire; jus eligendi Imperatorem per septem Germaniæ Principes, non profuere a constitutione quadam Apostolica; Nicolaum I Papam errasse, recipiendo & approbando Acta Concilii Sinuessani; Felicem V absque culpa suscepisse Papatum contra Eugenium IV; quod Papebrochius nunquam Summos Pontifices erroris in materia religionis arguerit; quod nihil sedi Apostolicæ parum decorum scripserit; quod nusquam Joachimi Abbatis libros ut ab omni errore alienos laudarit; ut minutiora quædam alia silentio prætereamus.

EFFECTUS SINGULARES LENTIS OPTICÆ

ad Telescopia, per D. T.

Quemadmodum multo jam tempore satis superque mihi perfecta fuerunt rationes, quibus scientia naturalis insigniter promoveri potest: ita obtinendo huic fini, inter alia complura, vel maxime necessarium arbitratus sum, Opticem ad longe altiorem perfectionis gradum, atque hæcenus obtinuit, evehere.

Postquam vero animum operæ huic intentius applicavi, quantumvis magnis laboribus, quantiscunque etiam sumptuum & temporis impendiis, parum effici posse, prima fronte mihi videbatur: difficultatibus hic obviis adeo implexis, ut pene pro insuperabilibus censi mererentur. Veruntamen dignitas utilitasque hujus negotii, nihil hic intentatum relinquere, impensissime persuadebat.

Kkk 3

Hæc

Hanc vero operis molem aggressuro, in limine statim nova plane vitrorum fabrica opus erat: cum ejus magnitudinis & crassitiei, quæ hic requirebantur, vitra, flatu, sucto scilicet hæcenus officinis vitrariis medio, parari neutiquam possint. Successit tamen coeptum hoc, post plurium annorum indefessa studia, adeo feliciter, ut opera nostra ejusmodi jam vitra conficiantur, quibus gemina neque Venetiæ, neque Lutetia, nec ullus alius terrarum locus hucusque dedere: de quibus, quorum alia ad 100, 200 quin 300 libras pendent, jam antehac Actorum anno 1696 p. 345 seqq. sub rubrica, *Singularis & nova artis vitriaria Emendatio*, disseruimus. Ab illo tempore alia pro speculis vitra, septem pedes longa, quinque lata, & pollicem crassa confecimus: inque promptu nobis est, adhuc longe majora, diversaque alia insignis momenti & usus, de quibus aliquando pluribus, construere. Horum omnium veritatem certitudinemque edoctus Potentissimus Rex Poloniarum, Dominus noster Clementissimus, sub auspiciis Serenissimi Vicarii Electoralis, Principis Furstenbergii, prope Dresdam, Electoratus Saxonici metropolim, officinam vitriariam extrui curavit, quæ omnibus numeris absoluta, quibuscunq; & quantumcunque magnis vitris parandis examussim sufficit.

Superata hac difficultate, restabat altera, priore illa non levior. Cum enim grandibus ejusmodi vitris ad usus opticos præparandis, nullæ vires humanæ pares essent, excogitanda erat machina, ejus ope ea quamvis formam, planam, convexam, concavam, componi possent; quæ pari facilitate vitra tereret, lævigaret, poliret, quas operationes diversis alias rationibus absolvi notum est; & quæ denique (cum constet, summæ accurationis figuram hic requiri) eadem ad leges exquisitissimæ exactitudinis perficeret. Hujusmodi machinam, aquæ motu versatilem, jam eousque perfectionis adduxi, ut in hoc genere nihil simplicius consummatiusque excogitari posse, omnino sum persuasus. Atque ut fidem hujus rei peritis faciam, speciminis loco, de perspicillo certo quædam proferam, quale hucusque non extitit, beneficioque hujus machinæ confectum est.

Vitri quidem ad idem destinati diameter ab initio duorum pedum erat; sed postquam casu quodam noxam passum est, magnitudine tamen adhuc pedem Rhenanum excedit. Ex eo lens convexa elaborata est 32 pedum, exactissimæ perfectionis: nec difficiliore

faciliori opera ex eodem vitro plano-convexum 64 pedum construi potuisset.

Rerum opticarum gnaris, sed quorsum tantæ magnitudinis lentes, incertis (cum notum sit, objectivis tubospecillorum exiguam aperturam relinqui) præjudicium, quod magno Optices damno hactenus invaluit, brevibus tollendum est: uberiores enim hujus argumenti tractationem alibi, ubi de cavendis corrigendisque magni ponderis præjudiciis opticis aliis dicendi locus erit, daturus sum.

Et possem hic quidem indicare, aliis atque aliis lentibus ocularibus adhibitis, aperturas etiam objectivi majores majoresque, citra offuscias colorum iridis, usurpari posse; verum majoris momenti res pandenda est. Tam grandium enim lentium beneficio 1. unica tantum lente, citra ullum oculare, nobis opus est: id quod insignem facilitatem tam terrestribus quam cœlestibus observationibus conciliat; utcunque telescopia immensæ sint longitudinis (ut ut interim integrum sit, ubi libuerit, ocularibus etiam uti.) 2. Tuborum adminiculo, at longe alia & nova ratione, atque Illustris *Hugenius* in *Astroscopia* sua ostendit, liberamur. Non obstantibus enim vel potentissimis radiis Solaribus, objectum inter & oculum transeuntibus, idem illud distincte & perspicue conspici potest; sive cum, sive (quod commodius faciliusque obtinetur) sine oculari. 3. Objecta multo clarius, atque hactenus contigit, percipiuntur; multoque clarius trans objectivum, quam nudo oculo: adeo ut ea cœlo etiam maxime nubilo, & adulto vespere, admodum lucida appareant. 4. Uno oculi obtutu, supra quam credi potest, amplissimus campus obtinetur. 5. Non necesse est oculum immotum figere, sed eodem ultro citroque, invariata tamen distantia, ad intervallum notabile discurrere licet. 6. Vitri vitia interna, quæ poliendo tolli nequeunt, v. c. bullæ, undulæ &c. nihil officiant; magnitudine lentis eadem ita corrigente, ut inter id, aliaque, quæ defectibus ejus modi non laborant, nihil discriminis compareat. Ut adeo eadem hac memorata lente, ex distantia sesquimilliaris Germanici, citra ullum oculare aut tubum, integrum oppidum distinctissime cernere potuerim; Solis meridiani radiis, inter oculum objectumque trajectis, nihil quicquam impredientibus. Pari ratione nocte concubia Saturnum cum suo annulo, Jovem satellitibus stipatum

tum, faciemque & maculas, etiam minutissimas, nascentis Lunæ clarissime observavi.

Lens dicta ex intervallo 32 pedum intensum calorem spargit, qui manibus sufferri nequit: ut adeo, si primam magnitudinem duorum pedum retinuisset, nequam dubitem, ob tantam imaginis Solaris multiplicationem, eximiam vim causticam habituram fuisse; sed de his alibi. Hactenus vero relata attentò lectori insignes has Lentas, & machinam, cujus ope adornantur, etiam etiamque, opinor, commendabunt: cum manuum auxilio nihil horum effici, atq; adeo Dioptrice ad tantam perfectionem hactenus perducì nequiverit: quæ quousque, postquam jam vitra, quantacunque etiam hic desiderentur, & lentes tanti radii, qui omnem fidem excedat, parari possunt, in posterum pomœria sua prolatura sit, sagaciores haut difficulter conjectabunt.

COMMENTARIUS IN CONCORDIAM EVANGELICAM, ET

Apparatus Chronologicus & Geographicus. Autore

BERNARDO LAMY, Oratorij D. J.

Presbytero.

Parisiis, apud Jo. Anisson, 1699. 4. chart. aug. Alphab. 6.

NE scriptis salum philosophicis & mathematicis, quorum plura hactenus vulgavit, sed theologicis etiam ac sacris nomen sibi famamque acquireret Eruditissimus Autor, in opere hoc, splendido sane inque duos tomos diviso, strenue elaboravit. Equidem yiam quasi kernere eodem adhuc voluit libris in posterum maturiore ætate edendis aliis, quibus se demonstraturum dicit, Christum esse vere naturam Deum, Filium Dei & Patri consubstantialem; prout & orthodoxam de tribus in Deo personis fidem propugnare sigillatim constituit. Non potuit ergo, quin vitam Domini nostri Jesu Christi, sive historiam Evangelicam eorum, quæ ille gesserit & disseuerit, excuteret: hanc enim confirmatam orthodoxo de sanctissima Trinitate dogmati fidem omnium aptissime præstruere posse arbitrat. Sed cum apud Evangelistas historia vitæ Christi sua velut membra sparsa ac divulgata habeat, facile cognovit, non licere ex illis unum conflare corpus, nisi ista colligantur & uni formæ reddantur, suis nempe temporibus, quibus quidque dictum gestumve fuerit. Hinc de Harmonia seu Con-

COR-

cordia Evangelistarum cogitare coepit, in qua demonstranda plures sane, quos longa serie recenset, & nunc & olim occupatos fuisse fateatur, sed a nemine tamen eorum rem omnem ita confectam deprehendi innuit, ut faciliori methodo & aptiori via nemo amplius insistere valeat. Se namque istam adinvenisse testatur, dum in tomo primo, nova librorum partitione, capitumq; lemmatibus, Evangelia non parum illustravit, nullum cujusquam Evangelistæ verbum omiserit, sed omnem tamen confusionem ita quoque evitavit, ut ubivis liqueat in iis, quæ narrentur, an hi verba eadem an diversa usurparint, quæ unus referat, quæ alter prætermittat, & quæ cujusq; propria sint? Eam ob rem in peculiari columna harmoniam continuo Evangelistarum sermone per partes singulas contexit, sed insertis tamen ipsi textui hinc inde signis atque notis, e quonam Evangelistarum deprompta quæque sint, indicantibus. Lucam nempe litera L & Joannem litera J designat. Matthæo & Marco aliam nominis eorum literam addidit, ita ut Mt Matthæum, & Mc Marcum, M vero utrumque indiget. Ut tamen & unusquisque solus legi posset, ad latus statim in columnis aliis verba discipulorum haud interrupta collocavit, sedulo interim prospiciens, ut ne frequentes illas lacunas admitteret, quæ hiatus faciunt harmonias alias, in quibus aliquot columnæ toties vacuæ sunt, quoties eadem historia non pariter ab Evangelistis omnibus tractatur. Sed & hoc potissimum discrimine differt a cæteris præsens, quam concinnavit Auctor, Harmonia, quod Matthæum & Johannem, oculatos testes, sequatur. Marcum etenim & Lucam ut e numero discipulorum Christi non fuisse sibi penitus persuadet: ita rerum gestarum ordinem, a deo accuratum & concinnum apud hos non æque, ac apud istos, reperiri autumat. Universam itaque Harmoniam Evangelicam in libros quinque, a cæterum singulos in plura rursus capita dispescuit. Primo libro vitam Christi ab ejus ortu ad baptismum usque persequitur. Librum secundum a præconio Johannis inchoat, inque primo Paschate post baptismum Christi finit. Tertium a primo usque ad secundum Pascha; quartus ab hoc ad Christi usque passionem, & quintus denique a die, quo ovans Hierosolymam ingressus est Salvator, ad ejus usque ascensionem in cœlum protrahitur.

Neque tamen existimandum est, ac si nudam hæc proponat Harmoniam suam Auctor solertissimus, quin crebrioribus potius Com-

mentariis eandem passim vestivit & ornavit ; sed hos non singulis paginis , ut aliqui sueverunt , subjecit , aut versiculis quoque singulis annexuit , nimium quippe turbatum iri lectionem isto pacto intercissam ratus ; verum capitibus demum integris subjungere eosdem maluit , Quemadmodum autem & harmoniam & textum Evangelistæ cujuslibet Latinis vulgatæ versionis verbis exhibet : ita hanc in Commentariis plerumque approbat & vindicat , ac imprimis , quia autor ejus non minus , atque ejusdem corrector B. Hieronymus , vetustioribus & melioribus codicibus Græcis usi fuerint , non dimittendam statim eam arbitratur , si quando ab hodierna lectione textus sacri Græca discedat . Interim ubi liquere agnoscit , non aliter olim lectum in fonte Græco , quam nunc legatur , nec sermonem tamen Latinum ambiguitate carere intelligit , lucem huic ex origine Græca accersere neutiquam omittit . Insuper de genuina hujus istiusve loci interpretatione sollicitum se gerit , omnem , si quæ occurrat , *εναγίσιον* dispellit , totumque orationis nexum & seriem , vim item atque ordinem rationum paraphrastice explanat . Proprietatem sermonis Evangelicæ sæpius ex idiotismis linguæ sanctæ deducendam venire innuit . Nam licet ille Græcis constet vocibus , omnesque Evangelistæ , præter unum , quem excipit , Matthæum , Græce scripserint ; Hebræum nihiloscius sermonem adeo redolere istum dicit , ut multum ettaret , qui Evangelistas interpretari vellet ex sermone Attico , vel alio , qui purus fuerit Græcismus ; indeque , cum Judæorum loquendi consuetudo dignoscatur e frequenti lectione Septuaginta Interpretum , Philonis & Josephi , ex horum scribendi ratione lites dirimit , si quæ circa phraséologiam Evangelii moveantur . Præterea cum ad mores , ritus , opiniones , & ad cætera , quæ Judæis propria sunt , Evangelistæ ubique alludant , eaque , tanquam nota , supponant , idcirco & in his e monumentis idoneis apte declarandis sollicitum se gerit , Philonem & Josephum modo nominatos , imo eos etiam , qui serius , sed non pluribus annis post eversum Templum , veteres majorum suorum ritus exposuerunt , in subsidium adhibens . Natæ ipsi proin non raro sunt prolixiores paulo dissertationes atque annotationes , quarum suo quamque loco inseruit , ac erit forsan ab instituto nostro minime alienum , earum aliquot speciminis in vicem hoc in loco allegare . Genealogiam Christi secundum Matthæum & secundum Lucam ad Lib. I. cap. 6 & 7.

pro-

prolixè indagat. Sub libri secundi initium de voce *λόγος* ex instituta differit, eaque antiquis etiam scriptoribus æternam Dei sapientiam notari, veteresque Judæos eandem notionem habuisse *λογος*, quæ observetur in scriptis Christianorum multis & liquidis, Philonis testimonii constare asserit, ac Socinianos primordium Joannæi Evangelii aut penitus confictum aut obscuro sermone compositum esse comminifcentes, refutat. Ad libri ejusdem caput 18 Orationem Dominicam fusius exponit. Mulierem peccatricem erectam, non provolutam genibus, rigasse lacrymis & terfisse suis capillis Christi pedes cap. 36 contendit, figuramque ejus in hoc labore occupatæ æri incisam sistit. Lib. III c. 19 de forma voluminum, quorum usus fuerit in Synagogis, differit. Cap. 26 Herodiadarum stemma sistit. Lib. IV c. 36 Lazarum defunctum vinctis pedibus conspiciendum præbet, miraculumque appellat, quod ille vinculis his minime obstantibus ad vocem Christi statim e sepulcro prodierit. Libro quinto dissertationem de Paschate Judæorum præmittit. Cap. 11 phylacteriorum formam, & cap. 15 lampades tempore deductionis sponsæ in domum, sponsi præferri solitas repræsentat. Cap. 29 ichnographia ædium summi Pontificis apparet. Nec brevis nimium est, quam capiti 33 addit, de cruce dissertatio, in qua varia commemorat, quæ ad materiam, formam, cæteraque crucifixionis adjuncta pertinent. Pro appendice prioris tomi præter varia paralipomena dissertationem de unica Magdalena dat, inque ea mulierem peccatricem, Mariam Magdalenam, e qua septem ejecta dæmonia, Mariamque sororem Marthæ & Lazari, unam & eandem esse contendit, & nihil magis incertum, imo falsum, videri sibi affirmat, quam quod vulgo asseratur, mulierem in civitate peccatricem nobile fuisse scortum, quin isto potius nomine generatim intelligi mulierem, quæ non inceserit in omnibus mandatis legis, plurimaque eorum neglexerit. Obstam enim negligentiam, mulierem quamcunque, licet nullo turpi facinore foedatam, more loquendi recepto, peccatricem nuncupari solitam fuisse probat.

Labore hoc defunctus, ad Apparatum Chronologicum pergit atque Geographicum, nisi fortean hunc tomum isti præponere Introductionis in locum volueris. Hujus vero frontispicium præfatione sicco a nobis pede haud prætereunda exornat, qua veritatem Evangelii demonstrare totus allaborat. Codicem nimirum Evange-

lii non esse supposititium, sed auctoritate præditum, qui autorem Deum habeat & scriptores eos, quorum nomina præferat, adversus quoscunque istam auctoritatem impugnantes evincere sic nititur, ut probationis genere cuius horum aptissimo utatur. Judæis etenim demonstrat, omnia Prophetarum vaticinia in Jesum convenire, & huic vindicari posse, quæcunque de Messia suo sibi polliceantur. Literatis, & qui scripta vetusta quælibet solícite evolverunt, eandem veritatem ita persuadet, ut Evangelistas nulli rei adversari ostendat, cujus de veritate certo aliquo antiquitatis monumento constat. Rudes denique, & ortum suum, quæque ante ipsos natos agerentur, plane ignorantes, ad notiones hominibus innatas, morumque regulas naturales & placita saniorum Philosophorum ablegat, Evangelicasque leges his penitus conformes esse, quin Evangelium ipsam esse rationem hominis scripto manifestatam, cum Jesus sit ratio & sapientia, commonstrat. Mox, quid sit Evangelium, explanat, idque bonum nuntium adventus Jesu Christi, plenitudinem veteris legis, medicinam mentis, novum foedus Deum inter & homines sancitum appellat. Matthæum, Marcum, Lucam & Johannem esse ipsos illos, qui Evangelia quatuor consignarint, & primum quidem Hebraice, sed reliquos Græce scripsisse; annum vero, quo quisque opus divinum perfecit, incertum, etiam post plurimas contentiones, remanere innuit.

Ast minime perfectam fore Domini nostri historiam existimans, nisi cum pateat Lectori, quam quisque vitæ actus certam temporis mensuram habeat, & constat non solum, quo ordine cuncta Christus dixerit & fecerit, sed & quæ intervallo, quo anno, quo mense, qua die & hora, ideo & accuratam diligentiam huc Noster contulit, ut complurium gestorum ejus hebdomades & cujusque hebdomadis dies distinctius designaret; quorsum facit Apparatus, quem appellat, Chronologicus. Eam ob rem ante omnia de principiis Chronologiæ disserit, deque Epochis & Epocharum initiis, de parallelismo temporum in Republica civili exactorum, de Cæsaribus Augusto & Tiberio, de regno Herodis & filiorum ejus; isto namque pacto tempora ortus vitæ & obitus Christi tanto feliciter constitui posse arbitratus. Singulis vero his late admodum discussis, ac pro fundamento quasi præstruendis, in postremo capite Calendarium Judaicum cum Romano conjungit pro istis annis, quibus Christus baptizatus inivit cursum Evangelicæ

gelicæ prædicationis suæ, actus est in crucem & resurrexit. Ibi notat, qua die mensium nostrorum fecerit & dixerit, quæ in Evangelio leguntur, quamnam horum annorum partem consumserit docendo, miracula patrando, tum secedendo ab hominum turba, ut privatim discipulos suos doctrina, quam prædicaturi essent, imbueret, aut ut solus orationi vacaret. Quamvis autem plures in hoc catalogo paginae appareant vacuæ, eas tamen non inutiles esse confidit, siquidem tempora Domini indicent, quæ vacua queant censerī ab omni opere, quod notum Evangelistæ fecerint. Imo & istud haud diffitetur, quod ignota nobis sint tempora plurimorum actuum, quos tamen certis mensibus adscripserit, quia ordo, quo referantur, admoneat, contigisse ea fieri intra hos temporis limites, quos haud inutilibus innixus conjecturis in Chronologico apparatu determinaverit.

Quod superest, cum optimus Salvator nihil moliretur sine summa sapientia, nec unquam pedem moveret, locum aliquem deserens in alium abiturus, nisi ratio illum eo deduceret, utique & situm locorum, ubi Christus vixit, oravit, sermones habuit, & tot tantaque edidit miracula, pervestigandum sibi Autor noster duxit, atque eapropter Chronologico Geographicum Apparatum subnexuit. In hoc non novam modo Judææ & totius terre Israel descriptionem in tabella Geographica, uberius dehinc quoad divisiones suas per aliquot capita dilucidata suppeditat, sed regiones quoque singulas, utpote urbem Iericho, locum ubi Johannes baptizavit, lacum Asphaltitem, urbem Bethlechem, Samariam, Scythopolin, Herodis Antipæ ditionem, Galilæam, Decapolin, tetrachiam Philippi, perlustrat; omnium vero maxime in urbis Hierosolymitanæ & Templi ibidem extructi delineatione occupatum sese gerit.

Cæterum, quod primo statim loco monendum fuerat, Lectorem nostrum ignorare nolumus, aliqua eorum, quæ in opere hoc continentur, jam olim diversis temporibus sig. llatim edita fuisse. Harmoniam namque sive concordiam quatuor Evangelistarum in forma minima (12°.) ante hoc decennium Parisiis vulgavit Autor; controversiam vero de Judæorum Paschate antiquo non minus, ac de ultimo, quod Christus ante mortem suam celebravit, editis A. 1692, 93, & 95 aliquot tractatibus Gallicis idem persecutus est. Sed cum nullam horum mentionem in Actis nostris antea fuisse factam recordemur,

& cuncta insuper alio nunc ordine, verbisq; etiam ac idiomate partim alio apparent, paulo uberius ut operis totius faciem adumbraremus, nostrarum esse partium existimayimus,

PARRHASIANA. OUI PENSEES DIVERSES SUR DE
Matières de Critique &c.

i. e.

COGITATA VARIA SUPER ARGUMENTIS CRITICIS, HISTORICIS, MORALIBUS & POLITICIS; nec non Defensio librorum a JO. CLERICO editorum, Autore Theodoro Parrhasio.

Amstelodami, apud hæredes Jo. Schelte, 1699, 8. Alph. i. pl. 6.

ABiit jam fere in seculi nostri morem, ut quæ argute, lepide, aut cordate, a viris doctrina litterisque præstantibus dicta sunt, colligantur, publicæque exponantur luci. Scaligeriana, Perroniana, Sorberiana, Menagiana & id genus alia, hos testantur satis superque, quorum exemplo comprobatum est, delectari hodie multos ejusmodi librorum lectione, in quibus orationis nexusque & justæ tractationis defectum, rerum compensat varietas. Vir itaque doctissimus, qui sub nomine Parrhasii latere voluit, ab ipso forte Jo. Clerico haud alius, simili scribendi genere usus, quæ de litteris humanioribus aliisque doctrinæ solidioris partibus in mentem venerant, proferre, & indicatis nævis, quibus hodie præstantissimæ artium liberalium passim deformantur, rem litterariam promovere secum constituit. Idque dum in hocce libro efficit, in varia quidem, eaque gravissima argumenta excurret, sed quæ de iis differit, accuratiori ordine studioque explicata sunt, quam in reliquis hujus commatis libris fieri assolet. Liberius quædam hic a se dicta esse non diffitetur, ast neminem temere in malam hoc interpretaturum partem putat, cum quod religioni aut bonis moribus adversum sit, nihil asseruerit, vitiorum autem quæ in eruditis notat, a veteribus, non modernis scriptoribus repetierit exempla; ut adeo nemo tela hæc in se directa esse existimare, indeque occasionem cum Auctore expostulandi arripere possit.

Primo loco de Poëtis verba facit. Veterum Poëtarum Græcorum

corum Latinorumque lectionem ex hoc capite suadet, quod multa doctrinae moralis ac civilis capita, concinna elegantique dictione expressa exhibeant, & grandi quoque sublimique dictione vim imaginandi excitent, habitumque simili ratione mentis cogitata exprimeridi, diligens eorum lectio inducat. Verum recenset & incommoda, quae ex Poetarum tum veterum tum recentiorum lectione proveniant. Namque primo falsis conceptibus abundare scripta Poetarum; quibus si in errorem non inducantur lectores, fiat tamen ut sensim vis ista recte & accurate ratiocinandi obscuretur. Deinde & stilum lectione Poetarum quandoque corrumpi ait, cum qui illa delectantur, etiam cum in prosa dicendum est, sublime illud, quod Poetis familiare est, dicendi genus conserentur, habereque in plerisque locum illud Quintiliani: *a corruptissimo quoque Poetarum figuras seu translationes mutuamur, tum demum ingeniosi scilicet si ad intelligendis nos opus sit ingenio.* Quae cum ita sint, habere tamen Poetas, quo placeant lectoribus, eorumque animos sibi concilient, quin fascinent, quodammodo, ut, quae ridicula forent & absurda, si ab alio quam Poeta dicerentur, pulchra tamen & admiratione digna censeantur, si in earmine legantur. Sic, ut ex pluribus, quae affert exemplis, unicam feligamus, cum Virgilius ventorum sedem hunc in modum describit:

*Hic vasto Rex Æolus antro
Luctantes ventos tempestatesque sonoras
Imperio premit, ac vinculis & carcere frenat;*

tam hoc ridiculum & a ratione alienum esse dicit, ut nihil temere magis ab ea alienum aut dici aut cogitari potuisset. Et nihilo secius vix ullum ex lectoribus esse, qui hoc animadvertat, aut sibi persuadeat: adeo elegantia verborum ornatuque rhetorico illorum mentes fascinari. Afferre tamen rursus Poesin hoc incommodum, quod ob metri leges non semper dicere possint quae velint, aut debeant, sed quae leges istae permittant. Hinc ordinem verborum contra sermonis indolem esse immutandum; hinc epitheta superflua, aut a re aliena, subinde esse addenda; hinc omittendas voces, quibus ceteroquin accurate & eleganter rem exprimerè potuissent, & quae id genus alia sunt. Ab hisce autem, quae artem ipsam urgent, incommotis, ad Poetarum vitia transit. Non suffragatur Scaligero, sibi aliisque persuadere co-

hanti

nanti, Poetarum gentem ab adulatione plane alienam esse, cum Virgilio, Horatii, Ovidii, Statii, Martialis, vitia æque ac virtutes Imperatorum Romanorum, indigna prorsus ac plusquam servili adulatione, laudibus prosequentium exemplo, rem secus se habere, demonstrari possit. Sed nec Horatio adstipulatur, avaritiæ immunes esse Poetas contententis:

Vatis avarus

Non temere est animus.

In contrarium enim Pindari atque Simonidis exemplum affert. Sed cetera quoque, quæ idem Horatius, libri primi epistola secunda, ad commendandos Poetas excogitaverat, ordine Parrhasius noster refellit. Cumque etiam a Philippo Imperatore constitutum sit, ut privilegiis quibus ceterarum artium liberalium professores gaudebant, carerent Poetæ; in rationem hujus rei inquirens, perspectum fuisse Imperatoribus ait, quod nulla ex Poetica arte in rempublicam redundet utilitas: & si redundet, referatque rei publicæ, non deesse qui carmen pandere juxta artis leges possint, Grammaticorum tamen olim hoc quoque fuisse munus, ut poeticam artem juventutem edocerent. Huic cum obstare videatur illud, quod a plerisque asseritur, Poetarum scripta huc maxime comperata fuisse, ut rationem fugiendi prava, vitiaque exuendi, sectandi contra virtutem, aliis monstrarent, hoc iterum pluribus rationibus suffultus, in dubium vocat. Probat videlicet tum Epicis, tum Comicis non tam hoc constitutum fuisse, ut erudirent alios, quam ut delectarent. Atque quod ad Epicos attinet, tum Homeri, tum Virgilii exemplo suam sententiam confirmat. Esse nonnullos observat, qui ut evincant, Homerum docendi, non delectandi gratia Iliadis præclarissimum opus composuisse, contendant constitutum illi fuisse, velut exemplo quodam demonstrare, quam noxia sit discordia inter eos qui rerum summæ præsumunt, & quantum contra ad rempublicam conservandam commodum adferat illorum concordia: & ita eum Græcos, ea ætate per dissensiones ac intestinas controversias se ipsos in præceps dantes, flectere ad saniora voluisse consilia. Non abnuvit Parrhasius, in hunc sensum explicari posse Homerum: ast inde nondum evictum esse ait, quod istud illi constitutum fuerit, cum eadem facilitate, si cui liberet ἀλλ' ἠγορεύειν, alia quoque dogmata tum moralia, tum civilia quamplurima ex eo elici possint. Idque exemplis

plis quibusdam demonstrat : similique prorsus ratione de *Odyssæa* Homeri, & *Virgilitæ Æneide* differit.

Quæ de vera falsaque eloquentia differit, tum quæ ad inventionem, tum quæ ad dispositionem, tum quæ ad elocutionem, tum denique quæ ad prononciationem attinent, brevitatæ studio præterimus.

Eloquentiam excipit *Historia*, ad quam rite scribendam qui animû adjuvit, eum juxta *Parrhasium*, & accurate ea edoctum esse oportet, quæ aliis narrare audet, affectuum quoque, quibus impelli possit ad dissimulandam veritatem, immunem, & facultate quoque accurate mentis cogitata exprimendi præditum, is denique artibus scientiisque instructum, quibus imbutum esse decet, qui de eventibus negotiorum memorabilium, ipsisque hominibus, qui scenam omnem instruunt, recte pronuntiare cupit. Si quis *historiam* sui temporis scribere aggrediatur, eum aut eam consignare litteris, quibus ipsemet interfuerit, aut quæ ab aliis acceperit. In illis falli eum equidem non posse, sed ita pauca admodum, inquit, ab uno homine scribi possent, brevissq; omnino futura esset *historia*. In hisce, in magno versari *Historicum* periculo, ne fallatur, cum plures esse causæ queant, cur illi, qui rebus etiam interfuerunt, non ita tamen ut gestæ sunt, narrare aut velint, aut possint. Probat hoc exemplo *commentariorum Julii Cæsaris*, quippe de quibus *Pollio Asinius* apud *Suetonium* asserat, eos parum diligenter, parumque integra veritate compositos esse, cum pleraque, quæ per alios erant gesta, temere crediderit, & quæ per se, vel consulto, vel memoria lapsus, perperâ ediderit. Quæ incommoda ut evitentur, nihil aliud superesse, quam ut *historiam* scripturus plurimos interrogando in veritatem inquirat, nec unius partis, sed & alterius testes audiat, ac deniq; publica, & quæ ab utraq; parte publicæ luci exponuntur scripta, colligat, eaque quam diligentissime inter se conferat atque contendat. Contingere tamen, ut illi, qui omnibus rebus affatim instructi sunt, nihilo secius per supinam quandam negligentiam a veritate aberrerent, asserit, idque comprobatur exemplo *Victorii Siri*, qui scripserit modernum *Galliæ Regem* mense *Septembri* *Parisiis* natum esse, cum tamen utrumque falsum esse constet. De illis *Historicis*, qui de rebus exponunt, quibus aut ipsi non interfuerunt, aut de quibus consulere eos qui interfuerunt, non possunt, identidem pronuntiat, illorum officium esse, ut summa diligentia ex monumentis fide dignis colligant,

M m m

quæ

quæ ad veritatem proxime accedere putent. Qua de re dum differit, disquirat simul, an Historicus provocare semper ad auctores debeat, ex quibus sua deprompsit? & haud obscure illorum, qui hoc affirmant, sententiæ accedit. Et hæc de prima Historici virtute. Alteram dum explicat, prolixè demonstrat, quod Historicus fere ἀπαθής esse debeat, amorisque ac odii expertus, & a spe præmiorum ac metu poenæ æque remotus. Proponit hic in exemplum ex veteribus Polybium, ex recentioribus Hugonem Grotium. Hunc namque injuriarum a Mauricio Principe Nassovico acceptarum immemorem, quæ fortiter atque præclare ab eo gesta erant, non minori diligentia studioque enarrasse, quam ceteros Historicos, quos idem argumentum occupaverit, nec quicquam de eo memoriæ prodidisse, quod animum iratum vel minimo indicio demonstrare possit. Nec affectus tamen tantum, sed præjudicatas quoque subinde obstare opiniones docet, quo minus Historicus veritati, ita ut deceat, litet. Idque cum in civili Historia ita se habeat, tum maxime in Ecclesiastica quoque longe frequentissimum esse; cum plerique, qui ad eam accedant, vehementissimo erga eos, quos pro hæreticis reputant, flagrent odio, in magno quoque metu versentur, ne ipsi hæreticis annumerentur ab aliis, si quid forte dicant asserantque, quod aut suæ, quam sequantur, parti parum honorificum sit, aut hæreticorum causam meliorem reddere videatur. Quod postquam luculento Sozomeni testimonio comprobavit, ad stilum, quo uti Historicus debeat, accedit. Commendat autem hic iterum planum illud ac simplex dicendi genus, quippe quod ad erudiendum de rebus gestis lectorem maxime sit accommodatum: adeoque nec Quintiliano, nec Ciceroni, secus hic sentientibus, suffragatur. Puritatem tamen in eo requirit, cum hæc veritati historiæ non adversetur. Obscuritatem illos facile evitare ait, qui planum istud ac simplex dicendi genus sectantur, quod cum Thucydidi & Tacito non placuerit, mirum non esse, quod ob obscuritatem male audiant. Notat quoque Hugonem Grotium, atque Dionysium Vossium, quod dum Tacitum imitandum sibi proposuerint, idem admiserint vitium. Placet Auctori in Historico brevitatis, sed talis, quæ non pariat obscuritatem. Non languere Sallustium dicit, licet a brevitate Taciti procul absit, nec quicquam, quo minus perspicuus & clarus sit, illi obstare, quam dictionem antiquatam, & audaciores translationes. Fami-

ani

ani Stradae stilum Poetam magis decere quam Historicum; eundem tamen, si superflua demantur, & quae parum Latine ab eo dicta sunt, emendentur, multam lectori afferre delectationem. Quod autem ad facultatem ritae de negotiis judicandi attinet, qua cum primis Historicum instructum esse deceat, observat Parrhasius, cum Historicus iudicis personam sustineat inter gentes, non minus moribus quam opinionibus diversas, ejus officium esse, ut de religione, de virtutibus & vitiis, de justitia & injustitia, eam animo concipiat sententiam, per quam non ad unam magis quam ad alteram accedere partem videatur, & quae ab omnibus rationis ductum sequentibus, non possit non admitti. Peccasse contra hanc legem praeter alios Famianum Stradam ait, quippe qui suum erga religionem Ecclesiae Romanensis affectum studiumque haud semel prodiderit, atque abreptus sit eoque, ut quae forte Hispanis feliciter ac ex animi sententia evenerunt, statim pro argumento favoris, quae Romanensium religionem prosequatur Numen, venditaverit, contra quae Protestantibus sive prospere sive minus prospere evenerint, ea omnia iratum haereticis Numen, juxta Stradam declaraverint. Laudat contra Thuanum, quod aequissimo animo erga eos etiam fuerit, qui aliam, quam ipse, sequebantur religionem: censuramque Lipsii ineptam de Historia Thuani perstringit. Quid justum aut injustum sit, nemini qui ratione uti velit, obscurum esse posse, idemque clarius adhuc ex religionis Christianae scitis patere. Nihil secius plerisque Historicos, hic eorum, quae ratio & revelatio docent, tam praerum memores esse Auctor docet, ut eos laudibus in caelum evehant, qui ob facinora injustissima atro erant notandi lapillo; quod exemplo Caroli V comprobatur. Praeterea cum ratio clarissime doceat, quod in una gente justum est, in altera quoque pro justo habendum esse, nihil tamen frequentius esse apud Historicos, quam ut, quod in una laudatur, vituperetur in alia. Si Mahumedani, inquit, Christianos expellerent, aut durius quid in istos statuerent, eo quod Muhamedis se submittere legibus nollent, barbaram eorum crudelitatem damnarent omnes: at cum eodem modo Ximenes Cardinalis atque Reges Hispanici contra Mauros se gessissent, maximis laudibus digni censentur. Ut autem ita contra moralis doctrinae praecipua Historici peccent; ita & civilis leges eos non minus violare, ostendit. Constare namque apud omnes, hanc demum regiminis rationem laudandam,

votisque expetendam esse, quæ ad totius populi salutem ac felicitatem est comparata: contra, quæ ad unius hominis commoda promovenda, aut cupiditates explendas spectat, prope abesse a Tyrannide. Ast hoc paucissimis Historicorum recentiorum persuasum est, juxta Parrhasium, quippe qui demonstrent suis adulationibus, Machiavelli doctrinam plurimos quidem verbis detestari, re ipsa comprobare. Præstare hac in re multum Historicos veteres recentioribus, quippe qui tyrannidem vocent citra ambages eam rerum administrationem, quæ oppressa populi libertate, ad unius hominis arbitrium instituitur. In eo tamen rursus habere recentiores quo se præferant veteribus, quod juris gentium ac naturalis disciplina, auctore cum primis Hugone Grotio, diligentius exculta, certa illis & firma fundamenta subministrat, quibus, quæ de bellorum justitia aut injustitia dicenda sunt, superstrui queant.

Auditur passim eruditorum querela, ruere in præceps litterarum humaniorum studia, nec nostram amplius ætatem tales præferre viros, tam in hoc litterarum genere præstantes, quales in Josepho Scaligero, Justo Lipsio, Isaac Casaubono ceterisque venerata est superior ætas. Idque ita se habere cum experientia quoque doceat, Parrhasius operæ pretium duxit, in hujus rei inquirere causas. Quas dum ordine recenset, ipsos illos, quos nominavimus, harum litterarum Antistites, culpa non vacare autumat, eo quod pleniorum ad harum litterarum intimos recessus nobis non fecerint viam, quod tamen facile præstare potuissent, si auctores veteres notis concinnis, & quæ obseura in illis occurrunt, citra ambages explicantibus, edidissent. Voluisse quidem eos, qui auctores cum notis variorum ediderunt, huic malo subvenire; ast hæc quoque editiones plerumque abundare superfluis, deficere in necessariis, pronuntiat. Idem & alia adhuc desiderat, in plerisque auctorum editionibus, quæ in usum Delphini prodierunt. Rectius in auctoribus edendis illos versatos fuisse, qui integras virorum doctorum notas adjecerunt: ast hoc sibi displicere, non dissimulat, quod non omnes simul textui ipsi subjiciantur. In Græcorum auctorum versionibus hoc desiderat, quod pleræque paraphrasæ potius sint, quam versiones, nonnullæ etiam sensum auctoris sæpius pervertant. Versionem Polybii, itemque Tacticorum Ænææ, & Characterum Theophrasti, ab Isaac Casaubono adornatam, præ ceteris

ris laudat, rectiusque eum & sibi & aliis consulturum fuisse dicit, si quod in refutando Baronio non adeo felici successu consumpserit tempus, aliis quoque auctoribus Græcis transferendis in Latinum impendisset. Ceterum quod tantum pretium hisce studiis hodie non statuatur, quantum superiori ætate statutum sit, ex eo quoque provenire monet, quod harum litterarum cultores, ultra quam par sit, hæc studia laudent. Si enim hac ratione quidam inducantur, ut ad veterum lectionem animum adjungant, nec tamen ea in iis deprehendant, quorum harum artium magistri spem fecerant, non posse non horum animos tædium aliquod subire, ex quo deinceps contemptus ipsarum litterarum sequatur. Mores tamen quoque illorum, qui his sacris operantur, illepidos sane sæpe & parum humanos, multum his studiis nocere, ostendit. Quibus omnibus denique & hanc causam addit, quod qui gentium fata dispendent, rerum Domini, non eo favore harum litterarum cultores prosequantur, quo olim; idque apud eos, qui Machiavelli disciplinam sequuntur, aut quibus alias ob causas lux per litteras diffusa ingrata est atque invisâ, secus esse non posse, demonstrat.

Ceterum ut litterarum non idem semper fatum est, ita nec rerum publicarum atque regnorum. Constat namque alias efflorescere, alias decrescere atque imminui, donec plane destruantur. In causas itaque decrementorum inquirens Parrhasius, id apud omnes constare putat; eam rempublicam felicem esse dicendam, quæ & civium multitudinè abundet, & opibus floreat, ut exactioibus vexare populum, & ad summam redigere paupertatem, non necesse sit, & denique in qua, qui reipublicæ negotia tractant, ad statum ejus conservandum, amicâ concordia conspirant. Si quæ itaque respublica sit, quæ civium laboret paucitate, aut opum & pecuniæ defectu, aut discordia illorum, qui saluti publicæ invigilare debent, eam minime pro felici reputandam, sed præcipiti gradu ad ruinam ferri, concludit. Quæ omnia pluribus edifferit, simulque Belgium Fœderatum in exemplum reipublicæ bene & accurate constitutæ proponit. Sed eum hæc in Politicorum libellis passim obvia sint, iis non immorabimur. Digreditur tandem, post hæc & alia nonnulla, Auctor ad illud, quod præcipue in hoc opere illi constitutum fuisse videtur, & de studiis librisque Clarissimi Viri Johannis Clerici, uberius exponit. Recenset hic lites, quæ Viro huius

cum aliis intercedunt: quas cognoscere cum non omnium forte interfit, & nostrum quoque non sit, vel ipso Autore iudice & severo satis admonitore, ea recensere, quibus viri docti se invicem proscindunt, convitia, aut ad posteritatem transmittere, lubentes ea prætermittimus. Unicum addimus, Tomi XI Bibliothecæ Universalis auctorem, non Joannem Clericum, sed J. C. de La Crose esse. Quod vel ideo monendum hic publice fuit, ut illi, qui forte per errorem tomum istum Clerico tribuerunt, cum graviora habeant quæ agant, scribendis Retractionum libris possint superfedere,

THE LIFE OF THE LEARNED SIR THOMAS
SMITH, Kt. &c.

i. f.

VITA VIRI DOCTISSIMI THOMÆ SMITHI, EQUITIS AU-
rati, Juris Civilis Doctoris, Regis Eduardi VI ac Regina Elisabethæ primi
Status Secretarii; in qua varia illius temporis explicantur, quæ
ad litteras, religionem, regniq; statum
spectant.

Londini apud A. Roper & R. Basset, 1698. 8. Alph. 1. plag. 3.

- I**Nter Anglos, qui Smithorum nomine clari atque insignes fuerunt, non ultimum locum obtinet Thomas Smith, cujus Vitam heic exhibemus. Ortus ille est in Essexiæ Comitatu in oppido Walden A. C. 1512, nobili genere. Cum domi religione Reformata imbutus, & optimis artibus innutritus fuisset, A. C. 1526, ut majores in studiis progressus faceret, Cantabrigiam missus est, ubi in Collegium Regine cooptatus (in quo & Erasmus antea commoratus fuerat,) ita se gessit, ut Rex Henricus VIII ipsum, & Joh. Cheke, qui postea studiis Eduardi Principis præfuit, primumque duas Chrysoctomi Homilias e M. S. publicavit, scholasticos suos, pro temporum istorum consuetudine, esse voluerit; quo factum est, ut Noster stipendio aliquo adjunctus ad studia magis inflammaretur. Igitur A. C. 1531 in numerum Sociorum Collegii adscriptus, & sequenti anno delectus fuit, qui Græcas litteras publice doceret. Quod cum strenue ageret, quasdam vocales atque diphthongos pessime vulgo pronunciari, & 4, 7, u, m, o, u, per

per *ia* perperam exprimi animadvertit. Itaque cum Chekio, socio suo, de tollendo errore isto novaq; pronuntiatione introducenda consilium iniit; sed variis de causis, & imprimis ob horridulum sonum, rem dubitanter agebant, usq; dum visis Terentiani & Erasmi scriptis de litteris & syllabis, animosius negotiū tractarent, ipseq; Smithus in lectionibus publicis adsuafacere novæ pronuntiationi auditores sensim annisus, privatim amicis mentem suam plane explicaret, omnēque ad novum illum pronuntiaandi modum excitaret. Interea nova ipsi Oratoris Academici dignitas accesserat, quam cum per tempus aliquod egregie ornasset, exteris nationes adire constituit, ut studia doctrinæ ulterius promoveret, linguasque & gentium consuetudines addisceret. Abiit ergo A. C. 1539, ætatis 27, in Galliam, Aureliæque consuetudine usus Christophori Landrini, qui tum Græcarum Latinarumq; litterarum fama admodum florebat, ad novam illam pronuntiationem tantis rationibus eum perduxit, ut ipse eam valde probaverit semperque ab eo tempore retinuerit. Parisiis præter Strazellium, Professore Græcæ Linguæ Regium, cum quo de eadem re disceptabat, eruditum quendam Græcum adiit, cognoscendi cupidus, quæ pronuntiaandi consuetudo in ipsa Græcia obtineret. Ast ille in solitum loquendi modum vix dum perceperat, cum mente commotus, Erasmus hominem ineptum adpellaret, quod ille Belga tam vaste deductas voces atque absonas diphthongos in Græciam inferre ausus fuisset. E Gallia in Italiam profectus, ad legum studia se transtulit, & adsumpto Doctoris titulo aulæ se paravit. In Angliam redux factus, Cantabrigiæ A. C. 1542 Doctoris dignitatem iterum cum Regii Professoris Juris munere obtinuit; cumque omni doctrinæ genere ceteris excelleret, Goodricus, Episcopus Elyensis & ipse vir doctus, eum sibi Cancellarium elegit. Hoc modo vitam degens, haud otio atque desidiaz indulgit, sed publicis commodis inserviens partim generis atq; ingenii præstantia insignes juvenes privatim diligenter instruit, partim Anglicæ linguæ expoliendæ operâ impendit. Qua de causa librum de recta linguam Anglicam scribendi & pronuntiaandi ratione edidit, in quo viginti novem litteras constituens, novendecim Romanas, quatuor Græcas, sex reliquas Anglicas seu Saxonicas fecit, quinque vocalibus in decem mutatis, atque in longas brevesque divisit, uti est tabula, quæ appendici Num. II adjuncta est, clarius adparet.

Gravis

p. 14.

p. 16.

p. 20.

p. 21.

p. 23.

p. 24.

p. 25.

p. 27.

p. 28.

- p. 29. Gravis iterum contentio tunc inter aliquos de Græca pronuntiatione orta erat, quam cum intellexisset Gardinerus, Episcopus & Academia Cancellarius, novum istum eloquendi modum ab iis maxime propugnari videns, qui in religione novis rebus studere credebantur, edicto sanxit, ne quis illo posthac uteretur, sed ut omnes pristinum morem retinerent. Chekius, qui tum Græcam linguam publice profitebatur, Gardinerum a mente sua abducere, summa ope, sed frustra tentabat: ergo Smithus habito eadem de re cum Episcopo sermone, epistolam longam sed eruditionis plenam de hoc argumento ad eum scripsit, quam deinde Legatus in Gallia per Robertum Stephanum A. C. 1568, una cum libello de lingua Anglica, imprimi curavit, inscriptam: *De rellâ & emendata lingua Græca pronuntiatione.* Cum ergo tam clare in Academia noster exsplendesceret, & omnia ad litterarum religionisq; utilitatem referret, a Duce Sommersetensi, qui post obitum Henrici VIII, Eduardo VI nondum adulta ætate, summam rerum administrabat, in familiam adfectus, magna apud ipsum gratia floruit. Non enim tantum libellorum supplicum Magistri munus adeptus est, sed & postea stanni fodinis, Collegio Etonensi, & Ecclesiæ Cathedrali Carisleni præfectus, Ducique a Secretis esse iustus, tandem Equestrem dignitatem consecutus est. Illo tempore primam uxorem duxit, quæ cum absque liberis obiisset, secundam sibi adiunxit, quam superstitem reliquit. A. C. 1548 Bruxellas ad Imperatoris Concilium Legatus mittebatur, partim ut sollicitaret, ne Gallis, qui tunc in Scotia erant potentissimi, Belgicos portus intrare liceret, partim ut militem in istis partibus conduceret. Post reditum in patriam, cum varia regni ac religionis imprimis negotia summo studio procurasset, Dux Sommersetensis Nobilium odio cunctis honoribus exutus, in turrim Londinensem deductus est, quo Smithus ipsum secutus Secretarii munus ad tempus amisisse videtur. In id vero restitutus A. C. 1551, cum Northamptoniæ Marchione in Galliam abiit, qui Legatus missus erat, ut ordinis Periscelidis insignia ad Regem perferret, & inter ejus majorem natu filiam & Eduardum Regem nuptiis conciliaret. Et hætenus quidem fortuna satis prospera usus esse Smithus videbatur; sed post Eduardi obitum, cum Maria ad imperium accessisset, plane illa conversa est. Cunctis enim dignitatibus spoliatus, centum librarum summam singulis annis, qua se sustentaret, accepit;
- cetc.

ceterum regno excedere prohibitus & privatam vitam agere coactus, quam fere omnem litterarum studio ac contemplatione traduxit. Accidit tunc memorabile ac inusuetum, ut quamquam ipse a Pontificis partibus alienus esset, indulgentias tamen consecutus fuerit. Cum enim quidam Guilielmus Smythwik magna pecunia sibi eas parasset, ista conditione, ut liberum sibi esset quinque alios amicos eligere, qui cum uxoribus atque liberis pariter iisdem gauderent, inter alios & Smithum nostrum dignum iudicavit, cui istud beneficium deferret. Hoc ipsi sine dubio difficillimis istis temporibus valde praesidio fuit; quanquam & Gardineri tacitus favor, quem virtute sibi comparaverat, non parum adjumenti ipsi attulisse videatur. Quin ipse Bonus, qui veteri odio adversus eum flagrabat, utpote in quem olim Regis nomine Smithus inquisiverat, dissimulata ira, nihil calamitatis ipsi struxit. Ita nullum virtutis suae publicum theatrum videns, regni que miseris, totque ob religionem combustorum cineribus ingemiscens, tandem tamen ex istis malis feliciter iterum emerfit. Elisabetha enim Regni clavo admota, in aulam revocatus, tum patriae, tum fidei laboranti succurrit, fuitque inter eos, qui tunc in renovanda Eduardi liturgia occupati erant. Multi tunc multa de Reginae matrimonio loquebantur, suadentibus id Reginae aliis, aliis contra dissuadentibus. Dedit hoc Smitho occasionem ut quasdam orationes conscriberet, in quibus tres colloqui inter se fingebat, quorum primus Agamus nomine, contra Reginae matrimonium declamat, alter Philoxenus nuptias cum peregrino conjungere suadet, tertius Axenius cum Anglo matrimonium ineundum esse adfirmat, veluti ex ipsis orationibus appendici additis cernere licet. A. C. 1562 Legationem in Galliam obiit, ut Calestum repeteret, & cum Condaco Principe contra Gallos, si forte bellum conflaret, societatem iniret; quo tempore multae ipsi obrectationes atque contentiones cum Throgmortono, socio Legato, intercessere. Interea Hieronymus Osorio Lusitanus stylo elegantissimo epistolam ad Elisabetham scripserat, qua ipsam ad Pontificiam fidem reducere conabatur, quaque Ecclesiae Anglicanae multos errores objecerat. Quae cum mox in Gallia Latine & Gallice, itemque Antwerpiae Anglice, sub nomine Margaritae Principis esset impressa, e re sua esse censebant Angli, ut eidem responderetur. Datum id negotii Gualtero Haddono, qui etiam id ad finem A. 1563 perduxit, scripta epistola,

p. 69.

p. 62.

p. 65.

p. 72.

p. 77.

p. 78.

p. 85.

p. 100.

N n n

quae

- quæ in opusculis illius ab Hatcherio Cantabrigiæ publicatis, simul edita est. Quoniam autem Oforii libellus in Gallia prodierat, Cecilius Reginz Secretarius, ut responsio & ibi lucem adspiceret, conveniens putabat; ideo illam ad Smithum misit, ut curam illius gereret, qui & illam non tantum castigavit, ut tam Smithi quam Haddoni labor videri posset, sed & A. 1564 propriis sumptibus imprimi curavit. Contra hunc libellum quidam Emanuel Dalmuda, Episcopus, Oforii defensionem postea suscepit, qua nihil ineptius se unquam vidisse Haddonus professus est. Thomas autem Wylson Reginz Legatus e Lusitania cum rediret, ipsius Oforii responsionem tribus libris contra Haddonium constantem, secum attulit, contra quam cum Haddonus Apologiz scribendæ, quam Sebastiano Regi dedicare volebat, se accingeret, morte præventus rem perficere non potuit; quo sine dubio factum est, ut Haddonus cum Oforii libros legisset & argumentorum vim cum admirabili eloquentia conjunctam sensisset, ex moerore morbum contraxisse dictus fuerit, qui & vitæ illius finem attulerit; ut in vitæ Oforii, operibus ejus Romæ A. 1592 ab Hieronymo Oforio nepote editis addita, traditur. Absolvit tamen Haddoni inchoatum laborem Joh. Fox A. 1573, cujus scriptum dein in Anglicam quoque linguam a Jacobo Bellio translatum, A. 1581 prodit. A. C. 1564 inita cum Gallicis pace, Smithus in Gallia remanens confecit librum de Republica Anglorum, in quo ostendit, in quibus Angliæ respública a Gallica, Italica, Hispanica, Germanica cunctisque aliis, quæ jus Romanum sequuntur, differat; qui tamen libellus ante A. 1621 impressus fuisse haud videtur. Postquam itaque diu in Gallia constitisset, Parisiis Petro Ramo Philosopho, & Ludovico Regio familiariter usus, tandem anno 1566 domum rediit; sed vix annus decurrerat, cum iterum eo ablegaretur, ut secundum ultimæ pacis condiciones aut Caletum aut summam 1500000 librarum reciperet. Postquam rediisset A. 1568, per tempus aliquod privatam fere vitam duxit, donec A. 1570 in concilium Reginz admitteretur. Otio cum frueretur, in Tusculano suo ad Chemiam animum adplicavit, cui cum multum laboris, pecuniæ atque temporis impendisset, se tamen sua tandem defraudatus est. A. 1571 iterum legationem in Galliam suscepit, & contra Hispaniæ potentiam fœdus cum Rege iniit, cumque tunc quidem temporis Elisabetha auptius cum Alençonio Duce Galliz Regis fratre non abhorreret, rem illam

Illam, sæpius cum matre Regia sermonibus habitis, diligenter procuravit; sed non longo post tempore Regina aliam plane mentem induerat, maximo cum Smithi dolore, qui prævidebat, quantum emolumenti & Regno & Reginae illud matrimonium adferre posset. His rebus in Gallia intentus, hunc suæ industriæ fructum tulit, ut ordinis Periscellidis Cancellarius constitueretur, & A. C. 1572 in Angliam redux, Reginae iterum a secretis esse iussus est, quem locum sub Eduardo ante 24 annos tenuerat. Parisienses nuptiæ hujus anni mense Augusto celebratæ fuerunt, quas non dici potest quam graviter in variis ad Walsinghamum in Gallia Legatum litteris fuerit lamentatus. Anno hoc 1572 Smithus sub ductu filii sui, qui tamen, ut De Larrey Tom. 2. Historiæ Angliæ, Scotiæ & Hiberniæ p. 243 narrat, extra torum ipsi natus erat, coloniam in Hiberniam misit, ut Ardam in parte Australi Ultoniæ sitam, (cujus tabula p. 176 exhibetur) atque sibi suisque hæredibus a Regina litteris & sigillo publico concessam occuparet, atque homines istos barbaros ac fere sylvestres humanitate aliqua imbueret. Filius eo profectus, postquã rem satis prospere gessisset, tandem a barbaro quodam occisus est, paterq; nihilominus illius Coloniam ad mortem usque curam gessit. Vacavit interim curis publicis, quanquam jam tum profitebatur, se tam animo quam corpore languescere; quem languorem augeri sæpe dicebat Reginae quadam in consiliis exequendis hæsitazione, de qua sæpe erga amicos conquerebatur. Cumque tunc in Hibernia res valde inclinarent, sæpius sollicitavit Reginam, ut Essexiæ Comitem, qui ab inimicis, quos in aula habebat, & imprimis Leicestriæ Comite, in rebus gerendis impediatur, pecunia sublevarret. Tali modo cum ipsum negotiorum & muneris publici curæ implicatum atq; obstrictum tenerent, in morbum A. C. 1576 incidit, qui sequenti anno finem vitæ ejus fecit. Cum vero lentus esset morbus atq; diuturnior, scripta a se olim in juventute perquisivit, inter quæ tamen librum, quem sub Eduardo de valore Romanæ monetæ ad Anglicum reductæ composuerat, non invenit, sed tandem ab amico recuperavit. Meminit illius Camdenus in Hist. Elisab. eumque exactum commentarium, dignumque qui publicetur adpellat. Auctor hujus Vitæ, cum frustra librum quævisset, quædam ex ipsius Smithi chartis excepserit, atque in appendicem n. V. retulit. Tandem medicorum tædio captus, in ædes suas Montanenses se contulit, ubi morbo demum con-

P. 147.

P. 156.

P. 159.

P. 176.

P. 184.

P. 186.

P. 198.

p. 201.

sumptus A. 1577 d. 12 Augusti, anno ætatis 65 placide decessit. Auctor vitæ hujus postquam testamentum ipsius exposuit, quo fratris filium constituit hæredem, dotes & mores ejus iterum persequitur, atque nihil prætermittit, quod ad imaginem vitæ ejus exprimendam pertinet. Laudat ipsum quod nec Physicæ, nec Chemiæ, nec Geometriæ, nec Arithmeticæ, nec Astronomiæ fuerit imperitus, diligenterque observaverit A. C. 1572 novam in Cassiopæa stellam, de qua in epistola quadam ad Walsinghamum scribat, multum inter se differre Anglos atque Gallos in assignando isti stellæ loco, his nempe illam in 29 gradu Piscium, illis in 7 gradu Tauri collocantibus. In Politica porro, Historia, Eloquentia, & Architectonica valde eruditus dicitur, præterque libros de Republica Anglorum, deque recta scribendi & pronunciandi tum Græcam tum Anglicam linguam ratione, a quibusdam auctor traditur libri nuper modo impressi de auctoritate & forma habendi Comitum regni, quibus accedunt de matrimonio Reginæ orationes, de moneta Romanorum liber, varizque ejus epistolæ, quæ libro Anglico, qui perfectus Legatus inscribitur, jam sunt in vulgus editæ.

p. 215.

Hæc sunt, quæ ex vitæ hujus expositione decerpere placuit. Appendix quæ adjecta est, sex constat capitibus. Primum diploma continet, quo insignia Smithi confirmata atque aucta fuerunt; deinde tabula litterarum Anglicarum sequitur, cujus supra mentionem fecimus; tertio orationes de Reginæ matrimonio succedunt, quarto petitio exhibetur Thomæ Smithi ad Carolum II pro Ardæ restauratione in Hibernia; quinto numismatum tabulæ ad Anglicum exemplar reductorum occurrunt, & sexto tandem catalogus quidam librorum, quos A. C. 1566 possedit Smithus, annectitur.

A JOURNEY TO PARIS IN THE YEAR 1698
by Dr. MARTIN LISTER.

sive

ITER PARIENSE ANNO M. DC. XCVIII. INSTITUTUM
a D. MARTINO LISTER.

Londini apud Jacobum Tonson, 1699. in 8. Constat 16 plagul.

Quam.

Quamvis ea imprimis Itineraria, quæ regionum longe distitarum & plurimis inaccessarum situm, urbes, incolas aliaque potatu digna enarrant, summa cum voluptate legantur; attamen & his, quæ vicina & sapissime peragrata regna accuratius describunt, pretium suum statui debere existimavit Autor solertissimus, multisque egregiis operibus maxime inclutus. Hinc cum anno superiore quarta vice in Galliam profectus esset, committere non voluit, ut ab ullo otii male impensi accusaretur. Quapropter singula, quæ Parisiorum urbs memoranda offerebat, diligenter annotavit, ac in publicam lucem modo emisit. Et profecto inficiandum minime est, illum per totum libelli hujus contextum ita non modo se gessisse, popularibus suis ut placeret, quam fecerat Lutetia *περὶ ἡγεμονίας*, sed etiam varia antiquitatis rerumque naturalium indagatoribus non inutilia sparsim inseruisse, quo & apud illos gratiam iniret. Hujus ordinis notabilis p. 50. auspiciatur, ubi Museum celeberrimi Boudelotii describendum suscipit, qua occasione duas icunculas ex ære affabre factas; Deum sc. Crepitem Ægyptiacum corona radiata & Priapum tiara Phrygia conspicuum laudat. E marmoribus antiquissimum illud Parioque simillimum, quod Nointellus olim Athenis apportavit, & 177 nomina virorum illustrium Erechtheidis tribus Atticæ, qui uno anno quinque diversis in præliis militantes occubuerunt, tribus columnis disposita exhibet, & Zenobiæ effigiem corona radiata insignem commendat. Postea in Collegio Claromontano Jansenii literas autographas, ut & Prophetas Græce Eusebii manu exaratos, atque in eadem forte classe cum Bibliis Hebraicis Bononiensibus, quæ ab Esdra scripta perhibentur, locandos, se vidisse affirmat. In reliquis deinde Bibliothecas, quas Lutetia numerosissimas ostentat, delatus, ubi vis rariora atque advenis monstrari solita, haud proletaria industria observavit. Imprimis autem, quandoquidem medicam artem profiteatur, operose excussit ea, quæ ad Anatomicen, Botanicen ac Physiologiam pertinent; quorsum retuleris quæ p. 62 de Vespeto Canadensi maximo, p. 65 & 68 de Circulatione sanguinis in Embryone, ac præcipue de Foramine ovali, & p. 80 seqq. de stupenda Magnetis virtute adducit. Prolixam quoque operam impendit p. 146 seqq. examinando cibo potuique Parisiensium, miraturque eurgenti cætera sobriæ Theæ & Caffæ usus tantopere arrideat, tandemque ex peculiari Dei providentia fi-

eri innuit, quo increfcens hominum numerus ceu lenta tabe fenfim ab-
 fumeretur. Maxime erroneam effe eorum opinionem ait, qui potu
 Theæ ac Ciocolatæ famem provocari autumant, faniozemque viven-
 di rationem conftitiffe Romanis, quibus poft paftrum demum Theam
 & Ciocolatam bibere, propriisq; manibus conficere volupe fuerit; id
 quod ex Ciceronis verbis in quadam Epiftola ad Atticum, *metucen*
agebat, evinci poffe credit. Hortorum ubi mentionem injicit, Regi-
 um Botanicum ob fupendam herbarum plantarumque notitiam,
 extollit, ibidemque Jafminum Aforicum flore albo viridarii Regis
 Lufitaniæ, Marum Cortufii, Caryophyllum Creticum arborefcen-
 tem, Smilacem fructu nigro aliaque fibi vifa enumerat, atque hac me-
 thodo etiam in reliquis procedit. Ubivis autem ingenui & prudentis
 rerum æftimatoris partes tuetur, ac fingulorum humanitatem at-
 que officia condignis præconiis exornat,

PRINCIPIA JURIS CANONICI, QUÆ TAM PER LECTI-
ones publicas, quam privata collegia, in alma Epifcovo-Ducali Univerfi-
ate Herbipolenfi propofuit, ac poftca publica luci expofuit PHILIP-
PUS BRAUN, Hofftadianus Franco, SS. Theologia
& Juris utriusque Doftor, Protonota-
rius Apoftolicus &c,

Norimbergæ apud J. Chr. Lochnerum, 1698, in 4. Alph. 5. pl. 27.

DUplex in uſum Jurisprudentiæ Sacræ videtur effe facies. Ali-
 ter enim illa omnino fe habet, fi juxta hypothefes Papales excola-
 tur; aliter vero, fi fecundum principia Proteftantium tradatur. Nam
 ut alia taceamus, illo refpectu non alia illa proponit decreta, quam
 quæ ultimato a Pontifice Romano fuam fortiuntur efficaciam: aft
 hoc refpectu, negata facra illa Monarchia univerfali, tales illa incul-
 cat leges, quæ ab Imperio Civili in uſum propriæ cujuſvis Reipubli-
 cæ latæ aut approbatæ ſunt. Ex hoc fundamentali difcrimine fit, ut
 ea, quæ a Proteftantibus de jure Sacrorum traduntur, apud Romano-
 Catholicos ſine uſu ſint, imo ne quidem ab iis, ne ſcilicet, ut ipſi cauſan-
 tur, hæreticæ pravitate contagio incauti inſiciantur, indifcincte legi
 debeant; nec e contrario placita Romano-Catholicorum, in territ-
 o-riis Proteftantium, alicujus autoritatis, vel magni uſus effe ſoleant.

Inte-

Interim studia Protestantium sunt libera, nemoque a lectione scripto-
rum Romanensium, sacri cujusdam tribunalis terrore abigitur, imo
iis non tantum licitum est scripta adversariorum legere, sed & his ani-
mum percoluisse utile. Itaque doctissimum Juris Canonici Com-
pendium vel Systema potius, a Summe Reverendo atque Consultissi-
mo Autore nostro concinnatum, uti Romano-Catholicæ religionis
affectis exoptatissimum, ita nec Protestantibus ingratum, utrisque
vero, diversa licet ratione, utile erit. Composuit illud Noster *juxta se-
riem Decretalium*. Sic tribus verbis totius operis summam exhibui-
mus, nihilque amplius nobis agendum jam est, quam ut urio atque al-
tero specimine laboris genium Lectori ostendamus. In proœmio
docet, Jus Canonicum pro scopo habere justitiam Christianam, &
consequenter temporalem ac æternam felicitatem, cumq; quoad ob-
jectum, seu actiones humanas, & finem aliquo modo convenient
laudatum Jus Canonicum ac aliæ disciplinæ, ideo omne discrimen sic bre-
viter Noster eloquitur: *Actio hominis prout naturalis vitalis est, Pbbi-
losophia; prout moralis, honesta & ad felicitatem naturalem tendens, Et-
hica; prout supernaturalis & ad æternam beatitudinem absolute ordina-
ta, foroque interno subjicitur, Theologia; prout externa & politica justitia
bonum communitatis, temporalem felicitatem spectantis attingit; Juri
Civili; prout per potestatem ecclesiasticam ad publicam Ecclesie salutem,
æternamque beatitudinem directa aut dirigibilis est, Juri Canonico adnu-
meratur.* In l. 1. tit. 2. censet Noster, de stilo Curie Romanæ, Con-
stitutiones Pontificias statim vim obligandi per totum mundum ob-
tinere, quam primum illæ in aula Campi Floræ, Cancellaria Apostoli-
ca & ad valvas Basilicæ SS. Petri & Pauli publicatæ sint, licet ista obli-
gandi vis, ob probabilem subditorum ignorantiam, non ubique sta-
tim se exerat: ulterius, Pontificem ad edendam constitutionem non
indigere consensu Cardinalium, licet ex decencia hunc requirere so-
leat; jus convocandi Concilium esse penes Pontificem, ac Imperato-
res, si quando Concilia convocasse legantur, id fecisse non auctoritate
Imperatoria, sed Pontificia; hinc etiam Pontificem esse supra Con-
cilia, nec obstare Concilium Constantiense & Basileense, quæ in con-
trarium afferri soleant, cum non fuerint approbata vel universalia,
imo secundum etiam a Leone X revocatum. In lib. 5 tit. 7 Hæreti-
cos Noster considerat. Est autem ex ejus sententia *Hæreticus, qui*
post

post susceptam semel fidem, cum pertinacia tueretur errorem contra fidem catholicam. Tales hæretici, si actu externo hæresin prodant (nam mentales pure excipiuntur) variis coercentur pœnis, ut (1) excommunicatione (quæ etiam manet illos, qui scientes legunt, retinent, imprimunt aut defendunt librum hæretici, hæresin continentem, aut de religione tractantem; quod tamen in Germania adeo receptum non esse, Noster ait, quin liceat legere Medicos, Juristas, Historicos, in quibus una vel plures hæreses obiter admixtæ continentur; hinc regulam octavam indicis librorum prohibitorum, in his partibus non ita strictè observari.) (2) infamia juris, (3) privatione facultatis testandi & habilitatis in testamento instituenti, nec non (4) ademptione bonorum aliorumque jurium. Sed has duas posteriores pœnas in Germania locum non invenire, ob conventiones religiosas, Noster addit, privationem tamen beneficiorum adhuc hodie ex ipso Instrum. Pac. art. 5. §. 15. procedere existimans; quamvis hoc argumentum a Protestantibus retorqueri queat, cum Reservato Ecclesiastico ad æqualitatem reducto, Præsules & Canonici Protestantes, ad Papatum deficientes, beneficiis suis quoque excidant d. art. 5. §. 14. His subnexuit Noster, quæ circa religionem in Germania transacta fuerunt per Instrumentum Pacis Osnabrugo Westphalicum, ubi inter alia censet, legatum optimum ea conditione, *sic catholicus fiat*, relictum, non aliter valere, quam si impleatur conditio, cum religionis mutatio post Instrumentum Pacis pro turpi haberi non possit, quamvis spe lucri religionem mutare, turpe & Simoniacum utique, adeoque adjecta conditio detrahenda videatur. Præterea inolet infelici bonorum ecclesiasticorum divisioni, & ad profanos etiam usus, contra piorum fundatorum intentiones, applicationi; cui Innocentius X quidem solenniter contradixerit, sed non fuerit exauditus pro sua reverentia, timendumque sit, ne post binam cum A catholicis jam peractam divisionem, tertia subsequatur, reliqua penitus absorbens.

GOTTFREDI ANTONII JCTI CELEBERRIMI JUS FEUDA-

le, succinctis additamentis, ex novissimis feudorum interpretibus

auctum, opera & studio JOH. SAMUELIS STRYKII

J. U. D. Prof. Publ. Ordinarij, in Academ.

Fridericiana Halensi.

Halæ

Halæ Magdeburgicæ apud J. Frid. Zeitlerum & H. G. Muffelinum,
A. 1699 in 4. Alfab. 2. plagul. 7.

Qui doctas aliorum meditationes conservant, ac in usum rei literariæ magis efformant expoliuntque, non minorem laudem merentur, quam qui proprio Marte utiles ingenii felicitis factus profuerunt, cum eadem utrinque utilitas & intendatur & obtineatur. Atque hoc nomine nobis nunc commendandus venit Consultissimus Strykius, magni Patris Filius æmulus, qui nomini & functioni suæ satisfactorius, ac eadem opera Generosam Nobilemque Pubem in palæstra disputatoria exerciturus, Celeberrimi Jcti, Gothofredi Antonii, Jus Feudale recudi curavit, illudque succinctis additamentis auxit, quæ uncinulis inclusa brevem Antoniani Operis continent explicationem, Lectoremque ad probatos Scriptores insuper remittunt. Præter hæc utilissimo labore adjecit Nolter indicem textuum juris feudalis ab Antonio explicatorum, quem Tabor, qui Antonio impense delectatus fuit, olim confecerat, nec non notitiam Autorum Feudalium ordine alphabetico dispositam, ac tandem indicem materiarum in hoc opere contentarum,

WILHELMI LYSERI, DOCTORIS ET PROFESSORIS THEOLOGICI in Academia Wittenbergenfi, Systema Thetico-Exegeticum, ex variis MSS. diligenter collatis primum nunc editum a JO. GEORGIO NEUMANNO, S.S. Theol. D. & P. P. Accedunt indices locupletissimi.

Wittenbergæ apud Jo. Guil. Meyerum & Godofredum Zimmermann, 1699. 4.

Constat Alph. 10. pl. 16.

Prodit tandem hic liber post dimidii seculi decursum, si ab anno, quæ fatalis B. Autori obtigit, calculum ponere lubeat, Obiit enim Wilhelmus Lyserus S. Theol. D. ejusdemque in Academia Wittenbergenfi Professor, Ecclesiæ ingenuæ Misnensis Decanus, & Alumnorum Electoralium nec non Schulenburgicorum Ephorus p. m. facies Academicos tunc gerens, Wittebergæ VI Idus Februar. A. C. 1649. Multis quidem piorum votis Systema hoc fuerat post præma-

O o o tura

tura celeberrimi Theologi fata expetitur, eorum præsertim, qui doctrina ejusdem publica usi, scholas Wittebergenfes frequentaverant seduli. Ast votis suis exciderunt vel iniviti, & hæredibus prope indignati, quod factum hunc suo parente dignissimum paterentur intermori. Moverant hæc eruditorum desideria B. D. Christianum Lyferum *Ἐϋάγλιος* Polycarpi Theologi Lipsiensis filium & alterius Polycarpi *Ἐμμαναήτης* Theologorum Saxoniorum Primarii nepotem, Pastorem Primarium Ecclesiæ Sangerhusanz, ejusdemque ac vicinarum Superintendentem, nepotem e fratre & discipulum genuinum B. Wilhelmi Lyferi, ut iis satisfactorius de eruendo e tenebris scripto immortalitate dignissimo, annis abhinc triginta, & quod excurrat, serio cogitaret. Ast subita Viri optimi ac plane præceptus mors, (vix enim XLIX ætatis annum fuerat ingressus, cum V Nonas Octobris A. O. R. 1671 apoplexia scorbutica correptus decederet) sanctos hosce labores intervertit, cum propediem prolo essent subjiciendi. Passus igitur est D. Christiani Lyferi frater germanus Fridericus Gulielmus, Ecclesiæ Metropolitanæ & Cathedralis apud Magdeburgensæ Protomystra, qui (quod obiter notamus, correcturi simul errorem Ephemeridum, quæ Superintendentes Lipsiensis enarrant, & ordine inverso disputationem de regimine Spiritus S. d. 21 Junii A. 1622 habitam ad 4 Septembr. natalem vero Friderici Gulielmi Lyferi, quæ in illum ipsum diem incidit, ad d. 21 Junii referunt) eundem cum modo nominato fratre suo, exemplo forte rarissimo, biennio ante habuit natalem, scilicet diem Mosis, sive prid. Non. Septembr. hanc sibi ab hæredibus provinciam imponi, ut laborem illum daret confectum, & in publicam emitteret lucem. Quamvis autem haud ægre hoc oneris in se suscepit, tantum tamen otii a negotiis Ecclesiasticis, quibus vacare debuit, ipsi superesse non potuit ut coeptam telam rite per texeret. Filio igitur suo tunc Lipsiæ hærenti, Polycarpo, Ordinis Philosophici tunc Assessori, S. Theologiæ hoc tempore Doctori, ac Dioceseos Wunstorfensis Superintendenti celeberrimo, hoc dedit negotii, ut exemplum Systematis, quod ex ore B. Lyferi exceptum antea dictus ex fratre nepos Christianus sua manu exaraverat, a fratre suo & se ipso multo labore emendatum, suas etiam operas conferente D. Jacobo Tenzelio Theologo Arnstadiensi b. m. absolveret, & plene ac plane limatam evulgaret, Cum vero neque is ipse, ad capes-

sendum

sendum munus Ecclesiasticum mox evocatus, monitis paternis posset sufficere, tandem post moras diuturniores, feliciter hoc quicquid est operis consummavit Theologus hodie Wittebergenfis Lyserianæ stirpi affinitatis jure innexus, Vir Maxime Reverendus D. Johannes Georgius Neumannus. Postquam enim exemplar illud, plurimorum Theologorum ope ἀπολογητικῶς correctum, D. Polycarpus Lyserus e Bibliotheca sua dono miserat, varia insuper MSS. aliunde erant allata, nulli pepercit molestiæ, dum tot ac tantis voluminibus inter se invicem sedulo collatis, a mendarum portentis, quantum quidem fieri poterat, liberum orbi erudito sifteretur. Non autem sine gravissima causa Systematis Thetico-Exegetici titulo liber compareret insignitus. Etenim universam Theologiam hoc ordine tradidit Auctor, ut dicta sedes doctrinarum complexa ex universo codice sacro utriusque fœderis, quæ centuriis absolvuntur, quatuor, seligeret, selecta, licet plerumque brevius, explicaret, & vim argumentorum in iis ductu Spiritus S. propinatorum, inde præcipue erueret. Methodum Theologorum multis dudum probatam sectatus, totum opus in tres partes, Theologiam specialiter sic dictam, Anthropologiam sacram, & Christologiam dispescit, ita quidem, ut unicuique illarum sectionum præcederem, de Theologia scilicet, Anthropologia & Christologia in genere præmittat, ipsas vero sectiones in capita plura divisas, capita singula in momenta diversa distincta exhibeat, cujusvis vero momenti summam paucis verbis expressam memoriæ sublevandæ ergo proponat, nec non per uberiorem *ἐκταραφίαν*, quid uniuscujusque dicti occasione edisseratur, delineet. Possemus ex ipso opere aliqua speciminis loco adducere, quæ illud ipsum benevolo lectori magis commendarent. Sed cum prolixioris, atque instituti nostri fert ratio, hoc studii atque laboris foret, unam saltim assertionem, quæ novitatis speciem habere videtur, ex libro illo dabimus decerptam, æquitati aliorum judicium de ea relinquentes. Comprobat scilicet B. Auctor sententiam D. Ambrosii, qua rem cœlestem baptismi aquam esse, quæ e latere Christi crucifixi promanavit, ivit assertum, & cur hanc cœcu commodissimam accipere malit quam alias, pluribus ostendit. Revocat doctrinam hanc in primis ad institutionem primam Joh. I. 33, ubi solius aquæ fit mentio, & nisi res cœlestis eidem esset inclusa, non differre baptismum Johannis a Levitico observat. Addit, baptismum

dici lavacrum aquæ in verbo Eph. V, 26, & verbum ad formam spectare, aquam adeo integram continere materiam existimat. Provo-
cat ad consensum plerorumque verba Johannis, quando Christus in a-
qua venire dicitur I. Joh. V, 6, de baptismo exponentium, non sine cau-
sa miraculosa aquæ in morte Christi separationem factam, & tam di-
ligenter annotatam esse Joh. XIX. 34. 35, neque tamen alium respectum
ad illam, quam in baptismo, ex Scripturis monstrari posse innuens. Ur-
get conformitatem inter rem terrenam & cœlestem, quæ in reliquis
sacramentis inveniatur, & etiam in baptismo videatur exigenda; ut
qualis est inter panem & corpus in comedendo, inter sanguinem & vi-
num in bibendo, talis quoque; stante hoc asserto sit inter aquam & aquam
in abluendo. Solvit porro objectionem, quod in promulgatione bap-
tismi res illa cœlestis non inveniatur, & neque rem terrenam ita claris
& disertis verbis, ut in Cœnæ institutione proferri ait, sed verbo actio-
nem sacramentalem denotanti includi; pariter itaque & rem cœle-
stem, ipsa specie quasi cum re terrena convenientem, ea notari, & for-
mam verbis, in nomine Patris, Filii & Spiritus S. indicari persuadetur.
Præterea nec reliquas sententias suis carere difficultatibus ostendit.
Verba ipsa Autoris adscribemus. Si res, inquit, cœlestis asseratur verbum
,, esse, Sacramentum tantum per modum verbi concionalis ageret, nec
,, infantibus res ista cœlestis videtur conveniæ; tum & verbum institu-
,, tionis ad causam efficientem, applicationis ad formam, promissionis
,, ad finem pertinet. Si statuatur Christi sanguis, iisdem argumentis
,, pro aqua Christi pugnari poterit. Si Spiritus S. ex Joh. III. 5, Christus
,, in re cœlesti Sacramenti Novi Testam. non ita distincte inveniatur.
,, Si S. S. Trinitas, non ita commode Sacramentalis unio (quando ea-
,, dem immediate consideratur) inveniri posse videtur. Sin median-
,, te humanitate Christi id fieri dicatur, quod & ipsa Novi Testam. ra-
,, tio requirit, illa aquam istam ex Christi latere profluentem etiam
,, continet, sicque ratione hujus ipsius institutionis & fructus, non
,, tantum meritorie, sed etiam, ut Filii Dei secundum humanitatem pars
,, integralis, substantialiter, & ratione præsentis actionis, sacramenta-
,, liter adesse negari non poterit. Ipsa interim tota adoranda Trias,
,, ut causa efficiens; & ratione pronuntiationis ut forma; & ratione
,, gratiæ ac fructus per peculiarem singularum personarum erga ba-
,, ptizandum operationem, omnino semper hic consideranda erit.

Opus

Opus ipsum subjecti indices I. capitum & articulorum, II. universum summarii conspectum exhibens, III. dictorum Scripturæ, e quibus capita Systematis deducta sunt, IV. dictorum Scripturæ S. quæ per occasionem explicantur, illustrantur aut vindicantur, V. rerum & verborum, satis copiosi non poterunt non piis lectoribus approbare amplius, si insuper e Præfatione Editoris celeberrimi ad Lectorem didicerit, privatis aliquando horis istas acroases duodecim Theologiæ Cultoribus esse instillatas, qui quidem omnes postea ad gradum Doctoris exemplo perquam memorabili sunt evecti, & ex iis nominatos D. Johannem Benedictum Carpvovium seniore, D. Johannem Meisnerum, D. Johannem Fridericum Koenigium, D. Johannem Olearium, Viros de Ecclesia per scripta plnrima immortaliter meritos conspexerit. Neque dubium est, quin suo fructu editio plurimum *ἀνεκδοτῶν*, quorum spem facit Præfatio, nequaquam sit caritura.

ERNESTI SALOMONIS CYPRIANI DE ECCLESIA Subterranea Liber.

Helmstadii apud Georg. Wolffg. Hammium, 1699. 4. plag. II.

DE Ecclesia Subterranea dum agere instituit peculiari hoc libro *Doctissimus Auctor*, commemorat jam ante Servatoris nostri tempora, persecutionum æstu furente, in speluncis delituisse Judæos, ex Ebr. XI. 38. I. Sam. XIII. 7. & Josepho Antiq. Jud. XIV. 37. 1. & de Bello Jud. I. 12. aliisque: neque tamen, quod Elias speluncas tales incolerit, ideo evincere posse Carmelitas affirmat, hunc Prophetam esse ordinis Carmelitarum fundatorem. Probat porro, novi foederis Ascetas haud paucos inhabitasse cavernas, etiam cum Ecclesia pridem efflourisset libertate, quorum ratio ac vitæ genus recte initum non possit non laudem promereri. Potiorem tamen sibi nunc esse sermonem docet de iis, qui in cryptas non sponte secesserint, sed terræ sese infodere hostium sævitia sint compulsi, tamen ipsi gentiles eorum probitatem agnoverint. Has itaque cryptas paullo accuratius consideraturus, non negat quidem, Hierosolymis multas tales fuisse, haud facile obvias, quæ securitatem præstiterint tempore calamitatis; sed tamen quod illæ vel aquæ ductibus, vel recipiendis hominum sordibus inservie-

sint, cum quibusdam videatur; ad cryptas Romanas potius transit, quas primum ævo Neronis, qui persecutus primus fuit Christianos, frequentatas fuisse probabile sit, easque tum aliorum tum Joh. Theodori Sprengeri verbis ita describit, quod sint *locâ subterranea Romæ concava, quæ tota fere, quanta quanta sit, tales cavernas habeat, ubi innocua simplicitas Christianorum tempore persecutionis sapius latitaris, docuerit, sacramenta administravit, & sepulchras suas habuerit.* Equidem jam dudum ex istis locis gentiles argillam & arenam ad ædificanda sua amphitheatra effodi curaverant; sed inde commodum hoc accidit Christianis latibula quærentibus, qui has cryptas postmodum in labyrinthi modum construxerunt, ne gentiles ad ea loca, ubi congregati erant fideles, possent pertingere, & sic quoque confirmarunt, ne imminens terra rueret ipsis nocitura, obscuras tamen simul & plerumque angustas. In his igitur cryptis sacris suis vacarunt Christiani, egeruntque suos conventus, etsi incertum sit, quo signo fuerint convocati: nisi forte velimus statuere, nullo diei tempore eas vacuas fuisse. Cumque concedat *Auctor*, hosce conventus hymnis ac sacramentorum administratione condecoratos esse, neque de lucernis, quibus, nisi sint martyres, dubium movere cuiquam velit, *negat tamen, altaria & picturas sculpturasque adhuc in iis visendas, vel ipso Athanasio Kircherò fatente, antiquitatis Christianæ esse monumenta, sed seculorum potius recentium opera esse contendit, de numero Martyrum adhuc aliqua edifferens.* Propius deinde ad cryptas Romanas accedit, & describit adeo *Cæmeterium Vaticanum*, quod ita sanctum esse ait, ut, jubente hac Inscriptione, non liceat mulieribus nisi semel in anno illud ingredi:

HUC MULIERIBUS INGREDI NON LICET
NISI UNO DIE LUNÆ
POST PENTECOSTEM
QUO VICISSIM VIRI INGREDI
PROHIBENTUR QUI SECUS FAXINT
ANATHEMA SUNTO.

Hoc excipit *Crypta Calepodii* in via Aurelia, *SS. Processi & Martiniani, Pontiani, Cæmeterium Callisti Papa & Martyris, Catacumba, & Crypta seu Arenarium Eusebii Presbyteri, Marcelli Diaconi, & sociorum;* qua occasione tradit, etiam pueris barbarie gentium occisis posita

posita fuisse Epitaphia. Sequuntur porro *Crypta in via Latina*, tum *Cameterium Restituti*, & plura tandem paulò obscuriora. Inde ad *Cryptas intra Urbem* accedit, primamque eas inter nominat, quæ olim fuit *ad Ursam Pileatum*. Commemorat porro Thermas Trajanas, Diocletianas, & Domitianas, in quibus fideles olim cultas divini gratia confluisse vetas traditio sit; monetque illam præcipue imaginem in cryptis adhuc reperiendam à Christianis revera ortum trahere, quæ Christum pastoris habitu representet; simul tamen admittent etiam Christum sub Agni forma, itemque coronas, Græcas quoque litteras *α* & *ω*, ac Monogramma Christi, columbarum denique imagines, gallos gallinacos, pisces, anchoras, arborumque figuras. Quin usque adeo etiam cautus in admittendis Inscriptionibus sepulchrorum est, ut nec probare quidem omnes velit, sed neque tamen omnes rejicere temerario ausu. His adeo pertractatis, ad alias cryptas transit, videlicet ad eam in Melita, quæ *gratia S. Pauli* appellatur, & ad *Suessionensem*, circa quam de Marcello apostasie suæ rationem reddente etiam prolixè disputat.

Tandem missis *Cryptis Romanis* ad *Græcas* progreditur & *Kijovienses*, quæ Johannes Herbinus peculiari libro descripsit, & ad superstitiones priscorum *Gentilium*, ac *Ægyptiacas*, & concludit denique, *Cryptas Romanas* multos gentilium tumulos continere, sed negat simul, facinorosorum cadavera in eas delata esse.

SAPIENTIA VETERUM.

i. c.

DICTA ILLUSTRIORA SEPTEM GRÆCIÆ SAPIENTUM
Dissertationibus aliquot Academicis explicata a JO. FRANCI-
SCO BUDDEO P. P.

Hala Magdeburgicæ, literis Christiani Henckelii, 1699. 4 pl. 14.

EXtant passim veterum Sapientum effata litterarum monumentis consignata, quibus gravissima doctrinæ moralis atque civilis capita complexi sunt, simulque & se ipsos & alios ad virtutis studium exhortari soliti fuerunt. Ut autem septem istorum, qui præ ceteris apud Græcos ob sapientiam fuere celebrati, magna omni tempore fuit auctoritas, ita non defuerunt, qui horum effata, a Diogene Laertio, Sto-

bzo

bæo aliisque ad nostra usque tempora transmissa, subinde repeterent & commentationibus suis illustrarent. Quos inter Joachims Camerarius & Philippus Beroaldus eminent. Horum exemplum imitatus harum dissertationum celeberrimus Auctor, idemque Collega noster solertissimus, quæ apud Diogenem Laërtium extant horum septem Sapientum dicta illustriora in ordinem redegit, & ad certa capita revocavit, obscuriora illustravit, & quem præbere usum in morali pariter ac civili doctrina possint, morali hac commentatione demonstravit. Ad ipsos quoque subinde, unde Græcorum Philosophi sua hausisse vulgo creduntur, respexit fontes, & quod horum quoque septem Sapientum nonnulli multa ab Ebræis, Ægyptiisque in morali doctrina acceperint, comprobatum dedit. Præcipue autem de Solone hoc demonstravit, cujus ideo quoque leges, quas Atheniensibus tulit, peculiari dissertatione cum legibus Ebræorum contulit, & præcipua capita, in quibus utraq; convenire inter se & prorsus conspirare existimavit, edisseruit.

LIBRI NOVI.

- S. Eusebii Hieronymi Operum Tomus II. Studio & labore Domni Joannis Martianay. Parisiis apud Jo. de Nully, 1699. fol.*
Dissertation Preliminaire, ou Prolegomenes sur la Bible. Par Louis Ellics du Pin. A Paris, chez A. Pralard, 1699. 8.
Sebastiani Le Roux Concordia quatuor Evangelistarum. Parisiis apud P. Aubouyn 1699. 8.
Dissertationes Historica, Critica, Chronologica in Sacram Scripturam Veteris Testamenti. Auctore D. Matthæo Peritdidier, Tulli Leucorum. Prostant Parisiis apud P. Emery, 1699. 4.
Les Anecdotes de Pologne. Ou Memoires secrets du Regne de Jean Sobieski III du nom. A Paris, chez P. Aubouyn & Clouzier, 1699. 12.
Histoire de Henry II dernier Duc de Montmorency. A Paris, chez Jean Guignard, 1699, 12.
Histoire de Chanoines. Ou Recherches Historiques Critiques sur l'Ordre Canonique. A Paris, chez Charles Osmond, 1699. 12.
Histoire, ou Antiquitez de l'Etat Monastique & Religieux, par le R. P. Claude Delle. A Paris, chez F. A. Pralard, 1699. 12.

* * * * *
 * * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendiæ Novembris, Anno M DC XCIX.

HISTOIRE DE L' EGLISE PAR MR. BASNAGE.

i. e.

HISTORIA ECCLESIAE A NATO CHRISTO AD HOC

usque tempus: auctore JACOBO BANAGIO.

GIO. Tomus II.

Roterodami apud R. Leers, 1699. fol.

Constat universum opus 13 Alph. & plag. 17.

Absolvemus tandem recensum Operis hujus, & postquam de prioribus illius libris, tum mense Septembri p. 402 seqq. tum Octobri p. 433 seqq. prolixius quam pro consuetudine nostra diximus, nunc ad eos, qui supersunt, progrediemur. Libro nimirum XVIII Historiam de L. XVIII. cultu Sanctorum & Reliquiarum a prima Ecclesiae origine usque ad seculum quintum diligentissimus Auctor pertexit. Ubi dum inter alia de sepultura Martyrum verba facit, Catacubarum quoque injicit mentionem. Meatus hosce subterraneos dum describit, nomen quidem septimo post Christum natum seculo demum ortum innuit. Rem ipsam autem Romanis tribuit, & quidem ethnica superstitione adhuc imbutis; cum multas rationes obstarè putet, quo minus Christianos potuerint habere conditores. Namque Neapoli ac Syraculis largiores amplioresque Catacumbas conspici, quam Romæ. Jam vero Syraculis ea ætate non fuisse tantam Christianorum multitudinem, quæ extruendo tam splendido operi sufficeret. Sed vero per

PPP aliquot

aliquot milliaria hosce meatus subterraneos porrigi demonstrat: indeque rursus argumentum capit, a Christianis eos extrui non potuisse. Nam quem, inquit, in finem opus tam immensi laboris, nec minorum sumptuum extruxissent? Addit porro, quantumvis ingens statuatur Christianorum numerus, non obstantibus suppliciiis dirissimis, quibus tum vexabantur, non tamen ab iis tantum opus perfici potuisse. Quin potius urnas sepulchrales & ossium receptacula, aliaque vasa, ethnicissimi hæc monumenta, quæ in his catacumbis reperiantur, evincere clarissime putat. Nummos quoque Imperatorum, & eorum quidem, qui acerrimo odio persecuti sint Christianos, ut Diocletiani, itidem ibi repertos, novum hujus rei præbere documentum. Plures alias adhuc addit rationes, ad suam sententiam confirmandam stabiliendamque, ex quibus unicam adhuc delibare juvat. Conspici namque observat in his catacumbis imaginem Orphei, cantus suavitate aves bestiasque post se trahentis. Quæ licet vestigia Ethnicissimi luculentissima exhibeat, Aringhum tamen ea nondum adduci potuisse, ut crederet, a Christianis has catacumbas non fuisse extructas. Hunc enim in ea versari sententia, Orpheum ideo in his locis conspici, quod is typus Christi fuerit, qui itidem doctrinæ suæ efficacia gentes post se traxerit, & quemadmodum Orpheus rejecta tandem Deorum multitudine, filio suo Musæo inculcaverit, unicum tantum esse Deum, ita Christianos veteres hoc exemplo Ethnicos erroris, ob *πολυθεῖσθαι*, convincere voluisse. Quam quidem Aringhi sententiam a moribus & genio veterum Christianorum abhorrere, pronuntiat Banagius. In rationes autem, quibus Romanenses catacumbas istas veteribus Christianis vendicant, inquirens, docet monogramma, quo nomen Christi exprimi solet, non semper Christianismi argumentum, aut indicium præbere. Namque & apud Romanos servas has litteras inditas fuisse, ad nomen aut officium designandum. Quin & in nummis tum Regum Ægyptiorum, tum quorundam Imperatorum Romanorum idem conspici docet. Ad catacumbas autem dum revertitur, porro demonstrat, si vel maxime concedatur, Christianorum eas fuisse, frustra tamen ex iis reliquias Martyrum peti, cum hæreticorum æque ac schismaticorum corpora ibi sepulta fuerint, ac orthodoxorum. Id quod non tantum asserit, sed argumentis non contemnendis probat. Quin & Judæos in iis fuisse sepultos docet: quorum

rum sepulchra per certa signa a sepulchris Christianorum fuisse discreta Bosius quidem atque Holstenius contendunt, sed desperam., Hæc similiaque dum porro edisserit, mentionem quoque facit controversiæ, quæ doctissimo Mabillonio, præcipitantiam atque abusum gravissimum Ecclesiæ Romanæ, ossa in his catacumbis reperta pro reliquiis Sanctorum venditantis notanti, cum Anonymo quodam, qui epistolæ Mabillonii hæc de re editæ, & a nobis mense hujus anni Martio p. 107 seqq. recensitæ, responsionem opposuit, intercedit. In eâ Mabillonio Banagius dissentit, quod ille sibi persuadere nequeat, ab Ethnicis has catacumbas originem trahere, quod huic certum & extra controversiam positum videtur. Ast quod Mabillonius porro docet, quantamcunque curam Pontifex & Cardinales, quorum hoc munus est, in genuinis reliquiis a spuris discernendis adhibeant, non tamen certi quid hæc de re definire posse, cum signa illa & documenta, ex quibus reliquias dijudicent, fallere eos queant, Banagius maxime probat. Rursus tamen, quod obiectum Mabillonio ab adversario ejus fuit, quod censura ista, qua in reliquiarum abusum animadverterat Mabillonius, ipsam Ecclesiam Romanam feriat, id ejusmodi esse censet Banagius, ut quo pacto hoc declinare valeat, non videat. Et hisce quidem, quæ de Martyrum sepultura dicere constituerat, ita explicatis, de laudibus, quibus Martyres persecuti sunt primitivæ Ecclesiæ Christiani, multa disserit, & de veris quoque, falsis ac fictis Martyribus quædam subjungit. Laudat hic iterum Mabillonii dissertationem de cultu Sanctorum ignotorum, asseritque, si Mabillonius regulis, quas ad veros Sanctos a falsis & fictis dignoscendos proposuit, insistere, summamque in hoc litterarum genere eruditionem, qua floreat, eo conferre voluisset, facile eum ostendere potuisse ingentem Sanctorum multitudinem, quam Ecclesia Romana veneretur, fictis falsisque Sanctis esse annumerandam. Interim eandem viam Banagius ingressus, multos Martyres ex hoc catalogo ejicit. Sic septem priores Episcopos, qui Ecclesiæ Romanæ præfuerunt, Dionysium item Areopagitam, qui pro Franciæ Apostolo habetur, fictis ac imaginariis Martyribus annumerat. Sed multos alios in hunc censum refert, ipsamque Catharinam, frustra nitente contra Baronio, omnemque movente lapidem, ut historiam Catharinæ cum Eusebio conciliet. Post Martyres, Sancti quoque alii adorantur in Ecclesia Ro-

manensi. De hisce ergo longe aliam in primitiva ecclesia, usque ad annum trecentimum quinquagesimum, Christianorum fuisse opinionem, quam hodie Romanensium est, Banagius demonstrare nititur. In quam disputationem dum ingreditur, statim ab initio Dyptichorum illi injicienda fuit mentio. Cardinalem Bonam non tantum horum originem ad ipsos Apostolos referre observat, sed ex his etiam *ἀποστόλων* ac canonisationem Sanctorum derivare. In utroque ab eo dissentit. Namque quod ad originem Dyptichorum attinet, Hegesippum demum eorum auctorem fuisse circa annum Christi 170 docet. Tum enim in eo illum fuisse, ut catalogum Episcoporum in diversis urbibus, per quas iter faciebat, concinnaret, simulque consilium illis dedisse, confectis Dyptichis nomina & memoriam Episcoporum conservandi. Bonam quidem Cardinalem provocare ad locum quendam Chrysoptomi, quem in hoc auctore se non deprehendisse Noster profitetur. Interim potuisse fieri ait, ut Chrysoptomus ab Apostolis institutum crederet, cujus ipse originem ignorabat; præsertim cum frequens admodum ea ætate esset, consuetudinum, quarum ignorabatur origo, Apostolos venditare auctores. Quod autem ad Episcoporum canonisationem Dypticha non spectarint, ex eo probat, quod Episcoporum tum viventium, tum mortuorum nomina in ea fuerint relata, & quod quælibet Ecclesia omnium Episcoporum suorum nomina iis inseruerit. Omnes autem Episcopos per solennem *ἀποδείξις* in numerum Sanctorum fuisse receptos, credibile non esse pronunciat. Quod si ob hæresin, aut crimen aliquod aliud, exutus Episcopali dignitate fuisset, nec nomen ejus Dyptichis fuisse inscriptum: idem deletum in iis, erasumque fuisse, si post mortem demum crimen aut hæresis innotuisset. Quæ de re licet lites interdum ortæ sint, has tamen nunquam eo pertinuisse, num aliquis in numerum Sanctorum referendus, an ex eo excludendus esset, contra eundem Cardinalem Bonam contendit. Concludit itaque, Ecclesiam quamvis suorum Episcoporum nomina Dyptichis inscripsisse, ut de illorum iusta successione constaret; interdum & peregrinorum Episcoporum nomina iisdem fuisse inserta, ut communionis, quæ inter Ecclesias Patriarchales intercederet, documentum ita præberetur. Quod ut porro evincat, latissimum campum ingreditur, & quid Ecclesia primitiva de virtutibus Sanctorum dum vivebant, de iis quæ post mortem illorum

rum

rum consecuta sint, de statu gloriæ in quem fuerint translati, & denique de honoribus quibus illorum memoria colenda sit, decrevit, prout edisserit. Eodem modo quo historiam cultus Martyrum & Sanctorum exposuit, de cultu quoque B. Virginis Mariæ, & postea de cultu Angelorum disserit, & tandem de reliquiis Christi, Mariæ & Apostolorum aliquid subnectit. Atque de Mariæ quidem Virginis cultu dum disserit, Ecclesiæque primitivæ de eo sententiam, a sententia Romanensis Ecclesiæ procul abeuntem, exponit, inter alia Jolium quoque notat, qui persuadere orbi conatus fuit, Gallicanam Ecclesiam ceteris Romanæ Sedi addictis, esse moderatiorem, probatque rem secus se habere, exemplo duorum præstantissimorum Galliæ Oratorum, eas laudes in B. Mariam Virginem cumulantium, quas alii quam Deo tribuere nefas sit. De Angelorum autem cultu ac

adoratione verba faciens, initio disquirat, qui factum, ut cum pauci ex Angelis adorentur apud Romanenses, tam infinita contra Sanctorum multitudo apud eos isto honore gaudeat? nullamque aliam hujus rei se invenire posse rationem profitetur, quam quod Sanctorum adoratio crassioribus hominum conceptibus magis sit accommodata, quippe qui & ipsi inter homines vixerint, corporeque fuerint vestiti, cum Angeli contra materiæ omnis corporeæ expertes, & ab hominum consortio procul remoti, objectum crassioribus hominum cogitationibus accommodatum, non præbeant. Bellarmino autem asserenti, a Judæis hoc accepisse Christianos, ut religioso cultu venerentur Angelos, non magis assentit, quam Petavio, contendenti Apostolum Paulum Colossenses adhortantem: *nemo vos supplantet in modestia Angelorumque cultu sibi placens*, Philosophorum solum veterum atque Hæreticorum superstitionem circa Angelorum adorationem, non autem Christianorum cultum, quo Angelos persecuti sint, reprehendere. Et enim si Christianis lieuisset colere Angelos, modo ea hoc non fecissent ratione, qua Philosophi ac Hæretici eos venerabantur, Apostolus, inquit, accuratius eos edocere debuisset hoc discrimen, quod inter illorum ac Philosophorum Hæreticorumque cultum intercederet. At vero Apostolum nequam ullum hic indicare discrimen, sed omnem plano Angelorum cultum diserte & citra ambages rejicere. Præterea cum Philosophi veteres de Angelis eorumque cultu talia docuerint, quæ cum Romanensis Ecclesiæ moribus atque sententia plane conveniant, frustra Petavium huc confugere inde colligit. Quod ut de-

L. XIX. XX.

XXI.

monstret, ex Apulejo docet, juxta Philosophorum sententiam Angelos spatium inter cœlum & terram interjacens incolere, hominumque preces & merita ad Deos, ac Deorum munera ad homines deferre, eosdem juxta Platonis doctrinam fundere oracula, denuntiare futura, miraculaque edere. Adjunxisse quoque Philosophos unicuique mortalium suum Angelum, custodem corporis, actionum arbitrum, testem cogitationum: quin integris gentibus atque urbibus eos Angelos custodes præfecisse: eosdemque extructis templis, institutis diebus festis, fuisque ad eos precibus coluisse; quæ omnia in Romanensi Ecclesia eodem modo se habere, contendit. Sed cetera, quæ de Angelorum cultu primitivæ Ecclesiæ Christianis ignoto erudite tradit, mittimus: & id saltem addimus, Auctorem, postquam ab ipsis Ecclesiæ incunabilis historiam cultus Martyrum, Sanctorum, B. Virginis Mariæ, & Angelorum reliquiarumque, usque ad annum 350 deduxit, eodem modo ab anno 350 ad 431, & iterum ab anno 431 usque ad finem seculi quinti, & denique a seculo sexto usque ad undecimum juxta serie prosequi. Difficile est, ex tanta rerum copia & tam vario doctrinæ, quo hæc tractatio abundat, apparatu quod præ cæteris placeat seligere. Ne tamen omnino nihil ex amplissimo isto uberrimoque campo decerpisse videamur, pauca saltem delibabimus. Qui Angelorum cultum seculo quarto & circa initium quinti approbaverint, se non deprehendisse ait, excepto solo Ambrosio, qui dicat, rogandos Angelos a nobis esse, qui nostræ custodiæ causa a Deo nobis sint adjuncti. Contra, quamplurimos hac ætate cultui ac adorationi Angelorum adversari, ut Augustinum, Gregorium Nazianzenum, Chrysostomum aliosque: quin in Concilio Laodiceno damnatum fuisse Angelorum cultum, cujus decretum refert cum commentario Theodoret, Baronii contra commentarium rejicit atque refellit. Sanctorum cultui occasionem præbuisse venerationem reliquiarum docet, huic nimiam venerationem, qua Martyres Christiani veteres prosequiebantur. Originem hujus rei ad seculum IV refert, simulque observat, Angelorum cultum circa finem demum hujus seculi, adeoque post cultum Sanctorum, originem cepisse. Interim illis non suffragatur, qui testimonio Hieronymi freti, Constantinum M. reliquias Sanctorum Andree, Lucæ & Timothei Constantinopolim transtulisse autumant. Namque aut Hieronymum ipsum per errorem pro Con-

stan-

stantio Constantini M. filio ipsum Constantinum posuisse, aut locum potius vitio scribæ corruptum esse, cum ipse Hieronymus in Chronico suo diserte de Constantio referat, quod Andreæ reliquias Constantinopolin transfulerit. Atque eo hoc esse verosimilius contendit, quod Constantius Arrianorum placitis imbutus fuerit, qui rebus creatis cultum religiosum denegare non potuerint, eo quod Christum quoque, nudum licet sua opinione hominem, nihilofecius adoraverint. Præter alias causas, superstitionem foeminarum multum ad reliquiarum atque Martyrum venerationem ac cultum contulisse ait, quin primum exemplum cultus religiosi reliquiis Sanctorum exhibitum in veteri Ecclesia præbuisse Lucillam, reprehensam ideo a Cœciliano Archi-Diacono Ecclesiæ Carthaginensis. De qua dum more suo paulo accuratius disquirat, Albaspinæum pariter ac Balduinum refellit, quod de ea refertur eo detorquere conantes, ne tum demum reliquiarum cultum in Ecclesia ortum esse inde intelligatur. Ceterum quod asseruerat, quarto demum seculo invecram hanc superstitionem in Ecclesiam fuisse, ex eo porro demonstrat, quod hujus seculi Patres tam multa passim hac de re disserant, cum in prioribus contra seculis nemo cultus istius injecerit mentionem. Basilium primum esse, qui de invocatione Martyrum verba fecerit, monet. Epistolam tamen Basilii ducentesimam quintam, in qua citra ambages Sanctorum cultum comprobet, cum Ludovico Elia du Pin pro spuria & supposititia habet. Gregorii Nysseni preces ad Theodorum, nihil aliud quam apostrophem esse contendit, quo pacto & Gregorius Nazianzenus ad familiam suam & ad Constantium orationem suam converterit. Idem pronunciat de precibus Basilii & Athanasii, & hujus quidem orationem pro Cypriano pro supposititia habet. Ambrosium tamen cultum Sanctorum promovisse non dissimulat, quin quod intercessionem quoque Sanctorum pro viventibus admiserit, productis testimoniis luculentis comprobat. Atque hinc, cujusmodi reliqua sint, intelligitur. Saltem id indicandum adhuc censuimus, quod fictos quoque ac imaginarios Sanctos per singula secula indicet; & uti superstitionis, quæ Romanam Ecclesiam circa Sanctorum, Reliquiarum, Angelorum & B. Virginis Mariæ cultum afflavit, originem & incrementa demonstrat: ita nec veritatis testes, qui omni tempore erroribus indies crescentibus se opposuerint, prætermittit. De incertis falsisque Sanctis

ctis, quos refert, nihil dicemus; saltem hoc prætermittere non possumus, cum illis annumerare Sanctos Semipelagianos, Honoratum, Maximum, Caprasium aliosque. Namque hos omnino inter Semipelagianos referendos esse, contra Norisium Cardinalem contendit. Ast quod ad eos attinet, qui se nascenti primum errori opposuerint, quarto quintoque seculo tales fuisse, nemo forte mirabitur. Et sane Augustinum improbasse quidem Sanctorum cultum, tolerasse tamen; quin Concilii Carthaginienſis Patres non ausos esse obviam ire huic errori, licet eum agnoscerent, Banagius docet. Præ ceteris autem Vigilantium seculo IV Reliquiarum & Sanctorum cultui se opposuisse constat, cujus cum Hieronymo hac de re controversiam accuratè edisserit. Ex quinti seculi Scriptoribus Leonem primum, Episcopum Romanum sistit, cujus hanc sententiam refert, tum demum recte coli viros sanctos, si eos imitemur. Asterium quoque docet verbum Dei prætulisse intercessioni Sanctorum. Cyrillum pronuntiasse, honore ac veneratione Sanctos citra controversiam dignos esse, ast cultu religioso eos non esse prosequendos. Quin Doctorum quinti seculi non tot pro Sanctorum cultu suffragia reperiri, quam quarti seculi, observat: ejusque rei non aliam esse causam putat, quam quod istud seculum tot præstantes Oratores non tulerit, quam antecessens, quo Chrysostomus, Basilius, Nazianzenus vixerint, animosque auditorum suorum ad Sanctorum venerationem inflammaverint. Sexto seculo Jobium vixisse observat, qui ne nomine quidem *Sancti* homines insigniri voluerit, cum solus Deus eo dignus sit, quippe cujus sanctitas perfecta sit & omnibus numeris absoluta: si homines eodem insigniantur, semper tamen cogitandum esse, si cum Deo conferantur, impuros eos esse atque profanos. Gregorium primum Episcopum Romanum intercessionem quidem & deprecationem Sanctorum multum tribuisse fatetur, ast quod existimarit, adorandos quoque Sanctos & cultu religioso prosequendos esse, plane abnuvit. Ad seculum VII progressus, negat in Concilio Trullano cultum Sanctorum sancitum esse; præ ceteris autem Isidorum Hispalensem contra hunc errorem strenue pugnasse; eandemque fuisse sententiam Juliani Episcopi Toletani. Seculo IIX omnes eos qui imaginum cultum impugnaverint, improbasse quoque cultum Sanctorum. Leonem Isauricum hic præ ceteris laudat, a Sanctorum ac reliquiarum cultu plane

plane alienum, Nec Constantinum Copronymum Imperatorem prætermittit, cumque non ignoret, quanto apud imaginum cultores odio iste laboret, & quam inique de eo plerique pronuntiare soleant, operæ pretium duxit in ejus sententiam paulo accuratius inquirere. Leonem Constantini hujus filium itidem puriori doctrinæ addictum fuisse comprobat, eamque sub ejus præsidio triumphasse, donec per Irenes Imperatricis favorem erga Iconolatrias, aliam Ecclesia Orientalis indueret faciem. In Occidente tamen Carolum M. superstitioni restitisse, imaginumque non minus ac Sanctorum improbasse adorationem. Seculo denique nono & decimo Orientis Imperatores pro veritate stetit; legem quoque conditam, ne quis nisi per solum Deum juraret. Disputatum quoque tum hac de re fuisse in Hispania: sed Agobardum Lugdunensem Episcopum seculi sui superstitionem masculè redarguisse. Nec prætermittit hic Claudium Taurinensem, quin sententiam ejus de universa religione Christiana uberius edisserit, & quam strenue imaginum, reliquiarum, crucis ac Sanctorum cultui se opposuerit, prolixè & erudite explicat. Finit tandem tertiam hanc partem Historia imaginum, eadem diligentia & studio, quod in præcedentibus adhibuerat, pertractata. Possemus & hic multa memoratu non indigna ex Autore afferre, sed cum instituti nostri hoc non permittant leges, sufficiat indicasse, eum tres historiæ hujus periodos constituere. Prima periodus sistit ea tempora, quibus apud Christianos ne vestigium quidem imaginis cujusdam Autor deprehendere potuit. Fatetur, in hac periodo non alio se uti potuisse argumenti genere, quam quod negativum in scholis appellant, & quod præcipue a silentio Scriptorum fide dignorum desumitur. Quoties enim de ritibus moribusque nondum introductis aut receptis eorumque origine sermo sit, huic demum probandi modo unice locum esse relictum. Hinc altera periodus originem ac progressum imaginum, earumque cultus, ab initio quinti usque ad finem seculi septimi exhibet. Denique in ultima periodo certamina & controversiæ in Ecclesia usque ad seculum undecimum de imaginum cultu agitata recensentur. Quibus rite enarrandis duos libros, vigesimum & vigesimum primum, Autor destinavit.

L. XXII.
XXIII.

Supereſt adhuc pars quarta hujus operis, historiam Albigen- L. XXIV-
ſium, Valenſium, Eccleſiæ que Bohemica, itemque historiam dogma- XXVII.

tum Ecclesiae tum Protestantium, tum Romanensium, explicans: sed cum eam jam antea sub titulo, *Histoire de la Religion des Eglises Reformees*, ab Autore doctissimo edita, Episcopoq; Meldensi opposita, & hic saltem repetita, nobis autem A. 1690 mense Aug. p. 392, & mense Sept. p. 472, ut & Octobr. p. 517 enarrata sit, hic pedem figimus.

HISTOIRE DE L' EDIT DE L' EMPEREUR DE LA
Chine, en faveur de la Religion Chrestienne &c.

hoc est:

HISTORIA EDICTI IMPERATORIS SINENSIS, IN GRATIAM Religionis Christiana. Accessit Commentatio super honoribus, quos Sineses Confucio & defunctis exhibent. Auctore P. CAROLO LE GOBIEN, Societatis Jesu.

Parisiis apud Joannem Anisson &c. A. 1698, 12. plag. 16.

EDICTI hujus historiam qualemcunque jam in Actis A. 1697, mense Novembri, pag. 491 seqq. exhibuimus. Nunc cum praesens ad nos liber pervenerit, resque ipsa memoria posterorum sit dignissima, non gravabimur eandem narrationem paulo uberius & explicatius persequi: tametsi idem praestari quoque a nobis potuisset, cum P. Ludovici Le Comte de statu praesenti Chinae commentarios, in linguam Germanicam nuper conversos, mense *Augusto superioris anni* pag. 375. seqq. recenseremus, nisi tum copia rerum libello isto comprehensarum in aliis argumentis nos detinuisset.

P. I.

Itaque postquam *Gobienus* noster in praefatione *Opusculi*, praecipua quatuor sectarum, in quas universa Sinensium natio hodie divisa est, scita succincte recensuisset: a primordiis religionis Christianae historiam suam orditur. Hanc, ut ut primis Ecclesiae Christi seculis apud Sineses floruisse pro certo habeat, succedentibus temporibus adeo intercidiisse refert, ut cum medio superioris seculi *Franciscus Xaverius* convertendis Sinensibus animum primum applicaret, ne minimum ejus vestigium in amplissimo imperio superfuerit. Ipso vero *Xaverio* in itinere, & prope sub ipsum in Sinam introitum, defuncto, destinatum opus plures Societatis ejus *Patres*, ab anno 1587 exsequi

exsequi aggressi sunt, interq; eos *Matthaus Riccius* cum aliquot sociis; nec improspere successu. Sinenses enim, ex circumfusarum sibi undiquaque gentium, utique barbararum, genio cæteras universim nationes cultu, ingenio, moribus destitutas arbitrati, eaque propter commercia eum exteris promiscue hæctenus dedignati, ne scilicet ex mutua cum peregrinis consuetudine peregrinis etiam vitiiis sensim confuescerent: cum advenas Missionarios istos eximiis virtutibus suis profundam eruditionem conjunctam habere, exiguoque temporis tractu linguæ & scientiarum Sinensium exactam notitiam sibi comparasse; quin imo celebratissimos Doctorum suorum multum antecellere cernerent; pristino supercilio posito, hospites hos auscultare, venerari, scitis Christianæ religionis capi, Evangelioque credere cœpere, Renascentis hujus Ecclesiæ Sinensis brevi mirabiles fuere progressus, ipsis etiam Philosophis & regni Mandarinis, seu Officialibus, fidem Christianam amplexis. Sed secunda hæc initia mox anno 1615 funesta excepit persecutio, qua Missionarii in carceres conjecti, relegati, Christiani tormentis subiecti, templa eorum eversa, & coetus fidelium dispersi sunt. Eoque tunc immanitatis Gentilium processit furor, ut Christianos omnium scelerum, ipsis pridem a Paganis objectorum, adusque etiam infanticidia, reos peregerint. Brevi autem tempestas hæc detonuit, Christianisque, detectis persecutorum imposturis, pristina rediere halcyonia: quæ eousq; duravere, donec anno 1664 Paganos, crebris nationalium suorum conversionibus irritatos, nova incessit libido, religionem Christianam pessum dandi. Abusi tunc sunt Christianorum adversarii Imperatoris hodie regnantis tenera ætate, & vicaria quatuor supremorum Ministrorum, penes quos summa rei erat, regni administratione: autoreque & incitatore quodam *Tamquam-sieno*, veteratore nequissimo, resuscitatis contra Missionarios pristinis calumniis, conquistis etiam novis, excitato denique in odium eorum grandi numero Sinensium, eo rem perduxere, ut passim e templis suis expellerentur, & catenis onerati *Pekini* & *Cantoni* in carcere per decem menses detinerentur. Præcipue hic turbo afflixit *P. Adamum Schall* (qui antehac Imperatoris *Chunchi*, sed tunc temporis defuncti, gratia polluerat, & ab eo tribunali mathematico, quod *Pekini* floret, præfectus erat) quod ipse religionis negotia strenue tueretur, & caput atque protector ejusdem haberetur. Dejectus itaque

P. 5.

P. 7.

P. 8.

est bonus senex dignitatibus, vinculis constrictus, & indignis modis habitus; tandemque sententia in eum lata, ut supplicio in reos læsæ Majestatis usitato, frustillatim concideretur. Singulari tamen providentiæ divinæ argumento, scena derepente immutata, in impium accusatorē mox mortis sententia pronunciata fuit; cujus executionem quidem potentia amicorum scelerati hominis inhibuit, scelera tamen illius divina vindicta horribili morbo, quo miserime periit, dignissime ulta est. Quanquam vero in pristinam libertatem restitutus esset *Schallius*, *Rituum* tamen *Curia* (una ex supremis regni, cujus curæ religionis & publicarum ceremoniarum negotia demandata sunt) inde ab initio religioni Christianæ infensa, ab Imperatore adhuc juvene edictum extorsit, quo quidem præconibus Evangelii, quantum ad ipsos, reditus ad templa, & privatus religionis cultus permittebatur; interdicta tamen Evangelii prædicatione, subditi simul, statutis pœnis severissimis, ab amplexu fidei Christianæ, omnibusq; religionis exercitiis prohibebantur.

p. 10.

Non obstante vero edicto isto, Christianismus ab eo tempore re lætissima pace cœpit frui, & per omnes Imperii provincias incrementa capere insignia; favore potissimum *P. Ferdinandi Verbieß*, quem virtutibus suis, & singulari eruditione in aula sibi comparaverat. Successerat hic demortuo *Schallio* in Præfectura Tribunalis Mathematici, & gratiam Imperatoris ita propriam sibi fecerat, ut ab omnibus Mandarinis aulæq; primoribus suspiceretur. Omnis ipsi fuit cura in proferenda religione, & persecutionum incendiis mature restinguendis, quæ in provinciis contra Christianos identidem excitabantur. Cæterum apertis iterum templis, fideles illuc libere commeabant, divinis officiis vacabant, sacramentis utebantur, frequentibusque hinc inde Gentilium conversionibus, numero quotidie crescebant; ipso etiam Imperatore Præcones Evangelii solcite protegente. Tam prosperis Christianorum rebus invidia Proregis Chekiæmensis intercessit, qui præcipuis suæ provinciæ Mandarinis adjutus, novis machinis religionem publice oppugnare adortus est. Molitiones ipsius atque artes nequissimas, quibus ipse cum diversis affectis Patrem *Intorcestam* Jesuitam, Ecclesiæ in *Hamtchéou*, memoratæ provinciæ metropoli, Antistitem impetiit, edicta ipsius in dictum Patrem & religionem injuria, interdicta adversus fidei Christianæ professio-

nem

nem, actionesque *Intorçetta* intentatæ, prolixiora sunt, quam ut sigillatim recenseri possint. Eorum autem violentia adactus est *Intorçetta*, Patres Societatis suæ, *Pekini* in Aula degentes, implorare, ut ipsorum intercessione apud Imperatorem tyrannis compesceretur. Erat inter hos P. *Joannes Franciscus Gerbillonius* (titulo Regii Mathematici, cum aliis quatuor Patribus, *Fontaney, le Comte, Bouvet, & Visdelou,* a Rege Galliarum anno 1685 in Siam, inde in Sinas missus) Imperatori ob præstita in negotio pacificationis cum Russis, de quo postea, officia, studia mathematica, candorem animi, aliasque virtutes longe charissimus; sed cum hæc agerentur, in comitatu Principis, alumnum hunc suum secum in expeditionibus circumducere soliti, & tunc temporis venationis obeundæ causa in Tartariam profecti, peregrè absens. Huic per literas *Intorçetta* & religionis causam commendabat P. *Gadjanus*, Jesuitarum in Sina Superior, summeque obtestabatur, ut pro eo, quo apud Principem polleret, favore torrentem hunc, toti Ecclesiæ ruinam minitantem, sisteret. His perlectis, *Gerbillonius* rem detulit Principi *Sofano*, Imperatricis avunculo, summis imperii muneribus functo, & Imperatori inter primos Consiliarios: qui *Gerbillonium* arctissima sibi familiaritate junctum (comes enim ipsi Plenipotentiaro Imperatoris, ad negotia pacis Russicæ datus, consiliis suis, & prompta inter utramque gentem dissidentem opera, tantum patroni amicitiam obnoxiam sibi fecerat) bono animo esse iussit; curaturum enim se, ut Prorex Chekiæ amensis, sibi pluribus nominibus devinctus, contra legem Dei temere commissa emendaret. Nec mora: simul ac Pekinum rediit, per literas eundem hortatus est, ut cum *Intorçetta* in gratiam rediret, & iniurias religioni illatas resarciret: idemque, cum Prorex cunctaretur, iterum ac instantius urfit. Sed nihil profecit apud contumacem: qui quidem missum posthæc *Intorçettam* fecit; eumque Ecclesiæ suæ permisit; sed truculento edicto in alia Christianorum templa, horumque nomen professos indigenas de novo defævit.

Cum itaque Patres Proregem omnes suasorias *Sofani* insuper habere cernerent, ultimis consiliis animum applicuere, querelæque suas junctim ad Imperatorem deferre constituerunt; re tamen prius cum *Sofano* communicata, qui Proregi, ob contemptum habitas literas suas, infernus, se quoque pro virili partibus ipsorum accessurum.

a.p. 13 ad 75.

p. 77.

p. 72.

p. 81.

p. 106.

pollicitus est; fidemque suam tam strenue exsolvit, ut tanti negotii successus ipsi in solidum debeatur.

P. 108.

Divino itaque Numine implorato, die 21 Dec. anni 1691, Patres Pekini commorantes, *Thomas Peregra Lusitanus, Antonius Thomas Belga, Gerbillonium & Joachimus Bouvetus* Galli, quos duos Imperator penes se in Aula habebat, conjunctim eundem adiere. Imperator, ut tanto liberius sensa sua exponere possent, per Cubicularium suum *Chao*, cujus ministerio ad ipsos uti solebat, petitionem eorum cognovit, qua, præmissis recensu gestorum in *Hamschéou*, cæterarumque Proregis molitionum, revocationem pristinorum edictorum Imperatoriorum, religionis Christianæ exercitiis adversorum, & libertatem prædicandi amplectendiq; Evangelium, cum pro verbi præconibus, tum pro subditis universis per totum imperium sollicitabant.

P. 109.

Imperator acceptis a *Chao* relatis, primo quidem non usquequaque favorabile responsum dedit; iteratis tamen Patrum precibus expugnatus, arbitrio illorum decernendum reliquit, consultivne causæ suæ putarent, supplicibus libellis rem porro persequi; an primo Principis responso, quo se persecutionem Chekiamensem occultis mandatis inhibiturum promiserat, acquiescere. Patres e vestigio prius amplexati, actus Imperatori gratis supplices rogabant, ut causæ suæ patrocinaretur, nec judicio Curia Rituum se totum permitteret, cujus decretis acquiescendi causam utique non haberent. Imperator festinam Patrum sententiam non parum miratus, significare eis jussit, ut tanti momenti negotium curatius perpenderent. Verum hi citra moram concepto libello causam religionis exposuere, seque paratos professi

P. III.

P. 116.

sunt, quibuscunque objectionibus, quæ contra eam stringi possent, diluendis. Eo perlato Princeps, aliquo temporis spatio interjecto, *Gerbillonio & Bouveto* sollicitantibus respondit, supplicationis formulam commovendis animis minus idoneam esse, nec Mandarinis Sinenses, ut postulatis annuerent, adducturam; examinaturum se eandem de novo, & quid sibi videretur, significaturum. Vigilia deinde trium Regum, interprete *Chao* renunciavit Patribus, supplices literas non satis valentibus argumentis expressas esse; momenta enim ab excellentia Christianismi capta, nihil ponderis habitura apud Sinenses, tam longo tempore contra eundem animatos: alio opus esse schemate, quod rationibus Sinensium magis conveniat, quos rerum ad se nihil

P. 120.

atti-

attinentium nulla prope cura tangat: autorem ergo esse suam Majestatem, ut alias & quidem Tartarico idiomate adornent urgentiores, & magis ad gustum nationis compositas: cui etiam consulto, per *Bouvetum* & *Gerbillionium*, linguæ hujus callentissimos, extemplo morem gessere. Imperator receptis literis novis, negotii hujus curam per aliquod tempus abjecit, aut saltem abjecisse videri voluit; donec appetentibus novi anni solennibus, quæ Sinensibus præcipua sunt, & vacatione a negotiis & judiciis publicis per tres ut plurimum septimanas celebrantur, a Patribus, moram impatienter ferentibus, denuo interpellaretur. Remisit vero ipsis literas, sed propria sua manu non tam correctas, quam penitus in aliam formam transmutatas, facta simul potestate, ut probe attenderent, si quid forte deesset, quod infertum cuperent, & postmodum ad se referrent. Postero mane convertito Principe, actisque eidem cumulatissime gratis, facile obtinere, ut postero die, qui Purificationi Virginis Deiparæ sacer erat, libellum Principi solenniter offerrent; quod & deinceps per manus Patrum Pereyræ & Antonii Thomæ, Vice Præsidum collegii mathematici Pekinensis factum est. Operæ pretium foret, eundem integrum huc transcribere, ut tanti Principis sensa, catamque mentem, indolem etiam gentis Sinicæ, & qua ratione eandem religioni Christianæ quam rectissime conciliari posse sagacissimus Princeps judicavit, B. L. intelligere posset: nisi *Autorem* nostrum diversis mox idiomatibus proditurum (& nostro Germanorum quidem operas jamdum exercet typographicæ) certo nobis polliceremur, ejusque adeo gratiam interpretibus relinquendam censeremus.

p. 125.

p. 127.

Dictum autem libellum Imperator, secundum morem Aulae, Tribunali *Colaorum* (Concilium status, primumque Tribunalium sic appellatur) & biduo post supremæ Rituum Curiae cognoscendum transmisit: quod posterius tamen, feriis novi anni incidentibus, suam de eodem sententiam ferre tum non potuit. Utcunque autem interea, durantibus feriis, Patres solliciti essent, de Consiliariis causæ suæ conciliandis, primariis eorum aliquot non obscure partes religionis tueri se velle testantibus; Princeps *Sofanus* etiam, Proregis Chekiensis pertinacia offensus, delegatum ab hoc, purgandi sui causa missum, asperrime excepisset, nec patronum ejus ullo responso dignatus esset: reclusis tamen Tribunalibus, secus negotium cessit, ac Patres opinabantur.

p. 137.

p. 143.

- bantur. Rituum enim Curia, instituta deliberatione, primo anceps consilii pendit, Imperatoris hinc erga Christianos propensione, illinc avito in religionem odio, Assessores in partes trahente; prævalente tandem odio, in hanc sententiam concessit: *Templum in urbe Hamtchéou, aliasque hinc inde in imperio extructa, in statu, quo tunc forent, relinquenda; solisque Europæis liberum precum & cultus divini exercitium in iisdem concedendum esse; quam Imperator sua deinde auctoritate confirmavit.*
- P. 147.
- P. 154. Hoc eventu perculsi Patres, ad cubicularium *Chao* denuo confugere, & lamentabili oratione in sinum ejus deposito dolore suo, tergiversantem, & indignationem Principis veritum, tandem compulserè, ut eidem luctum ipsorum quam expressissime exponeret: quo officio eodem die, Imperatore *Pekinum*, ex suburbano quodam prædio, quo animi relaxandi causa diverterat, reverso, ex fide defunctus est. Imperator præsentibus aulæ officiis, obstinationem *Sinensium*, adversus postulata Patrum detestatus, *Chao* in mandatis dedit, ut hos suis verbis solaretur; se enim curaturum, ut desiderio ipsorum satisfaciat. Re postmodum cum Principe *Sofano* communicata, cum hic causam religionis strenue & plus quam a pagano expectari poterat, perorasset, tandem decrevit, Curia Rituum revocandam esse modo latam sententiam, novamque in gratiam Patrum ferendam. Hunc in finem *Sofano* imperavit, ut senatoribus Curia & *Colais* injuriam, quam Europæis facerent, ob oculos poneret, eorumque animos ad mitiorem sententiam disponeret; *cui obtinenda nihil, denique inquit, tibi prætereque opus est, quam ut qua mihi modo dixisti, apud ipsos bona fide repetas.* Proximissime id in se recepit *Sofanus*, & ibo, inquit, *ipsisque confidenter loquar, quando nihil quicquam metuo; nec bonam causam defendentem oratio deficiet.*
- P. 170.
- P. 171. Eodem ipso die peculiarem gratiam *Gerbillanio* & *Bouveto* facturus Imperator, elogium eorum, in grandi tabula descriptum, in museo suspendi curavit, quo mathematicis operis vacare consueverant: posteroque die, quid in gratiam ipsorum sibi constitutum esset per *Chao* in aula exponi voluit; quodque, ne quid impedimenti aut contradictionis instituto suo posset intercedere, solis Tartaris Confiliariis, exclusis *Sinensibus* (de quorum iniquiori animo parum sibi promittebat) committere decreverit.

Sofanus

Sofanus interea partium suarum omni studio satagere contendit; primariis Senatoribus super hac re prius sigillatim conventis. In ipsa deinde Rituum Curia, consessuque *Colaorum*, tanto fervore, vi & eloquentia, tantisque argumentorum momentis causam hanc egit, ut omnes, etiam pervicacissimos, in suam sententiam pertraxerit. Omnes unanimi consensu statuere, solidam libertatem prædicandi Evangelium Missionariis, subditis vero idem amplectendi & profitendi, indulgendam esse: citraque moram se junctim accinxere concipiendæ hujus formulæ Edicto, quod Imperatori postea offerretur.

P. 179.

Imperator accepto per *Sofanum* rei ex voto suo gestæ nuncio, mutata de excludendis Consiliariis Sinensibus sententia, in pleno *Colaorum* & Curia Rituum conventu negotium expediri peculiari mandato jusfit; in quo diserte testatus est, legem Dei summa cum injuria tanquam sectam perniciosam & erroneam traduci, & hoc nomine prohiberi. Coacto hoc Senatu, in præsentia *Sofani*, discussis omnibus hujus causæ argumentis, in sequentis formulæ Edictum, quod auctoritate Principis postea in legem publicam Imperii abiit, concessum est.

P. 180.

P. 182.

Ego, vester subditus Coupatai, primarius Præses Curia Supreme Rituum, & Caput plurimum aliorum Tribunalium, Majestati Vestrae cum debita veneratione libellum hunc offero, jussa Vestrae Majestatis subjectissime exsecutus. Consilium inivimus, ego meique Assessores, super negotio, quod a Majestate Vestra nobis commissum est: comperimusque, Europaos hos vasta maria trajecisse, & ab extremis terra oris advenisse, allectos summa Vestra sapientia, & incomparabili illa virtute, qua populos universos demulcer, eosque in officio suo retinet. Præferti sunt illi hoc tempore Astronomia & Tribunali Mathematico. Iidem sollicito studio se applicuere consiciendis machinis bellicis, quarum usus fuit in novissimis bellis civilibus. Quo tempore una cum Legatū nostrū pangenda paci cum Moscovitis Nipchou missi sunt, medium ipsi invenere negotio illi feliciter consiciendo. Denique ingentibus officiis præstitū de Imperio optime sunt meriti. Nunquam quicquamque Europai, qui in provinciis commorantur, delati sunt alicujus facinoris, aut turbarum excitatarum. Doctrina quam profitentur, non est prava, nec apta ad seducendum populum, aut concitandos tumultus. Permittitur promiscue omnibus frequentare templa Lamas, HoChan & Taoisè; interdicitur vero

P. 183.

R r r

accessus

accessus ad templa Europaorum, qui nihil adversus leges committunt: id quod rationi non videtur convenire. Equum ergo est, ut omnia templa in Imperia eo in statu, in quo antea constituta erant, relinquuntur, & universim omnibus permittatur, ut eadem frequentent, Deumque adorent; nec ulli posthac eam ob causam quisquam molestus sit. Expectamus mandatum Vestrae Majestatis, ut Edictum hoc per totum Imperium executioni mandetur. Actum per Ministros in Senatu, tertia die secunda Luna, trigesimo primo anno imperii Cam-hi; hoc est, vigesimo Martii anni 1692.

P. 210.

Simul atque Imperator Edictum hoc confirmavit (quod factum die perendino) Tribunal Rituum idem Proregibus provinciarum transmisit, ut consuetis ceremoniis in omnibus locis ipsorum jurisdictioni subjectis, hoc est pro tribunalibus pene 2000 publicari curarent. Tenor præcepti sequens fuit: *Proreges provinciarum, recipite hoc Edictum Imperiale subjectissime; & quam primum ad manus vestras perveneris, idem cum attentione perlegite, observate, nec quicquam, quominus exactissime executioni mandetur, omitte: curate ejus exempla describi, eademque ad omnes urbium rectores mittite, nosque eorum, qua a vobis gesta sunt, certiores reddite.*

Cæterum quo Christianorum applausu Edictum hoc per totum Imperium exceptum sit, quemque effectum, in convertendis plurimis Sinensium, etiam Mandarinis non infimi ordinis, habuerit, B. L. ex ipso *Autore* cognoscet.

Quod vero pacificationem, Sinenses inter & Moscovitas, cujus supra meminimus, attinet, ex *Autore* nostro historiam ejus memorasse non abs re erit. Nimirum inter seculi hujus res admiratione dignissimas jure optimo censendæ sunt, tam amplæ Orientem versus provinciæ citra ullum belli strepitum, aut vim armorum, a Moscis atquisitæ. Nunciantibus enim ex Sina Josuitis Gallis, quos Rex anno 1685 eo ablegarat, bellum Sinensibus cum Moscis intercedere, missisque ad utriusque Imperii confinia Plenipotentariis, utrinque de pace componenda agi; instar prodigii vix creditum, interque paradoxa Geographica habitum, inter has gentes de finibus invicem contendendi; utut res sit omnium verissima.

Vergente enim seculo proxime lapsò, quidam ex Siberiensibus martium Zibellarum venatoribus consilium iniere, de petenda Rus-
sia,

fia, ibique exponendis pellibus Zibellinis. Has cum longe præstantiores hæctenus prostantibus Mosci cernerent, advenas hos amice habitos, donisque oneratos; non solum ad commercia ulteriora invitarent; sed & consortio cum ipsis quæsito, nonnullos eo venatum, terrarumque illas exploratum miserunt. Hi ibidem nec oppida, nec pagos, nec fixas habitationes, sed palantes tantum hominum greges (*bordas*) ex adverso copiam pretiosorum horum animalculorum ingentem, lucrosamque venationem offendentes, rem Principis sui notitia dignam rati, negotium detulere Ducis *Theodori* affini, rerum summam tunc tenenti, *Borisio* (*Boris Goudeno*) qui jam tum consilia agitans de occupando Principatu, tanti rem æstimavit, ut missis in Siberiam legatis, gentis amicitiam ambiret, eamque ad fœdus ineundum invitaret. Hi abductis secum in Russiam quibusdam hujus nationis præcipuis, iisque optime habitis, incautis nullique cum hominibus exteris hucusque commercio assuetis, & per ipsos toti deinceps genti, facile persuasere, ut potestati imperioque Russorum Monarchæ se submitteret, valida illius protectione in posterum fruitura. Atque sic Russis, cum novis his civibus permixtis, occasio nata percurrendi pro lubitu vastam illam Tartariam, cujus hucusque solum nomen innotuerat. Successu itaque temporis, ingentibus fluminibus detectis, ad eorum litora, citra ullam Tartarorum, sylvas & tesqua contermina incolentium, contradictionem, castella erexere. Eaque ratione, gradu ab Occidente in Orientem indies promoti, cursuque simul Meridiem versus parumper flexo, securitatisque suæ extractis per intervalla penes fluvios & fauces montium castellis & oppidis, tandem ad Oceanum usque Orientalem, & fines Tartarorum Orientalium (*Manchevus* se appellant) qui Sinensi Imperio novissime positi sunt, penetrarunt.

Hi vero exteram ignotamque gentem in solo suo impune castella excitare minime ferentes, cum hospitibus suis, nec ipsis possessione, quam vacuum adiverant, sponte cedere volentibus, postquam verbis diu disceptassent, ad arma denique versi sunt, Russorumque fortalium, ipsorum intra fines extractum, bina vice solo æquarunt. Russis idem tertium longe munitius restaurantibus, commætuque & armis sufficienter instruentibus, Tartari cum Sinensibus locum omni vi oppugnare; Moscovitis machinarum bellicarum ope strenue se tuentibus. Post varias Martis vicissitudines, partibus utrinque belli mo-

P. 202.

P. 204.

lestiarum pertæsis (Sinenses enim consuetudo mollis & desidioſæ vitæ, cui & Tartari in Sina degentes jam assueverant, revocabat; Russis vero grave erat, exercitum in dissitis adeo regionibus, sumtibus immanibus alere) Russi misso *Pekinum* legato, de pace cum Sinensibus ineunda egere. Oblatam hanc occasionem pronissime amplexatus Sinensium Imperator, anno inſequenti 1688 Plenipotentiariorum suos, magnifica pompa, & insigni plus decem millium comitatu, qui ab omnibus necessarius instructissimus, exercitus speciem verius præbebat, quam legationis, *Selinguam*, oppidum Russorum limitaneum, *Pekino* 450 milliaribus distans, conficiendo pacis negotio ablegavit.

P. 206.

Principes hujus legationis, sæpius memoratus *Sofanus*, cum alio quodam Imperatoris avunculo, jussu Principis secum habebant Patres *Gerbillionium* & *Pereyram*, quorum scilicet ministerio uti possent, si linguæ Latinæ commercio cum Russis opus foret: qui ut tanto Russis essent acceptiores, ad dignitatem Mandarinorum tertii ordinis, cum aliis honorum prærogativis evecti erant; Legatis etiam in mandatis datum, ut nihil quicquam, nisi communicato cum ipsis consilio, decernerent. Jam autem hæc legatio ad 300 milliaria processerat, cum ulteriori progressui, a Tartaris *Mongousis* & *Eluthensibus*, bello inter se implicitis, quod via per eos facienda erat, mora injecta est. His transitum tantæ multitudini armatæ negantibus, Sinensibus vero viribus suis non ita confisis, ut vi viam quærere auderent; hi multa cum suorum jactura, & post mille æumnas, domum reversi sunt. Negotio in ſequentem annum ea ratione conjecto, convenit utrinque, ut *Nipchou*, quod munimentum Russorum est, 300 a *Pekino* milliaribus aliquantum versus Orientem distans, Legati coirent. Post varios ibi congressus & colloquia nihil actum est; partibus utrinque æque obstinatis, & uti moribus, sic & animis toto cœlo inter se dissidentibus, ita ut divisus ab invicem legationibus, & in sua utrinque castra se recipientibus, prope ad arma ventum esset: nisi *Gerbillionio* & *Pereyra*, ut sibi solis res permitteretur, contendentibus, sequæ summa ope curaturos, ut Russi negotia pacis abrupta redintegrarent, & pax obtineretur, spondentibus, Tartari tandem annuissent, ut *Gerbillionium*, qui jam sæpius in castris Russorum fuerat, solus eo iret, & huic fini obtinendo fortunam suam periclitaretur. Hic conventis Russis, dierum aliquot

con-

consortio eouſq; apud ipſos profecit, ut poſita perſicacia, ſalutaribus hujus Patris conſilii animum adverterent. Oſtentabat ille Nationi quaſtui deditæ commerciorum divitias, quas ex amica Sina acquiſituri eſſent, totius Orientis opes imperio ſuo inſecturi: inculcata ſimul neceſſitate pacis, ut ejus beneficio provincie Tartaricæ occupatæ retineri firmarique poſſent; quas utique ob immanem a Ruſſia diſtantiam, invito Imperatore Sinenſi, & forte tota imperii ſui mole Ruſſis incubituro, tueri nequeant. His ſimilibuſque ſuaſionibus reſiſtentes flexit, ut miſſa inani diſputatione ſuper uno alterove munimento in deſertis locis extracto, in conditiones a Sinenſibus propoſitas conſentirent, eaſque, juramento utrinque in templo caſtri *Nipchou* d. 3 Sept. anni 1689 firmatas, ratas haberent. Atque hæc de præcipuo, quod Auctõr tractandum ſuſcepit, argumento dicta ſuffecerint. De Apologia Jeſuitarum circa cultum Confucii alibi dicemus.

*JOHANNIS VOËT, JCTI ET ANTECESSORIS IN ACADE-
mia Lugduno-Batava, Commentarius ad Pandectas, in quo præter Roma-
ni Juris principia ac controverſias illuſtriores, Jus etiam hodiernum
& præcipue fori quaſtiones excuſtantur. Pars prior conti-
nens duos & viginti libros priores.*

Lugduni Batavorum apud Johannem Verbeſſel, 1698. in foli.
Alphab. II. plag. 14.

Scripſit Conſultiffimus Autor ante annos octodecim, & quod ex-
currit, Compendium Juris, juxta ſeriem Pandectarum, in quo cum
id ſibi negotii datum crediderit, ut verbis paucis multa complecteretur,
hinc iſtam brevitatem luculenti cujuſdam commentarii ubertate
velut penſare, ac ejus primam partem, viginti duos Pandectarum li-
bros complectentem, nunc in lucem emittere voluit; ex cujus quanti-
tate, totius Operis, propediem ceu ſpem Noſter in præfatione facit,
complendi prolixitatem, ac ſimul laborum exantlatorum magni-
tudinem, Lectores agnoſcent, ac utrumque grata mente dubio præ-
cul venerabuntur. Primo quidem Conſultiffimo Autori viſum fue-
rat, ſuis ſe numeris adſtringere, ac peculiari proprioque ordine Com-
mentarium hunc adornare, ſed cum ille ſibi quidem, non vero aliis
perinde fuerit notus, hinc mutato conſilio, vulgatam Pandectarum

R r r j ſeriem,

seriem, nulli vel mediocriter in Jurisprudencia versato ignotam, in eodem concinnando sequi maluit, ut ita quisque in sede propria inveniret, quæ tum certa, tum controversa ad istam juris partem pertinent. Quod si tamen nec notissimo hoc ordine quærentibus satis prospectum sit, ideo locupletiozem indicem, subsidio investigantibus futurum, tædiosa industria Noster composuit. Rem ipsam quod attinet, ita in singulorum Titulorum enarratione versatus ille est, ut præmissis tum Romani tum hodierni juris principiis ac regulis, sæpe per suas rationes expositis, subjunxerit notabiliores plerasque factorum species, in legibus occurrentes, aut extra legum Romanarum tabulas usum in foro præbentes, & eas quidem, quæ parum ambigæ, paucis assertas, dubias vero magisque controversas, disquisitione pleniore adhibita, suis rationibus stabilitas, a difficultatibus ac objectionibus liberatas, conciliatis Jctorum responsis aut Principum placitis, quorum videbatur pugna esse; additis insuper non aliena sed propria fide Autoribus, iisque selectioribus, ac magna ex parte, probatæ eruditionis recentioribus. Præterea Illustris Autor Romanæ Jurisprudentiæ explanationem, cum hodierni Juristractatione sociandam censuit: quicquid etiam alii in contrarium sentiant, quibus vel sordet, quicquid ex jure Quiritum, tersum licet nitidumque promitur, vel quos offendit, quod post explicatam civilem Romanorum sapientiam, spinosa fori dubia addantur; quasi minus commoda theoriæ cum praxi mixtura esset, nec utraque satis apte in una posset sede morari. Dum etiam Compendii olim concinnati vestigia in hoc pleniore Commentario Noster passim fere legit, hinc, cum dies diem doceat, subinde candide confessus est, quod in uno atque altero loco olim scripta sibi nunc displiceant. Nam uti illorum odit socordiam, qui quicquid ab alio recte vel perperam dictum inveniunt, obsequio deformati cœcoque velut impetu amplectuntur: ita nec propriarum opinionum ante conceptarum adeo tenacem aut veneratorem se esse fatetur, quin errata corrigere, ac in melius reformare, laudi ducat, ac ingenui esse existimet; cum errare humanum, sed in errore cum contumacia perseverare jam monitum meliusq; edoctum, & inanibus ludibriis effugia quærere, bruti magis quam hominis, insani quam sapientis sit. Denique cum in hoc descriptionis genere Jctum egerit Noster, præ cæteris ea, quæ juris ac consuetudinis sunt, & forensem redolent disciplinam, expli-

care

care pensulatus & ex professo tractare ipsi propositum fuit. Cætera, quæ ad antiquitates spectant, quorumque tenues tantum in nostro juris corpore, plures in fragmentis veterum apparent reliquæ, summo tantum digito tetigit, subjunctis illorum nominibus, qui circa hæc luculenter ac præclare operam navarunt; ut quisque ex iis velut fontibus ultra hauriret, quibus aut proficere se aut delectari posse putet, ubi gravibus Jurisprudentiæ præceptis, difficilibus & impeditis præceos controversiis fatigatam mentem reficere, & per amœniora humaniorum latifundia, varietate sua tædium discutientia, spatium visum fuerit. Quæ vero in hac & mox sectura altera parte, tandem præstiterit Noster; quæ ab aliis intacta, indicta aut minus recte concepta, circa Juris Romani difficiliora observaverit, explicuerit, illustraverit; quid circa juris hodierni abstrusiora velut ænigmata solvenda contulerit; quomodo vetera novis rationibus firmaverit aut reprobaverit, distinctionibus sæpe rem planiorem fecerit, ab aliis judicari dicique mavult, quam inani propriæ laudis deprædicatione sibi ipsi adblandiri, multaque sibi arrogare jactantia nulli profutura. Superest nunc, ut habitus totius Operis generaliter delineato, in præcedentium illustrationem quædam exempla, prout succurrent, adjiciamus. In Titulo de Justitia & Jure, post adductam legum necessitatem, primosque præcipuos legum apud gentes autores nominatos, ad Jus Romanum transit Noster, cujus usum licet subsidiarium solum esse fateatur, ejus tamen accuratam scientiam nec hodie inutilem, testimonio Ariæ Pinelli & Eguinariii Baronis præcipue suffultus, censet. Inde Jurisprudentiam Romanam merito *divinarum atque humanarum rerum notitiam, justæ atque injusti scientiam, vel artem boni & aequi, veramque, non simulatam philosophiam* dici ostendit, ac ad Justitiam, ejus finem, progressus, recte eam a *Jctis constantem & perpetuam voluntatem jus suum cuique tribuendi*, vocari amplius contendit, ideo quod non tam ex eventu ipsaque tributione ejus, quod cuique debitum, quam potius ex voluntate ipsa atque proposito, justitiæ actus dijudicari, justosque aut injustos dici conveniat. Post hæc divisionem justitiæ in commutativam & distributivam tradit, ab eaque Grotianam, qua in expletricem & attributricem illa discernitur, non longe recedere putat. Cum autem in nuda justitiæ contemplatione Jctos hæere ac confenescere haut oporteat, sed ab iis potius exigatur, ut leges applicando & justitiæ studeant, &

alios

alios ad idem studium excitent, hinc Nostro enata est occasio de legibus differendi. Primo igitur considerat jus naturale, cujus fundamentum ipsi neque convenientia & disconvenientia cum natura rationali ac sociali per lapsum non depravata, juxta sententiam Grotii, nec socialitas, quod visum est Pufendorfio, sed potius jus Dei Creatoris, potentis quidem, sed & pariter benigni ac summe benefici in suas creaturas, est. Hinc enim fluit obligatio ad Deum colendum, se ipsum conservandum, socialitatem erga alios exercendam, imo etiam genus humanum propagandum. De cætero jus naturæ immutabile est in thesi, mutabile tamen in hypothesi. Hinc licet in universum vetet homicidia, latronis tamen, vim inferentis, eadem permittit, ac sceleratorum jubet supplicia, quin &, cum multa jus naturale suaserit quidem, at non præceperit, nec vetuerit iis contraria, consequens fuit, justis causis urgentibus a tali suasionem jure recedi. Postea ad jus Gentium progreditur. Primævum ei nihil aliud est, quam jus naturale hominum, a Gentibus receptum; secundarium vero dicitur, quod non tam ex rationis luce exortum, quam potius ratiocinatione legitima collectum est, & accommodatum non tam incorruptæ naturæ bonitati, quam depravatæ necessitatibus, adeoque *quod usu & humanis necessitatibus exigentibus gentes sibi constituerunt.* Quod tamen non ita accipiendum esse Noster monet, quasi aliquod jus Gentium esset, omnes quæ tales obligans, omnes populos in publicis inter Gentes commerciis devinciens, sed quæcunque juri Gentium secundario adscribuntur, non alio sensu a Gentibus constituta dici posse docet, quam quia id, quod multiplicato generi humano per ratiocinium videbatur utile, paulatim tunc hujus, nunc illius populi usu, & ita tandem Gentium plerarumque, comprobatum sit, nulla de cætero universali obligatione gentes adstringente: ut adeo jus gentium secundarium tandem nihil aliud sit, quam licitus Gentium usus ex ratiociniis utilitatum profectus. Ex. gr. suadebat utilitas commercia: hinc a gentibus instituta sunt, & primo quidem permutatione fere constabant, sed sollicitantibus utilitatis regulis, emtio, locatio aliiq; contractus secuti sunt: quod si usus Gentium rectæ rationis dictamini repugnet, illum non jus Gentium, sed pessimam potius morum humani generis corruptelam, dicendum esse, Noster addit. Tandem ad jus civile pergit, illudque, velut rem satis planam, breviter definit ac distinguit, quod vel tale sit

origine

origine, vel sola comprobatione. In titulo de Constitutionibus Principum, sub peculiari rubrica, luculentam de Statutis Noster exhibet commentationem, argumenti hujus tum utilitate, tum difficultate ad eam instituendam commotus. Primo igitur supponit, statutorum nomine non tantum intelligi leges inferiorum Magistratuum, sed & superiorum Principum ac Populorum majestate præditorum jura, si-
 ve expressa voluntate sancita, si-ve moribus inducta, veluti Germanorum, Anglorum, Gallorum, Hollandorum, Ultrajectinorum aliorumque similibus, atque adeo leges omnes gentium omnium, solo Romano civili canonicoque jure excepto, quin & sententias ac decreta judicum circa personas singulares, dum v. gr. prodigi infames declarantur. Postea nobilissimam illam statutorum divisionem, qua quædam *personalia*, quæ de qualitate personæ, v. gr. an sit civis, nobilis, integritæ existimationis, nec ne, disponunt; alia *realia*, quæ rem principaliter afficiunt, ut jura succedendi ab intestato; quædam denique *mixta*, quæ neque de personis, neque de rebus principaliter disponunt, sed actuum a personis circa res gerendorum, si-ve judicialium si-ve extrajudicialium, formam, modum, ordinem, solennia definiunt, esse perhibentur, pluribus explicat. Inprimis vero, istis explicatis, de vi & efficacia statutorum satagit, data regula, quod *ultra statuentis territorium statuta propria vi valere nequeant*; cujus veritatem quoad statuta realia, circa quæ vulgo etiam consentiunt, personalia, quod communiter haut volunt, & mixta, ex natura imperii eleganter & prolixè deducit, rationibus quæ obstare videbantur, dextre resolutis. Licet autem statuta propria virtute in aliena territoria haut penetrent, sæpè tamen gentes de jure suo aliquid remittere, ac alteram alterius decreta mutua comitate probare solere, Noster amplius admonet, utque de hoc exacte judicium ferri queat, ostendit, quod a statutis realibus Magistratus cujusque loci circa immobilia, ne latum quidem unguem ex comitate recedere, sed suo mordicus juri inharere soleat, ut inde, *immobilia non alia quam loci situs lege regi*, tralatitium sit: ast quoad mobilia, rigorem juris laxari docet, sic ut ex comitate profecta regula, praxi universali invaluerit, *mobilia in dubio regi lege loci, in quo eorum dominus domicilium fovet. ubicunque illa vere existierint.* Atque hoc ipsum etiam de statutis mixtis asserit: hinc testamenta juxta solennia loci, in quo quis mortuus est, condita, ubique tam quoad bona mobi-

lia quam immobilia valere, Jctorum Belgarum, Germanorum, Hispanorum & Gallorum testimonio comprobatur; id contra Mynfingerum & Grassum adjiciens, quod actus, qui spretis illius loci, in quo gestus est, solennibus, juxta statuta domicilii vel rei sitæ celebratus sit, utique in loco domicilii vel rei sitæ valere debeat. De statutis vero personarum libus, in quantum scilicet extra territorium, ex quadam comitate operentur, nec ne, nihil generaliter pronunciari posse, sed id potius ex se de cujusque materiæ propria, circumstantiis accurate expensis, repetendum esse Noster arbitratur. Cum autem officia humanitatis inter gentes liberas sat debiles habere soleant effectus, nisi certis illa adstringantur regulis, hinc etiam intuitu statutorum sæpe conventiones expressas vel tacitas a diversis civitatibus iniiri, ulterius Noster ostendit. His ad liquidum deductis, id deinde sibi excutiendum sumit, an & quousque per pacta & conventiones privatis permissum sit, a statutorum recedere dispositione? Summa eo redit: statutis utilitatem publicam respicientibus actu privato non posse derogari; bene verò iis, quæ privata concernant commoda, dummodo simpliciter saltem aliquid disponant, nihil vero prohibeant; nam nec ab horum nexibus privatos se liberare posse. Solent autem a statutis, quibus derogari potest, aliquando tacita voluntate privati recedere, dum statuto contrario actiones suas attemperant: ubi quidem in dubio quemvis domicilii sui statutis in agendo se conformare voluisse, præsumendum esse, atque hinc v. gr. communionem bonorum, quæ in loco domicilii contrahentium nuptias ex statuto viget, ad omnia bona sese porrigere, etiam in iis locis sita, ubi statutaria bonorum omnium communio ignota est, Noster docet. Quod si vero nihil omnino gestum ab aliquo sit, tum tacitæ voluntatis, statutis domicilii sese conformaturæ, præsumptio cessat: hinc si quis intestatus moriatur, bonis per diversa loca dispersis, is non censetur juxta statuta domicilii sui heredes ad successionem vocasse, sed pro vario potius rerum immobilium situ, alios atque alios sortitur heredes. Quæ vero de statutorum interpretatione, eorum condendorum potestate, abrogatione, aliisque dici poterant, ea Noster heic consulto præterit, cum vel ex doctrina legum generali, vel propria materiæ, quam statutum respicit, sede ea possint debeantque repeti. In titulo de conditione causa data causa non secuta, docet Consultissimus Autor, quòd hæc actio occasione contractuum in

romi

nominatorum, qui a datione incipiunt (non vero quibus facta originem præstant, nec occasione causæ præteritæ, aut futuræ quidem sed in mente retentæ) nascatur, ac ex quasi contractu, innominatos comitante descendat, atque adeo eo tendat, ut causa, quam dans intendebat, non secuta, datum restituatur. Solet autem causa non sequi, vel ob cessationem accipientis, vel ob pœnitentiam dantis. Utroque casu actioni nostræ locus est, nec tamen indistincte; de quo specialius fatagit Noster, id adjiciens, moribus nostris ex capite pœnitentiæ, conditionem hanc amplius institui non posse, cum hodie contractus innominati, a datione incipientes, pœnitentiam haut recipiant, in quantum nunc ex nudo pacto serio prolato, utcumque per traditionem, haut confirmato, actio detur ad implenda ea, quæ pacto placuerunt sicut & ipsa conventio de dando, ut vicissim detur, firmitatem habeat, ac actionem ad dandum producat: in cæteris vero dispositionem juris Romani quoad hanc actionem, firmam illibatamque manere. In titulo de conditione triticaria, probat Noster, quoad nomen actionis, conjecturam Hotomanni existimantis, illud exinde fluxisse, quod olim Magistratus provinciales ex Sctis provincialibus certam imposuerint tritici quantitatem, ad certa loca deferendam, vel pro tritico pecuniam, si nimis dilata essent loca collationi tritici destinata: cumque illa denunciatio conferendi, *conditio triticaria* diceretur, ac plerumque eveniret, ut pro tritico pecuniam seu æstimationem persolverent provinciales, hinc paulatim fluxerit, ut quoties loco rei debitæ pretium ejus seu æstimatio petenda esset, actio illa *conditio triticaria* appellaretur. Rem ipsam vero quod attinet, putat conditionem hanc esse actionem personalem, qua rei cujusvis corporalis, mobilis vel immobilis, aut incorporalis, quomodocunque ex contractu vel delicto debitæ, æstimationem præstandam esse contenditur. Ex quo porro deducit, actionem hanc subsidiariam esse, ac modo in locum actionis bonæ fidei, modo stricti juris, surrogari, adeoque pro casuum varietate, utriusque indolem assumere. In primis vero implicatam faciendæ æstimationis controversiam, quæ iis, qui subtilitates Romanas curiosius investigare solent, crucem figere solet, occasione hujus actionis, Noster evolvit, his fere regulis omnem istam rem comprehendens: si principaliter rei æstimatio in obligationem sit deducta, respici tempus natæ obligationis, tam in contractibus bonæ fidei, quam stri-

Et iuris: si vero res principaliter obligatione comprehensa sit, in stri-
cti juris actionibus, fieri aestimationem rei, qualis a tempore moræ,
usque ad litis contestatæ tempus fuerit maxima, sed in bonæ fidei ju-
diciis aestimandæ rei facultatem, usque ad tempus rei judicatæ extendi,
Locum porro ineundæ aestimationis, si specialiter contractu definitus
non sit, in strictis judiciis esse illum, ubi res petitur, sed in bonæ fidei
actionibus, ubi contractus celebratus est, vel res petitur arbitrio acto-
ris. Atque ex his speciminibus eruditi Lectores doctissimas Nostri
commentationes reliquas non difficulter dijudicabunt. Nam per o-
mnes ire libros, singulorumque titulorum heic conferre summam, id
vero nimis prolixum, nec cum instituto nostro facile conciliandum
fuerit,

*THOMÆ CRENI ANIMADVERSIONUM PHILOLOGI-
carum & Historicarum Pars quinta.*

Lugd. Batav. apud Abrahamum de Swart, 1699. 8. Plagularum 17½.

Antiquum, sed cum laude, obtinet Eruditissimus Crenius, quando
in nova hac Animadversionum suarum parte eodem, quo in qua-
tuor antecedentibus, more modoque, plurima accumulatur, quæ multæ
ipsi lectionis industriæque haud vulgaris gloriam conciliant. Non
possumus proin & nos, quin officio nostro hic itidem fungamur, &
quid in libello hoc juxta virtutis potius quam molis quantitatem æsti-
mando contineatur, benevolum Lectorem nostrum edoceamus.

Auspiciis sumit a commemorandis variis Auctorum optimo-
rum editionibus, quaque ratione quidam de L. Annæo Seneca Tragi-
co, de C. Julio Cæsare, Phædro, Petronioque Arbitro bene mereri stu-
duerint, a pag. 1 ad 37 prolixè indicat, ac dum Petronii mentionem
facit, Fragmentum ejus, a celeberrimo Polyhistoro, Reinesio, A. 1666
editum, denuo se vulgaturum, & scholia, quæ manu sua Reinesius al-
levit, quæque numerum priorum ad dimidium fere augent, additu-
rum pollicetur.

Pergit hinc ad diversa diversorum de doctissimis aliquot Vi-
ris judicia. Joannem quippe Calvinum a styli, quo usus fuerit, La-
tini elegantia commendat, & ad Hottingeri effatum provocat, quod
vel tres præfationes, Calvini puta in Institutiones tuas, Thuani in Hi-
stori-

storiam, & Casauboni in Polybium, omnem ferme Latinitatem exhaustant, formandique styli exemplum præbeant, p. 37. seqq. In Frid. Sylburgii laudem, p. 104. seqq. plurima affert. Quid de Mich. Nostradamus Eruditi sentiant, p. 114. seqq. exponit Autor. Censuras in Paulum Jovium latas p. 163. in medium adducit. Quod Jo. Piscatoris Commentarii passim aureo quasi poculo venenum propinent, p. 173 Jo. Winckelmanni verbis edocet. Unde R. Salomo Isaacides spurium cognomen Jarchi acceperit, cum Acolutho p. 186. disquirat. De Ernesto Sonero, Philosophiæ & Medicinæ Doctore & in Academia Altdorfina Professore p. 243. seqq. multa non ubivis obvia disserit, mitiusque de eo judicat, quam ut Socinianis eundem annumerare velit. Nec notum forsan omnibus est, quod ex Richterianis epistolis p. 204. testatur, libros Grotianos de Jure Belli & Pacis e dictantis primum ore excepiisse, & post in ordinem redegisse Theodorum Græwinckelium.

De paupertate, virtutis atque eruditionis indivulsa haut raro comite, non eleganter minus ac prolixè a p. 125 ad 149 agit, inque censum literatorum, qui cum paupertate quondam conflagrare necessum habuerint, refert Pomponium imprimis Lætum, Isaacum Casaubonum, Guil. Xylandrum, Josephum Scaligerum, Lilius Gregorium Gyraldum, Janum Parrhasium, Henricum Cornelium Agrippam, Conr. Gesnerum, Richardum Crocum, Richardum Paceum, Dominicum Baudium, & alios.

Utut librorum suorum dedicationibus præmia sibi querere Eruditorum plurimi soleant, plerumque tamen spem inde conceptam inanem esse, querelis non unis, testimonioque præ cæteris Erasmi Rotterodamensis, p. 40 seqq. probatum dat.

Quam propensus in Papistas fuerit Hugo Grotius p. 83, Isaacus Casaubonus p. 78; & Jo. Camero, p. 93. demonstrat, atque ex instituto de nonnullorum conatibus Syncretisticis, utpote Phil. Melancthonis, p. 73, Theophili Bracheti Milleterii, p. 82, Jacobi Masenii, p. 77, Georgii Calixti, p. 86. commentatur.

De Scripторibus aliquot pseudonymis p. 180. seqq. non proletaria cum studiosis harum elegantiarum communicat. Jo. de la Casa carmen in laudes Sodomiae scriptum utique adhuc extare, p. 224. seqq. contendit. Muretum Veneri deditissimum, ac proinde vivi-

comburio aliquando proximum fuisse, p. 102. ostendit; quamvis elegia peculiari p. 222 seqq. repetita, mala, quæ ex Venere enascantur, persecutus fuerit. Lepidum est, quod p. 227. memorat, quendam Clericum Regularem S. Pauli Barnabitam, Florentinum Schilling, in concione funebri illustri A. 1654 habita asserere, Adamum non esse natum, quippe qui ex Evæ costa factus fuerit.

Ex Epistolis Eruditorum hætenus ineditis, quarum copia Lectores suos nec heic fraudare voluit, très cum primis nominamus, unam videlicet Conradi Rittershusii ad Christophorum Raphelengium, qua huic notas suas in Boëtii libros de consolatione Philosophiæ offert, p. 25; alteram Petri Cunzi ad Willebrordum Snellium, in qua de anno Jubilæo veterum Hebræorum disputat, p. 158; ac tertiam Erasmi Roterodamensis, qua hic post alia styli acerbitatem Lutherò imputat, eundemque propterea acculat, p. 238.

*NICOLAI FATII DUILLIERII R. S. S, LINEÆ BREVISSIMI
descensus Investigatio Geometrica duplex, cui addita est Investigatio
Geometrica solidi rotundi, in quo minima
fiat resistentia.*

Londini apud Joh. Taylor, 1699. 4. pag. 24.

NArratur primum, quomodo a Dn. Jo. Bernoullio propositum fuerit problema *lineæ brevissimi descensus*, & Geometriæ ad ejus solutionem invitati, nonnulli etiam ob solutionem deinde datam a Dn. Leibnitio laudati; qui cum honorificam etiam quorundam aliorum mentionem fecisset, non dubitans, quin si animum ad problema appulissent, solvere potuissent, Dn. Autor id ita accipit, quasi alios omnes excluferit; idque in suam injuriam interpretatur, querens se nec specialibus literis invitatum, nec inter eos nominatum, qui problemati essent pares. Nos vero, inquit, *si qua invitatione, si digni visi fuissetus literis, quamvis inter tot egregios candidatos innominati, nec adhuc in eorum numerum relati, quos SOLOS (ita scilicet accipit Dn. Autor) et in solo problemati pares CL. Leibnitius pronunciat, utique nostras dudum exhibuissetus solutiones. Neque enim causa erat, cur antiquum morem nostrum Problemata omnia in vulgus jacta pratereundi mutaremus. Sed cum videamus, silentium nostrum in nosmet ipsos versi, quid hac in re*
pra-

praestiterit, exponemus. pag. 4. Ait autem (ibid.) idem se scriptum edere, quod nuper (id est, ut in margine interpretatur, mense Julio 1698) chartæ commiserit, ante visa *Acta Eruditorum Anni 1697.*

Methodus prior *Autoris* in investigatione *Curva brevissimi descensus* hæc est, ut quærat arcum circuli osculantis, seu, ut ipse vocat, radium arcus infinite parvi curvæ quæsitæ, nempe in qua tempus descensus inter duo puncta etiam infinite vicina sit minimum. Reducitque rem ad problema tale: Invenire lineam cujus punctum semper sit intra rectam datam (nempe hic horizontalem, a qua fit initium descensus) quantum centrum circuli osculantis, seu centrum curvedinis quæ est in illo puncto, est super eandem rectam. Et quanquam id problema per se videri possit solutu adhuc satis difficile, quia tamen *Hugenius* invenerat, hanc esse proprietatem cycloidis, hinc Dn. *Autor* ostendit, Cycloidem esse lineam quæsitam. Si quis tamen ideo solutionem imperfectam contenderet, quatenus ignorari poterat, hanc esse cycloidis proprietatem, ei reponit Dn. *Autor* p. 97, facilem ab ea regressum sibi esse ad alias Cycloidis proprietates.

Methodus posterior in eo consistit, ut pro arcu circulari minimo quærat duas rectas, tria arcus puncta connectentes, quarum summa temporis descensus sit minima, quod in elementaribus eodem reddit; unde & idem prodit, quod paulo ante. Dicit etiam p. 12, se ante annum unum alterumve eandem, quam Dn. *Job. Bernoullius*, idem habuisse, juxta doctrinam refractionum pro *Curva brevissimi descensus*. Calculum quidem se non instituisse, licet facillimum, sed tamen statim vidisse, Tangentem curvæ ubique dari, quod utique sufficiat ad solutionem.

Sequitur alterum problema, quod huc redit: Invenire figuram solidi rotundi, cui a liquido, in quo movetur, minimum resistatur. Id solvisse Dn. *Newtonum*, sed constructionem dedisse, quæ solutionem quærenti lucem nullam præferat. Dn. *Hugenius* id problema A. 1690, 1691 frustra tentasse. Dn. *Autor* rursus ex conditione problematis quærit centrum arcus infinite parvi, seu radium circuli osculantis, eadem fere methodo, ut ante, calculo tamen non paulo prolixiore, unde tandem p. 16 ducere se ait constructionem, quam ad usum mechanicorum vult esse aptissimam. Sit r radius circuli osculantis, x ordinata, r constans, ratio inter p , s , t , ea quæ elementorum curvæ,

curvæ, abscissæ, ordinatæ; fore $u = \frac{3 p^2 x}{t^2} - \frac{p x}{s}$. Hac sua

ait (p. 17) perplexiorem esse *Newtonianam*, eandem tamen utrique prodire curvam. Addit deinde, in modum postscripti, se brevis otii spatium nactum invenisse curvæ puncta ex Logarithmis vel Hyperbolicæ areæ quadratura, quod ducitur ex proprietate *Newtoniana*. Subjicit p. 22: *Quamvis ista curva quibusdam erroribus in navium constructione vitandis inservire possit, tamen aliam omnino figuram adhibere oportere mihi compertum est. Sed hac ulterius prosequi non est animus. Sufficiat dixisse, multa adhuc vulgo incognita remanere, quibus si in apertum prodirent, ipsa rei nautica facies plurimum mutaretur, magno regionum quarundam commodo, maximo periculo aliarum, quas tamen salvas precamur. Postremo refutat Dn. S. quem ait summæ laudis æmulum difficillimum problema præmaturo aggressum in *Philos. Transact.* n. 246, infelicissimo eventu Curvam brevissimi descensus tractasse.*

Cæterum Dn. *Autor* passim queritur de more problemata in publicum proponendi. *Ejusmodi* (inquit p. 5.) *problemata, quamvis a me non semel soluta, verbi gratia circa Catenariam, Velariam, harumque linearum identitatem, Curvam descensus æquabilis &c. magnopere semper averfatus sum, neque solutiones meas publicis scriptis unquam dignatus sum exponere. Quid enim aliud, inquit, proponendis ejusmodi problematis affectari videretur (nisi hic mos inter cordatos etiam invaluisset) præter existimationis supremam dignitatem? Quam modestioribus facile præripiant, quicumque sibi ipsis inventa difficiliora Theoremata sub problematum forma Mathematicis proponant. Quasi vero manus darent, quicumque in arenam e vestigio descendere molentes, intra præstitutum tempus problema non solvissent; Problema cui solvendo autor opportunum otium nactus fuerit, cui tractando multos annos forsitan insudaverit; Quod elegerit ipse, quod amaverit, ac ardentiori studio profectus fuerit, cui enodando facilem viam cognatis studiis sibi paraverit, quod denique ignotum pluribus eruditis per annos aut menses integros in Actis quibusdam extraneis delitescat; aut si ad ipsos etiam perveniat, non ita paratos corripiat ad propria studia deferenda, ut quam ocysissime ad sublimes ac difficiles alienasque cogitationes deflectant. Quo etiam dato, etsi calculus, ut sape fit, pro voto succedat, certe non omnes eadem*

dem id in publicum promulgandi premuntur libidine &c. &c. Hæc cum Dn. Autor non dubitaverit dicere in quosdam egregios Viros, per quos problematum insignium propositiones & solutiones Actis nostris sunt insertæ, non accipiet in malam partem, si quæ defensionis gratia Vir Celeberrimus Jo. Bernoulli reposuit, & in Actis nostris publicari voluit, subjecerimus.

EXCERPTA EX LITERIS DN. JOH. BERNOULLII
Groninga 7 Augusti 1699 datis.

ACcepi duas plagulas priores libelli a Dn. *Fatio Duillero* editi, & non potui satis mirari modum scribendi, quo est usus. Queritur me non dignatum ipsi exemplar problematis transmittere, sed facilis responsio est, me nec teneri mittere talia ad singulos, nec divinasse ubi ille degat: & Dn. *Newtono* exemplaria misisse, non ut eum ad certamen provocarem, ut ipse *Duillerus* rem interpretatur, sed ut aliis quoque res innotesceret. Dum me tanquam minus modestum accusat, videtur sub umbra modestiæ voluisse efficere, ut credamus, se quoque, si qua invitatione dignus visus fuisset, literis suas dudum solutiones fuisse exhibiturum; quasi scilicet, si modo se applicare dignatus fuisset, mox mysterium fuisset detecturus. Interim nobis non dicit, quanto tempore frustra insudaverit, quantum laborem hanc in rem impenderit. Nempe antequam de libello *Fatiano* aliquid rescivissem, didici a Viro fide digno, qui nuper venit ex Anglia, Dn. *Duillero*, cum amico etiam in Anglia extraneo, ante duos circiter annos magna contentione problemati huic, cujus notitia mature ad ipsum pervenerat, sese accinxisse, & ambos certatim in eo laborasse. Amicum illum primum destitisse re infecta; & *Duillero*, postquam diu satis frustra insudasset, etiam abjecisse arma. Tandem tamen hunc multo post resumisse problema desperatum, eique acriter & tenaciter inhaerisse. An autem absolvisset, relator ignorabat. Certe, si modestia impedit, quo minus quis sua inventa publici juris faciat, nemo aliquid in publicam utilitatem edere poterit, nisi immodestus esse velit. Quod si vero nomen exprimere jactantiæ esse dicat, quidni & ipse suas problematum difficiliorum *curva catenaria, velaria, isobrona* &c. enodationes &c. methodosque, quas diu possidere se dicit, publico bono promulgat, suppresso suo nomine? Quantum ad ipsas, quas

quas edidit, solutiones, hujusmodi problemata nostro more tractata nullum aut perbreve calculum requisiverunt, aut ex sola contemplatione infinite parvorum, adhibita quadam dexteritate, fluxerunt. Calculi vero quos instituit, admodum sunt perplexi, quos ut examinarem, a me impetrare non potui. Problema *Curva solidi minima resistens* vocat magis arduæ disquisitionis, quam problema *celerissimi descensus*; sed tale fuit *Duillero* forte, qui genuinam solvendi methodum non habebat. Hoc enim problema tantæ facilitatis deprehendo, ut ad ejus solutionem nullo prioris calculo fuerit mihi opus: nam charta & calamo destitutus; & in lecto decumbens, solius imaginationis ope plenarie id solvi.

TAB. IX.
Fig. L

Esto curva quæ sita BFN (*Figura*) quæ ex revolutione sua circa BM describat solidum in quod minima fiat resistentia, si moveatur secundum plagam ipsius axis BM. Elementa applicatarum NM concipiantur divisa in partes æquales NR, RP: sint NL, LF duo elementa curvæ respondentia elementis NR, RP: producat R L ad O, ita ut LO infinite parvum sit respectu R L. Ductis NO, FO erit ex natura *minimi* resistentia in zonam ex conversione elementi curvæ NLF (quod ut duas lineolas rectas NL, LF considero) factam æqualis resistentiæ in zonam ex conversione lineolarum NO, OF, adeoque resistentia zonæ NL — resist. zonæ NO = resistentiæ zonæ FO — resist. zonæ FL. Jam vero assumpta hypothese communi, qua & *Newtonus* utitur p. 325 seqq. nimirum resistentiam obliquam in NL esse ad resistentiam directam in NR, ut NR^2 ad NL^2 , exprimentur resistentiæ elementorum curvæ, ex gr. ipsius NL per NR^3 : NL^2 adeoque resistentia zonæ NL per MN. NR^3 : NL^2 . Hinc igitur $(MN.NR^3:NL^2) - (MN.NR^3:NO^2) = (MR.RP^3:FO^2) - (MR.RP^3:FL^2)$. Sunt autem OT, LS differentiæ ipsarum NO, NL, & LF, OF, harum respectu incomparabiles, ideoque $(MN.NR^3:NL^2) - (MN.NR^3:NO^2)$ tantundem quod $2MN.NR^3.TO:NO^3$; & $(MR.RP^3:FO^2) - (MR.RP^3:FL^2)$ tantundem quod $2MR.RP^3.LS:FO^3$. Hoc igitur illi est æquale. Et divisis per $2NR^3$ & $2RP^3$ (quæ per hyp. sunt æqualia) provenit $MN.TO:NO^3 = MR.LS:FO^3$. Ut autem TO, LS, incomparabiles cum reliquis eliminemus, observo quod propter triangula similia $NO:RO::LO:TO$, adeoque $TO = RO$.

RO. LO: NO. Et ob eandem rationem LS = VF. LO: FO. Substitutis itaque hisce valoribus loco TO & LS, & divisus per communem LO, habebimus æquationem elementis constantem MN. RO: NO⁴ = MR. VF: FO⁴ affectam suis respective applicatis. Unde concludo curvam quæsitam BFN ejus esse naturæ, ut suppositis elementis applicatarum æqualibus, applicata quævis multiplicata per respondens elementum abscissæ, & divisa per biquadratum elementi respondentis curvæ, producat quantitatem constanti æqualem. Quæ ergo constans servata lege homogeneorum sumatur ad libitum. Hinc si BM vocetur x ; MN, y , NR, RP, &c. dy ; RO, dx ; NO ($V, dx^2 \mp dy^2$) ds ; fiet $y dx : ds^4 =$ huic assumptæ quantitati constanti & homogeneæ $a : dx^3$; quæ reducta dat hanc æquationem differentialem primi gradus $y dy^3 dx = a ds^4$, quæ curvæ quæsitæ naturam exprimit. Ubi notandum, proprietatem hujus curvæ a Dn. Newtono sine analysi & sine demonstratione traditam p. 327, si resolvetur in æquationem, eandem omnino dare quam hic inveni. Miror profecto Duillerium suam simpliciolem, hanc vero perplexiolem dicentem; cum tamen hæc illam exhibeat facile, non vero vice versa, nisi summa cum difficultate; quam ipse sane non facile superabit, id est non facile a cognita proprietate radii osculantis ad proprietatem tangentis ascendet; cum tamen contra nullo labore ex proprietate tangentis proprietas radii osculantis innotescat.

Cum tamen maxima adhuc difficultas superfit, ut constructio ex proprietate seu æquatione jam inventa eliciatur; ecce eam satis elegantem, quæ tantum supponit logarithmos: Nempe ad axem CE (*Figur. 2*) describantur duæ curvæ, una algebraica DAH, altera transcendens IK, hac lege, ut posita abscissa CE, m ; applicata illius EH sit $(m^3 : aa) \mp 2 \dots \mp (aa : m)$ applicata vero hujus EK sit $= (3m^4 : 4a^2) \mp (mm : a) - lm$ (posito lm significare log. ipsius m) erunt KE, EH, coordinatæ curvæ quæsitæ. Ad quam igitur construendam aliud nihil opus est, quam ut ad CM, applicatis parallelam, tanquam ad axem ducatur & producat perpendicularis KM in N, ita ut MN sit = EH; puncta enim N erunt in curva quæsitæ BN, quæ nempe circa CM conversa producit solidum, in quod si moveatur secundum plagam axis CM, fluidum faciat resistentiam minimam Q. E. F. Et curvæ æquatio transcendens exponentialis erit

TAB. IX.
Fig. 2.

$$m^4 a^3 l a - a^3 m^4 + 4 a^2 a m m - 4 a^3 x,$$

Ubi $l a$ significat logarithmum ipsius a .

Ex P. S. ejusdem.

Dum posteriores hasce lineas scribo, Tuas secundas literas cum adjunctis schedis accipio. Percurrens obiter ultimam plagulam scripti *Duillerii* reperio constructionem, quæ cum mea nonnihil affinitatis habere videtur. Sed eam exanimare jam non licet; certus saltem sum, quod eam non invenisset ex sua solutione, nisi *Newtoniana* proprietate adjutus; quod patuisset, si methodum, qua ad eam pervenit, adje- cisset. Cæterum vides quam brevi tempore, quam promte hæc o- mnia expedierim. Triduum enim est, quod tuas priores cum char- tis *Fatiis*, quæ hisce meis ansam dederunt, accepi. Miror vero o- peram ingentem quam *Fatiu* huic problemati impendit, non tantum describendo in ampliori ut vocat charta, sed & calculando integram Tabulam. Ut jam ipsi propria verba reddi possint. Nam *vestigis in arenam descendi, etsi problema fuerit, cui solvendo autor opportunum otium natus fuit, cui tractando diu insudavit, quod amavit & ardentio- ri studio profectus fuit, quod mihi hætenus ignotum in libro delituit. Id me interim paratum corripuit, quamvis ideo propria studia non de- seruerim: quod & ipse potuisset facere, si adeo, ut asserit ipse, me- thodos nostras in potestate habuisset.*

**EPISTOLÆ ANATOMICÆ PROBLEMATICÆ X, XI, ET XII,
ad Virum Clarissimum FREDERICUM RUTSCHIIUM, M. D.**

*Anatomia ac Botanices Professore, una cum to-
tidem hujus Responsonibus.*

Amstelædami, apud Jo. Wolters, 1697, 1698, 1699. in 4. plag. 7.

Cum Figurarum Tabulæ 5.

EQuidem tres, quas hic sistimus Epistolas Anatomicas, totidem dis- tinctis prodierunt annis: placuit tamen eas æque conjungere, ac in ipsarum recensione ad Celeberrimi cumprimis *Ruschii*, quibus str- pantur, *Responsones* attendere, cum ad istum modum superiores pari- ter Epistolæ novem in *Actis A.* 1696 p. 270, & *A.* 1697. p. 14 & 384 a nobis fuerint exhibitæ. Laudatus nempe *Ruschius* in *Responsonem de- cima*, ad *D. Keerwolff* remissa, cordis humani auriculas nova sua & in- audita

audita art e prius expansas & in naturalem statum reductas exacte delineans, alia in sinistra; in dextra alia, alia denique in utraque observat auricula. In sacculo quippe membranoso venæ pulmonalis; continuam cum auricula sinistra cavitatem efformante, non duas tantum solenni Auctorum more, sed quatuor indigitat trunco; in venæ autem cavæ membranosa expansione; auriculæ cordis dextræ continuata, præter copiosas arteriolas, venam coronariam e fundo dictæ auriculæ exortam ac partim per ipsam auriculam dextram, partim vero & potissimum per substantiam cordis disseminatam repræsentat, in ejusdem auriculæ dextræ cavitate columnas carneas semilunares ostendens, quomodo hæ ab auricula hinc inde non nihil distent, & alias obliquas fibras brevissimas emittant. Sed ad utramque cordis spectat auriculam, quando pro subjectorum diversitate, insignem earundem discrepantiam figuris adjectis patefacit, simulque magnitudinem etiam ipsas variare, ac inuentionem interdum auriculæ sinistra non deorsum vergere, sed ad superiora erigi, advertit. Hinc in *undecimo Responsõ*, ad *L. Wolffum* dato, dum accuratissimus Auctor de tunicis & glandulis intestinorum sollicitus est, cum Anatomicorum quidem nonnullis villosam tunicam intuitu vasorum sanguiferorum, per illam disperforum & a se depictorum; pro quarta & nerveæ contra distincta venditat, glandulosam nihilominus esse dicendam ideo negat; quod glandulæ in ea reperiundæ, tum solitariae; tum sociæ, non ab ipsa, sed a tunica potius nervea, cum qua stricte cohærent, aut, si majoris, a vasis sanguifluis ortum ducant, in quantum cunctis arteriolis infarctis omnes simul glandule istæ infarciuntur. Eaque propter, quia glandulæ dictæ adinstar lienis corpuseulorum rotundorum, de quibus in Responsione quarta actum, non nisi vasorum protractiones succosæ ac molles habeantur, recto fere tramite sine notabili flexura decurrentes intestinorumque cavitatem humectantes, neutiquam vero in modum verarum glandularum corpuseula sint per se subsistentia, vasculis & involucro proprio instructa, haud alio posthac easdem quam spuriarum titulo dignatur. Sicuti autem materia ceracea rubicunda in arterias mesentericas fortius adacta, spurias hæcæ intestinorum glandulas, veluti subtilissimas, nonnunquam sine colore replet, ac per repletas ad ipsam intestinorum cavitatem penetrat; ita per eandem viam in plethora pariter vel sanguinis vehementiori motu aliquando mul-

tum cruorem sine prægresso intestinorum ulcere & sine dolore excerni posse autumat, licet potiore partem filii aquosi laticis, qui a cathartici propinatis vel in diarrhæa evacuari solet, ab intestinorum una poris derivet. De cætero situm ejusmodi glandularum spuriarum per totum intestinorum tractum determinaturus, solitarias solum in crassis & integra Bauhini valvula, in tenuibus autem & solitarias, & gregales reperiri, speciatim vero in jejuno sporadicas glandulas spurias, tam inter rugas sive valvulas conniventes, a tunica potissimum villosæ duplicatura resultantes, quam in illis ipsis locari affirmat. Quæ in balanzæ primum, postea in humana detexit mamma, tunc recensetimus, quando propalabuntur. Nunc ad *Responsionem duodecimam* pergamus, in qua Autor Nobil. nostri D. *F. smulleri* desiderio satisfactus, nonnulla de cerebro, cerebello, plexu choroideo, medulla oblongata & nervis communicat observata. Prælibatis videlicet iis, quæ cerebrum dissecandi methodum vulgatam, Varolianam, Sylvianam & Willifianam, itemque quorundam Anatomicorum substantiam cerebri demonstrandi, sed eam valde invertentem, modum concernunt, ante omnia rationem edocet, qua ipsemet molliori huic visceri aliquam prius firmitatem soleat conciliare, ut de interiori ejus textura evidenter constet. Vasa siquidem sanguifera ubi dexterrime & ad naturalem distensionem materia ceracea duriori replevit, lympham copiosam e tubulis cerebri modeste excussit, ac portionem cerebri ita præparati in liquore convenienti suspendit, corticalem cerebri substantiam e meris vasis sanguiferis diversimode combinatis perspicue apparere contextam (quod & *Ridleyum ex Leewenboeckii* observatione asseruisse, in *Actis A.* 1696. p. 203. notavimus,) commemorat, in *Tabula IX*, quæ Autori decima quarta est, nitide depictam. Usus tamen succosis istis vasorum sanguineorum extremitatibus, quæ protractæ fibris sive tractibus medullaribus respondere videantur, haud diversum a glandulis assignat. Tum cerebellum & plexum choroideum nova sua methodo examinans, superficiem cerebelli in innumeras particulas diversarum figurarum angularium, pia matre ubiq; succinctas ac magnitudine caput aciculæ vix adæquantes, ad substantiam usque tantummodo medullarem subdivisam innuit, plexum autem choroideum, extra cerebrum etiam protensum, e nullis in statu naturali glandulis, nec e vasis lymphaticis ullis, sed ex meris

itidem

AB IX.
Fig-3.

ad Arab. 99. p. 529.

Fig. 5.

Fig. 7.

itidem vasculis sanguineis, præsertim arteriosis, motu serpentino repentibus ac propter gyrulos anfractuosa glandulas mentientibus, piæque matris portione coherentibus, monstrat coagmentatum. Hydatides namque sæpe in plexu choroideo obvias non nisi vascula esse sanguinea sero turgida, neque ab arteriis ejusdem succosis & limpidis, raro, si unquam, rubicundo sanguine refertis, absimili ratione, ac a spuris intestinorum glandulis, laticem istum aquosum secerni, qui a venulis revehendus in ventriculis cerebri atque cerebelli occurrit, quique ob venulas obstructas redundans, & in recens natis versus spinalem medullam in dorso vertebrarum processus spinosus descendens, singularem tumoris speciem, spinæ bifidæ nomine vulgo insignitam, constituit. Porro in protuberantia annulari, præter externos medullares tractus transversos, alios internos rectos, densissima serie sub exterioribus secundum longitudinem expositos, ac pyramidalia corpora cum olivaribus non solum in medullæ oblongatæ inferiori parte, sed & superiori a latere calami scriptorii, annotat, in Fig. 5. adumbrata. Nervorum denique a medulla spinali prodeuntium uti numerum incertum & exortus rationem ab ea diversam, qua alii a medulla oblongata emergunt; ita eosdem nervos spinales, in corpore humano non minus ac in brutis, piæ matris productionem existere filamentosam adstruit, rete mirabile arteriosum apponens, ubi cerebri humani basin cum decem nervorum paribus multisque arteriarum ramificationibus exacte delineari curavit. Antequam vero ad Figurarum explicationem accedat, *Johannis Jacobi Rau* Epistolam de Inventoribus septi scroti ad se nuper exaratam censoria notat virgula, quod privati sermones in ea divulgentur, atque Autores tantummodo nominentur de septo scroti verba facientes, nequaquam vero clare demonstratur, in quæstionem quod venit, Autoribus istis veram septi illius constitutionem ac methodum accurate hanc demonstrandi & delineandi omnino innotuisse.

Explicatio Tabulæ IX.

Figura III *portionem corticalem substantiæ Cerebri representat, in liquore visam, & ad vivum depictam. In ea observandum*

1. *Ramulos arteriosos extimos adeo esse subtiles, ut non nisi oculis armatis, sensus incurrant, & ceracea materia repleti, comenti speciem præ se ferant. Vid, lit. A.*

TAB IX.
Fig. 3.

2. *Observandum, particulas diversa forma lit. B. notatas, nihil aliud esse, quam extrema Arteriolarum succosa, qua quamvis continuatones sint Arteriarum, tamen ob mollitiem sibi invicem ita sunt apposita, ut peculiare quid esse mentiantur.*

TAB. IX.

Fig. 4.

Figura IV *portionem Cerebri exhibet, pariter in liquore visam & invenfam, ut filum sericeum, a quo dependet, firmitus objectum contineret.*

- A. Ramus Arteriz carotidis.
- B. Corticalis Cerebri substantia.
- C. C. Medullaris Cerebri substantia.

Fig. 5.

Figura V *Substantiam Cerebri corticalem demonstrat, in liquore visam, ablatis extremitatibus succosis.*

Fig. 6.

Figura VI *portionem Medulla oblongata indigitat supra parte visam, idque ex infante.*

- A. Protuberantiz, Corpora olivaria dicta.
- B. Protuberantiz, corpora pyramidalia dicta.
- C. Sulcus dictis corporibus interitus.
- D. Corpus globosum.
- E. Portiones crurum Medullæ oblongatæ.
- F. Medullæ oblongatæ extremitas.

Fig. 7.

Figura VII *Protuberantias, qua Calamo Scriptorio adfita sunt, exhibet, qua non minus quam precedentes corpora pyramidalia & olivaria dici possent, idque ex infante.*

**NUMISMATA PONTIFICUM ROMANORUM, QUÆ A TEM-
pore Martini V usque ad annum 1699, vel autoritate publica vel privato
genio in lucem prodire, explicata ac multiplici eruditione sacra &
profana illustrata a P. PHILIPPO BONANNI**

Soc. Jesu.

Romæ ex typographia D. A. Herculis, 1699. fol.

Constat alphabetis circiter 10, & figurarum ænearum Alph. 2. pl. 7.

Imperatorum Romanorum Numismata multi olim nuperque, ac ve-
lut certatim, collegerunt, ærique incisa commentariis illustrarunt :
ast qui Romanorum Pontificum numis, quorum tamen, non veterum
quidem,

quidem, sed intra tria proxima secula cuforum, festiva copia est, parrem operam industriamque impenderint, fuere hæcenus perpauca. Equidem qui res gestas Pontificum literis consignarunt, Ciacconius, Oldoinus, Palatius, aliique, eorum etiam numismata operibus suis, ut dictis fidem facerent, sparsim inseruerunt; qua in re celeberrimi in primis Palatii diligentia, in Gestis Pontificum Romanorum A. 1687 & sequentibus editis, ac a nobis in Actis A. 1691 pag. 310 seqq. recensitis enituit: ast qui iusto studio & ex professo argumentum hoc tractarit, unicus hucusque fuit Claudius Molinetus, Canonicus, dum viveret (nam anno jam 1687 diem obiit) Regularis Congregationis Gallicanæ, & Bibliothecæ S. Genovesæ Parisiensis Præfectus, Vir aliis etiam scriptis, & illustri in primis splendidoque opere, quo Museum Bibliothecæ S. Genovesæ accuratissime, sed Gallico idiomate descripsit, Parisiis A. 1692 edito, & apud Ant. Dezallier prostante, clarissimus. Is enim indignatus, ne quidem unum, etiam Romæ, id dedisse decori Sedis Romanæ, ut Pontificum numismata illustraret vindicaretque ab oblivione; rem tandem aggressus est, & conquisitis undecunque & accurato ordine dispositis Pontificum numis, ac a Viris rei nummariæ peritissimis, Bizoto, Vaillantio, Carcavio aliisque adjunctis, *Historiam Summorum Pontificum a Martino V ad Innocentium XI per eorum numismata ab A. 1417 ad A. 1678 composuit*, ac Lutetiæ Parisiorum A. 1679 publicavit. Tametsi vero magno cum applausu exceptum opus fuerit, non existimandum tamen, omnibus illud numeris absolutum fuisse, aut absolvi prima molitione potuisse, quin relinquerentur, in quibus aliorum elaboraret industria. Nam nec omnia omnino Pontificum numismata ad Molinetum pervenerant; neque ea illi, ut qui Romam nunquam ipse inviserat, fuit antiquitatum monumentorumque Romanorum notitia, quin in explicandis nummis subinde hallucinaretur; & ipsa explicatio, pro amplitudine argumenti, videri potuit hic illic tenuior. Itaque bonum factum, quod idem opus Vir Clarissimus P. Philippus Bonanni Soc. Jesu nuper, amicorum obsecutus votis, aggressus est, cui & plura numismata comparandi, & singula curatius explicandi, simulque antiquos ritus, quorum in iis vestigia deprehenduntur, uberius illustrandi, tanto major facultas fuit, quod Romæ degens perlustrare monumenta publica posset ipse, & quicquid scitu notatuque dignum in ædificiis, in inscriptionibus,

bus, in archivis reconditum esset, eruere & in usus suos conferre. Ex quo factum, ut non solum numismatum numerus longe major in præfenti opere occurrat, adjectis etiam, quæ Innocentii XI, Alexandri VIII, & Innocentii XII auspiciis fuere cusa, sed & opus ipsum mole plus quinque illud, quod Molineto debemus, superet: quod præterea, adjectis quinque accuratis indicibus, Lectorum usui magis est accommodatum.

Atque hæc ad scopum doctissimi Auctoris, & quid ex luculentis his commentariis polliceri sibi Lector possit, intelligendum dicta suffecerint. Non gravabimur tamen numismata nonnulla hic recensere, speciminis saltem loco, ut quantum illustrandæ & conservandæ rerum gestarum historiæ monumenta hæc conferant, cuius appareat. Notum est, in Concilio Florentino concordiam qualemcunque & unionem inter Græcam & Romanam Ecclesiam, ipso Græcorum Imperatore Joanne Palæologo præfente, fuisse initam. In rei memoriam cufum numisma fuit, cujus prima facie Eugenius IV Pontifex exhibetur, sacerdotali infula tectus, palliumque cruce signatum indutus: in averfa parte effigies D. Petri, & ante eam in genua procumbentes, hinc Joannes Palæologus Imperator, inde Armenorum Legatus sistuntur. Inscriptio utramque numi faciem occupans hæc est: SUB. EUGENIO. PAPA. IIII. ANNO. XRI. MCCCCXLI. UNITI. SUNT. GRAECI. ARMENI. IN. SINODO. FLORENTINA. CUM. SEDE. APOSTOLICA. Inter Clementis VII, patria Florentini, gente Medicæi, numos unus comparet, quo Pontifex sub imagine Josephi fratres in gratiam recipientis repræfentatur, cum inscriptione: EGO. SUM. JOSEPH. FRATER. VESTER. Cum nulla in eo temporis nota compareat, in diversas conjecturas itum est. Luckius enim cufum A. 1527 putat, in memoriam foederis a Clemente cum Gallo, Anglo, Venetis & Francisco Sfortia, adversus Carolum V Cæsarem initi. Molineto visum, innui Clementem civibus Romanis, qui ab eo ad Cæsarem defecerant, ignoscentem. Ast Noster existimat, nofari potius clementiam Pontificis erga Florentinos, qui gentiles ejus Medicæos urbe ejecerant, sed Caroli V Cæsaris armis coerciti, receptis Medicæis & Alexandro Pontificis nepote Principe dicto, veniam meruerunt. Nec indignum, quod memoretur, aliud Clementis numisma, D. Petrum repræfentans, ductu Angeli e carcere, cui inclusus ab Hero-

Herode fuerat, egredientem, circumscriptis verbis: MISIT. D. ANG. SUUM. ET. LIBERAVIT. ME. quo Papæ fugam ex Adriani arce, A. 1527 elusis custodibus factam innui, extra dubium esse videtur. Fœderis adversus Turcas A. 1571 inter Papam Pium V, Regem Hispaniæ Philippum II, & Rempubicam Venetam initi memoria conservata est numismate, quo Pontifex, Philippus Rex, & Dux Venetus adstant, subiectis cuique insignibus, agno Pontifici, aquila Philippo, & Veneto Duci leone, cum inscriptione: FOEDERIS. IN. TURCAS. SANCTIO. Plura vero cusa sunt, postquam eodem anno Fœderatorum classis duce Joanne Austriaco decantatissimam illam ad Echinades victoriam navalem a Turcis reportasset. Eorum unum præter triremes dispersas demersasque, Deum ostendit fulmina e cœlo in Turcas jaculantem, Angelumque cum cruce e Pontificia navi terrorem Turcarum classi incutientem, cum lemmate ex Exod. XV. 6. DEXTERA. TUA. DOMINE. PERCUSSIT. INIMICUM. 1571. In alio Pontificiam classem contra Turcas dimicantem, Angelo in aere prælium dirigente, videmus expressam, cum inscriptione ex Psalm. CXVII. 16: DEXTERA. DOMINI. FECIT. VIRTUTEM. In eundem sensum in alio quoque classis exhibetur, Deo e nubibus prospiciente, addita ex ejusdem Psalmi versu 23 inscriptione: A. DOMINO. FACTUM. EST. ISTUD. 1571. Eodem Molinetus numisma retulerat, quo Pius V genuflexus gratiasque Deo agens sistitur, adumbrato simul leviter prælio aliquo, cum lemmate ex cantico B. Mariæ Virginis: FECIT. POTENTIAM. IN. BRACHIO. SUO. DISPERSIT. SUPERBOS. Ast cum non maritimum, sed terrestre in numo prælium designetur, & ex postica parte pateat, cusum anno V Pontificatus Pii, adeoque ante pugnam ad Echinades fuisse, rectius Noster censet, numismate hoc memoriam designatam cladis, quæ in Gallia A. 1569 ad Jarnacum, & iterum eodem anno ad Monconturium, Hugonotis fuit illata. Inter numismata Gregorii XIII non dubitavit Auctor referre illud, quo famosam illam lanienam Parisiensem Pontifex approbavit, Angelum repræsentans, sinistra crucem præferentem, dextera gladium, eoque in Hugonotas depugnantem, cum inscriptione: HUGONOTORUM. STRAGES. 1572: quod quidem ipsorum Romano-Catholicorum haud pauci mallent nunquam adspexisse lucem, facinus illud toto potius pectore detestati. Nec numisma tantum Noster exhibet, sed

memorat etiam, ut Pontifex eadem in Vaticana Aula a Georgio Vafaro, velut vindicata Regionis monumentum, coloribus describi iusserit, & Flavium Cardinalem Ursinum Legatum a Latere in Galliam destinaverit, Carolum Regem, ut fortiter coeptis inlisteret, admonituum. Sed ad alia transeamus. Cum decennio post, Gregorius XIII Calendarium novum promulgasset, in hujus rei memoriam numisma cufum fuit, in quo tum caput Arietis florum semicorolla exornatum, tum Draconem in orbem circumvolutum, caudamque suam ore complexum conspicias, in scripto lemmate: ANNO. RESTITUTO. MDLXXXII. Ubi capite Arietis anni principium, cum scilicet Sol Arietis signum ingreditur, floribus vernum tempus, Draconis figura perpetuas annorum revolutiones notari, dubio caret. Missi a Gregorio XIV, sub ductu nepotis sui Sfondrati, Ligistis adversus Henricum IV Galliae Regem exercitus subsidiarii memoriam servat numus, in quo Pontifex vexillum militare nepoti solemniter committens, eumque cum benedictione dimittens repraesentatur, cum inscriptione: DEXTERA. DOMINI. FACIAT. VIRTUTEM. 1591. Cum pax A. 1598 inter Henricum IV Galliae & Philippum III Hispaniae Reges Vervini, conciliante nomine Pontificis Clementis VIII Alexandro Cardinale Mediceo coaluisset, cufum fuit numisma, quo duo Reges dexteris jungunt, ex quibus frumenti spica oritur, adscriptis verbis: PAX. REIPUBLICAE. CHRISTIANAE. Quemadmodum & A. 1601, cum inter Regem Galliae & Sabaudiae Ducem, interventu per nepotem Cardinalem Aldobrandinum Clementis VIII, de Marchionatu Saluciarum convenisset, numisma vulgatum est, figura Pacis crucem gestantis faceque scuta comburentis insignitum, addito lemmate: PAX. ET. SALUS. A. DOMINO. MDCI. Duo ex recentissimis addidisse numismata pro speciminis modulo suffecerit, Alexandri VIII alterum, alterum hodieque regnantis Innocentii XII. Illud memoriae cufum est novae insignisque bibliothecae Ottobonianae, quae in aedibus Eminentissimi Cardinalis Petri Ottoboni, sub praefectura Doctissimi Abbatis Blanchini custoditur, auspiciis Pontificis constituta, quo Bibliotheca exhibetur, inque ejus medio mundi globus, cui aquila biceps insistit, gentilitium insigne; cum lemmate ex Proverb. III, 19: SAPIENTIA. FUNDAVIT. STABILIVIT. PRUDENTIA. Hoc munificentia Pontificis erga egenos memoriae posteritatis consecratum, quo expressum conspicitur Pontificium apud Basilicam Lateranensem.

nensem Palatium, quod a Sixto V extractum, Innocentius XII pauperum invalidorum hospitium esse jussit, egenisque perpetuo ad-dixit. Inscripta numismati leguntur verba ex Isa. LVIII, v. 7: EGE-NOS. VAGOSQUE. INDUC. IN. DOMUM. TUAM.

Ceterum servata in his Pontificum numis inter alia depre-henditur memoria eorum, qui in Sanctorum ordinem fuere relati seu canonizati, velut Nicolai Tolentinatis, ab Eugenio IV; Didaci Hi-spani, a Sixto V; Franciscæ nobilis matronæ Romanæ, & Caroli Bog-romei, a Paulo V; Ignatii Loyolæ, Francisci Xaverii, Philippi Nerii, Isidori & Theresiæ, a Gregorio XV; Andreæ e Corsinorum familia orti, & Elisabethæ Reginæ Lusitanæ, ab Urbano VIII: ut recentiora exempla prætermittamus. Nec exiguus numorum se numerus of-fert, quibus Jubilæorum solennitas notatur. Circa quam advertit inter alia Auctor, ceremoniam qua Pontifex portam sanctam reserat & claudit, primum in Jubilæo ab Alexandro VI A. 1500 celebrato cœ-pisse; nec ullam ejus memoriam ante hoc tempus uspiam occurrere. Tamen si enim numus etiam extet Nicolao V adscriptus, in quo porta sancta expressa est, & inscripta verba leguntur: RESERAVIT. ET. CLAUSIT. ANNO. IOB. MCDL; hunc tamen monet proximis elap-sis annis primo fabrefactum, & ad libitum efformatum, eoque spuri-um esse. Ast genuinus utiq; Alexandri numus est, qui tali effigie & in-scriptione in memoriam Jubilæi A. 1500 cusus est. Quod attinet Ju-bilæum A. 1550 peractum, videas numisma plane idem quum a Paulo III, tum a Julio III vulgatum, frontem exhibens Basilicæ Vaticanæ, subscriptis verbis PETRO. APOST. PRINC. supra vero positus verbis AN. JOBILAEI. M. D. L. Nimirum Paulus III Jubilæi, quod instabat, celebrandi desiderio flagrans, cum quæ ad solennitatem illam requirē-bantur, appareret, jamque Jubilæum indixisset, numisma hoc in an-tecessum cudi jussit, duobus etiam aliis ad eundem finem, ad instan-tem nempe annum sanctum pie celebrandam, publicatis, quibus por-ta sancta insculpta erat, cum lemmate consueto: JUSTI. INTRA-BUNT. PER. EAM. Verum quominus destinata perficeret, mors in-tercessit. Nec enim, quem in priore exprimi curaverat, quinquage-simum annum attigit Pontifex, die 10 Nov. A. 1549 extinctus. Ita-que a successore ejus Julio III idem numisma repetitum fuit, cum so-lennia a Paulo III apparata exequeretur. Porro in numismatibus

Pontificum crebra deprehenduntur eorundem elogia, tum ob virtutes alias, tum ob studium exornandæ publicis operibus Urbi impensum. Ex quo factum, ut præter numismata ipsa huc spectantia, aliæ etiam, quam plurima publicorum ædificiorum ichnographica ac scenographica monumenta æri eleganter incisa, & magnificentiâ Summorum Pontificum testantia, Operi huic inserenda curiosus Auctor censuerit.

Unum superest, de quo Lector Benevolus admonendus est, in præsentî opere istos quidem numos, qui speciatim ad fabricam Templi Vaticani pertinent, & peculiari justoque commentario, velut Prodrómo, a nobis jam mense Aprili A. 1698 pag. 204 - 212 prolixè satis recensito, pridem ab Auctore nostro fuerunt illustrati, iterum exhiberi, addita etiam brevi explicatione; at vero, quæ de ipsa fabrica dicta ibidem uberius fuerant, hic omitti. Ut adeo Prodrómus etiam iste comparandus illi sit, qui opus integrum possidere desiderat.

L' ISTORIA DELLA VOLGAR POESIA &c.

i. c.

HISTORIA POESEOS HETRUSCIS VERNACULÆ, SCRIPTA

à JOANNE MARIO CRESCIMBENO, in Academia Arcadum

Alphesibeo Cario dicto, Custode Arcadiæ.

Romæ, apud Chracas, 1698. 4. Alph. 2. plag. 9.

ERuditissimum laborem in libros plures dispersit est Clarissimus Auctor, in quorum primò originem & statum Poeseos Hetruscæ, in secundo brevia Poetarum elogìa & judicìa de iis repræsentat; tertio specimèn Poetarum lib. II recensitorum exhibet; in quarto serie alphabeti Poetas vita functos & præ cæteris memoria dignos sistit; quinto commemorantur commentationes variæ vel ipsorum auctorum, vel aliorum in poemata Hetrusca; sexto demum ac ultimo exequitur scriptores Artis Poeticæ, quique de variis carminum Hetruscorum generibus egerunt. Esse vero Nostrum Societatis Arcadum membrum, vel ex titulo libri & additis in frontispicio ejus Societatis insignibus discas, cujus leges in elegantissimis Jani Vincentii Gravinae opusculis (vid. Acta A. 1697, p. 74 seqq.) pag. 191. reperimus. In præfatione ad Lectorem sub nomine Typographi ipse doctissimus Auctor tria de Poetis Hetruscis volumina se possidere testatur. Lib. I. p. 2 - 7. disputat contra Allatium, qui primum Poeseos vernaculæ auctorem facit

facit Ciriillum: ipse in ea versatus sententia, non posse certum auctorem designari, nisi forte ex *Provincia* natales ejus arcessendi, quippe ubi jam A. 1100 sub Guilielmo VIII Aquitaniae Duce floruerit. P. 13. versus *Leoninos* circa A. 1032 coepisse tradit, & his quidem Noster originem Rythmorum Italicorum adscribit. P. 17, 18 varia carminum genera continentur, ubi imprimis pag. 19, 20 multa de *Sonulis* seu Sonettis annotat. P. 58 memoratur *Bernardinus Rota*, Poeta superiori saeculo clarus, auctor Eclogarum Piscatoriarum. P. 76 discimus, Poeseos Italicæ ad pedes Latinos exactæ auctorem saeculo superiori fuisse *Claudium Ptolemaum*, qui circa A. 1539 floruerit. Lib. II, p. 84 elogium invenies *Guidonis Aretini*, auctoris poeseos nitidioris, qui vixit circa A. 1250; pag. 86 illustratur vita *Danti*, pag. 81 *Petrarchæ*, pag. 93 *Bojardi*, pag. 95 *Joannii Pici Mirandulani*, pag. 96 *Sannazarii A. 1458*, d. 28. Jul. nati, cujus natalem *Academia Arcadum*, quæ ex ipsius *Arcadia* surrexit, celebrat. Recensentur porro pag. 97 *Petrus Bem- bus*, pag. 98 *Ludovicus Ariostus*, pag. 99 *Balthasar Castilionius*, p. 100 *Hieronymus Fracastorius*, de quo, quod ore caruerit, cum nasceretur, leges apud Ægidium Menagium in *Anti-Baill. T. I. p. 372*; p. 101. seqq. *Victoria Columna*, Ferdinandi Auali Piscariæ Marchionis, clarissimi saeculo superiore ducis, uxor, p. 103 *Veronica Gambarà*, p. 106 *Franco Marius Molza*, p. 107 *Claudius Ptolemaus*, p. 108 *Benedictus Varchius*, pag. 110 *Bernardus Tassus*, p. 117 *Speronius*, pag. 126 *Nicolaus Frantus*, p. 127 *Jo. Hieronymus Aquaviva* Dux Atri, cujus operum editionem promittit Noster, p. 134 *Michael Angelus Buonarota*, cujus opera inedita pariter se publicaturum Auctor pollicetur, p. 136 *Annibal Carus*, p. 139 *Ludovicus Tanfillus*, Poeta miles, p. 144 *Torquatus Tassus*, cum quo *Poësis Hetrusca* cecidit, & cujus primus Amyntæ chorus inter vernacula Italorum poemata primas fert, pag. 144 seqq. *Antonius Ongarus*, qui a via regia deflexit, quod vulgi magis plausum spectaret, quam nominis immortalitatem, pag. 148 seqq. *Jo. Baptista Marinus*, corruptor eloquentiæ ligatæ, p. 149 *Octavius Rinuccius*, pag. 150 *Baptista Guarinus* nimis floridus, cum quo extinctum, quicquid ex aureo Poeseos saeculo supererat, p. 151 *Gabriel Chiabrera*, in *diabyrambicus* inimitabilis, infelix in reliquis, *Sonulis* præsertim, p. 152. *Ma- phæus Barberinus* masculam sectatus poësin, p. 154 *Hieronymus Preti*, p. 159 *Fabius Chigius*, p. 157 *Antonius Brunus*, p. 159 *Fulvius Testi*,
non

non usque adeo puritatis studiosus. *ibid.* *Claudius Achillinus*, turgidus, p. 160 *Julius Rospigliosus*, p. 165 *Pyrrhus Schettinus* Canonicus Constantinus, inter restauratores Poeseos primo loco nominandus, denique p. 168 *Franc. Redi* centenarium Poetarum numerum explet. L. IV. p. 290 *Thomas Cambiator Regiensis* primus Traductionum Hebraicarum auctor, *Æneidem* Virgilii transtulisse narratur. Lib. V. p. 297 - 305 Auctor nullum, excepto *Petrarcha*, prolixius recenset, quam *Dantem*, ejusque Commentatores, Censores & Hyperaspistas addit. p. 307 - 316 *Petrarchæ*, & pag. 322 - 327 *Ariosti* Commentatores enarrat. p. 333 *Tractatum* de veniitate Poeseos vernaculæ promittit. p. 337. persequitur *lites Annibalis Cari & Ludovici Castelvetri*. p. 341 - 352 *Tassi* Commentatores, p. 354 - 359 *Marini* Censores & defensores, p. 359 - 361 *Guarini* Interpretes, *Aristarchos*, *Apologistas* recenset. p. 368 *Garopolum* Poema suum de *Carolo Magno* ipsum sub censuram vocasse, ut tanto majori fama gauderet, tradit. In Appendice Lib. VI *Noster* de laudibus agit olim frequentatis, de quibus ad *Jo. Lucium de Regno Dalmat.* Lib. II. c. 7. p. 73 - 75, ubi observat *Tragurii, Spalati, Justinopoli* adhuc hodie cani. *Fresn. Gloss. Latin. Tom. II. 231. seqq.* De cætero doctissimo Auctori partam hoc ipso erudito labore laudem gratulamur, vitamque ac vires ad majus, quod promittit, opus, cui hoc veluti specimine proluisse videtur, apprecamur, ut vel ejus etiam laudatissimo exemplo, nationes aliz ad vernaculam unicuique Poësin diligentius excolendam, ejusque originem & progressum enarrandum incitentur.

LIBRI NOVI

Mischna, sive Totius Hebraorum Juris, Rituum, Antiquitatum & Legum Oralium Systema, cum Maimonidis & Bartenora Commentariis integris & variorum Notis. Latinitate donavit ac Notis illustravit Guilielmus Surenhusius, Pars. I. Amstelædami apud G. & J. Borstium, 1698. fol. Pars II. ibidem apud eosdem, 1699. fol.

Mélanges d' Histoire & de Littérature, recueillis par M. De Vigneul-Marville. A Paris, chez Augustin Besoigne, 1699. 12.

Les Oeuvres de Platon traduites en François avec des Remarques. Et la Vie de ce Philosophe, avec l' exposition de sa Philosophie. A Paris chez Jean Anisson, 1699. 12.

* * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsia

Calendis Decembris, Anno M DC XCIX.

S. EUSEBII HIERONYMI, STRIDONENSIS PRESBYTERI,
Operum Tomus secundus. Studio JOANNIS MARTIANI,
Presbyteri Congregationis S. Mauri.

Parisiis, apud Jo. de Nully, 1699. fol. Alphab. 9.

Qui primum tomum Operum Hieronymi, Bibliothecæ Divinæ titulo insignitum, & a nobis in Actis hifce A. 1699 p. 98 feqq. late recensitum, evulgavit Doctiffimus Martianus, acrem nuper nactus fuit adversarium in quodam Richardi Simonii nepote, qui in libello aut epiftola potius e Simonii Commentariis excerpta, & Coloniz sub hac infcriptione, *Critique du Livre publié par les Moines Benediétins de la Congregation de S. Maur sous le titre de BIBLIOTHEQUE DIVINE DE S. JEROME*, hoc ipfo anno impressa, modis omnibus ostendere annititur, frustra Hieronymo attribui, quæcunque in isto tomo contineantur. Quod quidem quomodo laturus sit celeberrimus Editor, imposterum fortean dilucidius constabit. Nobis in delineando tomo Hieronymianorum Operum secundo, qui lucem nunc aspexit, occupatis esse impræsentiarum licet, cujus faciem nosse, non injucundum Lectoribus nostris, uti opinamur, futurum est.

Edito nimirum jam utriusque Testamenti sacro contextui libros Commentariorum in Legem & Prophetas subnectendos, & hos, quicquid secus visum fuerit aliis, epistolis beati Patris moralibus præponendos esse existimavit. Sed cum ejusdem liber unus de nominibus Hebraicis, alterque de situ & nominibus locorum Hebraicorum, generales velut Commentarii in omnem Scripturam sacram nuncupa-

XXX

ri

ri mereantur, Etymologicus quidem alter, & alter Geographicus, hinc eos primo statim loco collocat. Mox tamen duo hæc opuscula excipiunt Quæstiones Hebraicæ in Genesim, quas solas reperire se potuisse testatur, quamvis aliarum in cæteros libros sacros Hieronymus ipse sæpius meminerit. Deinceps, cum partes modo nonnullas plurimorum divinorum voluminum ab eodem expositas teneamus, Epistolas omnes Criticas a Genesi usque ad librum Ecclesiastæ in unum collectas, & juxta ordinem librorum dispositas sistit, ut adeo, quantum fieri potuit, integram commentariorum Hieronymi seriem in hac editione invenire possimus. Singula vero opuscula ex fide plurimorum codicum vetustissimorum se emendasse, tantamque se in hoc negotio diligentiam adhibuisse scribit, ut dicere haud vereatur, Hieronymum ipsum propria quasi manu correxisse & restituisse in hac editione, quodcumque in veteribus libris antea delcriptis corruptum fuerat. Nullam quippe tutiorem esse posse & magis Hieronymianam restitutionis librorum viam atque methodum, quam Autorem ex Autore castigare, eumque mutua exemplarium veterum ac novorum contentione facta, ad primigeniam integritatem revocare. Cui industriæ cum & altera accesserit, collatio scilicet quamplurimum Hieronymi locorum similium, quibus invicem illustrentur sæpius sententiæ, ac variantes codicum lectiones in unam genuinam conciliantur, nihil desiderari posse, quod ad perfectam textus cujusque emendationem & restitutionem necessarium arbitreris. Multas quoque ad res perutilem, imo & pernecessariam esse notitiam chronologiæ operum Hieronymi deprehendens, quandoquidem vir sanctissimus diversa vel contraria diverso tempore scripserit, ætateque major plurima, quæ juvenis ediderat, mutarit, idcirco in eam indagandam haud mediocrem operam impendit. Libros videlicet Hebraicorum nominum & locorum, ac quæstionum Hebraicarum in Genesim, conditos eodem tempore fuisse existimat, iisque annum 388 aut circiter assignat. Epistolam, quæ sequitur, ad Damasum Papam A. 384, ad Evangelum 393, primam ad Fabiolam A. 396, vel 397, alteramque vix ante A. 400, ad Dardanum 414, & Vitalem Presbyterum 395, ad Sunniam & Fretelam 405, cunctas ad Marcellam & Paulam Romanam 384, ad Principiam 398, ad Cyprianum post A. 389, Commentarios ad Ecclesiasten A. 388 vel 389, Translationem Homiliarum Origenis in Canticum Cantico-

rum

rum A. 383; vel circiter, epistolam denique ad Rufinum Romanum post A. 398. conceptam demonstrat. Atque hæc singula, quæ breviter hactenus indicavimus, prolixiori stylo prosequitur Martianæus in præfixis tomo huic prolegomenis; ubi & istud agit, ut eruditionem Hieronymi evehat, eamque contra Criticorum quorundam, & Simonii imprimis, objectiones vindicet.

More autem suo singulis propemodum paginis notas aliquas subiecit Editor, inque iis jam varias diversorum textuum lectiones, jam hujus illiusve dicti interpretationes, jam alia passim notavit & recensuit. At spatium multo amplius occupant Præfationes sive Commentationes, quas tractatibus his addidit, & e quibus summa quædam capita huc transferre operæ pretium existimamus. Quemadmodum nempe libri de nominibus Hebraicis tres simul Scriptores fuisse innuit, Philonem Judæum, qui nomina Hebraica Veteris Testamenti Græce fuerit interpretatus; Origenem, qui ommissa a Philone, utpote Judæo, suppleverit, nominaque Hebraica Novi Testamenti addiderit; tandemque Hieronymum, qui plurima emendarit ad fidem Hebræorum fontium, quæ in Philonis aut Origenis exemplaribus Græcis depravata jacuerint: ita, quod alias non facile dictu apparuit, quænam sint Philonis, quæ Origenis, quæ Hieronymi in isto libro, distinctius ostendit, & post allata quædam MStæ antiquiora, in quibus Lexica Græca nominum Hebraicorum reperit, eruditionem Hieronymi in rebus Hebraicis laudat, librumque istum nominum ab utilitate sua pluribus commendat. Circa librum de situ & nominibus locorum Hebraicorum, Bonfreriana subinde diligentia gratum se uti voluisse innuit, cumque istum librum ex Græco Eusebii textu sic transtulerit in idioma Latinum Hieronymus, ut literarum alphabeti ordinem in nominibus Hebraicis rite collocandis sermoni Latino accommodarit, ut ut ab Eusebio Græcus usurpatus fuerit, ideo nec ipse Eusebio Hieronymum, sed huic potius istum accommodare, Græcarumque literarum ordinem ad Latinum revocare voluit. Insuper Græce nescientibus indicaturus, quænam ab Hieronymo addita sint ad Eusebium Græcum additamenta, illa in Latino contextu uncinis inclusit, notastamen istas omisit, ubi ea ex absentia Græci contextus in altera pagina clare satis a quolibet internosci possunt. Plura etiam, quæ in Bonfreriana editione typographorum imperitia corruerat, notavit, restituit & supplevit. Libro isti subjunxit Geographicam tabulam ex

operibus Hieronymi concinnatam, e qua facili negotio internoscatur illa terra sancta, quæ tempore Eusebii & Hieronymi viculis, castellis urbiumque nominibus recentioribus, haud parum discrepavit in superficie ab ea, quam Josua victori populo distribuit. Libro Quæstionum Hebraicarum in Genesin notas proluxiores subjecit, inque istis ea loca examinat, in quibus vitium admisisse, aut imperitiam suam prodidisse Hieronymum, statuunt recentiores Critici. Sigillatim vero, quid circa translata ab eo verba Gen. I. 2. II. 8. III. 6. 17. VI. 14. XIII. 14. monitum a nonnullis deprehenderit, allegat, & Hieronymum, quantum potest, tuetur. Quod Epistolas Criticas spectat, sive eas, quæ ad explanationem Veteris Testamenti pertinent, monendum hoc in loco ducimus, quod eandem illam ad Sunniam & Fretelam, quam in prodromo Divi Hieronymi jam A. 1690 edidit, hic repetere haud fuerit dedignatus. Ad commentarium in Ecclesiasten eandem attulit diligentiam, quam ad superiorem Quæstionum Hebraicarum librum. Istum etenim non minus, atque hunc Richardum maxime Simonium observationibus suis criticis impugnatè queritur, quas tamen inertes ex se & male sanas ac Hieronymo iniquissimas appellat, eaque de causa ad eas strictim refellendas teneri sese opinatur. Duas Origenis homilias in Canticum Canticorum ab Hieronymo latinitate donatas posteaquam exhibuit, Origenis Hexaplorum partem non minimam subjungit. Nam cum eorum hodie nec volumina, nec partes, nec saltem lacinæ aliquæ superstites inveniuntur in manuscriptis aut editis libris, magnum istud damnum refarcire toto cogitare cepit animo, cum occurrentes haberet in suscepta operum Hieronymianorum editione & Hebraici contextus, & Græcarum versionum, e quibus Hexapla constabant, recitationes frequentissimas. Sane quicquid nunc restitui potest Hexaplorum, totum illud ab Hieronymo mutandum venire censet, quippe qui non solum propriam nobis ediderit sacrorum Bibliorum translationem, sed veterum quoque Græcorum Interpretum sapissime recordatus, ingentem verborum ac versuum Scripturæ copiam suo ordine in Hexaplis positam & descriptam subministraverit. Quamobrem cum multa huc pertinentia excerpisset ex Hebraicis Quæstionibus in librum Genesios, plurima quoque ex epistolis criticis & ex commentario in Ecclesiasten, integrum tandem volumen Hebraicorum locorum denovo revolvit, & ex eodem

Syl-

Sylvam nominum propriorum, quæ tanquam appellativa Aquila, Symmachus & Theodotion interpretantur, in Hexaplorum excerpta suo ordine digessit. Græcas interim voces nonnullas Græce reposuit, ut Latine tantum apud Hieronymum legantur. Ubi vero omnes interpretationes Græcas diversas recitatas invenit, excepta illa, quæ est Theodotionis, persuasum sibi habuit, in ipsis sententiis Theodotionem non discessisse a LXX Interpretibus, e quorum proin columna defectum illum supplevit, sed ea tamen supplendi licentia & in Theodotione & maxime in Aquila & Symmacho rarissime abusum se fuisse proficitur, ne pro Græcis interpretationibus conjecturas suas subdole vendicaret.

Atque hæc hactenus memoratum a nobis est, quid circa ea opera clarissimus Martianæus in hoc tomo præstiterit, quibus nomen Operum Hieronymi genuinorum deberi statuit. Jam igitur & eorum mentio injicienda, quæ supposititiis accenset. Hæc in peculiarem constipavit appendicem, sed eam iterum nonnisi expositiones aliquot librorum sacrorum comprehendentem. Harum vero sex sunt, utpote epistola de decem tentationibus populi Israel in deserto; in Canticum Deborah commentarius; in libros Regum, itidemque in Paralipomenon libros quæstiones Hebraicæ; in librum Jobi interlinearis Philippi expositio; tandemque in Psalmos Davidis prologus, commentarius & epistolæ. Opuscula duo priora, quorū alterum jam olim editum, alterum hucusque ineditum dicit, pro genuinis agnoscit foetibus antiquissimi illius Scriptoris Hebræi, de quo plura dixerit in prolegomenis ad Bibliothecam Divinam, (Conf. Acta nostra cit. loc. p. 109.) & cui quæstiones quoque Hebraicas in libros Regum & Paralipomenon, Hieronymo vulgo, sed male, tribui solitas adscribit. Interlinearem in librum Jobi expositionem Philippo Presbytero tribuit, discipulo Hieronymi insignique ejus auditori & amico, eidem illi, cui debeatur commentarius in Jobum, a Jo. Sichardo Basileæ A. 1527 editus, & e quo commentaria etiam in Jobum, quæ nomine Hieronymi circumferantur, tota fere, paucis detractis & additis, confecta sint. Præsentem vero expositionem interlinearem hæc hactenus ineditam pronunciat, & eam breviorē esse dicit in multis, quam sint commentaria modo nominata, in paucis autem aliquando proluxiorē, maxime ad finem operis, ubi quædam addita legantur, quæ in editis non repe-

rire liceat. Producit vero illam e codice manuscripto, contextum sacrum libri Jobi literis majusculis sive uncialibus, expositionem vero interlinearem minutis literis Longobardicis scriptam sistente, unde illum codicem nongentos ante annos exaratum fuisse, sibi penitus persuadet. Hieronymum commentarios in univrsum Psalterium confecisse unquam negat, quippe cum disertis ipse verbis inficietur, in Psalmum 8 & 8; se scripsisse, quorum tamen uterq; in Breviario, quod nunc subjungit, illustretur cum cæteris & eodem modo explicetur. Quid? quod stylus & character dictionis falsum ubique Hieronymum coarguat, hominemque referat haud indoctum quidem, sed qui stamina atque subtegmina & licia præparata apud Origenem, Hilarium, Anonymum, Hieronymum & Eucherium in suos usus converterit, pulchramque vestem confecerit, qua in Republica Christiana instar Hieronymi splenderet. Imo ne unum quidem autorem ipsius Breviarii agnoscit, sed & alterum priori associat, quem pro concionatore habet, qui in Ecclesia & congregatione Monachorum, diebus præcipue Dominicis, prælectos Psalmos stylo homiletico breviter exposuerit. Nec alium ab hoc dicendum esse arbitratur illum, qui in Psalmos tantum aliquot expositionem struxit, quam hætenus *ἀνεκδοτὸν* dicit, & priori illi commentario integro subnectit. Quod vero ad Præfationem in libros Psalmorum attinet, in tribus manuscriptis exemplaribus Canonis Hebraicæ veritatis, tomo primo hujus novæ operum Hieronymi editionis nuper inserti, translationem ejus Hieronymo constanter monet tribui. Ludovicum contra Ferrandum, qui eandem in fine voluminis Paraphraseos suæ in Psalterium Davidis ediderit, acceptam eam ferre ait falso illi Hieronymo, confarcinatori commentariorum in Psalmos. Verum neutri horum eam deberi, Cotelerio adstipulatus, contendit. Cujus porro fuerit, non omnino quidem constare sibi fatetur, vix tamen dubitat, quin Eusebio Cæsariensi sit adscribenda, cum hypotheses ejus huc derivatæ nobis id indicare videantur. Istum vero, qui Latinitate eam donarit, vix primis imbutum literis pronunciat.

LES ANECDOTES DE POLOGNE &c.

i. c.

ANEC-

*ANECDOTA POLONIÆ, SEU COMMENTARIJ ARCANI
de Regno JOANNIS III. SOBIESKI.*

Parisijs apud P. Aubouyn & Ch. Clouzier, 1699. 8. Alph. 2. pl. 6.

His Autor commentariis, quos inscribere illi visum est *Anecdota Polonia*, ea maxime persequitur, quæ regnante in Polonia Johanne III, ab anno 1683, quo soluta est Viennæ obsidio, ad finem anni 1688, adversus Turcas a Polonis inprimis eorumque sociis sunt gesta: quibus passim admiscet, quæ ad rerum, personarum, locorumque, de quibus agitur, aut quorum incidit mentio, pleniorum notitiam faciunt, neque sua ipsius fata & itinera a se hoc temporis spatio suscepta dissimulare voluit. Orditur a describenda militia Polonica, cujus genera, ordines, arma, numerum, disciplinam & virtutem sic nobis depingit, ut artis militaris scientiam non admodum in ea extollat. Laudat tamen e Proceribus Poloniæ nonnullos, non minus rei bellicæ usum quam virtute præstantes, & in his nominatim Jablonofskium Palatinum Russiæ & supremum exercitus Polonici Ducem, Konskium Palatinum Kioviæ reique tormentariæ Præfectum summum, Lubomirskium Principem & Equitem tum Cæsari militantem. His, quæ sequentibus lucem accenderent, præmissis, accedit ad bellum Turcicum anno 1683 magna vi Cæsari illatum, in cujus apparatu Turcas septem vel octo annos consumpsisse refert, cum magnus Visirius Cara Mustapha, insistens vestigiis antecessoris Cuprohi, vasta consilia foveret animo, & per expugnationem Viennæ aditum sibi ad Italiam aut Rhenum aperire niteretur. Eum ergo, relictis aliis omnibus, ad Viennam oppugnandam accessisse, peditatu Cæsareani exercitus a Lotharingo opportune firmatam. Cujus obsidionis successum & eventa Michaelem Abassi Transsylvaniæ Principem, qui in castris Turcarum versabatur, literis Latinis, usque elegantissimis nec ævo Augusto indignis, ad Regem Poloniæ perscripsisse, quas quo minus Autor hic publicaret, Regem ipsum obtulisse sit. Tökelius quoque occulte ad Regem respexisse, & in eo sibi præsidium adversus fortunæ vices quaesivisse dicitur. Cæterum nec obsessos in urbe propugnanda, nec obsessores in ea oppugnanda, summam vim vel artem adhibuisse putat; hos vero de industria obsidionem protraxisse, ne, si assultu urbs caperetur,

retur, ingentes thesauri in ea relictæ militi prædæ cederent. Hinc factum, ut Rex Poloniæ, cum Electoribus Principibusque Imperii ad liberandam Viennam advolantibus, tempestive copias Turcarum castris admovere, urbemque in faucibus hostis prope hærentem magna felicitate & gloria liberare potuerit. Quod divinum magis quam humanum fuisse opus, & a Visirio, si mens illi non læva, nec fastuosa securitate occæcata fuisset, claustris montium viarumque infestis & præclusis, facile prohiberi potuisse Autor monet, qui & ominibus ac prodigiis, ut & Patris Marci Aviani ore, victoriam prædictam & significatam fuisse testatur. Errare vero tam illos, qui obsidionem sine prælio solutam, quam qui ingentem utriusque stragem editam fuisse scribant, autor *αὐτόπτης* affirmat. Quod vero idem narrat, Imperatorem cum Rege Poloniæ in campis congressum, nullum fecisse verbum, nec humanitati Regis respondisse, imo ne filium Regis salutatione fuisse dignatum: id in narratione Viennæ obsessæ & liberatæ, quæ in recenti re gesta prodiit, & Isthuanfii historię subjecta hodie legitur, longe aliter proditum est, atque Imperatorem & priorem Regi egisse gratias, & per quadrantem horæ cum eo collocutum, & Regis filium ad manus osculum admisisse, relatum legimus. Polonum vero ab hoc cum Cæsare congressu statim movisse castra, & successu lætum ad persequendum hostem in Hungariam pertransisse: cum vero insciis Germanis, quos noluerit habere victoriæ & gloriæ socios, ad intercipiendum Barcanum esset progressus, nec opinantem a firina Turcarum manu fuisse circumventum, & cum suis in fugam actum vitæ discrimen adiisse; sed postridie, cum totus exercitus Christianus in aciem prodisset, ignominiam acceptam parta insigni de Turcis victoria fuisse deletam: cujus fructus Strigonium fuit, post brevem oppugnationem deditum & in fidem acceptum. Inter hæc Autor, quem *Dalevacium* Nobilem Gallum & Reginæ Poloniæ familiarem, ex hoc negotio epistolisque operi subjunctis cognoscimus, a Rege Poloniæ ad Reginam cum literis missus, a Turcis capitur, & Neuheuselium abducitur: ubi Turcis nimis grande lytrum pro eo exigentibus, per tredecim menses in captivitate hæsit, donec permutatione cum Turcis captivis facta libertatem recuperavit. Quo tempore mores, ritus & instituta Turcarum perspexit, quæ sic recenset, ut non dubitet inter optime motas gentes referre Turcas, si sordida avaritiæ & fœdum pæderastias vitium

vitium abesset. Præterea reditum exercitus Polonici per Hungariam superiorem in patriam exponit, & nisi Tökelius Regis captans gratiam ab hostili insectatione sibi temperasset, vix incolumem exercitum in Poloniam redire potuisset judicat. Quod ipsum a Turcis animadversum in causa fuit, cur sequenti anno Tökelius in vincula conjicerent: quamquam cum & copiæ Tökeli & urbes Hungariæ, quæ in fide illius fuerant, ad Cæsareanos deficerent, errore deprehenso eum mox libertati reddiderint. In expeditione anni 1684, Budam a Cæsareanis irritò conatu oppugnatam, a Rege vero Polonico castella quædam circa Caminecium, & imprimis Jaslovicum captum refert; Tartaros vero in insidias protractos quo minus Rex invaderet, invidiam Ducum in Regem obstitisse Autor putat. Regem ergo nulla memorabili re gesta ab exercitu recessisse, in cujus Aula illo ipso tempore Autor ex captivitate redierit, ibique viros quosdam insignes offenderit vel publice missos, vel privato nomine illic hærentes; in quibus a summis ingenii dotibus laudatur & Societate Jesuitica P. Vota, gente Sabaudus. Marchionem vero Bethunii, qui sub idem tempus ex Gallia redierat, nullo altiore consilio, quod Germani suspicabantur, sed ob privatam cum Regia domo necessitudinem eo venisse affirmat. Ad expeditionem anni 1685 priusquam pergat, quæ comitiis Polonicis Warfaviam indictis acta sint, exponit; quibus se cum aliis nonnullis civitate seu indigenatu, quem vocant, regni donatum esse memorat; quamquam sacramento fidem suam Regi regnoque obligare noluerit, indignum se ratus, cum natus esset Gallus, in alterius Principis quam Regis sui jurare verba. Scito post comitia habito, multum annitente Bethunio, decretum esse, ut Magnus Regni Cancellarius in Galliam iret Legatus, honesto quidem obtentu, ut auxilia in Turcas rogaret, revera, ut de injuria Vitrio Legato Gallico in Polonia illata Regi Galliæ satisfaceret. Ad res gestas illius anni quod attinet, paucis attingit Autor & Venetorum in Peloponneso, & Cæsareanorum in Hungaria progressus, a quibus Turcas ad Strigonium fusos, & Neuheuselium expugnatum meminimus. Regem vero Poloniæ noluisse expeditionem obire, non quod a Gallica factione fuerit revocatus, sed quod apparatus bellicus tarde tenuiterque expeditus, nullam rei bene gerendæ facultatem polliceretur: idque eventu fuisse comprobatum, cum Duces exercituum transmissis Borysthene in Bucovinas progressi & a Tar-

taris circumfusi ægre se ex illis angustiis expedirent, partumque abesse, quin eandem sortem atque Romani olim in saltu Caudino subissent. Inter hæc Autor in Galliam missus, ut Reginae Poloniæ afferret aquas Burbonenses, itineris, quod per Germaniam eundo redeundoque tenuit, singulas stationes locorumque distantias accurate signat, & si quid memoratu dignum observavit, annotat. Pari diligentia describit iter Italicum, quod sequenti anno 1686 confecit. Papæ nuntium perferens foederis cum Mosco in Turcas icti. Quin multo est prolixior in memorabilibus Italiæ consignandis, quam in Germanicis fuerat. Speciatim de hortis procerum in agro Romano & Tiburtino sic judicat, eos amoenitate, quæ naturæ debetur, esse admirandos; quæ vero ab arte & industria proficiscuntur opera, habere quidem delectationis aliquid, nihil autem ejus magnificentiæ, quæ in Gallia horti non modo Regis sed & privatorum sint conspiciendi. Ad Papam Innocentium XI admissus, ejus & corporis & animi imaginem nobis sistit, multasque in eo virtutes agnoscit, licet in eo ferre non possit animum à Gallicis partibus alienum. Donatus ab eo discessit indulgentiis in centum annos in articulo mortis, quibus & ipse & cognati ejus in gradum decimum, & decem, quos vellet, amici fruerentur. *Redit hinc ad expeditionem anni 1686, quæ dum Cæsaream Budam iterum aggrediuntur & expugnant, Regem quoque tradit a Papa & Foederatis sollicitatum, stimulisque gloriæ excitatum, ut doleret adversam de se opinionem ex prioris anni otio natam, serio se accinxisse ad bellum justæ vi persequendum, & ornatiore, quam ad Viennam duxerat, exercitu in Walachiam progressum, spe certa fore, ut Regulus illius terræ copiis secum junctis in fidem ipsius se dederet. Quo nusquam apparente, Regem occupata Walachiæ metropoli Jassio, ad fines Tartariæ accessisse: in quos ab ipsis longe lateque exustos cum penetrare non posset, eum trajecto rursus Prutho flumine, viam sibi ad Danubium aperire voluisse, sed progressum ad Mohiliam, h. e. tumulum sepulchralem prope Falxinum, cum regionem ulteriorem exercitui minimè perviam cognosceret, exercitum, quem Tartari in ejus vestigiis hærentes assidue carpebant, ægre in regnum reduxisse, tantæque expeditionis nullum nec fructum nec gratiam retulisse, cum & Papa in creandis Cardinalibus nullam haberet rationem commendationis regiæ, & Episcopum Bellovacensem, (qui postea Cardinalis Furbinus est dictus) candidatum*

Re-

Regis præteriret: quanquam ut offensam molliret, Radzieuskium Regis cognatum Episcopum Warmiensem, & Abbatem Denhofium Regis in Aula Romana Legatum purpura donavit. Hic vero Autor in regionum situ notando, quod & alibi facit, est diligens, & Tartariæ minoris Walachizque Geographicam descriptionem affert, qua errores in recentissimis mappis obvios emendat; sicuti in historia Autorem *Mahometi exaudiverati* sæpe corrigit. Sub finem expeditionis narrat, Regem cum Jacobo filio ad latus (quod nunquam nec antea nec postea factum observatur) in throno sedentem excepisse legationem Moscoviticam, & cum ea foedus conclusisse, quo provinciæ Czernichoviensis, Severiensis & Smolenscensis, a Moscis per inducias possessæ, illis in perpetuum fuere cessæ. Sequenti anno 1687, cum Autor iterum in Galliam esset missus ad petendas aquas Burbonenses, Regina his non expectatis, ad thermas Hirsbergenses in Silesiam se contulit, cui nomine Cæsaris a Barone Jorouaskio obsequia fuere præstita. Sed cum Rex absentiam conjugis non ferens, ad illam scribi curasset, se minus recte valere, illa thermarum usu abrupto, ad Regem festinatis itineribus properavit. Res vero bellicæ illius anni, quæ, quantum ad Casaresanos & Venetos, fuere clarissimæ, ac Turcico Imperio pene fatales, in Polonia rediere ad Caminecium, ductu regii Principis Jacobi, per paucos dies ignibus injectis infestatum. Unde Autor hic operam consumit in describendis locis & regionibus, per quas Aula vel exercitus Polonicus transit: ex quibus cognoscuntur opes & possessiones multorum nobilium familiarum, & in his Regis ipsius, quas a matre relictas, in Russia tenebat amplissimas, non nihil tamen immunitas, cum mater, filio natu majore Marco a Cosaccis capto & cæso, in minorem, postea Regem, minus prona, opulentum Dominicanis monasterium fundasset. Urbis parum munitæ *Podabitz*, quam Rex, cum adhuc esset Dux exercitus, adversus ingentem Cosaccorum vim conservarat, Autor mentionem faciens, simul indicat, Regem plurima confecisse pecunia, quæ fama ejus virtuti adscripsit. Expeditione hujus anni peracta, Aulam in Russiam redeuntem pari modo Autor per singula loca prosequitur, & in his natalem Regis locum castrum *Olesko* describit. Deprehendit quoque passim in arcibus prædiisque Nobilium præstantiæ magnificentiæ vestigia, & splendorem Polonicæ nobilitatis Romanæ magnitudini fuisse æmulum observat. Johannem Zamoiskium,

magnum illum regni & Cancellarium & Ducem, cum immensos sumtus fastigio suo pares faceret, annua centena aureorum millia in thesauris reposuisse: ejus vero filio duodecies centena librarum millia, quos annuos percipiebat reditus, vix in sumtus dimidii anni suffecisse. In conviviis Procerum inter cætera fercula sæpe illatam fuisse secundis mensis patinam aureis nummis & inter convives distribuendis refertam, sed ab obitu Uladislai IV, regno bellis Cofaccicis, Mosci-cis, Suecicis lacerato & exhausto, valde attritam Nobilitatem fuisse. Hinc progressus Autor ad res anni 1688, primum attingit comitia Grodni in Lithuania sub anni illius principium indicta, & inter multas contentiones & in Regem ipsum criminationes (quibus is graviter responderit) infeliciter tandem abrupta. Multa hic affert Autor de rebus Lithuanicis, terræ situ & dotibus, populi moribus, forma Reip. Procerum studiis & factionibus, in quibus olim eminuisse ait gentem Paziorum Regi adversam, contra quam Rex excitaverit domum Sapieham eo potentia evectam, ut plus in Lithuania quam Rex ipse posset, ejusque gentis caput Dux exercitus jam tum spem regni conceperit. Neque tamen Regem illa domo uti æquiore quam olim Pazia, & de frangenda ejus potentia inivisse consilia. Inter hæc cum magnus regni Cancellarius Wielopolskius fato fuisset functus, Autor & pompam funebrem Polonorum illustrium describit, & elogium defuncti reddit; qui cum esset consiliis cum Cardinale Radzienskio conjunctus, hujus quoque vitam breviter texit, atque ejus exemplo Episcopos Poloniae purpuræ splendore captos, in curiam Romanam majore studio ferri. Unde factum judicat, ut Episcopus Posnaniensis, quo zelum suum Papæ approbaret, nobilem Lituanum ob Atheismi crimen comburi fecerit; cujus non alia fuerint indicia, quam quod nobilis ille argumenta Alstedii pro existentia Dei inverterit, & singulis in marginelibri adscripserit: *Ergo non est Deus*. Rigorem ergo istum non Regi modo, sed & Papæ displicuisse. Hoc ipso anno Autor tertium missus in Galliam, ut P. Angelum Capuccinum medicinae faciendæ peritia celebrem ad Reginam adduceret, admodum indigne fert, sibi diplomate Cæsareo munito in reditu Viennæ manus fuisse injectas, ex suspitione, quod argentum rebellibus Hungariæ apportaret. Res gestas hujus anni & inprimis Belgradum ductu Electoris Bavariz expugnatum commemorans, non negat, Turcas ex Europa pelli potuisse nisi

nisi Gallus Imperii fines invadens Cæsaris vires distraxisset. Cujus quidem rei culpam in Cæsarem confert, qui bellum in Gallos meditatus fuerit, ab ipsis jure occupatum: quod omni carens verisimilitudine, hominis Galli in Regem suum studio condonandum est. Utrique tomo subjiciuntur nonnullæ epistolæ & acta, partim Latino, partim Gallico sermone perscripta, quæ illustrandæ firmandæque historiæ inserviunt.

HYDROPHYLACIUM NOVUM.

seu

DISCURSUS DE AQUIS SALUBRIBUS MINERALIBUS Vere novus. Auctore JO. JACOBO FRANCISCO VICARIO, Philo-
sophi, & Medicina Doctore, ac in Universitate Eribur-
genfi Professore Publico.

Ulmæ Suevorum, apud Laurentium Kronigerum & Hæredes
Gœbelii, 1699. in 8. pl. 18.

Biennium est, ex quo *Cl. Autor* Institutiones Medicas sive *Basin Medicinæ universæ* in lucem emisit; novum sequitur *Hydrophylacium* præsens, multo tamen tempore ante Basin illam elaboratum, utpote ea potissimum comprehendens, quæ Autor, *Physicum A. 1686 Veldkirchii* agens, circa superioris Rhatiaë aquas minerales observavit, in tres digesta *Sæctiones*. In *prima* harum *theoretica*, quemadmodum aqua mineralis asseritur salutaris, quæ ex mineris sive cryptis terræ profiliens cum aliqua subterranea ita participat intime minera, ut labefactatam hominis sanitatem rite adhibita in melius alterare valeat: sic omni medicatæ aquæ, sive potabili, sive balneabili, sive frigidæ, sive calidæ, subtilior æque seu spirituosâ, ac crassior magisque corporea substantia inesse propugnatur. Spirituosâ portio ipsius spiritus universalis subterranei acidi innuitur soboles, in quantum hic ab igne subterraneo expirans, atque aquæ sive vaporosis aliis humoribus in fornibus terræ associatus, metalla & mineralia varie dissolvendo, varias quoque fontium ejusmodi medicatorum differentesque species producat. Crassiora vero contenta, mineralibus reliquis non sine ratione rejectis, vel in acidulis ab aliquo metallo in vitriolum redactis, vel

a sulphure in thermis, ab igne alias subterraneo incalescentibus, prolixius derivantur, adeoque solæ vitriolacæ & sulphureæ aquæ nobilium & vere medicatarum titulo dignæ, at sedimenta, quæ ab aquis nonnullis nunc rubra, nunc lactea, nunc sub alia forma deponuntur, non nisi magisteria ab aeris accessu, vel ob spiritus etiam volatilis secessum, præcipitata; reputantur. Hinc in altera sectione, quæ *parascévastica* inscribitur, tibi de diversis modis, quibus minerales aquæ examinari soleant, v. g. per distillationem, evaporationem, ponderationem, putrefactionem, & præcipitationem, latum fuit iudicium, edocetur uberius, quæ circumstantiæ quoad tempus, locum &c. attendi, quaque ratione modi antea recensiti rite conjungi, ac sedimenta cum primis, vel sponte, vel arte præcipitata, fundi, fusaque per solutiones, capellationes, &c. explorari debeant, quo penitior aquarum, tam vitriolicarum quam sulphurearum, harumque vel frigidarum, vel calidarum, item ex vitriolo & sulphure mixtarum, acquiratur cognitio. E multis autem ejusmodi quis fons Tschagunensis in exemplum proponitur, ut pateat, quomodo vitriolicæ ejus venæ indagatæ fuerint. Primo namque, cum examen dicti fontis institueretur, cœlum sudum extitisse ac serenum, adeoque aquam nulla ferina inquinatam; secundo, in superfici loco duplicem comparuisse venam, sulphuream unam, alteram vero vitriolacæ, fontemque colliculo & duobus amnibus stipatum; tertio, aquam frigidam profluxisse ex cunctis venis limpidissimam ac omnino diaphanam; quarto, terra herbosâ quidem tegi colliculum, at sicca, superiori autem tegmine paulisper remoto, sabulum subesse silicibus minoribus intermixtum; quinto, aquam vitro exceptam odorem acidulum exhalasse, vix autem notabili acore linguam titillasse, ac ultra mensuram haustam appetitum stimulasse; sexto, ad fontis scaturiginem boream quandam terram rubram sive ex flavo rubellam copiosissime subsedisse, aquam vero, nec piscium vitæ protrahendæ, nec ciceribus emolliendis accommodatam, lac coagulasse; septimo, in aqua ad præscriptam methodum ponderatæ uncia qualibet, duo fere grana mineralium delituisse; octavo, ab aqua ad normam veterum destillata merum phlegma inspidum, a nullo alio liquore alterabile, prodiisse, capite mortuo pariter insipido relicto; nono, evaporatam eandem aquam crystallos minimas cuspidales & inspidas exhibuisse, quæ nec cum alcali, nec cum acido ebullierint, ab acido tamen spiritu

sine

sine strepitu dissoluta; ultimo, ab oleo tartari per deliquium & spiritu urinæ, neutiquam vero ab acidis spiritibus, neque a nitri, salis communis & aluminis solutionibus, turbatam aquam fuisse, cum descensu coaguli quasi albi æqualis illi, quod pari prorsus modo ex vitriolo albo consuevit præcipitari. Tandem in *sectione tertia practica*, dum genuinus mineralium aquarum, potabilium & balneabilium, latissime exponitur usus, partim in genere modus extricatur, quo utriusque generis aquæ videantur operari, partim morbi in specie enumerantur, in quibus, dæta & cautelis probe observatis, quæ ante, in & post earundem usum jubentur attendi, egregie conferant. Nempe ex potabilibus aquis, uti maxime acidularum earum, quæ de vitriolo martis participant, in cacochymia pariter biliosa sive acido volatili oleoso, atque melancholica seu acido fixiori, morbisque inde dependentibus, laudantur: ita in genere laudatæ acidulæ martiales in affectibus ab acido, tam in ventriculo, nunc hujus fermentum acidum spirituosum sive sal esurinum augendo & appetitum excitando, nunc quiescencias mucosæ attenuando tonumque roborando, quam extra ventriculum, ratione martialis portionis in duodeno ab alcali bilis præcipitatæ, omne acidum in intestinis obvium destruendo, destructique excretionem per alvum vel urinam promovendo, in biliosis autem morbis bilem diluendo eamque viscidam incidendo, & sic inertem bilem corrigendo & fluidiorem reddendo, vires perhibentur exercere. Speciatim in cataractis calidis, nonnullis phthiseos speciebus, agrypnia, capitis affectibus per consensum, ictero, chlorosi, colica, præsertim convulsiva, hydropo, calculo, gonorrhœa, lepra, fluore albo, malo hypochondriaco, vitii mensium, lumbricis, sterilitate, febribus intermittentibus, dysenteria benigna, arthritide & affectibus cutaneis, usus acidularum, aliquando calefaciendarum, deprædicatur & subinde exemplis confirmatur proficuum, etiam per modum balnei in paresi ex colica & febribus, vel in scorbuto oris per modum gargarismi, adhibitus. Thermarum autem postquam differentia ab aliis balneis declarata, & emolumentum insigne ex eo commendatum fuit, quod in cacochymia pituitosa, humores crassiores fluxiles efficiant, impedimenta amoveant, stagnationem auferant, transpirationemque promoveant, in serosa vero serositatem superfluum extirpent, ac in cutaneis affectibus abstergant, exsiccant, invertant & glutinent; specialius in hemi- &

para-

para plegia, mulierum sterilitate, mensibus deficientibus vel nimis, fluore albo, calculo, ischuria, incontinentia urinæ, corpulentia nimia, scabie & ulceribus antiquis, multum prodesse thermas, adversus Lamwerdium adstruitur.

ECLIPSIS SOLIS, ANNO M. DC XCIX, D. $\frac{13}{23}$ SEPT.
*observata Norinbergæ, a JOANNE PHILIPPO
 WURZELBAUR.*

Norinbergæ, typis Jo. Andr. Endteri filiorum, fol. plag. 2.
 formæ majoris, cum iconismo $\frac{1}{2}$ plag.

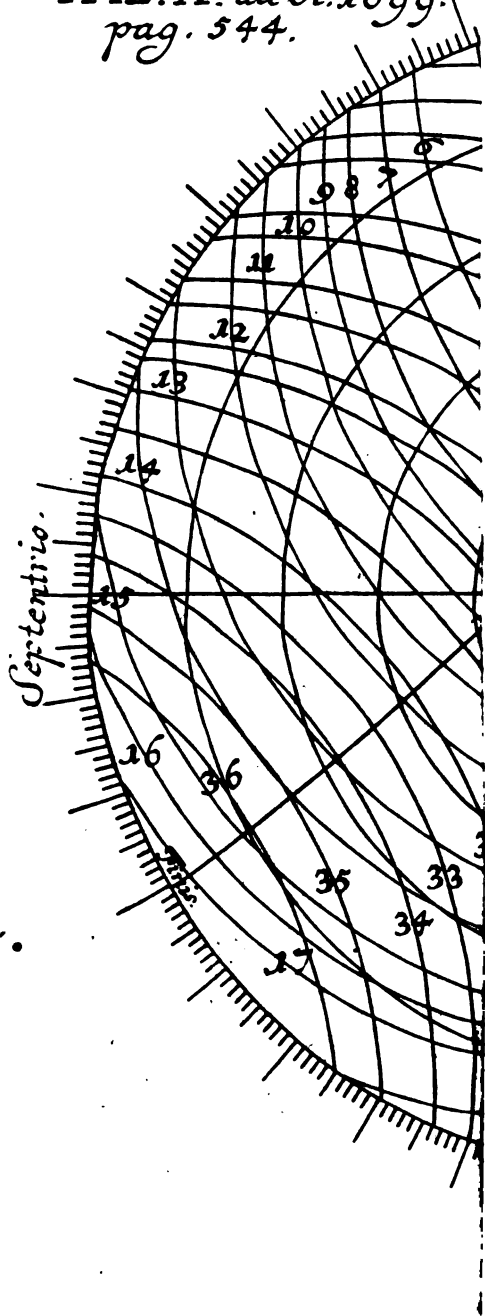
EX diversis, quæ ad manus nostras pervenerunt, memorabilis hujus Eclipsæ observationibus, Clarissimi Wurzelbaueri præcipue B. L. communicamus: quod eadem, cum typis extet publicis elegantissime descripta delineatque; tum commentariolo instructa sit, seriem observationis, & momenta inde deducta continente; æquinoctiæ etiam habentis hujus anni quam diligentissime observata exhibeat. Quorum observationes studiose dextreque ab Astrorum consultis institui, publici nunc vel maxime interest, postquã abrogata, communi Statuum Imperii Protestantium consensu, forma Calendarii Juliana hæcenus recepta, de mediis mature sed consulto dispiciendum est, quibus annuæ temporum Tabulæ motibus Luminarium cœlestium, in quo ardui hujus instituti cardo unice vertitur, deinceps examussim & perpetuo concilientur.

TAB. X.

Typo Eclipsæ ex *Autoris* Schediasmate, quod Regiæ Scientiarum Academiæ Parisinæ (quam in arctius secum commercium adscivisse *Autorem* nostrum, *eidem* oppido gratulamur) inscripsit, huc translato, jungimus Tabulam, ordinem & quantitatem Phasium, cum temporibus horologii oscillatorii, singulis phasibus correspondentibus, & cum sciaterico horizontali exacto, singula minuta referente, altitudinibusque Solis solícite captis, accurate conspirantibus, exponentem; cui adeo tuto fidem habere poterit, qui Eclipsin hanc sive ad suos sive aliorum calculos examinare, e re sua existimabit.

Ordo

TAB. X. ad A. 1699.
pag. 544.

T/

<i>Ordo Phasium.</i>	<i>Quantitas.</i>	<i>Tempora Horologii Oscillatorii.</i>
Num.	Dig. min.	H. M. S.
Initium.	- - -	VIII. 57 14
1	0 52	IX 3 26
2	1 32	8 23
3	2 28	14 14
4	3 19	19 40
5	4 8	24 57
6	5 15	31 57
7	5 50	35 2
8	6 26	38 43
9	6 53	40 36
10	7 20	43 47
11	7 56	50 39
12	8 30	55 9
13	9 23	X. 1 44
14	9 53	5 46
15	10 24	10 34
16	10 38	14 37
17	10 45	17 54
18	10 45	22 29
19	10 12	27 31
20.	9 49	30 10

Zzz

Ordo

<i>Ordo Phasium.</i>	<i>Quantitas.</i>	<i>Tempora Horologii Oscillatorii</i>
Num.	Dig. min.	H. M. S.
21	9 21	X. 33 11
22	8 52	35 53
23	8 30	38 46
24	7 38	42 42
25	7 14	46 7
26	6 33	49 42
27	6 6	53 22
28	5 27	56 37
29	5 9	XI. 0 0
30	4 33	4 24
31	3 57	8 16
32	3 13	13 3
33	2 41	18 3
34	2 11	21 37
35	1 32	25 38
36	1 2	28 27
Finis	0 0	33 56

Notavit porro *Autor*, a phasi octava ad duodecimam usque, opacam Lunæ peripheriam a parte meridionali aliquantillum asperam, circa cornu autem septentrionale ad quartam fere segmenti partem leviolem: dum autem cornua Eclipseos horizonti fere parallela existerent, ante & post phasin decimam quintam, extremitatem periphe-

ripheriæ Lunaribus gibbosæ deorsum nonnihil illuminatam & croceo quasi colore tinctam: stellas tamen, auraliceta nubilis libera conspectas nullas; nec etiam Venerem ipsam, nisi præstanti oculorum acie præditis, in aprico visam.

Disco Lunari ex plurimis magnitudinis diversæ, ad quina secunda differentibus, & ex charta spissiuscula exactis disculis, circa & post phasim primam, nullum congruisse *Autor* memorat, nisi qui (assumpto radio Solari 16. 4.) ad radium 15. 30 fictus erat; eumque successive in tantum ampliatum fuisse, ut majores subinde fuerint applicandi; & circa phasim trigesimam sextam peripheriæ Solaris segmentum disculo non minori, quam ad radium 16. 5 descripto, respondisse: ac proinde diametrum Lunæ, circa finem Eclipsæ, Solarem si non superasse, certe æquavisse.

Huic observationi non abs re erit subjunxisse, in phasi *Autoris* 27ma, quæ est dig. 6. 6, Lunam paululum supra duas tertias peripheriæ Solaris occupasse: quod argumento est, Semidiametrum illius eo tempore æqualem fuisse Solari. Nobis Lipsiæ ad momentum umbræ, centrum Solis, ante & post summam obscuratorem, stringentis attendentibus, ob interjecta impedimenta, tam felicibus esse non licuit, ut notatis exacte peripheriarum intersectionibus, Solaris interceptæ quantitatem captare, diametriq; Lunaribus cum Solari comparationem institueret, & utrum illa hac temporis intercapedine sensibilem mutationem passa fuerit, experiri potuerimus: utut oculorum iudicio, aliis argumentis subnixo, eadem Solari minor sit habita.

Æquinoctia hujus anni juxta *Autoris* observationes contingere,

	D	H	/	//
Vernum, Martii	9.	20.	35.	27.
Autumnale, Septembr.	12.	10.	22.	42.

Sed juxta Tabulas *Autoris*,

Illud,	-	-	-	-	40.	30.
Hoc	-	-	-	-	32.	52.

Præter hanc observationem habemus & binas alias Clarissimorum Virorum *Dn. M. Godofredi Teubneri*, Archidiaconi Cizensis, &

Cl. M. Jacobi Honoldi, Pastoris in pago Hervelsingen, dioceseos Ulmenſis; illam *Ciza*, alteram *Hervelsinga* prope *Ulmam* Suevorum habitas, nitidissimeque expressas: quas cum pagellarum angustia integras huc transferre vetet, earum summa tantum momenta indicasse sufficet. Coepit autem illic Eclipsis die jam dicto hora 9. 0, desit hora 11. 35, excrevitque ad digitos 11: hic vero initium suum sumſit hora 8. 55, finiit hora 11. 31: defectu maximo 10 digitorum, Nobis Lipsiæ Luna Solis discum inire deprehensa est, tempore ex altitudinibus Solis correcto, hora 9. 11, exire hora 11. 38. 30: maxima obscuratio digitorum 11. 20, quasi duravit ab hora 10. 16. 45, per 6. Obscuratis 10 digitis, aura cateroquin defecatissima, luridam faciem induere coepit, tristioremque, quam quæ cælo sereno solet esse, Sole jam jam sub Horizontem condito. Galli etiam, gallinacei, hætenus admodum canori, tanquam silentio imposto, & veluti cubitum ituri, conticuere omnes; nec nisi *redintegrata eousque* Solis luce ad pristinum vigorem & cantum rediere: præter Venerem autem nullam stellam aliam iis, qui cæli faciem sub dio tunc lustrant, hic visam accepimus.

INDEX AUCTORUM

quorum Libri aut Inventa hoc volumine recensentur.

I. Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

Alexandri (Natalis) Historia Ecclesiastica Veteris Novique Testamenti.	385
Anonymi Feda Salomonie, b. e. Canticum Canticorum.	75
	Ano-

<i>Anonymi Theologi Lovaniensis Epistola, concernens Episcopi Meldensis sententiam de Charitate.</i>	20
- - <i>Epistola concernens Additamentum Archiepiscopi Parisiensis ad Instructionem suam Pastoralem.</i>	22
- - <i>Epistola, qua comprobatur, Archiepiscopum Cameracensem inique ab Episcopo Meldensi accusari.</i>	24
<i>Athanasii Opera omnia Græcæ & Latine.</i>	193
<i>Banagii (Jacobi) Historia Ecclesie a nato Christo ad hoc usque tempus.</i>	402. 433. 481
<i>Benedictinorum Monachorum Congregationis S. Mauri Opera S. Athanasii.</i>	193
<i>Bonjour (Guillelmi) Exercitatio in Monumenta Coptica seu Ægyptiaca Bibliotheca Vaticana.</i>	232
<i>Bossueti (Jac. Benigni) Episcopi Meldensis Relatio de Quietismo.</i>	132
- - <i>Animadversiones in Responsum Arch. Cameracensis ad Relationem de Quietismo.</i>	145
<i>Bynæi (Antonii) de Morte Jesu Christi liber III.</i>	119
<i>Cave (Guillelmi) Scriptorum Ecclesiasticorum Historia Literaria.</i>	153
<i>Clerici (Johannis) SS. Patrum qui temporibus Apostolicis floruerunt Opera, a I. B. Cotelerio olim edita, nunc variis accessionibus & notulis aucta.</i>	1
- - <i>Animadversiones in Henr. Hammondii Annotationes in Novum Testamentum.</i>	5
- - <i>Harmonia Evangelica.</i>	273
- - <i>Parrhasiana.</i>	454
<i>Cotelerii (Jo. Baptista) Opera SS. Patrum, qui temporibus Apostolicis floruerunt.</i>	1
<i>Cypriani (Cæcili) de Vanitate idolorum Liber, recensitus & illustratus a Christophoro Cellario.</i>	246
<i>Doucini (Ludovici) Historia Nestorianismi.</i>	166
<i>Durtii (Jo. Conradi) Compendium Theologie Moralis.</i>	64
<i>Eusebii Romani. Vide Jo. Mabillonii.</i>	1
<i>Fabricii (Johann) Amanitates Theologica.</i>	284
<i>Felicis (M. Minucii) Octavius, recensitus & illustratus a Christophoro Cellario.</i>	246.

<i>De Fenelon-Salignac Archiepiscopi Cameracensis Responso ad Relationem Episcopi Meldensis de Quietismo.</i>	139
Gatakeri (Thoma) <i>Opera Critica.</i>	63
Gery (Roberti) <i>Appendix ad Gu. Cave Historiæ Literaria Partem II.</i>	153
Grabii (Jo. Ernesti) <i>Spicilegium SS. Patrum, ut & Hæreticorum Seculi post Christum natum Primi.</i>	256
Gürtleri (Nicolaï) <i>Vocum Typico-Prophecticarum Explicatio.</i>	106
Du Hamel <i>Institutiones Biblicæ.</i>	48
Hammondi (Henrici) <i>Annotationes in Novum Testamentum.</i>	5
S. Hieronymi <i>Operum tomus II.</i>	529
Hilleri (Matthæi) <i>Traçtatus de Gemmis duodecim in Peçtorali Pontificis Hebraorum.</i>	278
Ittigii (Thoma) <i>Bibliotheca Patrum Apostolicorum. Præmissa est Dissertatio de Patribus Apostolicis.</i>	41
Junckeri (Christiani) <i>Vita D. Martini Lutheri & Successuum Evangelicæ Reformationis Historia nummis illustrata.</i>	300
Kidderi (Richardi) <i>Episcopi Bathoniensis & Wellensis Demonstratio Messia, qua veritas Religionis Christiana contra Judæos potissimum defenditur.</i>	241
Lamy (Bernardi) <i>Commentarius in Concordiam Evangelicam, & Apparatus Chronologicus & Geographicus.</i>	442
Ligtfooti (Joannis) <i>Opera posthuma.</i>	103
A Limborch (Philippi) <i>Defensio contra Joannem Vander Wayen.</i>	93
Loescheri (Caspari) <i>Consensus orthodoxus in loco de Christo.</i>	60
Lyferi (Wilhelmi) <i>Systema Thetico-Exegeticum.</i>	473
Mabillonii (Joannis) <i>Epistola de Cultu Sanctorum ignotorum.</i>	107
De Malvenda (Petri) <i>& aliorum Epistola Conc. Trid. concernentes.</i>	261
Marraccii (Ludovici) <i>Alcorani Textus universus, ex Arabico idioma te in Latinum translatus, appositis unicuique capisi Notis atque Refutatione.</i>	246
Martianay (Joannis) <i>Tomus II Operum S. Hieronymi.</i>	529
De Montfaucon (Bernardi) <i>Opera S. Athanasii.</i>	193. 599
Muratorii (Ludovici Antonii) <i>Anecdota ex Ambrosiana Bibliotheca codicibus nunc primum eruta, Notis ac Disquisitionibus aucta.</i>	304

INDEX AUCTORUM. 551

Rayzi (*Nicolai*) *Responso ad Memoriale F. Sebastiani a S. Paulo, adversus Acta Sanctorum & personam P. Dan. Papebrochii.* 443

Schmidt (*Jo. Andrea*) *Compendium Theologiae Dogmaticae:* 287

Sturmii (*Jo. Christophori*) *de Deo in Creaturis corporeis & per ipsas jussu & voluntate sua primava hodiernum omnia operante.* 208

Teate (*Faithful*) *Ter Tria. Seu Doctrina de Tribus Divinitatis Personis: tribus Gratia donis, Fide, Spe & Charitate &c.* 38

De Vargas (*Francisci*) & aliorum *Epistola; Concilium Tridentinum concernentes:* 261

Le Vassor (*Michaëli*) *Epistola Franc. de Vargas & aliorum ex Hispanico sermone in Gallicum translata & Notis illustrata.* 261

Veielii (*Elia*) *Dissertatio Isagogica in Natali Alexandri Selecta Historia Ecclesiastica capitula.* 320

II. Libri Juridici.

Antonii (*Gottfredi*) *Jus Feudale, succinctis additamentis auctum a Jo. Sam. Strykiu.* 472

Boeckelmanni (*Jo. Friderici*) *Synopsis Juris Publici Imperii Rom. Germanici:* 69

Braun (*Philippi*) *Principia Juris Canonici.* 470

Cocceji (*Henrici*) *Hypomnemata Juris ad seriem Imp. Justiniani.* 68

Leiferi (*Gottfredi Christiani*) *Jus Georgicum, sive Tractatus de Prædiis.* 270

Pagenstecheri (*Alex. Arnoldi*) *Jus Publicum Imperii Rom. Germanici Boeckelmannianum.* 69

Pfessingeri (*Jo. Friderici*) *Institutiones Juris Publici Rom. Germ. Vi-triariana perpetuis Notis aucta.* 361

Polman (*Jo. Friderici*) *Racemationis & Florum Sparsonis totius Corporis Juris Civilis Tomus I.* 429

Ringleri (*Jo. Philippi*) *de Domaniis Germania Libri III.* 81

Schilter (*Joannis*) *Juriprudencia totius tam Romana quam Germanica privata Legitima Elementa.* 30

Stu.

Sluteri (Matthaei) <i>Tractatus Historico - Juridicus de Rebus Immobili- bus & praecipue Aedificiis Hamburgensibus.</i>	77
Starnhorst (Gustavi Caroli) <i>Conciliatio Decisionum Mevianarum appa- reuter contrariarum continuata.</i>	271
Strykii (Samuelis) <i>Tractatus de Dissensu Sponsalicio & c. variis Prejudi- cibus ac Collegiorum Responsis confirmatus.</i>	308
Vitriarii (Philippi Reinhardi) <i>Institutiones Juris Publici Rom. Germ. perpetuis Notis aucta a Jo. Fr. Pfeffingero.</i>	361
Voet (Joannis) <i>Commentarius ad Pandectas.</i>	501
Wenckeri (Jacobi) <i>Tractatus de Pfalburgeris, Usburgeris & Gleven- burgeris.</i>	32
Ziegleri (Casparis) <i>Decisiones XXXI.</i>	165

III. Medici ac Physici.

Ariostii (Francisci) <i>de Oleo montis Zibinii seu Petroleo agri Mutinensis libellus.</i>	380
Contuli (Jo. Baptista) <i>de Lapidibus, Podagra & Chiragra in humano corpore productis.</i>	396
Covvper (Guilielmi) <i>Anatomia Corporis Humani.</i>	49
- - - <i>Epicrisis in Dn. Dupré Descriptionem quinque parium musculorum & c.</i>	397
Dampier (Georgii) <i>Remedium contra morsum animantium rabido- rum.</i>	111
Dupré <i>Descriptio quinque parium musculorum, diversis capitibus moti- bus super primam & secundam cervicis vertebrae inservi- entium & c.</i>	397.
Floyer (Joannis) <i>Tractatus de Asthmate.</i>	350.
Hermanni (Pauli) <i>Paradisus Batavus.</i>	237
Luidii (Eduardi) <i>Lithophylacii Britannici Ichnographia.</i>	333
Musitani (Caroli) <i>Chirurgia Theoretico-Practica.</i>	72
Pitt (Christophori) <i>Observatio de motu stomachi peristaltico.</i>	113
Riedlini (Viti) <i>Linearum Medicarum Annus IV.</i>	283
Ruyfchii (Frederici) <i>Epistola Anatomica Problematica X, XI, XII.</i>	116
Vicarii (Jo. Jac. Francisci) <i>Hydrophylacium novum, seu Discursus de Aquis salubribus mineralibus.</i>	541
	Viculleus

Vieuffens (Raymundi) *Dissertationes de salis acidi e sanguine extraetione, & de quantitatis principiorum ejus sensibilibum proportione* 376

IV. Mathematici.

Anonymi Animaduersio ad Davidis Gregorii Schediasma de Catenaria. 87
 - - *Observationes Sinenses,* 112.
 - - *Cruis Atlantici Epistola.* 176.
 Bernoulli (Jacobi) *Circinus Proportionum nauticus scala loxodromica instructus.* 91
 - - *Quadratura Zonarum Cycloidalium demonstrata.* 27.
 Bernoulli (Johannu) *Cycloidis primaria Segmenta innumera Quadraturam recipientia, &c.* 316
 - - *Epistola.* 513
 Duillerii (Nicolai Fatii) *Linea brevissimi descensus, nec non Solidi rotundi, in quo minima fiat resistentia, Investigatio Geometrica.* 510
 De La Hire *Detectio & Observatio Cometa mense Sept. 1698.* 181.
 Hospitalii *Mercionis Methodus inveniendi Solidi rotundi, in quod secundum axem motum, minor fiat a reside fluido resistentia, quam in quodvis aliud ejusdem longitudinis & latitudinis.* 354
 De Tschirnhaus *Effectus singulares Lentis optica ad Telescopia.* 445
 Wurzelbaur (Jo. Philippi) *Eclipsis Solis, A. 1699 d. $\frac{23}{2}$ Septembris observata.* 544

V. Historici & Geographici.

Anonymi Vita Thoma Smitbi. 462.
 Bartholini (Alberti) *de Danorum scriptis liber.* 206
 Bonanni (Philippi) *Numismata Pontificum Romanorum explicata ac illustrata.* 520
 Buonarotæ (Philippi) *Observationes Historica in quadam maximi moduli Numismata.* 477

Δααα

De

De Cermenate (<i>Johannis</i>) <i>Historia de situ, origine & cultoribus Ambrosiana urbis &c</i>	305
Crenii (<i>Thoma</i>) <i>Animadversionum Historicarum & Philologicarum Pars IV. Pars V.</i>	85 508
- - - <i>Analekta Philologica. Critico Historica.</i>	378
- - - <i>Museum Philologicum & Historicum.</i>	378
Crescimbeni (<i>Jo. Marii</i>) <i>Historia Poeseos Hetruscis vernacula,</i>	526
Daleracii <i>Anecdota Polonia, seu Commentarii arcani de Regno Johannis III Sobieskii.</i>	555
Dodvvelli (<i>Henrici</i>) <i>Annales Vellejani, Quintilianei, Statiani.</i>	114.
Gildon (<i>Caroli</i>) <i>Vita & Characteres Poetarum Dramaticorum.</i>	424
Le Gobien (<i>Caroli</i>) <i>Historia Edicti Imperatoris Sinenfis in gratiam Religionis Christiana.</i>	490
Gratiani (<i>Joannis</i>) <i>Gesta Francisci Mauroceni Peloponnesiaci.</i>	97
Hudson (<i>Johannis</i>) <i>Geographia Veteris Scriptores Graeci minores. Cum Interpretatione Latina, Dissertationibus & Annotationibus. Vol. I.</i>	393.
Josephi (<i>Joannis</i>) <i>a S. Teresa Historia bellorum in Regno Brasilia inter Regem Portugallia & Rempublicam Hollandicam gestorum.</i>	293.
Junckeri (<i>Christiani</i>) <i>Vita D. Martini Lusberi nummis illustrata.</i>	300
Langbainii <i>Vita & characteres Poetarum Dramaticorum Anglorum.</i>	424
Leti (<i>Gregorii</i>) <i>Vita Petri Gironis Ducis de Ossuna.</i>	371.
Lister (<i>Martini</i>) <i>Iter Parisense.</i>	468
Ludlovii (<i>Edmundi</i>) <i>Commentarii Memoriales Anglicani.</i>	188,
A Mellen (<i>Jacobi</i>) <i>Series Regum Hungariae e nummis aureis collecta & descripta.</i>	266
Mölleri (<i>Joannis</i>) <i>Bibliotheca Septentrionis Eruditi.</i>	204
Muratorii (<i>Ludov. Ant.</i>) <i>Anecdota ex Ambrosiana Bibliotheca nunc primum eruta, Notisque ac Disquisitionibus aucta.</i>	304.
Paulini (<i>Christiani Francisci</i>) <i>Rerum & Antiquitatum Germanicarum Syntagma.</i>	183.
- - - <i>Historia Isenacensis.</i>	183
Perraulti <i>Elogia virorum hoc seculo in Gallia illustrium</i>	313.
	Schefferi

INDEX AUCTORUM.

Schefferi (Joannis) <i>Suecia Literata.</i>	553
Visselbeccii (Petri) <i>Chronicon Huxariense.</i>	206
	124

VI. Philologici & Miscellanei alii.

Bernardi (Eduardi) <i>Catalogi Librorum manuscriptorum Anglia & Hibernia in unum collecti.</i>	225
Buddei (Jo. Francisci) <i>Dieta illustriora Septem Gracia Sapientum explicata.</i>	479
Crenii (Thoma) <i>Animadversionum Historicarum & Philologicarum Pars IV.</i>	85
<i>Pars V.</i>	508
- <i>Analetha Philologico-Critico-Historica.</i>	378
- <i>Museum Philologicum & Historicum.</i>	378
Cypriani (Ernesti Salomonis) <i>de Ecclesia Subterranea Liber.</i>	477
Fabretti (Raphaelis) <i>Inscriptionum Antiquarum, qua in adibus paternis afferantur, Explicatio & Addicamentum.</i>	337
Festi (S. Pompeji) <i>de Verborum Significatione Libri XX.</i>	322
Gatakeri (Thoma) <i>Opera Critica.</i>	63
Gryphii (Christiani) <i>Sylva Poetica.</i>	59
Q. Horatius Flaccus, cum J. Rutgersii <i>Lectionibus Venusinis, Cura Petri Burmanni.</i>	367
Locke (Joannis) <i>Litera ad Eduardum Episcopum Vigorniensem, quibus loca quadam libri sui de Mente Humana vindicat.</i>	12
<i>Responsio ad Epistolam Episcopi Vigorniensis.</i>	19
Meelfuhleri (Rodolphi Martini) <i>Accessiones ad Almelouenii Bibliothecam promissam & latentem.</i>	359
Morhofii (Dan. Georgii) <i>Dissertationes Academicae & Epistolicae.</i>	289
Omeisii (Magni Danielis) <i>Compendium Rhetoricum.</i>	286
Parrhasii (Jo. Clerici) <i>Cogitata varia super argumentis Criticis, Historicis, Moralibus & Poeticis; nec non Defensio librorum a Jo. Clerico editorum.</i>	454
Parthenii (Nicolai) <i>Gianettasii Autumni Surrentini.</i>	329
Rutgersii (Jani) <i>Lectiones Venusinae.</i>	367
Stillingsfleet (Eduardi) <i>Episcopi Vigorniensis Responsio ad literas Jo. Locke de Mente Humana.</i>	12. 19

Aaaa 2

Sturmi

Sturmii (Jo. Christophori) de Deo in creaturis corporeis & per ipsas ho-	
dientum omnia operante.	208
Theocriti <i>Quæ exstant, cum Græcis Scholiis, Notis & Indicibus.</i>	236
Wenckeri (Jacobi) <i>Tractatus de Pfalburgeris, Usbergeris & Gleven-</i>	
burgeris.	32

INDEX RERUM NOTABILIORUM in hoc Volumine obviarum,

A bbatissis Protestantibus facultas nubendi asserta.	365	Adoptio ab extraneo facta num jus patrum quoque constituat?	430
Al dias Babylonius, nugivendus	44	Ægyptiaca Vaticana Bibliotheca monumenta.	22. sqq.
Abgari & Christi amæbae Epistola num genuina?	257	Aer humidus Asthmaticis noxius.	353
In Abortu impediendo vires Aëritis.	283	Ætatis vires in abortu impediendo.	283
Acidiorum sanguine extractio.	377	Africanæ Ecclesie origo & fata.	410. sq.
Acidorum virtus Antiasthmatica.	354	Agendi vis insita quo sensu creaturis corporeis possit tribui?	216
Acidulæ vitriolo impregnata.	541	quomodo operentur?	543
quibus morbis conferantur?	543	quomodo usurpandæ?	543
per modum balnei in partibus ex colica & febribus intermissis salutare.	543	interdum calefaciendæ.	543
Acromiæ luxatio.	54	Agnellus ex cane natus.	186
Acta Pauli & Thecla Græce exhibitæ.	258	Albaspinæus notatus.	411
		Alcoranus ex Arabico sermone in Latinum translatus & refutatus.	247
		- - num luci publica inter Christianos exponi sine periculo possit?	249
		Alexander ab Alexandro notatus.	341. 346
			In

INDEX RERUM

557

<p>In Alexandri (Natalu) Historiam <i>Ecclesiasticam censura.</i> 320. sq. Alexandrina Ecclesia num a Mar- <i>co Evangelista fundata?</i> 407 Alexandrinorum Episcoporum <i>Diocesis quam late olim patue-</i> <i>rit?</i> 408 Allantoidea tunica in fœtu hu- <i>mano nulla.</i> 55 Allatus notatus. 406 Ambrosii num sit hymnus: Te <i>Deum laudamus?</i> 390 Amnii vascula sanguinea. 53 Amor Dei purus citra intuitum <i>commodi nostri affectus.</i> 20. sqq. 25 Anacleti Epistola spuria. 45 Anacletus & Cletus idem. 390 S. Andreæ reliquia a quo Constan- <i>tinopolin fuerint translata?</i> 487 Andreas Samosatensis Episcopus <i>num orthodoxus fuerit?</i> 170 Aneurismatis in arteria frontali <i>curatio.</i> 50 Angelis corpus tribuere, num ba- <i>refis?</i> 390 Angelorum creationem cur Moses <i>non commemoraverit?</i> 389 - - <i>cur tam pauci apud Ro-</i> <i>manenses adorentur?</i> 485 - - <i>cultus improbatu.</i> 485 - - <i>quando ceperit?</i> 486 Angliæ motuum civilium histori- <i>a.</i> 188. sqq. - - <i>librorum manuscriptorum</i></p>	<p><i>Catalogi.</i> 225 - - <i>Dramaticorum Poetarum</i> <i>characteres.</i> 424 Anglicæ linguæ reformatio. 463 In Ani procidentia quamam tunica <i>inest uni recti laxetur?</i> 53 Ani prolapsi sphacelus curatus. 53 Anima Universi nulla. 209 Animæ immaterialitas probata. 16 Animalium spirituum existentia <i>in dubium vocata.</i> 50 - - <i>comparatio cum spiritibus</i> <i>vegetabilium inflamma-</i> <i>bilibus.</i> 352 Annularis Protuberantia fibræ <i>longitudinalibus & transversis</i> <i>constat.</i> 519 Antepilepticus pulvis. 284 Antepileptica virtus verbena. 284 Antinephritica vis fructus Cynos- <i>bati.</i> 284 Antipestilentiale remedium. 74 Antiochia quo sensu Orientis me- <i>tropolis fuerit dicta?</i> 408 Antiochenæ Ecclesiæ origo, d'æce- <i>sis, Prasules.</i> 409 Apostolici Patres editi a Jobanne <i>Baptista Cotilerio.</i> 1 - - - <i>a Thoma Itigio.</i> 41 Apostolorum & Evangelistarum <i>scripta quando legi publice in</i> <i>Ecclesiis ceperint?</i> 412 Aqua, quæ e lacere Christi crucifixi <i>emanavit, res celestis Baptismi.</i> 475. sq.</p>
---	---

Aaaa 3

Aque

<i>Aqua minerales quam saluta-</i>		<i>V exhibitæ Historia.</i>	
<i>res?</i>	541		301
<i>- - medicata quotuplices?</i>	542	<i>Auricularum cordis humani non</i>	
<i>- - quomodo examinanda?</i>	542	<i>semper eadem facies.</i>	517
<i>Argentinenfis Civitatis privile-</i>		<i>Azymorum in S. Cœna usus.</i>	437
<i>gium de Usburgeris recipiendū,</i>		B <i>acchi Triumphus gemma in-</i>	
	35	<i>sculptus, illustratus.</i>	419
<i>Ab Armoniaci Salis Spiritu ex-</i>			599.
<i>crefcentia carnis coeretur.</i>	74	<i>Bacchanalium apud Romanos li-</i>	
<i>Arnaldi (Antonii) elogium.</i>	326	<i>centia.</i>	345
<i>- - refutatio.</i>	433. 442	<i>Bachiarri Apologia.</i>	385
<i>Arteriosum rete mirabile in homi-</i>		<i>Badeslebiensis Congregationis</i>	
<i>ne assertum.</i>	519	<i>Chronicon.</i>	187
<i>Contra Arthritidem præservans</i>		<i>Balneum aquæ dulcis Mercurium</i>	
<i>foniculi,</i>	284	<i>intra corpus susceptum elicit.</i>	283
<i>Sub Ascia dedicare, quid in In-</i>		<i>Balsami arsenici descriptio & vires.</i>	
<i>scriptionibus?</i>	343		73
<i>Asthmatis flatulenti, vulgo humi-</i>		<i>Balsamus Balsamorum.</i>	74
<i>di, symptomata.</i>	350. 351	<i>Baluzii Epistola de vita Jo. Bapt.</i>	
<i>- - natura.</i>	352	<i>Coreleri.</i>	3
<i>- - causa proxima & remota.</i>	352. 599.	<i>Baptismi res caelestis qua?</i>	475. 59.
<i>- - curatio in paroxysmo &</i>		<i>Barberini (Francisci) in colligendis</i>	
<i>extra eum.</i>	353. 599.	<i>Inscriptionibus antiquis studi-</i>	
<i>S. Athanasii Operum codices ma-</i>		<i>um.</i>	339
<i>nascripti & editiones variae.</i>	194	<i>Barlaeus notatus.</i>	297
<i>- - Stylus qualis?</i>	195	<i>Barnabæ epistola spuria.</i>	46
<i>- - Vita.</i>	196. 599. 201	<i>Baronius notatus.</i>	169. 170. 409.
<i>- - Opera recens vulgata.</i>	201		414. 417
<i>- - Symbolum.</i>	203	<i>Bartholini (Alberti) libri de Da-</i>	
<i>Ob Atheismi suspicionem combu-</i>		<i>norum scripta defectus suppleti.</i>	206. 599.
<i>stus Nobilis Polonus.</i>	540	<i>Batavorum in Brasilia fata,</i>	295.
<i>Atrophia a receptaculo chyli con-</i>			599.
<i>stipato.</i>	52	<i>Bayeri Uranometria notata.</i>	382
<i>Augustanæ Confessionis Carolo</i>		<i>Belli inter Turcas & Venetos Hi-</i>	
		<i>storia.</i>	97. 599.
			inter

INDEX RERUM

559

<p>- - <i>inter Batavos & Lusitanos in Brasilia Historia.</i> 293. sqq.</p> <p>- - <i>inter Turcas & Venetos Historia.</i> 97. sqq.</p> <p>Bernardi (Eduardi) in colligendo Manuscriptorum Anglia catalogo studium. 226</p> <p>Berullii (Petri) elogium. 325</p> <p>Bibliothecæ Bodlejane historia. 230. sqq.</p> <p>Bidloo notatus. 54</p> <p>Bignon (Hieronymi) elogium. 327</p> <p>Bivarius notatus. 44. 45</p> <p>Blondellus notatus. 405</p> <p>Böckelmanni (Jo. Frid.) studia & munera. 71</p> <p>Bodlejanz Bibliotheca historia & augmenta. 230. 232</p> <p>Bodleji (Thomæ) Vita. 228. sqq.</p> <p>Bona Cardinalis refutatus. 484</p> <p>Borealium gentium in literas merito. 205</p> <p>Rossueti (Jac. Benigni) Episcopi Meldensis cum Archiepiscopo Cameracensi contentiones. 132. sqq.</p> <p>Brasilienfis inter Lusitanos & Batavos belli Historia. 293. sqq.</p> <p>Braxandijus quale apud Hamburgenses? 78. sqq.</p> <p>Bronchialis vena in subclavium nam terminatur. 51</p> <p>Bubonum pestilens quomodo dignoscenda? 73</p>	<p>Burmahus Spinoffimi unde spectus? 93. sqq.</p> <p>Byzantinæ Historia Scriptorum nova editio promissa. 336</p> <p>Adavera cremandi & humani di mos iisdem temporibus receptus. 341</p> <p>Cæciliæ Commentarii Hispanicæ in Apocalypsin D. Joannis explosi. 44</p> <p>Cæsarius, Arelatenfis Episcopus, num Pelagianismi recte accusatur? 155</p> <p>Caffæ & Thea usus rejectus. 469. sqq.</p> <p>Calculi humoribus nonnullis inclusi, opus naturæ. 73</p> <p>- - <i>in diversis corporis partibus.</i> 396. sqq.</p> <p>Calcolorum differentia. 396</p> <p>Calvariz notabilia vasorum vestigia impressa. 54</p> <p>Cambriæ Etymologicum Geographicum promissum. 335</p> <p>Cameli, cum proli indulgent, dies 40 a cibo & potu abstinent. 332</p> <p>Cameracensis Archiepiscopi doctrina defensa. 20. 22. 24. 139. sqq.</p> <p>- - <i>impugnata & damnata.</i> 132. sqq. 146. 393</p> <p>Cameronis vita ac fata. 87</p> <p>Camus (Jo. Petri) acute dictum. 326</p> <p style="text-align: right;">Cancroſis</p>
---	---

- Cancrosis ulceribus suffimigium
 cinnabaris medetur. 74
 Canon Novi Testamenti quando
 constitutus? 41. 414
 Canonici juris systema. 470
 Canonizati num omnes censeri
 debeant, quorum nomina Dy-
 psichis inserta leguntur? 484
 Canticum Canticorum illustra-
 tum. 75
 Capitis musculorum novorum de-
 scriptio. 398
 - - motus supra primam cer-
 visis vertebra. 399
 Capitula tria quas turbas in Ec-
 clesia dederint? 173. 175
 Capitulationem in Imperio R. G.
 concipiendi jus Electoribus vin-
 dicatum. 70
 Caracalla num Juliam matrem u-
 xoris loco habuerit? 349
 Caracallæ nummi illustrati. 423
 Carbones humoribus nonnullis in-
 clusi, opus natura. 73
 Caries vertebrarum nonnullarum
 dorfi. 54
 Carmelitarum cum Jesuitis lites.
 443. 599.
 Carnis excrementa a spiritu salis
 armoniaci carceretur. 74
 Carolo I. Angliæ iniquus scriptor
 Edmundus Ludlovius. 189
 Carpinæ Cardinalis Muscum. 418
 Carthagineum Episcopinum Ju-
 ra Patriarchalia. 410. 599.
- - - num Pontificibus Ro-
 manis fuerint subje-
 cti? 410. 599.
 Cassiodorus emendatus. 173
 Catacombæ Romana. 478.
 - - - num Christianos ha-
 buerint conditores?
 481
 In Catacombis Romanis qua re-
 periuntur corpora, num omnia
 Sanctorum sint? 108. 599.
 In Cataractæ depositione quam
 circum eum & locum observa-
 da? 51.
 Catenariæ demonstratio Gregoria-
 na impugnata. 87. 599.
 Cave (Guilielmi) Vindicia. 154.
 599.
 Causticum indolens. 74
 Celsus (Julius) auctor vitæ Julii
 Casaris scriptor recentior. 118
 Centauri cur imprimis Baccho
 tribuantur? 419
 Cephalalgia ex glandula pineali
 petrosa. 397
 Cerebelli quoad superficiem con-
 formatio. 518
 Cerebri mening intermedia. 54.
 - - ventriculorum lymphæ o-
 rigo. 519
 Cereris cum Baccho necessitudo.
 420
 Cerevisiarum rei apud Hambugen-
 ses jura & consuetudines. 78.
 599.
 Chalcedonensis

INDEX RERUM.

561

<p>Chalcedonensis Synodi historia. 173</p> <p>Chalcidis obsidio irrita. 102</p> <p>Chorda umbilicalis tubulis succiferis destituta. 55</p> <p>Chorepiscoporum origo. 406</p> <p>Choroidei plexus conformatio & usus. 519</p> <p>Choroideus plexus nervorum expers. 54</p> <p style="padding-left: 2em;">- - glandularum & vasorum lymphaticorum expers. 519</p> <p>Christi officium mediatorium quando ceperit? 61</p> <p style="padding-left: 2em;">- - caro num sit vivifica? 62</p> <p style="padding-left: 2em;">- - natura humana num adoranda? 62</p> <p style="padding-left: 2em;">- - intercessio num ultra seculi consummationem extendenda? 62</p> <p style="padding-left: 2em;">- - crucifixio quomodo peracta? 125</p> <p style="padding-left: 2em;">- - tunica inconsutilis. 127.</p> <p style="padding-left: 2em;">- - genealogia asserta. 245.</p> <p style="padding-left: 2em;">- - nativitatis & mortis annus. 278. 390. 445</p> <p style="padding-left: 2em;">- - paupertas dubia. 445</p> <p>Christianæ religionis veritas contra Judæos asserta. 241. sqq.</p> <p style="padding-left: 2em;">- - Hierarchia comparatio cum Hierarchia Esb- nicorum. 406</p>	<p>Christianismi in Sina origo & progressus. 490</p> <p>De Christo sententia Augustana Confessionis Theologorum conciliata. 60. sqq.</p> <p style="padding-left: 2em;">- - honesta Mabumedanorum judicium. 252. sqq.</p> <p>Christus num parabolâ suas sepe ex Rabbiorum ore attulerit? &</p> <p style="padding-left: 2em;">- - num secundum humanam naturam possit dici Deus? 61</p> <p style="padding-left: 2em;">- - cujus criminis apud Pilatum fuerit accusatus? 120, 123</p> <p style="padding-left: 2em;">- - cur veste candida ab Herode fuerit indutus? 121</p> <p style="padding-left: 2em;">- - quali cblamyde indutus fuerit? 122</p> <p style="padding-left: 2em;">- - non hora sexta, sed tertia traditus, ut crucifigeretur. 124</p> <p style="padding-left: 2em;">- - vinum myrrhatum bibere cur recusaverit? 126</p> <p>Chronologia Historia Evangelica. 452</p> <p>Chrysostomus notatus. 409</p> <p style="padding-left: 2em;">- - Pelagianismi reus. 416</p> <p style="padding-left: 2em;">- - num dogma de Transsubstantiatione agnovit? 437</p> <p>A Chyli receptaculo constipato Atrophia. 52</p> <p>Cicero illustratus. 369</p> <p>Cinnabaris suffimigium ulceribus cancrâsis medetur. 74</p> <p style="text-align: left; font-weight: bold;">B bbb</p>
---	--

Circinus nauticus, ejusque constructio.	91. sqq.	Concilii Chalcedonenfis historia.	173
Circularis peripheria reſtitutio.	178	- - Epeſini historia. 169. sqq.	
Circuli quadratura quomodo perfici poſſit?	178	- - Vaconenici historia. 174. sqq.	
Ciſta myſtica Gentilium.	420	- - Tridentini historia epiſtulis illuſtrata.	261. sqq.
Claudii Taurinenſis zelus adverſus imaginum cultum.	489	Conciliorum qua auctoritas? 176.	390. 471
Clemens Malala memoratus quis?	158	Conditio cauſa data cauſa non ſecuta.	506
Clementis Romani Epiſtola a manu aliena interpolata.	4. 46	- - iriticaria.	507
- - - ſcripta genuina & ſuppoſita.	259	Condititia lex qua fuerit?	38
Clementis VII Rom. Pont. numiſmata.	523	Constantini M. numiſmata.	423
Clericorum jure Divino a tributis immunes?	390	Constantinus M. num Roma fuerit baptizatus?	390.
Clericus (Joannes) Eusebium Arianis accenſens, reſtatatus.	162	Constantinopolitani Concilii II historia & auctoritas.	174. ſq.
Clypei Heroibus dicati.	422	Contemplatio Myſticorum ſub examen vocata.	27
Coadjutorum in Episcopatibus origo.	409	Coptica Vaticana Bibliotheca monumenta.	232. ſq.
Cœleſtii ſtudium pro Pelagianismo ſtabiliendo.	172	Coptorum lingua num eadem cum Ægyptiaca?	235
De S. Cœna que fuerit Patrum primitiva Eccleſia. ſententia?	434. ſq.	Corbejenſis Historia.	185. 187
Coli ligamentum cur fibris carnis gaudeat?	53	Cordis vena coronaria exortus & progreſſus.	517
Columbaria quid?	340	- - auricula dextra columnarum conformatio.	317
Cometæ obſervatio.	181	- - auricularum non ſemper eadem facies.	517
Commodiani ætas.	118. ſq.	De Corona ferrea Mediolanenſi Diſquiſitio.	308
Commodus Imperator cur nunc Marci; nunc Lucii prænomine uſus?	423	Coronariæ cordis vena exortus & progreſſus.	517
		Corvinorum in Hungaria inſigne gentiliſium, corvus.	267
		Co-	

INDEX RERUM

553

<p>Cotelerii (Jo. Baptista) vita. 1. 199.</p> <p>Cranii periossium quid? 50</p> <p>- - & meningis dura fungus excindendus. 50</p> <p>Creaturæ materiales num potentiis vere activis gaudeant? 208</p> <p style="padding-left: 20px;">199. 216. 199.</p> <p>Creditoribus filiorum hypothecariis preferendi legatarii ex testamentis adscendentium. 167</p> <p>- - - filiorum hypothecariis posterioribus in feudo preferuntur patrii creditores chirographarii. 166</p> <p>Crescentii Cardinalis gesta in Concilio Tridentino. 264. 194.</p> <p>Cretam urbem num honeste Maurocenus Turcis dedit? 99. 199</p> <p>Crucifixio Christi quomodo peracta? 125. 199.</p> <p>Cujacius emendatus. 31</p> <p>Curatorem num pater filio majori nec furioso dare queat? 165</p> <p>Curvæ paraboloidis cubicalis reificatio. 178</p> <p>- - brevissimi descensus demonstratio. 512</p> <p>Curvarum rectificatio per methodum Tangentium Hugonianam possibilis. 177</p> <p>Cuticulæ structura. 50. 396</p> <p>Cycloidalis Zona quadratura. 320. 427</p> <p>Cycloidis primaria segmenta in-</p>	<p>numera quadrabilia. 316.</p> <p>- - - sectores quadrabiles. 199.</p> <p>- - - historia. 319</p> <p>- - - 316</p> <p>Cynosbati fructus vis antinephritica. 284</p> <p>Cypriani plures. 156</p> <p>Cyprianus emendatus, 412</p> <p>Cyrillicum Nestorio controversia. 168. 199.</p> <p>Cysticæ radices, vascula mera sanguifera. 55</p> <p>Dæmones in sepulchris habitantes. 7</p> <p>Danielis de quatuor bestiis visio 235.</p> <p>- - LXX hebdomades ad novos calculos revocata. 235</p> <p>Danorum scripta. 206</p> <p>Decretales Pontificum Epistole ad Siricium usque apocrypha. 290</p> <p>Defunctorum cadavera cremandi aut humandi mos promiscuus. 342</p> <p>Ex Dei natura omnia emanasse, spinosissimi fundamentum. 94. 199.</p> <p>Dei existentia diversimode probata. 16</p> <p>- - concursus ad actiones creaturarum qualis? 212. 199.</p> <p>- - posse, velle, agere, efficere, res eadem. 214</p> <p style="text-align: right;">Bbbb 2 Deus</p>
--	--

Deus num sine intuitu nostri com- modi amari possit ac debeat?	20	Dyptichorum origo & usus.	484
Demetrii Alexandrini Episcopi li- tes cum Origene.	408	E chellensis (<i>Abrahamus</i>) no- tatus.	404
Dentis radicem investigans mem- branula quomodo deregatur?	54	Ecclesia subterranea.	477
In Diabete unguentum Comitissa salubre.	284	Ecclesiastici regiminis origo.	404
Diaphragmatis vasa lymphatica.	57	Ecclesiasticorum Scriptorum hi- storia.	153. sqq.
Diarrhoea sanguinolenta quomodo contingat?	518	Eclipsis Solis A. 1699. d. $\frac{13}{23}$ Sept.	544. sqq.
In Diarrhoea quod evacuatur fe- rum, unde?	518	Edeffena schola seminarium Ne- storianorum.	173
Dio Chrysostomus emendatus.	412	Educationis quanta vis?	372
Divortium quando licitum?	313.	Electtoribus in Imperio R. G. vin- dicatum jus Capitalacionem conficiendi.	70
Dodvrellus refutatus.	412	Elisabethæ Angliæ Regina de ma- trimonio ineundo diversa confi- lia.	465. sq.
Domaniorum Germaniaratio. 81. sqq.	315	Eloquentia in racendo.	290
- - - num alienatio conce- datur?	83	Emancipatione num hodie quog- capitis diminutio minima fiat?	69
Domitiana questionum eadem que inepta?	32	Emplastrum ad strumas.	74
Dorsi vertebrarum nonnullarum caries.	54	- - - ad rupturas.	74
Dotalitii respectu num vidua nobi- lis in concursu creditorum pri- vilegio pralationis gaudeat?	166	Enthusiasmus Poeticus.	289
Ductus thoracici humani figura.	58	Ephesini Concilii historia. 169. sqq.	
- - salivæ calculus.	50	Epiphanius notatus.	408
Ductuum excretoriorum origo.	55	In Episcopatus num bona mensa possint alienari?	83. sq.
Dupré emendatus.	398. 400	Episcopi num respectu Papa recte dicantur Coepiscopi?	391
		- - olim in singulis urbibus.	404
		- - olim in una urbe plures.	404
		Episcopo-	

INDEX RERUM 565

<p>Episcoporum auctoritas immedie a Deo. 390</p> <p>- - Divina super Presbyteros eminentia. 392</p> <p>Epistolæ doctorum virorum in lucem protracta. 86. 106</p> <p>- - Francisci de Vargas aliorumque de Concilio Tridentino. 262</p> <p>Equites singulares qui Romani? 344</p> <p>Equitis D. Marci dignitas Maurocena Genti hereditaria. 101</p> <p>Erasmi Rotodami studia & scripta. 87</p> <p>Erysipelatis remedium promptum. 73</p> <p>Evangelia sacra a Judæorum objectionibus vindicata. 243</p> <p>- - quatuor istis auctoribus, quorum nomen præferunt, asserta. 278. 452</p> <p>- - non multis annis postquam conscripta fuerant, in Ecclesiis lecta. 278. 412. 599.</p> <p>Evangelica Harmonia Jo. Clerici. 273</p> <p>- - Bern. Lamy. 448</p> <p>Evangelii veritas evicta. 451. 59.</p> <p>- - chronologia. 452</p> <p>Evangelistæ quibus temporibus Evangelia sua scripserint? 234</p> <p>Evangelium XII apostolorum num scriptis ecclesiasticis ascensendum? 257</p>	<p>De Eucharistia Sacra contentio- num historia. 434</p> <p>In Eucharistia num ipsum corpus & sanguis Christi distribuantur? 433. 599.</p> <p>Eucharistiam Sacram num qui olim Hæretici rejecerint? 435</p> <p>Eusebius Casariensis num Ariarius fuerit? 162. 59.</p> <p>Excommunicatio locustarum. 271</p> <p>Excrescentia carnis a spiritu salis armoniaci coercetur. 74</p> <p>Excretoriorum ductuum adumbratio. 55</p> <p>- - glandularum sublingualium in homine terminatio. 58</p> <p>Fax accensa cur in festis Bacchi gestari solita? 419</p> <p>In Febris intermittensibus præ sunt Acidula per modum balnei. 543</p> <p>- - malignis num purgantia inveniant locum? 283</p> <p>Febris asthmatica unde? 352</p> <p>Felix V num recte Pontificatum adversus Eugenium IV suscepit? 445</p> <p>Fellis inter folliculum & porum hepaticum nulla anastomoses. 52</p> <p>Feronia Dea qua? 346</p> <p>Feudalibus successoribus, deficiente alodio, præstanda impensa funebres in exequiis vasalli defuncti. 165</p> <p>Feudalis Juris systema. 473</p> <p>Bbbb 3 Fibræ</p>
--	---

Fibræ carnea ligamenti coli.	53	Ex Glandula pineali petrosa cephalalgia.	397
- - circa nasales haud circumlares.	54	Glandularum mucilaginosarum intra spina vertebrae usus.	50
Figularum usus.	346. sq.	- - thyroidearum usus infansu.	51
Fistulam lachrymalem curandi methodus.	51	- - mucilaginosarum conformatio ratione canaliculorum excretoriorum.	35
Fistulosi ulcers in femore curatio.	53	- - lumbarium vasa lymphatica.	56. sq.
Flatulentia primarum viarum causa.	353	- - pulmonibus subjectarum vasa lymphatica.	57
Fœminæ poest excellentes.	425	- - sublingualium ductus excretorii quomodo in bominine terminentur?	58
In Foetu usus thymi.	51	- - intestinorum conformatio, situs & usus.	517. 518
Fonticuli ab arebriide preservant.	284	- - subclaviarum vasa lymphatica.	85
Fontis Tschagunensis examen.	542	Glandulae pudendi muliebris.	53
Friderici III Electoris Saxonie pietas.	301	- - lombares.	56
Fungus cranii & meningis dura excindendus.	50	- - subclavia.	58
Gangraenæ remedium probatum.	73	- - salivales maxilla inferiori.	58
Garnerii consensus cum Cardinali Norisio in Historia Pelagianismi.	417	- - cutis miliares cum vasculis excretoriis depictæ.	396
Gemmae in pectorali Pontificis Hebraeorum.	578. sqq.	- - intestinorum cur spuria dicenda?	517
Genesis Historia Byzantina manuscripta.	159	- - solitaria in valvula coli.	518
Genii quid?	341	- - valvularum conniventium in intestino jejuno.	518
Gentilitiorum apud Romanos nomenclinum index.	348	- - in plexu choroideo nulla.	518
Gentium Jus num omnes gentes obliget?	504	Glandulosa num sit tunica intestinorum?	57
Geographiæ Veteris Scriptores Gracimiores.	392	Glevenburgi in Germania qui?	36
Gironis (Petri) Ductus & Offuna Vva.	371. sqq.		De

INDEX RERUM

567

<p><i>De Gnosticis paradoxa Henr. Hammondii relationes.</i> 11</p> <p><i>Goarus notatus.</i> 161</p> <p><i>Sothofredus (Jacobus) correctus.</i> 349</p> <p><i>Græcam inter & Romanam Ecclesiam unio in Concilio Florentino inrita.</i> 521</p> <p><i>De Gratia qua fuerit sententia Patrum?</i> 415. sqq.</p> <p><i>- - doctrina quam subito olim mutata?</i> 439</p> <p><i>Græciæ abundantia mira a Guyonia jactata.</i> 133</p> <p><i>De Græcæ lingua pronunciatione contentiones.</i> 462. sqq.</p> <p><i>Græcæ septem Sapientum dicta illustriora.</i> 479</p> <p><i>Gregorii XIII Rom. Pont. plausus ob eadem Hugonotii in nuptiis Parisiensibus illatam.</i> 523. sq.</p> <p><i>Grotii in condenda Historia dexteritas.</i> 458</p> <p><i>Grotius notatus.</i> 125</p> <p><i>Gruterus emendatus.</i> 350</p> <p><i>Guyonia famina Quiescens inspecta.</i> 132. sqq. 140. qsq.</p> <p>H<i>Addoni (Gualteri) cum Hieronymo Osorio controversia.</i> 465. sq.</p> <p><i>Hadriani Imperatoris numismata.</i> 423</p> <p><i>Hæredes administratoris quatenus conveniri possint?</i> 431</p> <p><i>Hæres num semper cum beneficio inventarii hereditatem adire possit?</i> 431</p>	<p><i>Hæreticorum pœna.</i> 472</p> <p><i>Hamburgenfium jura ac statuta circa res immobiles & præcipue ædificia.</i> 77. sqq.</p> <p><i>Hammondi Commentarii in N. T. a Jo. Clerico correcti.</i> 6</p> <p><i>Hammondus notatus.</i> 404. 405</p> <p><i>Harduimus refutatus.</i> 437. sq.</p> <p><i>Harmonia Evangelica Jo. Clerici.</i> 273</p> <p style="text-align: right;"><i>Bern. Lamy.</i> 448</p> <p><i>De Hebraicis Nominibus libri veteris auctores Philo Judæus, Origenes, Hieronymus.</i> 531</p> <p><i>Hebræo Scriptura S. textui num puncta sint coarva?</i> 286</p> <p><i>Helvidiorum stirps.</i> 343</p> <p><i>Henricus VIII Imperator num ex venenata hostia obierit?</i> 309</p> <p><i>Hedera cur inter Bacchi symbola ascita?</i> 420</p> <p><i>Hepaticum inter porum & folliculum fellis nulla anastomoses.</i> 52</p> <p><i>Herodes quid cum Christo egerit?</i> 120</p> <p><i>Herodianus explicatus.</i> 349</p> <p><i>Hetruscæ Poeseos historia.</i> 526</p> <p><i>Hexapla Origenis restituta.</i> 532</p> <p><i>Hierarchia Christiana cum Eibnica comparata.</i> 406</p> <p><i>S. Hieronymi operibus multa lux allata.</i> 530. sqq.</p> <p><i>- - Operum Chronologia.</i> 530.</p> <p><i>- - in Scripturam S. commentarii genuini partim, partim</i></p>
---	---

	<i>partim suppositiui.</i>	Hollandorum in Brasilia cum Lusitanis belli Historia. 293. sqq.
	531. 533.	Holstenius (Lucas) refutatus. 350
Hildefianum Chronicon.	186	Honorius Papanum a sexta Synodo œcumenica iuste fuerit damnatus? 388. 39
Hincmari Rbemensis dogmata.	440	Horatius illustratus. 367. sqq.
Historia Scriptorum Ecclesiasticorum.	153.	Hugenianæ Methodi Tangentium præstantia. 177
- - Isenacensis.	183	Humeri fractura singularis. 54
- - Huxaria, urbis.	184	Hungariæ Regum series e nummis aureis collecta. 266
- - motuum civilium Angliæ.	188. sqq.	Hullii (Joannis) Vaticinium. 301
- - Regum Hungariæ per eorum numismata.	266	Huxariæ urbis historia. 184
- - belli in Brasilia inter Lusitanos & Hollandos gesti.	293. sqq.	Hydatides quid? 519
- - virorum hoc seculo in Gallia illustrium.	323	Hydrophobia ex osculatione canis rabidi. 74
- - Romanorum Imperatorum per eorum numismata.	418. sqq.	Hydropis fons. 52
- - Romanorum Pontificum per eorum numismata.	520. sqq.	Hypothecæ quomodo apud Ham-burgenses judicialiter constituantur? 80
- - Johannis III Sobieskii, Regis Polonia.	535. sqq.	Jansenistis quatenus probetur Rattramnus? 440
- - belli Turcæ inter & Polonos postremum gesti.	535. sqq.	Ideæ in Deo decreta ejus præver-tentes, quales? 94. sq.
- - belli Turcæ inter & Venetos postremum gesti.	97. sqq.	Idearum natura & varietas. 13
Historici recentiores cum antiquis comparati.	460	Jeannini (Petri) elogium. 327
Hodius (Humphredus), refutatus.	157. sqq.	Jejuniorum quatuor tempora. 307
		Jesuitæ Mandarinii. 500
		Jesuitarum in propagando per Siam Christianismo studium. 491. sqq.
		- - dexteritas in pace Moscos inter & Sinenses concilianda. 500
		500

Ex Judaica Ecclesia ritus multi in Christianam transcripti. 404	Legatarii ex testamentis ascenden- tium preferendi creditoribus fi- liorum hypothecarii. 160
Julia, Caracalla Imperatoris ma- ter, cur Jucasta appellata? 349	Lentis Optica effectus singulares ad Telescopia. 445. sqq.
Juris Romani Hypomnemata. 68	Lentium opicarum ingentium parandarum difficultates. 446.
- - - Institutiones Justinia- nae illustratae. 429	Lepra sine pruritu. 73
Juris Publici Imperii Rom. Germa- nici Synopsis. 96	Lichen cinereus terrestris, remedi- um adversus morbum rabido- rum animantium, 111
- - Feudalis Systema. 473	Lienis usus. 52
Jurisdictione generatim concessa nam & criminalis concessa cen- seri debeat? 273	Lightfootus notatus. 124
Jurisprudentiae Romanae & Ger- manicae elementa. 30	Ligorius notatus. 347
Jus Romanum in Germania non ni- si subsidiarium. 31	A Limborch (Philippus) a suspi- cione Spinosis similiteratus. 93 sqq.
- - Georgicum. 270. sqq.	Linea. vide Catenaria, Curva.
- - Natura quid? 504	Lini scripta spuria. 43
- - Gentium quale? 504	Lipius notatus. 342
Justinianus Imperator §. 25. Inst. de Actio. illustratus. 31. sq.	Lithophytorum origo. 335
- - - in quibus reprehenden- dus? 174	Lochiorum fluxus nimius & le- thalis unde? 53
Juvenalis aetas. 117	Lockii (Joannis) controversia cum Eduardo Stillingfleeto E- piscopo Vigorniensis. 12. sqq.
L Abbeus notatus. 44	Loxodromica scala in tabulis loga- rithmorum, ejusque ratio. 91
Lactea vasa secundi generis. 57	Lucae Evangelista num recte tri- buantur imagines Christi & B. Virginis? 445.
Lacteorum vasorum primi gene- ris duplex exortus. 52	Ludlovius (Edmundus) Parla- mento Angliae adversus Caro- lum I Regem additus. 189.
Lamzverdius notatus. 544	Luis Venerea contagium brutis communicabile. 74
Lapidum varia genera. 333	- - - antidotum. 74
Laryngis vulnus una cum vasis sau- ciatus sanatum. 74	Lum-
Lazuli lapidis vires. 283	

INDEX RERUM 571

<p>Lumbares glandula. 56</p> <p>Lumbaris receptaculi humani figuram. 56. sq.</p> <p>Lupus notatus. 169</p> <p>Lucinix epitaphium. 344</p> <p>Lusitanorum in Brasilia belli cum Batavia historia. 293</p> <p>Lustrationes gentilium unde? 7</p> <p>Lutheranorum Theologorum sententia in doctrina de Christo conciliata. 61</p> <p>Lutheri (Martini) vita numismatibus illustrata. 300. sqq.</p> <p>- - testamentum autographum. 302</p> <p>- - matrimonium defensum. 302</p> <p>Lymphæ ventriculorum cerebri origo. 519</p> <p>Lymphatica vasa glandularum lumbarium & inguinalium. 56.</p> <p>- - - diaphragmatis. 57</p> <p>- - partium inferiorum, 57</p> <p>- - glandularum pulmonibus subjectarum. 57</p> <p>- - thymi. 58</p> <p>- - glandularum subclaviarum. 58</p> <p>Lymphaticorum vasorum ortus. 55</p> <p>Lyferi, Theologi Saxonici. 473. sqq.</p> <p>MAbillonius correctus. 349</p> <p>- - - - de cultu Sanctorum ignotorum quam bene senserit? 483</p>	<p>Machinæ cujusdam actiones comparata cum actionibus creaturarum corporearum. 216</p> <p>Mahumetanos convincendi commodissima methodus. 251</p> <p>Mahumetis inepta Alcorani elogia. 250, 252</p> <p>Maimonidis operum nova editio promissa. 336</p> <p>Malalæ chronographi atas. 157. sq.</p> <p>Malpighius notatus. 180</p> <p>Manes quid? 324</p> <p>Manichæorum dogmata. 306</p> <p>Manuscriptorum Angliæ & Hiberniæ catalogi. 225</p> <p>De Marca (Petri) Elogium. 325</p> <p>Maria Magdalena eadem cum Maria Martha & Lazari sorore. 451</p> <p>Mariæ Magdalena, Lazari & Marthe in Galliam impulsus adfer-tus. 387</p> <p>B. Mariæ Virginis in celos assumptio dubia. 390</p> <p>- - - - cultus qualis in prima Ecclesia? 485</p> <p>Martialis Lemovicensis, non Græcus sed Latinus scriptor. 44</p> <p>Martyres fidei. 483</p> <p>Martyrii signa in cemetariis Romanæ. 347. sq. 482</p> <p>Materia prima mere passiva. 210.</p> <p>- - - - secunda virtutem Divinam motricem semper supponis. 213</p> <p style="text-align: center;">Cccc 2</p>
---	--

<i>Ad Matrimonii essentiam num spectet Sacerdotalis benedictio?</i>	432	<i>Meninx cerebri intermedia:</i>	54
<i>Matrimonium quibus ex causis soluti possit?</i>	313	<i>Mercurius intra corpus susceptus quomodo possit elici?</i>	283
<i>- - - quando ipso jure nullum?</i>	313. sgg.	<i>Mellix demonstratio.</i>	241. sgg.
<i>Matthiaz Corvini Hungaria Regis Numismata illustrata.</i>	268	<i>Methodus Hugeniana Tangenti- um.</i>	177
<i>Maufitii Nassovii Principis gesta in Brafilia.</i>	294. sgg.	<i>- - - inveniendi Solidi ro- tundi, in quod minor fiat a. reside fluido resi- stentia & c. 354. 511. 514.</i>	
<i>Maurocenæ apud Venetos gentis major natus semper Eques D. Marci.</i>	101	<i>Metropolitanorum in Ecclesia o- rigo.</i>	406
<i>Mauroceni (Francisci) Pelopon- nesiaci res gesta.</i>	97. sgg.	<i>Mevianarum Decisionum concilia- tio.</i>	271. sgg.
<i>Mauroceno (Francisco) Pelopon- nesiaci cognomen decretum, ere- taque vno æra status.</i>	101	<i>Miliaris glandula cum vasculis ex- cretoriis depicta.</i>	396
<i>Mechanismus corporum Intelli- gentia cujusdam Spirituales in- digenit.</i>	210	<i>Mindense Chronicon.</i>	185
<i>De Mediolanensi corona ferrea Disquisitio.</i>	308	<i>Minerales aqua medicata quoru- plices?</i>	542
<i>Mediolanensis urbis Historia.</i>	305	<i>- - - quomodo exploranda?</i>	542
<i>Medullæ oblongatæ corpora py- ramidalia & olivaria tam in in- feriori quam superiori parte.</i>	519	<i>Mineralium foliorum origo.</i>	335
<i>Meliceridibus sub genibus cur Mo- nachi obnoxii?</i>	75	<i>Molesvorth refutatus.</i>	204. sq.
<i>Menii (Justi) primi Isenacensium Superintendentis vita.</i>	184	<i>Molinetus emendatus.</i>	523
<i>Meningis dura fungus excinden- dus.</i>	50	<i>Monogramma quo nomen Cbri- sti exprimitur, nam semper Christianismi indicium præbeat?</i>	482
<i>- - vasa præter modum tras- sa.</i>	54	<i>Moralis Theologiæ Systematica ori- go & progressus.</i>	65. sgg.
		<i>Morhofii (Danielis Georgii) Vi- ta.</i>	291
		<i>Morinus refutatus.</i>	406. 408
		<i>Moscorum imperium versus Ori- entem mire extensum.</i>	498. 199.
		<i>- - cum Sinenfibus bellum & pax.</i>	499. sgg. Motus

INDEX RERUM

573

<p>Motus nonnisi a Divina virtute promanar. 213. <i>Sqq.</i></p> <p>Mucilaginosorum glandularum intra spina vertebra usus. 50</p> <p>- - - conformatio ratione canaliculorum excretoriorum. 53</p> <p>Mucum fecerit peritoneum. 52</p> <p>Muretus Veneri deditissimus. 509</p> <p>Musculorum capitis novorum descriptio. 398</p> <p>Museum Cardinalis Carpinei. 418</p> <p>Mutinenfis agri Petroleum. 380</p> <p>Myrrhatum vinum Christo oblatum, quale? 126</p> <p>Mysticæ Theologia fata. 65. <i>Sqq.</i></p> <p>Mysticorum amor Dei purus vindicatus. 20. <i>Sqq.</i> 139. <i>Sqq.</i></p> <p>- - - contemplatio qualis? 27</p> <p>• Nardinus notatus. 344. 346</p> <p style="padding-left: 2em;">Circa Nasi alas fibra carnea baud circularis. 54</p> <p>Natura quid? 18</p> <p>Naturæ Definitio Aristotelica. 210</p> <p>Naturam rerum universam non esse nisi unicam Ens, Spinoza falsa sententia. 94</p> <p>Nauticus Circinus ejusque constructio. 91. <i>Sqq.</i></p> <p>Nervorum structura. 50</p> <p>- - - spinalium conformatio. 519</p> <p>- - - expers plexus choroidæ, 54</p>	<p>Nestorianismi Historia. 166. <i>Sqq.</i></p> <p>Nicodemi Evangelium nullius auctoritatis. 49</p> <p>Nicolai V Rom. Pont. error. 445</p> <p>Nobiles immediate Imperatori & Imperio subiecti jus suffragii in Comitibus prætendunt. 366</p> <p>Numburgensium Praefulum hystoria. 186</p> <p>Numismata illustrata. 185. 418</p> <p>- - Regum Hungaria. 266</p> <p>- - - vitam Lutheri illustrantia. 300. <i>Sqq.</i></p> <p>- - Summorum Pontificum. 520. <i>Sqq.</i></p> <p>O Goviri qui olim Romanis? 345</p> <p>Odorum natura & differentia. 353</p> <p>Oleum montis Zibinii. 380</p> <p>Omentum præternaturaliter constructum. 52</p> <p>Opouris in Mystero S. Trinitatis vocem cur tam agre Eusebius admiserit? 164</p> <p>Opticæ lentis effectus singulares ad telescopia. 445. <i>Sqq.</i></p> <p>Opticarum lentium ingenium parandarum difficultates. 446</p> <p>Orientis nomine saepe sola Syria censetur. 408</p> <p>Origenes vindicatus. 408</p> <p>- - notatus. 415</p> <p>Orosii (Hieronymi) Epistola ad Elisabetham Anglia Reginam refutata. 465. <i>Sq.</i></p> <p style="text-align: center;">Cccc 3 De</p>
--	---

Petroleum <i>agri Musinensis.</i>	280	- - - <i>vasis lymphaticis ca-</i>	
Petronii <i>Fragmentorum cum uberioribus Reinesii notis editio promissa.</i>	508	<i>ret.</i>	518
Petrus <i>num tres Patriarchatus constituerit?</i>	409	<i>Plicæ etiam mares obnoxii.</i>	284
- - <i>quindecim tantum annis Roma fuit.</i>	445	<i>Pliniani Laurentini situs.</i>	350
Pfalburgeri <i>in Germania qui?</i>	33	<i>Pœnæ privata quatenus habeant locum?</i>	69
Phalangarii <i>in Italia.</i>	330	<i>Poetarum Anglorum vita & characteres.</i>	424
Philo Rhetor & Philosophus <i>idem cum Philone Carpasia Episcopo.</i>	161	<i>Poeticæ Sylva Christiani Gryphii.</i>	59
Photii <i>Lexicon Græcum manuscriptam.</i>	161	<i>Poeseos Hetrusca Historia.</i>	526. sqq.
Pignora <i>judicialia persequendi qua ratio apud Hamburgenses obtineat?</i>	80	<i>Poesi celebres famina* Angla.</i>	425.
Pilati <i>gesta cum Christo.</i>	120. sqq.	<i>Poetarum lectio quatenus commendanda?</i>	455
Pili <i>tumoribus quandoque inclusi, opus adstruuntur Natura.</i>	73	- - <i>vitia.</i>	455. sqq.
Pinguedinis <i>nimia medela.</i>	284	<i>Polonicæ pristina magnificentia documenta.</i>	539. sqq.
Placcii (Vincentii) <i>opus de Scripseribus anonymis & Pseudonymis absolutum.</i>	336	<i>Polonorum cum Turcis postremi belli Historia.</i>	535. sqq.
Placenta <i>uterina glandulis destituitur.</i>	55	<i>S. Polycarpus num in prima aetate gentilis fuerit?</i>	47
<i>Cum Placentæ uterina vasis communicatio vasorum uteri.</i>	35	- - <i>quam scripta composuerit?</i>	47. 156
Plantarum <i>plura censum icones & descriptiones.</i>	237	<i>Pondera nostra aetatis cum antiquis collata.</i>	347
- - <i>characteres unde desumendi?</i>	238	<i>Pontifex maximus Hebraeorum quas gemmas in peccatorali gessorit?</i>	278. sqq.
<i>Cum Pleura cur frequenter coarceant pulmones?</i>	52	- - <i>Romanus num sine consensu Cardinalium edere constitutiones queat?</i>	471
Plexus <i>choroideus nervorum express.</i>	54. 518	- - <i>num sit supra Concilia?</i>	471
		<i>Pontonis jus concessum quousque se extendat?</i>	166
			Pontifi-

Pontificis Romani que fuerit in Concilio Ephesino auctoritas ?	171	Puncta num textui Hebraeo sunt coava?	286
Pontificum Romanorum numismata illustrata.	520	Purgantia aliquando in febribus malignis salutaria.	283
Portam sanctam in Jubilaeis referendi & claudendi ritus quando Roma coeperit?	525	Q uadratura spatiorum quorumcumque per Methodum Tangentium Hugenianam possibilis.	177
De Praediis tractatus.	270	- - - Circuli quomodo perfici possit?	178
Praetoriae cohortes ab Augusto instituta.	342	- - - zona cycloidalis.	320.
Problema inveniendi Solidi rotundi, in quod minor fiat a refracta fluido resistentia &c. 354. 511. 514		Quadratus explicatus.	45
Procidens ani curatio a sphaculo.	53	Quietissimi descriptio.	132. 599.
In Procidens ani quam tunicam intestini recti laxetur?	53	- - - refutatio.	392
Procopii Gazae Commentarius in Heptateuchum & Canticum praeparatum.	157	Quinta essentia catholicorum morborum remedium.	290
Propheticarum vocum expositio.	106	Quintiliani (Marci Fabii) aetate, munera, scripta.	115. 599.
Protuberantia annularis fibris longitudinalibus & transversis constat.	519	- - - futurum non est Dialogus de claris oratoribus.	116
In Psalmos Davida Expositiones S. Athanasii nuper demum vulgata.	202	R abbinis num Christus parabolae suas fuerit mutuasus? 8	
Pulmo adulti sed morbidi corporis aqua laud innatans.	51	Rabidorum contra animantium morsum remedium.	111
Pulmonalis vena quatuor trunci.	577	Radices cysticae quid?	54
Pulmones cur cum pleura frequenter cohaerant?	52	Rectificatio Curvarum per methodum tangentium Hugenianam possibilis.	177
Pulmonum calculus.	397	- - - Curva paraboloidis cubicalis.	178
		- - - circularis peripheria.	178
		Reformationis Evangelicae in Germania memoria nummis servata.	300. 599.
		Reine-	

INDEX RERUM

<p>Reinesius notatus. 340. 345. 346. 348 Ob Renem laxiorem urina facu- lenta excretio. 53 Relegationem num Magistratus inferior in multam pecuniari- am possit convertere? 166 Religionis Christiana in Sinensi imperio diversa fata. 401. sqq. Repræsentationis jus Enchusa lo- cum non habet. 431 Rete mirabile arteriosum in ho- mine adstructum. 519 Rigaltius notatus. 44. 118. sq. Romanæ caracomba. 478 Romanorum Imperatorum Histo- ria per eorum numismata. 418. sqq. - - Pontificum Historia per eorum numismata. 520. sqq. Romanum Jus in Germania non nisi subsidiarium. 31 Ad Rupturas emplastrum. 74 Rutgerii (Jani) elogium. 267 Ryfvicensis pacis instrumentum. 366</p>	<p>Salis armoniaci spiritus excresecen- tiam carnis coerces. 74 - - acidi e sanguine extractio. 376 Salivalis ductus calculus. 58 Salivales glandula maxilla inferi- oris cum sublingualibus. 58 Sancti num omnes censendi, quo- rum nomina Dyplichis inserta leguntur? 484 Sanctorum incognitorum cultus improbat. 107. sqq. - - cultus quando caperit? 486. sqq. Sanctuarium quid? 306 Sanguinis sal acidum. 376 - - - principiorum sensibili- um proportio. 377 Sanmarthani (Scavola) elogium. 328 Sapientum septem Gracia dicta il- lustriora. 479 Satellitæ Jovialis immersio obser- vata. 112 Saturnus unde fingatur filios devo- rasse? 330 Savonarola, Propbeta. 391 Ad Scabieum unguentum. 73 Ad Scirrhum linimentum. 73 Schall (Adami) in Sina fata di- versa. 491. sq. A Schelstraten (Emanuel) refu- tatur. 410. 411 Scholasticorum de concursu Dei ad creaturarum actiones do- ctrina. 212 Dddd In</p>
---	---

In Scorbuto oris acidula per modum gargarismi profunt. 593

S. Scripturæ dicta illustrata.

II. Sam. XXIII.	1. sqq.	282
Psal. XXII.	17.	282
Cantic. I.	2. 5.	76
	II. 14.	76
	VII. 9.	76 sq.
Efai. XXIX.	2.	282
Matth. II.	2.	9
	15.	10
	23.	244
III.	h.	7
IV.	1.	10
	8.	276
V.	43.	244
IX.	10.	8
X.	16.	8
XI.	28.	10
XVI.	18.	10
XX.	16.	8
XXIII.	35.	9
XXIV.	4.	9
XXVI.	16.	9
XXVII.	35.	128
	27.	244
	44.	9. 129.
	47.	130
	51.	131
	54.	131
XXVIII.	19.	10
Marc. XIII.	34.	254
XV.	4.	121
	23.	126

Luc. I.	1.	413
	20.	275
Joh. I.	33.	473
	III. 2.	275
	XIII. 27.	106
	XVIII. 28.	119
	31.	120
	38.	120
XIX.	5.	123
	13.	124
	14.	124-276
	19.	127
	23.	127
	29.	130
	34-35.	476
Act. II.	25.	404
	VII. 16.	244
Eph. V.	26.	476
II. Thessal. II.	3.	12
I. Joh. V.	6.	476
Apocal. XVI.	20.	131
	XXI. 12. sqq.	281

Semi-Pelagianismus occulte illustratus.	439. sq.
Septentrionalium Bibliobeca. C. eruditio.	204. sqq.
Sepulchri tormentum ex mente Mahomedanorum.	255.
Servitutis usus nam sub Christianismo penitus deservit?	306
Serum quod in diarrhaea vel a causticis evacuari solet; unde?	518
Seviri Augustales Romanorum.	345
Siberia	

Siberia quomodo Russorum imperio accesserit? 498. sq.	Sponsalia num indissolubilia? 309 sq.
Simon (Richardus) refutatus. 532	- + quomodo pena aliqua munienda? 309
Sinenfis Imperatoris Edictum in gratiam Religionis Christiana. 490. sqq.	- - de presenti & futuro quomodo differant? 309
Sinenfium cum Moscia bellum & pax. 499. sqq.	- - ad exemplum aliorum paritorum judicanda. 311
Singulares Equites qui Romani? 344	- + si cum pluribus fuerint contracta, quam prevaleant? 312
Siri (Victorius) notatus. 457	Statii (P. Papinii) atas & scripta. 117
Smichi (Thoma) Vita. 463. sqq.	Stattus explicatus. 332
Solis Eclipsis A. 1699. d. 13. Sept. 544	Statutorum diversa genera. 505
Sonerus (Ernestus) num Socinianis accensendus? 509	A Statutorum dispositione quatenus per conventiones privatas possit recedi? 506. sq.
Spartianus refutatus. 349	Stretcorariorum secta conficta. 442
Spatorum quorumcunque quadratura per methodum tangentium Hugoniam possibilis. 177	Stertor in asthmate unde? 352
Spina bifida unde? 519	Stillingfleeti (Eduardi) contro-versia cum Jo. Lockio. 12. sqq.
Intra Spinae vertebrae usus glandularum mucilaginosarum. 50	Stipulari tertio num moribus nostris liceat? 69
Spinalium nervorum conformatio. 519	Stipulationes in Germania non sunt recepta. 31
Spinosissimi νεῖτον ψῦδος. 94	Stomachi motus peristalticus. 113
Spiritualis substantia qualis in nobis idea? 15	Strada (Famianus) notatus. 459
Spiritus vegetabilium inflammabiles quid? 352	Ad Strumam unguentum. 74
Spirituum animalium existens in dubium vocata. 50	Studiofi alios heredes non habentis hereditas num fisco, an Academia cedat? 69
Sponius notatus. 344. 346	Stultorum festum olim in Ecclesiis quibusdam celebrari solitum. 186

Stupri violenti accusatio lepide elusa.	374	subtiliora quam in aliis glandulis.	53
Subclaviæ glandula.	58	Theodoretus num fuerit orthodoxus?	173
Substantia mere passiva num datur?	223	Theodorus Mopsuestenus Nestorianismi pater.	167. 168. 173. 416. 417
Substantiæ quænam idea? 12 sqq.		Theologica Paradoxa.	285. sq.
Suecorum scripta.	206	Theologiæ Moralium systematica origo & progressus.	65
Sylvius (Æneas) num ante Pontificatum statuerit, Papam Concilio generali subesse?	306	- Dogmatica compendium.	287
Symbolum Apostolicum Apostolia vindicatum.	386	- - Systema.	473
Synedrium apud Judæos de summi Pontificis delictis cognovit.	390	Theophilus Malala memoratus, quis?	158. sq.
T Acitus explicatus.	342. 370	Thermæ quomodo operentur?	543.
Tangentium methodi Hugeniana præstantia.	177	- - quibus morbis medeantur?	544
Tarfus Cesar quis?	234	Thex potus pinguescitur.	284
Tenebræ tempore passionis Christi oborta num extra Judæam extensa fuerint?	129	- - improbasus.	469. sq.
Tertulliani auctoritate destructa doctrina de Transsubstantiatione.	434. 436	Theonis nova editio promissa.	342
Testamenti inofficiosi querela num hereditatis petitionem contineat?	69	Therapeutæ qui?	43. 407
Testamenti Novi Canon quando constitutus?	412. sqq.	Thomas Aquinas num Casini montis Monachus fuerit?	391
Testamenta XII Prophetarum, liber apocryphus V. T.	259	Thoracici ductus humani figura exacta.	57
Testamentum Novum cum notis Hammondi & Clerici.	5. sqq.	Thymi usus in fetu.	51
Testiculorum vasa sanguifera		Thyroidæarum glandularum usus in fetu.	52
		Thyrus Baccho sacer.	419
		Tituli quid Antiquarii?	340
		Toeckelii in nupero bello Turcico facta.	537
		Transib-	

INDEX RERUM

Transubstantiatio in *S. Cœnami-*
mitiva Ecclesia ignota. 434.
 599.
Tribonianus vindicatus. 431
Tridentini Concilii historia pro-
tracta in lucem epistolis illustra-
ta. 261. 599.
Tridentinum Concilium num a
Gallie per contemptum Conven-
tus dictum? 265
De S. Trinitate doctrina Anglico
carmine exposita. 38
In S. Trinitate quo sensu Filius
minor Patre dici queat? 163
Trithemius a Magia suspitione li-
beratus. 391
 - - *notatus.* 440
Triumphus Bacchi gemma inscul-
ptus, explicatus. 419. 599.
Tumor maxilla inferioris ad mu-
sculum masseterem quomodo in-
cidendus? 51
Tunica Christi inconsutilis, qua-
lis? 127. 59.
Tunica allantoidea in fetu huma-
no nulla. 55
 - - *incestorum villosa ad-*
mittitur, glandulosa nega-
tur. 517
Turcarum clades ad Echinades
numismatibus representata. 523
Turcas inter & Venetos belli Hi-
storia. 97. 599.
 - - *inter & Polonos belli Hi-*
storia. 535. 599.
A Tutela excusatio ob numerum
liberorum. 430
Tutor fidelis quis? 431

V*Alvularum conniventium in*
intestino jejuno conformatio
& glandula. 518
Vasa. Vascula. Vide Lactea,
Lymphatica, Pulmones, Ute-
rus, Pleura.
Vena bronchialis in subclavium
ramum terminatur. 51
Venæ pulmonaris quatuor trunci.
 577
Venæsectio neglecta mortem ac-
celerans. 3
Veneræ luis antidotum. 47
 - - - *contagium brutis ani-*
mantibus communica-
bile. 74
In Venetos conspiratio A. 1618.
 375
Venetos inter & Turcas belli Hi-
storia. 79. 599.
Venia ætatis qua formula Princi-
pibus Germania concedatur?
 365
Ventriculi vulnera non omnia le-
thalia. 52
 - - - *calculus.* 397
Verulamius notatus. 180
Vesicæ calculus. 397
Victimariorum olim apud Roma-
nos collegium. 346
Viennæ obsessa & liberata historia.
 535
Vigilum cohortes apud Romanos
olim qua? 343
Virgilius notatus. 455
Vis agendi insita quo sensu crea-
turis corporeis tribus possit?
 216. 599.
 Vilci

Vitæ generatio, germinatio & propagatio.	179	Uteri vasorum cum vasis placenta uterina communicatio.	53
Ulceribus cancrofis suffimigium cinnabaris medetur	74	Uterina placenta glandulis destituta.	55
Umbilicalis chorda subulis succiferis destruitur.	55	Vulnera ventriculi non omnia leibalia.	52
Unguentum ad scabiem.	73	Vulnus laryngis una cum vasis sauciatis sanatum.	74
- - - ad ulcera omnis generis.	74	W Hartonus notatus,	156
Voluntatis Divina efficacia.	215.		
	599.		
Vossius (Jo. Gerhardus) emendatus.	346	Z osimus Papa num errorem in Celestii & Pelagii causa commiserit?	391
Uranometria Bayeri notata.	182		
Usburgeri in Germania qui?	33.		
	35		

